

Nu s-a împrumutat acasă

MINIS. AGRIC. COMERC. ŞI LUCR. PUBLICE.

AGRICULTURA ROMÂNĂ

DIN

JUDETIULU DOROHOIU

DE

ION IONESCU

Inspectorŭ generalŭ de agricultură

Scribitur ad narrandum.

BIBLIOTECA Nr. 1021 ŞI VOLUM-VIII-LEA

Biblioteca USAMV Iaşi Y120894

I 120. 894 BIBLIOTECA Institutului Agronomic Iaşi

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUĬ

1866.

TABLA MATERIELOR

Introducere I

PARTEA I.

STUDIULŬ STATISTICŬ ALŬ JUDEȚULUĬ. . . 1

Capitolulŭ I.

Teritoriulŭ.

Hotarele și întinderea județuluĭ 9
Intrebuințarea pămêntuluĭ 15
Nuoa împărțirea economică a pămêntuluĭ 17
Impărțirea administrativă a pămêntuluĭ 28
Regularea comunelorŭ 36
Aspectulŭ horograficŭ alŭ județuluĭ 50
Idrografia județuluĭ 54

Capitolulŭ II.

Populațiunea 66
Observațiunĭ asupra populațiuneĭ 75
Muvementulŭ populațiuneĭ 78
Scólele din județulŭ Dorohoiŭ 84

Capitolulŭ III.

Capitalulŭ fonciarŭ 87

Capitolulŭ IV.

Venitulŭ fonciarŭ 93

Capitolulŭ V.

Venitulŭ comunale 99

Capitolulŭ VI.

Venitulŭ Tesauruluĭ publicu 117

PARTEA II.

STUDIULŬ AGRICOLŬ AL JUDEŢULUĬ..... 127

CAPITOLULŬ I.

Pămêntulŭ judeţuluĭ 137

CAPITOLULŬ II.

Clima judeţuluĭ..... 145

CAPITOLULŬ III.

Producţiunea judeţuluĭ 151

CAPITOLULŬ IV.

Semĕnăturile judetiuluĭ 163

CAPITOLULŬ V.

Deşcrierea sploatatiunelorŭ ruralĭ 169

§ 1. Moşiele din plasa Coşula

Trestiana..... 170
Horlăceniĭ..... 175
Broscăuţiĭ..... 177
Dimăcheniĭ şi Mateeniĭ 190
Miclăuşeniĭ..... 193
Văculeştiĭ 194
Şăndriceniĭ..... 198
Hilişeulŭ luĭ Curtu..... 199
Brăeştiĭ 202

§ II. Moşiele din plasa Herţa.

Herţa 203
Sploataţiunea d-luĭ Tăutulŭ 204
Moşia Herţa şi têrgulŭ..... 214
Sloataţiunea d-luĭ P. Cazimir 221
Oroftiana 225
Molniţa 229
Ştrénga 230
Mamorniţa..... 231
Sploataţiunea d-luĭ Mihail Mintiĉ..... 232
Têrgulŭ Mamorniţa 235
Slobodia luĭ Cucută..... 236

Câștigulŭ 239
Nova Seliștea 242
Splontațiunea Domnuluĭ Ursachi 243
— — D. Colesca 246
— — S. Stîrcea 248
Buda de susŭ 250
Mihorăniĭ 257
Beceștiĭ 258
Hrĕștea 259
Godinesciĭ 261
Tărmuica 264
Culicesciĭ 266

§ III. Mosiele din plasa Berhometele

Turĕtea 268
Sinăuțiĭ 276
Părĕulŭ negru 282
Mihăileniĭ 285
Derțea 286
Losna 294
Călinesciĭ 296
Talpa 297
Vîrvulŭ-Câmpuluĭ 298
Ionășeniĭ 303
Hănțeștiĭ 305
Mitoculŭ 306
Bereștiĭ 307
Șerbăneștiĭ 311
Svorĕstea 313
Botoșnița 326
Bălineștiĭ 327

§ IV. Moșiele din plasa Prutulŭ de susŭ

Lișna 329
Mlenăuțiĭ 330
Hudeștiĭ marĭ 331
Conceștiĭ 334

Odaia gărbeniĭ....334
Havârna....335
Cordăreniĭ....336
Gingae.... —
Dumeniĭ.... —
Popeniĭ....337
Pomârla....338
Ibăneștiĭ....344
Cristineștiĭ....346
Dămileniĭ....347
Comăneștiĭ....348

§ V. Moșiele din plasa Prutulŭ de josŭ.

Dărăbaniĭ....349
Mileanca....355
Bivolulŭ....363
Horodiște....364
Rădăuțiĭ....365
Hudeștiĭ micĭ....366
Crasnaleuca....369
Gherenĭĭ....372
Mitoculŭ.... —
Hotcăuțiĭ....373
Ichimenĭĭ.... —
Coțușca....375
Tătărășaniĭ....377
Codreniĭ....378

§ VI. Moșiele din plasa Bașĕulŭ.

Șerpenița....379
Hriță̆niĭ.... —
Volovĕțulŭ....380
Boldulŭ.... —
Domoșeniĭ....381
Teșcureniĭ.... —
Manolésa....382
Adășaniĭ.... —

Săveniĭ 383
Vlăsineștiĭ 386
Berbiĭ 389
Hăneștiĭ 390
Horolea 391
Zăboreniĭ . . . . . —
Avrămeniĭ . . . . . —
Podriga 393
Drăgușeniĭ 394
Balinții 399
Vorniceniĭ 400
Știubeniĭ 404
Plopeniĭ 408
Bărzeștiĭ 409
Tănteștiĭ . . . . . —

Capitolulŭ VI.

Domeniele Statuluĭ.

Bulaiulŭ 412
Hilișeulŭ Holbănescŭ 415
Monastirea Goraveiu 417
Nova-Seliția a Agaftonuluĭ 420
— a Monastireĭ Mogoșeștiĭ 422
Monastirea Mogoșeștiĭ 423
Pilipăuții 424
Sinihăulŭ 426
Verpolea 427
Bălineștiĭ 429
Zamostia 431
Adêncata 435
Cândestiĭ 439
Cordăreniĭ și Șipoteniĭ 440
Suhareulŭ 442
Păltinișu 445
Ivancăuții 448

Miculinții 452
Puțurenii 454
Livenii 455
Hrițenii și părțile din Domoșeni 456
Durmeștii 457

Capitolulŭ VII.
Imbunetățiri în agricultură 459
Capitolulŭ VIII.
Epizootia viteloru 471

PARTEA III.
INDUSTRIA JUDEȚULUI 494

PARTEA IV.
COMERCIULŬ JUDEȚULUI 501
Contrabandele 510
Grăniceriĭ 512

APENDICE.
Herghelia imperiale de la Rădăuți 517
Tocmitura, tamaslâculŭ imperiale de la Rădăuți 536

INTRODUCERE

Introducerea, ce facemŭ la acéstă carte, este necesariă, nu atâtŭ pentru a o recomânda cetitorilorŭ, pre câtŭ pentru a le spune motivulŭ ce ne aŭ îndemnatŭ a o scrie și scopulŭ ce l'amŭ avutŭ în vedere.

Aceste douĕ lucrurĭ aţîţŭ fórte multŭ curiositatea cetitorilorŭ și-ĭ predispunŭ de multe orĭ, și maĭ alesŭ câudŭ sunt mulţumiţi cu esplicările ce li se daŭ, a lua cartea în cetire și a se folosi de dînsa.

Motivulŭ ce ne-a îndemnatŭ a scrie acéstă carte este fórte simplu, este că, chematŭ de guvernŭ la postulŭ de inspectorŭ de agricultură, amŭ trebuitŭ să ne împlinimŭ îndatoririle ce ni se prescriŭ prin ordonanţa Domnéscă de la 28 Noembrie 1864, și se rescumpĕrămŭ astfelŭ prin serviciĭ sacrificiele ce s'aŭ făcutŭ cu noĭ.

Pornitŭ din simţimêntulŭ împlinireĭ datorieĭ, amŭ pusŭ mâna cu tótă inima pe ocasiunea ce ni s'a presintatŭ de a face și în patria nóstră investigaţiunĭ agricolĭ ca cele ce amŭ făcutŭ în streinĕtate: la Brussa, în Dobrogia, în Thesalia și în

II

Asia mică la Moșia moșielor (Ciftiler-ciflii) a familieĭ domnitóre în Imperiulŭ Otomanŭ. 1)

Scopulŭ escursiuneĭ ce amŭ făcutŭ în țéră ni l'a însemnatŭ articolele 3 și 5 din ordonanța Domnéscă, citată maĭ susŭ, cumŭ și ordinulŭ domnuluĭ Generalŭ I. E. Florescu, ministru de interne, agricultură și lucrărĭ publice.

Étă ce dice articolulŭ 3: „Fie care inspectorŭ va fi datorŭ a face o inspecțiă generală de șése lunĭ pe anŭ spre a se putea cunósce tóte isvórele de avuțiă ale țĕreĭ, tóte îmbunĕtățirele ce sunt de făcutŭ în deosebitele localităț și tóte încuragierile ce urmézŭ a se da particolarilorŭ cari se silescŭ a face se prospere economia țĕreĭ. „Ear articolul 5 dice: „Pe lângă inspecțiele generalĭ, inspectoriĭ vorŭ fi datori a face în fie-care anŭ și descrierea unuĭ din județele ce i se va însemna. Acestŭ studiu se va face din punctulŭ de vedere agricole, comerciale, industriale și statisticŭ și va cuprinde osebitele îmbunĕtățirĭ ce vorŭ trebui introduse în fie-care din aceste ramurĭ.“

Ordinulŭ domnuluĭ ministru din 7 Iulie anulŭ 1865 sub No. 7605 dice: „Una din preocupațiunile ce atrage cu osebire interesulŭ guvernuluĭ în diferitele ramurĭ de organisare și de îmbunĕtățire de care se ocupă este și aceea a desvoltărĭĭ agri-

1) Veḑĭ în jurnalulŭ de Constantinopole, Escursion agricole a Brousse. Veḑĭ cărțile: Escursion agricole dans la plaine de la Dobrogea et la Thessalie telle qu'elle est et telle qu'elle peut être. Ciftiler-ciflii este gata a se da la tiparŭ.

culturei în general, fiindu că, precumu cunóscemu cu toții, de desvoltarea agriculturei depinde prosperitatea nóstră economică."

„Pe lîngă agricultură nu este îndoélă că și industria țerei trebue a se bucura de tótă solicitudinea guvernului, și acésta cu atâtu mai multu că desvoltarea industriei are o influență considerabilă asupra agriculturei; aceste dóue ramuri fiindu strînsu legate. Comerciulu nu mai puținu trebue se ne preocupe, fiindu mijlocului prin care producetorii se potu desface de productele loru: de aceea dar în interesulu desvoltării loru am credutu a începe studiele fie-cărui din județele țerei spre a putea cunósce tóte isvórele de avuție de cari dispunemu, tóte îmbunetățirile ce sunt de făcutu în osebitele localități, și tóte încuragiările ce urmézá a se da particolariloru cari se silescu a face se prospere economia țerei, și déra pentru anulu curente ve însărcinézu, Domnule inspectoru, cu studiulu și descrierea județului Dorohoiu."

Scopulu cărței în care se coprinde resultatulu studieloru ce amu făcutu în acésta județu este învederatu, este îmbunetățirea agriculturei.

Scopulu cărței fiindu astfel determinatu, a cetitoriloru datoria este acum ca să védă dacă l'am ajunsu saŭ nu, daca amu respunsu saŭ nu la asceptarea guvernului, dacă, în fine, amu rescumpératu saŭ nu prin lucrarea nóstră sacrificiele Statului.

Înaintea cetitoriloru venindu cu acésta carte,

cea ântêiŭ ce se face în feliulŭ acesta în ţéră, simţimŭ trebuinţa a justifica mai ântêiu titlulŭ saŭ numele ce i-amŭ datŭ.

Cartea pórtă duoĕ numirĭ: una generalĕ şi alta specialĕ. Cea d'ântêiŭ este AGRICULTURA ROMÂNĂ, şi cea d'a-doua DIN JUDEŢULŬ DOROHOIŬ.

Ḍicêndŭ numai cuvêntulŭ de *agricultura română* amŭ voitŭ să ḍicemŭ şi să afirmămŭ, şi în acéstă carte să demonstrămŭ cumŭ că esiste şi la Românĭ o agricultură propriă a lor, o agricultură potrivită cu clima şi pământulŭ lor, cu împregiurările lor economice şi comerciali, cu datinele şi legele lor, cu moravurile şi caracterulŭ lor naţionale, o agricultură care, orĭ câtŭ ar fi de înapoiată, totuşĭ coprinde în sine unŭ tesaurŭ de cunoscinţe pe care Românii l'aŭ moscenitŭ de la bunii şi străbunii lor, de la poporulŭ rege care a împlutŭ pământulŭ de mărirea sa, de legele şi de civilisaţiunea sa, o agricultură care s'a înavuţitŭ, şi pe tótă ḍiua se înavuţesce, nu numai cu observaţiunile şi esperiinţele ce facŭ cultivatoriĭ Români, dér şi cu descoperirile ce s'aŭ făcutŭ în sciinţa şi metódele de cultură ale popórelor celor mai înaintate în civilisaţiune, o agricultură, în fine, prin a cărĭi îmbunĕtăţire se îndeplinirĕ şi la Românĭ destinurile omenireĭ: pacea şi libertatea, securitatea posesiuneĭ pământuluĭ şi a roduluĭ munceĭ, libertatea munceĭ şi a transmisiuneĭ eĭ.

Şi esistêndŭ o agricultură proprie a Românilor,

cine s'arĕ putea îndoi cumĕ nu esiste la dênșiĭ și o civilisaţiune óre-care? cumĕ nu ocupă și eĭ o trépt'ă óre-care din scara de civilisaţiune pe care sunt înșirate și aședate tóte popórele ce nu sunt mai multŭ selbatice?

Redicând cestiunea îmbunĕtăţireĭ agriculturei nóstre la înălţimea unde o pune civilisaţiunea popórelor moderne, nu facemŭ de câtŭ să urmămŭ povĕţuirilor unuĭ mare economistŭ alŭ Francieĭ, a ministrului de finance și de comerciŭ din timpulŭ luĭ Ludoviceŭ Filipŭ, a d-luĭ H. Passy care dice cĕ: „nu este sporire în prosperitatea socială care să nu aibă de condiţiune indespensabile realisarea a unuĭ oĭ-care din progresele de care este susceptibile agricultură.“ Cu progresele, dér, ale agriculturei, adică cu îmbunĕtăţirea agriculturei, îmbunĕtăţimŭ nu numaĭ condiţiunile esistinţeĭ nóstre, ale subsistinţeĭ nóstre, dér deschidem și calea pe care avemŭ să mergemŭ cu paș'ĭ repeș'ĭ către acelŭ ideal de putere și de frumuseţiă ce ni'lŭ asicură minunatele resurse cu care A-totŭ-puternicululŭ a îndestratŭ pe Românŭ și ţéra luĭ.

Calea este deschisă, Româniĭ aŭ pornitŭ pe dînsa și mergŭ și chiar atunci când se pare cĕ eĭ staŭ pe locŭ; căcĭ în firea lucrurilor este ca omulŭ să caute ne contenit a-și îndestula nevoile séle, întrebuinţând câtŭ se póte maĭ puçină ostenélă și suferinţă. Căutarea unuĭ maximum de mulţumirĭ printr'un minimum de sacrificiĭ nu s'a începutŭ la noĭ nicĭ de astădĭ nicĭ de erĭ. Acéstă căutare este vechiă. Fe-

rice de generaţiunele cari facŭ câte unŭ pasŭ înainte în acéstă direcţiune de progresŭ, de îmbunĕtăţire, de civilisaţiune.

Cine s'arŭ putea óre înduoi cumŭ că n'arŭ fi avut a realisa şi Românii mai multe progrese materiali şi morali? Aŭ dóră Românii nu sciŭ să stêrpéscă pădurile şi să facă curăturĭ până şi pe cele mai ne apropiate înălţimĭ ale munţilor? Aŭ dóră eĭ nu sciŭ să are şi să semine, să prăşéscă, să coséscă, să secere şi să se serve în aceste grele lucrărĭ cu instrumente şi macinĭ agricole? Aŭ dóră eĭ nu sciŭ să créscă şi să înmulţéscă vitele şi să se foloséscă de dênsele? Aŭ dóră eĭ nu sciŭ să facă socotelĭ şi să scótă din esploataţiunile lor ruralĭ o rentă pentru pămêntŭ, o dobêndă pentru capitalŭ, unŭ salariŭ pentru muncă, unŭ profitŭ pentru antreprenorulŭ industrieĭ agricole?

Românii sciŭ tóte aceste; eĭ posedŭ, acésta este vederatŭ, unŭ întregŭ de cunoscinţe atâtŭ de multe şi atâtŭ de variate asupra pămêntuluĭ lor şi midĭlócele de a-lŭ esploata, câtŭ este peste putinţă ca unŭ observatorŭ inteligînte se nu găséscă materialele cu care se compue sciinţa agricolĕ a Românilor, saŭ cel puţin arta agriculturĕĭ lor, mesteşugulŭ, în fine, (metier) acela cu care se ocupă marea mulţime a locuitorilor ţĕreĭ.

Adunarea acestor cunoscinţe, descrierea combinaţiunelor ce se facŭ spre a dobêndi profitulŭ celŭ mai mare cu cheltuéla cea mai mică, este lucrarea de constatare a stărĕĭ actualĭ a agriculturĕĭ

română. Și lucrarea acésta este necesară, este absolută indispensabile desvoltărilorŭ și îmbunĕtățirilorŭ ulteriore ale agriculturei; căci cum se va sci ceea ce este mai bine de făcutŭ, dacă nu se va sci mai întâiŭ aceea ce se face? Constatarea acésta a stărei actuale este punctulŭ de pornire alŭ îmbunĕtățirilor ce trebue să se realiseze în agricultura română. De la acéstă constatare amŭ începutŭ și noi studiulŭ din acéstă carte.

Constatând starea actuale a agriculturei, am întâmpinatŭ multe lucruri bune și folositore, precum și multe lucruri, cari vor-fi fostŭ odată bune, însă care astădi aŭ ajunsŭ a fi păgubitore. În fața acestorŭ am trebuit se ne pronuncemŭ, se alegemŭ pre cele bune și sĕ le conservămŭ, se înlĕturămŭ pe cele rele și se propunem altele cu cari se le înlocuimŭ.

Acésta este a duoa lucrare a studiuluĭ nostru.

A constata ceea ce este și a propune ceea ce trebue se fiă, étă, într'un cuvênt, înduoitulŭ scopŭ ce l'amŭ urmăritŭ în tot cursulŭ învestigațiunilor ce le presintămŭ în acéstă carte cu privirile ațintate către scopulŭ celŭ mai înaltŭ, către îmbunĕtățirea agriculturei nóstre, către crescerea civilisațiuneĭ poporuluĭ Românŭ.

Particularii aŭ făcut în agricultura română multe din îmbunĕtățirile câte aŭ putut realisa pentru a înmulți ródele pămêntuluĭ și a spori bunĕtatea lorŭ: eĭ aŭ întrodusŭ, și pe tótă ḑioa întroducŭ, unelte și macinĭ perfecționate de agricultură. A-

césta iniciativă a particularilor nu merită óre nicĭ o încuragiare, nicĭ o resplătire din partea guvernuluĭ?

Da! Și guvernul a admisŭ sistema de incuragiemênte.

Dupe a guvernuluĭ intenţiune amŭ căutat se arĕtŭ în acéstă carte cari sunt cultivatoriĭ carĭ prin lucrările lorŭ facŭ progrese în agricultură. Lumea cunoscêndu-ĭ și vĕdênd că ceea ce eĭ facŭ este bine și de folosŭ, se va determina lesne a-ĭ imita: și astfelŭ ceea ce a fostŭ până acum necunoscut va deveni lumina ce o va conduce la bine, la progresŭ, la îmbunĕtăţire, la civilisaţiune, în fine.

Tóte câte le vom înregistra ca esistênd în agricultura română aŭ avutŭ resonulŭ lor de a fi, mulţămită progreselor inteligenţeĭ cari guvernă orĭ ce activitate; căcĭ fără de acésta, n'am fi pututŭ culege nimicŭ în escursiunea nóstră. Sperămŭ însĕ că cetitoriĭ vor găsi unŭ resonŭ plosibile și luminelor a cărora aplicaţiune propunemŭ în situaţiunile cele nuoĭ ce s'aŭ creatŭ producereĭ ţereĭ prin legile carĭ aŭ introdusŭ ideĭ nuoĭ de drepturĭ și datoriĭ, de ordine, de prevedere, de economiă și de moralisare.

Bunulŭ simţŭ alŭ poporuluĭ român l'a condusŭ în tot deauna la bine și l'a făcutŭ în tot d'auna a se aplica la lucrările cele ce-ĭ sunt într' adevĕr folositóre. Pe acéstŭ bunŭ simţŭ comptămŭ fórte multŭ pentru ca se îndeplinéscă cele ce va găsi că ar fi necomplete în cartea acésta. Noĭ scimŭ

bine tot ce lipsesce studiului nostru. Cu alta ocasiune póte că vom face altulŭ mai deplinŭ de câtŭ acestŭ d'ântâiŭ; insă ast-fel cum este, elŭ face a se simți necesitatea sciinței agricole, lățirea mașinelor perfecționate, grija de vite frumóse și acomodate la tóte trebuințele, asolemente combinate în scopulŭ ținereĭ fertilităței pământuluĭ, a curățenieĭ lui de buruenĭ rele și a dobândireĭ de recolte abundente; căci pământulŭ tratatŭ ast-felŭ nu póte să nu resplătéscă cu asupra de mĕsură pe cultivatorĭ, nu póte se nu le dea beneficiulŭ curat celŭ mai mare. La dobêndirea beneficiuluĭ celuĭ mai mare ne am opritŭ în observarea și descrierea agriculturei române mai multŭ de câtŭ la sciința agriculturei, ast-fel cum o înțelegŭ învĕțațiĭ. De acea supuind tóte operațiunile de cultură ce am observatŭ la economia rațională, care este busola de care ne ținemŭ noĭ, de multe orĭ amŭ aprobatŭ multe din indicațiunile rutineĭ, fără ca se ne credemŭ pentru acésta ne demnĭ de sciința agriculturei.

De parte de a ne sili se combătem natura și rutina, le am studiat cu tot ce avéŭ de comunŭ cu sciința economieĭ, luată de noĭ ca regulă dupĕ care aprobămŭ saŭ desaprobămŭ și dicemŭ cutăruĭ lucru că este bunŭ și folositorŭ și altuia că este rĕŭ și păgubitorŭ.

Ne amŭ întinsŭ póte prea multŭ cu vorba asupra agriculturei române în general, și mai alesŭ asupra metódeĭ ce credemŭ că amŭ urmatŭ spre a face ca cartea acésta se serve la ceva. Cetitoriĭ

ne vor scusa, aducêndu-şĭ aminte că noĭ avemŭ norocirea saŭ nenorocirea a fi ceĭ d'ăntêiŭ carĭ începemŭ şi acéstă lucrare, vastă ca şi pămêntulŭ ce-lŭ locuescŭ Româniĭ, grea ca şi numerulŭ lorŭ celŭ mare ce cade asupra luĭ. Şi ca ceĭ d'ăntêiŭ ce croimŭ drumulŭ unorŭ studiĭ nuoe, care trebue se procéde orĭ ce îmbunĕtăţire, amŭ simţitŭ trebuinţă a ne esplica, de nu pentru altă, măcarŭ pentru a spune cumŭ amŭ înţelesŭ noĭ că trebue să fie făcută o asemine lucrare spre a putea fi într'adevĕrŭ folositóre cultivatorilorŭ ţĕreĭ.

Agricultura română arŭ trebui se cuprindă descrierea stăreĭ actuale a agriculturei din tóte părţile câte sunt locuite de Români; cu tóte aceste, lăsândŭ la o parte agricultura Românilorŭ din Basarabia, din Bucovina, din Transilvania, dîn Ungaria, din Banatŭ, de pe ţĕrmurile Dunăreĭ, din Dobrogea, din Macedonia, din Tessalia şi din Ipir, şi chiar p'acea a Românilorŭ din Grecia, ne mărginimŭ numaĭ la agricultura Românilorŭ ce locuescŭ în România liberă şi autonomă, în România ce se întinde de la Carpaţi pînă la Bugeagulŭ Basarabieĭ, de la Dunărea pînă la Prutŭ şi marea Négră. Redusŭ la aceste mărginĭ înguste, studiulŭ nostru ăncă are tot dreptulŭ a purta numirea de *Agricultura română.*

Începêndŭ studiulŭ agriculturei române din România de dincolo şi de dincóce de Milcovŭ, vedemŭ bine că ăncă amŭ întreprinsŭ o lucrare pré mare pentru puterea nóstră, o lucrare pe care vêrsta nóstră

cea înaintată póte nu ne va permite a o termina, nici póte a o vedé terminată de alţii cari, póte se vor determina a ne urma pe drumulŭ ce amŭ apucatŭ şi, de bună sémă, a face unŭ studiu şi mai bunŭ şi mai completŭ de câtŭ acesta. Cu tóte aceste, noi amŭ începutŭ studiulŭ de la o margine a României, de la judeţulŭ celŭ mai depărtatŭ de capitală. Am studiatŭ judeţulŭ Dorohoiŭ; şi pentru acésta am datŭ studiului nostru unŭ alŭ doilea nume speciale, numele, de *judeţului Dorohoiŭ*, adică de agricultura română din judeţulŭ Dorohoiŭ. Când se vor studia, pe rêndŭ unulŭ dupe altulŭ, tóte judeţele ţĕreĭ, şi dupe ce se va face câte o carte de agricultură despre fie-care din ele, asemine cu acésta ce o făcuremŭ noi acumŭ despre judeţulŭ Dorohoiŭ, atuncĭ se va avé unŭ numĕrŭ de 32 de volume, care vorŭ conţine tótă Agricultura română din România liberă.

Pentru ca se potŭ face acestŭ studiŭ, am fostŭ silitŭ a merge din satŭ în satŭ şi a observa pretutindenea şi pământulŭ, şi ómeniĭ, şi midĭlócele lor de esploatare, şi de esistinţă şi de câştigurĭ. Amblândŭ prin judeţŭ amŭ întêmpinatŭ mai multe domenurĭ ale Statuluĭ, pe cari le amŭ studiatŭ şi din punctulŭ de vedere al unuĭ proprietarŭ şi din acelŭ al unuĭ arendaşŭ, ca ast-felŭ atât Statulŭ se cunóscă proprietăţile séle cu tóte hotarele şi resursele de sporire ale venituluĭ lor, şi se scie ceea ce dă in arendă, câtŭ şi arendaşulŭ se scie ceea ce iea. Acestŭ studiŭ, în care se află şi descrierea pădu-

rilorŭ, s'a recomăndatŭ Ministeruluĭ de Finance care, de bună sémă, va vedé că nu este de stricăciune ca și Statulŭ nostru se posede astfelŭ de studiĭ, orĭ câtŭ arŭ fi ele de necomplete și de scurte și despre cele-l-alte domenurĭ ce le are în cele-l-alte județe ale țĕreĭ. Cândŭ guvernulŭ se îngrijésce de îmbunĕtățirea agriculturei particularilor, óre nu se cuvine a se îngriji și de acea de la domenurile séle? Elŭ care este celŭ maĭ mare proprietarŭ în România; fiind că póte posede aprópe a cincea parte din întréga întindere a țĕreĭ.

Studiulŭ agriculturei române din județulŭ Dorohoiŭ este alcătuitŭ din patru părțĭ: 1 studiulŭ statisticŭ, 2 studiulŭ agricole, 3 studiulŭ industriale și 4 studiulŭ comerciale. La finele cărțiĭ amŭ adaosŭ óre-carĭ note asupra herghelieĭ Imperiuluĭ Austrieĭ de la Rădăuțĭ, inființată pe domeniele fonduluĭ religiosŭ din Bucovina, cu scopŭ de a procura cultivatorilorŭ din județulŭ Dorohoiŭ unŭ esemplu de cultură maĭ rațională și maĭ 'naintată de câtŭ aceea ce o facŭ eĭ, și de ale areta și locŭlŭ de unde se potŭ aprovisiona cu tipĭ reproducĕtorĭ de caĭ de rasele cele maĭ curate

În partea ântĕia am datŭ o idee sumară despre statistica județuluĭ împărțită în 6 capitule: teretoriulŭ, populațiunea, capitalulŭ fonciarŭ, venitulŭ fonciarŭ, venitulŭ și cheltuelile comunalĭ, venitulŭ Statuluĭ din tóte impositele din acelŭ județŭ.

Întinderea județuluĭ este de 182,081 fălcĭ, dupe statistica făcută în 1859.

In întrebuințarea pământului pentru plugăriă și păstoriă găsim cultivată a treia parte din surfața județului, remâindŭ cele-l-alte două părți ne cultivate.

Pădurile tóte din județulŭ Dorohoiŭ aŭ o întindere de 24,805 fălci, care se află maĭ tóte în trei plaĭ, remâindŭ cele-l-alte treĭ maĭ de tot lipsite de pădure.

Împărțirea economică a pământuluĭ județuluĭ era la 1859 de 127,302 fălcĭ pentru proprietarĭ și de 62,045 fălcĭ pentru țĕranĭ. Dupe aplicarea legeĭ rurale se găsescu țeraniĭ împroprietăriți numaĭ cu 45,493 fălcĭ, din carĭ 4691 fălcĭ sunt în vetrele satelorŭ. Numerulŭ țeranilorŭ ce s'aŭ împroprietărițŭ este, în totŭ județulŭ Dorohoiŭ, de 16,558, și anume:

225	cu 4 boĭ.
5,014	cu 2 boĭ.
7,994	cu bracele.
3,325	cu casele și grădina.
16,558	totalulŭ.

Suma totalĕ a desbăgubireĭ ce trebue să plătéscă clăcașiĭ emancipați și împroprietăriți în județulŭ Dorohoiŭ se sue la 12,261,125 leĭ, din care două părți aŭ a se plăti de clăcași și a treia parte de Stat, în cursŭ de 15 anĭ.

Resursa ce legea rurală a dat Statuluĭ pentru a se ajuta în acéstă platĕ, este, întru câtŭ privesce magasinele de reservă, de 665,197 leĭ nominalĭ; căcĭ în realitate nu s'aŭ găsitŭ popușoĭ de câtŭ numaĭ pentru 315,175 leĭ.

Împărțirea administrativă a teritoruluĭ județuluĭ coprinde 7 târgurĭ și 182 de sate, grupate în 67 de comune, care sunt distribuite în 6 plășĭ.

Populațiunea județuluĭ, dupe recensimentulŭ făcutŭ în 1859, este de 103.671 suflete, însă:

15939	suflete	în târgurĭ și
87732	—	în sate
103671		

Raportulŭ între pămèntŭ și populațiune este de 1 sufletŭ pe 1 $^{3}/_{4}$ falce.

Într'o sută de suflete sunt 27 $^{1}/_{4}$ capĭ de familiă și 72 $^{3}/_{4}$ membri de familiă. Într'o sută de familiĭ sunt 77 însurați.

6 burlacĭ.
4 vĕduvĭ.
13 vĕduve.
100

În județulŭ Dorohoiŭ se află capĭ de familiĭ:

817 tagmă bisericéscă.
21871 cultivatorĭ.
678 meseriașĭ.
138 comercianți.

Într'o populațiune de 103,671 suflete sunt:

Românĭ	91,827
jidanĭ	10,315
alte națiunĭ	1,529
Total	103,671

Capitalulŭ fonciarŭ alŭ județuluĭ Dorohoiŭ se

sue la 3,214,071 galbeni. Prețulŭ pămêntuluĭ vêndutŭ este de 26 galbeni falce de pădure
27 — falce de țerenă
28 — falce de fĕnéță
18 — falce de islasŭ (imașŭ)

19 galbeni/ha

Venitulŭ fonciarŭ din județulŭ Dorohoiŭ este de 201,251 galbeni. În acestŭ venitŭ travailulŭ plăcașilor intră cu 50,125 galbeni. Venitulŭ fonciar dupe care se percepe impositulŭ este estimatŭ la 170,546 galbeni.

Veniturile comunalĭ din totŭ județulŭ se sue la 715,049 leĭ. În acestŭ venitŭ este pusŭ și capitalulŭ ce s'aŭ găsitŭ în cutiele sătescĭ, în sumă de 86,019 leĭ.

Contribuțiunile comunelor aruncate asupra locuitorilor se sue aprópe la suma ce eĭ plătescŭ Statuluĭ pentru capitația lor.

Cheltuelele comunalĭ absorbŭ a treia parte din veniturĭ numaĭ pentru întreținerea cleruluĭ și a bisericelor.

Veniturile Statuluĭ din județulŭ Dorohoiŭ se sue la:

724,032 din capitația maiorilor,
24,530 — minorilor,
255,318 din taxa de poduri și șosele,
59,360 din patente,
234,400 din impositulŭ fonciarŭ,
80,440 din taxa de transmitere.

1,378,080 leĭ peste totŭ.

Tóte resultatele statistice, esprimate prin cifrele arĕtate maĭ susŭ, se găsescŭ pe largŭ espuse în

partea ântêia a acestei cărți, adică în studiulŭ județuluĭ din punctulŭ de vedere statisticŭ.

Partea a doua a cărțeĭ coprinde studiulŭ agricole al județuluĭ și se alcătuesce din 5 capitule și anume: capitulŭ ântêiŭ despre pământulŭ județuluĭ, al duoilea despre clima județuluĭ, al treilea despre producerea județuluĭ, al patrulea descrierea esploatațiunilor județuluĭ pe plăși, și al cincelea descrierea domenielorŭ Statuluĭ.

In capitolulŭ relativŭ la productele județuluĭ se constată prin o midĭlociă de 11 anĭ, elaborată de Direcțiunea statistică din Iași, că raportulŭ plăntelor ce se cultivă este de 40 la sută popușoĭ, 24 la sută grâu, 20 la sută secară, 14 la sută orzŭ și ovĕdŭ, 11 la sută hrișcă și 6 la sută meiŭ.

Întinderea totalĕ și anualĕ a pământuluĭ ce se cultivă în județŭ este, după o midĭlociă de 11 anĭ, de:

20,480 fălcĭ păpușoĭ,
12,372 — grâŭ,
10,000 — secară,
7,227 — orzŭ și ovĕdŭ,
394 — mĕlaiŭ,
1,442 — hrișcă.

Semĕnța ce se aruncă în pământŭ este, după o midĭlociă de 11 anĭ, de:

3 dimerlĭĭ la falcea de păpușoĭ,
20 — — grâŭ,
17 — — secară,
18 — — orzŭ și ovĕdŭ,
7 — — hrișcă,
4 — — mĕlaiŭ,

Recolta anuală a județului este, dupe o midilocie de 11 anĭ, de:

94,892 kile popușoĭ, a 4 kile de falce,
[illegible] — grâu a 3 — —
[illegible] — secară a 4 — —
[illegible] — ordŭ și ovĕd 5 — —
9,128 — mĕlaiŭ a 5 — —
4,051 — hrișcă a 6 — —

Celelalte plĕnte ce se cultivă în județulŭ Dorohoiŭ sunt cartofiele, cânepa, inulŭ, fasolea, lintea, bolnulŭ, tutunulŭ, etc, care la unŭ locŭ ocupă o întindere de 1620 falcĭ pe anŭ. Cartofiele, în anulŭ 1860, nŭ ocupatŭ 957 fălcĭ: ele se cultivă pentru rachiŭ. Cânepa și inulŭ aŭ începutŭ a se cultiva érăși de când s'a scumpitŭ bumbaculŭ. Tutunulŭ nu se cultivă de cât pe o întindere de 34 fălcĭ.

Via se cultivă fórte pucinŭ. În totŭ județulŭ abia sunt 143 fălcĭ cu viă din care n'a eșitŭ, în 1859, de câtŭ 10,414 vedre de vinŭ, maĭ multŭ prostŭ de câtŭ bunŭ.

Capitululŭ în care se descriŭ tóte esploatațiunile ruralĭ ale județuluĭ este din tóte celŭ maĭ întinsŭ; fiind că în elŭ se descriŭ, cu maĭ multe saŭ maĭ pucine detailurĭ, pe rêndŭ una după alta, tóte moșiele, întidêndu-ne cu deosebire asupra acelor care sunt vrednice de considerat și de încuragiare pentru impulsiunea ce se dă, progreselor agricolĭ. În acestŭ capitulŭ se arétă ceea ce are bunŭ agricultura și care trebue să se conserve,

cum și ceea ce are păgubitoriŭ și care trebue a se înlocui cu alte midilóce de producere maĭ potrivite cu împregiurările de astădĭ și cu progresele sciinței. În descrierea pe rêndŭ a esploatațiunilorŭ ruralĭ avemŭ fericirea a vedé, în județulŭ Dorohoiŭ, o cultură de proprietarŭ din cele maĭ considerabilĭ, cultura Domnilor A. Bașotă, a Prințuluĭ Moruzŭ Svorĕșténu care într'adevĕrŭ este, în agricultură, prințul tutorŭ cultivatorilor județuluĭ. Avem a vedé asemenea culturĭ importante făcute de arendașĭ marĭ, ca domniĭ Alkaz, Vasiliu, Ohrinoschi etc, etc, cari nu pucinŭ contribue la producerea și avuția județuluĭ. Avemŭ se vedemŭ și cultura mică a redeșilorŭ cu tóte împregiurările și peripețiele lorŭ; avemŭ, în fine, și cultura mică a țeranuluĭ, ba ăncă și pe acea a țeranilor cari prin asociațiune s'aŭ făcutŭ arendașĭ marĭ de mosiĭ de câte cu una și douĕ miĭ de galbenĭ pe anŭ câștiŭ.

La finele părțeĭ agricole am adaosŭ óre-carĭ note relative la bóla de vite ce bântue județulŭ de maĭ multĭ anĭ, și la semĕnăturile făcute în aniĭ 1863, 1864 și 1865.

În partea III-a a acesteĭ cărțĭ avemŭ duoĕ capitule: unulŭ ralativŭ la industria română și altul la țesĕturile de inŭ, cânepă și lănă din acest județŭ.

În partea IV-a, presentămŭ studiulŭ județuluĭ din punctulŭ de vedere alŭ comerciuluĭ seŭ, alŭ vămilorŭ de importare și esportare și, în fine, alŭ contrabantelor cari, de la înființarea grăniceriloră, s'aŭ împuçinatŭ fórte multŭ.

Instituţiunea grănicerilor şi a dorobanţilorŭ ce aŭ chematŭ pe Românĭ la apĕrarea ţĕreĭ lor, aŭ fost forte bine primite de către populaţiunea ruralĕ care cu admirabilele seŭ instinctŭ a înţelesŭ cugetarea salutariŭ a legiuitoruluĭ de a pune ţéra în stare să apuce érăşĭ pe calea cea de gloriă şi de prosperitate ce a părăsit-o.

Terminândŭ, nu ne putemŭ opri de a spune că aŭ lăsatŭ tótă populaţiunea ruralĕ a judeţuluĭ în cele mai bune dispositiuniĭ pentru a se învoi cu proprietariĭ şi cu dînşiĭ dimpreună a lucra nu numaĭ la cultivaţiunea şi înavuţirea publică, dar şi la adunirea între dînşiĭ a celor maĭ marĭ şi maĭ frumóse ideĭ de civilisaţiune: a dragosteĭ şi a păceĭ celeĭ dintre noĭ, a vechiĭ frăţiĭ românescĭ.

I. Ionescu.

Bucurescĭ 28 Ianuarie 1866.

PARTEA I.

STUDIULU STATISTICU

AL

JUDEȚULUÏ DOROHOIU.

În urma discreditului în care aŭ căḑutŭ, la noï, lucrările statistice, ar trebui să aibă cineva mare curagiŭ pentru ca să întreprindă studiulŭ faptelor ce se esprimŭ prin cifre.

Cu tóte acestea, faptele esistŭ, și orï că vor fi bine saŭ rĕŭ represintate prin cifre, ele servŭ de basă atâtŭ avuțieï generalï, care este tréba Economieï politice, câtŭ și putereï și glorieï naționalï, care este tréba statisticeï.

Dacă amŭ crede că statistica ar fi numaï o adunătură de cifre, grămădite unele peste altele și aruncate în tablouri, care de care maï complicate și cu maï multe colóne, nu ne amŭ da cea maï mică ostenélă nicï a strînge cifrele, nicï a le combina spre a scóte din ele cunoscințele ce comportă. Însĕ statistica, pe care profesorele de

la Gottinga Achenwal a redicat-o la înălțimea uneĭ sciințe, face adunarea cifrelorŭ cu unŭ scopŭ maĭ înaltŭ, cu scopulŭ de a forma din ele scheletulŭ Economieĭ politice, a aceleĭ sciințe despre care a ḑisŭ poetulŭ că este sufletulŭ și lumina lumeĭ viitóre.

Unŭ mare conducĕtorŭ al lumeĭ către viitorŭ, împĕratulŭ Napoleon I, a ḑisŭ, vorbindŭ de statistică, că este budgetulŭ lucrurilor. Acéstă ḑisă arĕtă adevĕrata natură a sciinței ce se ocupă cu trebele Statuluĭ, de la care a și luatŭ numele celŭ pórtă. În statistică, ca într'unŭ budgetŭ, vedem, dupe cum ḑice Iohn Sinclair, suma de fericire de care se bucură o populațiune și miḑlócele de a o spori. Considerând ast-felŭ scopulŭ studielor statistice, credemŭ că cea maĭ bună definițiune ce s'a făcutŭ despre statistică, spre a ne da o idee limpede și adevĕrată despre dênsa, este acea formulată de statisticianul Schnițler. Statistica, dupe acestŭ învĕțatŭ, este espunerea sciințifică a intereselor diverse ale uneĭ populațiunĭ organisate în societate politică, tabloulŭ deplinŭ saŭ parțiale alŭ elementelorŭ ce facŭ prosperitatea, puterea și mărirea uneĭ națiunĭ.

Ast-fel de tabloŭ găsimŭ făcutŭ și pentru națiunea română, ăncă de pe la începutul vĕculuĭ al XVIII, de către Voevodulŭ D. Cantemir în scrierea sa intitulată: *Descrierea Moldoveĭ*.

Dupe un vĕcŭ și jumĕtate a venitŭ Beizadea Nicolae Suțul și ne-a datŭ o espunere sciințifică

a interesantă diversă ale populațiunei române în scrierea sa intitulată: *Notițiele statistice asupra Moldovei*. În acéstă importante lucrare statistică, Dolgande Nicolae Suțu ne-a arĕtatŭ nu numaĭ situațiunea (pret cu tŏte puterile eĭ producĕtóre, dar și mĭjlócele ce putemŭ întrebuința spre a le spori și a le îmbunĕtăți.

Prințulŭ Nicolae Suțu este celŭ ăntĕiu care s'a ocupatŭ, și la noĭ, în chipulŭ celŭ maĭ ne îndoelnicŭ asupra folóselorŭ ce putemŭ avé de la studiele statistice. Eată ce a disŭ ĕlŭ: „Noțiunile statistice arĕtă nevoile și interesele localităților, starea și sórtea populațiunilorŭ în osebitele timpurĭ și în osebitele locurĭ; ele ne facŭ a judeca despre întărirea saŭ strîmtorirea, despre sciințele și prejudiciele, despre virtuțile și viciele masseĭ poporuluĭ, renta proprietaruluĭ, dobênda fonduluĭ capitalistuluĭ, folósele comerciantuluĭ, simbria lucrătorului, în sfĕrșitŭ, propășirile sciințelor și ale artelorŭ, sporirea mulțumirilor intelectualĭ și moralĭ, perfecționarea némuluĭ omenescŭ. Pentru guvernemêntŭ ele servescŭ de regulatorŭ în mĕsurele de interesŭ generale ce voesce a adopta; ele sunt pentru dînsulŭ aceea ce busola este pentru navigatorŭ."

În scopulŭ dobêndireĭ uneĭ asemine busole de care guvernulŭ Mărieĭ Sale Alexandru Ión I, a simțitŭ neapĕrată trebuință, în acéstă mare epocă de reorganisare a Statuluĭ românŭ, s'a înființatŭ, prin ordonanța domnéscă de la 1 Iulie 1859, Di-

recțiunea statistică din Moldova, cu îndatorire a face Statistica țĕreĭ.

Chematŭ de guvernŭ a dirige acéstă nuoă și dificile lucrare, amŭ organisatu-o ast-felŭ câtŭ să se constate nu numaĭ situațiunea presinte a Statuluĭ, dĕr și midĭlócele ce se potŭ întrebuința spre a păși cu securitate în calea de reorganisare în care a intratŭ. Culegerea materialuluĭ statisticŭ l'amŭ așternutŭ a se face ast-felŭ câtŭ se ne dea nu numaĭ puncturĭ de comparațiune cu lucrările statistice ale luĭ Cantemir Vodă și ale luĭ Beizade N. Suțu, dĕr și tóte noțiunile câte ne sunt de trebuință atât pentru organisarea financelorŭ țĕreĭ, câtŭ și pentru înaintarea agriculturĕĭ, la care amŭ țintitŭ maĭ multŭ de câtŭ la cele-l-alte ramurĭ de producere, pentru cuvêntulŭ că ea formézĕ, la noĭ, o specialitate importante și potŭ dice singura cu care se ocupă marea majoritate a poporuluĭ românŭ.

Povĕțuirile pentru catagrafia Moldoveĭ ce am publicatŭ precedêndu-le de óre-carĭ elemente de statistică și urmându-le de tóte circulările și instrucțiunile ce s'aŭ dat, în scopulŭ facereĭ statisticeĭ, sunt dovédă că am înțelesŭ tótă importanța aceteĭ sciințe și totŭ folosulŭ ce am puté trage dintr'ênsa. N'apucase a se termiua tótă lucrarea și guvernulŭ, fiindŭ în capulŭ Ministeruluĭ de Finance D. Eugeniu Alcazŭ, s'a și folositŭ de dĕnsa în aședarea celuĭ ântêiŭ impositŭ fonciarŭ ce s'a făcutŭ în țéră. Maĭ pe urmă Domniĭ Costachi Negruțĭ și Dimitrie Gusti, cari ne aŭ urmatŭ la Di-

reațiunea statistică, au publicată resumatulŭ lucrăriloră săvêrșite: celŭ dintêiŭ teritoriulŭ, și cel de al duoile populațiunea și agricultura, urmând calea trasă de noi, calea ce și noi amŭ luat-o de la Moreau de Jonnes, capul Direcțiuneĭ statistice din Francia.

Mulțumimŭ Domnuluĭ Costachi Negruți pentru publicarea părțeĭ ântêiŭ a statisticeĭ Moldoveĭ, și pentru aceste cuvinte ce aŭ scrisŭ pe broșura ce ne aŭ adresată: „Ale tale dintru ale tale;“ mulțumimŭ Domnuluĭ Dimitrie Gusti pentru publicarea părțeĭ a duoa și a treia a statisticeĭ Moldovei și pentru tăria cu care, în partea relativă la agricultură, a susținută ideele ce am emisŭ asupra progreseloră de care este susceptibile agricultura nóstră; mulțumindŭ la amênduoĭ pentru îndemnul ce ne aŭ procuratŭ, în escursiunea nóstră din județulŭ Dorohoiŭ, lucrările statistice ce aŭ publicată dumnélor, étă că venimŭ, la rêndulŭ nostru, a perfecționa lucrarea făcută, a o adăoga, a o verifica, a o controla, a coordina și combina cifrele și faptele câte sunt relative la o mică parte din lucrarea dumnélor, la partea ce formézĕ astăzi județulŭ Dorohoiŭ.

Progresulŭ în sciință nu este posibile de câtŭ numaĭ atunceĭ cândŭ se specialiséze observațiunile, câtŭlŭ adecă se aplica ele numaĭ la câte una din numerósele părți ce alcătuescŭ unŭ întregŭ. Din totalulŭ ce îmbrățișézĕ statistica Moldoveĭ, amŭ luatŭ numaĭ o a șépte-spre-dece parte. In partea

acésta urmămŭ espunerea resultatuluĭ învestigaţiunilor nóstre tot dupe metóda ce amŭ adoptatŭ pentru întregulŭ statisticeĭ de pe cândŭ eram în capulŭ Direcţiuneĭ statistice. Astfel avemŭ se presintămŭ studiulŭ statisticŭ al judeţuluĭ Dorohoiŭ din punctulŭ de vedere alŭ teritoriuluĭ, alŭ populaţiuneĭ, alŭ capitaluluĭ fonciarŭ, alŭ venituluĭ fonciarŭ, alŭ venituluĭ şi cheltuelelorŭ comunalĭ, alŭ venituluĭ Tesauruluĭ publicŭ cu tóte sumele totalĭ resumate în tablourĭ sinoptice. In teritoriulŭ judeţuluĭ Dorohoiu, statistica nóstră specialĕ va coprinde unŭ studiu noŭ, acel relativŭ la împărţirea economică a pămêntuluĭ, care s'a făcutŭ dupe aplicarea nuoeĭ legĭ ruralĭ. Asemine aicĭ amŭ lipitŭ şi studiulŭ făcutŭ asupra despăgubireĭ clăceĭ, cum şi asupra magasinelorŭ de reservă cu care legea ruralĕ a înzestratŭ Casa de liquidaţiune.

Totŭ în teritoriulŭ judeţuluĭ amŭ pusŭ şi studiulŭ din nuoŭ făcutŭ asupra împărţireĭ luĭ administrative cu ocasiunea aplicăreĭ nuoeĭ legĭ comunalĭ. Acestŭ studiu statisticŭ l'amŭ făcutŭ în scopulŭ uneĭ maĭ bune regulărĭ a comunelorŭ din acelŭ judeţŭ, a uneĭ regulărĭ astfel câtŭ populaţiunea ruralĕ se vĕdă şi se găséscă în aplicarea nuoeĭ legĭ comunalĭ o stare maĭ bună şi maĭ ferice pentru dînsa de câtŭ aceea ce o avea când trăiea sub umbra legeĭ comunalĭ din Regulamentulŭ Organicŭ de la 1832.

Cu astfel de studiĭ statistice sperămŭ a presinta guvernuluĭ efectele ce aŭ produsŭ aplicarea nuoe-

[illegible] legi organice și măsurele ce se potu întreprinde spre a [illegible] cu progresele materiali și morali. În loc să fie împedecate de nouele reforme, ele [illegible], din contră, puternică secundate în mersulŭ lor către întemeierea Statului românŭ, către creșterea [illegible] populațiunei rurali.

CAP. I.

TERITORIULU.

§ 1. HOTARELE ȘI ÎNTINDEREA JUDEȚULUĬ.

Județulŭ Dorohoiŭ este la marginea cea maĭ depărtată a țĕreĭ despre méḑă-nópte. Elŭ se megieseșce cu Rusia de care se desparte prin Prutŭ, și cu Austria de care se desparte prin Siretŭ, Molniță, Mamorniță și șanțurĭ.

N'a fostŭ niciŏ parte a țĕreĭ maĭ frementată în hotare de cătŭ județulŭ Dorohoiŭ. Intinderea acestuĭ județŭ a fostŭ bântuită și dupe luarea Hotinuluĭ de către Turcĭ, și dupe luarea Basarabieĭ de către Rușĭ, și dupe luarea Bucovineĭ de către Austrinceĭ, și dupe schimbările făcute în lăuntrulŭ țĕreĭ de către Domnitorĭ. Cea maĭ de pe urmă modificare în întinderea județuluĭ a fost făcută în Domnia luĭ Mihaiŭ Sturḑa, când s'a rotunḑitŭ județele și li s'aŭ datŭ întinderile ce aŭ astădĭ. Reședința județuluĭ a fostŭ de maĭ multe orĭ schimbată: ea a fost maĭ întâiŭ în Dorohoiŭ, dupe aceea s'a mutatŭ la Herța, de aicĭ a trecutŭ la Mihăileniĭ și, în fine, a venitŭ érășĭ la Dorohoiŭ, unde se află și astădĭ.

Și după atâtea prefaceri și schimbări de reședință, și dupe atâtea îngustări și întinderi de hotare ale județului, încă totu n'a ajunsu județulu să aibă o întindere proporționată care să satisfacă pe deplinu tóte trebuințele locuitorilor și ale administrațiuneĭ.

Conturnulu generale alu județuluĭ nu se póte raporta la niciŏ figură regulată. Hotarulu luĭ, începêndu de la Mamornița, care este aprópe de Prutu, urmézá Prutulu în josu pe la Cotulu Sinihăuluĭ, pe la Pilipăuți, Oroftiana, Horodiște, Rădăuți care este în dreptul cetățeĭ Hotinuluĭ de pe malulu Nistruluĭ. De la Rădăuți hotarul județuluĭ și al țéreĭ urmézá în josu pe Prutu până la satulu Boldulu, unde se desparte județulu Dorohoiu de județulu Botoșani. Revenindu érăși la Mamornița, hotarulu județuluĭ și alu țéreĭ urmézá cât va pârêulu Mamornița ce se vérsă în Prutu și apoĭ apucă peste déluri prin șanturi făcute până ce cobóră în valea Siretuluĭ pe curgerea pârêuluĭ Molnița, pe la Mihăileni, până la reversarea luĭ în Siretu, înformându unu cotu cu Molnița și Siretulu pe care-lu trece pe la Talpa ș'apoĭ merge în susul apeĭ Siretuluĭ pe la Bălinescĭ până la Verpole, care este în dreptulu Mihăilenilor dincolo de Siret. De la Verpole hotarulu începe din Siretu, merge pe costișă pe lângă satulu Verpole și se sue în délu; și din délu urmézá zarea déluluĭ cu șanțurĭ făcênd o linie paralelé cu Siretulu până pe deasupra Adâncateĭ și a Mitoculuĭ, de unde apoĭ

se vărsă în valea Bucevei pe la Burdujeni. Mitrunilă este satulă unde se desparte județulă Dorohoiă de județulă Botoșani prin o linie trasă de la nordu-estulă țărei de la Mitocă, de lângă Sucevița până la Boldulă de pe malulă Prutului. Linia despărțitore merge de la Mitocă la Hănțescî, acolo dă de Miletă, apucă Siretulă în susă, trece șoséoa din susă de Bucecea, și apoi totă sucindu-se pe din josă de Căureni, Popeni până ce dă în valea Oghei, trece Gigia pe la Călugăreni și urmézá malulă ei până la Dumeni, de unde apoi apucă pe la Hănești unde trece Baseulă, și apoi trece pe la Horoleu și cu Volovățulă se vérsă în Prută lângă satulă rediețescă Boldulă.

Figura acésta atâtă de ne regulată a județuluî Dorohoiă are linia cea mai lungă de la Mamorniță la Mitocă; éră cea mai scurtă de la Oroftiana la Mateeni și Tăutescî, unde intra Gigia din județulă Dorohoiă în județulă Botoșani.

Suprafața acesteî figurî, a întinderei județuluî Dorohoiă, este de 182,081 de fălcî, dupe socotéla aproximativă făcută întinderei tuturoră moșieloră din județă de către comisiunile statistice din 1859.

Corectându mai de aprópe aceste moșii și verificându întinderile lor dupe tabelele de cadastru dresate de comisiunile statistice, amă găsită mai multe întinderi scăpate din vedere. Corectându aceste erori, găsimă că întinderea județuluî Dorohoiu ar fi de 189,339 de fălcî.

Adunându la unu locă tóte întinderele parțialî

ale județuluĭ dupe cum sunt cu deaměnuntul aretate pe plășĭ în tabelele statistice corectate de noĭ, dresămŭ următorul tabloŭ sinopticŭ despre întinderea totalĕ a teritoriuluĭ județuluĭ:

NUMELE PLĂȘELORŬ	ÎNTINDEREA		
	PĂDURE.	PĂMÉNT LIBER.	TOTALŬ.
Cosula	24,055	21,665	26,107
Herța	6,374	15,235	21,621
Berhomete . . .	8,592	22,339	30,831
Prutul-de-sus. . .	5,099	27,545	32,646
Prutul-de josŭ . .	662	39,672	40,337
Basĕul	414	37,195	37,195
Totalŭ	25,196	164,143	189,339

Resultatulŭ generale din acestŭ tabloŭ arĕtă întinderea județuluĭ a fi de 25,196 fălcĭ pădure și de 164,143 fălcĭ locŭ liberŭ. 189,339, fălcĭ găsite în urma verificăreĭ și a corectăreĭ erórelorŭ. Resultatulŭ culesŭ din indicările date în teritoriulŭ Moldoveĭ de D. C. Negruți este de 24,505 fălcĭ pădure și de 157,575 fălcĭ locŭ liberŭ. 182,080 peste totŭ.

Resultatele aceste nu potŭ inspira o încredere deplină de câtŭ numaĭ atuncĭ când vomŭ avé făcut celŭ pucinŭ mĕsorișteși harta județuluĭ.

Harta topografică făcută de D. Gheorghe Filipescu Dubău, fostŭ inginerŭ la Direcțiunea sta-

tistică a Moldovei, este singura ce avemŭ până acum. Copiu trasă dupe acéstă hartă și editată, separatŭ pentru județulŭ Dorohoiu, de către D. Maior D. Papazoglu, care a isbutitŭ a face se i se plătéscă de sate câte cu 2 sfanți esemplarulŭ, contra preței de acele pe cari le cunoscŭ, le judecă și le apreciuescŭ până și ómenii ceĭ maĭ simpli ce se găsescŭ prin satele nóstre. Acéstă osîndă, de a se raporta numaĭ la editor, n'ar strica nimicŭ; căci fie-cine trebue se-și iea plata sa: însă ea se întinde și atinge în ideea ómenilorŭ simpli chiar esactitatea și folosința lucrărilorŭ sciințifice: și astfel de nu impedică, celŭ pucinŭ întârdie respândirea cunoscințelorŭ usuali în massa unuĭ poporŭ ca alŭ nostru, plecatŭ din fire a lua în rîsŭ pe acel ce arétă pe hartă că ar fi vale acolo unde este dîlŭ, că ar fi satulŭ cutare acolo unde eĭ vĕdŭ bine ca este unŭ altulŭ.

In lipsă de altă hartă maĭ bună, amŭ fostŭ siliți a ne servi de acea făcută de D. Dubăŭ.

Cu tóte că comisiunile statistice de plasă din 1850 aŭ dat Direcțiuneĭ statistice cifrele din tabela întâiŭ a cadastruluĭ, care pórtă întinderea județuluĭ la 182,081 fălcĭ, saŭ 256,749 hectare, saŭ 130,005 leghe patrate, dupe calcurile făcute de D. C. Negruți, însă însuși acestŭ fostŭ directorŭ alŭ statisticeĭ Moldoveĭ adaoge a ne spune că dupe hărțele cele maĭ bune (nu se arétă cari anume) întinderea județuluĭ arŭ fi de 210,852 fălcĭ, saŭ 297,318 hectare, saŭ 150,547 leghe patrate, adică

cu 28,771 fălcĭ maĭ multŭ de câtŭ ce s'a constatatŭ de comisiunile statistice că ar fi în teretoriulŭ judeţuluĭ. De n'amŭ avé altŭ esemplu de adusŭ spre a face să se simţéscă necesitatea rĕdicăreĭ unuĭ planŭ sistematicŭ, dupe tóte regulele, acestŭ singurŭ ne ar fi destulŭ ca se aretămŭ că noĭ âncă nu scimŭ bine nicĭ câtă este întinderea de pămêntŭ ce are teritoriulŭ judeţuluĭ Dorohoiu ne cum teritoriulŭ întregeĭ părţĭ alŭ Românieĭ de dincolo de Milcovŭ; căcĭ pentru partea de dincóce de Milcovŭ avemŭ deja harta făcută.

Dar daca harta generale a judeţuluĭ Dorohoiu nu este âncă făcută, din contra rară moşiă se găsesce în acestŭ judeţŭ care se nu-şĭ aibă planulŭ seŭ topograficŭ, ba chiar la multe am vĕdut şi planulŭ economicŭ. Acésta este o probă evidentĕ că particulariĭ aŭ simţitŭ de multŭ timpŭ trebuinţa a-şĭ avé hărţĭ făcute pentru moşia lorŭ cea mică; acésta ne face a spera că nu vomŭ întărdia a avé o hartă şi pentru moşia cea mare.

Totŭ pămêntulŭ judeţuluĭ Dorohoiŭ este împărţitŭ în 181 proprietăţĭ marĭ, 32 proprietăţĭ rĕdeşescĭ şi 30 de proprietăţĭ ale Statuluĭ. Întinderea de pămêntŭ ocupată de aceste diferite clase de proprietăţĭ este de 149,465 fălcĭ proprietăţĭ marĭ,

4,195 fălcĭ proprietăţĭ rĕdeşescĭ,

28,421 fălcĭ propr. ale Statuluĭ.

peste tot. 182,081 fălcĭ.

II. Întrebuințarea pământului din județulŭ Dorohoiŭ.

Întrebuințarea ce se dă pământuluĭ din județulŭ Dorohoiŭ a fostŭ constatată de comisiunile statistice din 1859. Resultatulŭ definitivŭ alŭ acesteĭ lucrărĭ este:

58,754 fălcĭ de țérine,
40,224 — fŏnéță,
52,442 — imașe,
3,512 — sărĕturĭ,
143 — viĭ,
2,499 — grădinĭ,
24,508 — pădure.

Acéstă întrebuințare economică a pământuluĭ județuluĭ se face parte de către proprietarĭ și parte de către țĕranĭ. Raportulŭ ce se află între aceste duoĕ întrebuințărĭ ale pământuluĭ se vede în tabloulŭ următorŭ, în care s'a resumatŭ tótă lucrarea comisiunilor statistice din 1859.

DESTINAȚIUNEA PĂMÂNTULUĬ	PENTRU PROPRIETARĬ.	PENTRU ȚERANĬ.
Țérine	35,872	22,881
Fŏnéță.	25,604	14,620
Imașe	36,606	15,830
Sărĕturĭ	3,512	—
Viĭ	143	—
Grădinĭ	490	2,008
Păduri	24,805	—
Totalulŭ . .	127,033	55,347

Corectându-se erorile și scăpările din vedere ale lucrărilorŭ statistice resumate în tabloulŭ sinopticŭ de maĭ susŭ ajungemŭ la cifrele arĕtate în tabloulŭ următorŭ:

DESTINAȚIUNEA PĂMÊNTULUĬ.	PENTRU PROPRIETARI.	PENTRU ȚĔRANĬ.	SUMA TOTALE.
Țérine	35,186	22,701	57,887
Fŏnéță	23,416	21,994	45,410
Imașe	39,366	15,492	54,858
Săreturĭ	3,515	—	3,515
Vĭĭ	143	—	143
Grădinĭ	485	1,858	2,343
Păduri	25,196	—	25,196
Totalulŭ . .	127,304	62,045	189,349

Cifrele arĕtate în acestŭ tabloŭ coprindŭ următórele resultate definitive.

1. A treia parte din surfața totalĕ a județuluĭ este cultivată și duoĕ părțĭ din treĭ ne cultivate.

2. A opta parte din întinderea județuluĭ este acoperită cu pădure. Pădurile sunt maĭ cu sémă în plășile Coșula, Herța, Berhomete și Prutulŭ de susŭ: în cele-l-alte duoĕ plășĭ sunt prea pucine pădurĭ.

3. O parte din pămêntulŭ cultivatŭ este în țérină și douĕ părțĭ în fŏnéță și imașŭ.

4. Treĭ părțĭ din cincĭ sunt ocupate de țérinele proprietarilor și douĕ părțĭ din cincĭ de țérinele țĕranilorŭ.

5. Viele sunt numaĭ ale proprietarilorŭ.

6. Grădinile ţĕranilorŭ ocupă o întindere de pămêntŭ maĭ mare de câtŭ acele ale proprietarilorŭ.

§. III. NOUA ÎMPĂRŢIRE A PĂMÊNTULUĬ.

Maĭ 'nainte de aplicarea legeĭ ruralĭ, ţĕraniĭ din judeţulŭ Dorohoiŭ avéŭ, dupĕ statistica din 1859, în grădinĭ 1858 fălcĭ, şi în locurĭ de hrană 62,045 fălcĭ adică ţĕrină, fŏnéţă şi imaşŭ. Dupe ce s'a aplicatŭ legea ruralĕ, ţĕraniĭ se găsescŭ posedêndŭ în vatra satuluĭ 4691 fălcĭ şi în locurĭ de hrană 45,493 fălcĭ, adică cu 17,552 fălcĭ maĭ pucinŭ de câtŭ ce avéŭ. Resultatulŭ, dĕr, definitivŭ alŭ aplicăreĭ legeĭ ruralĭ, din punctulŭ de vedere al împărţireĭ pămêntuluĭ saŭ alŭ întrebuinţăreĭ luĭ economice, se póte enuncia în treĭ cuvinte: îngustare în locurile de hrană, sporire în locurile de case şi grădinĭ şi micşurare simţitóre (17,552 fălcĭ) în suma totalĕ a pămêntuluĭ ce avéŭ ţĕraniĭ ăncă la 1859.

Pămênturile ce s'aŭ datŭ ţĕranilorŭ, după procesele verbalĭ ce s'aŭ dresatŭ de comisiunile de constatare şi dupe tabelele litera A şi B, sunt înscrise în tablourile ce amŭ făcutŭ pentru fiecare plasă, dupe ce le amŭ esaminatŭ şi controlatŭ mergêndŭ din satŭ în satŭ prin tóte satele din judeţulŭ Dorohoiŭ. Depuilimêntulŭ tutorŭ acestorŭ tablourĭ este arĕtatŭ în următorulŭ tablŏŭ sinopticŭ. Păstrămŭ sciinţele detailiate şi specialĭ, adică materialulŭ brutŭ, pentru serviciulŭ a-

celorŭ ce s'ar interesa de dênsele. avêndŭ admisă, în lucrările statistice ce publicămŭ, metóda de a nu comunica cetitorilorŭ de câtŭ numaĭ resultatele definitive, resumatele învestigaţiunilor nóstre, tablouri sinoptice, materialulŭ, în fine, elaboratŭ şi coordinat.

La aplicarea legeĭ ruralĭ s'a constituitŭ vatra satelor odată cu pămênturile de hrană ale ţĕranilor. În vatra satuluĭ s'a datŭ locurĭ de case şi grădinĭ la toţĭ locuitoriĭ fără osebire. Suma totalĕ a acestorŭ pămênturĭ din judeţulŭ Dorohoiŭ este conţinută în următorulŭ tabloŭ sinopticŭ:

MUMIREA PLĂŞILORŬ.	LOCURILE DE CASE ŞI GRĂDINĬ ALE							
	CLĂCAŞILORŬ		PREOŢILORŬ		DEOSEBIŢĬ		SUMA TOTALĔ	
	fălcĭ.	pră	fălcĭ.	pră	fălcĭ.	pră	fălcĭ.	pră
Coşula . . .	346	74	100	—	58	44	505	38
Herţa. . . .	445	30	244	—	87	42	776	72
Berhomete .	577	30	215	40	105	20	898	19
Prutu-de-sus.	487	70	194	40	114	75	797	25
Prutu-de-jos.	454	35	318	—	57	65	830	20
Başĕul. . . .	344	42	216	—	322	77	883	30
Totalulŭ.	2,656	50	1,288	—	747	3	4,691	53

Din tótă suma de 4,691 fălcĭ, ce s'a datŭ în locurĭ de case şi grădinĭ locuitorilorŭ din judeţulŭ Dorohoiu, numaĭ pentru suma de 747 fălcĭ s'a determinatŭ o despăgubire de câte unŭ galbenŭ plătitóre d'a dreptulŭ către proprietar de către fie-care din locuitoriĭ puşĭ în acéstă categoriă,

restulŭ intră în despăgubirea generale ce o plătescŭ clăcașii prin intermedierulŭ Tesaurului publicŭ.

Locurile de hrană: țérine, fónețe și imașe, pe carĭ rĕmânŭ stăpânĭ locuitoriĭ emancipațĭ de clacă, prin plata de despăgubirĭ a clăceĭ, sunt aretate în următorulŭ tablou sinopticŭ:

NUMELE PLĂȘE-LORŬ.	PĂMÊNTURĬ DATE ÎN CÂMPŬ							
	LA CEĬ CU 4 B		LA CEĬ CU 2 BOĬ		LA CEĬ CU BRAȚ		SUMA TOTALĔ.	
	fălcĭ.	pră	fălcĭ.	pră	fălcĭ.	pră	fălcĭ.	pră
Coșula.	175	2	3,409	54	2,593	40	6,178	16
Herța .	208	15	2,412	62	3,269	14	5,690	11
Berho.	214	40	3,490	63	4,789	67	8,695	10
Prt. sus	368	40	4,192	—	3,209	20	7,769	60
Prt. jos	33	—	4,336	—	2,978	68	7,347	68
Bașĕul	121	—	2,180	—	2.819	60	5,120	60
Total.	1,120	17	20,021	19	19,660	29	40,801	65

Numerulŭ locuitorilor ce s'aŭ emancipatŭ și împroprietăritŭ în județulŭ Dorohoĭŭ este de:

225 cu 4 boĭ cărora s'a dat 1,120 fălcĭ.
5,014 cu 2 boĭ cărora s'a dat 20,021 fălcĭ.
7,994 cu braciele cărora s'a dat 19,660 fălcĭ.
3,325 cu case și grădinĭ cărora s'a dat 4,691 f.
16,558 de ómenĭ peste tot.

Atragemŭ cu deosebire atențiunea cetitorilor asupra stării de înavuțire în care se găsescŭ locuitoriloriĭ din acestŭ județŭ. În totŭ județulŭ nu s'a găsitŭ de câtŭ numaĭ 225 de clăcașĭ cu 4 boĭ, 5014 cu duoĭ boĭ și aprópe optŭ miĭ fără de boĭ. Numerul clăcașilor fără de boĭ este fórte considerabile. Acésta însemnézĕ că cea maĭ mare parte

din clăcașii județuluĭ sunt reduș în trista stare de a nu avé nicĭ măcarŭ boiĭ cu carĭ să se hrănéscă! Numĕrul ómenilor împroprietăriți se arată în următorul tablŏu sinopticŭ:

NUMELE PLĂȘILORŬ.	NUMERUL LOCUIT. EMANCIPAȚĬ				
	CU 4 BOĬ.	CU 2 BOĬ	CU BRACIELE.	CU CASELE.	SUMA TOTALĔ.
Coșula	33	766	1,056	405	2,260
Herța	58	665	1,446	700	2,869
Berhomete . . .	39	876	1,909	677	3,501
Prutul-de-sus. .	67	1,053	1,284	719	3,123
Prutul-de-jos. .	6	1,109	1,175	355	2,645
Basĕulŭ.	22	545	1,124	469	2,160
Totalulŭ. . . .	225	5,014	7,994	3,325	16,558

Din numerulŭ de 16,558 locuitorĭ, scădĕnd pe aceĭ cărora s'a datŭ numaĭ locŭ de casă și grădină în vatra satuluĭ și carĭ se sue la 3,325, remânŭ împroprietăriți, în tot județulŭ, numaĭ 13,233. Raportulŭ între locuitoriĭ clăcașĭ de diverse categoriĭ împroprietăriți în județulŭ Dorohoiŭ este de ceva maĭ multŭ de unulŭ la sută împroprietăritŭ cu pămêntulŭ cuvenitŭ la 4 boĭ, de 38 la sută împroprietăriți cu pămêntulŭ cuvenitŭ pentru 2 boĭ și de 61 la sută împroprietăriți cu braciele.

Obligațiunile ruralĭ ce s'aŭ datŭ proprietarilor din județulŭ Dorohoiŭ pentru emanciparea a 13,233 de clăcașĭ se sue la suma de 12,261,115 leĭ, dupe cum se arétă în următorulŭ tablŏu sinopticŭ, estrasŭ din registrele à souche făcute pentru fie-care plasă.

NUMELE PLĂȘILOR	SUMA DESPĂGUBIREÏ.		NUMERU CLĂCAȘ.	ÎNTINDEREA PĂMENTULUÏ	
	Leï.	Par	N°	Fălcï.	Pră
Coșula. . . .	1,867,838	32	1.855	6,150	18
Herța. . . .	1,780,792	22	2,169	6,158	24
Berhomete .	2,422,915	38	2,824	8,580	64
Prutul-de-sus	2,359,237	10	2,404	7,770	—
Prutul-de-jos	2,254,746	20	2,290	7,327	40
Bașĕul. . . .	1,575,584	—	1,691	5,133	45
Totalulŭ . .	12,261,115	2	13,233	41,120	29

Diferința ce se vede între sumele din acestŭ tabloŭ și sumele din tablourile de maï susŭ provine de la corectările ce s'aŭ făcutŭ în urma decisiunilorŭ date asupra contestațiunilorŭ ce s'aŭ făcutŭ de către părțile interesate.

Suma acésta de 12 milióne și maï bine se pare a fi fórte mare. Cu tóte aceste, orï câtŭ s'ar părea de mare, ea în realitate este mică și fórte lesne de plătitŭ; căcï suma acésta se plătesce nu numaï de 13,233 de clăcașï în cursŭ, de 15 anï, dar și de către Statŭ.

Clăcașiï sunt datorï a plăti în cursŭ de 15 anï: celŭ cu 4 boï 1,521 leï,
celŭ cu 2 boï 1,148 —
celŭ cu braciele 816 —

Amortisarea acestuï capitalŭ este pe anŭ câte:
47 leï celŭ cu 4 boï,
36 — — 2 boï,
23 — — braciele.

Afară de acésta, clăcașiĭ plătescŭ și dobênda anuală a capitaluluĭ întregŭ de:

152 leĭ pentru celŭ cu 4 boĭ.
114 — — — 2 boĭ,
81 — — — braciele.

Dobênda capitaluluĭ și amortisarea luĭ se sue pe anŭ la 199 leĭ pentru clăcașulŭ cu 4 boĭ,
150 — — — 2 boĭ,
107 — — — braciele.

Aceste sume se plătescŭ, conformŭ cu dispositiunile legeĭ, parte de Statŭ și parte de clăcașĭ, și anume: a treia parte de Statŭ și două părțĭ din treĭ de clăcașĭ, adică pentru clăcașulŭ cu 4 boĭ Statulŭ plătesce 66 leĭ,
50 leĭ pentru cel cu 2 boĭ,
35 leĭ pentru cel cu braciele.

Scădêndŭ ceea ce plătesce Statulŭ din suma totalĕ a despăgubireĭ clăceĭ, remâne de plătitŭ de către clăcașulŭ cu 4 boĭ suma de 133 leĭ pe anŭ.
cu 2 boĭ — — 100 — —
cu braciele — — 71½ — —

Adică cu a treia parte maĭ pucinŭ de câtŭ ceea ce face munca ce se da de clacă; căcĭ de vomŭ lua acéstă muncă și o vomŭ estima cu preciurile curente, vomŭ găsi că unŭ clăcașŭ cu 2 boĭ face
42 prăjinĭ de prașilă cari costă 42 leĭ,
56 — de seceră — — 28 —
80 — de cósă — — 45 —
4 dile de meremetŭ — — 12 —
1 podvódă — — 24 —
peste totŭ munca de clacă face 151 leĭ.

Și în locŭ de acéstă muncă ce face 150 leĭ, clăcașulŭ cu 2 boĭ are să plătéscă numaĭ 100 leĭ; eĭcĭ 50 leĭ se plătescŭ de Statŭ. Clăcașulŭ acesta, dându bani în locŭ de muncă, rĕmâne folositŭ cu folosulŭ munceĭ care este de 2, de 3 și de maĭ multe orĭ maĭ mare de câtŭ însăși munca. Afară de acésta, clăcașulŭ plătindŭ claca cu a treia parte maĭ pucinŭ de câtŭ face și plătind-o în cursŭ de 15 anĭ, se găsesce, la sfîrșitulŭ acestuĭ timpŭ, remasŭ deplinŭ stăpânŭ pe pămêntulŭ ce posedă, adică clăcașulŭ cu 4 boĭ pe 5 fălcĭ 40 prăj.

celŭ cu 2 boĭ pe 4 — —

celŭ cu braciele 2 — 40 —

Țeraniĭ aŭ înțelesŭ fórte bine folósele acestea diferite ce isvorĕscŭ din legea ruralĕ și de aceea cu tóte strîmtorirea și lipsa în care se găsescŭ n'aŭ lipsitŭ de a efectua plata clăceĭ.

Adunându-se de la fie care clăcașŭ plata rescumpĕrăreĭ clăceĭ cu a treia parte maĭ pucinŭ de câtŭ adevĕrata eĭ valóre, fie-cine înțelege cu câtŭ de mare înlesnire se efectuésă plata și se adună suma de 8,174,076 $^{2}/_{3}$ leĭ, câtă are să fiă plătită de către clăcașĭ. Restulŭ de 4,087,038 $^{1}/_{3}$ leĭ, are a se plăti de către Statŭ. Cu ceea ce plătesce Statulŭ și cu ceea ce plătescŭ clăcașiĭ se adună suma de 12,261,115 leĭ, la care se sue despăgubirea întrégă a clăceĭ din județulŭ Dorohoiŭ. Suma ce o plătesce Statulŭ este destulŭ de considerabile pentru ca toțiĭ proprietariĭ să fiă ceĭ maĭ multŭ interesațĭ întru a da Statuluĭ totŭ concursulŭ lor

spre a-lŭ pune în stare ca să li-o plătéscă. Cândŭ însă proprietariĭ arŭ refusa concursulŭ lor, ba âncă prin felurite mijlóce arŭ căuta a lovi în creditulŭ Statuluĭ, în interesele Statuluĭ, óre în cine altulŭ ar lovi dacă nu în propriulŭ lor creditŭ, în propriulŭ lor interesŭ?

Și din punctulŭ de vedere alŭ intereselorŭ proprietarilorŭ, legea ruralĕ nu este maĭ pucinŭ folositóre pentru dênșiĭ de câtŭ ce amŭ vĕdutŭ că este pentru țĕraniĭ emancipațĭ. Într'adevĕrŭ, singură numaĭ considerațiunea de a se desrobi proprietatea prin eliberarea clăcașilorŭ, precum a făcut-o legea ruralĕ, este destulŭ de mare pentru ca proprietariĭ, asecurațĭ acumŭ în posesiunea pămêntuluĭ devenitŭ proprietate absolută, ca în țerile occidentalĭ ale Europeĭ, să fie ceĭ maĭ d'ântêiŭ apĕrătorĭ și susțiitorĭ aĭ legeĭ ruralĭ. Afară de acésta, pentru 41,120 fălcĭ 29 prăjinĭ, ce s'aŭ datŭ țĕranilorŭ plătindu-se 12,261,115 leĭ, se plătesce câte 298 leĭ 7 parale de falce saŭ 9 galbenĭ și 10 leĭ, adică unŭ preț cu care pînă maĭ dĕunădĭ se cumpĕraŭ moșiele în județulŭ Dorohoiŭ. Cestiunea însă aicĭ nu se reduce la o afacere de comerciŭ care cu tóte acestea, nu póte fi considerată ca păgubitóre pentru proprietarĭ, ci la unŭ interesŭ maĭ mare, la interesulŭ ce avemŭ cu toțiĭ de a întări naționalitatea română, de a o pune în stare să se desvolte, și să facă progrese. Și ce altŭ progresŭ póte să fiă maĭ d'ântêiŭ de realisatŭ de câtŭ acelŭ ce l'a adusŭ

legea rurală, prin facerea omului liberu pe munca sa și mai alesu pe rodulu munceï séle?

Importanța faptului împlinitu este atâtu de mare și de preciuită în ochiï nostri, câtu astădi nu ne putemu ocupa cu nicï una din defectele ce amu însemnatu în legea rurală, avêndu a concentra tóte puterile spre a-ï înlesni aplicarea și mai alesu a nu lăsa să se străcóre cea mai mică înduoélă în ceea ce se rapórtă la respunderea despágubireï clăceï. Interesele țăreï sunt de-opotrivă angagiate cu onórea și creditulu eï de a efectua acéstă plată cu o esactitate religiósă.

§ IV. RESERVA DE POPUȘOI.

Între resursele ce s'au datu guvernului spre a se ajuta la plata despăgubireï clăceï se numeră și magasinele de reservă. Ceremu voiă cetitoriloru a li presinta aicï investigațiunile statistice ce amu făcutu asupra reserveloru de popușoï din județulu Dorohoiu, ca astu-felu odată cu terminarea celoru ce amu avutu de disu asupra împărțireï economice ce s'a datu teritoriului, în urma aplicăreï legeï ruralï, să nu mai revenimu asupra eï.

Suma de popușoï ce aru fi trebuitu să se găséscă în tóte magasinele de reservă din județulu Dorohoiu se sue la 11,905 kile de câte 240 oca una. Din acéstă sumă nu s'a găsitu în realitate de câtu numaï 5448 kile.

Popușoiï din tóte magasinele de reservă s'au vêndutu la locuitoriï ce i-au fostu adunatu.

Suma banilorŭ ce s'aŭ prinsŭ de pe toți popușoiĭ din tóte magasinele de reservă se sue la 665,197 leĭ nominalĭ, adică pentru toți popușoiĭ ce ar fi trebuitŭ să se găséscă în coșére (pătule); érŭ suma prinsă din vêndérea popușoilorŭ ce s'aŭ găsitŭ în ființă se sue la 315,175 leĭ, dupe cumŭ se arétă în următorulŭ tabloŭ sinopticŭ.

NUMELE PLĂȘILORŬ.	PĂPUȘOIĬ.				VALÓREA POPUȘOILOR			
	ce aŭ trebuitŭ să fie.		ce s'aŭ găsitŭ faciă.		celorŭ ce aŭ trebuitŭ să fie.		celorŭ ce s'aŭ găsitŭ faciă.	
	kile.	d.	kile.	d.	leĭ	p.	leĭ.	p.
Coșula	3,568	10	2,147	9	205,407	30	124,636	14
Herța	1,122	15	340	13	58,482	8	17,644	—
Berhometc . . .	1,468	19	689	3	85,397	18	41,050	24
Prutul-de-susŭ .	2,779	3	1,169	1	174,259	38	72,862	8
Prutul-de-josŭ .	1,113	10	667	5	65,978	10	37,617	30
Basĕulŭ	1,793	9	435	2	75,671	10	21,364	20
Totalulŭ . . .	11,905	17	5,448	13	665,197	4	315,175	16

Diferința între suma rezerveĭ ce a trebuitŭ să fie și aceea ce s'a găsitŭ faciă este, în județulŭ Dorohoiŭ, de 350,022 leĭ, adică cu jumĕtate maĭ pucinŭ. Acéstă lipsă provine din causă că nu s'a păditŭ legea și pe unde s'a păditŭ nu s'a ținutŭ cu tótă rigóre a socotelele. Afară de acésta, la multe locurĭ nu s'a pusŭ reserva în coșére din causă că nu s'aŭ făcutŭ popușoiĭ, și pe unde s'aŭ făcutŭ aŭ fostŭ verdĭ și nu s'aŭ pututŭ păstra. Sunt însă maĭ multe sate, între carĭ ne place a cita satulŭ Broscăuțiĭ, proprietatea domnuluĭ A. Plagino, unde locuitoriĭ s'aŭ su-

pusŭ autorităţeĭ, aŭ strinsŭ popuşoĭ de reservă, şi acumŭ se găsescŭ posedêndŭ o mare resursă în contra seceteĭ ce i-aŭ bêntuitŭ.

Lipsa a făcutŭ pe sătenĭ a-şĭ aduce aminte de învĕţăturile cele vechĭ şi bune. Între aceste vorba: *stringe banĭ albĭ pentru ḑile negre*, este aceea care maĭ multŭ a atrasŭ atenţiunea lor şi i-aŭ determinatŭ, dupe cumŭ ne-aŭ asecuratŭ maĭ mulţĭ ţĕranĭ, a conserva magasinele de reservă şi în viitorŭ şi âncă cu maĭ multă îngrijire de câtŭ pînă acumŭ. Instituţiunile cele bune se menţinŭ şi chiarŭ atuncĭ cândŭ sunt desfiinţate:

Popuşoiĭ de reservă s'aŭ vêndutŭ de la 40 pînă la 80 leĭ kila, dupe locurĭ şi calitatea popuşoilorŭ. Vêndarea s'aŭ făcutŭ cu licitaţiune, dupe cumŭ prescrie legea. Însă legea s'a eludatŭ şi licitaţiunea a fostŭ făcută numaĭ de formă; căcĭ toţĭ concurenţiĭ, vĕdêndŭ lipsa de pâne, s'aŭ înţelesŭ între sine şi s'aŭ retrasŭ saŭ i-aŭ făcutŭ a se retrage remâindŭ cumpărătorĭ numaĭ locuitoriĭ a cărora reservă se scósese în licitaţiune. Astŭ-felŭ reservele s'aŭ vêndutŭ maĭ pretutindene cu preciurĭ scăḑute, şi atâtŭ de reduse în câtŭ din vêndĕrea numaĭ a popuşoilorŭ în fiinţă s'arŭ fi prinsŭ suma ce să arĕtă că s'a dobênditŭ dupe toţĭ popuşoiĭ ce arŭ fi trebuitŭ să se găséscă în magasine.

Dându-se reserveĭ o altă destinaţiune de câtŭ acea prescrisă de legea ce o aŭ înfiinţatŭ, s'a adusŭ o mâhnire sătenilorŭ. Eĭ nu s'arŭ fi amărâtŭ de locŭ, daca acéstă deturnare a reserveĭ s'arŭ fi fă-

cutŭ într'unŭ timpŭ de abundință. Acésta mai alesŭ să și face în coloniile din Basarabia, unde magasinele de reservă aŭ produsŭ resultatele cele mai folositórie populațiuneĭ; însă acumŭ când lipsa i-aŭ coprinsŭ, cândŭ pănile nu s'aŭ făcutŭ, locuitoriĭ n'aŭ privitŭ cu ochĭ buni întrebuințarea reserveĭ lorŭ la altŭ scopŭ. Eĭ aŭ compărat-o, ce e dreptulŭ, cu banĭ: dér óre aŭ eĭ astădĭ banĭ ca să o și plătéscă? Locuitoriĭ sunt lipsiți și chiarŭ de banĭ ce le trebue pentru a-și plăti dările, pentru care eĭ angagiase munca lor pe anulŭ viitorŭ și póte o vorŭ angagia și pe mai mulți ani, numai să scape de nevoie, de lipsă.

În acéstă situațiune aflându-se locuitoriĭ, speranța lor s'aŭ îndreptatŭ către guvernulŭ care nu-ĭ va lăsa ne ajutați, ne măngăiați.

În privirea reserveĭ nimicŭ nu s'arŭ puté face mai cu înlesnire de câtŭ să se amâne plata eĭ. Cu tóte aceste, s'arŭ puté face și o modificare, cerută de justiție, aceea de a nu supune pe locuitorĭ a-și cumpăra eĭ înșiși munca lor adunată și conservată de dînșiĭ pentru unŭ timpŭ ca acesta de lipsă.

§ V. ÎMPĂRȚIREA ADMINISTRATIVĂ A TERITORIULUI.

În județulŭ Dorohoiŭ suntŭ 7 târgurĭ și 182 de sate, care s'aŭ regulatŭ în 67 de comune, și aceste se găsescŭ împărțite în 6 plăși.

Numerulŭ caselorŭ din totŭ județulŭ este de 20,790 și în ele locuescŭ 24,049 de familiĭ.

Reședința județuluĭ este în târgulŭ Dorohoiŭ. Reședintele plășilorŭ sunt târgurile Dorohoiŭ pentru plasa Coșula, Herța pentru plasa Herțeĭ, Mihăileniĭ pentru plasa Berhometele, satulŭ Comănescĭ pentru plasa Prutulŭ de susŭ, târgulŭ Rădăuțiĭ pentru plasa Prutulŭ de josŭ și târgulŭ Săveniĭ pentru plasa Bașĕuluĭ.

Este o mare deosebire între satele de pe dĕluri și păduri, ca cele din plășele Coșula, Herța, Berhomete și Prutulŭ de susŭ și între satele de la câmpiă. Cele d'ântêiŭ în generalŭ aŭ casele încungiurate cu livedĭ de pomĭ roditorĭ; cele de alŭ douelea n'aŭ nicĭ măcar garduri împregiurulŭ caselorŭ.

Satele din aceste plășĭ cu numĕrulŭ comunelorŭ ce formézĕ și a familielorŭ ce se găsescŭ în ele se arétă în următorulŭ tablŏŭ sinopticŭ:

No.	NUMELE PLĂȘELOR.	NUMERULŬ		
		COMUNEL.	A CASELORŬ.	A FAMILIELOR.
1	Coșula	12	3,273	4,308
2	Herța	10	3,824	3,963
3	Berhometele ..	9	4,655	5,650
4	Prutul-de-susŭ	12	3,239	3,495
5	Prutul-de-josŭ	11	3,285	3,663
6	Bașĕulŭ	13	2,514	2,970
	Totalulŭ ..	67	20,790	24,049

Eată și lista comunelorŭ formate din tóte satele județuluĭ:

PLASA COȘULA.

Nr.	NUMELE COMUNELOR.	NUMELE SATELORŬ DIN COMUNĂ.	Numerul familielorŭ din fie-care satŭ.
1	Dorohoiŭ.	Dorohoiŭ, (târgŭ).	1,400
2	Buhaiulŭ	Buhaiulŭ.	146
3	Broscăuțiĭ	Broscăuțiĭ.	326
		Trestieana.	80
4	Brăești Gherghel	Brăești Gherghelŭ.	401
		Brăești Gheleme.	270
		Popeniĭ Vărnăvóeĭ.	121
		Prăștestiĭ.	69
5	Corlățeniĭ	Corlățeniĭ.	84
		Carassa.	28
		Miclăușeniĭ.	47
6	Dimăcheniĭ	Dimăcheniĭ.	133
		Matieniĭ Varlamŭ.	41
7	Hilișĕul luĭ Curt.	Hilișĕul luĭ Curt.	137
8	Hilișĕul Gafenculuĭ	Hilișĕulŭ Gafenculuĭ.	125
9	Saucinița	Saucinița.	135
		Horlăceniĭ.	60
		Prilipca.	60
10	Șindriceniĭ	Șindriceniĭ Cerchezu.	89
		Șindriceniĭ Gherghelŭ.	57
		Cobâla.	51
11	Văculeștiĭ	Văculeștiĭ.	314
12	Vlădeniĭ cu Matien.	Vlădeniĭ cu Matieniĭ.	134
			4,308

PLASA HERŢA.

Nr.	NUMELE COMUNELOR.	NUMELE SATELORŬ DIN COMUNĂ.	Numerul familielorŭ din fie-care satŭ.
1	Buda	Buda de susŭ.	101
		Buda de josŭ.	103
		Beceştiĭ.	101
		Mogoşeştiĭ.	112
		Mihoreniĭ.	60
2	Hrĕţca	Hrĕţca.	172
		Godineştiĭ.	136
3	Herţa	Herţa, (tĕrgŭ).	680
4	Mamorniţa	Mamorniţa.	67
		Mamorniţa (tĕrguşorŭ).	25
		Locoviţa.	75
		Slobozia, Cucută.	23
		Novo Seliţă.	65
5	Molniţă	Molniţă.	164
		Streanga.	72
6	Movila	Movila.	80
		Ţinteniĭ.	82
		Fundulŭ Herţeĭ.	132
7	Oroftiéna	Oroftiéna de susŭ.	165
		Oroftiéna de josŭ.	145
		Osebiţiĭ din Oroftiéna.	37
8	Pilipăuţiĭ.	Pilipăuţiĭ.	263
9	Sinihăulŭ	Sinihăulŭ.	187
		Cotulŭ Sinihăulŭ.	106
10	Tărnauca	Tărnauca.	445
		Proboteştiĭ.	275
		Culiceniĭ.	90
		Fundóea.	20
			3,963

PLASA BERHOMETELE.

Nr.	NUMELE COMUNELOR.	NUMELE SATELORŬ DIN COMUNĂ.	Numerul familielorŭ din fie-care satŭ.
1	Vêrvulŭ Câmpuluĭ	Vêrvulŭ Câmpuluĭ.	323
		Căndeştiĭ.	153
		Dobrănăuţiĭ.	177
		Ionăşeniĭ.	142
		Talpa.	35
2	Grămeştiĭ	Grămeştiĭ.	285
		Botoşniţa.	40
		Rudeştiĭ.	26
		Verpulea.	67
3	Dersca	Dersca.	270
		Pârêulŭ Negru.	85
4	Hănţeştiĭ	Hănteştiĭ.	360
		Adăncata.	234
		Mitoculŭ.	95
5	Lozna	Lozna.	205
		Călineştiĭ.	29
6	Mihăileniĭ	Mihăileniĭ, (tĕrgŭ).	1,187
7	Tureatca	Tureatca.	234
		Senăuţiĭ.	100
		Stăneştiĭ.	45
		Mihoreniĭ.	33
8	Zvorăştea	Zvorăştea.	732
		Şerbăneştiĭ.	259
		Bereştiĭ.	64
9	Zamostea	Zamostea.	286
		Bălineştiĭ.	85
		Ruşi cu Unitile.	99
			5,650

PLASA PRUTULŬ DE SUSŬ.

Nr.	NUMELE COMUNELOR.	NUMELE SATELORŬ. DIN COMUNĂ.	Numerul familielorŭ din fie-care satŭ.
1	Dămileniĭ Miclesc.	Dămileniĭ Miclesculuĭ.	100
2	Damileniĭ Cristiĭ.	Dămileniĭ Cristiĭ.	50
3	Dumeniĭ	Dumeniĭ Cristiĭ.	114
		Popeniĭ idem.	22
		Popeniĭ Mavrodin.	15
		Popeniĭ Curtŭ.	9
		Popeniĭ Mironescu.	19
		Liveniĭ luĭ Sofiean.	20
		Liveniĭ Vărnavóeĭ.	34
4	Hudeştiĭ	Hudeştiĭ marĭ.	530
5	Havĕrna	Havĕrna.	276
6	Ibăneştiĭ	Ibăneştiĭ Rosnovanuluĭ	400
7	Cristineştiĭ	Cristineştiĭ, idem.	197
8	Conceştiĭ	Conceştiĭ.	189
		Ghitcăuţiĭ.	20
9	Cordăreniĭ	Cordăreniĭ marĭ.	90
		Şipoteniĭ.	82
		Cordăreniĭ micĭ.	18
		Ghinghióia.	15
10	Lişna	Lişna.	112
		Sfărcăuţiĭ.	14
		Mlenăuţiĭ.	83
11	Pomârla	Pomârla luĭ Başotă.	520
		Hilişĕu Vârnavóeĭ.	112
12	Suharĕŭ	Suharĕu Monastirescŭ.	168
		Cotu Suharĕuluĭ.	69
		Comăneştiĭ.	152
			3,495

PLASA PRUTULŬ DE JOSŬ.

Nr.	NUMELE COMUNELOR.	NUMELE SATELORŬ DIN COMUNĂ.	Numerul familielorŭ din fie-care satŭ.
1	Bivolu	Bivolu Laţesculuĭ.	134
		Bivolulŭ luĭ Lipanŭ.	54
2	Coţusca	Coţuşca.	112
		Puţurenĭĭ.	27
		Ghirenĭĭ Tăutuluĭ.	42
3	Crasnaleuca	Crasnaleuca.	81
		Miculinţiĭ.	85
		Ghirenĭĭ luĭ Curtŭ.	56
4	Darabanĭĭ	Darabanĭĭ.	190
		Bajura din delŭ.	115
		Bajura din vale.	55
		Corneştiĭ.	108
		Teiósa.	125
5	Darabanĭĭ	Darabanĭĭ, (tergŭ).	500
6	Horodiştea	Horodiştea.	60
		Sloboziea.	49
		Cuzlĕulŭ.	49
		Crăinicenĭĭ.	112
7	Hudeştiĭ micĭ . .	Hudeştiĭ micĭ.	298
8	Milianca	Milianca.	220
		Tătărăşenĭĭ.	85
		Codrenĭĭ.	33
9	Mitocu cu Frijenĭĭ.	Mitocu cu Frijenĭĭ.	228
		Hătcăuţiĭ.	35
		Hătcăuţiĭ.	12
		Ichimenĭĭ.	29
		Odaea Ichimenĭĭ.	25
10	Păltinişulŭ	Păltinişulŭ.	190
		Ivancăuţiĭ.	112
11	Rădăuţiĭ	Rădăuţiĭ (tergŭ).	180
		Rădăuţiĭ.	90
		Isnovăţulŭ.	146
			3,663

PLASA BAȘEULUĬ.

No.	NUMELE COMUNELOR.	NUMELE SATELORŬ. DIN COMUNĂ.	Numerul familielorŭ din fie-care satŭ.
1	Adășeniĭ	Adășeniĭ.	98
		Liveniĭ.	35
		Șerpinița.	32
		Nichiteniĭ.	21
2	Avrămeniĭ	Avrămeniĭ.	206
3	Borolea.	Borolea.	60
		Zahoreniĭ Secară.	26
		Zahoreniĭ Dabija.	36
4	Borzășteĭ	Borzașiteĭ.	27
		Tăuteșteĭ.	50
5	Drăgușeniĭ	Drăguseniĭ de josŭ.	90
		Drăgușeniĭ de susŭ.	71
		Podriga.	80
		Balinții.	60
6	Hăneșteĭ	Hăneșteĭ.	133
7	Manoleasa	Domoșeniĭ Manoleseĭ.	47
		Domoșeniĭ Crupenschi.	24
		Domoșeniĭ Flendură.	38
		Volovățul Stroicĭ.	49
		Volovățulŭ Iacovache.	39
		Teșcureniĭ Timușŭ.	50
8	Plopeniĭ	Plopeniĭ.	150
		Durneșteĭ.	31
9	Săveniĭ.	Săveniĭ.	162
		Săveniĭ, (tîrgŭ).	300
10	Sirbiĭ.	Sirbiĭ.	230
11	Stiubieniĭ.	Stiubieniĭ.	321
12	Vorniceniĭ.	Vorniceniĭ.	296
13	Vlăsineșteĭ.	Vlăsineșteĭ.	200
			2,970

§. VI. REGULAREA COMUNELORŬ.

Cu ocasiunea aplicăreĭ nuoeĭ legĭ comunalĭ s'aŭ regulat tóte satele din județulŭ Dorohoiŭ în 67 de comune. Unele din aceste comune sunt fórte marĭ și altele fórte micĭ. Cele d'ăntêiŭ potŭ purta cu ușurință sarcinile comunalĭ, cele de al duoile însă nu potŭ se aibă îndestule mijlóce pentru ca se împlinéscă tóte îndatoririle prescrise de lege. Acéstă împregiurare face a se simți necesitatea uneĭ regulărĭ a satelorŭ în comune maĭ bună de câtŭ aceea ce se află astădĭ, a uneĭ regulărĭ care se permită tuturor locuitorilorŭ a se organisa în comune ast-felŭ câtŭ se pótă a-șĭ îndestula tóte trebuințele lor localĭ, fără ca să-șĭ împună sarcinĭ saŭ contribuțiunĭ maĭ grele de câtŭ acele pe carĭ le ar puté purta cu lesnire.

Cu tóte că satele s'aŭ regulatŭ în comune; însă plășele în care sunt grupate comunele aŭ remasŭ totŭ cu întinderea ce avéŭ maĭ 'nainte de formarea comunelorŭ. Și plășele sunt unele pré micĭ și altele pré marĭ. La plășĭ, dar, ca și la comune, sunt de făcutŭ óre-carĭ modificărĭ cari se înlesnéscă atât serviciulŭ administrațiuneĭ câtŭ și îndestularea cu ușurință a trebuințelor localĭ.

Amŭ vĕdutŭ lista comunelorŭ ce s'aŭ formatŭ în fie care din cele 6 plășĭ ale județuluĭ Dorohoiŭ, și acumŭ nu ne maĭ remâne de câtŭ se constatămŭ starea lorŭ actuale, se relevămŭ viciurile ce amŭ găsitŭ în organisațiunea lorŭ și se propunemŭ mijlócele de a-le înlătura și de a face ca

nuoa lege comunale sĕ se aplice astfel cât se nu cadă greŭ asupra populaţiuneĭ ruralĭ.

Plăşele judeţuluĭ, în numerŭ de 6, sunt pré numeróse pentru întinderea teritoriuluĭ luĭ. Plaşele s'ar puté reduce la 4 fără ca se sufere câtuşĭ de pucinŭ serviciulŭ administraţiuneĭ.

Plasa Coşula începe de la Hileşeul luĭ Curt, ţine valea Gigieĭ, cuprinde Ezerul Dorohoĭuluĭ, şi apoĭ apucă în josŭ pe Gigia până ce dă în judeţulŭ Dorohoiŭ, megieşindu-se cu plăşele Berhometele, Herţa, Prutul de sus şi Başĕul ce se află de jur împrejurul eĭ.

Pe şesulŭ Gigieĭ, saŭ pe malurile eĭ din jos de Ezerŭ, se află satele Trestiana, Broscăuţiĭ, Carasa, Miclăuşeniĭ, Corlăţeniĭ, Odaia, Vlădeniĭ, Dimăcheniĭ şi Mătieniĭ. În partea din susul Ezeruluĭ, acéstă plasă are satele Şindriceniĭ luĭ Gafencu şi Gherghel, Buhaiul, Hilişeul luĭ Holban, a luĭ Curtŭ şi al rezeşilor. De la aceste în josŭ sunt Şindriceniĭ fraţilor Ghergheleşti, Strahova, Cobîla, Horlăţeniĭ, Prilipcele, Saucenița, Monastirea Goroveiu, Văculeştiĭ, Brăeştiĭ, Pristeştiĭ şi Popeniĭ. Tóte aceste sate sunt întrunite în 11 comune. Plasa Herţa este cea maĭ mică în întindere din tóte plăşele judeţuluĭ. Acéstă plasă este situată la graniţa ţĕreĭ despre Rusia şi Bucovina. Ea începe la Oroftiana, pe Prutŭ, şi merge în susulŭ Prutuluĭ pînă la Mamornița; de acolé pe cursulŭ Mamorniţeĭ avênd la graniţa Bucovineĭ satele Locovĕţul, Slobosia luĭ Cucută, şi Novaselița, de unde

apoĭ apucă pe culmea déluluĭ pe la locurile pe unde se despartŭ apele și merge pînă la Mihorenĭ și Culicenĭ cu care se desparte de plasa Berhomete. Trecênd peste délurile ce despartŭ apele care curgŭ în Gigia și Prutŭ, și tot pe déluri mergênd se desparte de plasa Prutul de sus la Ibănești, și Dămilenĭ. Pe malulŭ Prutuluĭ în sus începênd de la Oroftiana, care se ține de plasa Herțeĭ, sunt satele Pilipăuțiĭ, Molniţa, dupe dênsa vine Cotul Sinehăuluĭ și în fine Mamornița, lîngă Prutŭ. Pe harta D. Dubăŭ și acea editată de D. Papazolu se află dupe Pilipăuți Sinihăul în locul Molniţeĭ.

În plasa Herţeĭ s'a formatŭ 10 comune a cărora populațiune nu este bine repartită. Din acéstă causă în unele comune cheltuelile comunalĭ sunt o sarcină pré grea pentru populațiune. Ast-fel în comuna Mamornița nu sunt de cât 150 locuitorĭ, ceea ce face că numaĭ contribuţiunea pentru întreţinerea besericelor se sue la 53 leĭ de omŭ. La acești banĭ adăogêndŭ și aceĭ trebuitorĭ pentru cele-l-alte cheltuelĭ comunalĭ, suma de contribuţiune ce plătesce unŭ omŭ se sue la 66 de leĭ adică cu multŭ maĭ multŭ de cât darea personale și de poduri și șosele ce se plătesce Statuluĭ și care nu este maĭ mare de 42 leĭ de omŭ.

Din acestŭ punctŭ de vedere al compunereĭ comunelor, plasa Herţa presintă comune cu numerul populațiuneĭ fórte desproporţionatŭ.

1 Comuna Buda cu Mihorenii (60 ómenĭ) Buda,

de susŭ (101), Buda de jos (103) Bacestiĭ, (101) și Mogoșestiĭ (102) are locuitorĭ de toți. . 477

2 Hrétca cu Hrétca (172) și Godinestiĭ (136) are. 308

3 Herța comună urbană. 680

4 Mamornița (67) cu târgușorul (25), cu Locovița, Slobosia luĭ Cucută și Nova Seliță. 150

5 Molnița (164) cu Strénga (72) are. . 236

6 Movila (80), cu Țînteniĭ (82) și cu Fundulŭ Herțiĭ (132) are. 294

7 Oroftiana de susŭ (165), de jos (145) și osebițiĭ 347

8 Pilipăuțiĭ 263

9 Siniheul (157) cu Cotul Siniheul (106) are 263

10 Tărnauca (445) cu Prôbotestiĭ (275) cu Culicenĭĭ (90) și Fundóia (20) are. . . . 830

Peste totŭ. . 3963

Cea maĭ nefericită din tóte comunele acestea este Mamornița. Acesteĭ comune trebue a se da unŭ numĕrŭ de ómenĭ îndestulŭ de mare pentru ca se pótă fi în stare a purta cu lesnire sarcinile comunalĭ. Și pentru a se puté face acéstă îmbunĕtățire, este de trebuință a se schimba regularea făcută: Godinestiĭ ar trebui a se lipi de comuna Mamolnița, și de la Buda a se lua Hrétca, și la Hrétca ar trebui a se adăoga Culicenĭĭ și Fundóia ce sunt grupate cu Tărnauca care se compune din 830 familiĭ și care ar remânea cu 720, adecă totuși în destulŭ de mare.

Ĕtă cum se află astădĭ comunele:

	Mamornița,	Buda,	Hrétca,	Tărnauca
În aceste com. sunt:	150	492	308	830
de la aceste s'ar lua	—	101	136	110
dupe luare ar remân.	150	391	172	720
și apoi li s'ar da	136	65	100	—
și s'ar forma ast-fel	286	465	382	720

Credemŭ că făcêndu-se schimbarea ce propunemŭ în regularea comunelorŭ am avé comunele din plasa Herțeĭ maĭ bine regulate de câtŭ ce s'aŭ regulat când s'a pusŭ în lucrare legea comunalĕ. Ast-fel în locŭ se avemŭ comunele:

Mamornița cu 150 am avé-o cu 286 locuitorĭ
Buda — 492 — — 456 —
Hrétca — 308 — — 382 —
Tărnauca — 830 — — 720 —

Plasa Berhometele este traversată de Siret care intră în ea pe lîngă Mihăilenĭ și ese pe lângă Hănțeștĭ. Siretul formézĕ granița cotuluĭ de pămêntŭ care se întinde din Bucovina în Berhomete ca o limbă și se desparte de o parte prin Siret și de alta prin Molnița care trece pe lîngă Mihăilenĭ și se vérsă în Siret lîngă Talpa. În acestŭ cotŭ de pămêntŭ, ce este al Austrieĭ, se află numaĭ satulŭ Rogozeștiĭ pe malul Molnițeĭ din jos de Mihăilenĭ, ĕră nu din sus dupe cum se află însemnatŭ pe hartă.

Siretul și Molnița formézĕ granițele cotuluĭ acestuia; Molnița însă o formézĕ și din sus de Mihăelenĭ pe lîngă Sinăuțĭ, Stănești pînă în drep-

tulŭ Mihorenilor unde sunt șénțurĭ. Siretul formézĕ granița de la Talpa în sus pe la Bălinești, Verpolea și de acolo cu șénțurĭ ce mergŭ pe zarea délului și paralelŭ cu Siretul se desparte plaiu Berhometele de Bucovina pînă la satul Mitocul, aprópe de Burdugeni. Plasa Berhometele ocupă șesul Siretuluĭ cu délurile ce-lŭ împrejmuescu. În partea stîngă a Siretuluĭ se află satele Sănăuții, Stănești, Turétca, Derțca, Vlădenii, Părêul Negru, Candeștii, Călinești, Lozna, Talpa, Dobrănăuții, Vĕrvul-Câmpuluĭ și Ionășenii.

În partea drépță a Siretuluĭ, începênd din jos, de la Hănțești, unde se desparte județul Dorohoiŭ de județul Botoșanĭ sunt satele Adăncata, Mitocul, Berești, Șerbănești, Svorăscea cu cătunurile eĭ, Zamostia, Bălinești, Rușii cu unitele, Botoșnița, Grămeștii, Rudeștii și Verpolea care vine aprópe de târgul Siretul din Bucovina și îndreptul Mihăilenilor de care se desparte prin cotul Bucovineĭ ce l'amŭ descrisŭ maĭ susŭ ca unŭ esemplu de anomoliă de hotare, de horatele cele maĭ pucinŭ firescĭ ce potŭ se esiste. Regularea satelorŭ în comunele din plasa Berhometele ne presentă de esemplu o comună, și anume Vêrvul Câmpuluĭ, alcătuită din 5 sate marĭ cu 831 de familiĭ în ele și avêndŭ o întindere în lungŭ de maĭ bine de o postă. În acéstă comună s'a grupatŭ și satul Cândeștiĭ sărindŭ peste comuna Losna cu care se megieșésce și care a remasŭ numaĭ cu 234 de familiĭ când la Vêrvul Câmpuluĭ s'aŭ grămăditŭ 831.

Spre a se face o regulare mai rațională, mai potrivită cu trebuințele omenilorŭ și mai îndemănatică pentru dênșiĭ ar trebui a se lipi Candeștiĭ ce numeră 153 familiĭ și Talpa cu 35 de Losna de care sunt în apropiere de 20 de minute, când Vêrvul Câmpuluĭ este departe de mai bine de o oră. Ast-fel s'ar face comuna Losna cu Călinești. Candeștiĭ și Talpa de 420 familiĭ, rĕmiând Vêrvul Câmpuluĭ cu 643 familiĭ, adecă destul de mare pentru ca se pórte cu lesnire sarcinile comunalĭ.

În formarea comuneĭ Grămeștiĭ din acéstă plasă s'a pusŭ Botoșnița, a căreia locuitorĭ aŭ morțiĭ lor în țintirimul de la Zamostia unde și acumŭ îĭ transportă cu tóte că ei contribue pentru întreținerea clerului și a bisericeĭ din Balinești. Considerațiunile de acéstă natură sunt de acele pe cari orĭ-ce regulare trebue se le respecte; și se pot respecta lipindu-se Botoșnița de comuna Zamostia. Dupe acéstă schimbare ar rĕmâné comuna Grămestiĭ cu 378 locuitorĭ și Zamostia cu 510.

Plasa Prutul de sus are satele aședate în grupurĭ pe la locurile unde s'aŭ găsitŭ adăposturĭ în contra vênturilor cum și ape pentru adăparea vitelorŭ.

Grupul de sate celŭ mai despre Prutŭ începe de la Orofteana din plasa Herța și merge pînă la Bajura unde se începe plasa Prutul de jos, și este alcătuit din satele Comăneștiĭ, Dămileniĭ, Cotul Suharâuluĭ, Cristineștiĭ și Suharâulŭ. Acesta este grupul celŭ d'ântêiŭ. În alŭ duoile grupŭ sunt

satele Lișna, Mlenăuții, Hudeștii și Concești. În al treilea grupŭ este numaĭ Havêrna, rĕmâindŭ liber totŭ pămêntulŭ dintre grupele de sate. În al patrulea grupŭ vinŭ satele aședate de amênduoĕ malurile părêuluĭ Ibănești și anume: Cordărenii Gafenculuĭ și Cordărenii Statuluĭ, Șipotenii, Dumenii, Popenii și Livenii. În grupulŭ al cincele sunt Ibănești. Afară de aceste grupurĭ sunt, în acéstă plasă, și satele Pomĕrla cu 5 cotune și Hilișĕulŭ.

În acéstă plasă s'aŭ pusŭ sate carĭ fiindŭ cu apropiere de Dorohoiŭ putéŭ fi lipite de plasa Coșula, și astfel locuitoriĭ putéu se mérgă cu mare îndemânare la Dorohoiŭ ca să-și caute de interesele lor. Hilișĕul Varnăvóeĭ s'a pusŭ în plasa Prutu de sus, când Hilișĕul luĭ Curtŭ și al Gafenculuĭ s'aŭ despărțitŭ și s'aŭ pusŭ în plasa Coșula. Sub-prefectul de Coșula eșind în plasă trece Hilișĕulŭ Varnăvóeĭ atîrnat de plasa Prutul de sus pentru a merge în Hilișĕul Gafenculuĭ. Tóte Hilișeile sunt de ½ oră departe de Dorohoiŭ. Puindu-se Hilișĕul Vârnăvóeĭ în plasa Prutul de sus s'a alungit calea ómenilor la sub-prefectură astfel cât, în locŭ de ½ oră, ce ar face daca ar fi în plasa Coșula mergênd la Dorohoiu, facu 5 ore spre a merge la locul unde se află sub-prefectura Prutuluĭ de sus la care sunt pușĭ.

Pomĕrla cu cătunurile eĭ se află în acelașĭ casŭ ca și Hilișĕul.

Spre a înlesni comunicațiunile ómenilor ce aŭ

trébă la sub-prefectură, ar trebui a se lipi Hilișĕul Varvăvóeĭ și Pomĕrla cu 4 cotune ale sale de plasa Coșula scoțêndu-se din plasa Prutul de sus.

De altă parte satele Tătărășeniĭ, Gărbeniĭ și Balinții fiind maĭ cu apropiere de sub-prefectura Prutuluĭ de sus, de câtŭ de Rădăuțĭ, de care sunt 6 oré departe saŭ de câtŭ de Săveni de care sunt 4 ore departe, ar trebui a-se lua de la Rădăuțĭ Tătărășeniĭ și de la Săveni Balinții și a se pune în plasa Prutul de sus.

La formarea comunelorŭ din plasa Prutulŭ de susŭ s'aŭ făcutŭ comune pré micĭ cari nu potŭ purta sarcinile comunalĭ și altele pré marĭ carĭ nu potŭ coprinde și administra tóte interesele comunalĭ. Astŭ-felŭ Dămileniĭ Miclesculuĭ formă o comună de 100 familiĭ, Dămileniĭ Cristeĭ formă altă comună de 50 familiĭ. Amênduoĕ aceste comune nu potŭ avea nicĭ Notarŭ nicĭ Primarŭ măcarŭ, ne cum se îndestuleze cele-l-alte trebuințe comunale.

Pe cândŭ aceste comune sunt din cale afară de micĭ, altele, ca Hudeștiĭ cu 560 familiĭ, ca Pomărla cu 580 sunt pré marĭ.

Afară de acéstă apropierea satelor unele de altele ar fi trebuitŭ să fiă unŭ cuvêntŭ puternicŭ pentru a-le alătura și constitui în comună. Însă tocmaĭ din contra să vĕdŭ sate depărtate unite în comune depărtate, și alte sate apropriete unite în comune depărtate, precumŭ de esemplu sunt Gărbeniĭ lipițĭ de comuna Hudeștiĭ în depărtare de

4 ore, cându ei nu sunt departe de comuna Havêrna de câtu de 5 minute.

Spre a îndrepta astu-felu de sminteli, aru trebui formate comunele din satele cele mai vecine; și a-le forma astu-felu câtu să fiă îndestulu de numeróse spre a puté purta cu ușurință sarcinile comunali. În plasa Prutulu de susu aru trebui a se pune satele ce sunt cu apropiere de subprefectura acésta și cu depărtare de acele în care sunt aședate acum.

Căutându dér interesulu comunale și alu administrațiuneï, comunele din plasa Prutulu de susu aru trebui să fiă reformate în chipulu următoru:

1. Comuna Comăneștiï s'aru forma din Comănești cu 152 familiï, din Cotulu Suharĕuluï (69) și din Saharĕu (165) adică din familiï . . 386

2. Comuna Dămileniï Miclesculuï (100) cu Dămileniï luï Cristea (50) și cu Cristineștiï (190) aru avé familiï 340

3. Lisna (112) cu Mlinăuțiï (83) cu Hudeștiï (580) cu Conceștiï (180) 905

4. Havêrna (276) cu Balinții (60) cu Tătărășeniï (85) și cu Gărbeniï (14) aru forma o comună de 435

5. Popeniï cu Popeniï luï Mavrodin (15) aï luï Curt (9) a Mironesculuï (19) cu Liveniï Gafenculuï (20) cu Liveniï Mironesculuï (34) cu Dumeniï (114) cu Cordăreniï (18) cu Cordăreniï Gafenculuï (90) și cu Șipoteniï (82) ar forma o comună de 433

6. Comuna Ibăneștiĭ 400

Credemŭ că distribuirea satelorŭ în comunele arĕtate aicĭ este cu multŭ maĭ raţională și maĭ conrespundĕtóre la tóte trebuinţele comunalĭ și ale administraţiuneĭ de câtŭ regularea acea pripită ce li s'a făcutŭ cândŭ s'a aplicatŭ noua lege comunalĕ.

Comunele aceste 6, ce arŭ alcătui plasa Prutulŭ de susŭ, coprindŭ o intindere de 30,000 fălcĭ, o întindere multŭ maĭ mare de câtŭ acea ce se află în plășele Herța, Coșula și Berhomete. Prutulŭ de susŭ este o plasă cu o mare întindere de pămêntŭ și cu o populaţiune fórte pucinŭ numerósă.

Plasa Prutuluĭ de jos începe de la Bajura pe malul Prutuluĭ lîngă Darabanĭ și merge în jos pe la Rădăuţĭ pînă la Mitocŭ, de unde urmézĕ pe malul Prutuluĭ în jos plasa Bașĕul pînă la Boldŭ cel maĭ de pe urmă satŭ al judeţuluĭ Dorohoiŭ la marginea judeţuluĭ Botoșanĭ.

Pe malul Prutuluĭ sunt, în plasa Prutul de jos, satele Bajura, Teiósa, Păltinișu, Ivăncăuţiĭ, Horodiste, Crăinicenĭĭ, Redul saŭ Isnovĕţul, Rădăuţiĭ, maĭ ântĕiu tĕrgul și apoi satulŭ de la vale, Hudeștiĭ micĭ saŭ Miorcanĭĭ, Miculinţiĭ saŭ Cotul Periteĭ, Crasnaleuca, Ghirenĭĭ luĭ Curtŭ și Mitocul.

Pe Volovĕţŭ sunt satele Bivolul, Puţurenĭĭ, Hâtcăuţiĭ, Tescurenĭĭ, Domoșenĭĭ și Volovĕţulŭ. Tóte satele din plasa Prutuluĭ de jos, în numĕr de 27, sunt situate pe malul Prutuluĭ și pe marginele părĕelor Ghirenĭĭ, Volovĕţul, Budésa, Podriga și

Basĕul. Şi în plasa Prutul de jos comunele formate din sate şi în numĕrŭ de 11, sunt unele pré marĭ şi altele pré micĭ, făcênd maĭ pe toţĭ locuitoriĭ lor a se plânge de dările comunalĭ cu care sunt încărcaţĭ peste mĕsură. Sunt comune unde ómeniĭ plătescŭ o sumă maĭ atâtŭ de mare de dărĭ comunalĭ câtŭ este suma întrégă ce o daŭ Tesaurulŭĭ pentru imposite d'împreună cu banĭĭ rescumpĕrăreĭ clăceĭ. Astfel este, de esemplu, Şerpenița. În plasa Prutul de jos sunt duoĕ târgușóre: Darabanĭĭ şi Rădăuţiĭ. La Darabanĭ s'aŭ formatŭ duoĕ primărĭĭ: una urbană şi alta ruralĕ; iar la Rădăuţĭ s'aŭ formatŭ numaĭ una atâtŭ pentru locuitoriĭ comercianţĭ câtŭ şi pentru aceĭ ce se ocupă cu agricultura. Pre cât sunt de grele dările comunalĭ la Darabanĭ pre atâtŭ sunt de ușóre la Rădăuţĭ. Afară de acéstă, pre cât de tulburată este administrarea unuĭ târgŭ cu duoĕ primărĭĭ, pre atât este de liniscită acea de la Rădăuţĭ. Cercarea făcută la Darabanĭ şi Rădăuţĭ a dat deja învĕţătura că este mult maĭ avantagiosŭ a se face în Darabanĭ numaĭ o singură primărĭă, atâtŭ pentru locuitoriĭ târgoveţĭ câtŭ şi pentru aceĭ ce aŭ fostŭ clăcaşĭ. Acésta arŭ micşura sarcinile comunalĭ de carĭ se plângŭ locuitoriĭ.

Linia despărţitóre plăşelor Prutul de jos şi Basĕul este atâtŭ de rĕŭ trasă câtŭ se găsescŭ sate carĭ sunt cu apropiere de satele din altă plasă şi cu mare depărtare de satele cu carĭ s'aŭ grupatŭ şi aŭ format comune. Astfel Adăşeniĭ cu Nichiteniĭ sunt cuprinse în plasa Basĕul de la a că-

reia sub-prefectură sunt de 2 poste de departe. Aceste sate sunt pe lîngă cele din plasa Prutul de jos cu carĭ s'ar puté uni și astfel s'ar îndemâna trebuințele ce aŭ locuitoriĭ și de sub-prefectură. Satul Ichimeniĭ și Hotcăuțiĭ din plasa Prutul de josŭ sunt aprópe de Săveni de o oră, și cu tóte aceste ele sunt legate cu Rădăuțiĭ de care sunt departe de 2 poste.

Ar fi bine ca Adășeniĭ și Nichiteniĭ se intre în plasa Prutul de jos, și Ichimeniĭ cu Hătcăuțiĭ se intre în plasa Bașĕul.

O maĭ bună regulare în comune a satelor din plasa Prutul de jos ar permite a se face dările maĭ ușóre și ar înlesni și relațiunile locuitorilor cu sub-prefectura lor. Acéstă regulare ar puté fi următórea:

1. Darabaniĭ tîrgul și satul la unŭ locŭ și cotuna Bajura ar face o comună de familiĭ . 870
2. Păltinișu, Teiósa, Ivancăuțiĭ, Horodiste și Crainiceniĭ ar face o comună de . 700
3. Rădăuțiĭ cu Ișnovĕțul, Hudeștiĭ micĭ și Miculinții 800
4. Crasnaleuca, Gherenii luĭ Curt și Mitocul. 570
5. Adășeniĭ, Nichiteniĭ, Coțusca, Puțureniĭ, Ghireniĭ Tăutuluĭ și Liveniĭ 350
6. Mileanca, Codreniĭ și Bivolul . . . 450

Regulându-se în chipul arĕtat comunele din plasa Prutul de jos ar înlesni și pe locuitorĭ în purtarea sarcinilor comunalĭ și pe sub-prefectŭ în căutarea de interesele administrațiuneĭ.

Administrarea unei plăși ar trebui se fiă aședată pre cât se póte mai în centrul plășei. Acésta nu se vede în nici una din plășele județului Dorohoiu. Aici, în Prutul de jos, centrul arŭ fi comuna Bivolul; și cu tóte aceste sub-prefectura a fostŭ la Darabani într'o margine a plășei și astădi se află la Rădăuți în colțul celŭ mai depărtat al plășei. Incăperile sub-prefectureĭ ar trebui se fiă mai bine acomodate de cât ce sunt cu demnitatea autorităței și cu trebuințele eĭ. Idea de a se construi încăperi pentru serviciele publice și a se plăti construirea lor cu chiriele anuali ce se plătescŭ acum, este una din cele mai bune ce s'a pututŭ emite în starea în care ne aflămŭ. Pentru plasa Prutul de jos construirea sub-prefectureĭ s'ar puté face în comuna Bivolul.

Aseminea pretutindene se simțesce trebuința de a se face construcțiuni pentru primăriĭ. O primăriă ar trebui se aibă o sală pentru archivă, cancelaria și pretoriul consilierilor, o odae pentru locuința notaruluĭ și o odae pentru priimirea óspeților cari tot d'auna vinŭ cu trebuință la primăriă.

Notariĭ din mai multe comune s'aŭ luat pré multŭ sborŭ către neatèrnare de primarŭ și mai alesŭ de comună. Notarul este superior primaruluĭ prin sciința de carte; însĕ autoritatea comunalĕ este încredințată primaruluĭ dar nu notarilor, carĭ le o dispută și carĭ aspiră a esercita în comune puterea desființată a foștilor stăpâni de sate.

Comuna fiind a satelorŭ, sătenii trebue se fiă,

dupe lege, stăpânii ei; și cu toții dinpreună se aibă în primăriă locul unde se se esercite autoritatea de către alesii lorŭ consilieri și primari. Autoritatea comunale fiind aședate în primăriă, acolo tótă lumea ar trebui se o caute, éră nu aiurea. Afară de acésta primarii se înjosescŭ mergênd, încinși fiind cu eșarpa tricoloră a țăriei dupe ordine la aceĭ ce nu le maĭ potŭ da, nicĭ aŭ dreptul a le maĭ da.

Plasa Basĕuluĭ începe de la Prutŭ, trece valea și pârĕulŭ Volovățului, valea și rîulŭ Bodeasa, valea și rîulŭ Podriga, valea și rîulŭ Basĕulŭ și merge până în Ibanésa cu care se desparte de plasa Prutulŭ de susŭ și până în Gigia cu care se desparte de plasa Coșula. Plasa Basĕuluĭ se află dar între Prutŭ și Gigia ocupândŭ o mare întindere de pămêntŭ fórte pucinŭ populată; și cu tóte acestea este cea maĭ mică din tóte plășele județuluĭ și cea maĭ pucinŭ locuită. În acéstă plasă sunt 13 comune ce ne presintă însemnărĭ de natura acelorŭ ce amŭ făcutŭ asupra tuturorŭ celorŭ-l-alte comune din județulŭ Dorohoiŭ.

§ VIII. ASPECTULŬ COROGRAFICŬ ALŬ JUDEȚULUĬ.

Județulŭ Dorohoiŭ este situatŭ aprópe de regiunea munților Carpați, a cărora ramurĭ se întindŭ și formézĕ délurile cele maĭ înalte, văile cele maĭ frumóse, șesurĭ, platourĭ și lunci prin carĭ curgŭ apele rîurilorŭ și ale pârĕelorŭ.

Délurile facŭ parte din terenurile terciarie inferióre (eucene). Văile sunt compuse dintr'unŭ

terenŭ de aluvionŭ formatŭ din depositele celorŭ mai de pe urmă deslocărĭ ale pămêntuluĭ.

Délurile purcedŭ din Bucovina și intră în județulŭ Dorohoiŭ cu rîurile Prutulŭ și Siretulŭ carĭ sunt cele maĭ marĭ ale județuluĭ. Pe la Mihorenĭ însă intră în județŭ crésta cea maĭ 'naltă de délurĭ care la Culicenĭ se ramifică și purcedŭ unele spre Prutŭ și altele spre Siretŭ, despărțindŭ cu culmele lorŭ și scurgerea apelorŭ. Apucândŭ culmea délurilor ce mergŭ spre Prutŭ ajungemŭ la Ibănești, care este punctulŭ celŭ maĭ 'naltŭ din totŭ județulŭ. De la Dămilenĭ culmea déluluĭ se ramifică apucândŭ una spre Prutŭ pe d'asupra Herțeĭ, alta spre Gigia pintre Ibănésă și Hănésa. De la Concești purcede din culmea déluluĭ Prutuluĭ culmele în fundulŭ cărora curgŭ Bașĕulŭ, Podriga, Budésa și Volovĕțulŭ care ese aprópe de Darabanĭ și merge într'o liniă aprópe paralelĕ cu Prutulŭ.

Culmea déluluĭ Prutuluĭ merge de la Oroftiana și până la Boldulŭ formândŭ totŭ-d'odată și malulŭ celŭ maĭ 'naltŭ alŭ Prutuluĭ. La Boldŭ culmea déluluĭ se rupe lăsândŭ să trécă Prutulŭ la vale ș'apoĭ continuă în Basarabia diriguindu-se spre Nistru. La ruptura déluluĭ, care este în dreptulŭ satuluĭ Boldulŭ, se vĕdŭ eșite în facia pămêntuluĭ stâncele ce-lŭ compunŭ și carĭ presintă aicĭ o privire din cele maĭ maiestóse și maĭ imposante.

În acéstă culme de délurĭ, și anume lângă Ivancăuțĭ, se află o carieră de alabastru pe care o descriemŭ cu tóte amĕnuntele eĭ dându'ĭ și secțiu-

nea geologică, la acestŭ domeniŭ alŭ Statuluĭ. Asemenea la Horodiște arĕtămŭ secțiunea soponuluĭ de pămêntŭ, cumŭ 'lŭ numescŭ ómenĭĭ de acolo.

Pe culmile délurilorŭ celorŭ maĭ 'nalțĭ se vĕdŭ din distanță în distanță movilĭ, carĭ sunt de bună sémă făcute de ómenĭ ce aŭ călcatŭ p'aceste locurĭ în timpurile cele maĭ depărtate de noĭ.

Revenindŭ érășĭ la Culicenĭ, de unde amŭ luatŭ culmea délurilorŭ ce ne-aŭ dusŭ până la Boldulŭ în lungulŭ Prutuluĭ și în rămificările cu care se întindŭ în lăuntrulŭ județuluĭ, apucămŭ culmea ce merge la Târnauca, de acole la Derța și trecêndŭ pe deasupra Mihăelenilorŭ apucă valea Siretuluĭ pe care o formézĕ în partea stêngă trecêndŭ pe la Losna, Monastirea Goroveiu până la Ionășenĭ de unde ese unŭ ramŭ ce merge pe deasupra Brăestilorŭ spre valea Gigieĭ și altulŭ pe la Pristeștĭ însocindŭ cursulŭ Siretuluĭ. În dreptulŭ acesteĭ culmĭ de délurĭ ce formézĕ în acéstă parte valea Siretuluĭ se află de ceea parte de Siretŭ altă culme de délurĭ paralelĕ cu acésta și în lungulŭ căria este făcutŭ șanțulŭ se desparte România de către Austria. Acésta este culmea cea maĭ aprópe de regiunea muntenósă care, la Mitocŭ, este coperită numaĭ cu mestécănŭ și de acole la $^1/_2$ oră începe Bradulŭ a fi esencia forestieră ce domină în délurile vecine din Bucovina. Tótă plasa Herțeĭ este formată din culmile délurilorŭ celorŭ maĭ 'nalțĭ. Plasa Berhometele are culmile déluri-

lorŭ ce formézŭ valea Siretuluĭ. Plasa Coșula se aflŭ între culmea déluluĭ ce formă valea Siretuluĭ și din acele care purcedêndŭ de la Dămilenĭ despărte valea Gigieĭ de valea Ibăneseĭ. Plasa Prutulŭĭ de sus ocupă platoulŭ celŭ maĭ 'naltŭ alŭ județuluĭ, platou ne lucratŭ în cea maĭ mare parte. Plășele Prutulŭ de josŭ și Bașĕulŭ alcătuescŭ regiunea câmpuluĭ din acestŭ județŭ; érŭ cele-l-alte potŭ să fiă numerate în regiunea muntenósă de care cea maĭ aprópe este plasa Berhometele. De la Mihăilenĭ până la Rădăuțĭ situatŭ la pólele munțilorŭ nu sunt de câtŭ numaĭ duoĕ ore, și de la Rădăuțĭ până la Putna (monastire în munțĭ undé este îngropatŭ Stefan celŭ Mare) nu este maĭ multŭ de 2 ore.

Înălțimile délurilorŭ din plasa Prutulŭ de susŭ, în partea despre Prutŭ, sunt coperite cu păduriĭ; érŭ părțile cele-l-alte despre câmpiă sunt fără de păduriĭ. Pădurile din plasa Herța ocupă cea maĭ mare parte din întinderea délurilorŭ. Pădurile s'aŭ răritŭ și s'aŭ împucinatŭ și aicĭ fórte multŭ; însă totŭ se maĭ găsescŭ de acele secularie în care n'a intratŭ încă omulŭ cu toporulŭ și care odinióră eraŭ spaima trecĕtorilorŭ și cuibulŭ hoțielorŭ celorŭ maĭ marĭ din țéră. Păduriĭ se maĭ găsescŭ și pe délurile din plasa Coșula unde monastirea Goroveiu și Buhaiulŭ ocupă puncturile cele maĭ înalte și pe délurile de amêndouĕ părțile șesuluĭ Siretuluĭ.

Regiunea pădurilor începe la Darabanĭ în plasa

Prutul de jos și ține culmea délurilorŭ mergênd pe la Concești, Dămileni, în tótă plasa Herței, Coșula și Berhometele.

§ IX. Idrografia județuluĭ.

Județul Dorohoiŭ este parte bogat în ape curgĕtóre, în părĕe și rîurĭ din care cele maĭ marĭ sunt Siretul și Prutul.

Siretul intră din Bucovina în județulŭ Dorohoiŭ pe din sus de Verpole nu departe de târgul Siretŭ din Bucovina. Siretul trece în lungŭ județulŭ Dorohoiŭ și intră în județulŭ Botoșanĭ pe lîngă Hănțeștiĭ din délŭ, formândŭ frumósa vale a Siretuluĭ care ocupă plasa întrégă a Berhometeluĭ prin midĭlocŭlŭ căria trece însăși albia luĭ. Siretulŭ nu este navigabile pe aicĭ.

Prutul intră în țéră pe lîngă Mamornița și face hotarulŭ țĕreĭ și al județuluĭ de aicĭ până la Boldul rîurîndŭ satele din plășele Herța, Prutul de sus, Prutul de jos și Bașĕul. Productele din plășele Herța, Prutul de sus și de jos și o parte din Bașĕu potŭ se aibă o străcurare fórte lesne și fórte economică pe apa Prutuluĭ care este navigabile pe aici maĭ alesŭ cu plute pe carĭ lesne se potŭ pune și transporturĭ de producte.

Gigia isvoresce din délurile de din sus de Helișĕu ce sunt coperite cu păduri; ea se unesce cu alte ape de isvóre din acele déluri și devine unŭ părĕŭ care cresce priimindŭ apele altorŭ părĕe necontinitŭ curgĕtóre și ajungêndŭ în vale are

[illegible] apă cât póte se âmble o móră. Ast-fel fiind [illegible] Gigieĭ, ea nu sécă nicĭ odată. Gigia se [illegible] în Ezerŭ.

Susul Gigieĭ din sus de Ezerŭ este fórte roditorŭ. Natura pământuluĭ este nisipósă ca și a délurilorŭ ce-lŭ formézĕ.

Ezeru este la duoĕ minute din sus de Dorohoiŭ. Apa luĭ este limpede și curată. Ea cuprinde o întindere maĭ bine de 150 de fălcĭ formând unŭ felŭ de basenŭ în care se adună apele ce le aduce Gigia din sus și acele ce vinŭ cu Buhaiul de prin alte déluri de delăturĭ într'unŭ sensŭ inversŭ cu cursul Gigieĭ ce ese din Ezerŭ, ceea ce face pe ómenĭĭ de aicĭ se ḑică că Buhaiul curge în susulŭ apelorŭ. Buhaiul isvorésce din délurile Săuceniților și adună tóte apele de ploĭ și de isvóre pe care le duce în Ezerŭ.

Gigia intră în Ezerŭ, îlŭ traversézĕ formând un curentŭ în zig-zag, care se vede maĭ alesŭ cândŭ vinŭ apele marĭ și esŭ afară din elŭ. În anĭĭ când timpul este secetosŭ, Gigia nu curge din Ezerŭ, matca eĭ se usucă; însĕ nicĭ odată nu s'a vĕḑutŭ se fi secatŭ la intrarea eĭ în Ezerŭ. Ezerul dar are unŭ curentŭ și o matcă. De la malurile luĭ pînă la curentŭ, apa este micĭ, și cresce încetișor până ce ajunge la o adîncime de 4—5 stînjenĭ, mĕsurați în timpulŭ erneĭ, când Ezerul este înghețatŭ.

Ezerul este încungiurat de proprietățile târguluĭ, de acele ale Statuluĭ, de ale Hilișeilor, de ale

Pomêrleĭ și Trestianeĭ. Ezerul este aședatŭ între aceste proprietățĭ carĭ stăpânescŭ numaĭ marginile luĭ; căcĭ luciulŭ apeĭ este proprietatea d-luĭ Dimitrie Duca din Botoșanĭ.

În Ezerŭ se află pesce carasŭ: ștucă, crapŭ, linŭ, ochiană și maĭ alesŭ racĭ de o dulcéță rară de unde póte s'a și luatŭ insignia de racŭ ce o are județulŭ Dorohoiŭ. Pĕscuitul Ezeruluĭ este dat în arendă atâtŭ de către proprietarulŭ apeĭ câtŭ și de către proprietariĭ malurilorŭ luĭ. Antreprenorulŭ actuale alŭ pĕscuituluĭ este D. Mendel, pescarŭ din Dorohoiŭ, care plătesce câte 54 galbenĭ pe anŭ. Ezerul se pescuesce în tot cursul anuluĭ cu nĕvóde. Earna însĕ fiind apa înghețată se facŭ duoĕ produje marĭ, pe unulŭ se bagă nĕvodul și pe altul se scóte; dar ca sĕ se tragă nĕvodul se facŭ produje micĭ de o parte și de alta pe tótă distanța ce se voesce a-lŭ întinde, și printr'aceste produje micĭ se tragŭ otgónele nĕvoduluĭ dintr'unulŭ într'altulŭ pînă ce ajunge la produjul cel mare prin care se scóte afară nĕvodul cu pesce.

Sĕracĭĭ din Dorohoiŭ se hrănescŭ cu pesce din Ezerŭ avênd dreptul, pe care-lŭ și esercită, de a prinde pesce cu cotețe, coșurĭ, afară de nĕvóde. Dar și cu nĕvodulŭ se hrănescŭ ómenĭĭ; fiindŭ că antreprenorul are nevoe de dênșiĭ ca să tragă la nĕvodŭ și pentru care le plătesce ostenéla dândule pesce.

Prețul pesceluĭ, care obicĭnuitŭ se vinde próspătŭ, transportându-se la Botoșanĭ și Mihăilenĭ, este

de la 3 până la 4 leĭ ocaoa în Dorohoiŭ. Pescele mieŭ se vinde maĭ eftinŭ de câtŭ celŭ mare.

Pescele celŭ maĭ frumosŭ se prinde primăvéra, când se batŭ pescii. La Ezerŭ se face o vênătóre frumósă de pesce. Vênătoriĭ esŭ cu puscele și lovescŭ ștucĭ de câte 10 oca și maĭ bine. Dintr'o încărcătură de pușcă potŭ cădé 3 și 4 ștucĭ care se împușcă lesne fiindŭ că esŭ ca o lésă în facia apeĭ.

Ceremŭ ertăciune cetitorilorŭ pentru digresiunea ce am făcutŭ vorbindŭ și de pescuitulŭ Ezeruluĭ aproposito de dînsulŭ ca de o apă curióă din județulŭ Dorohoiŭ.

Ezerul acesta este unŭ reservoar și încă mare de apă; căcĭ din elŭ curge Gigia care recorésce nu numaĭ județulŭ Dorohoiŭ darŭ și al Botoșanilorŭ și al Iașuluĭ pînă la Țuțora, din josŭ de Iașĭ, unde ea se vérsă în Prutŭ, ducênd pretutindenea, în trecerea eĭ, apa necesariă la adăpatulŭ vitelorŭ și la âmblatulŭ morilorŭ din aceste treĭ județe și făcêndŭ cu umedélă ce respândesce producerea și fecunditatea pământuluĭ de prin vecinătatea albieĭ eĭ.

Reservoarulŭ acesta al Gigieĭ este unŭ lucru de care se interesézĕ cu deosebire tótă populațiunea ruralĕ ce se află aședată în șesulŭ eĭ celŭ lungŭ, în șesul ce traverséză, precumŭ am dișŭ, treĭ județe ale țĕreĭ. Acéstă considerare face ca Ezerulŭ de la Dorohoiŭ se fiă în opiniunea tuturor unŭ lucru de o mare fososință publică. Menținerea dar a

Ezeruluĭ, al acestuĭ reservoar naturale, a fostŭ pînă acum confiată natureĭ, omulŭ n'a avutŭ trebuință se facă nicĭ o lucrare pentru conservarea luĭ. Ceea ce aŭ făcutŭ ómeniĭ din vechime, póte în interesulŭ sporireĭ apelor reservoaruluĭ acestue, a fostŭ o ezetură din jos de Ezerŭ și o móră a căria venitŭ se lua de biserica sf. Nicolae din Dorohoiŭ zidită de Ștefan cel mare. Cu aceste eziturĭ proprietariĭ de lîngă Ezerŭ dispunea de tóte morile câte sunt făcute pe tot lungulŭ Gigieĭ pînă în Prutŭ. Și pentru ca să nu stea morile din josŭ de ezetură se plătéŭ sume marĭ proprietarilor ezitureĭ de la gura Ezeruluĭ. Astădĭ însĕ acéstă ezitură nu maĭ esistă; ér apele reservoaruluĭ curgŭ la vale fără ca să le maĭ pótă opri cineva și a face din acéstă oprire unŭ midĭlocŭ de câștigŭ. Însĕ de la desființarea ezetureĭ de la gura Ezeruluĭ a începutŭ a se face o mâncătură care se apropie de Ezerŭ și care amenință scurgerea luĭ și stricarea acestui reservoar. Se înțelege de sine că lăsându-se neoprită măncătura canaluluĭ, în curêndŭ ea va ajunge pînă la gura Ezeruluĭ, va atinge acéstă gură ș'atunci reservoarulŭ se va sparge, apele luĭ se vor scurge, altele nu se vor maĭ puté strînge și Gigia va seca lipsindŭ pe ómeni și vitele lor de apa trebuitóre. Spargerea Ezeruluĭ dar ar fi o mare calamitate publică, făcênd daune ne calculate cu îneculŭ satelor numeróse de pe șesul Gigieĭ și chiar a uneĭ părțĭ din târgul Dorohoiŭ.

Spre a se evita acéstă calamitate este de ne-

neperată trebuință a o preîntimpina prin lucrări ce s'arŭ face în scopulŭ menținereĭ apelorŭ din Ezerŭ.

Acéstă lucrare arŭ consista în a face unŭ opustŭ din susŭ de locŭlŭ unde a ajunsŭ măncătura apelorŭ, unŭ opustŭ care să oprésc nĕvălirea apelorŭ la cataractulŭ ce ele s'aŭ făcutŭ, și totŭd'odată să le oprésc de a maĭ continua cu măncătura în spre gura Ezeruluĭ.

Pentru facerea acestuĭ opustŭ din lemnŭ de stejarŭ și în tóte condițiunile cerute de trebuințele ce sunt a se îndestula, nu se cere vre o cheltuélă din cale afară de mare. Celŭ multŭ 250 de galbenĭ arŭ fi destuĭ pentru facerea opustuluĭ ce propunemŭ. Acéstă cheltuélă ce se cere a se face în interesulŭ ce aŭ locuitoriĭ din treĭ județe de reservoarulŭ de la Ezerŭ, arŭ merita să figuréze între cheltuelile cele maĭ urgente de utilitate publică.

Se dice că apa Ezeruluĭ 'arŭ fi bună de scăldatŭ; de aceea o și întrebuințéză locuitoriĭ din Dorohoiŭ în totŭ cursulŭ timpuluĭ frumosŭ. Locul celŭ maĭ alesŭ pentru scăldătóre este pe domeniulŭ Statuluĭ numitŭ Pĕscariu ce se află întrupatŭ cu Buhaiulŭ. Acole, la Pĕscariu, arŭ fi bine și de mare folosŭ chiarŭ pentru proprietate a se face o mică plantațiune artificiale, o grădină în fine cu unŭ bufetŭ cu care s'arŭ crea și unŭ venitŭ proprietăței.

Peste apa Gigieĭ ce simțesce neapĕrată trebuință

a se face unŭ podŭ cu care se comunice târgulŭ Dorohoiŭ cu tóte cele-l-alte târguri și sate. Podulŭ s'a și hotărîtŭ a se face. Consiliulŭ comunale și consiliulŭ județianŭ aŭ afectatŭ sumele necesarie, însă din lipsa de cunoscințe de trebuințele locali consiliulŭ de Statŭ a stersŭ din budgetele consiliului județianŭ suma alocată pentru acéstă lucrare, atâtŭ de imperiosŭ cerută de trebuințele locali, remâindŭ numai aceea din budgetulŭ comunei Dorohoiŭ. Astŭ-felŭ cu 400 galbeni ne putêndu-se face podulŭ, elŭ a remasŭ ne făcutŭ și tótă comunicațiunea târguluĭ în suferință. Și cu suma acésta și cu acea stersă din budgetulŭ județianŭ încă nu s'arŭ fi pututŭ face podulŭ, daca n'arŭ fi fostŭ intervenitŭ Prințulŭ A. Moruzu Svorestenu, care a fostŭ luatŭ asupră-și facerea acestuĭ podŭ de piétră și care de bună sémă arŭ fi trebuitŭ să-pue și de la sine vre-o 250 galbeni spre a face podulŭ dupe planulŭ și devisulŭ architectuluĭ. Cu tótă pedica adusă, cu tótă recéla pusă în simțimintele generóse ale Prințuluĭ Moruzŭ, podulŭ trebue să se facă, și se va face; căci este cerutŭ de trebuințele nu numai ale târgoveților din Dorohoiŭ dér și ale locuitorilorŭ din județŭ; și apoi cândŭ ceĭ interesați vorŭ stărui în îndestularea trebuințelorŭ lorŭ, cine-ĭ mai póte împedica? Consiliulŭ de Statŭ însuși, mai bine informatŭ, va regreta împedicarea ce a adusŭ la facerea uneĭ lucrăriĭ urgente de utilitate publică.

În Gigia se vérsă, la Borceștĭ, Ibănésa care vine tocmaĭ de lângă Cristineștĭ adunându tóte părêile și formându o vale paralelĕ cu valea Gigieĭ. Nu este nimicŭ maĭ frumosŭ de cătŭ grupulŭ de sate pe amêndouĕ părțile Ibăneseĭ, de la Săveniĭ pînă la Cordăreniĭ Statuluĭ.

Dincolo de culmea délurilorŭ Ibăneseĭ se destășură câmpia județuluĭ Dorohoiŭ pe care o trece în lungŭ rîulŭ Bașĕul ce isvorésce din culmele déluluĭ Prutuluĭ adunându tóte părêile ce esŭ din Suharîu, Lisna și împreunându-se din sus de Săveniĭ cu rîul Podriga, ce vine tot din délurile Prutuluĭ, și din jos de Sirbĭ cu Budésa, altŭ rîŭ ce adună tóte pârêile câte curgŭ între délurile ce facŭ văile Podrigăĭ și ale Budeseĭ..

În fine Volovĕțul ce isvorésce de la Darabaniĭ adună tóte apele câte isvorĕscŭ din délurile ce mergŭ la Boldul și le vérsă în Prutŭ din josŭ de Boldulŭ.

Gigia, Ibănésa, Bașĕul, Podriga, Budésa, Volovĕțul tóte aceste curgŭ dincóce de culmea déluluĭ cea maĭ înaltă ce urmézĕ cursulŭ Prutuluĭ și se vérsă în Prutŭ trecêndŭ prin județulŭ Dorohoiuluĭ.

Din colo de acéstă înaltă culme și în partea despre Prutŭ sunt maĭ multe păree cari, dupe unŭ cursŭ maĭ lungŭ saŭ maĭ scurtŭ și dupe ce adună maĭ multe pâree, se vérsă și ele în Prutŭ. Cele maĭ însemnate dintr'aceste sunt Mamornița care face hotarulŭ țĕreĭ despre trecĕtórea cu acéstă numire și care se vérsă în Prutŭ.

Dupe Mamornița vine pogorîndŭ Prutulŭ în josŭ pârîulŭ ce trece pe lîngă Sinihăŭ și Strénga și se vérsă în Prutŭ făcêndŭ pagube marĭ la timpurĭ ploióse.

Herța este unŭ pârîŭ care adună tóte apele câte curgŭ spre Prutŭ și trecêndŭ pe lîngă târgul Herța se vérsă în Prutŭ din josŭ de Pilipăuțĭ.

Ghirenĭĭ este rîulŭ celŭ maĭ mare ce se află între culmea délurilorŭ despre Prutŭ și între Prutŭ. Ghirenĭĭ isvorescŭ din susŭ de Hudeștiĭ micĭ, mergŭ pe lîngă Niculințĭ și se vérsă în Prutŭ din josŭ de Mitocŭ.

Între pâreile ce se vérsă în Siretŭ celŭ maĭ însemnat este Molnița, care formézĕ hotarulŭ țĕreĭ pînă ce se vérsă în Siretŭ lângă satulŭ Talpa. Din josŭ de Talpa nu maĭ avemŭ de câtŭ numaĭ duoĕ pâree micĭ ce isvorescŭ din culmea déluluĭ ce desparte Gigia de Siretŭ și se vérsă în Siret unulŭ de asupra Vêrvuluĭ Câmpuluĭ și altulŭ din susŭ de Bertea.

Din colo de Siretŭ sunt câteva pâree micĭ ce isvorĕscŭ din déluriĭ, pe a cărorŭ zare este făcutŭ șanțul de hotarŭ al țĕreĭ, se vérsă în Siretŭ din susŭ de Svorêștea, din josŭ de Șerbănești și de Hânțeștĭ. Acesta vine de la înălțimile Mitocului și alŭ Adîncateĭ ce despartŭ apele și le facŭ să se ducă unele în Siretŭ și altele în Sucéva.

Nicĭ una din tóte apele județuluĭ nu este utilisată spre a da pămêntuluĭ la timpulŭ cuvenitŭ umedéla, udarea de care simte adese orĭ cea maĭ

mare trebuință. . Precumŭ grădinarii cu udatulŭ scapă recoltele lor de ravagiulŭ seceteĭ saŭ a lipseĭ de ploe, asemine și cultivatoriĭ se servŭ cu apele ce aŭ la îndemâna și udă atâtŭ fînețele câtŭ și țărinele. Udatulŭ semĕnăturilor este cu totulŭ ne cunoscutŭ în județulŭ Dorohoiŭ; și cu tóte aceste câte situațiuni nu parŭ a fi făcute înadinsŭ de fire pentru a priimi bine-făcĕtórea lucrare a apelorŭ ce curgŭ pe lângă dênsele! Nu este vre-o trebă mare de a uda câmpiele cu apele ce curgŭ printr'însele, de óre ce acéstă întrebuințare a apeĭ se vede până și la popórele ce sunt cu multŭ maĭ înapoete de câtŭ noĭ în civilisațiune. Utilisarea apelorŭ curgĕtóre este unulŭ din progresele materialĭ ce arŭ trebui să realiseze agricultura română din acestŭ județŭ. Și pentru a arĕta acéstă utilisare și a o întrebuința sunt în județŭ destuĭ proprietarĭ marĭ care aŭ și putere și midĭlóce de a aduce câte unŭ omŭ îndestratŭ cu cunoscințe practice spre a nu maĭ lăsa să se scurgă pe lângă câmpiele ce se usucŭ apele ce ar puté să le facă să producă și chiarŭ atunci cândŭ este secetă.

CAP. II.

POPULATIUNEA.

Obiectulŭ celŭ maĭ importante în studiulŭ economicŭ și statisticŭ alŭ uneĭ țĕrĭ este populațiunea. Omeniĭ carĭ stăpânescŭ pămêntulŭ și-lŭ cultivă pre dênsulŭ nu numaĭ crescŭ și se îmulțescŭ dĕră ca și hrănescŭ și să înavuțescŭ și astŭ-felŭ creadă tóta puterea și tótă avuția Staturilorŭ. Crescerea numeruluĭ ómenilorŭ este strînsŭ legată cu midĭlócele lor de subsistință. Acestŭ adevĕrŭ a fostŭ de multŭ timpŭ cunoscutŭ; însă nimenĭ nu l'a formulatŭ maĭ bine de câtŭ Malthus, unŭ mare economistŭ englesŭ, pe la începutulŭ véculuĭ alŭ nouŏ-spre-ḑecelea, în cartea sa intitulată: *Cercare asupra principiuluĭ populațiuneĭ.*

Malthus, studiândŭ populațiunea maĭ multorŭ țĕrĭ și vĕḑêndŭ că în Staturile Unite din America populațiunea se îndoesce la toțĭ 25 de anĭ și încŭ și în maĭ pucinŭ timpŭ, a ḑisŭ că: *populațiunea* cresce într'o progresiune geometrică, pre

cându midilócele de subsistință nu potu să crésca de câtu urmându o progresiune aritmetică. Dupe Malthus, dér, crescerea populațiuneĭ este supusă la legea esprimată prin cifrele următóre: „Semința omenéscă cresce ca numerile 1, 2, 4, 8, 16, 32 etc, în timpu ce midilócele eĭ de subsistință crescu ca 1, 2, 3, 4, 5 și maĭ departe "

Jumětate din ființele omenescĭ, dice J. B. Say, pieru maĭ 'nainte de a ajunge la vèrsta de 26 anĭ. Sunt dér multe obstacule carĭ nu lasă să se imulțéscă ómeniĭ dupe cumu nu lasă nicĭ pe cele-l-alte vieţuitóre. Cu tóte aceste, dupe observațiunile făcute, s'a cunoscutu că populațiunea se îndoesce în Belgia în 41 de anĭ, în Olanda în 42, în Rusia în 95 de anĭ și în Francia în 118 anĭ.

Tóte faptele câte se raportă la populațiune se constată prin douĕ operațiunĭ administrative: catagrafiele saŭ recensimentele și resumatele stăreĭ civilĭ. Recensimentulu populațiuneĭ este cunoscutu și întrebuințatu de când ómeniĭ s'aŭ constituitu în societăți politice și s'aŭ simțitu necesitate a se aședa dărĭ pentru a subveni la trebuințele generalĭ ale Staturilorŭ. Ast-fel de recensimente amŭ avutu și noĭ făcute din timpu în timpu, din perióde de 5 și 7 anĭ. Aseminea de la regulamentu ăncóce s'aŭ luatu dispositiunĭ a se însemna și starea civilĕ, adică numĕrulu nascerilorŭ, morțilorŭ și alu cununațilorŭ.

Însă recensimentulu ce s'a făcutu în trecutu, la noĭ, ne avêndu altu scopu de câtu numaĭ înde-

stularea trebuinței Visteriei, a însemnatŭ numaĭ numerulŭ capilorŭ de familiă și maĭ cu sémă a acelorŭ ce eraŭ supușĭ la dărĭ. Recensimentulŭ celŭ ântêiŭ ce s'a făcutŭ, dupe promulgarea Conveńțiuneĭ, a avutŭ în vedere și cele-l-alte interese moralĭ și materialĭ ale populațiuneĭ. În acestŭ recensimentŭ s'a deosebitŭ populațiunea ruralĕ de aceea urbană, și la una ca și la alta s'a însemnat sexulŭ, vêrsta, starea civilĕ, cultulŭ, naționalitatea și profesiunea.

Recensimentulŭ făcutŭ în 1859 a înscrisŭ populațiunea ast-felŭ cumŭ a găsit-o adică împărțită în clasele următóre: tagma bisericéscă, cultivatorĭ, meseriașĭ, comercianțĭ, supușĭ streinĭ, clasele ce aŭ fostŭ scutite de dărĭ, jidovĭ pămêntenĭ și orfanĭ.

Tagma bisericéscă s'a alcătuitŭ în judeţulŭ Dorohoiŭ, la 1859, din:

723 bărbaţĭ capĭ de familiă, și
93 femeĭ vĕduve,
816 peste totŭ

Starea civilĕ a acestorŭ capĭ de familiă este următórea: 573 însuraţĭ,
79 burlacĭ,
71 vĕduvĭ,
93 vĕduve,
816 peste totŭ.

Membriĭ de familiă aĭ tagmeĭ bisericescĭ eraŭ:
De la 1 pînă la 15 anĭ 658 bărbaţĭ, 679 femeĭ.
De la 15 pînă la 25 anĭ 208 bărbaţĭ, 250 femeĭ.

Sexulŭ tagmeĭ bisericescĭ a fostŭ de:
1589 masculinĭ,
1522 femininĭ,
3111 peste totŭ la 861 capĭ de familiă.

Cultivatoriĭ sătenĭ s'aŭ găsitŭ a fi 21,871 capĭ familiă, însă: 18,665 bărbaţĭ,
3,206 femeĭ,
21,871 peste totŭ.

Starea civilĕ a acestorŭ cultivatorĭ sătenĭ era de:
17,201 însuraţĭ,
657 burlacĭ,
807 văduvĭ,
3,206 văduve,
21,871 peste totŭ.

Membriĭ de familiă aĭ cultivatorilorŭ sătenĭ aŭ fostŭ bărbaţĭ de la 1—15 anĭ 17,637
— de la 15—25 anĭ 4,033
femeĭ de la 1—15 anĭ 16,534
— de la 15—25 anĭ 19,972
peste tot 58,972

Sexul cultivatorilorŭ sătenĭ a fostŭ:
40,335 masculinĭ,
39,712 femininĭ,
80,047 suflete peste totŭ.

Între cultivatoriĭ sătenĭ s'aŭ găsitŭ infirmĭ la 1859:
2,301 bărbaţĭ şi
229 femeĭ,

Meseriașiĭ pămênteni erau în 1859 de toți, în județulŭ Dorohoiŭ, 678 capĭ de familiă însĕ:

619 bărbați,
59 femeĭ,
678 peste tot.

Starea civilĕ a acestora era de 560 însurați,
27 burlacĭ,
32 vĕduvĭ,
59 vĕduve,
678 peste tot.

Membriĭ de familiă de la 1—15 anĭ, de la 15—25 a.

bărbați	— 607	— 74
femeĭ	— 489	— 608

Infirmĭ aŭ fost 78 bărbați
28 femeĭ

Totalulŭ dupe sexŭ alŭ meseriașilorŭ pămênteni este de 1,300 bărbați,
1,156 femeĭ,
2,456 suflete peste totŭ.

Comercianțiĭ pămênteni din județulŭ Dorohoiŭ (1859) sunt 138 capĭ de familiă.

Starea lor civilĕ este 128 însurați,
5 burlacĭ,
5 vĕduve.

Membriĭ de familiă bărbăți de la 1—15 anĭ 97 și de la 15 - 25 anĭ 6; iar femeĭ 98 de la 1—15 anĭ și 131 de la 15—25 anĭ.

Totalul dupe sexŭ este de 241 masculinĭ,
229 femininĭ,
470 suflete.

Supușii streinĭ din județulŭ Dorohoiŭ (1859) sunt 335 capĭ de familiă; însĕ 290 bărbați,
45 femeĭ,
345 peste totŭ.
Starea civilĕ a acestora este 246 însurați,
22 burlacĭ,
22 vĕduvĭ,
45 vĕduve,
335 peste totŭ.

Membriĭ de familiă de la 1 pînă la 15 anĭ 315 bărbați și 105 de la 15—25 anĭ; iar femeĭ 256 de la 1—15 anĭ și 320 de la 15—25 anĭ.
Totalulŭ sufletelorŭ este dupe sexŭ de:
708 masculinĭ,
621 femininĭ,
1,329 suflete peste totŭ.

Clasele ce aŭ fostŭ scutite de dărĭ în județulŭ Dorohoiŭ s'aŭ suitŭ la 1,955 capĭ de familiă, din care 1675 bărbați și 288 femeĭ.
Starea civilĕ a acestora este de 939 însurați,
572 burlacĭ,
164 vĕduvĭ,
288 vĕduve,
1,955 peste tot.

Membriĭ de familiă sunt bărbați 883 de la 1—15 anĭ și 663 de la 15—25 anĭ; iar femeĭ 823 de la 1—15 anĭ și 1232 de la 15—25 anĭ.

Totalulŭ sufletelorŭ dupe sexŭ este de:

3,171 masculinĭ.
2,335 femeninĭ.
5,506 peste totŭ.

Jidovĭ pămêntenĭ sunt în județul Dorohoiŭ 2,456 capĭ de familiă din carĭ 2,208 bărbați și 248 femeĭ.

Starea lor civilĕ este de 2,134 însurați,
15 burlacĭ,
59 vĕduvĭ.
248 vĕduve.
2,456 peste totŭ.

Membriĭ de familiă sunt 2,500 bărbați de la pînă la 15 anĭ și 455 de la 15—25 anĭ; iar femeĭ 2,521 de la 1—15 anĭ și 2,386 de la 15 pînă la 25 anĭ.

Totalulŭ sufletelorŭ jidovilorŭ pămêntenĭ este dupe sexŭ de 10,315 suflete, însĕ: 5,163 masculinĭ,
5,155 femeninĭ.

Orfanĭ erauŭ în județulŭ Dorohoiŭ 121 bărbațĭ de la 1—15 anĭ și 114 de la 15—25 anĭ; iar femeĭ 101 de la 1—15 anĭ și 98 de la 15—25 anĭ.

Sexulŭ acestora este 235 masculinĭ,
199 femeninĭ,
434 suflete peste tot.

Cu orfaniĭ pe cari legile nóstre aŭ căutatŭ în totŭ timpulŭ a-ĭ protegia se termină însemnările ce s'aŭ făcutŭ în 1859 de către comisiile statistice. Aceste comisiunĭ erauŭ datóre să însemneze și cunoscința de carte a fie-căruia ce se înscriea. Acéstă importante lucrare însă s'a scăpatŭ din vedere, de bună sémă pentru că nu s'aŭ cunoscutŭ utilitatea eĭ.

Populaţiunea urbană din tot judeţulŭ este:

	capĭ de familiă,	membri de familiă:
tagma bisericéscă	69	177
cultivatorĭ. . . .	672	1,670
meseriaşĭ	399	1,470
comercianţĭ. . .	129	323
supuşĭ streinĭ .	225	729
foştĭ scutiţĭ. . .	602	1,037
jidovĭ.	2.085	6,642
orfanĭ	—	106

Sexul tîrgoveţilor este de 8,036 masculinĭ,
7,903 femeninĭ,
15,939 peste totŭ.

Populaţiunea ruralĕ este în judeţulŭ Dorohoiŭ de:

	capĭ de familiă,	membri de familiă.
tagma bisericéscă.	742	2,118
cultivatorĭ . . .	21,199	56,506
meseriaşĭ	279	704
comercianţĭ. . .	9	9
supuşĭ streinĭ . .	110	265
clase scutite. . .	1,353	2,514
jidovĭ	371	1,220
orfanĭ	—	328

Sexulŭ acestora este de 44,706 masculinĭ,
43,028 femeninĭ,
87,732 suflete.

S'aŭ însemnatŭ populaţiunea ruralĕ deosebitŭ de acea urbană pentru a se avé documentele statistice necesarĭi la studiulŭ cestiunilorŭ economice.

Populațiunea totală din totu județulu Dorohoiu, urbană și rurală la unu locu este de:

	capi de familiă.	membri de familiă.
tagma bisericéscă.	816	3,295
cultivatori. . .	21,871	58,176
meseriași . . .	678	1,777
supuși streini.	335	994
clasele scutite.	1,955	3,551
jidovi.	2,456	7,862
orfani.	—	434

Sexulu acestora este de: 52,742 maculini,
50,929 femenini,
peste totu, 103,671 suflete.

Prințulu Nicolae Sutzulu dă, în *notițiele statistice asupra Moldavieĭ*, unu tablou din care vedemu că numerulu sufletelorŭ din județulu Dorohoiu este de 101,930. Dupe 10 ani, statistica din 1859 ne-au datu unu numeru de 103.671 suflete. În cursu dér de 10 ani populațiunea județului s'a sporitu numai cu 1741 suflete!!!

Este tristu, tristu de totu, resultatulu acesta. Dupe acestu resultatu de crescere a populațiuneĭ îndoirea eĭ nu se póte face nicĭ în 300 de ani, adică mai târdiu de câtu tóte popórele câte locuescu în Europa și de câtu însuși acele carĭ vieţuescu în robia cea mai négră. Societatea dér română suferă greu de tóte bólele moralĭ, și mai greu de câtu orĭ care altu poporu de pe facia pământuluĭ. Pe când alte popóre crescu și se îmulțescu,

alŭ nostru de nu scade, stă pe locŭ: elŭ n'are într'însulŭ nicĭ măcarŭ principiele vieţeĭ vegetative!

Dĕr se continuămŭ espunerea statistică a populaţiuneĭ, lăsându pînă maĭ pe urmă observaţiunile ce avemŭ de făcutŭ asupra tutorŭ punctorilorŭ ce le amŭ însemnatŭ maĭ susŭ prin cifre.

Populaţiunea judeţuluĭ Dorohoiŭ se împarte, dupe naţionalitate, în românĭ, jidovĭ, grecĭ, slavĭ, ghermanĭ, italianĭ, ungurĭ şi armenĭ.

Româniĭ alcătuescŭ unŭ numerŭ de 91,827 de suflete din totala populaţiune de 103,671 suflete, este dĕr naţionalitatea cea maĭ cumpănitóre prin numerulŭ eĭ. Populaţiunea română are suflete:

3,111	tagma bisericéscă,
80,029	cultivatorĭ,
2,422	meseriaşĭ,
460	comercianţĭ,
20	supuşĭ,
5,039	clase scutite.
91,827	peste totŭ.

În populaţiunea română cultivatoriĭ sunt aceĭ maĭ numeroşĭ.

Jidoviĭ vinŭ dupe românĭ şi se sue la unŭ numerŭ de 11.052 suflete din numerulŭ totalŭ de 103,671 suflete. Jidoviĭ sunt cea maĭ mare parte pămêntenĭ; căcĭ eĭ numeră 10,318 suflete; supuşiĭ streinĭ din jidovĭ nu sunt de câtŭ 697 suflete.

Grecĭ sunt fórte pucinĭ în judeţulŭ Dorohoiŭ, abia se sue numerulŭ lorŭ la 27 de suflete.

Slavĭ avemŭ numaĭ 123 suflete, armenĭ 75, ghermanĭ 339 etc.

Populaţiunea dupe cultŭ este de 91,854 crestinĭ ortodocsĭ resăritenĭ, 559 apusenĭ. 8 protestanţĭ, 75 armenĭ, 123 lipovenĭ şi 11,052 israeliţĭ. Bisericĭ sunt în totŭ judeţulŭ 165 şi sinagoge 19.

Populaţiunea dupe profesiune se alcătuesce din:

Călugărĭ	54	Spiţerĭ	3
Călugăriţe	3	Móşe	4
Preoţĭ	247	Bele arte	1
Diaconĭ	46	Slujbaşĭ	11
Cultivatorĭ	18,847	Soldaţĭ	17
Meseriaşĭ	1,375	Pompierĭ	21
Comercianţĭ	750	Jandarmĭ	110
Calfe	199	Ciocli	9
Arendaşĭ	41	Fanaragiĭ	9
Amploiaţĭ	84	Precupeţĭ	409
Profesorĭ	11	Crîsmarĭ	539
Advocaţĭ	1	Servĭ	785
Medicĭ	8		

Supuşĭ streinĭ dupe protecţiune sunt 335 în care 289 sunt la Austria, 6 la Grecia, 9 la Prusia, 13 la Anglia, 16 la Rusia, 2 la Francia. Din acestia sunt sudiţĭ adevăraţĭ 261 ér ceĭ-l-alţĭ 74 sunt pămêntenĭ sudiţiţĭ.

Observaţiunĭ asupra populaţiuneĭ.

Celŭ ântêiŭ lucru ce se observă în populaţiune este sexulŭ eĭ. In judeţulŭ Dorohoiŭ predomină sexulŭ masculinŭ asupra sexuluĭ femeescŭ în raportulŭ de 527 la 509. Astfelŭ de fenomenŭ nu se vede de câtŭ în Sardinia şi Piemonte. Pretu-

tindene aiure și mai alesŭ în Europa sexulŭ femeninŭ predomină asupra sexuluĭ masculinŭ. Predominarea sexuluĭ masculinŭ asupra celuĭ femininŭ este generale în tótă Moldova. Direcțiunea statistică din Iași a dat raportulŭ următor: 51,62 masculinĭ către 48,38 femininĭ.

In privirea capilorŭ de familiă și membriĭ familieĭ, județulŭ Dorohoiŭ are într'unŭ totale de 103,671 suflete 28,249 capĭ de familiă și 75,422 membri de familiă, adecă într'o sută de locuitorĭ sunt 27,25 capĭ de familiă și

72,75 membri de familiă.

100

Starea civilĕ a capilor de familiă din județulŭ Dorohoiŭ este de: 21,781 însurațĭ,
1,377 burlacĭ,
1,160 vĕduvĭ,
3,931 vĕduve,
28,249 peste tot, adecă într'o sută de locuitorĭ sunt 77,10 însurațĭ,
4,87 burlacĭ,
4,11 vĕduvĭ,
13,92 vĕduve,
100

Aicĭ ca în tóte țĕrile numerulŭ vĕdanelorŭ este maĭ mare de câtŭ al vĕduvilorŭ și acésta arétă că femeile sunt maĭ pucinŭ dispuse și la noĭ de cât bărbațiĭ a trece la a doua căsătoriă.

Densitatea populațiuneĭ, adecă raportulŭ între populațiune și teritoriŭ este în județulŭ Dorohoiŭ

de 1 locuitorŭ la 1 falce 2,178 stîngenĭ; fiind-că sunt 103,671 suflete pe 182,081 fălcĭ.

Raportulŭ între teritoriulŭ cultivabile și populațiunea cultivatóre este de 1 locuitorŭ pe 2,208 stîngenĭ patrațĭ; fiind că populația cultivatóre în numerŭ de 80,047 suflete nu cultiva la 1859 de cât numaĭ 61,396 fălcĭ.

Se află în județulŭ Dorohoiŭ 91,827 de românĭ și 182,081 fălcĭ: ceea ce dă raportulŭ de 1 românŭ pe aprópe 2 fălcĭ.

Româniĭ aŭ fórte pucină aplicare către arte, agricultura fiindŭ ocupațiunea lor de predilecțiune. Artele necerarie agriculturei se esercită și de românĭ și maĭ cu sémă de țiganĭ în ceea ce privesce lucrarea feruluĭ. La arte iéŭ parte și evreiĭ carĭ sunt ceĭ maĭ numeroșĭ dupe românĭ și cari se aplică maĭ cu osebire la comerciŭ de totŭ felulŭ și maĭ cu sémă la acelŭ de bĕuturĭ. Vĕdêndŭ cine-va târgurile Dorohoiŭ, Herța, Mihăileniĭ, Darabaniĭ, Săveniĭ, Rădăuțiĭ în care locuitoriĭ ceĭ maĭ numeroșĭ sunt evreĭ și vĕdêndŭ pe ceĭ maĭ mulțĭ dintre eĭ ocupațĭ cu comerciulŭ bĕuturilorŭ, al vinuluĭ și al rachiuluĭ maĭ cu sémă, arŭ dice că acéstă mulțime de debitorĭ de bĕuturĭ arétă o rană mare în societatea nóstră, beția bêntuindŭ în gradulŭ celŭ maĭ tristŭ populațiunea urbană și ruralĕ și maĭ alesŭ pe acéstă din urmă. Evreiĭ se ocupă și cu vêndérea bĕuturilorŭ prin sate, astfelŭ câtŭ maĭ tóte cârciumele sunt luate în arendă numaĭ de către evreĭ, de unde se și numescŭ eĭ

orêndarĭ. Dintre evreĭ sunt și zarafiĭ, telaliĭ și factoriĭ comerciuluĭ. Evreiĭ se ocupă și cu artele, cu croitoria, ciobotăria, tinechegia, etc. ne avêndŭ alțĭ concurenți de câtŭ numaĭ pe Nemțĭ de carĭ sunt prea pucinĭ în județŭ. Grecĭ sunt fórte pucinĭ în județŭ și locuința lorŭ este maĭ multŭ în târgurĭ unde se luptă cu jidoviĭ în finețe comercialĭ, în abilitatea facereĭ și conducereĭ intreprinderilorŭ comercialĭ.

Armenĭ sunt maĭ pucinĭ de câtŭ tóte cele-l-alte naționalități și culturĭ din județulŭ Dorohoiŭ. În Dorohoiŭ este numaĭ unŭ singurŭ arménŭ care ține otelŭ și care se luptă în acéstă esploatare cu unŭ evreŭ ce are și elŭ otelŭ, și face ca și arménulŭ specula de birgiarŭ.

Bulgariĭ sunt aseminea prea pucinĭ; și în acestŭ județŭ se ținŭ pe lângă târgurĭ ocupându-se cu grădinăria cea grósă, a cepelorŭ și a prajilorŭ.

MUVEMENTULŬ POPULAȚIUNEĬ.

Muvementulŭ populațiuneĭ este una din cele douĕ lucrărĭ principalĭ prin care se constată faptele relative la populațiune. În recensimentŭ se constată numerulŭ locuitorilorŭ; érŭ în muvementŭ starea lorŭ civilĕ, adică nascerile, morțile și cununiele. Interesulŭ de a se aședa dările a făcutŭ a se simți pretutindenea necesitatea recensimentuluĭ și a se hotărî facerea luĭ la perióde determinate de legĭ. Scopulŭ recensimentuluĭ este cunóscerea sporireĭ numeruluĭ locuitorilorŭ. Însă

acéstă sporire provine din nascerĭ și căsătorĭ, pe care mortalitatea le reduce ne contenitŭ. Cunóscerea dér a născuțilorŭ, căsătoriților și morților vine într'ajutorulŭ cunóscereĭ sporireĭ saŭ scăderĕĭ populațiuneĭ, și de aceea s'a făcutŭ și din muvementulŭ populațiuneĭ o lucrare care trebue să se ție cu mare esactitate în cursulŭ timpuluĭ ce trece de la unŭ recensimentŭ pînă la altulŭ.

Cu întroducerea regulamentuluĭ organicŭ s'a luat dispositiunĭ nu numaĭ pentru facerea recensimentuluĭ din 7 în 7 anĭ, dér și pentru constatarea muvementuluĭ populațiuneĭ. Acéstă de pe urmă lucrare s'a fostŭ încredințatŭ cleruluĭ, ca unuia ce asistă la nascerĭ, cununiĭ și morțĭ, adică la faptele cele maĭ importante din viéța omuluĭ. Legiuitorulŭ regulamentarŭ a căutatŭ a se folosi de lucrarea muvementuluĭ populațiuneĭ la scăderea ce era să facă din numerulŭ contribuitorilorŭ a tuturorŭ acelorŭ ce s'aŭ trecutŭ din viéță. Din muvementulŭ populațiuneĭ, ținutŭ de preoțiĭ bisericilorŭ, s'aŭ folositŭ colectivitățile comunalĭ, fiind că în séma lorŭ s'a lăsatŭ crescerea și scăderea populațiuneĭ recensiată.

Cu advenirea regimeluĭ conventiuneĭ regulându-se și darea impositului de sânge, adică darea cea maĭ mare din tóte dările, s'a simțitŭ și maĭ multŭ necesitate de muvementulŭ populațiuneĭ, fiindŭ că de la acésta se cere cunoscința despre aceĭ născuțĭ carĭ aŭ ajunsŭ în vêrsta tragereĭ la sorțĭ. O trebuință atâtŭ de urgintă n'a pututŭ se rĕmâe

neregulată în îndestularea eĭ. Ea s'a și regulatŭ a se face prin ținerea stăreĭ civilĭ, adică a muvimentuluĭ populațiuneĭ de către autoritățile comunalĭ. De la 1 Ianuarie, anul curentŭ 1866, muvementul populațiuneĭ a începutŭ a se ține și la noĭ ca în tóte țĕrile înaintate în civilisațiune.

Despre muvimentul populațiuneĭ în tot cursulŭ timpuluĭ câtŭ am trăitŭ sub regimele regulamentarŭ, nu avemŭ alte însemnărĭ de cât acele ce ne dă Prințul Nicolae Suțul în notițiele statistice asupra Moldoveĭ și numaĭ pentru o periodă de 9 anĭ, de la 1832 pînă la 1840. Insemnarea acésta se reduce la a ne spune că termenile de midĭlocŭ generale al nascerilorŭ este de 1 la 55 și acel al morțilorŭ de 1 la 88. Populațiunea creștină are, în termene de midĭlocŭ, 1 la 56 pentru născuțĭ și 1 la 82 pentru morțĭ. Populațiunea catolică are 1 la 33 născuțĭ și 1 la 46 morțĭ. Populațiunea Israelită are 1 la 44 pentru născuțĭ și 1 la 84 pentru morțĭ.

Direcțiunea statistică din Iași a făcut muvementul populațiuneĭ în duoĭ anĭ din regimele conveńționale, în 1859 și 1860. Din lucrarea acésta scótemŭ următórele cifre ce se raportă la județulŭ Dorohoiŭ:

În județŭ s'aŭ născutŭ în 1859	1486	copiĭ și
	1362	fete, adică:
maĭ mulțĭ băețĭ de câtŭ fete.	124	
In județŭ s'aŭ căsătorit în 1859	1,054	flăcăĭ cu
	1,054	fete

dintr'o populațiune de 103,000 suflete; ceea ce face unu căsătoritu într'o sută de suflete.

In județu aŭ muritu în anul 1859 801 bărbați și 698 femeĭ, adecă maĭ mulți bărbați de câtu femeĭ și maĭ pucinĭ aŭ muritu de câtu s'aŭ născutu.

Muvementulu populațiuneĭ din județulu Dorohoiu a fostu în 1860 următorulu:

Născuți	1681 băeți	și 1527 fete.
Căsătoriți	857 flăcăĭ	cu 857 fete.
Morți,	1349 bărbați	și 761 femeĭ.

Însemnările muvementuluĭ populațiuneĭ ne presentându-ne garanțiele cerute de esactitate, ne opresc a trage din ele raporturile ce se caută în acestu felu de lucrărĭ statistice. Ele se găsescu totuși în publicațiunile Direcțiuneĭ statistice din Iași.

Căsătoria este originea îmulțireĭ saŭ a scădereĭ populațiuneĭ. Este darŭ de mare importanță a se sci raportulu căsătorieloru cu populațiunea, adică câți ómeni se căsătorescu într'o sută; căcĭ cu câți vorŭ fi maĭ mulți, cu atâtu, firesce, și populațiunea se va îmulți maĭ curêndu și în maĭ pucinĭ anĭ se va înduoi. O mulțime de împregiurărĭ fisice și economice înriuresc asupra căsătorieloru. Însăși moralitatea poporuluĭ nu remâne afară de acésta puternică înriurire. La noĭ, și maĭ alesu în sate, poporulu românu este fórte scrupulosu în totu ce privesce căsătoria pe care religiunea a rĕdicatu-o la o taină și a pusu-o între cele șépte taine ale bisericeĭ. Prevederea nu

mai pucinŭ esercită o înriurire salutariă asupra căsătorielorŭ, și de aceea se și află în poporulŭ nostru vorba: „de cătŭ se ḑicŭ vaĭ de noĭ, maĭ bine vaĭ de mine“. Tótă îngrijirea celorŭ ce se hotărescŭ a se căsători stă întru a-șĭ avea asigurate miḑilócele de subsistință. S'a constatatŭ că în timpurĭ abundinte se facŭ la noĭ maĭ multe căsătoriĭ de câtŭ în cele de lipsă; însă până acum nu avemŭ nicĭ unŭ documentŭ cu care se dovedimŭ prin cifre acéstă aserțiune. Asemenea putemŭ se ḑicemŭ că maĭ multe căsătoriĭ se facŭ în sate de câtŭ în târgurĭ, dar nicĭ despre acésta. nu avemŭ vre unŭ documentŭ statisticŭ. Asemenea nu avemŭ documente nicĭ despre feconditatea căsătorielorŭ; căcĭ nimenĭ până acumŭ nu s'a interesat ca se sciă care este numerulŭ nascerilorŭ dintr'o căsătoriă. Nu scimŭ dacă însurăturile sporescŭ saŭ scadŭ, dacă nascerile se îmulțescŭ saŭ se împucinézŭ. Asemenea nu scimŭ, nicĭ putemŭ esprima prin cifre dacă vêrsta însurațilorŭ sporesce saŭ scade. Putem ḑice însă că vêrsta însurațilorŭ era maĭ înainte maĭ mare de câtŭ acumŭ. Nu scimŭ numĕrulŭ căsătorielorŭ ce se facŭ între flăcăĭ și fete adecă protogamiele, între flăcăĭ și vĕduve saŭ între vĕduvĭ și fete între vĕduvĭ și vĕduve adică palingamia. Și aceste cunoscințe sunt fórte interesante de avutŭ și de constatatŭ; fiindŭ-că ele arĕtă sporirea saŭ crescerea moralităței în massa poporuluĭ. Sunt o mulțime de alte lucrurĭ pe carĭ nu le scimŭ, cele arĕtate maĭ susŭ sunt credemŭ

îndestule pentru ca se arete tuturorŭ importanța cestiunilorŭ ce nu-șĭ potŭ dobîndi soluțiunea lorŭ de cătră de la o ținere cu mare esactitate a mișcamentuluĭ populațiuneĭ.

Epoca căsătorielorŭ este fixată la noĭ, prin deslegările ce acordă religiunea. Astŭ-felŭ la noĭ nu sunt libere căsătoriele în posturĭ: și sunt patru posturĭ marĭ și micĭ cari aducŭ piedică căsătorielorŭ în tuspatru ano-timpurile anuluĭ. În genere însĕ căsătoriele la noĭ se facŭ cele maĭ multe tómna, maĭ 'nainte de lăsatulŭ seculuĭ de postulŭ crăciunuluĭ și maĭ alesŭ în căslegile de érnă.

Dupe epoca căsătorielorŭ urmézĕ firesce și epoca nascerilorŭ. Nascerile naturalĭ sunt fórte rarĭ prin sate; dar n'avemŭ încă adunate documentele statistice necesarie spre a le esprima. Și cu tóte aceste și de la raporturile nascerilorŭ legĭtime și naturalĭ se capĕtă indicațiunĭ fórte importante pentru aceĭ ce se ocupă cu moralitatea publică și privată cum și cu cestiunile sociali și economice. Născuțiĭ, morțiĭ, lăpĕdațiĭ, nu maĭ pucinŭ interesézĕ pe ceĭ ce se ocupă cu studiele politice și morali. Tóte aceste fiindŭ cu mare îngrijire însemnate în alte țerĭ, urmézĕ a fi și la noĭ, spre a da și noĭ lumeĭ raporturile cu carĭ să ne compare, și să ne cunóscă și chiarŭ să ne cunóscemŭ noĭ înșine pre noĭ; căcĭ de la aceste cunoscințe se începe totŭ progresulŭ după care aspirămŭ.

Ne oprimŭ aicĭ, lipsiți fiindŭ de tóte documentele statistice prin carĭ se constatămŭ muvemen-

tulŭ populaţiuneĭ. Cele ḑise sunt destule ca se aréte importanţa şi folosulŭ lor şi pentru ca se îndemne pe aceĭ ce aŭ introdusŭ cunóscerea muvementuluĭ populaţiuneĭ nóstre se stăruéscă spre a-lŭ face astŭ-felŭ câtŭ se putemŭ găsi în elŭ tóte lămuririle câte ne sunt de nevoe spre a sci dacă cresce saŭ scade numerulŭ eĭ, dacă cresce saŭ scade moralitatea eĭ, dacă cresce saŭ scade avuţia şi puterea naţionale. Avemŭ să ne silimŭ şi noĭ a face observaţiunĭ şi constatărĭ statistice asupra muvementuluĭ populaţiuneĭ, ca astŭ-felŭ să concurgemŭ şi noĭ la descoperirea legilorŭ ce presidă la crescerea şi îmulţirea ómenilorŭ, la cunóscerea înriuririlorŭ ce esercită organisaţiunea socială şi situaţiunea economică a Românieĭ asupra buneĭ stărĭ a populaţiuneĭ, asupra putereĭ şi mărireĭ eĭ.

Scólele din judeţulŭ Dorohoiŭ.

Între miḑlócele cele maĭ puternice de îmulţire a populaţiuneĭ, de crescere a buneĭ stărĭ fisice şi moralĭ, a putereĭ sale intelectualĭ şi materialĭ, se numĕră şi scólele adică institutele de educaţiune şi de învĕţătură.

Folosulŭ învĕţătureĭ este cunoscutŭ de poporulŭ românŭ; căcĭ elŭ are vorba veche care ḑice: „nu este sĕracŭ acelŭ ce n'are tată şi mamă, dér acelŭ ce n'are învĕţătură“. Învĕţătura poporuluĭ nostru locuesce în templurile religiuneĭ şi în căminele familielor. Sciinţa de carte se dobîndiră multŭ timpŭ de la dascăliĭ bisericelorŭ, ba chiarŭ

astăḑi sunt câți-va în județulŭ Dorohoiŭ carĭ esercită și acéstă profesiune și cari n'aŭ alte cărți de câtŭ céslovulŭ și psaltirea. Afară de acéstă datinĭ, moscenită de la bunii și străbunii nostri și care din ḑi în ḑi se perde, învĕtătura poporuluĭ românŭ a începutŭ a se face și în scólele publice. Pĕcatŭ numaĭ că cu acéstă nouă lucrare de luminare și de îmbunĕtățire a moravurilorŭ s'a făcutŭ și o daună mare, s'a struncinatŭ libertatea învĕțămêntuluĭ și s'a organisatŭ unŭ învĕțămêntŭ care nu este acomodatŭ de locŭ cu trebuințele poporuluĭ, care nu-ĭ dă unŭ scopŭ altuĭa, la finele învĕțămêntuluĭ, de câtŭ acelŭ de a părăsi satulŭ și căminulŭ părintescŭ și de a se duce în cancelariĭ spre a spori numerulŭ acelorŭ ce se hrănescŭ din budgetulŭ statuluĭ, din contribuțiunile nóstre ale tuturorŭ.

Învĕțămêntulŭ trebue să aibă unŭ scopŭ salutariŭ, trebue să aibă de țintă a da poporuluĭ sciința de citire, scriere și numerare, a da pe lângă cunoscința datorielorŭ sale de omŭ și de cetățianŭ și noțiunĭ despre miḑilócele cu carĭ să pótă trăi bine și ferice pe acestŭ pământŭ. Se póte da învĕțămêntuluĭ din sate scopulŭ de a pregăti copiiĭ de micĭ spre a esercita cu plăcere frumósa meseriă a părinților lorŭ. Noțiunile sciinței agricole arŭ trebui să fiă scopulŭ învĕțămêntuluĭ sătescŭ. Copiiĭ arŭ vedé că la cultura ce facŭ părinții lorŭ sunt de făcutŭ maĭ multe îmbunĕtățirĭ. Eĭ arŭ cunósce, sub influința unuĭ

învĕţămêntŭ de agricultură practică, că aceste îmbunĕtăţirĭ, departe de a fi efectulŭ uneĭ teoriĭ hasardóse şi emise de ómenĭ streinĭ profesiuneĭ părinţilorŭ lorŭ, sunt resultatulŭ a unorŭ înţelepte cercărĭ, menite a asigura esistinţa prin munca raţionată a pămêntuluĭ şi prin dorinţa de a-şĭ plăti şi datoria către patriă, fecondêndŭ, adică făcêndŭ să producă, pămêntulŭ ce-ĭ hrănesce. Acéstă învĕţătură a agriculturei, fiindŭ scopulŭ învĕţămêntuluĭ de prin sate, arŭ deveni, cum a ḑis-o D. Ghizot, acelŭ elementŭ intelectuale ce convine vieţeĭ şi distinuluĭ lorŭ. Notându acéstă îmbunĕtăţire ca urgintă de introdusŭ în învĕţămêntulŭ sătescŭ credemŭ că cetitorĭĭ vorŭ afla cu plăcere că în acestŭ judeţŭ sunt deja înfiinţate 50 de scóle la care frecuentézĕ 2,173 de scolarĭ şi 47 de fete. Eată şi tabloulŭ sinopticŭ alŭ scólelorŭ din judeţŭ:

No. curentŭ.	Numirea plăşelorŭ şi a oraşelorŭ.	No. scólelorŭ.	Timpulŭ înfiinţăreĭ scólelorŭ.			No. băeţilorŭ.	No. feţelorŭ.
			anulŭ.	luna.	ziua.		
1	Plasa Coşula	10	1865	Martie . . .	6	587	—
2	— Berhometele	8	—	Maiŭ	1	284	—
3	— Prutulŭ-de-susŭ . .	7	—	Martie . .	15	220	—
4	— Herţa	5	—	Septembrie	1	139	3
5	— Prutulŭ-de-josŭ . .	5	858	Martie . . .	1	283	—
6	— Başeulŭ.	11	865	Martie . . .	1	395	—
7	Oraşiulŭ Dorohoiŭ. . . .	2	851	Septembrie	2	134	44
8	— Mihăilenĭ.	1	846	—	—	60	—
9	— Herţa	1	858	—	—	71	—
		50				2,173	4

CAPITOLULŬ III.

CAPITALULU FONCIARU.

Omulŭ trăesce şi se înavuţesce cu munca sa. Când omulŭ are virtutea de a nu cheltui într'o di totŭ ce a agonisitŭ, atunci ĕĭ remâne o parte din munca sa. De va strînge şi va cruţa acéstă remăşiţă, acestŭ prisosŭ alŭ munceĭ séle, va forma unŭ capitalŭ.

Capitalulŭ pusŭ în pămêntŭ, adică întrebuinţatŭ în cumpărarea pămêntuluĭ, este acelŭ ce se numesce capitalulŭ fonciare. Originea acestuĭ capitalŭ este munca saŭ a nóstră saŭ a bunilorŭ şi a strĕbunilorŭ nostri cari ni l'a lăsatŭ moscenire. Pămêntulŭ dér în care amŭ pusŭ rodulŭ ostenelelorŭ nóstre este una din avuţiele socialĭ cele maĭ preciuite şi maĭ sacre.

Pămêntulŭ saŭ capitalulŭ fonciarŭ este celŭ ântêiŭ aginte alŭ producereĭ avuţieĭ; pentru că fără dênsulŭ omulŭ nu póte să facă nicĭ unulŭ din

productele cu cari se hrănesce și-și îndestuléză tóte cele-l-alte trebuințe. Cu câtŭ dér sunt maĭ mulțĭ ómenĭ cari aŭ nevoiă de pămêntŭ, cari caută pămêntŭ, cu atâtŭ și preciulŭ luĭ este maĭ mare. Populațiunea, munca populațiuneĭ este aceea care dă valóre pămêntuluĭ. În țĕrile nelocuite, pămêntulŭ nu are nicĭ unŭ preciŭ, nicĭ o valóre. Cu câtŭ o țéră este maĭ locuită cu atâtŭ și valórea pămêntuluĭ este maĭ mare.

Sunt și alte împregiurărĭ cari rĕdică saŭ cobóră valórea saŭ maĭ bine dicêndŭ preciulŭ pămêntuluĭ, precumŭ abundința saŭ raritatea capitalurilorŭ, caracterulŭ de cruțare saŭ de risipă a populațiuneĭ, și împregiurările economice și comerciale ale țĕreĭ.

Nu este aicĭ loculuĭ de a aprecia înrîuririle acestorŭ împregiurărĭ asupra valóreĭ pămêntuluĭ din județulŭ Dorohoiŭ. Valórea capitaluluĭ fonciarŭ din acestŭ județŭ a fostŭ cercetată și constatată, pentru prima óră, la 1859 de către comisiunile statistice. Aceste comisiunĭ aŭ estimatŭ capitalulŭ fonciarŭ dupe cum se găsesce, adică acelŭ ce se alcătuesce din pămêntulŭ cultivabile și ne cultivabile cumŭ și acelŭ ce se formézĕ din valorile fonciare, adică acareturile ce se află făcute pe facia pămêntuluĭ, precumŭ bisericĭ, curțĭ, velnițĭ, morĭ, crîsme, cheiurĭ de moșiă și altele.

Tótă valórea capitaluluĭ fonciarŭ din județulŭ Dorohoiŭ se sue la 3,214,077 galbenĭ, dupe cumŭ se arétă în următorulŭ tablŏŭ sinopticŭ:

NUMIREA PLĂŞELOR.	VALOAREA		
	PĂMÊNTULUĬ.	ACARETURILOR.	SUMA TOTALĂ.
Coşula	174,077	36,582	210,659
Herţa	485,328	38,219	523,547
Berhometele...	586,203	29,188	615,391
Prutulŭ de sus	479,260	27,759	507,019
Prutulŭ de jos	691,389	24,602	715,991
Başĕulŭ.....	613,470	27,993	641,463
Totalulŭ .	3,029,727	184,350	3,214,077

Capitalulŭ acestŭ fonciarŭ coprinde o întindere de pămêntŭ cultivatŭ şi ne cultivatŭ de 189,349 fălcĭ, ceea ce face câte 17 galbenĭ de falce, dimpreună cu valórele capitale de pe facia pămêntuluĭ.

In capitalulŭ fonciarŭ intră şi pădurile ce acoperŭ pămêntulŭ. Valórea capitaluluĭ pădurilorŭ este arĕtată în următorulŭ tabloŭ sinopticŭ:

PĂDURILE.

NUMIREA PLAŞELORŬ.	INTINDEREA PĂDURILORŬ.	VALÓREA LOR ÎN GALBENĬ.
Coşula	4,055	22,539
Herţa.	6,374	212,290
Berhometele	8,592	101,715
Prutulŭ-de-sus	5,099	132,414
Prutulŭ-de-jos	662	21,572
Başĕulŭ	414	14,045
Totalulŭ.....	25,196	564,617

Valórea uneĭ fălcĭ de pădure cu mare cu mică, în termine de miḑlocŭ, este de 22 ½ galbenĭ. Maxi-

mum se sue până la 40 galbenĭ și minimum se pogóră până la 10 galbenĭ.

Valórea uneĭ fălcĭ de pământŭ în țérină este, în termine de midĭlocŭ, de 21 de galbenĭ, maĭ mare în părțile cele fertile ale județuluĭ și maĭ mică în acele nisipóse, próste, de câmpie și pucinŭ locuite, dupe cum se vede în următorulŭ tablou sinopticŭ:

ȚÉRINELE.

Numirea plașelorŭ.	Intinderea țérinelor.	Valórea lor în galbenĭ.
Coșula	11,211	266,113
Herța	7,147	143,286
Berhometele.	10,220	254,769
Prutulŭ-de-sus.	8,264	151,270
Prutulŭ-de-jos	10,570	206,438
Bașĕulŭ	8,836	149,720
Totalulŭ	56,248	1,171,598

Pământurile cele necultivate, adecă fônețe și imașe aŭ o deosebită valóre unele de altele, fiind cele d'ântêiŭ cele maĭ bune pământurĭ, și în cele de al duoilea intrândŭ bătăturile satelorŭ, ponórele și alte pământurĭ ne accesibilĭ la plugŭ. Valórea uneĭ fălcĭ de pământŭ în fônațŭ este în termine de midĭlocŭ, 28 galbenĭ, dupe cum ese din în tabloulŭ următorŭ:

FÔNEȚELE.

NUMIREA PLĂȘELORŬ.	ÎNTINDEREA FÔNAȚULUÏ.	VALÓREA ÎN GALBENÏ.
Coșula.....	5,565	125,175
Herța.....	3,432	68,117
Berhometele.....	4,093	101,761
Prutulŭ de susŭ...	5,645	97,536
Prutulŭ de josŭ...	12,796	606,342
Basĕulŭ.....	9,150	166,490
Totalulŭ..	40,681	1,165,490

Valórea uneï fălcï de pămêntŭ în imașŭ este de 16 galbenï, în termenŭ de miḑilocŭ, cea maï mică din tóte, dupe cumŭ se trage din tabloulŭ următorŭ:

IMAȘURILE.

NUMIREA PLĂȘELORŬ.	ÎNTINDEREA ÎN FĂLCÏ.	VALÓREA ÎN GALBENÏ.
Coșula.....	5,085	98,432
Herța.....	4,022	45,146
Berhometele.....	3,929	61,358
Prutulŭ de susŭ...	7,795	102,579
Prutulŭ de josŭ...	13,258	254,584
Basĕulŭ.....	17,301	270,740
Totalulŭ....	51,390	832,839

În descrierea detaliată a moșielorŭ avemŭ câteva esemple de moșiï vêndute din care vedemŭ maï lămuritŭ valórea capitaluluï fonciarŭ din acestŭ judeȚŭ. Aicï putemŭ ḑice într'unŭ chipŭ generale că falcea de pămêntŭ din acestŭ judeȚŭ are unŭ preciŭ de la 15 pînă la 20 galbenï.

CAPITOLULÙ IV.

VENITULU FONCIARU.

Amŭ vĕḑutŭ suma la care se urcă capitalulŭ fonciarŭ din judeţulŭ Dorohoiŭ, şi acum puindŭ înaintea cetitorilorŭ şi venitulŭ ce aduce acestŭ capitalŭ, lesne vomŭ ajunge a cunósce profitulŭ fonciarŭ a fiă-căreia din valorile capitale respêndite pe facia pămêntuluĭ.

Venitulŭ capitaluluĭ fonciarŭ coprinde nu numaĭ venitulŭ pămêntuluĭ, alŭ pădurilorŭ şi alŭ acareturilorŭ, dar şi alŭ munceĭ de clacă a locuitorilorŭ. Suma totale a acestorŭ venituri se află în următorulŭ tabloŭ sinopticŭ:

Numirea plășelorŭ.	Venitulŭ capitaluluĭ fonciarŭ.			
	din pămêntŭ.	din arăturĭ și păduri.	de la locuitorĭ.	suma totalĕ în galbenĭ.
Coșula.	27,826	2,024	9,047	44,899
Herța.	12,484	10,418	5,479	30,780
Berhometele . .	14,903	10,509	8,839	34,792
Prutulŭ de susŭ.	24,724	9,825	7,602	41,588
Prutulŭ de josŭ.	37,969	5,864	9,998	53,411
Basĕulŭ.	26,157	5,153	9,160	55,786
Totalulŭ . . .	144,063	43,793	50,125	261,256

Venitulŭ pămêntuluĭ de 144,063 galbenĭ este eșitŭ dintr'unŭ capitalŭ de 3,029,727; prin urmare capitalulŭ pusŭ în pămêntŭ, în județulŭ Dorohoiŭ, raportă 4 ½ la sută, în cifră rotundă.

Venitulŭ din capitalulŭ valórelorŭ fonciare, care se sue la 184,350 galbenĭ, fiindŭ de 43,793 galb. este de maĭ bine de 20 la sută. Să însemnămŭ că în aceste acareturĭ sunt și crîșmele și morile și velnițele și că prin urmare aceste valorĭ fonciare sunt acele carĭ raportă maĭ multŭ.

Este de însemnatŭ că venitulŭ de la crîșme numaĭ se sue la suma de 22,566 de galbenĭ și că se socotesce celŭ pucinŭ câte unŭ galbenŭ venitŭ de la fie-care sătenŭ.

Amŭ vĕdutŭ că pădurile represintă unŭ capitalŭ de 564,617 galbenĭ cari aducŭ unŭ venitŭ anuale 3113 galbenĭ și a nume:

În plasa	Coșula.....	635
—	Herța.....	745
—	Berhometele.....	699
—	Prutulŭ de susŭ ..	854
—	Prutulŭ de josŭ ..	50
—	Basĕulŭ	130
	Peste totŭ	3,113

Venitulŭ pădurilorŭ este celŭ mai micŭ din tóte veniturile capitaluluĭ fonciarŭ.

În venitulŭ capitaluluĭ fonciarŭ intra la 1859 și munca de clacă a locuitorilor ce s'aŭ emancipatŭ în 1864. Valórea munceĭ acestorŭ ómenĭ, estimată de la 3 pînă la 5 galbenĭ de omŭ, se suea la 1859 la suma de 50,125 galbenĭ; érŭ numerulŭ locuitorilorŭ la 13,163 și anume:

În plasa	Coșula.....	9,047	galb. de la	2,036	loc.
—	Herța.....	5,479	— —	2,217	—
—	Berhometele.	8,839	— —	2,591	—
—	Prutul de sus.	7,602	— —	2,358	—
—	Prutul de jos.	9,998	— —	2,154	—
—	Basĕulŭ.....	9,160	— —	1,805	—
	Peste totŭ..	50,125	— —	13,161	—

Acestĭ ómenĭ țineaŭ în 1859 o sumă de 62,045 fălcĭ, pentru care plăteaŭ în munca impusă și estimată cu 30 de anĭ maĭ în urmă suma de 50,125 galbenĭ, adică ceva maĭ pucinŭ de unŭ galbenŭ pe falce.

Venitulŭ térineĭ este de 76,561 galbenĭ, însă:

În plasa	Coșula.....	15,006 galb.
—	Herța.....	7,651
—	Berhometele.....	9,757
—	Prutulŭ de susŭ.....	13,479
—	Prutulŭ de josŭ.....	21,208
—	Basĕulŭ.....	9,457
	Peste totŭ.....	76,561

Venitul acesta ese dintr'un capitalŭ de 1,171,598 galbenĭ: ceea ce face că capitalulŭ în pămêntŭ de țérină adică cultivatŭ raportă 7 la sută.

Pămêntulŭ ne cultivatŭ, adică fônațele și imașurile aducŭ veniturile următóre:

Venitulŭ fônațelorŭ este de 54,980 galbenĭ; și anume:

In plasa	Coșula . . .	8,827 galbenĭ.
	Herța. . . .	3,108
	Berhometele.	3,888
	Prutulŭ-de-sus.	5,437
	Prutulŭ-de-jos.	8,731
	Basĕulŭ. . .	14,909
	Peste tot. .	54,980

Acestŭ venitŭ provine dintr'unŭ capitalŭ de 1,165,490 galbenĭ: ceea ce ne autorisă a ḑice că capitalulŭ în pămêntŭ de fônațŭ raportă aprópe 5 la sută, maĭ pucinŭ cu 2 la sută de câtŭ pămêntulŭ cultivatŭ.

Capitalul fonciarŭ în imașŭ raportă și maĭ pucinŭ de câtŭ celŭ represintatŭ prin fônațŭ.

Venitulŭ imaşurilorŭ este de 37,353 galbenĭ; şi anume: în plasa Coşula . . . . . 3,763 —

—	Herţa.	1,105
—	Berhometele . .	1,258
—	Prutulŭ-de-susŭ	5,574
—	Prutulŭ-de-josŭ.	7,972
—	Başĕulŭ	17,681
	Peste tot.	37,353

Acestŭ venitŭ provine dintr'unŭ capitalŭ de 832,839 galbenĭ, luându în consideraţiune întinderea maĭ mare de pământŭ ocupatŭ în imaşŭ şi venitulŭ luĭ maĭ micŭ de câtŭ al fônaţuluĭ.

Viile sunt fórte pucine în judeţulŭ Dorohoiŭ ubea se sue la 142 fălcĭ care raportă o sumă de 1,172 galbenĭ, dupe cum se arétă în insemnarea următóre, estrasă din tablourile comisiunilorŭ statistice din 1859:

In plasa Coşula viile raportă.		230 galbenĭ.
—	Herţa.	540
—	Berhometele	—
—	Prutulŭ-de-susŭ. . . .	234
—	Prutulŭ-de-josŭ, . . .	58
—	Başĕulŭ.	110
	Peste tot	1,172

Acestŭ venitŭ arétă că pământulŭ ocupatŭ cu viĭ este unŭ capitalŭ fonciarŭ ce rapórtă maĭ mult de câtŭ tóte cele-l-alte ramurĭ ale luĭ. Vinul este maĭ mult rĕŭ de câtŭ bunŭ. Cu tóte aceste viile cele ce sunt la o esposiţiune bună, ca cele de la Broscăuţĭ şi maĭ alesŭ de la Cobîla a D-luĭ A.

Plaino, dau o calitate de vinu alésă. In genere vinulu ce se consumă în judeţulu Dorohoiu este adusu de la Cotnari şi mai alesu de la Odobescï.

Venitulu acareturilorŭ se arétă în urmĕtorulu tablou sinopticu:

NUMIREA PLAŞELORŬ.	MORÎ.	CRÎŞME.	VELNIŢE.	PĂDURÎ	FELURITE.	SUMA TOTALĔ
Coşula.	990	3,184	—	115	100	1,389
Herţa	508	3,875	5,290	—	—	9,673
Berhometele.	1,190	3,932	4,698	—	—	9,810
Prutulŭ-de-sus . . .	1,340	3,202	2,532	605	1,292	8,971
Prutulŭ-de-jos . . .	193	5,296	—	140	185	5,814
Başeulŭ	1,353	2,777	—	893	—	5,023
Suma totalĕ.	5,574	22,566	12,520	1,753	1,577	40,680

Estimaţiunea amĕnuntă a veniturilorŭ pămêntuluï se arétă la maï multe din moşiele pe carï avemŭ să le vedemŭ în partea a duoa a acesteï cărţï. Aicï n'am avutŭ în vedere de câtŭ resultatele generalï ale investigaţiunilorŭ făcute din punctulŭ de vedere statisticŭ.

CAPITOLULŬ V.

VENITURILE SI CHELTUELILE COMUNALĬ.

Amŭ vĕdutŭ în împărţirea economică a teritoriuluĭ judeţuluĭ cum că s'a datŭ comuneĭ pămêntulŭ necesariŭ şi că s'aŭ constituitŭ locuitoriĭ stăpînĭ pe vetrele satelorŭ. Stăpînirea pămêntuluĭ comuneĭ de către aceĭ ce locuescŭ într'însa este temelia pe care se rĕdică organisaţiunea comunalĕ cea maĭ raţionalĕ şi cea maĭ durabilĕ.

Acéstă organisaţiune s'a şi făcutŭ. Noua lege comunalĕ aŭ statornicitŭ tóte drepturile şi îndatoririle comuneĭ. Puncturile cele maĭ importante din acéstă organisaţiune sunt: 1 alegerile consiliuluĭ comunale şi ale primaruluĭ ce s'aŭ legiuitŭ a se face în tótă libertatea de către membriĭ comuneĭ, şi alŭ 2 aruncarea dărilorŭ şi facerea cheltueli-

lorŭ comunalĭ carĭ s'aŭ lăsatŭ în chibsuirea consiliuluĭ comunale. În comunele ruralĭ primarulŭ, care este capulŭ comuneĭ, se alege de-a-dreptulŭ de către locuitoriĭ comuneĭ; în comunele urbane însĕ primarele se numesce dintre ceĭ treĭ aleşĭ aĭ locuitorilorŭ. Din acestŭ punctŭ de vedere, comunele ruralĭ sunt independinte; érŭ cele urbane sunt atârnate de guvernŭ. Procedêndu-se la aplicarea noueĭ legĭ comunalĭ s'aŭ făcutŭ maĭ ântêiŭ regularea satelorŭ în comune, dupe aceea numirea primarilorŭ şi, în fine, budgetulŭ de veniturile şi cheltuelile comunalĭ. Amŭ arĕtatŭ, la împărţirea administrativă a teritoriuluĭ judeţuluĭ, viciurile ce am descoperitŭ în regularea satelorŭ în comune, cum şi midilócele ce se potŭ întrebuinţa spre a le corecta şi îndepărta. N'avemŭ se ḑicemŭ multe vorbe nicĭ despre alegerea primarilorŭ; fiindŭ-că în comunele ruralĭ maĭ alesŭ s'aŭ numitŭ primarĭ aceĭ ce aŭ fostŭ propuşĭ de către agenţiĭ subalternĭ aĭ administraţiuneĭ. Nu ne remâne acum, spre a termina şi cu comunele, de câtŭ a presinta resultatulŭ investigaţiunilorŭ ce amŭ făcutŭ asupra veniturilorŭ şi cheltuelilor comunalĭ din judeţulŭ Dorohoiŭ.

Şi maĭ 'nainte de acéstă nuoă organisare a satelorŭ în comune, satele nóstre formaŭ comune şi avéŭ venituri şi cheltuelĭ, drepturĭ şi îndatoririĭ. Însĕ tótă organisarea veche era făcută maĭ multŭ în interesulŭ Tesauruluĭ publicŭ de câtŭ în alŭ locuitorilorŭ celorŭ ce eraŭ constituiţĭ în comună.

Cutiele sătescĭ erau midĭlocul ce a întrebuințatŭ guvernul de sub regimele Regulamentuluĭ organicŭ pentru acestŭ scopŭ.

Venitulŭ cutielorŭ sătescĭ se alcătuea din deciuéla birnicilorŭ, din deciuéla meseriașilorŭ desrobiți, din deciuéla madililorŭ, a ruptașilorŭ și a ruptelorŭ Visterieĭ, din darea însurățeilorŭ și din venitur̆ estraordinarie. Tóte aceste adunate, din tóte comunele din județulŭ Dorohoiŭ, alcătuéŭ o sumă rotundă de 38,818 leĭ, dupe statistica făcută în 1859. La acéstă sumă de venitur̆ anualĭ se adaugea și suma capitaluluĭ ce se forma din escedentele veniturilorŭ peste cheltuelĭ și care la 1858 erau de 58,242 leĭ. Capitalulŭ dér și venitulŭ anualĭ alŭ tuturorŭ comunelorŭ din județulŭ Dorohoiŭ aŭ fostŭ în 1858 de 97,061 leĭ.

Cheltuelile ce se făcéŭ din venitulŭ cutielorŭ sătescĭ din județulŭ Dorohoiŭ nu se suéŭ pe anŭ de câtŭ numaĭ la suma de 22,702 leĭ, în 1858. Și aceste cheltuelĭ se făcéŭ pentru a plăti lefile vorniceilorŭ, lefile hirurgilor și a fisicilorŭ, lefile împiegaților comunalĭ, cheltuelile cu dusulŭ banilorŭ, cheltuelile pentru plata biruluĭ celorŭ morțĭ și fugițĭ și osebite alte cheltuelĭ. Plătindu-se tóte aceste cheltuelĭ din veniturile anualĭ, rĕmânea totŭ-d'a-una unŭ escedinte care se adaugea la capitalŭ și-lŭ sporea. Scăděndu-se cheltuelile din venitur̆ aŭ rĕmasŭ, pentru anulŭ 1860, în cutiele sătescĭ din județulŭ Dorohoiŭ, suma de 74,358 leĭ.

Acestŭ capitalŭ ajunsese în 1865, cândŭ s'a aplicat noua lege comunale, la suma de 86,019 leĭ. Capitalulŭ de 86,019 leĭ, s'a trecutŭ ca venitŭ în budgetele comunalĭ cari s'aŭ făcutŭ în 1865. Afară de acestŭ venitŭ s'a trecutŭ în budgetele comunalĭ și venitulŭ din taxa de rachiŭ.

In coloniele din Basarabia, unde comunele posedŭ o organisațiune comunale din cele maĭ perfecte și din acele care aŭ datŭ resultatele cele maĭ admirabilĭ,* venitulŭ crîșmelorŭ numaĭ din 19 sate se sue la 11,978 ruble adecă 125,769 leĭ, când taxa de rachiŭ, prevĕdută în 182 sate din județulŭ Dorohoiŭ, nu se sue de câtŭ numaĭ la 168,958 leĭ. Legea a desființatŭ monopolulŭ crîșmelorŭ, proprietariĭ aŭ perdutŭ a treia parte din venitурile ce avĕŭ de la crîșmele lorŭ; ĕră acestŭ venitŭ intră prin taxa pusă asupra rachiuluĭ în casa comunale.

Dupe taxa pe rachiŭ figurĕză în budgetulŭ de venitурĭ comunalĭ taxa de ispașiă, ștrafurile, veniturile de la biletele de legitimare pentru ómenĭ și pentru vite și, în fine, o contribuțiune personale atâtŭ pentru comună câtŭ și pentru întreținerea bisericelorŭ ce s'aŭ aruncatŭ asupra tuturorŭ locuitorilorŭ.

Eată și tabloulŭ sinopticŭ alŭ tuturorŭ venitурilorŭ comunalĭ din județulŭ Dorohoiŭ:

* Veḑĭ în *jurnalulă de agricultură* din 1858, studie ce amŭ făcutŭ asupra acestorŭ colonii din punctulŭ de vedere politicŭ, economicŭ, statisticŭ și agricole.

VENITURILE COMUNALI DIN JUDEȚULU DOROHOIU

PE ANULU 1865.

NUMIREA VENITURILORU.	DIN PLĂȘELE JUDEȚULUI DOROHOIU.						
	COȘULA.	HERȚA.	BERHOMETELE.	PRUTULU-DE-SUSU.	PRUTULU-DE-JOSU.	BAȘEULU.	SUMA TOTALĂ.
Capit. cutiei sătesci.	9,155	13,508	17,231	14,014	17,644	14,467	86,019
Taxa de rachiu . .	15,168	20,952	29,698	25,180	43,902	34,058	168,958
— de ispașiă . .	480	7,016	906	794	936	702	10,834
Strafurile.	1,890	2,869	3,624	3,292	3,736	2,823	18,234
Bilete pentru ómeni.	5,888	8,407	10,872	9,619	11,228	8,457	54,469
— — vite . .	480	716	906	794	932	701	4,529
Contrib. la comune	22,381	29,597	32,484	28,862	27,611	34,302	175,267
— la biserici.	35,259	46,342	47,326	33,459	32,318	30,000	224,704
Totalulu . . .	82,519	124,307	143,050	101,375	138,308	125,510	715,049

Din acestŭ tabloŭ se vede că contribuțiunile ceșĭ impunŭ locuitoriĭ pentru a purta sarcinile comunalĭ se sue la 399,971 adecă 175,267 pentru cheltuelĭ generalĭ și 224,704 pentru întreținerea bisericelorŭ. Peste tot 399,971

Aceste contribuțiunĭ se vorŭ spori âncă cu suma de 86,019 leĭ, pe care nu vorŭ maĭ avea de unde se o iea; fiind că ea represintă capitalul cutielor sătescĭ ce nu maĭ esistă dupĕ legea cea nouă.

Tóte veniturile comunalĭ dimpreună cu capitalul din cutiele sătescĭ se sue la suma enormă de 715,049 leĭ. Suma acésta a speriatŭ pe locuitorĭ și i-aŭ făcut se caute chiorîșŭ la noua lege comunalĕ, și se doréscă schimbarea eĭ.

Pretutindenea locuitoriĭ se plângŭ de dările comunalĭ ca de nisce dărĭ cu multŭ maĭ marĭ de câtŭ acele ce le plătescŭ Statuluĭ. Și într'adevĕrŭ dările comunalĭ sunt fórte marĭ; pentru că cu dînsele s'aŭ căutatŭ a se pune în aplicare și îndatoririle prescrise de noua lege comunale. Între aceste îndatoririĭ acele relative la întreținerea bisericelorŭ și maĭ alesŭ la plata funcționarilorŭ comunalĭ sunt acele maĭ împovărătórie. O reducere simțitóre în lefile funcționarilorŭ și în cheltuelile pentru întreținerea bisericelor arŭ putea se ușiureze dările comunalĭ.

Cheltuelile comunalĭ ce se facŭ se împartŭ în douĕ: unele pentru trebuințele comunalĭ și altele pentru întreținerea bisericelorŭ.

Eată tabloulŭ sinopticŭ alŭ tuturorŭ cheltuelilorŭ comunalĭ din județulŭ Dorohoiŭ:

NUMIREA CHELTUELILORŬ.	NUMIREA PLĂȘELORŬ						SUMA TOTALĔ.
	COȘULA.	HERȚA.	BERHOMETE.	PRUTULŬ DE SUSŬ.	PRUTULŬ DE JOSŬ.	BAȘĔULŬ.	
Léfa primarilorŭ	7,868	10,600	10,528	11,752	13,474	16,526	70,748
— adjutorului	2,619	3,195	3,507	3,806	4,483	11,634	29,244
— notarilorŭ	7,868	9,900	10,528	11,752	13,474	16,526	70,048
— perceptorilorŭ . . .	7,868	9,900	10,528	11,752	13,198	7,278	60,524
— vătășeilorŭ	7,850	8,700	12,000	12,050	12,150	6,599	59,342
Condicile	550	410	400	600	500	718	4,868
Cheltueli de cancelarie.	1,320	1,080	960	1,440	2,160	1,410	6,760
Chiria primărieĭ	1,320	1,080	960	1,440	1,320	1,400	7,530
Plata Monitoruluĭ. . . .	1,386	1,118	1,008	1,512	1,386	1,638	8,048
Clădirea primărieĭ . . .	2,772	2,268	2,010	3,024	2,772	3,276	16,122
Tipărirea bilet. de omeni.	48	49	92	79	96	110	474
— — de vite. .	48	49	92	79	94	95	457
Adjutorulŭ învĕțătorilor.	3,852	5,758	7,248	6,346	7,772	5,620	36,596
Chiria localuluĭ scóleĭ .	1,890	2,929	3,521	3,149	3,736	2,809	18,034
Cumpărarea de taurĭ. .	—	—	14,000	—	3,000	4,560	21,560
Totalulŭ . . .	47,260	60,360	77,799	68,780	82,061	80,182	410,355

II. CHELTUELILE BISERICELORŬ COMUNALĬ DIN JUDEȚULŬ DOROHOIŬ PE ANULŬ 1865.

NUMIREA ÎNTREBUINȚĂRILORŬ.	Coșula.	Herța.	Berhometele	Prutul de susŭ.	Prutul de josŭ.	Basĕulŭ.	Suma totalĕ.
Léfa preoțilorŭ. . .	6,900	8,700	8,700	7,400	7,200	8,400	47,300
— dascălilorŭ. . .	15,050	20,300	20,400	13,320	15,400	13,300	102,770
Céră.	8,800	11,000	11,600	7,400	7,200	7,000	53,000
Unt-de-lemnŭ. . . .	2,056	1,488	725	475	575	1,200	6,549
Vinŭ	803	725	1,576	1,966	1,106	1,400	6,579
Făină.	1,100	1,450	2,155	271	1,650	950	8,576
Tămâe	500	2,650	1,450	900	400	450	7,150
Totalulŭ. . .	35,249	49,028	45,706	31,738	34,241	32,700	231,924
Adăogênd cheltuelile din parte ântêiŭ:	47,260	60,360	77,799	68,780	82,061	80,182	410,355
Avem total general.	82,519	109,388	123,505	100,518	116,202	112,882	642,279

Tabloulŭ cheltuelilorŭ comunalĭ arétă că o parte din treĭ (231,921) se cheltuesce numaĭ pentru întreţinerea bisericelorŭ, ceea ce este o cheltuélă pe care n'a purtatŭ-o până acum locuitoriĭ. Începênd acum se o pórte, eĭ simţescŭ că s'aŭ încărcatŭ prea multŭ şi că arŭ fi bine sĕ se maĭ descarce. Celelalte duoĕ părţĭ de cheltuelĭ (410,355 leĭ) se reducŭ la creaţiunĭ nouĕ de lefĭ, la sporirĭ de lefĭ, ceea ce i-aŭ făcutŭ se ḑică că din tóte aceste înoirĭ, eĭ nu vĕdŭ de câtŭ lefĭ, lefĭ şi érăşĭ lefĭ; şi lefĭ marĭ, din cale afară de marĭ.

Personalulŭ absórbe în cheltuelile comunalĭ o sumă de 475,762, când materialulŭ, care şi elŭ este încărcatŭ, nu se sue de câtŭ la suma de 166,517 leĭ.

În comunele urbane, dările indirecte sunt fórte numeróse; érŭ cheltuelile cu personalulŭ sunt fórte esagerate, şi făcênd pretutindene pe târgoveţĭ a se plânge atâtŭ de greutatea dărilorŭ ce li s'a impusŭ câtŭ şi de cheltuelile ce se facŭ cu dênsele.

Veniturile comunale urbane sunt cele maĭ multe indirecte, şi acésta face că ele lovescŭ maĭ multŭ în seracĭ de câtŭ în bogaţĭ. Ómenĭĭ plătindŭ dărĭ comunalĭ voescŭ ca să li se înapoéscă aceste dărĭ prin serviciurĭ ce capetă de la comună. Serviciele însă acestea nu sunt în proporţiune cu sacrificiele. Cumpănirea servicielor cu sacrificiele, dreptatea în aşedarea dărilorŭ şi economia în facerea cheltuelilor sunt lucrurle carĭ ar putea mulţumi polulaţiunele urbane.

Étă şi budgetulŭ de venitурĭ şi cheltuelĭ ale târguluĭ Dorohoiŭ pe anul 1865.

No. artic.	VENITURILE TÊRGULUĬ DOROHOIŬ.
1	Din taxa eraturilorŭ marĭ și micĭ după contractulŭ Municipalităței, rachiŭ, vinŭ, bere, păcură și cântarŭ . . . . .
2	Din taxa accisuluĭ, pe tutunulŭ turcescŭ, (boccea și persicénŭ), ce se va descărca în orașŭ, pentru fiă-care oca socotitŭ câte 4 leĭ de ocă . . . . .
3	Din taxa accisuluĭ pe tóte vinurile și spirturile streine socotitŭ câte 4 leĭ de fiă care butelcă.
4	Din taxa Manualelorŭ ce se liberézŭ la servitóre femeĭ socotitŭ câte 5 leĭ unulŭ . . . . .
5	Din taxa Manualelorŭ ce se liberézŭ la servitorĭ bărbațĭ socotitŭ câte 7 leĭ unulŭ . . . . .
6	Din taxa biletelor de legitimațiune socotitŭ câte 4 leĭ unulŭ .
7	Fie-care proprietarŭ din acéstă urbă cu magazine, case, locurĭ, va rĕspunde pe acestŭ anŭ câte 30, 15, 5 și 1 leŭ de stânjenŭ lungimea ce face frontulŭ cu ulița Acésta se împarte în patru clase: pe ulița principalĕ va plăti 30 leĭ pe stânjenŭ lungimea ce face frontŭ cu ulița . . . . .
8	Pe ulița Terțieră saŭ a 3-ia ca-

		TOTALŬ.
		l e ĭ.
		83,001
		4,000
		500
		500
		500
		4,000
		30,840
		123,341

	VENITURILE TÊRGULUĬ DOROHOIŬ.	TOTALŬ.
		L e ĭ.
	Transportŭ. . . .	123,341
	tigorie va plăti 5 leĭ pe stânjenŭ lungimea ce face frontŭ cu ulița.	7,500
9	Pe ulițele secundare va plăti 15 leĭ de stânjenŭ lungimea se face frontŭ cu ulița	30,840
10	Pe ulița de a 4-a categorie saŭ mahala va plăti câte 1 leŭ de stânjenŭ lungimea ce face frontŭ cu ulița	2,000
11	Amendĭ	1,000
12	Economiĭ rămase din anul 1864.	8,000
13	Veniturile ce sunt în proprietatea bisericilor	2,256
14	Se va lua câte 3 leĭ de 1000 de cărămidă	3,000
15	Taxa pentru cărțĭ de joc ŭ socotitŭ câte 9 leĭ perechia. . . .	900
16	Procentulŭ capitaluluĭ de 500 galbenĭ hĕrĕdĕtŭ spitaluluĭ orașuluĭ Dorohoiŭ de Stefănescu . . .	1,575
17	Antreprisa hornărituluĭ. . . .	1,200
	Suma totalĕ. . . .	181,612

No. artic.	Cheltuelile tĕrgului Dorohoiŭ.	Totalŭ. Leĭ.
	Capitolulŭ I.	
	SERVICIULŬ PRIMĂRIEĬ.	
	§. I. Personalulŭ.	
1	Salariulŭ Primaruluĭ a 600 leĭ pe lună.	7,200
2	Diurna a 2 ajutóre a primaruluĭ a 12 leĭ unulŭ pe di	2,160
3	Salariulŭ Secretaruluĭ a 350 leĭ pe lună.	4,200
4	Salariulŭ a 2 servitorĭ 200 leĭ unu pe lună.	4,800
5	Salariulŭ Perceptoruluĭ a 350 leĭ pe lună.	4,200
6	Salariulŭ Comisariuluĭ primărieĭ 200 leĭ pe lună.	2,400
7	Salariulŭ a 6 sergenți aĭ urbeĭ a 63 leĭ pe lună	4,536
8	Salariulŭ unuĭ odagiŭ a 63 leĭ pe lună.	666
		30,162
	§. II. Materialulŭ.	
1	Cheltuéla Cancelarieĭ a 40 leĭ pe lună.	480
2	Încălditulŭ.	400
3	Condicile trebuitóre.	50
4	Iluminațiile și serbărĭ solemnele.	1,500
5	Iluminarea urbeĭ prin 60 fînare cu gazŭ dupe contractă	13,288
		15,718

	Cheltuelile târgului Dorohoiŭ.	Totalŭ. Lei.
	Transpotŭ . . .	15,718
6	Publicaţiele în interesulŭ primărieĭ	400
7	Reparaţiele localuluĭ	250
8	6 Sfeşnice cu tăbliţe şi mucărĭ.	100
9	8 Scaune	320
10	1 Biuroŭ de 5 coţĭ lungŭ cu saltariŭ acoperitŭ cu postavŭ. .	180
11	3 Călimărĭ cu nisipernițe . . .	60
12	Abonamentŭ la unŭ jurnalŭ. .	126
13	4 Bance îmbrăcate cu muşama.	360
14	Poditulŭ a douĕ odăĭ, şi una bancă de lemnŭ	200
15	Unŭ ciardacu în piaţă pentru cântaritŭ şi mĕsuratŭ. . . , . . .	200
16	Una vadră de aramă în mărime de 10 oca	150
17	Una balansă dupe sistemul decimalŭ.	400
18	Una demirlie de ferŭ	30
19	Unŭ cotŭ de ferŭ	7
		18,531
	Capitolulŭ II. SERVICIULŬ SANITARŬ. *§ I. Personalulŭ*	
1	Salariulŭ Doctoruluĭ de urbă şi şi a Spitaluluĭ a 600 leĭ. . . .	7,200
2	Restulŭ salariuluĭ doctoruluĭ de pe anulŭ trecutŭ.	1,200
		8,400

No. artic.	Cheltuelile tĕrgului Dorohoiŭ.	Totalŭ. Lei.
	Transportŭ. . .	8,400
3	Restulŭ de 300 leĭ pînă la suma de 700 leĭ cheltuiți în medicamente gratuite pe 1864. . .	300
4	Salarulŭ mósĕĭ de orașŭ a 150 leĭ pe lună.	1,800
5	Plata ucigătoruluĭ cânilorŭ. . .	250
		10,750
	§ II. Materialulŭ.	
1	Întreținerea spitaluluĭ	10,000
2	Mâncĭtul copiilorŭ găsiți. . . .	500
3	Medicamente gratuite pe un anŭ.	500
		11,000
	Capitolulŭ III.	
	SERVICIUL LUCRĂRILOR PUBLICE.	
	§ I. Personalulŭ.	
1	Unŭ inginerŭ arhitectŭ.	3,200
		3,200
	§ II. Materialulŭ.	
1	Curățitulŭ și reparația ulițelor.	3,000
2	Facerea podului depe apa Gigia.	12,600
3	Șoseluirea a douĕ uliți principale din urbă.	25,000
4	Plata uneĭ benale pentru expropriațiune.	9,600
		50,200

Nr.	Cheltuelile târgului Dorohoiŭ.	Totalŭ. Lei.
	Captoiulŭ IV.	
	SERVICIULŬ POLIȚIEI.	
	§ I. Personalulŭ.	
1	Leafa a 2 Comisarĭ a poliției a 200 leĭ pe lună.	4,800
2	Leafa odagiuluĭ a 50 leĭ pe lună.	600
		5,400
	§ II. Materialulŭ.	
1	Chiria localuluĭ Poliției	500
2	Incălditulŭ.	150
3	1 Masă imbrăcată cu postavŭ. .	74
4	1 Masă pentru Secretarŭ. . . .	74
5	1 Fotoliŭ	100
6	1 Scaunŭ	32
7	1 Bancă.	90
8	2 Călămărĭ.	24
		844
	Capitolulŭ II.	
	SERVICIULŬ POMPIERILORŬ.	
	§ I. Personalulŭ.	
1	Salariulŭ comandantuluĭ de Pompierĭ.	4,996
2	Salariulŭ soldaților	2,875
		7,871

No. artic.	Cheltuelile târgului Dorohoiŭ.	Totalŭ. Lei.
	§ II. Materialulŭ.	
1	Hrana soldaţilorŭ.	9,524
2	Chiria caseĭ comandantuluĭ şi cheltuelile cancelarieĭ.	600
3	Furajulŭ Comandantuluĭ. . . .	300
4	Medicamente soldaţilorŭ. . . .	100
5	Lemne trebuitóre soldaţilorŭ. .	600
6	Iluminatulŭ Casarmeĭ.	168
7	Reperaţiea Casarmeĭ.	50
8	Potcovitulŭ cailorŭ.	262
9	Meremetulŭ instrumentelorŭ. . .	500
10	Furajulŭ a 10 caĭ.	6,400
11	44. părechĭ ismene.	308
12	66 cămăşĭ.	726
13	66 părechĭ ciobote.	1,432
14	Reparatulŭ armelorŭ.	81
15	22 mântale.	2,350
16	44 Fecie de perinĭ.	154
17	Remonta cailorŭ.	600
		24,155
	Capitolulŭ VI.	
	SERVICIULŬ CULTELORŬ.	
	§ I. Personalulŭ.	
1	Salarulŭ a 5 preoţĭ câte 600 leĭ pe anŭ.	3,000
2	„ „ 2 cântăreţĭ. . . .	1,200
		4,200

Nr.	Cheltuelile târgului Dorohoiŭ.	Totalŭ. Lei.
	Transportŭ. . .	4,200
3	Salariul a 2 dascălĭ.	600
4	„ „ 2 pălămarĭ	400
5	„ „ 1 diaconŭ pentru 2 biserici.	800
6	„ „ 4 Ciocli.	400
7	„ „ 1 Priscornicŭ pentru 2 biserici	120
		6,520
	§ II. Materialulŭ.	
1	Intreținerea a 2 biserici cu trebuinciósele la Sf. oficiŭ.	1,500
2	Facerea unuĭ Cinterim de 160 staj: și o casă cu 2 odăĭ . . .	4,000
3	Înmormêntarea săracilorŭ. . . .	500
4	Repararea a 2 biserici.	600
5	Taxa transmitereĭ pentru acaretele bisericilorŭ.	349
		6,949
	Capitolulŭ III.	
	SERVICIUL INSTRUCȚIUNEĬ PUBLICE.	
	§ I. Materialulŭ.	
1	Subvenția la scóla de băeți. . .	2.000
2	— — — fete. . .	2,000
3	Acoperemêntulŭ culmieĭ la scóla de fete.	740
		4,740

No. artic.	Cheltuelile Târgului Dorohoiŭ.	Totalŭ. Lei.
	Transportŭ. . .	4,740
4	1 orologiŭ la scóla de fete. .	120
5	1 Dulapŭ pentru arhivă. . . .	60
6	1 Masă și un scaunŭ.	20
7	2 Băncĭ.	40
8	2 Sigiliurĭ.	42
9	5 Hărți.	60
10	1 orologiŭ la scóla de băeți. .	120
		5,202

RECAPITULAȚIE.

Venitură	181,612
Cheltueli.	180,784
Rămâne capitalŭ. .	822
Peste totŭ	181,612

CAPITOLULŬ VI.

VENITULU TESAURULUI PUBLICŬ.

Nu suntemŭ departe de epoca când societatea nóstră era împărțită în doue clase: în clasa celor scutiți de dări și în clasa acelorŭ supuși la dări. Clasele scutite de dări eraŭ boerii și fiii de boeri, amploéții, clerulŭ, profesorii și medicii, streinii, vătagii, slugile, privilegiații, țiganii, nevolnicii și în cel mai mare numĕrŭ slujbașii volnici. Clasele plătitóre de dări eraŭ clăcașii, bejinarii hrisovoliți, căpătăerii, neguțătorii patentari, meseriașii patentari, maḑilo-ruptașii, desrobiții și jidovii pămêntenĭ.

Pentru cunóscerea numeruluĭ celor supuși la plata dărilor se facea o catagrafie din 7 în 7 anĭ. Cea de pe urmă catagrafiă s'a făcutŭ în Moldova, la 1851, pentru a fi lucrătóre de la 1852 înainte. În acéstă catagrafiă s'a constatatŭ că în județulŭ Dorohoiŭ sunt 12,951 contribuabilĭ carĭ plătescŭ pe anŭ 522,384 leĭ.

Catagrafia făcută cu 7 anĭ maĭ în urmă purta numĕrulŭ contribuitorilorŭ la 12,884 ce plătéŭ 504,768 leĭ.

Diferința de la o catagrafiă la alta a fostŭ numaĭ de 67 birnicĭ și unŭ sporŭ de 17,516 leĭ, vrea să dică că în cursŭ de 7 anĭ numĕrulŭ contribuitorilor nu s'aŭ pututŭ spori cu maĭ multŭ de 67 de ómenĭ.

Promulgându-se convențiunea încheiată la Paris în $^{7}/_{19}$ Augustŭ 1858 între marile puterĭ ale Europeĭ s'aŭ desființatŭ privilegiulŭ și monopolulŭ claselorŭ scutite de dărĭ; ér numerulŭ contribuitorilorŭ a ajunsŭ a fi, în 1865, de 20,112 maiorĭ și 816 minorĭ, adică peste totŭ 20,928, aprópe înduoitŭ de ceea ce era sub regimele regulamentuluĭ organicŭ la cea maĭ din urmă catagrafiă.

Impositele ce plătescŭ astădĭ locuitoriĭ din județulŭ Dorohoiŭ se alcătuescŭ: 1 din darea personalĕ saŭ capitația, 2 din banĭ de poduri și șosele, 3 din patente, 4 din impositulŭ fonciarŭ, 5 din taxa de transmitere. Tóte aceste sunt imposite directe Afară de aceste imposite directe sunt și altele indirecte: precumŭ impositulŭ de sare, de vămĭ, de esportarea cerealelorŭ și a vitelorŭ.

I. Contribuțiunea personale era fixată în timpulŭ regulamentuluĭ organicŭ de către comisiunile de catagrafiă. Sporulŭ saŭ scăderea numeruluĭ contribuitorilorŭ era lăsată pe séma comunelor carĭ, pentru a implini darea către visteriă a acelorŭ morțĭ saŭ fugițĭ, avéŭ cutiele sătescĭ. Când s'a pusŭ contribuțiunea generalĕ s'a redicatŭ a-

ómită sarcină de la comune. Astă-felŭ luându-le îndatorirea de a plăti pentru ceĭ morțĭ li s'a luat și dreptulŭ de a pune dărĭ pe însurățeĭ saŭ minorĭ. Érŭ sporirea și scăderea anuale a contribuitorilorŭ s'a hotărîtŭ a se face de către agenții Tesauruluĭ publicŭ, carĭ, în multe locurĭ, sunt departe de a presinta garanțiele ce oferéŭ Tesauruluĭ comisiunile statistice în carĭ intraŭ ca membri și deputații Adunăreĭ legislative.

Rolurile alese la începutulŭ anuluĭ 1865 pentru județulŭ Dorohoiŭ pórtă numerulŭ maiorilor la 20,112 carĭ plătescŭ 724,032 leĭ și al minorilorŭ la 816 inși carĭ plătescŭ 24,480, dupe cumŭ se arétă în următorulŭ tablouŭ sinopticŭ:

CONTRIBUȚIUNEA PERSONALĔ.

NUMIREA PLĂȘELORŬ.	MAIORĬ.		MINORĬ.	
	NUMERUL.	BANĬ.	NUMERUL	BANĬ.
Coșula.	2,425	87,300	113	3,390
Herța.	3,284	118,224	204	6,120
Berhometele . .	3,568	128,448	98	2,940
Prutulŭ de susŭ.	2,948	106,128	152	4,560
Prutulŭ de josŭ.	3,447	124,092	78	2,340
Bașĕulŭ.	2,767	99,612	129	3,870
Oraș. Dorohoiŭ.	1,154	41,544	31	930
Oraș. Mihăilenĭ.	519	18,684	11	330
Totalulŭ .	20,112	724,032	816	24,480

II. La începutulŭ introducereĭ regulamentuluĭ organicŭ s'aŭ desființatŭ tóte birurile indirecte și s'a pusŭ în loculŭ lor numaĭ unulŭ singurŭ și direct,

contribuțiunea personală de 30 leĭ pe anŭ și de capŭ. În cursulŭ regulamentuluĭ organicŭ s'a maĭ înființatŭ încă o dare în muncă, cea maĭ onerósă din tóte, o dare de 6 ḑile de lucru la poduri și șosele. Miliónele aceste de ḑile erau în dispositiunea celorŭ marĭ și a agenților lorŭ de a le percepe. S'a făcutŭ atâte abusurĭ cu aceste ḑile și s'a sguduitŭ atâtŭ de multŭ starea locuitorilor câtŭ ajunsese ca tótă țéra într'o singură voce sĕ céră desființarea saŭ prefacerea lorŭ în banĭ.

Cu întroducerea principielorŭ egalitarie din convențiune s'a supusŭ la darea ḑilelorŭ de lucru și tóte clasele ce fusese scutite de dărĭ și s'aŭ prefăcutŭ aceste ḑile în banĭ. Suma ce se adună în 1865, în județulŭ Dorohoiŭ, de la darea de poduri și șosele se găsesce arĕtată în următorulŭ tablóŭ sinopticŭ:

DAREA DE PODURĬ ȘI ȘOSELE.

NUMIREA PLĂȘELORŬ.	Numerulŭ contribuitorilorŭ.	baniĭ ce daŭ pe anŭ.
Coșula.	2,543	30,516
Herța.	3,569	42,828
Berhometele	3,695	44,340
Prutulŭ de susŭ.	3,122	37,464
Prutulŭ de josŭ.	3,560	42,720
Baș̆eulŭ.	2,911	34,932
Orașulŭ Dorohoiŭ.	1,249	14,988
Orașulŭ Mihăilenĭ.	633	7,596
Totalulŭ.	21,282	255,384

III. Patentele din județulŭ-Dorohoiŭ nu se sudu la catagrafia din 1851 de câtŭ la 2,340 leĭ de la negustetorĭ și la 10,104 leĭ de la meseriași, peste totŭ la suma de 12,444 leĭ. La catagrafia făcută în 1859 numerulŭ lorŭ s'a sporitŭ și a ajunsŭ în 1865 la suma de 59,360 leĭ, adecă la peste împătrită de la 1892 de patentarĭ, dupe cumŭ se vede în următorulŭ tabloŭ sinopticŭ:

PATENTELE.

NUMIREA PLĂȘ LORŬ.	Numerulŭ patentarilorŭ	banĭi ce se adună de la eĭ.
Coșula.	60	2,359
Herța.	344	8,255
Berhometele	107	5,098
Prutulŭ de susŭ. . . .	91	3,129
Prutulŭ de josŭ. . . .	512	13,312
Bașĕulŭ.	209	6,016
Orașulŭ Dorohoiŭ . . .	287	12,220
Orașulŭ Mihăilen	282	8,971
Totalulŭ. . . .	1,892	59,360

Insemnarea patentarilorŭ și maĭ alesŭ clasificarea lorŭ fiindŭ lăsată numaĭ în sarcina agenților Tesauruluĭ, și populațiunea patentară fiind în cea maĭ mare parte isdraelită, lasă a se străcura în mintea celuĭ ce observă tabloulŭ de maĭ susŭ, îndoelĭ fórte întemeiate asupra adevĕratuluĭ numĕrŭ și maĭ alesŭ asupra puteriĭ patentarilorŭ din județulŭ Dorohoiŭ.

IV. Afară de contribuțiunea personale la care s'aŭ supusŭ clasele ce aŭ fostŭ scutite de dări, afară de desființarea slujbașilorŭ volnicĭ a cărora dare s'a regulatŭ a se vĕrsa în Tesaurulŭ publicŭ, s'a înființatŭ și unŭ impositŭ fonciarŭ pe venitulŭ proprietățilorŭ imobilĭ. Cu acéstă dare s'aŭ căutatŭ a se pune dreptatea în aședarea impositelorŭ. Dar dreptatea ăncă nu s'a pusŭ; căcĭ totușĭ dupe tóte calculele făcute și acumŭ maĭ multŭ plătesce sĕracŭlŭ de câtŭ bogatulŭ, maĭ mult țeranulŭ de câtŭ boerulŭ saŭ maĭ dreptŭ dicêndŭ fostulŭ boerŭ.

Impositulŭ fonciarŭ este aședatŭ pe venitŭ. Dintr'unŭ venitŭ de 5,649,478 leĭ proprietariĭ terienĭ din județulŭ Dorohoiŭ nu plătéŭ în 1865 de câtŭ suma de 225,977 leĭ. Eĭ sacrificŭ saŭ plătescŭ Statuluĭ maĭ pucinŭ de câtŭ serviciele ce priimescŭ de la elŭ. In tĕrgurile Dorohoiŭ și Mihăilenĭ nu s'aŭ găsitŭ de câtŭ nu maĭ unŭ venitŭ de la proprietățile imobilĭ de 210,596 leĭ, din care se plătesce Statuluĭ numaĭ suma de 8,423 leĭ, adicŭ fórte pucinŭ pentru serviciele ce priimescŭ de la Statŭ. Peste totŭ în județulŭ Dorohoiŭ venitulŭ proprietățilorŭ imobilĭ s'a înscrisŭ în rolurile tesauruluĭ publicŭ cu 5,859,074 leĭ, asupra cărora se percepe unŭ impositŭ fonciarŭ de 234,401 leĭ. In acéstă sumă intră și ceĭ 8,423 leĭ aĭ foncierei de la Dorohoiŭ și Mihăilenĭ. Resumatulŭ roluluĭ, alesŭ la începutulŭ anuluĭ 1865, este arĕtatŭ în următorulŭ tablŏŭ sinopticŭ:

IMPOSITULŬ FONCIARŬ.

NUMIREA PLĂȘELORŬ.	Venitulŭ proprietăților imobili.	Suma contribuțiuneĭ fonciarie.
Cogula.....	854,377	34,175
Herța.....	648,402	25,936
Herhometele.....	1,032,778	41,311
Prutulŭ de susŭ...	1,044,359	41,774
Prutulŭ de josŭ...	956,874	38,274
Baștĕulŭ.....	1,112,684	44,507
Orașulŭ Dorohoiŭ..	102,828	4,113
Orașulŭ Mihăileni..	107,768	4,310
Totalulŭ..	5,858,068	234,401

În estimarea venituluĭ proprietăților imobilĭ, agenții Tesauruluĭ publicŭ n'aŭ găsitŭ de cătŭ numaĭ suma de 5,649,478 leĭ saŭ 176,546 galbenĭ pe care s'a aședatŭ perceperea impositului fonciarŭ. Acéstă sumă și după 7 anĭ este cu multŭ maĭ mică de cătŭ acea constatată de către comisiunile statistice din 1859; căcĭ aceste comisiunĭ aŭ arĕtatŭ că suma venituluĭ fonciarŭ în județulŭ Dorohoiŭ se sue la 261,251 galbenĭ. Diferința între aceste douĕ sumĭ de venitурĭ fonciarie este pré mare pentru ca Tesaurulŭ publicŭ să nu fiă obligatŭ a căuta miĭlóce prin carĭ sĕ se constate cu esactitate adevĕrata sumă a venituluĭ de pe care este a se percepe impositulŭ fonciarŭ.

V. În fine, venitulŭ proprietăților inalienabilĭ și taxa pusă asupra luĭ este în județulŭ Doro-

hoiŭ de 795,513 leĭ de pe carĭ se percepe unŭ impositŭ de 80,555 leĭ, dupe cumŭ se vede în următorulŭ tabloŭ sinopticŭ:

NUMIREA PLĂȘELORŬ.	Venitulŭ proprietăților inalienabilĭ.	Suma contribuțiuneĭ ce se percepe.
Coșula.....	63,955	6,395
Herța.....	122,125	12,212
Berhometele.....	185.677	18,567
Prutulŭ de susŭ.....	142,320	14,232
Prutulŭ de josŭ.....	139,198	13,919
Basĕulŭ.....	147,730	14,773
Orașulŭ Dorohoiŭ.....	4,548	454
Totalulŭ	795,553	80,555

În resumatŭ venitulŭ Statuluĭ din județulŭ Dorohoiŭ este în 1865 de 1,378,215 leĭ și anume:

1	Contribuțiune personalĕ a maiorilor	724,032 leĭ
	— — a minorilor	24,480
2	Darea de podurĭ și șosele. . . .	255.374
3	Din patente.	59,360
4	Din impositulŭ fonciarŭ	234,401
5	Din taxa asupra proprietăților .	80,555
	pentru parale lăsate	3
	Peste totŭ . . .	1,378,215

Acéstă sumă este repartită între plășele județuluĭ cu anume arĕtare de suma aliquotă pentru fie-care din cele 5 imposite directe. Aceste imposite directe adunate la deosebĭ pentru fie-care plasă alcătuescŭ sumele următóre:

Din plasa Coșula	164,135	leĭ	23 par.
— — Herța	213,575		26
— — Berhometele . . .	240,705		13
— — Prutulŭ de susŭ .	207,287		17
— — Prutulŭ de josŭ .	234,658		33
— — Basĕulŭ	203,710		17
— Târgulŭ Dorohoiŭ	74,250		4
— — Mihăilenĭ	39,892		
Peste totŭ . .	1,378,215	leĭ	18 par.

Pentru sacrificiele ce facŭ locuitoriĭ din județulŭ Dorohoiŭ de 1,378,215 leĭ, Statulŭ este datorŭ a le face serviciĭ carĭ se acopere acéstă sumă. De óre-ce Statulŭ adună banĭ pentru podurĭ și șosele este datorŭ se facă aceste podurĭ și șosele, și se le facă în totŭ anulŭ pentru o sumă de 255,384 leĭ. De multŭ nu se maĭ face nimicŭ în acestŭ județŭ din acestĭ banĭ și acéstă face pe mulțime se dică cu dreptŭ cuvêntŭ că Statulŭ iea, dér de datŭ nu dă; și cu tóte aceste elŭ iea pentru ca se dea. Din tóte sumele de venitură ce adună Statulŭ din județulŭ Dorohoiŭ, de ar întrebuința numaĭ suma de 255,384 în șosele n'ar trece mulțĭ anĭ și tóte trebuințele de comunicațiune, carĭ sunt cele maĭ urgente, s'arŭ îndestula, spre cea maĭ mare înlesnire a contribuitorilor și chiar spre crescerea veniturilor Statuluĭ. Ceea ce dicemŭ despre unŭ județŭ s'arŭ putea aplica și la tóte cele-l-alte.

În scurtŭ, în materiă de imposite n'avemŭ de

câtŭ să ceremŭ dreptate în aședarea impositelor și economiă în întrebuințarea lor, și maĭ alesŭ nedeturnarea sumelorŭ de la destinațiunea pentru care s'aŭ luatŭ de la contribuitorĭ.

Ómeniĭ aŭ începutŭ a vedé că dările ce plătescŭ trebue sĕ li se întórcă înapoi. Eĭ sciŭ că trebue să plătéscă magistratura, pentru ca sĕ li se facă dreptate, că trebue să plătéscă administrațiunea pentru ca sĕ li se asigureze respectulŭ persónelorŭ și alŭ proprietăților, că trebue sĕ plătéscă forța armată pentru ca să fie linisce și pace în țéră, că trebue să plătéscă pentru ca se aibă poduri, șosele și alte lucrărĭ prin cari se realiséză progresulŭ materiale și morale. A venitŭ dér timpulŭ ca aceĭ însărcinați cu interesele generalĭ, ca aceĭ cărora contribuabiliĭ le daŭ midĭlóce pentru a-și împlini însărcinarea ce aŭ, sĕ se gândéscă seriosŭ la împlinirea scopuluĭ pentru care se plătescŭ în ḍioa de astădĭ impositele.

PARTEA II.

STUDIULU AGRICOLU

ALŬ

JUDEȚULUĬ DOROHOIŬ.

Amŭ avutŭ ocasiune a constata prin cifre că cea maĭ mare parte din populațiunea județuluĭ Dorohoiŭ se ocupă cu agricultura. Cultura pămêntuluĭ și crescerea vitelorŭ sunt singurile midĭlóce de subsistință și de îndestulare a tuturorŭ celorŭ-l-alte nevoi și trebuințe ale ómenilorŭ. Munca agricolĕ este aicĭ atâtŭ de profitabilĕ câtŭ numaĭ cu dênsa ómeniĭ dobêndescŭ atâtŭ productele tuturorŭ celor-l-alte industriĭ, dintre care cele maĭ multe nicĭ nu esistă în județŭ, dér și unŭ traiŭ bunŭ, o înavuțire de care arŭ fi gelóse multe din populațiunile industriele din alte țĕrĭ.

Împregiurările naturalĭ în carĭ se face producerea agricolĕ a județuluĭ, posițiunea luĭ geografică și împregiurările economice în carĭ se face

schimbulŭ saŭ prefacerea productelorŭ în banĭ, sunt atâtŭ de bine disposate pentru a obţine beneficiulŭ curatŭ celŭ maĭ considerabile, câtŭ observatorulŭ nu scie de ce sĕ se minuneze maĭ multŭ, de sciinţa şi iscusinţa cultivatoruluĭ saŭ de caracterulŭ naţionale şi virtuţile moralĭ ale populaţiuneĭ carĭ, orĭ câtŭ s'arŭ ḑice că arŭ fi de bănţuită, nu este lipsită nicĭ de garanţia personalĕ, nicĭ de securitatea posesiuneĭ. Este pré adevĕratŭ că clasele muncitóre s'aŭ găsitŭ puse în condiţiunĭ oneróse producereĭ agricole şi creăreĭ bunuluĭ lor traiŭ; însă munca agricolĕ în totŭ-d'auna a fostŭ recunoscută ca miḑiloculŭ celŭ maĭ puternicŭ şi celŭ maĭ eficace pentru a scăpa omulŭ de nevoiă. Munca agricolĕ a populaţiuneĭ rurale şi chiar dată fiind cu mare pagubă ca banŭ pentru plata chirieĭ pămêntuluĭ, n'a încetatŭ nicĭ o dată a solicita îmulţirea braţelor, asfelŭ câtŭ ea a făcutŭ ca în totŭ d'auna sĕ se considere maĭ sĕrăcŭ omulŭ ce nu avea copiĭ, de câtŭ acela ce avea o casă de copiĭ.

Era locŭ în judeţŭ pentru orĭ ce sporŭ de muncitorĭ; căcĭ legea asigura o bucată de pămêntŭ totŭ natuluĭ ce ajungea a fi însurăţelŭ.

Multŭ timpŭ capitalulŭ principale alŭ esploatăreĭ pămêntuluĭ a fostŭ numaĭ munca. Astăḑĭ chiar totŭ munca este ţiţîna de căpetenie pe care se învêrtesce orĭ ce producere agricolĕ. Nevoia capitaluluĭ munceĭ a fostŭ atâtŭ de presantă, câtŭ legiuitorulŭ a fostŭ silitŭ se interviă şi să o regulamenteze. Relaţiunile reciproce dintre boerĭ

ți țĕranĭ nu avéŭ altŭ scopŭ de câtŭ a asigura producereĭ agricole munca necesariă în esploatațiunea pămêntuluĭ.

Starea acésta de producere agricolĕ a încetatŭ la promulgarea noueĭ legĭ rurale de la 14 Augustŭ 1864. Munca a remasŭ și este acumŭ liberă și neregulamentată. Acéstă prefacere a schimbatŭ concursulŭ munceĭ și a pămêntuluĭ la producerea agricolĕ. Antreprenoriĭ de esploatare a pămêntuluĭ nu maĭ aŭ acum asigurată de lege munca necesariă. Și ne avênd munca, eĭ aŭ credutŭ unŭ minutŭ că și producerea agricolĕ va înceta.

Cu tóte aceste, producerea agricolĕ a fost unŭ timpŭ, unŭ timpŭ scurtŭ, amețită; însă în curênd s'a trezitŭ, s'a apucatŭ érăși de lucru, și a luat cu banĭ munca pe care maĭ 'nainte o avea cu pămêntŭ. Populațiunea rurală are în totŭ-d'auna trebuință de banĭ. Pe acéstă trebuință redemândune ḑicemŭ că munca nu va lipsi nicĭ odată a da concursulŭ sĕŭ la producerea cea mare a agriculturei județuluĭ. Ḑicerea nóstră s'a și realisatŭ. Maĭ pretutindene s'aŭ făcutŭ învoelĭ de muncă cu care s'a asiguratŭ producerea agricolĕ.

Cu emanciparea munceĭ și împroprietărirea țĕranilorŭ s'aŭ schimbatŭ într'adevĕr condițiunile muncel, adică legăturile dintre muncitorĭ și proprietarĭĭ pămêntuluĭ; însă nu s'a derangiatŭ nicĭ s'aŭ slĕrămatŭ concursulŭ munceĭ la producerea agricolĕ. Proprietarulŭ în locŭ se priiméscă de la

arendași saŭ de la muncitorĭ preciulŭ clăceĭ în muncă, îlŭ priimesce în banĭ, de la Statŭ și cu banĭ găsesce orĭ și câtă muncă-ĭ va trebui. Asemenea și arendașulŭ, în locŭ sĕ plătéscă proprietaruluĭ munca țeranilorŭ, dupe cumŭ se facea sub legea vechiă, o va plăti d'adreptulŭ acelorŭ ce-ĭ vorŭ da-o. Tótă deosebirea între producerea agricolĕ de sub legea vechiă și de sub legea nouă este că maĭ 'nainte munca era silită și acumŭ este liberă, munca era estimată odată pentru totd'auna și acum se estiméză în totŭ-d'auna dupe legea cereriĭ și a oferteĭ, munca se plătea de arendașŭ proprietaruluĭ, și acumŭ se plătesce d'adreptulŭ acelorŭ ce o efectuéză în realitate.

Afară de acésta, muncitoriĭ sătenĭ, constituiți proprietarĭ pe pămênturile de hrană și pe vetrele satelorŭ prin despăgubirea ce s'a regulatŭ a se plăti în cursŭ de 15 anĭ, remânŭ stăpânĭ pe munca lorŭ și liberĭ a o da saŭ nu dupe cumŭ le va conveni. Producerea agricolĕ însă capĕtă unŭ sborŭ fórte mare de desvoltare, acela de a se vedea constituită și în cultura mică cu tóte condițiunile cele maĭ favorabilĭ pentru înflorirea și prosperitatea eĭ.

Producerea agricolĕ se face în județulŭ Dorohoiŭ atâtŭ prin cultura mare a proprietarilor ce cultivă singurĭ și a arendașilorŭ, câtŭ și prin cultura mică a sătenilorŭ, deveniți și eĭ proprietarĭ. Afară de acésta producerea agricolĕ are unŭ concursŭ destulŭ de mare și de la reședșĭ carĭ facŭ

mai multŭ o cultură de midilocŭ, o cultură mică, de câtŭ o cultură mare.

Întinderile acestorŭ culturi sunt: pentru cultura mică de la 2 ½ până la 5 fălci. Cu cultura mică se ocupă marea mulțime a cultivatorilorŭ sătenĭ și putemŭ pune și pe rĕdĕșiĭ cari cultivă de la 2 ½ până la 10 fălci. Cultura de midilocŭ arŭ fi aceea ce o facŭ redeșiĭ ce aŭ o întindere de la 10 până la 100 fălci. Cultura mare începe de la 100 fălci și coprinde tóte moșiele câte aŭ o întindere de la 100 fălci înainte.

Cultura mare se face pe 211 proprietăți din care 181 sunt ale particolarilorŭ și 30 ale Statuluĭ, cultura redeșilorŭ se face pe 22 de proprietăți, și cultura mică a sătenilorŭ coprinde 13,233 loturĭ din carĭ 225 de câte 5 ½ fălci, 5014 de câte 4 fălci și 7994 de câte 2 ½ fălci.

Capitalulŭ necesariŭ pentru esploatarea uneĭ moșiĭ, a consistatŭ multŭ timpŭ în munca clăcașilorŭ, plus semênța și alte cheltuelĭ micĭ, afarŭ de vitele cu carĭ se scóte unŭ folosŭ din pămêntulŭ moșielorŭ celorŭ pucinŭ locuite, și afară de capitalulŭ ce se întrebuințézŭ la velniți. Capitalulŭ în muncă datŭ de unŭ clăcașŭ era estimatŭ de la 3 până la 5 galbenĭ. Multŭ timpŭ proprietariĭ și arendașiĭ n'avéŭ trebuință de câtŭ numaĭ de clăcași și de semênță. Munca clăcașilorŭ era aceea cu care se făcea esploatarea pămêntuluĭ. Astădĭ însă în județulŭ Dorohoiŭ maĭ pretutindenĭ antreprenoriĭ industrieĭ agricole ș'aŭ

formatŭ plugurile lorŭ și astŭ-felŭ nu aŭ trebuință de arături făcute de clăcași; ĕrŭ arătura de la clăcași o transformă în muncă de prașilă și de secere, și la trebuință se lua arătura de la dênșiĭ cu banĭ; căcĭ de muncă cu bracele avĕŭ maĭ multă trebuință de câtŭ de munca cu boiĭ, de unde póte a și eșitŭ că în județŭ maĭ mulțĭ clăcașĭ sunt numaĭ cu bracele de câtŭ cu boĭ și în totŭ județulŭ nu s'aŭ găsitŭ la aplicarea nuoeĭ legĭ rurale de câtŭ numaĭ 225 de clăcașĭ câte cu 4 boĭ, cândŭ ceĭ fără boĭ se sue la aprópe 8,000 de inși.

Capitalulŭ necesariŭ la cultura uneĭ fălcĭ de grâŭ este arĕtatŭ și de Principele Nicolae Suțul că ar fi consistatŭ în 1849 în

35 leĭ pentru arătură.
56 — pentru semênță, 16 demerliĭ la falce,
40 — pentru secere.
35 — pentru treieratŭ.

166 leĭ peste totŭ. Cu acestŭ capitalŭ se dobîndea $3\frac{1}{2}$ chile de grâŭ, a 70 leĭ chila, 243 leĭ; din care scădêndŭ capitalulŭ întrebuințat, remâne folosŭ curatŭ de 73 leĭ la falce.

Plugăria, cu totŭ folosulŭ ce aduce, este mărginită nu numaĭ de numerulŭ muncitorilorŭ, dar și de străcurarea productelorŭ. Județulŭ Dorohoiŭ n'a avutŭ pînă acum altŭ târgŭ de grâne de câtŭ acelŭ ce-ĭ oferă Bocovina. Și fiindŭ că Bocovina nu cere totŭ-d'a-una producte, nicĭ le póte plăti cu preciurĭ redicate, productele județuluĭ re-

mănŭ nevêndute câte duoĭ și treĭ anĭ. Aceĭ însă carĭ nu voescŭ se aștepte urcarea preciurilorŭ, aŭ fostŭ siliți a căuta se prefacă grânele în rachiŭ, într'unŭ productŭ maĭ pucinŭ voluminosŭ, maĭ lesne de transportatŭ și de străcuratŭ. Cu prefacerea productelorŭ în rachiŭ se dobîndesce unŭ preciŭ înduoitŭ și întreitŭ de pe o chilă de bucate de câtŭ acela ce-lŭ are în natură și în care stare nicĭ că se întrébă de cineva.

Prefacerea productelorŭ plugărieĭ în rachiŭ permite a se putea îngrășa și boiĭ de negoțiŭ carĭ se esportă în Austria și care formă unŭ ramŭ importante alŭ agriculturieĭ județuluĭ Dorohoiŭ.

Afară de boiĭ ce se îngrașă la velnițe, agricultura județuluĭ Dorohoiŭ se ocupă fórte multŭ cu crescerea și îmulțirea vitelorŭ, maĭ alesŭ în plășele cele de la câmpiă carĭ sunt și cele maĭ pucinŭ locuite.

În plasa Coșula cultura cerealelorŭ este cu multŭ maĭ întinsă de câtŭ crescerea vitelorŭ, pentru cuvêntulŭ că pămêntulŭ eĭ fiindŭ bunŭ se plătesce de la 2 până la 3 galbenĭ pe anŭ falcea de țérine de către locuitoriĭ ce vinŭ din plășele Herța și Berhomete unde pămênturile sunt próste. Vitele se ținŭ maĭ cu sémă la câmpiă, adică în plășele Prutulŭ de susŭ, Prutulŭ de josŭ și Basĕulŭ. Cu tóte aceste și în plasa Coșula ómeniĭ sunt destulŭ de vitoșĭ și rasa vitelorŭ estę destulŭ de frumósă și destulŭ de mare. În plasa Herța, însе, populațiunea fiindŭ désă și pămênturile înguste,

multe din ele sunt și coperite cu păduri, vitele sunt mai pucinŭ numeróse, și nu se găsescŭ nici tamaslîcuri, nici herghelii ca în cele-l-alte plăși, ci numai oi. Ș' apoi și oile sunt fórte pucinŭ numeróse; fiindŭ că nici ele n'aŭ locuri îndestulŭ de întinse pentru ca sĕ se pótă ține pe dênsele. Cu tótc că locurile de hrană și de vite s'aŭ îngustatŭ în plasa Herța, însă pênă acum n'aŭ începutŭ ómenii a face fônațe artificiale, dupe pilda ce le dă vecinii lorŭ din Bocovina. În cele-l-alte plăși nu se simțesce încă nevoie de fônațe artificiali, din causă că sunt fórte întinse acele naturali.

Instrumentele arătóriă sunt fórte primitive. Plugulŭ este acelŭ grosŭ cu róte și trasŭ de 6 și 8 boi. Cu tóte aceste Principele Moruzŭ Svorĕsténu a începutŭ a se servi cu rariță. Rarița luĭ Schwert, modificată dupe aceea a luĭ de Dombasle, pentru a căria construire a și înființatŭ, cu propriele sĕle spese, unŭ atelierŭ în care se facŭ rariță cu piesele de ferŭ vĕrsate ce se aducŭ de la Jacobenĭ. În acestŭ atelierŭ se facŭ tóte cele-l-alte instrumente și mașini agricole.

Afară de sătenĭ, carĭ încă păstrézĕ grapa cea primitivă de spini, mai toți cultivatorii se servă de grape cu dinți de ferŭ saŭ de lemnŭ de la care dobêndescŭ unŭ lucru bunŭ și de mare folosŭ pentru reușita semĕnăturilorŭ.

Ingrășările sunt fórte pucinŭ usitate, cu tóte aceste avantagele lorŭ sunt apreciuite, și de câtŭ-

va timpŭ aŭ începutŭ a se introduce și chiarŭ în cultura cea mare.

Asolementele încă nu s'aŭ statornicitŭ pe adeveratele principiĭ ale sciinței. Pămênturile obosite de producere și învechite se înoescŭ prin abandonarea lorŭ în tolócă saŭ pêrlógă. Cu tóte aceste în câte-va locurĭ aŭ începutŭ ómeniĭ a simți trebuința de a le îmbunătăți fără a le maĭ lăsa să se odihnéscă.

Esploatarea pămêntuluĭ se face parte de proprietarĭĭ cultivatorĭ și parte de arendașĭ. Afară de sătenĭĭ carĭ cultivă pe lângă proprietatea lorŭ și alte pămênturĭ ce le iéŭ cu arendă, și afară de mulți proprietarĭ marĭ carĭ cultivă singurĭ proprietățile lor, sunt în județulŭ Dorohoiŭ și culturĭ fórte frumóse ce se facŭ de către arendașiĭ marĭ.

Termenile de arendăluire a moșielor sunt de 3 și 5 anĭ. Intinderea domenuluĭ agricolŭ, aducêndŭ în totŭ anulŭ unŭ sporŭ în veniturile moșielorŭ, aŭ împedicatŭ întroducerea contractelorŭ cu termine maĭ îndelungate.

In nicĭ unŭ contractŭ n'a începutŭ pênă acum a se întroduce clause de conservarea fertilității pămêntuluĭ saŭ de sporirea eĭ. Singure numaĭ acareturile și pădurile figurézŭ în contracte: cele d'ânteiŭ spre a fi ținute în bună stare și cele de alŭ doilea spre a fi pădite.

In studiulŭ agricole alŭ județuluĭ Dorohoiŭ vom cerceta maĭ ântêiŭ pămêntulŭ și clima, fiindŭ-că

sub înriurirea lorŭ se face tótă producerea agricole. Dupe aceea vomŭ da o idee generalĕ despre producerea agricole a judeţuluĭ. Apoĭ vomŭ intra în descrierea cu amănuntulŭ a tuturorŭ moşielorŭ căutândŭ a face sĕ se cunóscă starea actualĕ a agriculturei, şi sĕ se arĕte miḑlócele ce se potŭ întrebuinţa pentru a o îmbunătăţi. Unŭ capitolŭ întregŭ va trata despre tóte îmbunătăţirile câte sunt de întrodusŭ în agricultura nóstră. Moşiele Statuluĭ vorŭ forma unŭ capitolŭ deosebitŭ, ca unele ce aŭ fostŭ studiate şi din punctulŭ de vedere alŭ unuĭ proprietarŭ şi din acela alŭ unuĭ arendaşŭ. In fine vomŭ termina studiulŭ agricole alŭ judeţuluĭ prin duoĕ capitule: unulŭ relativŭ la bóla de vite care bântue agricultura pastorală a judeţuluĭ, şi altulŭ relativŭ la semĕnăturile ce s'aŭ făcutŭ în acestĭ de pe urmă anĭ aĭ aplicăreĭ legeĭ rurale cu arĕtarea semĕnăturilorŭ întinse ce s'aŭ făcutŭ în tómna anuluĭ 1865 şi care va încredinţa pe tótă lumea că agricultura şaŭ luatŭ érăşĭ sborulŭ sĕŭ spre o necontenită crescere a productelorŭ plugărieĭ.

CAPITOLULŬ I.

PAMENTULU JUDETIULUI.

Nu este cea mai mică îndoélă că tóte sciinţele se ajută între sine şi tóte împreună tindŭ la unulŭ şi acelaşŭ scopŭ: fericirea omuluĭ. Asemenea nu este cea mai mică îndoélă că tóte sciinţele vinŭ în ajutorulŭ agriculturei şi o îndémnă spre a face progrese, spre a realisa celŭ mai mare beneficiŭ cu cea mai mică cheltuélă. Pămêntulŭ este celŭ ântêiŭ instrumentŭ cu care se servă cultivatorulŭ în esercitarea dificileĭ luĭ meseriĭ. Cunoscinţa, dér, a pămêntuluĭ este de cea mai mare necesitate pentru totŭ acelŭ ce se ocupă cu agricultura. La cunoscinţa pămêntuluĭ vinŭ într'ajutorulŭ cultivatoruluĭ mai multe sciinţe. Chimia arétă părţile din carĭ se alcătuesce pămêntulŭ, fisica arétă însuşirile din afară a pâmêntuluĭ, mineralogia arétă elementele chimice ce intră în alcătuirea pămêntuluĭ, geologia arétă elementele mineralogice ce alcătuescŭ stâncele din a cărora descompunere se formézŭ pătura cea mai de d'asu-

pra a cógeĭ pământuluĭ, pătura aceea ce se atinge de plugŭ și în care cultivatorulŭ aruncă semênțele séle.

Pătura cea maĭ din facia pământuluĭ este alcătuită nu numaĭ din elemente neorganice, adică din elemente chimice, mineralogice și geologice, dérŭ și din elemente organice carĭ s'aŭ descompusŭ și-aŭ formatŭ puterea pământuluĭ, vlaga luĭ, fertilitatea și feconditatea luĭ. La acéstă pătură mărginindu-se tóte lucrările cultivatoruluĭ, înțelege fie-cine că elŭ nu are trebuință de câtŭ numaĭ de o fórte mică parte din cunoscințele ce se împrumută de la sciințele ce aŭ de obiectŭ pământulŭ și elementele din care se alcătuesce. Așa cultivatorulŭ lasă la o parte maĭ tótă geologia și nu iea din acéstă sciință de câtŭ numaĭ pământurile formate de causa neptunică, peliță cea maĭ de d'asupra a cógeĭ pământuluĭ, aceea în care sunt fórte pucine elemente mineralogice. Din tótă mineralogia cultivatorulŭ nu are interesŭ a cunósce de câtŭ numaĭ vreo douĕ saŭ treĭ elemente; adică nĕsipulŭ, lutulŭ și varulŭ. Și din tóte elementele chimice elŭ nu are trebuință a cunósce de câtŭ p'acele ce intră în alcătuirea nĕsipuluĭ, a lutuluĭ și a varuluĭ, cum și p'acele ce aŭ o origină organică, și la cunoscința părțilorŭ organice ce se găsescŭ în pământŭ se reduce tótă chimia.

Și cu tóte că aceste cunoscințe chimice de elementele organice și ne organice, de elemente mineralogice și geologice, sunt folositóre, însă cultivato-

rulŭ practicŭ căutându în cunoscința pământuluĭ altŭ-ceva maĭ importantŭ de câtŭ elementele din care se compune pătura arabilĕ a pământuluĭ póte esercita cu succesŭ industria luĭ și fără de chimiă, și fără de mineralogiă și fără de geologiă. Chimia până acum nu ș'a arĕtatŭ folosința eĭ, în practica agricolĕ, de câtŭ cu cunóscerea pământurilorŭ ce coprindŭ în ele varŭ, și chiarŭ prezența varuluĭ și a cantităței luĭ se póte astădĭ constata cu midĭlóce descoperite de sciință, fără ca sĕ se céră de la cultivatorŭ pentru acestŭ sfîrșitŭ cunoscințe întinse de chimiă.

Dér pe cându reducemŭ la atâtŭ de pucine cunoscințe ajutorulŭ ce avemŭ de la sciințele ce se ocupă cu natura intrinsecă a pământuluĭ și cu elementele luĭ chimice, mineralogice și geologice, trebue să insistămŭ asupra necesităței ce simțesce cutivatorulŭ de cunoscințele însușirilorŭ fisice ale pământuluĭ, de căldura și răcéla luĭ, de greutatea și ușurința luĭ, de lesnirea de a se uda saŭ usca, de tăria saŭ slăbiciunea luĭ. Din norocire aceste cunoscințe fórte importante sunt lesne de dobênditŭ prin observațiune și sunt ajunse astădĭ a fi atâtŭ de general respândite între cultivatorĭ, câtŭ pentru dobêndirea lor nu se cere vre unŭ băgagiŭ mare de cunoscințe din sciințele fisice.

Dupe cele ce amŭ dișŭ maĭ susŭ, nu credemŭ că maĭ avemŭ trebuință a spune că studia pământuluĭ din județulŭ Dorohoiŭ amŭ făcut-o numaĭ din punctulŭ de vedere a utilităței,

a practicei agricole. Lăsându dér ómenilorŭ specialĭ sarcina de a face studia pământuluĭ județuluĭ din punctulŭ de vedere geologicŭ, mineralogicŭ, chimicŭ și fisicŭ, noĭ ne ocupămŭ numaĭ cu suprafacia arabile a pământuluĭ, numaĭ cu elementele ce se găsescŭ în acéstă peliță a cógeĭ luĭ.

În genere vorbindŭ, căcĭ detailurile le lăsămŭ a le arĕta la fie-care proprietate, pământulŭ județuluĭ ne presintă în cea maĭ mare întindere a luĭ o predominare a elementelorŭ organice asupra celorŭ ne organice. Maĭ pretutindene, și maĭ alesŭ în șesurĭ în luncĭ și în câmpiă, surfacia pământuluĭ este alcătuită din părțile organice descompuse adică din tr'unŭ terĕmŭ vegetalŭ saŭ pământŭ negru (humus), de o mare fertilitate. Pătura acésta de pământŭ negru are o grosime pe alocurea de maĭ multe palme însă nicăirea nu este maĭ pucină de una saŭ douĕ palme. Aspectulŭ negru alŭ pământuluĭ este destulŭ spre a ne arĕta, fără ca sĕ maĭ avemŭ nevoiă de chimiă, că pământulŭ este fórte bunŭ, că coprinde în sine saŭ că este alcătuitŭ în cea maĭ mare parte a luĭ din remășițurĭ organice desalcătuite, din părțile acele carĭ hrănescŭ plantele și carĭ formézŭ puterea, fertilitatea, bogăția pământuluĭ.

În pământulŭ negru sunt amestecate elemente minerale, care-ĭ formă basea luĭ, adică maĭ cu sémă nĕsipulŭ, și lutulŭ; căcĭ varulŭ este rarŭ, și în cea maĭ mare întindere a pământuluĭ județuluĭ nicĭ nu se găsesce.

Nĕsipulŭ predomină în pămêntulŭ negru, maĭ alesŭ în părţile despre Siretŭ şi Prutŭ; însă nicĭuna pătura arabile nu este formată curatŭ numaĭ din nĕsipŭ, afară de prundurĭ. Asemine nicĭ lutulŭ curatŭ nu formézĕ pătura arabile. Atâtŭ nĕsipulŭ câtŭ şi lutulŭ intră în compoziţiunea pămêntuluĭ negru şi-lŭ face uşorŭ, móle şi uscăciosŭ cândŭ domină nĕsipulŭ, saŭ îl face greŭ, tare şi umedŭ, cândŭ predomină lutulŭ. Orĭ va fi lutŭ orĭ nĕsipŭ în pătura arabile, pămêntulŭ judeţuluĭ pretutindenĭ este negru, şi numaĭ aceasta este acelŭ ce s'a întrebuinţatŭ până acumŭ la facerea ogórelorŭ. Sunt câte-va escepţiunĭ pe carĭ le vomŭ vedea anume unde sunt cândŭ vomŭ face descrierea detailĭată a moşielorŭ.

Pămêntulŭ din plasa Coşula este acelŭ cu pătura de pămêntŭ vegetale maĭ grósă de câtŭ tóte pămênturile din cele-l-alte plăşĭ. Basa pămêntuluĭ negru din plasa Coşula este nĕsipulŭ şi pe alocurea lutulŭ; în genere însă este nĕsipo-lutosŭ predominatŭ de o mare cantitate de humus, de aceea este şi celŭ maĭ bogatŭ, celŭ maĭ fertile, celŭ maĭ bunŭ din tóte pămênturile judeţuluĭ.

Culmea déluluĭ care formézĕ şesulŭ Siretuluĭ şi pe a căreia înălţime esŭ în facia pămêntuluĭ aci lutulŭ, aci nĕspulŭ şi aci prundulŭ, precum se vede la Losna, formézĕ linia de demarcaţiune în fertilitatea pămêntuluĭ. Dincolo de culme, spre Siretŭ, pămêntulŭ este maĭ pucinŭ fertile de câtŭ dincóce, spre plasa Coşula. În genere, pămênturile despre

culmele délurilor, pe carĭ le amŭ arĕtatŭ în altŭ capitolŭ că sunt coperite cu păduri că sunt pămênturi, dise de păduri, sunt maĭ pucinŭ roditóre de cât acele din văĭ, șesurĭ și câmpiă.

Afară de acésta, regiunea pădurilorŭ, pe care o putemŭ numi și regiune muntenósă, fiindŭ ca de aicĭ munțiĭ nu sunt prea departe, este cu multŭ maĭ pucinŭ roditóre de câtŭ partea județuluĭ care se numesce câmpiă.

Pămênturile din plasa Herța aŭ o basă de nĕsipŭ saŭ de lutŭ, saŭ de nĕsipo-lutóse, saŭ de lutonĕsipóse, dupe cum este maĭ multŭ lutŭ saŭ nĕsipŭ în ele. Aceste pămênturĭ, de și negre adică de și împănate cu o mare dosă de humus, sunt totușĭ maĭ pucinŭ roditóre de câtŭ acele din plasa Coșula, și maĭ multŭ roditóre de câtŭ acele din plasa Berhometele.

Tóte pămênturile arabile din plasa Berhomete, câte se găsescŭ în șesulŭ Siretuluĭ, adică în luncă, sunt de o fertilitate mare; érŭ basa lorŭ, în unele locurĭ, este nĕsipulŭ, și în altele lutulŭ.

Pretutindene, în genere vorbindŭ, pămêntulŭ nĕsiposŭ este în văĭ și acelŭ lutosŭ pe déluri, cu tóte că sunt multe déluri cu pătura de la surfacea pămêntuluĭ alcătuită numaĭ din nĕsipŭ.

Pămênturile întinse și cu totulŭ lipsite de păduri din plășele Prutulŭ de josŭ și Bașĕulŭ sunt negre, cu basa de nĕsipŭ saŭ lutŭ, și de o fertilitate saŭ putere de rodire considerabile.

Nu credemŭ de nevoe a ne întinde maĭ multŭ

asupra naturei pământului județului. In genere, putemŭ dice, că pământulŭ este fertile; érŭ fertilitatea este mai mare în unele plăși de câte în altele.

O dispositiune însemnată a pământului județului este și aceea de a se acoperi în curêndŭ cu plânte furagere din ale mai alese. Afară de aceea s'a băgatŭ de sémă că pământulŭ fertile și întelenitŭ, care nu dă de câtŭ năgară și alte erburi pucinŭ nutritóre, cultivêndu-se câtŭ-va timp și abandonându-se apoi, se acoperŭ fără întârdiere cu plânte furagere alese, în care mai pretutindene vine și trifoiŭ și ghizdeiŭ și drobŭ (luzernă) fără ca se fi fostŭ semênatŭ cineva aceste plânte, cele mai precióse din fônațele artificialĕ.

In genere, natura vegetalelorŭ ce acopere pământulŭ, ce n'aŭ fostŭ nicĭ odată lucratŭ, este alcătuită mai multŭ din graminee și din leguminóse care demonstră o puternică feconditate, de câtŭ din alte plânte ce iubescŭ a se face în pământurĭ lutóse saŭ nĕsipóse și carĭ arétă compositiunea lorŭ mineralogică. Nicăirĭ în județŭ nu se vĕdŭ pământurĭ acoperite cu plânte de acele carĭ se facă pe observatorŭ a cunósce că ele sunt curatŭ nĕsipóse saŭ curatŭ lutóse Așa și terminândŭ trebue se dicemŭ că tótă surfacia arabile a pământului județului Dorohoiŭ este alcătuită numaĭ din tĕrêmŭ vegetalŭ, care nu cere de câtŭ numaĭ muncă spre a da avuția ce se află de vécurĭ acumulată într'ênsulŭ.

*

Nic. D. Cornitescu

13/II/1922

Thessalonic

CAPITOLULŬ II.

CLIMA JUDETIULUI.

Din vechime Moldova se dispărțea în țéra de susŭ și în țéra de josŭ. Acéstă dispărțire administrativă era resemată în mare parte și pe lucrarea agenților atmosfericĭ: a căldureĭ și a frigulŭĭ, a umedeleĭ și a uscăciuneĭ, a vênturilorŭ, a situațiuneĭ și a esposițiuneĭ. Dupe lucrarea acestor agenți atmosfericĭ asupra pămêntuluĭ se schimbă și însușirile luĭ fisice și se potŭ scóte din elŭ róde maĭ multŭ saŭ maĭ pucinŭ variate. Țéra de susŭ, în care se află județulŭ Dorohiŭ, este maĭ aspră, în privirea climeĭ, de câtŭ țéra de josŭ. O singură plântă, via, este îndestulŭ pentru ca să ne arĕte deosebirea climaterică ce se află între județulŭ Dorohoiŭ și județulŭ Putna. La Dorohoiŭ, via se cultivă fórte pucinŭ, abia sunt 143 fălcĭ de viă în tot județulŭ, și vinulŭ în genere este acrŭ și nu ține multŭ, când la Odobescĭ clima fiind maĭ dulce, via ocupă o mare întindere de pămêntŭ și dă unŭ vinŭ pre câtŭ de bunŭ, pre

atâtŭ și de multŭ. Porumbulŭ, cu tóte că este o plântă de climă caldă; însă cultura luĭ se face în țéra de susŭ, în județulŭ Dorohoiŭ, ca și în țéra de josŭ: elŭ cere, de bună sémă, maĭ pucină căldură de câtŭ via. Dudulŭ se ține de clima în care se cultivă porumbulŭ, și cu tóte că se face bine și în județulŭ Dorohoiŭ; însă populațiunea de aice nu se ocupă cu utilisarea frundelorŭ luĭ, ca acea din țéra de josŭ. Cultura pómelor roditóre, a prunilorŭ maĭ cu sémă, este maĭ întinsă în țéra de susŭ de câtŭ în țéra de josŭ.

Plântele ce se cultivă și prosperă în județulŭ Dorohoiŭ ne arétă că clima acestuĭ județŭ este maĭ multŭ rece de câtŭ caldă, este o climă de munte; și munțiĭ nu sunt fórte departe de aicĭ.

Temperatura climeĭ județuluĭ este fórte nestatornică: càte o dată căldura este din cale afară de mare și ține maĭ tótă véra, uscândŭ și arzêndŭ tóte semĕnăturile ómenilorŭ și lăsândŭ chiarŭ vitele fără pășune. Lipsa de căldura se simțesce maĭ obicĭnuitŭ tómna, cândŭ este maĭ de trebuință pentru reușita culturelĭ porumbuluĭ. De multe orĭ se întêmplă că brumele, ce vinŭ din recelele de nópte, batŭ porumbulŭ și nimicescŭ astŭ-felŭ tóte ostenelile și speranțele cultivatorilorŭ. Pre câtŭ însă este de nesigură cultura porumbuluĭ, din causa lipseĭ de căldură saŭ a unĕĭ cantități indestulă de căldură, pre atâtŭ de sigură este cultura celor-l-alte cereale. Grâulŭ are indestulă cantitate de căldură; și cu tóte acestea și elŭ dă de

smintélă câte o dată pe cultivatorĭ. Cerealele cele maĭ sigure, din punctulŭ de vedere alŭ temperaturei județuluĭ, sunt orḑulŭ și ovĕsulŭ.

Pădurile și culmele délurilorŭ ce purcedŭ din munțiĭ coperiți cu bradĭ aĭ Bucovineĭ, aducŭ modificărĭ însemnate în temperatura județuluĭ. Pre câtŭ este de acoperită partea județuluĭ despre Siretŭ, ca cea maĭ aprópe de munțĭ și de pădurĭ, pre atâtŭ este de descoperită și espusă la friguri marĭ partea despre Prutŭ, care este neapĕrată de pădurĭ.

Vênturile despre Prutŭ sunt acele maĭ recĭ, ca unele ce vinŭ de la Nordŭ. Vênturile despre ocnă sunt acele care topescŭ ometulŭ și aducŭ o temperatură caldă. În contra vênturilor de Nordŭ, județulŭ n'are, în partea despre Prutŭ maĭ alesŭ, nicĭ délurĭ, nicĭ pădurĭ care se-lŭ adumbréscă. Partea despre Prutŭ, saŭ câmpia județuluĭ, este aceea în care suflă vêntulŭ rece maĭ multŭ și care este maĭ rece de câtŭ acelŭ din partea despre Siretŭ.

Seceta și slóta în județŭ sunt totŭ atâtŭ de neregulate ca și vênturile, ca și temperatura luĭ cea nestatornică. Județulŭ aci este bântuitŭ de uscăciune, aci de prea multă umeḑélă; dér maĭ multă smintélă aduce semĕnăturilorŭ seceta, de câtŭ slóta, saŭ umeḑélă climeĭ.

Schimbarea désă și nestatornică a agințilorŭ atmosfericĭ din județulŭ Dorohoiŭ, ca și din tótă România de peste Milcovŭ, aŭ făcutŭ pe bunii

și strĕbunii nostri se dorésc ca iérna se fiă iérnă și véra véră. Iérna se începe din Noembrie și ține până în Martie. Ea este une-orĭ grea și alte-orĭ ușóră, une-orĭ cu ometurĭ marĭ și alte-orĭ gólă de totŭ. Asemenea și véra une-orĭ este ploiósă și alte-orĭ secetósă. Cultivatoriĭ maĭ multŭ se temŭ de nestatornicia vereĭ de câtŭ de aceea a ierneĭ.

Iernele s'aŭ îmblânditŭ de cândŭ aŭ începutŭ a se rări pădurile; însĕ din contra verile aŭ începutŭ a se înrĕutăți, a fi maĭ multŭ secetóse de câtŭ ploióse. Chiar volumulŭ apelorŭ curgĕtóre a începutŭ a se împuciна de cândŭ s'aŭ atinsŭ codriĭ ceĭ marĭ ce eraŭ renumiți în acestŭ județŭ.

In interesulŭ îmbunătățiriĭ climeĭ arŭ fi oprirea desființăreĭ pădurilorŭ de pe culmele dealurilorŭ celorŭ maĭ înalte și începere de făcutŭ plantațiunĭ artificialĭ în tótă partea despre Prutŭ, ca astŭ-felŭ cu dênsele sĕ se neutraliseze efectele cele rele a le vênturilorŭ ce vinŭ de la Nordŭ. Pămêntulŭ în partea despre Prutŭ este fórte rebelŭ, elŭ pe aicĭ nu se acopere lesne cu esențiĭ forestiere nicĭ chiarŭ în pucinele locurĭ ce sunt coperite cu óre-carĭ pâlcurĭ micĭ de pădure.

Locuitoriĭ județuluĭ, pĕtrunșĭ de înrîurirea cea curmătóre ce esercitézŭ agențiĭ atmosfericĭ asupra vegetațiuneĭ și producereĭ pămêntuluĭ, aŭ avutŭ în totŭ-d'a-una dorință de a cunósce timpulŭ ce are se fiă, astŭ-felŭ cătŭ gasimŭ la dênșiĭ unŭ tesaurŭ mare de cunoscințe predicătóre timpuluĭ. Sórele, luna, stelele, paserile și tóte animalile aŭ

dat o mulțime de indicări cu cari s'ajută în dobêndirea cunoscinței timpului viitoru. Aceste cunoscințe meteorognosice nu se deosibescu întru nimicu de acele ce sunt generale la toți Românii. Nu întrămu în aceste cunoscințe, nici nu le ținemu de rău, dar credemu că cultivatorii s'aru folosi totu-d'a-una mai multu de la pădirea vechilorŭ dieţiuni populare, de câtu de la cunoscințele relative la predicerea timpului. Așa cându cultivatorulu va face totu lucrulu la timpulu seu, și cându ceea ce are de făcutu astădi nu va lăsa pe mâne, atunci va înainta mai bine în lucrările sale, de câtu daca se va ține de predicerî climatorice și va âmbla cu ochii după lună și stele. Se póte ca sciința cunóscerii timpului viitoru se se formede prin observațiunile meteorologice. Ea se și formédă astădi.

CAPITOLULŬ III.

PRODUCTIUNEA JUDETIULUI.

Cu aginţiĭ climatericĭ şi cu pămêntulŭ se ajută cultivatorulŭ în producerea plântelorŭ şi în crescerea vitelorŭ; căcĭ plântele ce produce elŭ depindŭ nu numaĭ de calitatea pămêntuluĭ, darŭ şi de temperatură, de ploĭ, de vênturĭ, de situaţiunĭ etc. şi maĭ alesŭ de aceste. In clima şi pămêntulŭ judeţuluĭ Dorohoiŭ, cultivatorulŭ produce în mare maĭ cu sémă cereale, adică grâŭ, secară, ovesŭ, ordŭ, porumbŭ, meiŭ şi hrişcă. Producerea acestorŭ plânte este de mare interesŭ pentru cunoscinţa agriculturelĭ judeţuluĭ.

Direcţiunea statistică din Iaşĭ s'a ocupatŭ cu investigaţiunile statistice asupra producţiuneĭ agricole a ţereĭ. Cunóscem fórte bine mulţimea dificultăţilor ce însoţescŭ asemine cercetărĭ; de aceea fără se dămŭ resultatuluĭ dobênditŭ o importanţă maĭ mare de câtŭ aceea ce o are, şi fără se criticămŭ veracitatea saŭ autenticitatea cifrelorŭ, avemŭ datoria a estrage aicĭ pe acele ce le găsimŭ asupra producereĭ agricole a judeţuluĭ Dorohoiŭ.

Cifrele ce s'aŭ adunatŭ îmbrăçișédă o periódă de 11 anĭ. Eată aceste cifre pentru fie-care din plăntele cele maĭ însemnate.

POPUȘOIĬ.

ANIĬ.	ARĂTURA.	SĔMÂNȚA.	RECOLTA.
1850	11,087	3,129.	41,264
1851	17,993	3,509	112,482
1852	16,504	3,370	105,502
1853	19,313	4,045	110,590
1854	18,285	3,082	63,017
1855	18,048	3,359	54,093
1856	19,533	3,766	79,654
1857	20,205	3,839	74,028
1858	20,242	3,932	130,623
1859	22,400	4,285	60,199
1860	21,244	4,062	116,794
Totalŭ..	204,854	40,738	948,426

Arătura de popușoĭ în moină și în cursŭ de 11 anĭ ne dă o midlociă anuale de 19,485 fălcĭ.

În acéstă arătură s'a pusŭ, în termine de midlocŭ, 3,773 chile pe anŭ, ceea ce face ceva maĭ pucinŭ de 4 demerlĭ la falce.

Din acéstă semĕnătură a eșitŭ, în termine de midilocŭ, anŭ bunŭ cu rĕŭ, 86,210 chile pe anŭ, ceea ce face aprópe 4 ½ chile dintr'o falce, saŭ 1080 de oca. Maximum de producere a uneĭ fălcĭ a fostŭ, în cursŭ de 11 anĭ, de 6 ½ chile, la 1850, adică 1560 oca de fălce.

Popușoiulŭ este recolta ce a ocupatŭ în cursŭ de 11 anĭ cea maĭ mare întindere din totŭ pămêntulŭ cultivabile alŭ județuluĭ Dorohoiŭ; căcĭ ea a ocupatŭ 19,845 fălcĭ din 61,000 fălcĭ de țerină. Maximum arăturel, în cursŭ de 11 anĭ, a fostŭ de 22,400 fălcĭ, și acésta în anulŭ 1859.

GRÂULŬ.

ANII.	ARĂTURA.	SEMÊNȚA.	RECOLTA.
1850	11,767	9,668	11,470
1851	9,323	7,176	22,532
1852	8,672	7,311	26,074
1853	14,188	11,781	30,886
1854	12,646	8,799	28,191
1855	11,645	9,003	38,310
1856	10,898	9,207	20,240
1857	10,151	8,611	3,549
1858	11,628	10,402	30,827
1859	11,055	10,827	27,892
1860	11,298	10,893	43,336
Totalŭ	123,271	103,188	283,307

Arătura de grâu este, în termine de midĭlocŭ, (midĭlocia a 11 anĭ) de 11,206 fălcĭ. Cea maĭ mare întindere de pămêntŭ semênată a fostŭ de 14,188 fălcĭ, în 1853.

Semênța de grâŭ, pusă în pămêntŭ, a fostŭ în cursŭ de 11 anĭ de 9,380 chile pe anŭ, în termine de midĭlocŭ, ceea ce face de la 16 pînă la 17 demerlĭĭ la falce.

Recolta dobêndită a fostŭ de 25,755 chile pe anŭ, în termine de midĭlocŭ, ceea ce face aprópe 2 ½ chile din falce saŭ 600 oca, anŭ bunŭ cu rĕŭ. Anulŭ celŭ maĭ roditŭ a fostŭ 1860 și adatŭ 4 chile la falce, una peste alta.

Cultura grâuluĭ cea maĭ întinsă a fostŭ în anulŭ 1853, avênd 14,188 fălcĭ; érŭ cea maĭ mică în anul 1852, avêndŭ numaĭ 8,672 fălcĭ semĕnate cu grâŭ.

SECARĂ.

ANII.	ARĂTURA.	SEMĔNĂTURA.	RECOLTA.
1850	9,400	8,706	6,455
1851	8,817	6,996	20,139
1852	7,707	7,084	23,758
1853	10,624	9,669	24,024
1854	11,220	5,478	33,197
1855	7,749	6,408	33,712
1856	9,279	7,788	22,410
1857	10,671	7,869	37,820
1858	12,423	10,467	40,781
1859	10,509	8,875	25,863
1860	5,629	5,349	22,308.
Totalŭ	104,028	85,627	290,470

Întinderea arăturei de secară este, în termine de midĭlocŭ din 11 anĭ, de 9457 fălcĭ.

La o falce s'a pusŭ 17 demerliĭ de semênță.

În cursŭ de 11 anĭ aŭ fostŭ 3 anĭ fórte bunĭ, 4 bunĭ, 1 de midĭlocŭ și 3 rĕĭ.

Producerea de midĭlocŭ este de 3 chile la falce, și cândŭ s'a făcutŭ fórte bine a fostŭ de 6 chile la falce.

Cultura secăreĭ a fostŭ cea maĭ întinsă în 1858 și cea maĭ restrînsă în 1860.

ORDULŬ ȘI OVÊSULŬ.

ANIĬ.	ARĂTURA.	SEMĔNĂTURA.	RECOLTA.
1850	3,681	3,691	7,785
1851	5,112	3,953	24,378
1852	5,191	4,244	28,657
1853	5,448	4,616	30,005
1854	6,837	5,304	29,517
1855	6,837	5,534	31,948
1856	7,523	6,673	37,200
1857	8,057	7,507	49,289
1858	8,199	7,520	60,601
1859	9,988	9,199	49,829
1860	5,402	4,267	17.686
Totalŭ	72,274	62,516	366,095

În cursŭ de 11 a fostŭ 1 anŭ prea bunŭ, 4 anĭ aŭ fostŭ bunĭ, 3 anĭ aŭ fostŭ de midĭlocŭ și 3 anĭ aŭ fostŭ rĕĭ.

Întinderea de midĭlocŭ a pămêntuluĭ, ce s'a semĕnatŭ cu ordŭ și ovĕsŭ în cursŭ de 11 anĭ, a fostŭ de 6661 fălcĭ, în totŭ județulŭ Dorohoiŭ.

La o falce de pămêntŭ s'aŭ pusŭ în termine de midĭlocŭ câte 18 demerlĭĭ de semênță.

Productulŭ ce a eșitŭ dintr'o falce a fostŭ, în termine de midĭlocŭ, de 5 chile.

Maximum productuluĭ dobênditŭ este 9 chile dintr'o falce.

MEIULŬ.

ANII.	ARĂTURA.	SEMĔNȚA.	RECOLTA.
1850	452	107	906
1851	430	100	2,636
1852	256	54	1,576
1853	373	74	2,473
1854	499	101	2,119
1855	287	53	1,798
1856	499	104	2,118
1857	287	53	1,798
1858	245	46	2,335
1859	321	75	1,726
1860	365	96	1,796
Totalŭ	3,949	863	21,283

Întinderea pămêntuluĭ ce se semĕna cu meiŭ în județulŭ Dorohoiŭ este de 358 fălcĭ, în termine de midĭlocŭ și în cursŭ de 11 anĭ

La o falce de pămêntŭ s'a pusŭ, în termine de midĭlocŭ, 4 demerliĭ de sĕmênță.

În cursŭ de 11 anĭ aŭ fostŭ 4 anĭ fórte bunĭ. 6 anĭ bunĭ și numaĭ 1 anŭ rĕŭ; vré-să-dică că din tóte plântele ce se cultivă în mare, meiulŭ este acelŭ căruia-i priesce maĭ multŭ clima și pămêntulŭ județuluĭ Dorohoiŭ.

Productulŭ uneĭ fălcĭ de pămêntŭ este, în termine de midĭlocŭ, de 5 chile dintr'o falce. Maximum este de 10 chile și minimum de 4. Dintr'una de sémênță se dobêndesce în meiŭ de la 30 pînă la 50.

HRIȘCA.

ANII.	ARĂTURA.	SEMĔNȚA.	RECOLTA.
1850	2,293	808	858
1851	761	306	2,995
1852	1,127	409	4,497
1853	1,132	412	4,944
1854	1,150	435	4,511
1855	1,163	442	5,595
1856	1,217	352	3,321
1857	1,121	359	3,558
1858	998	318	4,618
1859	1,069	393	2,066
1860	1,121	359	3,558
Totalŭ	14,422	6,093	40,511

La o falce se pune, în termine de midĭlocŭ, 7 demerliĭ de semênță.

In cursŭ de 11 anĭ aŭ fostŭ 2 anĭ reĭ, 6 anĭ de midĭlocŭ și 3 anĭ fórte bunĭ

Dintr'o falce a eșitŭ, în termine de midĭlocŭ, 4 chile. Maximum în cursŭ de 11 anĭ a fostŭ de 7 chile.

Intinderea semĕnăturilor de plântele alimentarii cele maĭ însemnate este, dupe o midĭlociă de 11 anĭ, de fălcĭ: 19,485 popușoĭ,
11,206 grâŭ,
9,457 secară,
6,661 orzŭ și ovĕsŭ,
358 meiŭ,
1,293 hriscă.
48,460 peste totŭ.

Plugăria județuluĭ, făcènduse pe 48,460 fălcĭ din o întindere totală de 182,081 fălcĭ, se face pe aprópe a patra parte, vrea să dică că întinderea pămêntuluĭ afectatŭ plugărieĭ este aprópe de patru orĭ maĭ mică de câtŭ aceea lăsată păstorieĭ. Și acésta se constată ca midĭlocia a 11 anĭ, de la 1850 până la 1860 inclusivŭ.

Raportulŭ între plântele ce se cultivă este de 40 la sută pentru popușoĭ,

24	—	—	grâŭ,
20	—	—	secară,
14	—	—	ordŭ,
11 $\frac{1}{2}$	—	—	hrișcă,
6 $\frac{1}{2}$	—	—	meiŭ,
100	totalulŭ.		

Popușoiĭ, dér, sunt aceĭ carĭ ocupă întinderea cea maĭ mare de pămêntŭ; fiindŭ-că eĭ formă basa principale a alimentăreĭ populațiuneĭ. Dupe popușoĭ vine grâulŭ care se cultivă maĭ mult pentru esportațiune de câtŭ pentru consumațiunea interióră. Secara se cultivă maĭ multŭ pentru a se preface în rachiŭ de câtŭ pentru a servi la alimentarea populațiuneĭ. Asemine și ordulŭ se cultivă maĭ multŭ pentru rachiŭ de câtŭ pentru vite, cărora se dă maĭ cu preferință ovesŭ.

Curățenia grâuluĭ, ordului și a celor-l-alte cereale provine din obiceiulŭ celŭ bunŭ ce aŭ cultivatoriĭ ceĭ inteligințĭ din acestŭ județŭ de a le alterna cu popușoiĭ cari, prin prășila ce priimescŭ, curăță pămêntulŭ de tóte buruenile cele rele.

Semența ce s'a pusŭ în pămêntŭ, în termine de midĭlocŭ, în cursŭ de 11 anĭ, este de:

3,773 chile popușoĭ,
9,380 — grâŭ,
7,784 — secară,
5,684 — ordŭ și ovesŭ,
78 — meiŭ,
63 — hrișcă,

Cantitatea de sĕmênță ce se pune într'o falce este de: 4 demerliĭ popușoĭ,
16 — grâŭ,
17 — secară,
18 — ordŭ și ovĕsŭ,
4 — meiŭ,
7 — hrișcă,

Producerea midĭlociă, făcută pe 11 anĭ, este în județ. Dorohoiŭ de: 86,210 chile de porumbŭ,
25,755 — — grâŭ,
26,406 — — secară,
33,281 — — ordŭ și ovĕsŭ
1,935 — — meiŭ,
3,681 — — hrișcă,

Aséstă producțiune arétă că în genere pămêntulŭ județuluĭ Dorohoiŭ este maĭ roditorŭ în ordŭ de câtŭ în secară, în secară maĭ roditorŭ de câtŭ în grâŭ, în meiŭ și hrișcă maĭ roditorŭ de câtŭ în popușoĭ. Cultivatoriĭ arŭ trebui se combine producerea plântelorŭ dupe resultatele constatate prin cifre de esperiință, semênândŭ cea maĭ mare întindere de pămêntŭ cu plântele acele carĭ se facŭ

mai bine, adică cu orḑŭ, ovĕsŭ, hrișcă, meiŭ și secară. Aceste plânte iubescŭ a se face în pămênturĭ ușóre, nesipóse și substanciele, afară de hrișcă care se face bine și în cele mai slabe și mai purtate. Cu tóte aceste pămênturile cele tari și virgine sunt cu deosebire oprite pentru cultura grâuluĭ și a porumbuluĭ, principalele recolte ale județuluĭ.

Ca resultatŭ definitivŭ alŭ puterei producătóre a pămêntuluĭ județiuluĭ, putemŭ dice că în genere în județulŭ Dorohoiŭ se dobêndesce:

4 chile de popușoĭ din falce,
3 — — grâŭ,
4 — — secară,
5 — — orḑŭ și ovĕsŭ,
5 — — hrișcă,
6 — — meiŭ,

Cele-l-alte plânte ce se cultivă în județulŭ Dorohoiŭ sunt cartoflele, cănepa, inulŭ, fasolea, bobulŭ, maserea, lintea. Tóte aceste plânte aŭ ocupatŭ o întindere midĭlociă, în cursŭ de 11 anĭ, de 1,600 fălcĭ.

Cartoflele aŭ ocupatŭ în 1860 o întindere de 957 fălcĭ. În aceste fălcĭ s'aŭ semênatŭ 3,648 chile, ceea ce face câte 10 chile de falce. Producțiunea cartoflelorŭ din acéstă semênătură a fostŭ în 1860 de 100,000 chile, ceea ce face câte 20 de chile din una de sĕmênță.

Fasolele ológe se cultivă în țérine și cele de haragŭ în grădinĭ. În 1860 aŭ fostŭ semênate. 318 fălcĭ de fasole, puindu-se în ele 84 chile de

semênță și dobêndindu-se 996 chile, adică câte 12 din una de semênță.

Bobulŭ se séménă puindu-se 20 demerliĭ la falce, maserea 12 și lintea 15.

Tutunulŭ se séménă fórte pucinŭ în județŭ. In 1860 aŭ fostŭ seménate numaĭ 34 fălcĭ din care aŭ eșitŭ 22,682 oca, ceea ce face o producere de la 500 până la 1000 oca dintr'o falce.

Cànipa și inulŭ a fostŭ părăsite; însĕ de când s'aŭ scumpitŭ bumbaculŭ aŭ începutŭ ómeniĭ a relua cultura lor. In 1860 aŭ fostŭ 363 fălcĭ seménate, din care aŭ eșitŭ 1,349 chile de semênță, ceea ce face câte 12 chile dintr'o falce.

Via, aimŭ spusŭ, că se cultivă fórte pucinŭ în județulŭ Dorohoiŭ. In 1859 eraŭ 143 de fălcĭ de viă, care aŭ datŭ 10,514 vedre de vinŭ, maĭ multŭ prostŭ și acru de câtŭ bunŭ.

O cultură productivă este în județulŭ Dorohoiŭ aceea a hanosuluĭ cari servă la prefacerea rachiuluĭ în rachiŭ ḑisŭ de anisonŭ. Hanosulŭ se séménă odată pentru maĭ mulțĭ anĭ, se prășesce ca și porumbulŭ, și raportă dintr'o falce, cândŭ timpulŭ 'ĭ priesce, unŭ productă ce ajunge și până la 150 de galbenĭ.

CAPITOLULŬ IV.

SEMENATURELE
DIN
CEI DIN URMĂ ANĬ.

Cu tóte că întinderea pământuluĭ afectată plugărieĭ se vede sporindŭ, în județulŭ Dorohoiŭ, însĕ împregiurările climaterice și comercialĭ de multe orĭ aducŭ o stagnațiune și chiarŭ o scădere de la midĭlocia de producere ce amŭ dobênditŭ într'unŭ cursŭ de 11 anĭ. Timpulŭ celŭ rĕŭ din tómna anuluĭ 1864 și din primăvéra anuluĭ 1865 s'a unitŭ cu aplecarea nuoeĭ legĭ rurale și aŭ făcutŭ se scadă întinderea semĕnăturilorŭ maĭ multŭ de câtŭ ce s'arŭ fi pututŭ aștepta cineva. Scăderea a fostŭ atâtŭ de mare câtŭ productele dobêndite nu aŭ pututŭ îndestula nicĭ măcarŭ subsistința locuitorilorŭ județuluĭ.

Ca să pótă apreciui cetitoriĭ scăderea ce a urmatŭ în semĕnăturile județuluĭ Dorohoiŭ, le vom pune înainte semĕnăturile făcute în ceĭ de pe urmă anĭ în tómna anuluĭ 1863 și primăvéra anuluĭ 1864, care aŭ avutŭ 47,274 fălcĭ. Semĕnăturile

făcute în tómna anuluĭ 1864 și primăvéra anuluĭ 1865, care nu s'aŭ suitŭ de câtŭ la 16,823 fălcí, și în fine, semĕnăturile făcute în tómna anuluĭ 1865 care se sue la 20,650 fălcĭ și care ne încredințézĕ că producerea județuluĭ a începutŭ érăși a'și lua cursulŭ eĭ celŭ normal de sporire.

Anulŭ 1865 s'a întîmplatŭ sĕ fiă reŭ: nicĭ pânele nicĭ fînulŭ nu s'aŭ făcutŭ. Și cândŭ anulŭ este rĕŭ, atuncĭ pănele se scumpescŭ și vitele se eftinescŭ. Cultivatoriĭ vêndŭ vitele pentru că: 1-iŭ nu aŭ cu ce sĕ le nutréscă și al 2-lea pentru ca se cumpere cu dênsele pânea ce le lipsesce. Pe la luna luĭ Septembre 1865 preciulŭ uneĭ vacĭ se pogorîse, în județulŭ Dorohoiŭ, pênă la 2 galbenĭ de la 10 galbenĭ ce avea maĭ 'nainte; érŭ preciulŭ popușoilorŭ se suise la 70 leĭ, adică pentru o merță de popușoĭ se da o vacă, și ast-fel în realitate merța nu costa 2 ci 10 galbenĭ. În aniĭ trecuțĭ cu o vacă se cumpăraŭ 10 merțe de popușoĭ, și acumŭ abia se dobêndesce una. Raportulŭ intre preciulŭ popușoilorŭ și al vitelorŭ este acum de o vacă pentru o merță de popușoĭ, când în timpiĭ ordinarĭ este de 10 merțe pentru o vacă. Acestŭ raportŭ arétă că în județulŭ Dorohoiŭ este lipsă mare de pâne. Am puté ḑice că este chiar fómete; dér nu; căcĭ pâne destulă se găsesce pe la mulțĭ proprietarĭ și arendașĭ și maĭ alesŭ pe la negușătoriĭ de cereale.

Acéstă lipsă a venitŭ parte de la Dumneḑeŭ și parte de la ómenĭ. Tómna anuluĭ 1864

a fostŭ ploiósă, a împedicatŭ facerea semĕnăturilorŭ de tómnă. Ploile aŭ stricatŭ chiar recolta de popuşoĭ din anulŭ 1864. Primăvéra anuluĭ 1865 a fostŭ sĕcetósă şi ómeniĭ n'aŭ pututŭ să lucreze pămêntulŭ de uscatŭ. Afară de acésta, în primăvéra anuluĭ 1865 ómeniĭ nu cunoscéŭ pămênturile lorŭ, aŭ întârdiatŭ cu facerea arăturilorŭ şi astŭ-felŭ semĕnăturile de popuşoĭ aŭ remasŭ nefăcute în mare parte; şi popuşoiĭ ceĭ ce aŭ fostŭ semĕnaţĭ târdiŭ ăncă nu s'aŭ făcutŭ din causă, că i-aŭ bătutŭ brumele. Ómeniĭ în genere aŭ semĕnatŭ pucinŭ, timpulŭ a âmblatŭ reŭ şi astŭ-felŭ nicĭ pucinulŭ semĕnatŭ nu s'a făcutŭ totŭ pretutindene.

În tómna anuluĭ 1864 şi în primăvéra anuluĭ 1865, tóte semĕnăturile din judeţulŭ Dorohoiŭ nu s'aŭ suitŭ de cătŭ numaĭ la 16,823 fălcĭ, dupe cumŭ se arétă în următorulŭ tabloŭ sinopticŭ:

SEMĔNĂTURILE DIN 1864—1865.

NUMIREA PLĂŞELORŬ.	GRĂU.		POPUŞOĬ.		ORDŬ.		OVĔSŬ.	
Coşula	1,225	—	1,050	—	702	—	135	—
Herţa	688	9	708	58	351	14	207	50
Berhometele.	513	—	737	40	666	40	—	—
Prutul-de-sus	1,317	50	522	24	99	—	60	—
Prutul-de-jos	2,246	40	1,110	—	732	20	284	40
Başĕulŭ	1,819	30	1,053	—	548	—	228	—
Totalŭ . .	7,609	49	5,181	42	3,098	74	933	10

Aceste semĕnăturĭ abia alcătuescŭ a treia parte din acele ce s'aŭ făcutŭ in tómna anuluĭ 1863

și în primăvara anuluĭ 1864; căcĭ atuncĭ semĕnăturele s'aŭ suitŭ la 47,274 fălcĭ, și anume:

15,045	fălcĭ	grâŭ.
2,351	—	secară.
242	—	meiŭ.
5,797	—	ordŭ.
3,314	—	ovĕsŭ.
19,657	—	popușoĭ.
206	—	fasole.
648	—	cartoflĭ.
14	—	tutunŭ
47,274	fălcĭ,	peste totŭ.

Când lipsescŭ douĕ părțĭ din treĭ din tóte semĕnăturile unuĭ județŭ, atuncĭ nu maĭ este cea maĭ micĕ îndouélă că lipsa trebue să bântue populațiunea.

Lipsa acésta de pâne a încumintitŭ ómeniĭ și-ĭ aŭ făcutŭ a se apuca érăși de muncă. Semĕnăturile și arăturile din tómna anuluĭ 1865 se sue la suma de 20,650 fălcĭ, dupe cum se arétă în următorulŭ tabloŭ sinopticŭ:

SEMĔNĂTURILE DIN TÓMNA 1865.

NUMIREA PLĂȘELORŬ.	GRÂU.		SECARĂ.		ORDŬ.		ARĂTURĬ.	
Coșula.	2,151	—	131	—	—	—	2,793	7
Herța.	912	12	904	32	—	—	690	31
Berhomete. . .	700	16	773	7	10	—	582	18
Prutul-de-sus.	2,097	56	476	—	8	—	632	56
Prutul-de-jos.	3,002	20	51		—	—	603	40
Bășĕulŭ. . . .	2,839	—	37	—	—	—	1,268	5
Totalŭ. . . .	11,709	24	2,372	39	18		6,569	77

Semĕnăturile cele maĭ importante de tómnă sunt grâulŭ și secara. Grâulŭ semĕnatŭ în tómna anuluĭ 1865 a ajunsŭ întindere midĭlociă ce a avutŭ în cursŭ de 11 anĭ, de la 1850 pînă la 1860 inclusivŭ. Acéstă ne autorisă a dice că agricultura județuluĭ a pornitŭ érășĭ. Sperămŭ că și semĕnăturile din primăvéra anuluĭ 1866, și maĭ alesŭ acele ale popușoiuluĭ, care ocupă cea maĭ mare întindere a pămêntuluĭ cultivabile, ca unele ce forma basa alimentăriĭ populațiuniĭ, vorŭ ajunge, și póte vorŭ și trece midĭlocia scósă din 11 anĭ ai cultureĭ din județulŭ Dorohoiŭ.

CAPITOLULŬ V.

DESCRIEREA

ESPLOATATIUNELORU RURALI.

Realisarea progresuluĭ în agricultură, fiind scopulŭ ce urmărimŭ cu aceste studiĭ, ne impune datoria a nu ne mărgini numaĭ la ideele generalĭ ce amŭ emisŭ până acumŭ asupra agriculturеĭ județuluĭ Dorohoiŭ, ci a merge și maĭ departe, a intra adică în amĕnuntele acele care sunt de neapărată trebuință pentru a se cunósce starea adevĕrată a agriculturеĭ județuluĭ cu tóte bunele și relele eĭ. Acéstă cunoscință nu se póte dobêndi almintrele de câtŭ cercetândŭ pe rândŭ și una dupe alta tóte esploatațiunele ruralĭ ale județuluĭ. Acésta amŭ și făcut-o: și acumŭ nu ne rĕmâne de câtŭ să arĕtămŭ pe scurtŭ resultatulŭ investigațiunilorŭ și alŭ observațiunilor nóstre.

Constatândŭ cu scrupulositate ceea ce avemŭ în agricultura nóstră, bunŭ saŭ rĕŭ, folositorŭ saŭ păgubitorŭ, lesne vomŭ cunósce ceea ce trebue să facemŭ: să păstrămŭ adică ceea ce este bunŭ și

să lăpĕdămŭ ceea ce este rĕŭ și păgubitorŭ. O dată cu constatarea stăreĭ actuale a producereĭ județuluĭ Dorohoiŭ, a calcurilorŭ de economia rurale pe care se radimă plugăria și păstoria luĭ, avemŭ ocasiunea a ne împlini și datoria de a arăta carĭ sunt cultivatoriĭ, proprietarĭ saŭ arendașĭ, reḑeșĭ saŭ țeranĭ, carĭ prin lucrările lorŭ facŭ progrese în agricultură și, prin urmare, merită onorurile concetățenilorŭ și încuregemintele guvernuluĭ.

Spre a procede într'unŭ chipŭ regulatŭ în descrierea esploatațiunelorŭ ruralĭ a le județuluĭ, amŭ admisŭ metóda de ale lua dupe cumŭ se găsescŭ grupate în plășĭ. Asfelŭ acestŭ capitolŭ va fi împărțitŭ în 6 paragrafe, dupe cele 6 plășĭ ce se află în județŭ, și în fie-care paragrafŭ se vorŭ descrie moșiele cele maĭ însemnate dintr'o plasă.

§ I. Moșiele din plasa Coșula.

Vorbindŭ despre pămêntulŭ din județulŭ Dorohoiŭ, amŭ descrisŭ și pămêntulŭ celŭ din plasa Coșula și amŭ ḑisŭ că este celŭ maĭ fertile și celŭ care aduce chiria cea maĭ mare din totŭ județulŭ. Eșindŭ din târgulŭ Dorohoiŭ, cea ântêiŭ moșiă ce vedemŭ, dincolo de Gigia, este Trestiana

Trestiana este o moșiă a Principeluĭ A. C. Moruzŭ Svorĕșténu. Acéstă moșiă se cultivă de către însușĭ proprietaruluĭ eĭ care șéde la Svoriște, o altă moșiă a sa din plasa Berhometele. La acésta ajungênd vom arĕta admirabila administrațiune cu care Principele Moruzŭ este în stare să cultive însușĭ

toto moșiele ce le are în diferitele plăși ale județului Dorohoiu. Pentru acum ne mărginimu numai a constata locuința la țéră a unuia din ceĭ mai mari proprietarĭ aĭ județuluĭ și, putemu dice, ai țĕreĭ. Acestu vechiu obiceiu alu proprietarilorŭ românĭ de a locui la țéră a fostu odinióră în mare onóre la bunii și străbunii nostri. Dovadă avem multimele de case de țéră ce se maĭ vede pe icĭ pe colea prin satele nóstre. Obiceiulŭ de a locui la țéră âncă nu s'a perdutŭ de totŭ din țéră; éră maĭ alesŭ aicĭ în județulŭ Dorohoiu este generalemintre ținutŭ de proprietarĭ cari, ceĭ maĭ mulțĭ, locuescŭ în sate, aŭ case frumóse, trăescŭ o viéță liniștită și fórte pucinŭ costătóre și-șĭ caută singurĭ de moșiele lor.

Sunt marĭ speranțele de progresŭ în agricultură când proprietariĭ ceĭ marĭ locuescŭ la țéră și-șĭ esploatézăsinguri moșiele lorŭ. Principele Moruzŭ Svorestenu este esemplulŭ celŭ maĭ frapante, celŭ maĭ încuragiatorŭ, ce putemŭ da despre avantagiele locuințeĭ la țéră a proprietaruluĭ, despre progresele ce realiséză agricultura și despre traiulŭ celŭ bunŭ ce'l impraștie între muncitoriĭ ce'l incunjură. Cu tóte că Principele Moruzŭ locuesce la Svoreste; însă caută și moșia Trestiana prin vechilulŭ sĕŭ și dupe unŭ planŭ de culturăstatornicitŭ și redematŭ pe o esperiință necontenitŭ făcută în cursŭ de maĭ bine de 30 anĭ, de când se ocupă cu agricultura.

La moșia Trestiana, principele A. Moruzŭ face

o plugăriă întinsă, semănândŭ grâŭ, ordŭ, ovesŭ și popușoĭ, cumŭ și o păstoriă pentru care cosesce o cantitate mare de fônŭ.

Cu tóte că anulŭ acesta a fostŭ rĕŭ; însĕ la Trestiana, graciă inteligințeĭ proprietaruluĭ și deligențeĭ sale de a face totŭ lucrulŭ la timpulŭ sĕŭ și de a face lucrulŭ în cele maĭ bune condițiunĭ, recoltele, de n'aŭ fostŭ prea bune, aŭ fost totușĭ destulŭ de bune pentru ca se fie însemnate de tótă lumea. Grâulŭ însĕ aŭ fostŭ și abundinte, și frumosŭ, și de o curățeniă atâtŭ de mare câtŭ maĭ totŭ s'a întrebuințatŭ numaĭ de semență. Curățenia grâuluĭ și frumusețea luĭ sunt dovedile cele maĭ bune cari ne-aŭ încredințatŭ că sistemulŭ de agricultură alŭ principeluĭ Moruzŭ este pre câtŭ de raționale pre atâta și de profitabile. Păstoria ce face principele Moruzŭ la Trestiana este una din cele maĭ înaintate, este crescerea și îmulțirea oilorŭ merinoase. Eram la Trestiana, în 1 Augustŭ, tocmaĭ în diua cândŭ s'aŭ alesŭ și s'aŭ pusŭ la îngrășatŭ 300 de capete de oĭ merinoase. Dintr'o turmă de aprópe 4,000 de capete, Principele Moruzŭ aŭ alesŭ pe acele defectuóse și le-aŭ pusŭ la îngrășatŭ spre ale tăiĕ, și astŭ-felŭ urmândŭ în totĭ aniĭ, ține turma sa curată și prosperă. Prin bracuiturĭ inteligințe a ajunsŭ principele Moruzŭ la producerea uneĭ calităț de lână merinósă care a dobênditŭ o reputațiune din cele maĭ bine întemeiate în tóte piecele Europeĭ. Este destulŭ sĕ se dică că lâna

este de Svoreşte pentru ca comercianţii streinĭ se o cumpere fără ca se o maĭ caute, atâtŭ de mare este reputaţiunea eĭ şi atâtŭ de multă încredere se pune pe onorabilitatea producătoruluĭ eĭ. Vorba înţeleptuluĭ: „Agonisesceţĭ maĭ bine nume bunŭ de câtŭ avuţiă multă,“ este întrupată în Principele Moruzŭ care se bucura nu numaĭ de numele celŭ maĭ bunŭ, dar şi de avuţia cea maĭ frumósă.

Ingrăşatulŭ celorŭ 300 capete de oĭ merinóse brăcuite se face pe câmpŭ cu érbă verde şi cu darea de zahara în uluce, odată pe ḑi. Zaharaoa este de popuşoĭ (porumbŭ) de câte 4 demerliĭ (48 oca) pe ḑi. Cu acéstă zahara oile se îngraşă pênă la St.-Dimitrie, adică în douĕ lunĭ şi jumĕtate, maĭ aprópe 3 lunĭ.

La St.-Dumitrie oile se taie, carnea lorŭ precum şi seulŭ şi pielele se întrebuinţease în însăşĭ esploataţiunea rurale a proprietaruluĭ.

La Trestiana eraŭ şi berbecĭĭ merinoşĭ cari se ţinŭ cu mare îngrijire spre a se da în oĭ cu 10 ḑile înainte de St.-Dumitrie.

Iérna oile se ţinŭ în grajdurĭ, înadinsŭ făcute de piatră şi coperite cu şăndile, şi acolea se hrănescŭ cu paie şi cu fônŭ. Paiele servă şi la ascernutulŭ oilorŭ. Fônulŭ se dă în esle portative, făcute în chipulŭ celŭ maĭ simplu, maĭ pucinŭ costătorŭ şi maĭ bine alcătuite pentru a nu se face rĕsipă în nutreţŭ.

Principele Moruzŭ transportă oile sale pretutindenĭ unde are îndemânare de nutreţŭ, ceea ce

l'a îndemnatŭ a face grajdurĭ de ernatice în maĭ multe locurĭ, și maĭ alesŭ în locurile acele unde are trebuință de gunoiŭ, ca astŭ-felŭ odată cu consumarea nutreţuluĭ sĕ se producă și îngrășarea ce are sĕ se dea pămêntuluĭ.

Horlăceniĭ este aduoa moșiă ce are în plasa Cosala Principele Moruzŭ, care o cultivă érĕșŭ singurŭ. Plugăria de la acéstă moșiă face grâŭ, ordŭ, ovesŭ și popușoĭ. Aicĭ se vede în șesŭ o lucrare de îmbunĕtăţire, singura ce este în totŭ judeţulŭ, a pămêntuluĭ prin sbicirea și scurgerea apelorŭ celŭ deteriorésă. Șesulŭ, care maĭ 'nainte de acéstă lucrare era perdutŭ pentru producere, a devenitŭ acumŭ pămêntulŭ celŭ maĭ fertile, atâtŭ în grâne câtŭ și în fônaţe. Cu șanţurĭ bine dirigéte, Principele Moruzŭ a adunatŭ apele și le aŭ datŭ o scursóre cucerindŭ astŭ-felŭ pentru producere o parte mare de pămêntŭ. Fônéţă din șesŭ este fórte frumósă și fertilă, trifoiulŭ și drobulŭ sunt plântele predomnitóre în ea

Prin acéstă lucrare de punere în producere a pămêntuluĭ perdutŭ, Principele Moruzŭ dă esemplulŭ celŭ maĭ frumosŭ tuturorŭ cultivatorilorŭ judeţuluĭ unde și pórtă susŭ stindardulŭ progreselorŭ agricole. A scurge apele carĭ prin stagnaţiunea lorŭ depriciésă pămêntulŭ și-lŭ făcu nefolositorŭ cultivatoruluĭ, este una din cele maĭ d'ântêiŭ lucrărĭ de îmbunĕtăţire în agricultură. Principele Moruzŭ a făcutŭ acéstă îmbunĕtăţire în chipulŭ celŭ maĭ simplu și cu sacrificiĭ cari de mult

i s'aŭ și rembursatŭ. În alte țerĭ scurgerea apelorŭ antrenésă cheltuelĭ care maĭ totŭ-d'a-una sunt cu multŭ maĭ marĭ de câtŭ însuși preciulŭ de cumpĕrătóre a pămêntuluĭ. Lucrarea acésta se numesce drenagiŭ și se face prin uluce puse sub pămêntŭ și formésă astŭ-felŭ din pămêntulŭ unuĭ ogorŭ unŭ pămêntŭ ca și acelŭ ce se vede în ólele cu florĭ, în privirea relațiuneĭ luĭ cu apele. Precum într'o ólă cu florĭ apa ce se tórnă în ea trece și se scurge prin borta din fundulŭ eĭ, asemenea se întêmplă și în pămêntulŭ unuĭ ogorŭ drenatŭ. Principele Moruzŭ a începutŭ lucrarea de îmbunĕtățire a pămêntuluĭ prin scóterea afară a apelorŭ celŭ deteriorésă. Și cu acésta a bine meritatŭ de la agricultura rațională. Sperămŭ că nu se va opri aicĭ. Scopulŭ ce are a urmări fiindŭ bine determinatŭ, și midilócele de alŭ ajunge fiindŭ deja și sancționate de esperiință, nu are de câtŭ se facă âncă unŭ pasŭ spre a da județuluĭ esemplulŭ și alŭ agriculturei celeĭ maĭ înaintate, acelŭ de a scurge pămêntulŭ cu șanțurĭ acoperite și de a pune în fundulŭ șanțuluĭ oale, adică, cu alte cuvinte, de alŭ scurge prin drenagiŭ.

Pe lângă lucrarea de a scóte afară din pămênt apele ce-ĭ sunt vătămătóre, maĭ este încă și altă lucrare, aceea de a întrebuința spre bine apele ce eraŭ de stricăciune. Combinarea lucrăreĭ de uscare cu lucrarea de udare a pămêntuluĭ este aceea la care ne asceptămŭ ca totŭ Principele Moruzŭ se dea esemplulŭ bunŭ; căcĭ numaĭ elŭ aŭ arĕtatŭ

că posedă secretulŭ necesariŭ în practica agricolă de a uni lucrările de artă cu principiele cele mai de căpeteniă ale Economieĭ rurale, adică cu profitulŭ care este singurulŭ lucru ce trebue se-lŭ aibă în vedere orĭ cine se determină a croi calea prin care se realiséză progresele.

Principele Moruzŭ se ocupă și la Horlăceni cu păstoria, cosindŭ frumósele sale fônațe și consumându-le pe locŭ d'impreună cu celŭ-l-altŭ nutrețŭ, adică cu paile, ordulŭ și ovĕsulŭ.

Însĕ la Horlăceni Principele Moruzŭ ține, în grajdurile de la casa sa de țéră, pe ceĭ mai frumoșĭ din harmăsariĭ de preciŭ ce-ĭ are destinațĭ pentru serviciulŭ renumiteĭ sale herghelii.

Celŭ mai bătrânŭ din toțĭ harmăsariĭ seĭ de rasă arabă, cu care a făcutŭ mariĭ îmbunĕtățiriĭ raseĭ cavaline din țéră este ajunsŭ acum în vârsta de vre-o 40 de anĭ. Pĕrulŭ luĭ este albŭ, talia mică, capulŭ și urechile micĭ, ochiĭ viĭ și eșițĭ afară, pieptulŭ largŭ, piciórele subțiriĭ, delicate și de o mare soliditate, códa ca și cóma de o albéță și o finețĕ cari sémănă cu mătasa, caracterulŭ luĭ este blondŭ și de o mare docilitate și gentileță. Rasa acestuĭ frumosŭ harmăsarŭ arabŭ, este din cele maĭ alese. Sunt maĭ bine de 15 anĭ de cândŭ Principele Moruzŭ l'a adusŭ pentru herghelia. Djemalŭ, acesta este numele harmăsaruluĭ, face mariĭ serviciuriĭ în herghelia Principeluĭ Moruzŭ, astădĭ chiarŭ, și cu tótă bătrânețea luĭ, nu pare a fi obositŭ de totŭ. Cu tóte ace-

ste, elŭ este menageatŭ și cu deosebire îngrijitŭ. Djemalŭ ocupă o bocsa în care stă nelegatŭ, acolea este elŭ predispusŭ a se juca cu orĭ cine-lŭ mângăe.

Alăturea cu Djamalŭ se află în bocsa aduoa unŭ altŭ harmăsarŭ, totŭ albŭ, totŭ de sânge arabŭ; însĕ este maĭ tênărŭ și maĭ sglogivŭ de cătră Djamalŭ. In fine, alŭ treilea harmăsarŭ arabŭ, totŭ cu talia mică, are părulŭ castaniŭ, este maĭ tênărŭ de câtŭ ceĭ douĭ d'ântêiŭ și nu este adusŭ de multŭ din Arabia, pentru a ține locŭlŭ luĭ Djemalŭ. Cu astŭ-felŭ de harmăsarĭ micĭ, Principele Moruzŭ scie a produce caĭ marĭ.

Afară de acestĭ treĭ harmăsarĭ cu talia mică, Principele Moruzŭ are și alțĭ harmăsarĭ cu talia maĭ naltă. Celŭ maĭ naltŭ este numitŭ Otonŭ, cu pĕrulŭ albŭ, dupe dênsulŭ vinŭ duoĭ harmăsarĭ arabĭ cu talia mare ce i-aŭ adusŭ de curênd din Turcia și, în fine, legatŭ la esle se vede și harmăsarulŭ castaniŭ, cu talia de miḑlocŭ și fórte bine conformatŭ. Acestŭ harmăsarŭ este eșitŭ din ênsăși herghelia Principeluĭ Moruzŭ.

Cândŭ vomŭ ajunge la descrierea moșielorŭ din plasa Prutulŭ de josŭ, vomŭ vedea, la satulŭ Crasnaleuca, și epele principeluĭ Moruzŭ pentru care ține aicĭ la Horlăcenĭ armăsariĭ arătațĭ maĭ susŭ.

Broscăuții. La câte-va minute din josŭ de târgulŭ Dorohoiŭ, se vede, pe délulŭ celŭ maĭ 'nalt din drépta Gigieĭ, biserica nouă de piatră și casa de țéră cu douĕ rênduri în miḑlocŭlŭ unuĭ imensŭ

și pré frumosŭ parcŭ a proprietaruluĭ moșieĭ Broscăuțiĭ a cărua satŭ cu casele încunjurate cu livedĭ de totŭ felulŭ de pomĭ se întinde pe costișă până în vale, în apa Gigieĭ. Pitoresca situațiune a satuluĭ Broscăuțiĭ, aședatŭ pe crésta délului se înfrumusețesŭ cu parculŭ ce are o întindere ca de 50 de fălcĭ și în care s'aŭ rĕsădit artificiale arborĭ de tóte esenciele forestiere pintre care s'aŭ menagiatŭ alee dirigiate în cresterea și tăierea lorŭ dupe sistemulŭ de grădinăriă francesă; érŭ careurile parculuĭ sunt plăntate cu pomĭ roditorĭ de tóte felurile. O plântare de agudi póte că coprinde peste 2000 de copacĭ și, în fine, o viă care ocupă peste 20 de pogóne, osebitŭ de alte 16 ce se află pe Cobila. Acile în parcŭ se află, lângă curte (casa de locuință), și o seră în care se ținŭ folorĭ alese, și maĭ alesŭ portocalĭ și lămâĭ de o mare frumusețe Tóte aceste lucrărĭ prin care se face atrăgătóre șederea la țĕră, cea maĭ dântêiŭ condițiune de succesŭ și prosperitate în agricultură, sunt făcute de proprietarulŭ moșieĭ Broscăuțiĭ, tatălŭ domnuluĭ A Plaino, care avé o deosebită plăcere a trăi la țĕră și a se ocupa cu lucrarea pămêntuluĭ

Esploatațiunea tatăluĭ domnuluĭ A. Plaino era renumită în județŭ prin bogăția plugărieĭ și a păstorieĭ sale. Turmele de oĭ, hergeliă de caĭ, tamaslâculŭ de vite albe nu aduceaŭ maĭ pucine folóse de câtŭ țĕrinele întinse, țĕrinele acele cu pămênturĭ de o mare fertilitate.

Tatălŭ domnuluĭ A. Plaino se ocupa cu crescerea și îmulțirea paserilorŭ, a porumbilorŭ maĭ ales, și a păunilorŭ de carĭ se maĭ găsesce și astădĭ în întinsulŭ parcŭ unŭ numĕrŭ destulŭ de mare, cu tóte că nu maĭ aŭ îngrijirea aceea ce avéŭ odinióră.

Domnulŭ Al. Plaino, proprietarulŭ de astădĭ al moșieĭ Broscăuțiĭ, intrênd în stăpânirea moșieĭ a găsitu-o îndestrată și înfrumusețată cu de tóte ale plugărieĭ și ale plăcutuluĭ traiŭ de la țĕră. Celŭ ântêiŭ lucru ce a făcutŭ cu grăbire d Al. Plaino, îndată ce a luatŭ moșia în stăpânire, a fostŭ frumósă biserica de piatră spre mulțumirea și glorificarea celuĭ a Totŭ-Puternicu, cum și unŭ monumentŭ de marmură ce l'a redicatŭ în eterna aducere aminte cu recunoscința a părinteluĭ sĕŭ, pre acăruia rĕmășițe le-aŭ adusŭ cu marĭ cheltuelĭ de la Haidelbertŭ, unde ș'aŭ săvêrșitŭ din vĕță. Acestŭ mare proprietarŭ, care a fostŭ bunŭ, nu numaĭ pentru sine dér și pentru locuitoriĭ sĕĭ, a lăsatŭ între dênșiĭ regretele cele maĭ sincere și memoria cea maĭ scumpă; pentru că aŭ îngrijitŭ și a căutatŭ bine de dênșiĭ, i-aŭ înstăritŭ și i-aŭ făcutŭ să nu scie ce vrea să dică nevoca. Regretămŭ că nu putemŭ spune aicĭ totŭ binele ce am auditŭ din gura locuitorilorŭ despre dragostea și mila ce avé de dênșiĭ proprietarulŭ moșieĭ. Unŭ lucru însĕ nu putemŭ sĕ-lŭ trecemŭ cu vederea, și acesta este silința ce a avutŭ proproprietarulŭ de a face ca toțĭ locuitoriĭ sĕ-șĭ sădéscă livedĭ de pomĭ roditorĭ împrejurulŭ case-

lorŭ lorŭ. Aceste livedĭ facŭ ca să fiă astădĭ aspectulŭ satuluĭ Broscăuțiĭ de o mare frumusețe. Obiceiu vechiŭ este în plasa Coșula ca sătenĭĭ sĕ-șĭ facă livedĭ de pomĭ roditorĭ atât pentru plăcerea și trebuința de a se bucura și eĭ de florile și de umbra copacilorŭ, cât și pentru folosulŭ ce aducŭ, și maĭ alesŭ pentru acésta. La Broscăuțĭ rarŭ omŭ sĕ fiă care sĕ nu aĭbă livadă de pomĭ împrejurulŭ caseĭ sale. Proprietarulŭ nu numaĭ îĭ îndemna la acésta, dar îĭ și înlesné cu saduriĭ și cu altóe fără nicĭ o plată. Asemene satŭ împodobitŭ cu livedĭ multe este maĭ cu sémă Văculeștiĭ, a fraților Cartați, Saucenița, Prilipcele, Buhaiul, Hilișeul și altele. Esemplu celŭ bunŭ se întinde astŭ-felŭ câtŭ chiarŭ unĭĭ din arendașĭ, ca d. Adam Haretŭ, caută de cele de folosŭ sătenilorŭ ca și însușĭ proprietariĭ.

D. Al. Plaiano are moșia Broscăuțiĭ dată în arendă domnuluĭ C. Terenti, unulŭ din ceĭ maĭ inteligințĭ și maĭ avuțĭ arendașĭ aĭ județuluĭ; pagubă mare însĕ că nu putemŭ ḑice și celŭ care trăesce și se învoesce maĭ bine cu sătenĭĭ de pe moșiă. Se póte ca d. Terenti sĕ fiă dreptŭ cu sătenĭĭ; însĕ sătenĭĭ de aicĭ sunt alintațĭ de proprietariĭ moșiilor și ascéptă nu numaĭ dreptate dar și bună voință și maĭ alesŭ omeniă și vorbe bune cu care face cineva maĭ multŭ de câtŭ cu tóte amenințările, de cât cu tóte asprimile și chiar de câtŭ cu tóte procesele.

Domnul C. Terenti plătesce unŭ câștiŭ anuale

de 4,500 galbenĭ pentru Broscăuţĭ şi Cobila, o altă moşiă lângă Broscăuţii totŭ a domnuluĭ A. Plaiano. In anulŭ acesta (1865), care este celŭ maĭ de pe urmă alŭ arendăluireĭ moşieĭ, d. Plaiano a făcutŭ o scădere din arenda moşieĭ de maĭ bine de una miă galbenĭ. Este de însemnatŭ că arendaşulŭ a luatŭ moşia îndestrată cu semĕnăturĭ de maĭ bine de 250 fălcĭ, pe care este datorŭ a le face acum la eşire şi a le lăsa proprietaruluĭ. Acesta este unulŭ din obiceiurile cele maĭ bune ce le găsimŭ în agricultura nóstră, obiceiŭ care meritä nu numaĭ sĕ se conserve dar sĕ se şi generalisese astŭ-felŭ câtŭ sĕ ajungă ca schimbarea arendaşilorŭ sĕ nu aducă cea maĭ mică perturbaţiune în esploataţiunea uneĭ moşiĭ, celŭ pucinŭ în anulŭ celŭ d'ântêiŭ alŭ nouluĭ arendaşŭ.

D. Al. Plaiano a datŭ locuitorilorŭ de pe Broscăuţĭ peste 1300 fălcĭ de pămêntŭ de o calitate superióră, de calitatea aceea a căreia chiriă, aicĭ lângă Dorohoiŭ, este de 2 şi 3 galbenĭ falcea. La darea acestuĭ pămêntŭ d. A. Plaiano, inspirat de simţimintele bine voitóre pentru sătenĭĭ, de simţimintele ce le aŭ moscenit de la părintele sĕŭ, a intrat în voia sătenilor şi le aŭ dat pămênturile acele ce eĭ singurĭ le aŭ cerut. Acéstă faptă n'a întârdiatŭ a aduce resultatulŭ seŭ. Sătenii, deveniţĭ proprietarĭ pe pămênturile lorŭ de hrană şi liberĭ pe braciele lorŭ, doresc din tótă inima a vedé pe D. Al. Plaiano căutându-şĭ singurŭ moşia sa, ca astŭ-felŭ sĕ pótă şi eĭ a-şĭ arĕta dragostea către

unŭ proprietarŭ ce în tóte ocasiunile le aŭ datŭ dovedĭ pipăite de buna sa voință și sĕ întemeieze relațiunile acele ce viitórea producere liberă trebue sĕ pue între proprietarulŭ mare și proprietarulŭ micŭ, între capitalŭ și muncă. Afară de acésta, sătenĭi proprietarĭ credŭ că se vorŭ îngrădi maĭ bine, că vorŭ petrece maĭ bine, cu proprietarulŭ de câtŭ cu arendașulŭ sĕŭ.

Arendașulŭ actuale alŭ moșieĭ Broscăuțiĭ calculéssă venitulŭ moșieĭ în chipulŭ următorŭ:

Claca a 300 locuitorĭ a 5 galbenĭ unulŭ	1,500
Arenda a 1,700 fălcĭ a 2 galbenĭ una	3,400
Venitulŭ crășmelorŭ	450
Venitulŭ moreĭ	120
Peste totŭ galbenĭ	5,470

Pentru acestŭ venitŭ anuale de 5470 galbenĭ, arendașulŭ plătesce proprietaruluĭ 4,500 galbenĭ.

Pămêntulŭ moșieĭ ce se esploatéssă de arendașŭ este impărțitŭ, dupe destinațiunea luĭ, în chipulŭ următorŭ:

150	fălcĭ imașŭ,
750	țérină,
350	fônațŭ,
450	fălcĭ se închiriéssă la streinĭ, de la 2 până la 3 galbenĭ falcea.
1700	fălcĭ.

Plugăria arendașuluĭ se face pe 750 fălcĭ țérina și păstoria pe 500 fălcĭ. Arendașulŭ are vite multe; insĕ nu le ține pe tóte pe acéstă moșiă, pentru cuvêntulŭ că are aiurea, maĭ departe,

la câmpŭ, pământurĭ luate cu arendă maĭ eftină de câtŭ ce-lŭ costă aceste de la Broscăuțĭ. Semănăturile arendașuluĭ consistă din 300 fălcĭ grâŭ, 150 fălcĭ popușoĭ, 100 fălcĭ ordŭ, 60 fălcĭ ovĕsŭ, 140 fălcĭ hrișca: peste totŭ 700 fălcĭ de țérine. În aceste cultura cerealelor este maĭ întinsă de câtŭ a popușoilorŭ, adică a plânteĭ care prin prăsila eĭ curĕța pământulŭ de buruenĭ rele. Aice s'arŭ părea defectuoasă cultura arendașuluĭ. Și într'adevĕrŭ și este; însĕ efectele rele ale acesteĭ culturĭ se neutralisézĕ prin abandonarea pământuluĭ în tolócă care, dinpreună cu acelŭ de popușoĭ, îĭ daŭ pământulŭ necesariŭ pentru grâŭ, care este temelia plugărieĭ sale, și care ocupă aprópe jumătate din întinderea totalĕ a țérineĭ. Cultura orduluĭ ș'a ovesuluĭ este accesoriă; căcĭ dupe grâŭ, care se séménă tómna, puterea plugărieĭ se rademă pe popușoĭ.

Arendașulŭ de la Broscăuțĭ aruncă în pământŭ o cantitate de semență multŭ maĭ mare de câtŭ ce s'ar cuveni; dar acésta o face numaĭ pentru a nu se depărta de la sistemulŭ plugărieĭ usitatŭ în partea loculuĭ. Astŭ-felŭ, elŭ sémănă:

20	până la	22	demerliĭ	de grâŭ	într'o falce;
22	—	24	—	secară	—
28	—	30	—	ovesŭ	—
18	—	20	—	ordŭ	—
3	—	4	—	popușoiŭ	—
6	—	7	—	hrișcă	—
2 ½	—	3	—	meiŭ	—

Scăderea cantităţeĭ de semênţa ce se aruncă în pământŭ este de luatŭ în considerare, maĭ alesŭ pentru semênţa care este scumpă, cum este aceea de grâŭ; însĕ pentru a se reduce cantitatea de semênţă este de neapărată trebuinţă ca arăturile să fie făcute bine, ca pământulŭ să fie pregătitŭ bine maĭ 'nainte de a se semĕna. Ş'apoĭ acésta nu se póte face cu instrumentele primitive cu care se servŭ cultivatoriĭ. De aceea rutina a corectatŭ acestŭ defectŭ, făcêndŭ a se arunca în pământ maĭ multă semênţa de câtŭ trebue. Cândŭ însă pământul va fi maĭ bine pregătitŭ de cât ce se obicĭnuesce a se face acum, atunci se póte scădea fără frică cantitatea de semênţă ce se aruncă într'o falce.

Pentru lucrulŭ uneĭ fălcĭ de pământŭ se obicĭnuea a se plăti, maĭ 'nainte de aplecarea legeĭ rurale, preciurile următóre:

40 leĭ falcea de arătură (37 leĭ galbenul).
80 leĭ falcea de prăşilă de douĕ orĭ, culesulŭ şi desfăcutulŭ este cuprinsŭ în acestŭ preciŭ.
50 leĭ falcea de secere.
40 leĭ falcea de cósă.

Şi pentru transportulŭ a treĭ merţe (360 oca), la distanţă de o postă, se plăté 12 leĭ.

Dupe aplicarea legeĭ rurale preciurile munceĭ aŭ scăḑutŭ, din causa lipseĭ de lucru şi a stagnaţiuneĭ comerciuluĭ. Preciurile scăḑute eraŭ:

30 leĭ falcea de arătură.
28 leĭ falcea de secere.
20 leĭ falcea de cósă.

D. Terenti, arendașulŭ moșieĭ Broscăuțiĭ, nu numaĭ n'a scădutŭ preciulŭ munceĭ, ci âncă a propusŭ de a-lŭ și spori. Pre câtŭ aprobămŭ nescăderea preciuluĭ munceĭ, pre atâtŭ desaprobămŭ suirea luĭ. Și cu tóte că D. Terenti a căutatŭ a sui preciulŭ munceĭ, elŭ a scădutŭ; căcĭ era în firea lucrurilorŭ se scadă. Ș'apoĭ propunerea Domnuluĭ Terenti n'a fostŭ priimită cu plăcere de nicĭ unulŭ din arendașiĭ saŭ proprietariĭ-cultivatorĭ cari caută a scădea dar nu a sui preciulŭ munceĭ.

Producerea d. Terenti se sue în grâŭ de la 10 până la 15 merțe de falce, în popușoĭ de la 18 până la 30 merțe de falce, în orzŭ de la 20 până la 25 merțe de falce, în ovĕsŭ de la 25 până la 30 merțe de falce, în secară de la 20 până la 30 merțe de falce, în hrișcă de la 8 până la 12 merțe de falce, și în meiŭ de la 15 pană la 20 merțe de falce. O merță de grâŭ trage de la 100 până la 105 oca.

Preciurile cu carĭ se vênd productele variéză: în aniĭ abundinți preciurile scadŭ; érŭ în aceĭ neroditorĭ se sue. Preciurile normale însă sunt următórele:

Grâŭ....	35	până la	40	leĭ merța.
Popușoiŭ.	25	—	30	—
Orzŭ....	20	—	25	—
Ovĕsŭ...	15	—	18	—
Secară...	20	—	24	—
Hrișcă...	15	—	20	—
Meiŭ....	20	—	24	—

Preciurile scădute sunt:

Grâu....	28	până la	30	leĭ merța.
Popușoĭ..	12	—	15	—
Ordŭ....	8	—	12	—
Ovĕsŭ...	10	—	14	—
Secară...	12	—	16	—
Hrișcă...	10	—	12	—
Meiŭ....	8	—	10	—

În anulŭ acesta, anulŭ fiindŭ secetosŭ, productele nu s'aŭ făcutŭ; și afară de acésta nicĭ n'aŭ fostŭ făcute multe semĕnăturĭ. Preciurile productelorŭ eraŭ, în Augustŭ 1865, următórele:

Grâulŭ vechiŭ	40	până la	44	leĭ merța
Grâulŭ nuoŭ .	70	—	74	—
Popușoĭ.....	45	—	50	—
Ordŭ.....	30	—	37	—
Ovĕsŭ.....	30	—	32	—
Secară	30	—	37	—
Hrișca.....	40	—	50	—
Meiulŭ	30	—	37	—

Făcêndŭ socotéla cheltuelilorŭ producțiuneĭ agricole și a veniturilorŭ eĭ, găsimŭ că nicĭ odată unŭ cultivatorŭ, ce are capitalŭ îndestulŭ, nu se póte ruina. Cândŭ se facŭ productele; se vêndŭ cu preciurĭ scădute; însă prin mulțimea lor acoperŭ cheltuelile. Cândŭ nu se facŭ productele, se vêndŭ cu preciurĭ urcate; și prin aceste se acoperŭ érăși cheltuelile. Cultivatoriĭ sunt maĭ folosiți în aniĭ ceĭ maĭ pucinŭ abundinți de câtŭ în aceĭ abundinți; căcĭ în acestia deseorĭ li se întêmplă

să nu pótă vinde saŭ să dea pe nimica productele. Și pentru că cultivatoriĭ nu voescŭ a-și perde munca lorŭ, obicĭnuescŭ, aceĭ cu minte și cu putere de capitalŭ, a ținé productele; căcĭ s'a băgat de sémă că timpulŭ lorŭ vine tot-d'a-una la aceĭ ce potŭ să ascepte. Din causa lipseĭ de vêndare a productelorŭ aŭ venitŭ cultivatoriĭ la a simți necesitatea prefaceréĭ lor în rachiŭ, pênă și a grâuluĭ. Cândŭ merța de popușoĭ se vinde cu 12 leĭ, atuncĭ prefăcênduse în rachiŭ acéstă merță, se dobêndesce de pe dênsa 36 leĭ. Aacestŭ mare avantagiŭ a făcut pe cultivator a face velnițe și a întrebuința vaporulŭ și macinele cele maĭ din noŭ iscodite, a se servi adică cu mecanica agricolĕ și cu vaporulŭ, cari sunt aginții ceĭ maĭ puternicĭ aĭ progreselorŭ agricole, chiar în acéstă parte a țereĭ care, la ântêia vedere, s'arŭ păré că este remasă multŭ înapoĭ de țĕrile cele înaintate în agricultură și care, cu tóte aceste, în prefacerea productelorŭ în rachiŭ, este fórte înaintată. Probă învederată că nevoea, munca tuturorŭ aflărilorŭ, este și muma tuturorŭ progreselorŭ agricole.

Județulŭ Dorohoiŭ este fórte multŭ înaintatŭ și în crescerea vitelorŭ. Totŭ din causa nevoieĭ ce silesce pe cultivatorŭ a scóte venitulŭ celŭ maĭ mare din pămêntŭ, se află în județŭ una din pastoriele cele maĭ lucrative; căcĭ cu vitele se servă cultivatoriĭ spre a preface érba pămêntuluĭ în car-

ne și seŭ, și spre a o duce în locurĭ depărtate pênă și la Viena, ca să o prefacă în banĭ.

Arendașulŭ moșieĭ Broscăuțĭ s'aŭ ocupatŭ fórte multŭ cu crescerea și îmulțirea vitelorŭ și chiar cu îmbunĕtățirea lor. Vom emite aiurea opiniunea nóstră asupra corcireĭ vitelor de rasă bucșană cu rasa disă de Șvițera, aicĭ trebue să constatămŭ numaĭ, spre onorea domnuluĭ Terenti și binelo agriculturei județuluĭ, că elŭ este unulŭ din ceĭ carĭ s'a aplicatŭ maĭ multŭ la corcirurĭ cu rasa de Șvițera. D. Terenti ajunsese să aibă unŭ tamaslâcŭ de aprópe una miă capete de vite! Din tamaslâculŭ sĕŭ eșeaŭ tauriĭ cari se vindeaŭ pênă la 40 galbenĭ unulŭ, gonitóre 10 galbenĭ una, boĭ de jugŭ 30 galbenĭ perechia. Însă, în mediloculŭ prosperităței tamaslâculuĭ seŭ, aŭ datŭ bóla de vite și i le aŭ luatŭ maĭ pe tóte. Abia i-a maĭ remasŭ vre o sută de capete cu mare cu mică!

Bóla de vite a sĕrăcitŭ multă lume în acestŭ județŭ, și maĭ alesŭ pe marea mulțime a cultivatorilor sătenĭ. Bóla acésta se dice că ar fi venindŭ din Rusia. Cu tóte acestea, noĭ credemŭ că este încuibată și în județulŭ Dorohoiŭ. Mĕsurile cele maĭ eficace ce se iéŭ în contra bóleĭ sunt țepuirea loculuĭ unde se ivesce, îngroparea vitelorŭ mórte ca să nu le mănânce nicĭ corbiĭ, nicĭ câiniĭ, îngroparea chiar ne jupuite de piele și oprirea a orĭ ce felŭ de comunicațiune cu ómeniĭ ce pădescŭ vitele bolnave. Tóte aceste mĕsurĭ s'aŭ aplicatŭ cu cea maĭ mare rigóre la vi-

tele bolnave ale domnuluĭ Terenti; și cu tóte aceste bóla s'a lățitŭ și vitele maĭ tóte aŭ muritŭ. Acésta probă învederatŭ că mĕsurile usitate sunt nedestulătóre pentru a opri bóla, a o stĕrpi și maĭ alesŭ pentru a scăpa de mórte vitele lovite de dênsa. La Broscăuțĭ s'a însemnatŭ câte va vite la unŭ sătĕnŭ; și pe locŭ D. Scolariŭ, sub-prefectulŭ plășeĭ Coșula, a ucisŭ vitele, a ţepuitŭ casa, și bóla nu s'a maĭ lățitŭ; ĕrŭ vitele ucise s'aŭ plătitŭ omuluĭ prin o contribuțiune voluntariă. Aceasta este unŭ faptŭ care probă în favórea mĕsurilorŭ. Sunt acum destule esemple de reușită și de nereușită a mĕsurilorŭ usitate, pentru ca unŭ observatorŭ cu sciință se găséscă unŭ câmpŭ întinsŭ nobileĭ sale ambițiunĭ de a căuta midlócele cele maĭ eficace de stĕrpire și de lecuire a bóleĭ de vite. Într'unŭ capitolŭ deosebitŭ vomŭ vorbi maĭ cu amĕnuntul despre bóla de vite, ca una ce este rĕulŭ cel maĭ mare ce bêntue agricultura și maĭ alesŭ păstoria județuluĭ Dorohoiŭ.

D. Terenti s'a ocupatŭ și cu ţinerea turmelor de oĭ, dându preferința celor negre, ca cele ce, în opiniunea sa, sunt maĭ folositóre. O óiă de aceste negre se vinde cu 60 leĭ; în anulŭ acesta, însă, din lipsa de nutrețŭ, preciulŭ uneĭ oĭ aŭ scădutŭ pênă la 10 leĭ! D. Terenti socotesce venitulŭ oilorŭ în chipulŭ următorŭ: 20 de leĭ de la mielŭ, 8 leĭ de la lapte, 5 leĭ de la lână, peste totŭ 33 de leĭ: ceea ce face unŭ venitŭ brutŭ de

peste 30 la sută. Cheltuelile sunt pentru vĕraticŭ 2 ½ leĭ și pentru iernaticŭ de la 5 pênă la 12 leĭ.

Atâtŭ prin pastoriă câtŭ și prin plugăriă, arendașulŭ moșieĭ Broscăuțĭ scóte câștulŭ moșieĭ și unŭ venitŭ care remuneréze ostenelele sale. Din acestŭ punctŭ de vedere, domnul Terenti este unul din ceĭ maĭ d'ântêiŭ arendașĭ aĭ județuluĭ; fiind că cu ostenelele sale ș'a agonisitŭ unŭ traiŭ-bunŭ și o avere frumósă, avere care i-aŭ permisŭ să rĕmâe cultivatorŭ mare chiar și după considerabila pagubă ce a încercat cu bóla de vite.

Dimăcheniĭ și Mateeniĭ sunt douĕ moșiĭ ale domnuluĭ Ión Docan. Ele aŭ o întindere ce trece peste 3000 de fălcĭ, pe care le cultivă însușĭ proprietarulŭ lor dimpreună cu sătenĭĭ, în numĕr de 200 de familiĭ, fără de a da cu chirie la vre unŭ streinŭ nicĭ măcarŭ o falce de pămêntŭ.

Venind noua lege rurală, legătura proprietarului cu sătenĭĭ s'a ruptŭ; însă în curênd érăși ș'aŭ prinsŭ capitele. Delimitarea pămêntuluĭ datŭ sătenilor s'a făcutŭ, la moșiele domnuluĭ Ión Docan, de către însușĭ locuitoriĭ sătenĭ, cărora proprietarulŭ le-a datŭ voiă să-și iée pămênturĭ orĭ unde le va plăcea. Și pămênturile s'aŭ luatŭ astŭ-felŭ câtŭ tóte vinŭ împregiurulŭ comuneĭ și maĭ multŭ despre Dorohoiŭ și Botoșanĭ. O dată cu darea în stăpânirea locuitorilorŭ a pămênturilor lorŭ, domnulŭ Ión Docan a datŭ pămênturĭ și la maĭ mulțĭ din servitoriĭ ce-ĭ întrebuințézŭ la cultura moșieĭ

și chiar la slugele sale carĭ nu aveaŭ nicĭ unŭ dreptŭ de împroprietărire. Însemnămŭ aicĭ acestŭ faptŭ pentru ca să-lŭ punemŭ faciă în faciă cu alte fapte ce le vom vedea și carĭ ne vor arĕta că aŭ fostŭ și proprietarĭ de aceĭ ce n'aŭ datŭ pămênturĭ nicĭ măcar la toțĭ ceĭ în drept, și cari aŭ dat astŭ-felŭ de pămênturĭ rele și în ponóre câtŭ locuitoriĭ aŭ fostŭ siliți se reclame, și cu aceste nemulțămirĭ să se aducă stingheriri nu numaĭ în lucrările lor, dér chiar și în acele ale proprietarilor.

D. Ión Docan a fostŭ cu o deosebită îngrijire și chiarŭ de lucrulŭ propriŭ alŭ sătenilorŭ pe carĭ atâtŭ de bine i-aŭ dirigiatŭ în lucrarea pămêntuluĭ câtŭ cu greŭ am pututŭ se deosebescŭ lanurile boerescĭ de țĕrinele locuitorilorŭ. Pretutindenea se vede la proprietariĭ saŭ arendașiĭ ceĭ ce n'aŭ inteligința de a sci să-și identifice interesele lor cu ale muncitorilor, o deosebire fórte mare între țĕrinele unora și ale altora. Țĕrinele proprietarilor sunt cele maĭ frumóse și ale țĕranilor cele maĭ próste. Din contra la d. Ión Docan nu este nicĭ o deosebire. Și acésta militézĕ fórte multŭ atâtŭ în favórea proprietaruluĭ cât și în acea a sătenilor.

Pămêntulŭ la Dimăcheni este parte nĕsiposŭ dar bun, și parte negru: într'amênduoĕ părțile organice predomnescŭ pe cele minerale. Fertilitatea acestuĭ pămêntŭ negru este esploatată cu multă inteligință de d. Ión Docan, care produce în grâŭ popușoĭ, ordŭ, ovĕsŭ, pênă la 6,000 merțe pe anŭ.

Afară de plugăriă, d-nul Ión Docan are la Dimăcheni și vite: tamaslîcŭ, herghelià, oĭ și porcĭ, și maĭ alesŭ caĭ de lucru cu carĭ se servă în ținerea poștilorŭ ce sunt pe séma sa. Caiĭ de la tóte poștele domnuluĭ Ión Docan sunt bunĭ, fórte bunĭ. Acéstă bunĕtate în caĭ provine din rênduéla ce amŭ observatŭ-o la moșia sa. Acolea trimite de la tóte poștele sale caiĭ ce aŭ căḑutŭ de slabĭ, îĭ ține și-ĭ într'arméză și astŭ-felŭ are o pepinieră de caĭ bunĭ cu care schimbă și remplasésă pe ceĭ rĕĭ.

Moșia Dimăcheniĭ este înḑestrată cu acareturĭ, pre câtŭ de frumóse pre atâtŭ și de acomodate cu tóte trebuințele agriculturei. Afară de acésta, d-nul Ión Docan are ateliere pentru tóte meșteșugurile necesarie agriculturei, precum: rotăriă, ferăriă, căruțăriă, hămurăriă, face șaiacŭ și pânḑă, cu carĭ 'șĭ îmbracă slugile, ba încă și haine simple și comode de țéră ce le potŭ purta chiarŭ arendașiĭ și proprietariĭ. D. Terenti era îmbrăcat cu haine de véra de pânḑă grósă făcute la d-nul Ión Docan.

Cu tóte că d-nul Ión Docan se găsesce în cele maĭ bune relațiunĭ cu sătenĭĭ pre carĭĭ, chiarŭ acumŭ, în urma emancipăriĭ lorŭ, continuă aĭ-ajuta și a le plăti tóte dările; însĕ în anulŭ acesta a adusŭ peste 250 de ómenĭ din Bucovina și aŭ lucratŭ cu dênșiĭ întinsele sale câmpiĭ, plătindule munca cu unŭ preciŭ fórte scăḑutŭ. Cosirea, de esemplu, a plătitŭ-o la acești streinĭ cu

câte 27 leĭ falcea și de mâncare. Și cu tóte aceste, preciurile cu cari plătesce munca sătenilorŭ, locuitorĭ pe moșia sa, nu le-aŭ scădutŭ nicĭ cu o para.

Pe lângă ședérea la țéră a aceluĭ ce se ocupă cu esploatațiunea moșieĭ, ședere care, o repețimŭ, este una din cele maĭ d'ântêiŭ condițiunĭ de sucesŭ și de prosperitate în agricultură, observatorulŭ póte vedea la Dimăchenĭ și cea-l-altă condițiune de sucesŭ, aceea de a fi căsătoritŭ, de a avea o consórtă care se iée parte activă la tóte lucrările agriculturei. - Cândŭ D. Ión Docan este cerutŭ de interesele sale a se absinta de la moșiă, ceea ce i se întâmplă fórte desŭ, atuncĭ consórtea sa i ține loculuĭ, cu o inteligință și unŭ devotamentŭ din cele maĭ rarĭ și maĭ vrednice de laudă și de încuragiare. Dómna Elena Docan caută nu numaĭ moșia ca și însușĭ soțuluĭ eĭ, darŭ și oferă serviciile sale la toțĭ aceĭ ce-ĭ solicită ajutorŭ. Acéstă bună menagiară este sora de haritate a tuturorŭ bolnavilorŭ și nevoiașilorŭ de pe moșia sa. Ea merge cu sacrificiulŭ pênă la a asista singură pe bolnavĭ, înfruntândŭ astŭ-felŭ ostenelile cele maĭ grele. Ea este, dupe espresiunea unuĭ țeranŭ, numaĭ o bucățică de omŭ, dar inima-ĭ e mare și îngrijirea-ĭ nesfîrșită pentru totŭ sĕracŭlŭ și bolnavulŭ.

Miclăușeniĭ domnuluĭ Ión Anastasiu se află totŭ pe Gigia; însĕ din susŭ de Dimăchenĭ. Acéstă moșiă are o întindere de 500 de fălcĭ și

numaĭ vre-o 40 de locuitorĭ în satŭ. Moșia Miclăușeniĭ a âmbiatŭ în arendă cu 700 galbenĭ pe anŭ. Pământurile eĭ sunt bune, roditóre și negre, atâtŭ pe déluri câtŭ și în văĭ. Arendașulŭ séměnă 70 fălcĭ de grâŭ, 50 fălcĭ de orzŭ, 35 fălcĭ de popușoĭ, 25 fălcĭ fălcĭ de ovĕsŭ și cosesce vre-o 150 fălcĭ de fônațe. Pentru acéstă cultură, cu multŭ maĭ mare de câtŭ ce se póte face cu brațiele locuitorilorŭ, arendașulŭ are trebuință de un capitalŭ considerabile, de unŭ capitalŭ de aprópe 4 galbenĭ de falcea de pământŭ cultivabile.

Alăturea cu d-nu Anastasiu se află unŭ proprietarŭ micŭ, a nume Ilie Moțocŭ, devenitorŭ din familia faimosuluĭ ministru, pe a căruia capŭ l'a cerutŭ mulțimea poporuluĭ revoltatŭ alŭ Iașuluĭ. Miculŭ acestŭ proprietarŭ din familia luĭ Moțocŭ are o sfóră ca de 20 pênă la 25 fălcĭ de pământŭ, pe care o cultivă singurŭ cu banĭ. Elŭ ține și câte-va vitișóre și trăesce o viéță pre câtŭ de simplă pre atâtŭ și de pacĭnică.

Văculeștiĭ este unulŭ din cele maĭ frumóse sate din plasa Coșula. Casele locuitorilorŭ, în numerarŭ de 200, sunt frumóse și încunjurate cu grădinĭ și livedĭ de totŭ felulŭ de pomĭ roditorĭ. Imprejmuirile lorŭ sunt tóte în cea maĭ bună stare. Curățenia din lăuntrulŭ caselorŭ este admirabile. Locuitoriĭ din acestŭ satŭ sunt avuțĭ, deprinșĭ cu munca ne întreruptă, cu abstinerea de bĕuturĭ și de cheltuelĭ rĕsipitóre. Frumósa stare a locuitorilorŭ acestuĭ satŭ se datorește

unuĭ arendașŭ care a ținutŭ acéstă moșiă unŭ timpŭ de 25 de anĭ! Indelungata ținere a contractuluĭ de arendăluire a uneĭ moșiĭ este cu totulŭ ne obicĭnuită pe aicĭ. Moșiile se datŭ în arendă pe câte 3 și 5 anĭ. Și cu tóte aceste, d-nul Adam Haretu a ținutŭ moșia Văculeștiĭ 25 de anĭ, reînoindŭ contractulŭ la tótă perioda de 3 saŭ 5 anĭ, și sporindŭ necontenitŭ câștiulŭ moșieĭ odată cu realisarea uneia din cele maĭ frumóse și maĭ bine agonisită avere. Acéstă ședere, fórte îndelungată, a arendașuluĭ pe moșiă este una din dovedile cele maĭ palpabile atâtŭ despre frumósele însușirĭ morale ale luĭ, câtŭ și despre inteligința cu care proprietarulŭ moșieĭ, Domnulŭ Petru Mavrogeni, a sciut se combine și se împace interesulŭ arendașuluĭ cu al proprietaruluĭ. Dér ceĭ ce s'aŭ folositŭ póte maĭ multŭ și de câtŭ arendașulŭ și de câtŭ însușĭ proprietarulŭ moșieĭ din acéstă îndelungată ședere a domnuluĭ Adam Haretu la Văculeștĭ, aŭ fostŭ locuitoriĭ. Dovédă de acésta este starea lor cea înfloritŭ, avuția lor, moralitatea lor și aspectulŭ celŭ frumosŭ al satuluĭ, care face să se coprindă însușĭ călătorulŭ de bucuriă și beatitudinea aceea ce numaĭ viéța câmpănéscă, onestă și laboriósă, póte să o dea.

Moșia Văculeștiĭ a trecutŭ în stăpânirea fraților Cortați, nepoțĭ aĭ domnuluĭ Petru Mavrogenĭ. Unulŭ din frați, D. H. Cortați caută singurŭ moșia. Proprietarulŭ se silesce prin tóte chipurile a face ca locuitoriĭ să nu regrete pe vechiulŭ aren-

dașŭ,, despre care conservă o aducere aminte din cele maĭ respectuóse și maĭ recunoscătóre. Proprietarulŭ-cultivatorŭ a apucatŭ calea trasă de arendașŭ, îngrigindŭ și elŭ de sătenĭ și iubindu-ĭ ca pe însușĭ fraților sĕĭ. Însemnămŭ cu plăcere că între cele ântêiŭ lucrărĭ ale domnuluĭ Cortați a fostŭ și indemnulŭ de a se face scóla comunalĕ la care și însușĭ a contribuitŭ cu darea a tóteĭ cherestelĭ trebuitóre.

Domnulŭ Cortați s'a apucatŭ în anulŭ acesta de esploatațiunea moșieĭ și a începutŭ fórte bine lucrulŭ sĕŭ. Dumnéluĭ lucrésă ca la 120 fălcĭ de grâŭ, ca la 170 fălcĭ popușoĭ, ca la 100 fălcĭ orzŭ și ovĕsŭ, și cosesce câte-va sute de fălcĭ de fónéță. Întinderea totală a moșieĭ este ca de 4000 fălcĭ. Arăturile se facŭ cu propriele sale pluguri, putênd a se întinde și peste 1000 fălcĭ de țérină.

Precumŭ în relațiunele sale cu locuitoriĭ, domnulŭ H. Cortați urmédă esemplulŭ celŭ bunŭ ce i-a datŭ fostulŭ arendașŭ al moșieĭ, asemenea și în lucrările agricole n'are acum maĭ bunŭ esemplu înaintea sa de câtŭ acelŭ ce i-lŭ dă însușĭ unchiulŭ sĕŭ, D. Petru Mavrogenĭ, care s'a îndreptatŭ cu tótă inima către agricultura rațională cea maĭ înaintată. În trécătŭ pe drumulŭ mare de la Vasluiŭ la Iașș amŭ vĕdutŭ întreprinderile d-luĭ P. Mavrogheni, adevĕrate lucrărĭ de îmbunĕtățire în agricultură, la moșia sa Târdiiĭ. Duoĕ macinĭ de seceră lucrau, trase fiindŭ de câte 4 boĭ și una condusă de unŭ emancipatŭ din ceĭ negri

în vrâstă numaĭ de 14 anĭ! Macinele seceraŭ minunatŭ de bine, cu tóte că ămblaŭ pe costiă și pe unŭ ogorŭ în care bulgăriĭ âncă nu se sfărămase. La Tărdiĭ sosise și o macină de trierŭ cu locomobila eĭ, cum și maĭ multe pluguri perfecționate și grapĭ și harabale încărcate cu grâŭ frumosŭ de sĕmênță. În aceste fapte vedemŭ apriatŭ intențiunea domnuluĭ Petru Mavrogeni de a esploata moșia, servindu-se cu macinĭ și instrumente perfecționate de agricultură. Și în adevĕrŭ, de acolea, de la unelte, de la mecanica agricolă, trebue să se încépă facerea progreselor în agricultura nóstră.

D. Cortați apucândŭ acéstă cale bună va dobêndi succese sigure și va contribui, în regiunea sa, la îmbunĕtățirea agriculturei. Arăturĭ bune, adică mărunte și adâncĭ, grăpăturĭ copióse și înainte și dupe facerea seménăturilorŭ, prășiturele cu sapa de calŭ pentru cea d'âintêiŭ și cu rariță pentru cea de doua, secerea și cósă cu macine de secere, trierulŭ cu macine de treeratŭ, étă în câteva cuvinte calea ce recomandămŭ nouluĭ proprietarŭ-cultivatorŭ alŭ moșieĭ Văculeștiĭ. Atragemŭ atențiunea domnuluĭ H. Cortați și asupra calităței semințeĭ ce va arunca în pămêntŭ, cum și asupra îngrijireĭ ce trebue să aibă de pămêntŭ spre a-lŭ face ca totŭ-d'auna recoltele ce va da să fiă câtŭ se póte maĭ curate. Astŭ-felŭ semĕnândŭ grâŭ să nu fie în lanŭ de câtŭ numaĭ grâŭ; căcĭ ceĭ ce sémĕnă grâŭ și apoĭ culegŭ și

neghină și măḍĕrichiă, aceia nu întră în regiunea unde locuescŭ cultivatorii ceĭ bunĭ, cultivatorii cari meritŭ tótă onórea și încuragerea țereĭ și a guvernuluĭ eĭ. A semĕna grâŭ curatŭ și a culege érășĭ numaĭ grâŭ curatŭ este lucrarea principale către care trebue să se concentreze tótă sciința și tótă activitatea unuĭ agricultorŭ.

Săndricenii domnuluĭ Costachi Cerchezŭ sunt lângă Dorohoiŭ; eĭ aŭ acareturĭ prea frumóse, și casă de țĕră (curte) cu douĕ rênduri în care locuesce proprietarulŭ, care-șĭ caută singurŭ moșia. Pe Săndricenĭ, a cărora întindere trece de 1000 de fălcĭ, se află unŭ satŭ cu vre-o 100 de case, așeḍate în una din positiunele cele maĭ pitorescĭ. Domnulŭ Cerchezŭ avea o cultură pre câtŭ de întinsă pre atâtŭ și de completă; căcĭ făcea nu numaĭ plugăriă dĕr și păstoriă, adică se ocupa și cu crescerea vitelor. Acum însă aŭ redusŭ vitele și maĭ cu sémă tamaslâculŭ l'a desființatŭ, mărginindu-se numaĭ la plugăriă; și a făcutŭ fórte rĕŭ.

Și într'adevĕrŭ că a făcutŭ rĕŭ; căcĭ trebue să se scie că plugăria nu póte prospera fără de păstoriă, și că cine voesce să facă o plugăriă bună, acela trebue maĭ întêiŭ să-șĭ pue păstoria în starea cea maĭ prosperă; fiind că temelia plugărieĭ este păstoria. Abandonându păstoria se face o lucrare fără temelia aceea ce-ĭ asigură reușita și durabilitatea. Pe moșia Șăndricenii domnul Cerchezŭ a avut în anulŭ acesta celŭ maĭ frumosŭ grâŭ de pri-

mâvéră din totŭ județulŭ Dorohoiŭ. Grâulŭ acesta a fostŭ semĕnatŭ de bună sémă târdiŭ, saŭ de a fostŭ și timpuriŭ n'a avutŭ ce-ĭ trebue, de óre ce în Augustŭ ăncă era maĭ multŭ verde de câtŭ galbenŭ și bunŭ de secere. Era verde și frumosŭ și cu spicele pline de grăunțe. Proprietarulŭ l'a apucatŭ în putere la seceră, și a făcutŭ fórte bine; căcĭ tótă secerătura în putere are marĭ folóse în privirea calităței și a cantităței recolteĭ.

Hilișeul luĭ Curtŭ este o moșiă din susŭ de Ezerŭ, și se află la marginea plășeĭ Coșula. Întinderea acesteĭ moșiĭ nu permite a da tuturorŭ locuitorilorŭ, a cărora numĕrŭ se sue la 130, pămêntulŭ prescrisŭ de noua lege ruralĕ; pentru că acéstă moșiă are tóte caracterile uneĭ moșie de munte, și maĭ alesŭ p'acela de a avea mulți ómenĭ și puținŭ pămêntŭ de hrană, lucru ce a îndemnatŭ pe proprietarŭ a se învoi cu țĕraniĭ dândule pămêntŭ pre câtŭ putea maĭ multŭ sĕ le dea și luându-le muncă în aceéșĭ proporțiune. Legea rurală a găsitŭ acéstă moșiă în casulŭ prevĕdutŭ pentru a se împărți în treĭ părți și a se da locuitorilorŭ duoĕ din treĭ, lăsându-se a treea parte în deplina stăpânire a proprietaruluĭ. Pămêntulŭ moșieĭ déră s'a datŭ astŭ-felŭ precumŭ prescriă legea, luându locuitoriĭ 240 fălcĭ și proprietarulŭ 120.

Comuna s'a organisatŭ remâindŭ maĭ toți locuitoriĭ cu livedele lorŭ de pruni împrejurulŭ caselorŭ și nestêngheriți de a continua și în viitorŭ

să facă rachiŭ de perge și să usuce și perge la lozniță. Biserica însĕ făcută de proprietarŭ a remasŭ totŭ pe séma proprietaruluĭ, ca și în trecutŭ, dupe însuși cererea sa. Acesta este unulŭ din aceĭ proprietarĭ românĭ cari aŭ unŭ mare respectŭ pentru cele sfinte. O singură condițiune a cerutŭ de la comună, aceea ca cheltuéla ce ar fi trebuitŭ să se facă pentru întreținerea bisericeĭ să se întrebuințeze pentru scóla comunală, pentru scóla care este a duoa biserică, biserica copiilorŭ, a pruncilorŭ celorŭ meniți a deveni rasămulŭ și gloria țereĭ.

Pămêntulŭ moșieĭ Helișeulŭ este nĕsipósŭ și se întinde și în șesulŭ Gigieĭ, unde trifoiulŭ, gisdeulŭ și drobulŭ se facŭ și fără sĕ fie semĕnate.

D. Curtu are o plugăriă întinsă; însĕ o face maĭ multŭ pe alte moșiĭ. Asemine se ocupă multŭ și cu păstoria, țiindŭ tamaslâculŭ, herghelia și oile totŭ pe alte moșiĭ. Aicĭ la Hilișeŭ nu ține de câtŭ numaĭ vre o 20 de vacĭ cu vițeĭ pentru trebuința caseĭ. Cu tóte aceste face și untŭ de prisosŭ pe care-lŭ vinde câte cu 4 pînă la 6 leĭ oca.

D. Curtu scóte dintr'o falce de érbă din șesulŭ Gigieĭ unŭ stogŭ de fênŭ, adecă unŭ stogŭ ce are împrejurŭ la braçiŭ (mĕsuratŭ adecă la înălțimea braçielorŭ) 8 pênă la 10 stângenĭ. Unŭ stogŭ de fônŭ se vinde câte 30 pênă la 32 leĭ stêngenulŭ împrejurŭ. In anulŭ acesta, din lipsa fônuluĭ, stêngenulŭ a ajunsŭ la 55 de leĭ. D. Curtu a observatŭ că în șesulŭ Gigieĭ fônațulŭ sĕŭ aruncă în-

trunu anu mai multu trifoiu de câtu alte plânte, și într'altulu mai multu graminee de câtu trifoiu. Aicî natura singură este prinsă asupra faptului care servă de basă asolementelorŭ, asupra alternăreî plântelorŭ. D. Curtu séménă în acéstă parte a loculuî 20—22 demerliî de grâŭ într'o falce, 22—24 demerliî de secară, 28—30 demerliî de ovĕsŭ, 3—4 demerliî de popușoî și 4 demerliî de meiŭ.

D. Curtu capĕtă d'într'o falce de popușoî de la 18—20 merțe, grâŭ de la 14—15 merțe, ovĕsŭ 25—30 merțe și secară de la 20 pênă la 30 merțe.

Locuitoriî de la domnulŭ Curtu ca și aceî din tóte cele-l-alte sate aŭ fostŭ părăsitŭ cultura cânepeî și a inuluî; fiindŭ că bumbaculŭ era eftinŭ și femeele ajunsese a cumpăra pânda gata séŭ a cumpăra bumbacŭ și a-l face pândă Însĕ de cândŭ s'a scumpitŭ bumbaculŭ, locuitoriî s'aŭ apucatŭ érăși de cultura inuluî și a cânepeî. Nu este satŭ în a căruî ogóre sĕ nu se védă semĕnatŭ cănepă și inŭ; dér mai multŭ cânepă de câtŭ iniĭ. Cânepa se séménă aruncândŭ câte o demerliă de semĕnță la prăjină, ceea ce face 8 merțe de falce. Pentru a se procura semĕnța de cânepă, locuitoriî obicĭnuescŭ a arunca câte o oca de semĕnță în ogórele de popușoî și la prăsile a lăsa firele de cânepă netăiete pe iciî pe colé și a avé astŭfelŭ aceea ce se numesce haldaní. Earŭ cănepa semĕnată desŭ este destinată a se culege numaî pentru făcutŭ pândă.

Inulŭ se séménă ca meiulŭ, adecă puindŭ 3 pênă la 4 demerlii de semênță într'o falce.

Brăeștii. în satulŭ Brăeștii ca și la Văculeștii, Săuceniţa și altele, locuitoriĭ obicĭnuescŭ a seména o plântă industrială numită hanosŭ care dă unŭ venitŭ mare; căcĭ dintr'o falce se póte culege producte ce aŭ o valóre de maĭ bine de 150 de galbenĭ. Locuitoriĭ séménă câte puçine prăjinĭ de hanosŭ și vêndŭ suta de oca de anisonŭ de la 120 pênă la 180 leĭ. Hanosulŭ se séménă toamna, se prășește primăvéra de duoĕ orĭ, lăsându-se ceva maĭ desŭ de câtŭ porumbulŭ. Recolta se face în Septembrie. Seménătura de hanosŭ ține maĭ mulțĭ anĭ; însĕ este de nevoe a se arunca în tot anul peste dênsa, gozurile ce remânŭ de la bătutŭ. Pentru prima óră se pune 10 pênă la 12 oca de semênță de hanosŭ într'o falce.

In Plasa Cosula nu se cultivă de locŭ tutunŭ. Asemine și cartoflele se cultivă numaĭ prin grădinĭ și numaĭ pentru trebuința caseĭ.

§. II. Moșiele din plasa Herța.

In plasa Herța, cea maĭ mică din tóte plășile, sunt 21 de sate, dintre cari multe sunt locuite de reḑeșĭ, astŭ-felŭ câtŭ acéstă plasă este aceea în care sunt ceĭ maĭ mulțĭ reḑeșĭ saŭ proprietarĭ micĭ. Locuitoriĭ de pe la cele maĭ multe reḑeșiĭ nu s'aŭ împroprietăritŭ, din causă că în comisiunea ad-hoc aŭ fostŭ ómenĭ părtinitorĭ cari la alte

reḍeșiĭ făcéŭ împroprietărirea, érŭ la ale lor și la ale amicilor lor nu o făcéŭ.

Herța are duoĕ comune sub acéstă numire: una urbană, tîrgulŭ, cu 600 de familiĭ israelite, și alta rurală cu locuitorĭi cari s'aŭ împroprietăritŭ. În comuna Herța este unŭ proprietarŭ mare, domnulŭ Panaite Cazimir, care posedă Herța urbă și parte în cotunile eĭ: Fundulŭ Herțiĭ, Țintenii și Movila.

Proprietatea domnuluĭ Cazimir este formată din cumpărăturĭ de la maĭ mulțĭ reḍeșĭ și din o baștină a 4 frațĭ Ghiculescĭ, cari se tragŭ din Logofĕtulŭ Grigorie Ghica, unchiulŭ fostuluĭ Domnitorŭ cu acestŭ nume și care moșteni pe Herțenĭ, dupe cumŭ moștenescŭ toțĭ ceĭ-l-alțĭ reḍeșĭ ce aŭ maĭ remasŭ aicĭ necotropițĭ. Ceĭ maĭ însemnațĭ din acestĭ reḍeșĭ, cari se ocupă cu agricultura, sunt Spiridon Tăutulŭ în Movilă și cotulŭ Baranca, Vasilie Florea, G. Măsianŭ, M. Păunilă, P. Scântee, în cotuna Țintenii, clironomiĭ Zamfireĭ Țintă și Iordachi Herțanu în Movila Herțanuluĭ.

Moșia Herța, pe care se află rĕḍeșĭ și d-nu P. Cazimir, este fórte lungă, aprópe de 4,000 stênjenĭ, din Ibănești și pĕnă în Molniță. Acéstă lungime s'a împărțitŭ în douĕ: una în lungulŭ vêntuluĭ și alta Fundu cu Poéna și Baranca. In partea din lungulŭ vêntuluĭ vine prin miḍilocŭ proprietatea mare a d-luĭ Cazimir d'împreună cu tergulŭ Herța; despre nordŭ vine reḍeșiĭ Herțenĭ ceșĭ aŭ comuna lorŭ la Movilă, despre vestŭ vinŭ

reḍășiĭ Țintenĭ ce locuescŭ în satulŭ Țintenii, érĭ în partea de josŭ vine trupulŭ moșieĭ împărțitŭ de-a-curmeḍișulŭ vêntuluĭ unde se află proprietatea mare a d-luĭ Cazimir cu satulŭ Fundulŭ Herțeĭ. Reḍeșiĭ din acéstă parte locuescŭ în Baranca si sunt împărțițĭ în jerbiuțe printre cari se află și d-nu Cazimir pe icĭ pe colea. Dintre reḍășĭ, ceĭ cu părți de moșiă maĭ mare sunt domniĭ G. Masian, M. Răutu, cari, la unŭ locŭ, stăpânescŭ 303 fălcĭ, în care sunt 33 fălcĭ pădure și 270 fălcĭ pământŭ bunŭ de lucru.

Herțeniĭ cu aĭ sĕĭ posedă celŭ maĭ multŭ pământŭ. După dênșiĭ vine G. Masian și, în fine, celŭ maĭ micŭ din toți d. Spiridon Tăutulŭ cu aĭ seĭ. Vorba *cu aĭ seĭ* însemnésă că elŭ stăpânesce o bucată de pământŭ cu toți rĕḍășiĭ câți se tragŭ dintr'unŭ bĕtrânŭ. Așa, de esemplu, d. Spiridon Tăutul (ce se crede pogorĕtorŭ din strĕlucita familiă a Logofătuluĭ Tăutu care este îngropată la satulŭ Bălinești pe Siretŭ în plasa Berhometele din acestŭ județŭ) are treĭ copărtași și alțĭ maĭ mulțĭ cu care împarte lățimea moșieĭ în stênjenĭ, palme și chiarŭ palmace, ajungândŭ astŭ-felŭ proprietatea împărțită în fășiĭ fășii subțiriĭ ca și nisce jirbiuțĭ, de unde s'a și luatŭ acéstă espresiune spre a designa partea de moșiă cea maĭ amănunțită a unuĭ reḍășŭ. D. Tăutu are o moșiă de 45 stânjinĭ în lățime, în care se află 39 de fălcĭ și 60 de prăjinĭ.

Domnul **Tăutulŭ** este tipulŭ, originalulŭ ade-

vĕratŭ al reḍeşuluĭ inteliginte, laboriosŭ, tenace, mîndru, şi buclucaşŭ. Elŭ are o mare dosă de speranţă în viitorulŭ planŭ de prosperitate a orĭ cărorŭ lucrurĭ întreprinde şi maĭ alesŭ procesele, cari sunt pasiunea reḍeşuluĭ. Ca reḍeşŭ de sânge curatŭ, D. Tăutulŭ ş'aŭ perdutŭ timpulŭ prin judecăţĭ şi ne maĭ avĕndŭ de ale séle aŭ luatŭ sĕ căute pe ale altora, sĕ le caute ca advocatŭ; căcĭ pĕcatulŭ reḍeşuluĭ este sĕ âmble în judecăţĭ saŭ cum se ḍice pe la icóne, adică pe la boerĭĭ ceĭ marĭ, pe la Domniă. D. Tăutu datoresce părticica sa de moşiă recompenseĭ ce a priimitŭ ca advocatŭ; fiind că p'a sa propriă a vĕnduto, după obiceiulŭ reḍeşescŭ, unuĭ boerŭ mare, Logofĕtulŭ Ghica, care din făşiĭ făşiĭ aŭ formatŭ moşia Herţeĭ luându reḍeşiĭ şi prefăcendŭ pe reḍeşĭ din proprietarĭ în clăcaşĭ. D. Tăutu, care se ḍice şi omŭ de casa luĭ Ghica, căcĭ totŭ reḍeşulŭ maĭ ceva caută sĕ fiă omŭ de casă vre unuĭ boerŭ mare, stăpânesce astăḍĭ moşia de 39 fălcĭ 60 prajinĭ ce-ĭ a dat-o patronul sĕŭ.

D. Tăutu are tóte viciurile şi tóte virtuţile reḍeşuluĭ nostru. Elŭ n'a trădatŭ pe nimenĭ; însă judecăţile l'aŭ struncinatŭ într'atâtŭ câtŭ elŭ şi astăḍĭ chiar este strămtoratŭ: şi pentru a scăpa de nevoie a fostŭ silitŭ sĕ dea în arendă o parte din moş'a sa. Arendaşulŭ domnuluĭ Tăutu este domnul Leizer Paponitu; unŭ jidovŭ din Herţa. Reḍeşulŭ a găsitŭ de arendaşŭ pe unŭ jidovŭ!

Din întinderea de 39 fălcĭ 60 prăjinĭ, vorbimŭ

cu cifre esacte, căcĭ cu reḍeșiĭ nu se încape a proximațiunĭ și maĭ alesŭ în materia de întindere de moșiă. D. Tăutu a datŭ în arendă luĭ Leizor 20 de fălcĭ *lucrate*, rĕmâindŭ restulŭ de 19 fălcĭ 60 prăjinĭ pe séma sa. Moșia de 20 fălcĭ s'a datŭ în arendă cu 80 de galbenĭ pe treĭ anĭ, și baniĭ luațĭ înainte. A calculatŭ reḍeșulŭ; dĕr a calculatŭ și ovreulŭ. Se espunemŭ maĭântĕiŭ cultura reḍeșuluĭ ca proprietarŭ, s'apoĭ cultura jidovuluĭ ca arendașŭ.

Acareturile domnuluĭ Tăutulŭ sunt o casă în care locuesce, acoperită cu paĭe, cu duoĕ odăĭ și o cameră, avêndŭ în lăuntrulŭ caseĭ lumina prin ferescĭ de sticlă, curățenia cea maĭ mare și divanurĭ cu saltelĭ și perine de pufŭ; érŭ în fundulŭ odăeĭ celeĭ maĭ marĭ o masă ornată cu totŭ ce a pututŭ elŭ aduna, pênă și cu jucăriĭ stricate de copiĭ, ferescele aŭ perdelĭ de citŭ, în scurtŭ imitarea mobiliăreĭ vechilorŭ case de boerĭ marĭ se vede în lăuntrulŭ caseĭ combinată cu mobiliarea caselorŭ ţĕrĕnescĭ, rochiĭ de lână spânḍurate în cuie, fermenelĭ, lăgicere, prosópe și alte pânḍeturĭ puse pe culme și la capetele amênḍurorŭ divanurilorŭ lăḍĭ de Brașovŭ cu clituri de scórțe pe dênsele, cu paplomĭ și cu o mulțime de perine puse unele peste altele pênă în podulŭ caseĭ.

Afară de acéstă casă de locuitŭ a domnuluĭ Tăutu, maĭ este în ogradă și o cuhne cu 2 odăĭ pentru slugĭ, unŭ grajdiŭ, unŭ ocolŭ de vite cu șu-

în fundŭ, unŭ hambarŭ, o șură de tresurĭ, unŭ coșărŭ, o cotéță de porcĭ rĕdicată pe stâlpĭ, o cotéță de găinĭ, unŭ zemnicŭ cu bărne și o fântână lângă casă. Tóte aceste sunt îngrădite bine cu nuelĭ avêndŭ o întrare în ogradă (curte) cu pórtă și la stâlpiĭ porțiĭ cu duoĭ plopĭ de Italia prea frumoșĭ. Lângă ogradă, d. Tăutu are o despărțitură îngrădită unde se află aria; érŭ în partea despre nordŭ o plăntare artificiale de răchiță, puse în rêndŭ de-a-lungulŭ garduluĭ.

Tóte aceste acareturĭ sunt totŭ ce se póte găsi maĭ completŭ la o casă de țéră; ele arétă cea ce face unŭ omŭ care șéde la țéră pentru comoditatea și trebuințele esistinței sale, cum și pentru îmbunĕtățirea și înfrumusețarea proprietățeĭ sale.

Împrejurulŭ caseĭ de țéră a d. Tăutu se află, făcute de dênsulŭ, alte cincĭ case în cari ședŭ locuitoriĭ cu cari se servă în cultura moșieĭ sale. Acestorŭ locuitorĭ d. Tăutu le-aŭ datŭ nu numaĭ câte 12 ½ prăjinĭ de fie-care, dér și chiar casele, fără de nicĭ o despăgubire. Lucrulŭ acesta ne arétă dragostea cu care a îmbrăcișatŭ reḑeșulŭ legea de îmbunĕtățire a sórteĭ țĕranuluĭ și sacrificiulŭ de care a fostŭ capabile ânima luĭ, a luĭ maĭ cu sémă care pentru unŭ palmacŭ de pămêntŭ este în stare să se judece tótă viéța.

D. Tăutu are împrejurulŭ caseĭ sale o grădină de florĭ; căcĭ florile sunt desfătarea și mângăerea și a reḑeșuluĭ, are și o grădină de pomĭ roditorĭ dupe obiceiulŭ pămêntuluĭ, ținutŭ de toțĭ reḑeșiĭ, are și o

grădină de 60 de prăjini în care cultiva plănta industrială cea mai producătóre, tutunul, și care ne arétă că reḍeșulŭ nostru este capabile a face progrese în agricultură, are și o grădină de verdețurĭ, carĭ sŏ întrébă bine la tĕrgŭ la Herța, are și harbuseriŭ, are și locŭ ca de 50 prăjinĭ în care séménă cânepă. Tóte aceste culturĭ de plăntele industriallĭ cele maĭ bănóse se facŭ de către d. Tăutu cu o îngrijire vrednică de tótă lauda. D. Tăutu are, în fine, pe mica sa moșie, și o crĕșmă! A trebuitŭ ca reḍeșulŭ să-și dea în peticŭ. De arŭ avea reḍeșulŭ numaĭ cáți-va stênjinĭ de moșiă, elŭ nu póte să se rabde și să nu-și facă și o crĕșmă pe dênsa; căcĭ în acéstă crĕșmă elŭ pune tótă fudulia sa de proprietarŭ și tótă superioritatea ce a avut-o pĕnă acum asupra țĕranuluĭ clăcașŭ. Crĕșma ămblă cu chiriă de 10 galbenĭ pe anŭ.

Pămêntulŭ cultivabile alŭ domnuluĭ Tăutu este împărțitŭ în douĕ: în pămêntŭ datŭ locuitorilorŭ și în pămêntŭ opritŭ pe séma sa Celŭ d'ântêiŭ are o întindere de 5 fălcĭ în țérină și de 3 fălcĭ în fônațe; celŭ de al douilea are 6 fălcĭ țérinŭ, 11 fălcĭ fônațe și 10 fălcĭ imașŭ. Acéstă împărțire a pămêntuluĭ este resultatulŭ celorŭ maĭ îndelungate și maĭ amĕnunte combinațiunĭ de Economiă rurală. Ne place a constata în acéstă împărțire esistința în agricultura nóstră, în agricultura reḍeșilor nostri, a principiuluĭ celuĭ maĭ mare din agricultură, din agricultura cea maĭ ra-

ţionată şi mai înaintată, adică a precumpănirei păstoriei asupra plugăriei şi chiar în împrejurările de esploatare în care braciele, munca, nu lipsesce lucrăreï ogórelor. În 39 falcĭ, domnul Tăutu are 11 fălcĭ pentru plugăriă şi 21 de fălcĭ pentru păstoria. Cu acéstă păstoriă se ţine în flóre plugăria domnuluĭ Tăutu.

Domnulŭ Tăutu ţine pe moşióra sa 19 capete de vite cu care lucréză pământulŭ şi pentru sine şi pentru arendaşulŭ sĕŭ Domnulŭ Tăutul lucrând pământulŭ arendaşuluï sĕŭ s'aŭ făcutŭ din proprietarŭ clăcaşŭ! Din 39 de fălcĭ, amŭ maĭ spus-o, D. Tăutu a datŭ în arendă 20 fălcĭ, şi le-a datŭ cu lucrulŭ cu totŭ, şi trebue să le lucreze, lucrând şi pentru sine pe cele 19 ce'ĭ aŭ remasŭ.

Valórea fonciariă a moşieï domnuluĭ Tăutu se suie la 995 galbenĭ, socotindŭ falcea câte 25 de galbenĭ. Venitulŭ fonciarŭ ar putea fi estimatŭ la 48 galbenĭ, dupe cum urméză:

11	galbenĭ	pentru	11	fălcĭ	de ţérină.
28	—	—	14	—	fónéţă.
5	—	—	10	—	imaşŭ.
4	—	—	4	—	grădiniĭ.
48	galbenĭ	din	39	fălcĭ	de pământŭ.

Cândŭ arŭ avea capitalŭ pecuniarŭ, căcĭ de celŭ intelectuale şi morale nu duce lipsa domnul Tăutu, atunci elŭ arŭ fi pututŭ sĕ nu dea moşia în arendă De arŭ fi lucrat-o pe séma sa, D. Tăutu arŭ fi fostŭ silitŭ sĕ aibă unŭ capitale circulătorŭ de 4167 leĭ cu cari se facă cheltuelile următóre;

Arătura a 11 tălcĭ a 60 leĭ falce..... 660
Semênța de porumbŭ a 4 dimer. de falce. 260
Munca a 11 fălcĭ a 80 leĭ de falce..... 880
Cósa a 14 fălcĭ fŏnéță a 45 de falce... 630
Imașulŭ a $\frac{1}{2}$ galbenŭ de falce..... 185
Impositulŭ fociarŭ..... 18
Renta pămêntuluĭ (48 galbenĭ)..... 1,530
Peste totŭ... 4,167

Acéstă cheltuélă s'a făcutŭ, semĕnândŭ numaĭ popușoĭ a cărora semênță nu costa multŭ. Dér de s'ar fi pusŭ și grâŭ, a căruia sĕmênță este scumpă fiindŭ cerută a fi și multă, cheltuéla arŭ fi fostŭ cu multŭ maĭ mare. Lucrândŭ numaĭ porumbŭ în țérine și cosândŭ și fŏnulŭ, venitulŭ moșióreĭ domnuluĭ Tăutu s'arŭ sui la suma de 4975 leĭ, și anume:

Din 11 fălcĭ popușoĭ, luândŭ numaĭ câte 10 merțe din falce, arŭ lua 110 merțe, a 20 leĭ merța, face..... 2,200
Din 14 fălcĭ fŏnéță arŭ putea să ésă 7 stoguri de fŏnŭ, a 10 galbenĭ stogulŭ.... 2,590
Venitulŭ a 11 fălcĭ de imasŭ..... 195
Peste totŭ... 4,975

Scăděndŭ cheltuelile din venitŭ, rĕmâne beneficiŭ curatŭ din cultură 808 leĭ.

Adăogêndŭ acestŭ beneficiŭ, eșitŭ, din cultură, cu renta pămêntuluĭ 1530 leĭ și beneficiulŭ din tutunŭ și cele-l-alte grădinĭ, carĭ se sue la 1550, venitulŭ a 39 fălcĭ de pămêntŭ s'arŭ sui la 3888 leĭ.

Dar, domnulŭ Tăutulŭ fiindŭ nevoiesŭ de banĭ

și fiindŭ silitŭ a plăti și o dătoriă stăruitóre (în genere reḑĕșiĭ sunt plinĭ de datorĭĭ) a datŭ în arendă 20 de fălcĭ, pe care s'aŭ îndatoratŭ a le și lucra. Maĭ 'nainte de a presinta calcurile de producere ale arendașuluĭ, încheemŭ aicĭ cultura miculuĭ proprietarŭ-cultivatorŭ constatàndŭ lipsa în care se află esploatațiunea luĭ de capitalŭ circulătorŭ și făcêndŭ a se simți necesitatea de așeḑĕminte de creditŭ în genere, érŭ maĭ cu sémă pentru creditulŭ rurale prin care reḑĕșiĭ și toți nouĭ proprietarĭ micĭ fonciarĭ se nu scape din mâuele lorŭ pămênturile căștigate, precum s'aŭ întêmplatŭ acésta și se vede pe tótă ḑioa între reḑĕșĭ și chiar între proprietarĭĭ marĭ de pămênturĭ, cari asemenea din lipsa stabilimentelorŭ de creditŭ fonciare perdŭ frumósele lorŭ averĭ, cu tóte că pênă maĭ ĭerĭ avéŭ sprijinulŭ guvernuluĭ și a uneĭ posițiunĭ sociale privilegiate.

Puterea cultureĭ micĭ, a plântelorŭ orticole, industriale, tecstile se vede la domnul Tăutu în tótă splendórea eĭ; căcĭ numaĭ cu dênsa-și ține casa cu totŭ confortebilele particularŭ reḑĕșuluĭ. Cu tutunulŭ, domnu Tăutu a reeșitŭ maĭ multŭ de cât cu orĭ care altă plântă. Din 30 de prăjinĭ tutunŭ a doběnditŭ 70 de galbenĭ! Și tutunulŭ sĕŭ este de o calitate bună. Cultivatorele se tânguesce că tutunulŭ ce produce este slabŭ, și pentru a-ĭ da putere elŭ a strepunsŭ hlugenulŭ și l'a mucăritŭ: și cu aceste lucrărĭ a ajunsŭ a produce unŭ tutunŭ tare. Câtă ostenélă, câtă migăélă cu

cultura tutunuluĭ! însĕ și câtă mulțumire cândŭ ajunge cineva a face cu tutunulŭ pênă peste 150 de galbenĭ, venitŭ curatŭ dintr'o falce. Dar lipsa de capitalŭ silesce pe domnul Tăutu a se mărgini în cultura numaĭ a 30 de prăjinĭ, când ar putea prea lesne se cultive și 300 de prăjinĭ.

Jidovulŭ Leizer, avêndŭ capitalŭ desponibile, a luatŭ de la domnulŭ Tăutu în arendă 20 de fălcĭ cu lucru cu totŭ. Eată acum și socotélă domnuluĭ Leizer. Pentru 20 de fălcĭ a plătitŭ 80 de galbenĭ pe carĭ i-aŭ datŭ înainte pe treĭ anĭ, vrea sĕ ḑică în arenda ce dă trebue se între și procentele acestuĭ capitalŭ. Procentele se socotŭ de 20 la sută; căcĭ acesta este venitulŭ ce aduce p'aicĭ capitalulŭ întrebuințatŭ. Procentele facŭ déră 16 galbenĭ saŭ 592 de leĭ pe anŭ. Arenda anuale fiindŭ de 987 leĭ, ea se rĕdică cu procentele la 1579 leĭ saŭ câte 79 leĭ de falce, înduoitŭ adică de câtŭ ce se plătesce arenda pe anŭ în acéstă parte a loculuĭ. Dérŭ în acéstă arendă nu este numaĭ renta pămêntuluĭ de 30 leĭ de falce de arătură, de 60 leĭ de falce de fŏnațŭ și de 16 leĭ de falcea de imașŭ, adică, în termine de miḑilocŭ, de 35 leĭ, saŭ aprópe unŭ galbenŭ de falce (galbenulŭ ămblă aicĭ 37 leĭ), dar și munca, care face celŭ puținŭ alțĭ 35 leĭ de falce, una cu alta.

Arendașulŭ capĕtă de la proprietarŭ nu numaĭ pămêntŭ, dar și munca trebuitóre pentru a-lŭ lucra, adică: prașêla, secerea și cósa. Munca acé-

ata se sue la 650 leĭ pe anŭ; căcĭ ea face în prașélă pe 5 fălcĭ 300
în secere pe 5 fălcĭ. . 140
în cósă pe 10 fălcĭ. . 200
peste totŭ . . . 650

Socotită falcea de prășélă 60 leĭ, de secere 30 leĭ și de cósă 20 leĭ, socotită astŭ-felŭ cu preciurile cele maĭ scădute ce-șĭ póte închipui cineva.

Arendașulŭ, luândŭ pământŭ și muncă de la proprietarŭ, face socoteala următóre de cheltuelile și veniturile esploatațiuneĭ celorŭ 20 de fălcĭ.

Cheltuelile sunt următórele:

Pentru 10 fălcĭ arătură a 45 leĭ falce. 450
Semĕnța a 3 fălcĭ cu popușoĭ..... 72
Semĕnța a 3 fălcĭ cu orzŭ..... 180
Semĕnța a 3 fălcĭ cu grâŭ..... 300
Semĕnța uneĭ fălcĭ de secară..... 180
Arenda pământuluĭ și procentele arendeĭ pe anŭ..... 1575
Cheltuelile peste totŭ leĭ..... 2761

Din aceste cheltuelĭ arendașulŭ a dobênditŭ anulŭ trecutŭ:

30 merțe popușoĭ a 24 leĭ merța... 720
36 merțe orzŭ a 20 leĭ merța..... 720
16 merțe grâŭ a 48 — — 768
8 merțe secară a 24 — — 224
7 merțe hăldanĭ a 30 — — 210
3 stoguri fĭnŭ..... 664
peste totŭ leĭ. 3306

Scădêndŭ cheltuelile din venituri, rĕmâne folos

curatŭ 545, ceea ce face câte 27 leĭ de falce din cultura eĭ, afară de ceĭ 20 la sută dobêndiți pentru capitalulŭ datŭ cu anticipare în plată arendeĭ moșieĭ.

Anulŭ acesta (1865) a fostŭ reŭ, și de aceea a mersŭ fórte reŭ și arendașuluĭ. Afară de acésta nicĭ proprietarulŭ n'a lucratŭ arendașuluĭ totŭ pămêntulŭ, dupe cum s'a fost îndatoratŭ prin contractŭ.

Eată déră o judecata născută. Rețeșulŭ se gătesce sĕ mérgă la judecată și putemŭ fi siguri că va ajunge cu dênsa pênă și în Bucurescĭ; căcĭ nu are de gândŭ sĕ se lase cu una cu duoĕ. Elŭ bagă vină totŭ jidovuluĭ pentru că nu i-a făcutŭ lucrulŭ datoratŭ,

Moșia Herța și târgul este tăĕtŭ în duoĕ de apa Herța ce vine din délurile cu păduri ale cotuneĭ Fundulŭ Herțeĭ, trece prin marginea de susŭ a tĕrguluĭ și se vérsă în Prutŭ la $^1/_4$ de oră de tĕrgŭ. O parte din mahalalele târguluĭ Herța remânŭ dincolo de părĕulŭ Herța pe costișa și restulŭ cu ulița cea mare și lungă se întinde pe o frumósă aședĕtură în pantă. La marginea târguluĭ în partea drépță se află casa de țéră cu unŭ parcŭ încunjuratŭ cu zidŭ în care șéde proprietarulŭ Herțeĭ (a târguluĭ și a uneĭ părți de moșie), domnulŭ P. Cazimir.

Proprietarulŭ caută singurŭ moșia, precumŭ caută și alte moșiĭ ce le are luate în arendă. Dorința de a se folosi câtŭ se póte maĭ multŭ din cultura pămêntuluĭ a făcutŭ și pe alțĭ proprietarĭ

din acestŭ județŭ, precum sunt domniĭ N. Vasiliu Pilat, Ochrinoschi, G. Holban, de a-șĭ esploata nu numaĭ moșiele lorŭ, dĕr și pe ale altora, luându-le în arendă. Interesele de proprietarŭ și fermierŭ se vĕdŭ aicĭ întrupate în aceéșĭ persónă fără nicĭ unŭ inconvenientŭ; căcĭ se póte ca unŭ omŭ harnicŭ sĕ lucrese moșia atâtŭ pentru interesulŭ presinte, interesulŭ ce-lŭ are în vedere maĭ multŭ arendașulŭ, câtŭ și pentru interesulŭ viitorŭ, acela ce-lŭ are maĭ multŭ în vedere proprietarulŭ, care caută a-șĭ asigura o sporire a venituluĭ eĭ într'unŭ viitorŭ maĭ multŭ saŭ maĭ puçinŭ depărtat, dupe cum se vede acésta la Principele Moruzŭ Svoreșténu, la domnulŭ N. Bașotă, Lătescu, Baltă, Vesescu și la mulțĭ alțiĭ. Domnulŭ P. Cazimir, însĕ, d. N. V. Pilatŭ, d. G. Holbanŭ și alțiĭ, cu tóte că sunt proprietarĭ-cultivatorĭ, sunt și arendașĭ, esploatézĕ și moșiĭ la care nu aŭ altŭ interesŭ în vedere de câtŭ numaĭ venitulŭ presinte, adecă numaĭ venitulŭ din timpulŭ arendăluireĭ, fără a se preocupa câtușĭ de puçinŭ de îmbunĕtățirĭ, de cruțărĭ ale fertilitățeĭ pămêntuluĭ, de sporirĭ, în fine, ale veniturilorŭ în timpiĭ ce aŭ sĕ urmeze dupe eșirea lorŭ din arendă. Cultivatorul ce dispune de unŭ capitalŭ se folosesce fórte mult făcênduse maĭ bine arendașŭ de câtŭ proprietar. Proprietariĭ-cultivatorĭ, ca domniĭ N. V. Pilat, Ochrinoschi, etc. aŭ începutŭ prin a fi arendașĭ și cu căștigurile adunate ca fermierĭ ș'aŭ cumpĕratŭ proprietățĭ și aŭ ajunsŭ a fi și proprie-

tarĭ-cultivatorĭ. Îndulciţĭ de câştigurile ce se realiséză cu arendaşia, eĭ nu potŭ sĕ se lase de a fi şi fermierĭ, măcar că aŭ devenitŭ acum proprietarĭ. Puindŭ în pămêntŭ adică în cumpĕrare de proprietăţi o parte din capitalulŭ lorŭ, eĭ sciŭ bine că venitulŭ capitaluluĭ acestuia în rentă este maĭ micŭ de câtŭ venitulŭ capitaluluĭ circulătorŭ în interesŭ (dobêndă): şi de aceea în vederea procentuluĭ celuĭ maĭ mare ce le aduce capitalulŭ neangageatŭ, eĭ se ocupă şi âncă fórte multŭ cu esploatarea de moşiĭ luate în arendă. Tótă reuşita unuĭ proprietarŭ-cultivatorŭ şi arendaşŭ depinde maĭ multŭ de la suficienta cantitate a capitaluluĭ de care dispune de câtŭ de la orĭ care altă împrejurare economică. O cădere eclatantă este sigură pentru totŭ proprietarulŭ arendaşŭ ce se întinde maĭ multŭ de câtŭ ce-ĭ permite puterea capitaluluĭ sĕŭ disponibile.

D. P. Cazimir face o cultură întinsă ca proprietarŭ-cultivatorŭ pe moşia sa Herţa; ca arendaşŭ însĕ alŭ moşieĭ statuluĭ Puţureniĭ din Plasa Prutulŭ de josŭ elŭ nu are destulŭ capitalŭ pentru ca sĕ pótă merge şi ca arendaşŭ atâtŭ de bine precumŭ se vede că merge ca proprietarŭ-cultivatorŭ aicĭ. În moşia Herţa intră şi târgulŭ Herţa.

Târgulŭ Herţa este situatŭ pe proprietatea domnuluĭ Cazimir. Târgoveţiĭ, în numĕrŭ ca la 700 de familiĭ, maĭ tóte istraelite, plătescŭ proprietăţeĭ unŭ embaticŭ de 7 leĭ pe stângenĭ la faţia uliţeĭ ceĭ marĭ, de 4, de 3 şi de 1 leŭ

n dosuri. Venitulŭ acestuĭ embaticŭ se sue la câte unŭ galbenŭ de familiă una cu alta. Întinderea târguluĭ d'impreună cu imaşulŭ d'împrejurulŭ luĭ póte sĕ aĭbă pênă la 300 de fălcĭ. Vitele târgoveţilorŭ sunt supuse la o dare de 18 leĭ de capŭ de vită mare şi de 4 leĭ de capră. Sunt vre o 200 de capre ce se ţinŭ de târgoveţĭ pentru lapte. Proprietatea însĕ este datóre a plăti văcaruluĭ ce păşesce vitele târguluĭ: şi plătesce acestuia câte 4 leĭ de capulŭ de vită mare. Afară de acésta, proprietatea ĭé câte 4 leĭ de la tótă vita mare şi câte 20 parale de cea mică ce se taĭe pentru trebuinţa târguluĭ.

Monopolurile de pitărie şi casapiă sunt desfiinţate; érŭ acelŭ de beuturĭ esistă âncă, aducênd proprietăţeĭ unŭ venitŭ de 7 leĭ de vadra de rachiŭ şi de 50 parale de vadra de vinŭ. Tóte veniturile proprietăţeĭ din târgulŭ Herţa se sue la 1000 de galbenĭ pe anŭ.

De la desfiinţarea monopolurilorŭ s'a găsitŭ cu cale de către consiliulŭ judeţianŭ a se pune o tacsă pe rachiŭ în folosulŭ comuneĭ de câte 5 leĭ de vadră în comunele ruralĭ şi de câte 10 leĭ de vadră în comunele urbane. La Herţa însĕ s'a pusŭ în budgetulŭ comunale numaĭ 8 leĭ de vadră şi nicĭ acésta nu s'a pututŭ percepe; căcĭ adăogêndu-se monopolulŭ de 7 leĭ la vadra de rachiŭ alŭ proprietăţeĭ cu monopolulŭ de 8 leĭ alŭ comuneĭ se face tacsa de 15 leĭ de vadră, adecă maĭ mare de câtŭ preciulŭ cu care se cumpĕră

acéstă vadră de la velnițe în anii ceĭ abundinți în producte. Suirea tacselorŭ la o sumă atâtŭ de mare aduce împuținare în consumațiune. Și pentru ca împuținarea sĕ nu aducă vre o scădere în venitulŭ proprietățeĭ, proprietarulŭ tîrguluĭ a protestatŭ înscrierea tacseĭ monopoluluĭ rachiuluĭ în budgetulŭ comuneĭ, propuindŭ tacsarea altorŭ obiecte în profitulŭ comuneĭ. Acéstă protestare a împedecatŭ punerea în lucrare a budjetuluĭ astŭfelŭ câtŭ acum cheltuelile continuă, fără ca veniturile sĕ se adune.

În tîrgulŭ Herța nu sunt numaĭ jidovĭ, dar și creștinĭ. Acestia aŭ douĕ bisericĭ: una de piatră care se întreține cu cheltuela spitaluluĭ St.-Spiridonŭ din Iașĭ și alta cu cheltuéla comuneĭ. Când s'a ziditŭ biserica de piatră, creștiniĭ din Herța aŭ cerutŭ ajutorŭ, pentru a o putea termina, de la ceĭ din Dorohoiŭ: și acestia li-a datŭ impuindu-șĭ o dare de câte unŭ leŭ de ușă. Darea acésta esistă și în ḍioa de astădĭ, prefăcută din estraordinariă și momentaniă în ordinariă și dăinăitóre și percepêndu-se de atâta timpŭ de către spitalulŭ St.-Spiridon care și îngrijesce de biserică, póte pentru ca se rescumpere darea ce o percepe de la crestiniĭ din Dorohoiŭ. În contra acesteĭ dărĭ se plângŭ locuitoriĭ din Dorohoiŭ și n'arŭ strica ca să se rĕdice și se remâe ca fie-care comună să-șĭ întreția biserica sa.

Casele din mahalalele tîrguluĭ Herțeĭ sunt încungiurate cu garduri de nuelĭ, pe lângă care s'aŭ

răsăditŭ cătină, care formésă unŭ gardŭ viŭ de o unŭ aspectŭ fórte pitorescŭ și frumosŭ. S'arŭ puteà opri prin tăiére cresterea cătineĭ, care se réḑămă pe gardurile de nuele, și astŭ-felŭ s'arŭ putea îndesi și îngroșa și forma unŭ gardŭ viŭ, pre câtŭ de durabile pre atâtŭ și de nepenetrabile fără ca să maĭ fie trebuință de gardurile de nuele.

În una din mahalalele Herțeĭ locuesce domnul Ión Osianŭ în al cărui grajdiŭ amŭ vĕḑutŭ treĭ armăsarĭ, din care duoĭ arabĭ și unulŭ de la Dumbrăveni, cum și douĕ epe totŭ din rasa de la Dumbrăveni. Aceste vite de preciŭ aŭ fostŭ aduse aicĭ la Herța de către unŭ locuitorŭ jidovŭ din acestŭ târgŭ, anume, Mendelŭ Rosenstain care le-aŭ încredințatŭ în păstrarea și îngrijirea domnuluĭ Osianŭ. Mendelŭ Rosenstain întreprinsese negociulŭ de caĭ de preciŭ ce aŭ mare căutare atâtŭ în Orientŭ câtŭ și în Occidentŭ. Vĕḑêndŭ elŭ că în Turcia, și maĭ alesŭ în Constantinopole, se caută fórte multŭ caiĭ ceĭ frumoșĭ de hamŭ, telegariĭ, și că în Rusia, Germania și Francia se caută fórte multŭ armăsariĭ de rasă arabă, s'a apucatŭ de strînsulŭ cailor de lucsŭ din părțile occidentale, și de transportulŭ lor la Constantinopole, unde vêndêndu-ĭ cumpĕra în locŭlŭ lor armăsarĭ arabĭ și-ĭ aducea în Europa. Elŭ a începutŭ prin a duce aicĭ la Herța, cartierulŭ generalŭ alŭ vasteĭ sale întreprinderĭ comerciale, nuoĕ caĭ de hamŭ. Cu patru dintr'ênșiĭ a plecatŭ la Constantinopole. Acolea i-a desfăcutŭ, i-a schimbatŭ, a făcutŭ ce

a pututŭ şi ce a vĕdutŭ că póte să-ĭ fiă maĭ de folosŭ, şi s'a întorsŭ la Herţa cu treĭ armăsarĭ arabĭ de mare preciŭ. Pe unulŭ din eĭ l'a datŭ d-luĭ d. Balşŭ de la Dumbrăveni în schimbŭ cu unŭ altŭ armăsarŭ din hergelia sa şi cu 5 epe. Mendel Rosenstain lăsândŭ la Herţa armăsariĭ ceĭ duoĭ arabĭ ce i-a adusŭ din Constantinopole şi p'acelŭ luatŭ de la Dumbrăveni, a plecatŭ a doua óră la Constantinopole cu ceĭ cinci caĭ ceĭ remăsese, i-aŭ vêndutŭ şi s'a întorsŭ înapoĭ numaĭ cu unŭ armăsarŭ arabŭ de mare preciŭ. Armăsarulŭ acesta a peritŭ, lăsândŭ în cea maĭ mare consternaţiune pe biĕtulŭ jidovŭ. Rosenstain a plecatŭ a treia dată la Constantinopole cu caĭ de hamŭ şi epe şi întorcêndu-se, fără ca să maĭ aducă alţĭ armăsarĭ, a muritŭ pe drumŭ, la Brăila. Armăsariĭ 3 şi epele 2, remase la Herţa, eraŭ în mâna domnuluĭ Osianu care nu voea aĭ da socieĭ luĭ Rosenstain maĭ 'nainte de a i se respunde cheltuéla făcută cu întreţinerea lor. Pe când vĕduva căuta banĭ ca să scóţă caiĭ, s'a pomenitŭ cu unŭ Italianŭ din Constantinopole, anume Lazar Bronzi, cari audindŭ de mórtea luĭ M. Rosenstain a venitŭ cu o sentinţă a Tribunaluluĭ de Comerciŭ din Constantinopole, legalisată de agintele Românieĭ D. C. Negri, şi a reclamatŭ la Tribunalulŭ de Dorohoiŭ peste 1500 galbenĭ banĭ, puşĭ de dênsulŭ în specula de harmăsarĭ arabĭ şi de caiĭ de lucsŭ ce făcé Mendel Rosenstain. Harmăsariĭ şi epele s'aŭ secuestratŭ, s'aŭ vêndutŭ la licitaţie, cumpă-

rătorulŭ harmăsarilorŭ este proprietarulŭ moșieĭ Ichimeniĭ din Plasa Prutulŭ de josŭ, unde s'aŭ și aședatŭ spre a face serviciulŭ herghelieĭ ce s'a începutŭ a strênge din epe alese și potrivite cu dênșiĭ. Viitorulŭ acesteĭ herghelii nu póte de cătŭ sĕ fiă frumosŭ cu astŭ-felŭ de tipĭ reproducătorĭ. Asupra acestora de pe acumŭ trebue sĕ ațintimŭ căutăturile nóstre în interesulŭ îmbunĕtățireĭ raseĭ cavaline din județulŭ Dorohoiŭ, care a și ajunsŭ a fi astădĭ în ramulŭ păstorieĭ celŭ maĭ înaintitŭ din tóte județele Românieĭ.

Moșia Herța. Pe moșia Herța și pre cotuna Fundulŭ Herțeĭ cum și pe cele-l-alte jirbiuțĭ de reșeșiă se face o cultură mare de către d. Cazimir pe o întindere de 700 fălcĭ, din care 350 fălcĭ arătură, 150 fălcĭ fônațŭ și ca vre o 200 fălcĭ imașŭ.

Moșia acésta d'impreună cu târgulŭ Herța se da în arendă, maĭ 'nainte de a fi căutate de către înșușĭ proprietarulŭ eĭ, cu câte 2,800 galbenĭ pe anŭ.

Pămêntulŭ din aceste locurĭ este nĕsiposŭ, negru, se bate lesne de ploĭ, și unde este combinatŭ cu lutulŭ ca pe déluri se află în elŭ maĭ multŭ lutŭ, érŭ în văĭ maĭ multŭ nĕsipŭ. Întinderea însĕ cea maĭ mare a pămêntuluĭ este ușorŭ și potrivitŭ cu deosebire pentru cultura secăreĭ.

Secara și popușoiulŭ se sĕmĕnă maĭ multŭ în aceste locurĭ; căcĭ ele sunt recoltele predominătóre în tótă plasa Herțeĭ. Grâulŭ se sĕmĕnă fórte puținŭ, cu tóte că în multe locurĭ se găsescŭ fórte bune pămênturĭ pentru dênsulŭ. D. Cazimir este

celŭ ântêiŭ care de vre-o câți-va anĭ a începutŭ a seměna pe aicĭ grâŭ, în cantitate maĭ mare, și cu acésta a făcutŭ unŭ mare pasŭ în îmbunĕtățirea agriculturei, remâindŭ numaĭ pentru ca sĕ'lŭ consolidese ca sĕ alégă cu multă scrupulositate pământurile ce-i le va afecta destinându-ĭ numaĭ pe acele ce vorŭ fi maĭ multŭ lutóse de câtŭ nĕsipóse, maĭ multŭ tarĭ și consistente de câtŭ ușóre și nĕsipóse; fiind că grâulŭ iubesce cu deosebire pământurile cele consistente.

Grâulŭ domnuluĭ Cazimir ocupa în anulŭ acesta o întindere de aprópe 150 fălcĭ: și cu tóte că anulŭ a fostŭ rĕŭ, maĭ jumĕtate din grâulŭ acesta s'a făcutŭ binișorŭ, și póte sĕ aducă pênă 8 la merțe de falce. S'a pusŭ douĕ merțe de semênță într'o falce.

Secara se séměnă aruncându în pământŭ maĭ multŭ de duoĕ merțe la falce. Secara domnuluĭ Cazimir este próstă în anulŭ acesta; însĕ când anulŭ este bunŭ, ea raportă de la 10 pênă la 12 merțe de falce.

Orzulŭ se séměnă puindŭ în pământŭ pênă la 30 demerliĭ într'o falce și póte da și 20 de merțe de falce.

Popușoiĭ însĕ sunt recolta principale pe aicĭ. Reușita lorŭ probă că pământulŭ de și ușorŭ și nĕsiposŭ, este fertilŭ și cu o profundă pătură arabile de tĕrêmŭ vegetale. Se séměnă 4 demerliĭ de popușoĭ într'o falce și se dobêndesce pênă la 15 merțe, când sunt rodiți. In anulŭ a-

costa reŭ, D. Cazimir abia póte va dobêndi 2 merțe din falce. precum póte că abia va scóte numaĭ semênța din lanurile de secară.

Domnulŭ Cazimir a avutŭ în anulŭ acesta 150 fălcĭ de grâŭ, 60 de secară, 20 de ovĕsŭ, 10 de hrișcă și 90 de popușoĭ, a avutŭ adică maĭ tótă întinderea de semĕnăturĭ ce obicĭnuea a face maĭ 'nainte de legea ruralĕ. Locuitoriĭ sătenĭ lucréză bucuroșĭ pe banĭ: și aŭ lucratŭ chiar în anulŭ acesta ca în toțĭ ceĭ-l-alțĭ anĭ, și vor lucra și în viitorŭ numaĭ cătŭ D. Cazimir sĕ aĭbă îngrigirea de a fi esactŭ cu plata munceĭ lorŭ. Locuitoriĭ i-aŭ muncitŭ în anulŭ acesta și fără nĭ fiă învoițĭ din noŭ, și âncă aŭ muncitŭ fără nĭ fiă luatŭ maĭ 'nainte banĭ pe muncă. Faptulŭ acesta vorbesce pre câtŭ în favorulŭ muncitorilorŭ pre atâtŭ și în alŭ proprietaruluĭ. Elŭ este unŭ esemplu bunŭ ce s'a datŭ tuturorŭ de punerea în lucrare a legeĭ rurale fără nicĭ o strunçinare în producerea proprietaruluĭ, cu tóte că nicĭ aicĭ n'a lipsitŭ propaganda desastrósă intereselorŭ generalĭ ce s'aŭ făcutŭ de nisce ómenĭ reŭ voitorĭ cari căutaŭ ca prin lipsă și prin încetarea munceĭ sĕ combată emanciparea țeranilorŭ și desrobirea proprietățilorŭ.

Domnulŭ Cazimir n'are velniță pe acéstă moșiă, și nicĭ că are trebuință de dênsa; fiindŭ că la vecina moșiă Tărnăuca se afla una. Și dér se póte folosi de acéstă vecinĕtate în aniĭ când preciurile productelor fiind scădute se cere transformarea lor

în rachiŭ, spre a li se da unŭ preciŭ maĭ mare și chiar spre a le putea desface. La Tărnăuca se adunŭ productele de la maĭ multe moșiĭ spre a se lucra la velniță. Arendașulŭ moșieĭ, d-nul N. V. Pilatŭ, este cumpĕrătorul celŭ maĭ mare de producte din tótă plasa Herța; căcĭ elŭ póte să îngrașă la velnița peste 1,000 boĭ pe anŭ, și póte să facă ca velnița să lucrese maĭ totŭ anulŭ. În genere însă velnițele încetézĕ pe timpulŭ căldurilor celor marĭ. Lucrarea lor nu se face obicĭnuitŭ de câtŭ numaĭ din tómnă pênă în primăvéră saŭ pênă la începutulŭ vereĭ.

D. Cazimir are pe moșia sa o pădure frumósă pe care a împărțit-o în parchete, tăind câte unulŭ în fie-care anŭ, și la tăiere oprind de tótă prăjina câte unŭ semineerŭ. Pădurea acésta este unŭ restŭ din vestițiĭ codri aĭ Herțiĭ, care acum s'aŭ prefăcutŭ în locurĭ de hrană. Satulŭ însușĭ Fundulŭ Herțeĭ cată să și fiă aședatŭ în codri pe carĭ cu timpulŭ i-aŭ sterpitŭ făcêndŭ în eĭ curăturĭ, ceea ce a și midĭlocitŭ ca satulŭ să fiă atâtŭ de împrăștiatŭ și ca fiă care locuitorŭ să-șĭ aibă împregiurulŭ caseĭ sale nu numaĭ livedile de pomĭ roditorĭ, dupe cum se vede maĭ la tóte casele din plasa Herțeĭ, dar și ogórele, curăturile lor. Pe déluri însă aceste curăturĭ sunt în pămênturĭ próste și pline de ponoare în care nu dă mâna să se facă plugăriă și nicĭ de fónétŭ nu sunt bune. Acestŭ faptŭ ne convinge că în interesulŭ agriculturеĭ nu este mare folosŭ a se

stêrpi codriĭ de pe cele maĭ marĭ înălțimĭ; căcĭ nceștea sunt maĭ potrivite pentru crescerea pădurilor de câtŭ pentru cultura plântelor: ș'apoĭ cu acésta întrebuințarea a pământuluĭ, înălțimele și ponoarele țiindu-se coperite cu pădurĭ nu se aduce cea maĭ mică perturbațiune în climă, de care ne interesemŭ fórte multŭ; fiind că are înriurirea cea maĭ puternică asupra producereĭ pământuluĭ.

Droftiana de susŭ, de midilocŭ și de josŭ se află situate pe malulŭ Prutuluĭ, la ½ oră de Herța, pe înălțimele cele maĭ marĭ ale délurilor ce sunt coperite cu pădurĭ. Pământulŭ cultivabile alŭ acestor treĭ sate, fiind cucerităŭ din acelŭ ocupatŭ de pădurĭ, este nĕsiposŭ, aridŭ, storcităŭ care arde pânele și care la neploare nicĭ nu le suferă ca să se facă. Omeniĭ n'aŭ începutŭ încă a îngrășa aceste pământurĭ, cu tóte că le-aŭ sositŭ timpulŭ pentru a priimi acéstă îmbunĕtățire, fără de care nicĭ că maĭ potŭ să plătéscă cheltuelile ce se facŭ cu lucratulŭ și semĕnatulŭ lor. Vitele ómenilor se ținŭ ca vaĭ de ele prin pădurĭ. Schimbarea păstorieĭ prin ținerea vitelorŭ cu furage artificiale și în scopulŭ producereĭ îngrășĕrilor necesarie pământuluĭ este imininţă și nu întâmpină întârdiere de câtŭ în lipsa unuĭ cultivator inteliginte care se iea inițiativa și să dea esemplulŭ, se arétă ómenilor fapte pe care să le védă și să se încredințeze eĭ însușĭ de folósele uneĭ alte agriculturĭ maĭ înavuțitóre de cât aceea ce eĭ cunoscŭ și practică în împrejurările în care se află. Pă-

mênturile de pe aicĭ sunt bune numaĭ pentru secară care să și face bine. Popușoiĭ nu se facŭ bine; căcĭ abia se scóte 6 merțe dintr'o falce și cu tóte aceste ómeniĭ ĕĭ cultiva, fiind că cu dênșiĭ se hrănescŭ. Îngrășândŭ pămêntulŭ s'ar putea să se capete și 12 merțe de păpușoĭ din falce, și aceasta este prea destulŭ pentru ca să dorimŭ ca să vie cineva să facă unŭ începutŭ de îngrășare, siguri fiindŭ că în timpulŭ celŭ maĭ scurtŭ practica acésta va deveni generale.

Oroftiana de josŭ este a d-luĭ Iordachi Popovicĭ, proprietarŭ aicĭ și arendașŭ mare în plasa Prutulŭ de josŭ. Proprietarulŭ acesta are 830 fălcĭ, dintre carĭ peste 400 sunt coperite cu pădurĭ de tótă esencia, afară de bradŭ care nu se vede nicăire în mare cantitate în plasa Herța, regiunea luĭ fiindŭ ceva maĭ departe spre Carpațĭ. La Oraftiana locuitoriĭ sunt cu multŭ maĭ numeroșĭ de câtŭ ce-ĭ potŭ îndestula locurile pe care se hrănescŭ. Pămêntulŭ moșieĭ a ajunsŭ a fi atâtŭ de strêmtŭ câtŭ și dându-se locuitorilorŭ $\frac{2}{3}$ totŭ nu aŭ pămêntŭ de ajunsŭ cu sistemulŭ vechiŭ de cultură. Venindŭ aplicarea legeĭ rurale s'a datŭ locuitorilorŭ $\frac{2}{3}$ din întinderea pămêntuluĭ cultivabile; la refuială însĕ s'aŭ scosŭ afară 58 fălcĭ de pămênturĭ improductive, 86 fălcĭ de pămênturĭ destupate în pădure de către proprietarŭ, cu tóte că curăturile tóte ale țĕranilorŭ s'aŭ pusŭ la miḑlocŭ. Scăḑênduse dérŭ o bucată de pămêntŭ pentru unŭ cuvêntŭ, o alta

pentru altŭ cuvêntŭ, aŭ rĕmasŭ de împărțitŭ în treĭ numaĭ 229 de fălcĭ. Dintr'aceste dănduse o parte proprietaruluĭ aŭ rĕmasŭ locuitorilorŭ douĕ părți, adică 147 fălcĭ peste totŭ. Și din aceste maĭ scădênduse vatra satuluĭ în suma de aprópe 13 ½ fălcĭ, aŭ rĕmasŭ pentru împărțitŭ între locuitorĭ numaĭ 133 de fălcĭ; éră proprietarulŭ a rĕmasŭ cu 70 fălcĭ, a treia parte a luĭ, cu 86 fălcĭ curăturele, cu 58 fălcĭ de pămêntŭ improductivŭ, adică peste totŭ cu 215 fălcĭ. Astŭ-felŭ în realitate locuitoriĭ, luându 221 fălcĭ și proprietarulŭ 215 fălcĭ, împărțirea pămêntuluĭ nu s'aŭ făcutŭ dupe cumŭ prescrie legea în treĭ spre a se da ⅔ locuitorilorŭ, și ⅓ proprietaruluĭ, ci în duoĕ. Vederata acéstă călcare de lege, rĕdimată pe vechiuluĭ obiceiŭ alŭ pămêntuluĭ, cere îndreptare de la toțĭ aceĭ ce punŭ speranțele de liniște și prosperitate pe temelia cea maĭ neclintită, adică pe dreptate.

Locuitoriĭ în numĕrŭ de 74 aŭ luatŭ, ceĭ câte cu 2 boĭ în numĕrŭ de 28, numaĭ câte 2 fălcĭ 28 ½ prăjinĭ în locŭ de 4 fălcĭ recunoscute de necesarie pentru esistința lorŭ, dupe sistemulŭ de cultură obicĭnuitŭ în țéră, ceĭ cu braçele în numĕrŭ de 46 aŭ luatŭ numaĭ câte 1 falce 37 prăjinĭ, în locŭ de 2 ½ fălcĭ. Astŭ-felŭ ceĭ cu boĭ aŭ luatŭ 65 fălcĭ și ceĭ cu braçele 67.

De s'ar fi făcutŭ rĕfuéla cu dreptate și dupe cum prescrie legea, arŭ fi trebuitŭ să se puiă la midĭlocŭ totŭ pămêntulŭ cultivabile, tóte curătu-

rile, și atunci arŭ fi fostŭ de împărțitŭ 374 fălci 67 prăjini, din care scădênduse 8 fălci 40 prăjini pămêntulŭ bisericeĭ, arŭ fi rĕmasŭ de împărțitŭ 366 fălci, și din acele cele $\frac{2}{3}$ arŭ fi fostŭ 244 fălci ĕrŭ nu 147 fălci câte li s'aŭ și datŭ.

Oroftiana de susŭ a domnuluĭ C. Suțu este asemenea o moșiă strîmtă și cu locuitorĭ mulți. Prin urmare și pămênturile acesteĭ moșiĭ sunt a se da pe din treĭ: pentru locuitorĭ douĕ părți și una pentru proprietarĭ.

Comisiunea ânsĕ pênă acum (30 Iunie 1865) n'a făcutŭ lucrarea sa, n'a dresatŭ procesulŭ verbale; căcĭ aicĭ proprietarulŭ moșieĭ, domnulŭ C. Suțu, fiindŭ unŭ omŭ dreptŭ și binevoitorŭ, a hotărîtŭ a da locuitorilorŭ ceea ce li se cuvine dupe lege; și se vede că acéstă procedare nu vine de locŭ la socotélă acelorŭ ce n'aŭ datŭ sătenilorŭ ceea ce este dreptŭ sĕ li se dea, și pentru aceea a amânatŭ lucrarea ca sĕ trécă timpŭ, ca sĕ se uĭte cele făcute de dênsa, ș'apoĭ sĕ facă și altŭ felŭ, cum adicĕ se cere aicĭ atâtŭ de locuitorĭ câtŭ și de către unŭ proprietarŭ dreptŭ și îndestratŭ cu unŭ simțimêntŭ adêncŭ de legalitate.

La Oroftiana de susŭ legea ruralĕ nu s'a aplecatŭ la timpŭ, din causă că proprietarulŭ a voit sĕ stremute locuitoriĭ fără voia lorŭ și aceștia a preferatŭ a sparge maĭ bine satulŭ și a apuca care în cotro va vedé cu ochiĭ de câtŭ sĕ consimtă a priimi propunerile desastróse ce li s'aŭ făcutŭ. In cele din urmă, însĕ, aŭ remasŭ lucrurile

precum aŭ fostŭ și s'aŭ datŭ, la 12 locuitorĭ, 30 fălcĭ de pămêntŭ adică câte 2 f. 40 prăj. dându-lise și 2 f 77 prăj. pentru vatra satuluĭ.

Molnița. De la Oroftiana în susŭ pe malulŭ Prutuluĭ se află moșia Pilipăuțiĭ, pe care o stăpânesce d. G. Holban, cu tóte că acéstă moșiă este a Monastireĭ Mogoșeștiĭ. Moșia fiind monastirésca, vomŭ descri-o la Domeniele statuluĭ între care trebue sĕ o și punemŭ. Dupe Pilipăuțĭ vine Molnița care a atrasŭ atențiunea nóstră prin aceea că în anulŭ acesta locuitoriĭ nu eșise la aratŭ pênă la 14 Aprilie, nicĭ voea sĕ ésă din causă că s'aŭ lăsatŭ sĕ fiă ademeniți de ceĭ rĕŭ-voitorĭ cari voéŭ sĕ combată legea rurală prin nelucrarea pămêntuluĭ. In asemine casŭ sub-prefectulŭ plășeĭ, d. Al. Georgiu a venitŭ la Molnița, a statŭ maĭ multe dile și n'a plecatŭ pênă ce nu s'aŭ semĕnatŭ tóte ogórele. Semĕnăturile dér de primăvéra s'aŭ făcutŭ tóte și la timpŭ; și cu tóte aceste, anulŭ întêmplânduse a fi reŭ, recolta din țérine este próstă de totŭ și locuitoriĭ sunt in lipsă de pâne. Aicĭ în satŭ se vĕdŭ popușoĭ fórte frumoșĭ prin grădiniĭ, când ceĭ din țérine sunt urețĭ. Acésta provine de acolo că grădinele sunt și lucrate maĭ bine de câtŭ țérinele, și chiar ingrășate, și apoĭ și semĕnate de timpuriŭ. Dacă cu acéstă cultură îngrigită se potŭ dobêndi recolte frumóse chiar în aniĭ ceĭ rĕĭ, óre maĭ póte remâné cuĭva cea maĭ mică îndouélă că căutânduse țérinele dupe cum se caută grădinele, nu s'ar pu-

ne și ele în starea cea mai producătóre? Cultura din grădini este cea mai înaintată și cea mai perfecționată: ea este prototipulŭ culturei din țérine. Daca în grădini vedemŭ popușoi ca în timpurile cele bune, apoi lucrulŭ celŭ bunŭ și la timpŭ, cum și îngrășarea sunt învederatŭ midilócele cele mai bune de întrebuințatŭ pentru ca sĕ se facă producătorŭ și păměutulŭ din țérine, precum este acela de prin grădini.

Stréngа, moșiă a Spitaluluĭ St. Spiridon din Iași, a ămblatŭ în arendă, mai nainte de legea rurală, cu 750 galbeni și acum a căḑutŭ la 105! Ea este dată în arendă mai pe nimică; fiindŭ că are 350 fălci de pămêntŭ în țérină, fónaţŭ și imașŭ cari socotite cu 1 galbenŭ falcea, preciulŭ celŭ mai de josŭ, ar fi trebuitŭ sĕ aducă proprietățeĭ o rentă de celŭ puçinŭ 350 galbeni. Arendașulŭ a făcutŭ fórte multe semĕnăturĭ în anulŭ acesta: cu tóte aceste nu are multă speranţă în ele din causa secetei ceĭ marĭ ce l'a bêntuitŭ și pre dênsulŭ, ca pre mai toțĭ cultivatoriĭ din acéstă parte a țereĭ. Lipsa aice n'are nimicŭ de comunŭ cu aplicarea nuoeĭ legĭ rurale.

Părêulŭ Molniţa trece prin satulŭ Strénga, și fiind că elŭ aduce tóte apele părêelor ce vin din délurile și codriĭ Herţeĭ, face înecărĭ marĭ în șesulŭ Prutuluĭ, mai alesŭ când se topesce omĕtulŭ saŭ când sunt ploĭ multe. In contra acestor înecărĭ fórte păgubitóre, administraţiunea ar avea de luatŭ mai multe dispositiunĭ numaĭ câtŭ să aibă

buna voință a căuta odată și de aceste interese, destulu de însemnătóre pentru a fi luate în băgare de sémă.

Mamornița este o comună formată din târgușorulu Mamornița, unde se află trecătóre în Bucovina cu vămile țăreĭ, și din satele Locovița, Slobodia luĭ Cucută și Nova-Selită.—Amu arĕtatu, descriindu comunele, câtu este de rĕu formată comuna Mamornița și am propusu și midilocul de a face ca dările comunalĭ să nu fiă o sarcină din cale afară de mare pentru locuitorĭ. Primarulu comuneĭ nu are de câtu 50 leĭ pe lună, unu salariu cu totulu neîndestulătoru. Cu tóte aceste, domnul Mihaĭl Minticĭ servă maĭ mult pentru satisfacerea ce are de a face binele de câtu pentru a avea vre unu folosu bănescu; fiind că numaĭ cu drumurile de la unu satu la altulu cheltuesce pe anu înduoitu și întreitu de cea ce i se dă. Aicĭ este locului a spune că a iurea maĭ pretutindene aplicarea noueĭ legĭ comunale a adusu o sporire de impiegați și nisce salariĭ atâtu de marĭ câtu contribuitoriĭ n'au întârdiatu a dice că acéstă lege le-au adusu numaĭ fonctionarĭ și numaĭ lefĭ: de aceea s'au și pronunciatu cu tăriă în contra lor maĭ în tóte locurile.

Pămêntulu comuneĭ Mamornița este stăpênitu de către maĭ mulțĭ proprietarĭ marĭ și micĭ, sau răděși. În Locovița de josu sunt propietarĭ: Mihail Minticĭ și Dimitrie Chiriacu cu răděșiĭ I. Gocénu, T. Popovicĭ, G. Manovarda și D. Grecu.

Toți acestia aŭ la unŭ locŭ 90 fălcĭ de pădure și 223 fălcĭ de pământŭ cultivabile. Pe acéstă întindere de pământŭ se hrănescŭ și 38 de locuitorĭ sătenĭ, dintre carĭ numaĭ ceĭ de pe partea d-luĭ M. Mintici și a d-luĭ Chiriacŭ s'aŭ împroprietăritŭ cu câte 2 ½ fălcĭ de pământŭ de fie-care.

D. Mihail Mintici are 13 fălcĭ țérină, 29 fălcĭ imasŭ și 12 fălcĭ fónéțŭ. Acéstă împărțire economică a pământuluĭ este de consideratŭ aicĭ maĭ cu sémă unde pământurĭ sunt pucine și bracie multe. Dându-se păstorieĭ îndoitŭ și întreitŭ maĭ multŭ pământŭ de cătŭ plugărieĭ să arétă că chiar în casulŭ când plugăria este de mare trebuință și póte să se facă cu mare înlesnire avênd bracie îndestule și eftine, cultivatorulŭ intiliginte nu o preferă păstorieĭ. Plugăria înavuțitóre cere îngrășare; și pentru a i se da tótă îngrășarea trebuitóre se cere păstoriă, și păstoriă multă și bună. Pentru ca să pótă da plugărieĭ îngrășarea cerută, trebue dér să se facă păstoriă multă. D. M. Mintici îngrașe totŭ-d'auna ogórele sale: și pentru ca să le îngrașe bine, a îngustatŭ întinderea lor, mărginindu-le numaĭ la 9 fălcĭ de popușoĭ; fiindŭ că popușoiĭ sunt recoltă principale căreia și pământulu-ĭ priesce, 2 fălcĭ ordŭ și 2 fălcĭ ovĕsŭ, fiind că și aceste recolte se caută pentru ținerea vitelor. Pământurile în carĭ se sémănă aceste plânte sunt aicĭ nĕsipóse, cele de pe délurĭ, și pe jumĕtate lutóse, cele din văĭ și sesulŭ Locoviței despre granița Bucovineĭ.

D. M. Mintici capĕtă din ogórele sale pĕnă la 10 merțe de pupușoĭ din falce În anulŭ acesta, însĕ, nu se alege maĭ cu nimica din causa seceteĭ.

D. M. Mintici are pe moșióra sa și ca la o falce de viă, săditŭ ca de vre o 20 de anĭ. Elŭ cheltuesce cu lucratulŭ eĭ pĕnă la 10 galbenĭ pe anŭ și nu capĕtă de câtŭ 80 pênă la 90 de vedre de vinŭ, și acesta nu prea bunŭ; căcĭ clima începe nicĭ a se înăspri; fiind că regiunea muntenósă nu este departe. Credem că pe când pădurile nu erau tăiete ca acuma, via maĭ că nicĭ se facea pe aicĭ, saŭ de și să făcea, dar nu putea să rescumpere cu rodulŭ eĭ munca și cheltuéla cultivatoruluĭ.

Prețulŭ uneĭ fălcĭ de pămêntŭ este urcatŭ aicĭ din causa desimeĭ populațiuneĭ și a îmbucătireĭ pămêntuluĭ între micĭĭ răzĕșĭ. Elŭ se sue de la 20 pênă la 25 galbenĭ falcea de țérină și fŏnéță, imașulŭ se vinde multŭ maĭ josŭ.

Arenda anuală a uneĭ fălcĭ de pămêntŭ, de și elŭ nu este de prima calitate, se sue la 2 galbenĭ pentru falcea de țérină, la 3 galbenĭ pentru falcea de fŏnéțŭ și la unŭ galbenŭ pentru falcea de imașŭ, peste totŭ una peste alta vine la 2 galbenĭ Acestŭ prețŭ de arendă este fórte mare; însă elŭ provine din causă că proprietatea este fórte diversată pe aicĭ, populațiunea aseminea este désă, și apoĭ și pămêntulŭ fiind cu apropiere de graniță se resimțesce de cătarea și de preciurile ce le are în Bucovina.

Pre câtŭ am vedutŭ că este de îngustată întinderea plugăriei d-luĭ M. Mintici, pre atâtŭ este de întinsă păstoria sa; fiind că se aplică fórte multŭ la specula de vite, maĭ cu sémă a celor cornute și a porcilor. Elŭ cumpĕră vitele tinere, le cresce, le învață saŭ le îngrașă și apoĭ le vinde cu preciurĭ bune; fiind că se caută fórte multŭ.

D. M. Mintică are 90 de fălcĭ de pădure din care nu scóte de câtŭ numaĭ parĭ și nuelĭ pentru trebuința sa; fiind că pădurea este mică.

În fine, aședarea domnuluĭ Mintică este frumósă și cu de tóte îndestrată, astŭ-felŭ elŭ póte oferi, fără a se strêmtora, ospitalitatea pe care într'adevĕrŭ o și ofera cu tótă ănima, făcêndune, cu esemplulŭ ce ne dă, a ne aduce aminte de vechia ospitalitate pe care avem datoriă a o conserva ca moștenirea cea maĭ prețiósă ce amŭ priimitŭ de la bunĭi și strĕbunĭi nostri, moștenire cu care ne ținemŭ la o distanță fórte mare de tóte popórele sălbatice și ne culte. Ospitalitatea din punctulŭ de vedere alŭ civilisațiuneĭ, adică alŭ progreselor moralĭ, este iubirea de aprópele, este acelŭ progresŭ moralŭ cari ne deosebesce de tóte cele-l-alte popóre creștine. Și ospitalitatea a fostŭ la noĭ Românĭ un stimulante mare care în totŭ-d'auna ne-aŭ împinsŭ pe calea virtuțeĭ de cruțare și a facereĭ de progrese materialĭ; căcĭ pentru ca să pótă da cineva cu dragoste, trebue să muncéscă, să adune, să cruțe și astŭ-felŭ să aibe de unde da fără a se strêmtora. Cu măn-

ținerea dér a ospitalităţeĭ și în viitorŭ va avea poporulŭ românŭ puterea morală acea maĭ mare care-lŭ va face să realiseze cu grăbire tóte celelalte progrese întelectualĭ și materialĭ ce le admirămŭ la popórele cele ce 'l-a devansatŭ în cultura minţeĭ, în cunóscerea natureĭ și maĭ alesŭ în descoperirea midilócelorŭ maĭ economice și maĭ raţionalĭ.

Tîrgulŭ Mamornița se stăpênesce de către d. N. Negri care posedă peste tot 60 de fălcĭ de pămêntŭ, unde se află împroprietăriţi și 8 locuitorĭ câte cu 2 ½ fălcĭ de omŭ. Pămêntulŭ aicĭ este și maĭ scumpŭ; fiind că se vinde la tîrgoviţi câte cu 30 pênă la 35 de galbenĭ falcea. Tîrgușorulŭ Mamornița, aședatŭ pe moșióra d-luĭ N. Negri, numera 27 de contribuitorĭ, dimpreună cu cĭ 8 locuitorĭ împroprietăriţi.

Tîrgoveţiĭ plătescŭ proprietaruluĭ unŭ embaticŭ de 15 leĭ de stênjinŭ, și sunt și supușĭ la monopolulŭ pitărieĭ, căsăpieĭ, la 6 leĭ de vadră de rachiŭ, la 5 parale de fie-ce carŭ ce vine în tîrgŭ, plus la 2 parale: aceste din urmă, dupe o hotărâre a consiliuluĭ de ministri, se adună pentru a se face cu dênsele șoséoa din tîrgŭ. Banĭ se adună; însă soséoa este în próstă stare.

Tîrgulŭ d'impreună cu cele 60 fălcĭ de pămêntŭ se daŭ în arendă cu 280 galbenĭ pe anŭ.

In trupulŭ moșieĭ Mamornița, pe care se află acestŭ tîrgușorŭ situatŭ chiar la graniță, se află și alţĭ proprietarĭ micĭ. Numele acestora sunt:

Stefan Cioce cu 11 fălcĭ și 6 locuitorĭ, Georgie Dijeratu cu 90—100 fălcĭ și 17 locuitorĭ, Ion Brăescu cu 10 fălcĭ și 1 locuitorŭ, Ion Stroicĭ cu 8 fălcĭ și nicĭ unŭ locuitorŭ, Semeon Ostafi cu 3 fălcĭ, Dimitric Chiriacŭ cu 15 fălcĭ, Sultana Cocea cu 15 fălcĭ și Al. Budaca cu 70 fălcĭ și 11 locuitorĭ, pe cari nu i-aŭ împroprietăritŭ, de și aŭ fostŭ membru alŭ comisiuneĭ de delimitare și ar fi trebuitŭ ca în acéstă calitate sĕ dea însuș pildă bună și altora.

Slobodia domnuluĭ Al. Cucută are o întindere cu pădure cu totŭ de 380 fălcĭ. Din acesta s'a datŭ locuitorilorŭ, în numerŭ de 22, fălcĭ 73 remâindu-ĭ 307 fălcĭ.

D. Cucută cultivă singurŭ moșia sa; și o cultivă atâtŭ de bine câtŭ și vitele sale sunt frumóse și ogórele raportă holde îmbelșugate. Cultura de căpeteniă a d-luĭ Cucută se radimă pe păpușoĭ; érŭ vitele sale sunt cele cornute și oile. Afară de acésta, d. Cucută are și livedĭ frumóse de pomĭ roditorĭ din care scóte însemnate folóse. Intr'unŭ cuvêntŭ, d. Cucută este pe adevĕrata cale a uneĭ agriculture prospere, întrebuințându tóte midilócele către unulŭ și acelașŭ scopŭ: beneficiulŭ saŭ câștigulŭ.

Cine nu scie în țéra nóstră care este scopulŭ agriculturei? In agricultură, ca și în tóte cele-lalte întreprinderĭ industrialĭ, omulŭ nu caută altă de câtŭ căștigulŭ. Midilócele însĕ ce se întrebuințézŭ pentru a dobêndi acestŭ căștigŭ, sunt în agri-

cultură fórte negligéte, din care pricină și căștigulŭ nu este atâtŭ de mare pe câtŭ arŭ trebui se fiă. Industria manufactoriale a prosperatŭ adoptând cu căldură tóte aflările cele nuoĭ, carĭ dau unŭ căștigŭ maĭ mare de câtŭ acelŭ ce se scóte cu rutină. Instrucțiunea a datŭ manufacturiĭ midilócele de a face se âmble mașinele cu vapóre, d'a scóte zaharŭ din sfecle, rachiŭ din cartoflĭ, stearină din seŭ, hârtiă din peticĭ, lumină și căldură din aerŭ și din apă. Numaĭ agricultura a fost pênă acumŭ surdă la vocea sciinței: și d'aceea n'a pututŭ scóte totŭ căscigulŭ ce arŭ putea se'lŭ aibă.

Metódele cele bune sunt descoperite, adevěratele magasine de abondință sunt aflate și aprobate de cercare; și cu tóte aceste, nu vedemŭ căștigurile ce isvorescŭ din metódele acele bune ale agriculturei raționate.

Creațiunea veniturilorŭ înalță în societate misiunea cultivatorilorŭ; pentru că „Agricultura", dupe noua definițiune a d-luĭ M. de Travanet, „este participarea omuluĭ la puterea creatóre a natureĭ, esercițiulŭ celeĭ maĭ frumóse prerogative a geniuluĭ cerescŭ prin împlinirea lucrăreĭ primordiale de la care tóte cele-lalte purcedŭ." Acéstă lucrare este acea la care omulŭ, gelosŭ de demnitatea luĭ, trebue se consacre tóte talentele și puterile séle.

Cultivatorulŭ ce esercită arta sea, produce, adică crează o valóre, saŭ dă valóre unuĭ lucru dându'ĭ folosință. In acestŭ actŭ importante alŭ pro-

ducțiuneĭ, cultivatorulŭ lucréza împreună cu natura cu acea putere care face se încolțéscă, se créscă și se rodéscă plăntele, se créscă și să se înmulțéscă vitele.

Pentru a crea o valóre, trebue a începe prin a strica (a consuma) o mulțime mare de alte valóre, de avuțiĭ naturalĭ și socialĭ. Spre esemplu, cultivatoriulŭ crează unŭ spicŭ de grăŭ dintr'unŭ bobŭ de grăŭ; însă creațiunea acestuĭ spicŭ a cerutŭ consumarea îngrășăreĭ, a lucruluĭ ogoruluĭ, a interesuluĭ capitaluluĭ, a munceĭ omuluĭ și a osteneleĭ vitelorŭ, a umedeleĭ, a căldureĭ, a aeruluĭ, a lumineĭ, etc. Resultatulŭ, care ese din consumarea tutorŭ acestorŭ aginți de producțiune, este producerea spiculuĭ de grâŭ, este cele douĕ-decĭ de bóbe dobîndite într'unŭ firŭ de grăŭ. Valórea acestorŭ douĕ-decĭ de fire de grăŭ trebue să fiă de o potrivă cu suma tutorŭ valórelorŭ ce s'aŭ întrebuințatŭ pentru ale crea. Altmintrele, nu este producțiune de valóre, producțiune de avuțiă. Cele douĕ-decĭ de fire de grăŭ dobîndite sunt productulŭ brutŭ. Din acestŭ productŭ, scădêndŭ cheltuelile, rémâne productulŭ curatŭ, netŭ, adică căștigulŭ, escedintele. Acestŭ escedinte se lipesce de capitalurile ce posedă cultivatorulŭ și sporesce avuția naționale.

De aicĭ s'a scosŭ masimele că, pentru a se înavuți, trebue a produce; pentru a produce, trebue a consuma; și pentru a consuma productivĕmintre, trebue a avea unŭ escedinte peste suma va-

lórelorŭ consumate. Prin urmare, cu câtŭ acestŭ escedinte va fi maĭ mare, cu atâtă producţiunea va fi maĭ 'naintată, cea-a ce a făcutŭ a se ḑice că cea maĭ bună agricultură este aceea care raportă maĭ multŭ, adecă care dă celŭ maĭ maro căştigŭ.

Câştigulŭ este scopulŭ celŭ după urmă alŭ agricultureĭ. Elŭ se alcătuesce din totŭ ce remâne dupe ce se scade din productulŭ creatŭ tóte valórele ce s'aŭ consumatŭ spre a-lŭ dobîndi. D'aceea şi Varon a enunciatŭ, în timpiĭ ceĭ maĭ departe de noĭ, acestŭ însemnătorŭ principiŭ alŭ producţiuniĭ, ḑicêndŭ: *ne sumptus fructum superet.* Nu este producţiune, dacă cheltuéla este maĭ mare de câtŭ câştigulŭ.

În adevĕrŭ, cine arŭ cuteza să întreprindă o speculaţiune comerciale a căreia cheltuélă şi beneficiŭ n'arŭ fi calculate bine şi cunoscute de maĭ 'nainte? Care manufactorŭ arŭ lua materiele brute pentru a le supune la atâtea admirabile metamorfose, déca cheltuelile n'arŭ fi acoperite de beneficiŭ? Fără de cunoscinţa bine lĕmurită a productuluĭ brutŭ ş'a productuluĭ netŭ, cultivatorulŭ nu va putea nicĭ o dată să esercite industria sa într'unŭ chipŭ lucrativŭ. Valórele întrebuinţate în producerea agricole sunt cu multŭ maĭ numeróse şi cu multŭ maĭ variate de câtŭ acele ale industrieĭ manufactoriale şi comerciale. Cultivatorulŭ vinde productele séle; însă adese orĭ le transformă elŭ însuşĭ în lână, untŭ, seŭ, mă-

tase, etc. elŭ este, dérŭ, de o dată și comerciante și manufactorŭ.

Cultivatorulŭ găsesce în Economia rurală tóte indicările necesarie pentru a ajunge se dobândéscă productulŭ netŭ, beneficiulŭ curatŭ, câștigulŭ, industrieĭ séle. In Economia rurală, cultivatorulŭ găsesce puterea care-lŭ determină a sacrifica o mulțime de valóre în scopulŭ d'a crea altele cu care să se sporéscă avuția națională. Ajutatŭ de principiele care presedŭ la creațiunea productelor agricole, cultivatorul póte să ésă la câmpŭ și să arunce cu dărnicĭă semênțele séle. Prodigalitatea asigură profitulŭ; căcĭ și scrisŭ este că celŭ ce va semĕna întru scumpete, întru scumpete va și secera. Sciința dărnicieĭ în agricultură este cea maĭ grea din tóte. Puciniĭ, fórte puciniĭ, sunt la noĭ aceĭ cari o posedă.

Dărnicia în agricultură este strînsŭ legată cu facerea cheltuelilor. Agricultura cercetată din punctulŭ de vedere al productuluĭ netŭ ș'alŭ productuluĭ brutŭ este fundată, dupe cum dice d. Boussingault, pe observațiunea faptelorŭ culese din practică. Ea le îndréptă, le discută, caută a le esplica, a le prevedea chiar, ajutânduse de deosebitele ramurĭ ale cunoscințelor omenescĭ. Economia rurală insĕ care este aplicarea sciinței la industriă, caută a scóte unŭ folosŭ câtŭ se póte maĭ mare din capitalele angagiate în sploatațiunea pămêntuluĭ. În Economia rurală partea cea maĭ importante este de a sci cineva unde trebue

să fiă darnicŭ saŭ galantomŭ și unde scumpŭ, unde trebue să cheltuéscă multŭ, și câtŭ se póte maĭ multŭ, și unde pucinŭ; căcĭ beneficiulŭ saŭ căștigulŭ agriculturel depinde de la acéstă cunoscință, de la perspicacitatea și deprinderile practice ale cultivatorului. Pentru celŭ ce nu scie cheltui a disŭ românulŭ: scumpŭ de tărițe și eftinŭ la făină: și acésta arétă trista stare a cultivatoruluĭ care nu este făcutŭ ca să scótă vre unŭ căștigŭ din sploatarea pămêntuluĭ.

Cultivatorulŭ, care posedŭ sciința deplină a căștiguluĭ, s'apucă cu sicurantă de producerea plăntelorŭ și de îmultirea vitelorŭ. Pentru a scóte căștigulŭ ce are în vedere, elŭ deschide marea carte a naturel; însă pentru a căuta și a ceti cu totulŭ altŭ ceva de ceea ce caută unŭ naturalistŭ. Botanistulŭ și zoologulŭ se ocupă de generalisarea si specificarea ființelor ce acoperŭ pămêntulŭ pentru a le grupa și a le deosebi. Tóte aceste sunt lucrurĭ care nu interesézĭ nicĭ într'unŭ chipŭ pe unŭ cultivatorŭ; căcĭ pucinu'ĭ pasă luĭ de numerulŭ etaminilor și'alŭ pistilelor, de sistemul nervosŭ saŭ de organile viețeĭ vegetative. Cultivatorulŭ fără de microscopŭ cunósce plăntele și animalele pe care le cresce și le îmultesce. Meseria cultivatoruluĭ consistă în a face să créscă plăntele și să se îmultéscă vitele în împrejurările cele maĭ favorabile, și cu câtŭ se póte maĭ pucină cheltuélă. Acolea, la cheltuélă, la consumarea valórelorŭ destinate a se reproduce într'o altă valóre nouă, jace sci-

inţa căştigului, totŭ scopulŭ celŭ maĭ de pe urmă alŭ agriculturiĭ.

Nova Seliţa este o moşiă stăpânită de şése rĕdeşĭ cari posedă pênă la 400 fălcĭ pădure în déluri şi pe văĭ. Intre aceştĭ rĕdeşĭ se află şi statulŭ pe partea schituluĭ Agaftonuluĭ. Afară de acéstă parte, se află şi o altă parte, maĭ egală cu dênsa, a monastireĭ Mogoşeştiĭ, ce se stăpânesce de d. G. Holban. Ceĭ-l-alţĭ rĕdeşĭ sunt Safta Goéna cu 10 locuitorĭ şi 100 fălcĭ, Ion Ursachi cu 8 locuitorĭ şi 30 fălcĭ, Ion Mihalau cu 1 locuitorŭ şi 15 fălcĭ, Ion Smircinchi cu 1 locuitorŭ şi 15 fălcĭ, Iordachi Cracaliă cu 15 fălcĭ şi Ion Popovicĭ cu 15 fălcĭ.

Domnulŭ Ion Ursachi are 25 de fălcĭ de pămêntŭ cultivabile şi împărţit în 13 fălcĭ pentru plugăriă şi 12 fălcĭ pentru păstoriă. In plugăriă sunt 9 fălcĭ popuşoĭ, 1 grâŭ şi 3 ovĕsŭ. În păstoriă sunt 5 fălcĭ de trifoiŭ, amesticatŭ cu drobŭ (luzernă) şi timoteŭ (saint-foin). Fŏnaţulŭ acesta artificiale se cosesce de duoĕ orĭ pe anŭ, a treia otavă se pasce tómna de vite cari aŭ şi 7 fălcĭ de imaşŭ pentru vĕraticŭ.

Cultura domnuluĭ Ursachi este fórte înaintată; fiind că renunţândŭ la fŏnaţele naturalĭ şi introducêndŭ pe cele artificialĭ a ajunsŭ sĕ ţie pe moşióra sa 20 de capete de vită mare.

Domnulŭ Ursachi îngraşă pămêntulŭ în totŭ anulŭ, puindŭ pênă la 50 de căruţe de gunoiŭ într'o falce. Afară de acésta, nicĭ o dată nu sĕ-

mênă grâne érăşi în mirisci; elŭ alternésă plântele cari împlu pământulŭ de buruenĭ rele cu acele care-lŭ curăţă; elŭ pune în popuşoişte pânele albe, adică grâulŭ, ovesulŭ şi orduluĭ.

În sploataţiunea domnuluĭ Ursachi se vĕdŭ aplicate principiele cele adevĕrate ale agriculturei raţionale: precumpănirea păstorieĭ asupra plugărieĭ, îngrăşămintele artificialĭ, îngrăşarea pământuluĭ şi alternarea plântelorŭ. Cu aceste lucrărĭ, moşióra domnuluĭ Ursachi servă de modelŭ nu numaĭ tuturor proprietarilorŭ micĭ, rĕdĕşĭ şi sătenĭ emancipaţĭ, cari se ţinŭ de cultura mică, dar şi tuturorŭ arendaşilorŭ şi proprietarilorŭ cari facŭ cultura cea mare.

Lucrarea pământuluĭ nu lasă de doritŭ la d. Ursachi de cătŭ numaĭ facerea arăturelorŭ adâncĭ.

Cându arŭ putea pământulŭ se producă plântele cele de nevoie omuluĭ, fără ca se maĭ fiă pregătitŭ, atuncĭ cultivatorĭĭ n'arŭ avea de cătŭ se ésă la cămpŭ şi se asvîrle semińţele lorŭ. Insŭ cercarea a doveditŭ că semińţele aruucate pe unŭ pământŭ vêrtosŭ şi uscatŭ remânŭ perdute; pentru că sĕmênţa nu póte încolţi de cât în sênulŭ pământuluĭ şi sub lucrarea căldureĭ, a umedeleĭ şi a electricităţeĭ; ea nu se póte desvolta nicĭ cresce de cătŭ prin ajutorulŭ aeruluĭ care jócă celŭ maĭ mare rolŭ în nutrirea vegetalelorŭ. Spre a pune dér sĕmênţa în condiţiunile carĭ se o facă sĕ încolţéscă, se créscă şi sĕ

se desvolteze, cultivatorulŭ trebuie se lucreze și se pregătéscă pămêntulŭ. Cu câtŭ cultivatorulŭ a lucratŭ maĭ bine pămêntulŭ cu atâtŭ a asiguratŭ maĭ multŭ încolțirea și crescerea semĕnăturilorŭ, și cu atâtŭ a dobênditŭ și róde maĭ îmbelșugate. Pămênturile cele maĭ bogate aŭ remasŭ totŭ-d'a-una sterpe, cândŭ n'aŭ fostŭ lucrate bine. Lucrarea dér a pămêntuluĭ, pentru a-lŭ pregăti se priiméscă sĕmênța și se o rodéscă, este cea maĭ însemnată operațiune în agricultură.

Pentru ca se ne încredințămŭ și maĭ bine despre însemnătatea arăturei în agricultură, se cercetămŭ care este efectulŭ saŭ scopulŭ eĭ. Cu arătura se sparge pămêntulŭ și se preface în țerînă, se espune la contactulŭ aeruluĭ numerulŭ celŭ maĭ mare alŭ fărămelelorŭ séle, se face porosŭ, adecă se pune în stare de a suge ca și buretele apa, aerulŭ și căldura, de care aŭ nevoie semințele. Afară de acésta, pămêntulŭ amenunțitŭ bine, ajută materiele ce sunt în elŭ ca sĕ se desfacă și sĕ se topéscă în apă în care aŭ se fiă sorbite de rădĕcinele plăntelorŭ. In fine, pămêntulŭ supusŭ la arătură se curăță de buruenele cele rele, stricândule și resturnândule cu rădecinele în susŭ pentru a le lipsi de aerŭ și a le face să se usuce și să piară

Arĕtândŭ scopulŭ pentru care se face arătura, cum și efectele ce se dobêndescŭ din ea, amŭ arĕtatŭ, credemŭ, și condițiunile în carĭ trebue sĕ se facă. Maĭântêiŭ de tóte, dér, trebue se fiă

arătură bună. Acestŭ adevĕrŭ este cunoscutŭ și pățitŭ de toți cultivatorii nostrii; însĕ la unii dintr'ênșii se vede tendința de a sĕmêna chiar fără a mai ara, și acésta este o dorință fórte pucinŭ întemeĭată.

Cunoscințele agricole, ce sunt între cultivatorii nostri țĕrani, ne arétă că este necesitate de arătură, că arătura trebue sĕ se facă adîncă și mărunțică, adică sĕ scóță țĕrînă nouă în față și acosta sĕ se scóță făcênduse brasdele micĭ. Nimicŭ nu este mai raționabile de câtŭ aceste cunoscințe ale poporuluĭ nostru, căruia nu avemŭ a-ĭ mai recomênda alta de câtŭ a face ca arătura luĭ se fiă și adâncă.

In adevĕrŭ, arătura adâncă este punctulŭ celŭ mai importante din tóte operațiunile uneĭ agriculture propășitóre: cu dênsa se sporesce fertilitatea pămêntuluĭ, precum și puterea de crescere și de rodire a plăntelorŭ ce s'aŭ semênatŭ. Acesta este și cuvêntulŭ pentru care, în împregiurările în care se află cultura nóstră, s'aŭ dobênditŭ, numaĭ cu arătură adâncă, marele scopŭ alŭ orĭ căriĭ agriculture raționate, adică producțiunea în gradulŭ celŭ mai înaltŭ.

Arătura, dĕrŭ, adâncă și mărunțică, cuprinde totŭ secretulŭ dobândireĭ de recolte îmbelșiugate, chiarŭ și în timpiĭ ceĭ mai reĭ; căcĭ arătura adâncă, pe lângă cele-l-alte condițiunĭ favorabilĭ de încolțire, crescere și hrănire a semĕnĕturilorŭ,

are și pre aceea de a le apĕra și în contra soceteĭ, de care în genere suferŭ maĭ multŭ semenăturele nóstre, ca unele ce sunt puse în arăturĭ superficialĭ.

Domnulŭ Ursache face arăturĭ superficiale; însă fiind că îngrașe pămêntulŭ și-lŭ ţine curatŭ, dobêndesce din pămênturile séle, de o calitate inferióră, de la 15 pênă la 20 și chiar 22 de merţe de popușoĭ din falce și de la 25 pênă la 30 de merţe de ovĕsŭ tot dintr'o falce.

Domnulŭ Ursachi, ca toţĭ ceĭ-l-alţĭ cultivatorĭ din aceste locurĭ, se ocupă maĭ multŭ cu păstoria de câtŭ cu plugăria. Elŭ are, ca și toţĭ ceĭ lalţĭ redĕșĭ, multă îngrigire de livedile de prunĭ. Elŭ face rachiŭ (ţuică) și perge uscate la lozniță. Industria însă accesorie a agriculturei cea maĭ importante din acéstă regiune este prisăcăria, cu deosebire îngrijită maĭ alesŭ în plasa Herţa, pentru folósele cele marĭ ce aduce în miere și în céra.

În Nova-Seliţa amŭ întêmpinatŭ rĕdĕșĭ carĭ nu se ocupă cu agricultura. Credemŭ că unĭĭ ca acestia se ocupă cu altă industriă maĭ lucrativă aicĭ, maĭ alesŭ la graniţa ţĕreĭ. Între rĕdĕșĭĭ acestia se deosebesce unulŭ maĭ cu sémă și anume domnulŭ D. Colesca, care, lăsându-se de cultura pămêntuluĭ, a datŭ moșióra sa, de o întindere de 10 fălcĭ, în arênda unuĭ jidovŭ, Iosef Merdingher. Preciulŭ arenđeĭ este de 15 galbenĭ pe anŭ, ceea ce face 1 ½ galbenĭ renta anuale a

unei fălci de pământu. Jidovulu arendașu de moșiă a fostu mai 'nainte arendașu de crîșmă

Lăsându-se de crîșmă și apucându-se de moșiă, înțelegemu din faptulu acesta că specula de a produce pânea aduce aicî mai multu venitu de cătu vêndarea de bĕutură. Jidovulu arendașu are 4 fălcî țérină, 4 fălcî fŏnéțu și 2 fălcî imașu. Arătura și tótă cea-l-altă muncă necesariă o face cu banî; fiindu că în acéstă parte muntenósă și pădurósă a plășii Herța braciele sunt multe; și pentru aceste sunt și fórte eftine.

Arendașulu plătesce 37 leî falcea de arătură, 24 leî falcea de cósă, și 60 leî falcea de prășilă, cu culesu, desfăcutu și cărătu la coșaru, Cu aceste preciurî cultura unei fălcî de pământu în păpușoiu costă: 55 leî renta pământuluî.

37 — arătura.
24 — semênța.
60 — prășila saŭ lucratulu.
176 — saŭ aprópe 5 galbenî.

Pre cătu este de eftină munca, pre atâtu este de scumpu pământulu; și mai alesu acesta care este de o calitate inferióră. Scumpetea pământuluî însĕ nu este din cale afară de mare

Cheltuelile de producere ale acestui arendașu micu sunt următórele:

Lucrulu a 4 fălcî.....	704 leî.
Cósa a 4 fălcî.....	96 —
Căștulu moșieî.....	555 —
Peste totu leî....	1355 —

Venitulŭ sploatațiuneĭ arendașuluĭ este:

12 merțe popușoĭ de falce a 30 leĭ merța face pentru 48 merțe..... 1440 leĭ.

Fŏnulŭ i-a adusŭ..... 544 —

Imașulŭ..... 74 —

Peste totŭ..... 2058 —

Scăděndŭ cheltuelile din venitŭ.... 1355 —

Rĕmâne folosŭ curațŭ..... 703 —

Venitu a 10 fălcĭ, fiind 703 leĭ, este de 70 leĭ de falce, saŭ aprópe 2 galbenĭ, saŭ de 50 la sută, osebitŭ de subsistința familieĭ arendașuluĭ în cursulŭ unuĭ anŭ.

Unŭ altŭ rĕdĕșŭ, domnulŭ Iordache Stărcea, a datŭ în arendă moșióra luĭ de 10 fălcĭ; însă casa și livedile le-aŭ opritŭ pentru sine.

Rĕdĕșulŭ acesta a cultivatŭ elŭ însușĭ moșióra sa; însĕ nesciindŭ se facă calcule ca jidovulŭ arendașŭ, vecinulŭ sĕŭ, s'a ruinatŭ, pe când acela se înavuțea, și acum a ajunsŭ de s'a hotărîtŭ sĕ-șĭ vêndă moșia și sĕ-șĭ iée lumea în capŭ, cum se dice. Rĕdĕșulŭ acesta este datorŭ prăpăditŭ și sĕracŭ, dér sĕracŭ de totŭ. De l'am maĭ apucatŭ âncă în satŭ, trebue sĕ mulțumimŭ femeieĭ sale, care este harnică de focŭ și care cu munca eĭ, cu torsulŭ adică țesutulŭ, cu livada, cu stupiĭ, cu văcușóre'e ține casa și o ține atâtŭ de bine, atâtŭ de îndestulată, atâtŭ de frumosŭ îmbrăcată, câtŭ sĭmte cineva o plăcere sĕ stea într'ênsa. Casa rĕdĕșuluĭ este deschisă, dupe obiceiulŭ vechiŭ aicĭ păstratŭ cu mare religiositate, spre a oferi în ea ospita-

lătatea cu cea mai mare dragoste și bună voință. Imprejurulu caseĭ se află o livadă fórte întemeiată de pruni și alte póme. Prunele se usucă la lozniță și se vêndu cu 40 pênă la 50 leĭ suta de oca. Lozniția este făcută de nuelĭ și se află pusă deasupra unoĭ săpăturĭ în păměntu în care se face focu. Cu căldura de la focu se usucă pergele și cu fumulu luĭ se înegresc. O merță de perge, pusă în lozniță, se usucă în 24 de óre și scade din 10 demerliĭ la 4 numaĭ, adică la mai multu de jumětate.

Cultura stupilorŭ saŭ mai bine dicêndu creșterea și înmulțirea albinelorŭ pentru merea și céra ce producu merge bine în acésta parte. Specula cu stupiĭ merge ca și aceea cu oile. Unu ștubeiu se cumpěră în primăvéră, când se scóte din temnicu, cu 40 pênă la 60 leĭ. Se adună într'o prisacă de la 60 pênă la 80 de ștubeĭ. Unu stubeiu adică o matcă póte sĕ dea unu roiu, unu paroiu și câte o daiă chiar și unu alu treilea roiu. Matcele se batu tómna. Dintr'o matcă esu 5 oca de miere și 2 oca de céră. Oca de miere se vinde cu 6 leĭ și oca de céră cu 25 leĭ, vrea sĕ dică dintr'o matca se capětă 30 leĭ pe miere și 50 leĭ pe céră, adecă peste totu 80 de leĭ. Anulu acesta a fostu fórte bunu pentru albine: maĭ tóte matcele aŭ datu pênă la treĭ roĭ. Obicĭnuitu tómna se batu toți roiĭ și tóte matcele, oprindu de semênță numaĭ pe ceĭ maĭ buni și numaĭ numĕrulu necesariu pentru a face prisacă în anulu viitoru.

Buda de susŭ a domnuluĭ Iorgu Holbanŭ este ca și Nova-Seliţa, la graniţa ţereĭ despre Bucovina. Moșia Buda are 700 fălcĭ de pădure secularĭă și numaĭ 300 fălcĭ de lumină de câmpŭ (pământŭ cultivabile). Dupe aplicarea legeĭ rurale, dându-se locuitorilorŭ 158 fălcĭ, a remasŭ proprietarulŭ numaĭ cu 140 fălcĭ.

Pământulŭ de la Buda este fórte accidentatŭ și fremêntatŭ în tóte părţile de déluri, ponoară și și hărtópe adâncĭ. Natura luĭ mineralogică este nĕsipósă în unele părţĭ și lutósă într'altele; în văĭ însĕ este alcătuită numaĭ din tĕrêmŭ vegetale. Astŭ-felŭ pământulŭ pre câtŭ este de negru și de fertile în văĭ, pre atâta este de pucinŭ roditorŭ pe déluri. In pământulŭ Budeĭ se află și peatra calcarie din care se face varŭ, cum și gresŭ din care se scóte piatră pentru construcţiunĭ.

Pădurea ce acopere pământulŭ este secularĭă, domnindŭ în ea maĭ multŭ stejarulŭ, a cărŭĭ grosime are în genere unŭ diametru de jumĕtate stângenŭ. Din acestĭ stejarĭ se facŭ grindeile de móră și maĭ cu sémă dógele. Pădurea este împărţită în 40 de parcheturĭ din care de acum înainte în totŭ anulŭ se va tăié câte unulŭ pentru lemne de focŭ; căcĭ astă pădure, atâtŭ de întemeĭată, nu se póte sploata altmintrele din causa lipseĭ de drumurĭ, și nu póte aduce, prefăcută fiind în lemne de focŭ, de câtŭ numaĭ unŭ venitŭ de 30 galbenĭ de falce.

Proprietarulŭ moșieĭ, ne avêndŭ locurĭ îndes-

tule pentru plugăriă, a începutŭ a stîrpi, a scóte rădăcinile din pădurea tăiétă.

In locurile deschise (curățite de pădure) se sémănă maĭ ăntêĭu popușoĭ, dupe dênșiĭ cartofli și apoĭ, în al treile anŭ, păne albă. Pe aicĭ se sémănă pucinŭ grăŭ, din causă că pămêntulŭ, fiind pré ușorŭ, nu-ĭ priesce, saŭ că este pré tare și érășŭ nu-ĭ priesce, chiarŭ și cândŭ este negru, precumŭ obicĭnuitŭ este pămêntulŭ de pădure.

Locuitoriĭ în aceste pămênturĭ saŭ moĭ saŭ tarĭ, sémănă popușoĭ maĭ multŭ și numaĭ câte o demerliă saŭ duoĕ de orzŭ saŭ hrișcă. D. Holban însă a începutŭ a seména cartofli, ăncă din anulŭ trecutŭ, și în anulŭ acesta are peste 40 de fălci de o mare frumusețe. Acéstă întindere de pămêntŭ în cartofli are de gândŭ se o sporéscă în anulŭ viitorŭ; fiindŭ că are cu cine sĕ le lucreze, bracele fiind în destule și eftine, și fiindŭ că a înființatŭ din noŭ o velniță cu vaporŭ pentru prefacerea cartofilorŭ în rachiŭ.

Preciurile munceĭ sunt pe aicĭ de unŭ sfanțŭ prăjina de cartofli, adecă de 200 leĭ falcea, de 80 leĭ pentru falcea de prășilă la popușoĭ și de 25 pênă la 35 leĭ pentru falcea de cósă.

Locuitoriĭ din Buda, îndată ce s'aŭ împroprietăritŭ, s'aŭ grăbitŭ a oferi cu banĭ munca lor ca astfel să se facă și cultura cea mare a proprietaruluĭ. Dupe spusa sub-prefectuluĭ plaseĭ, locuitoriĭ din Buda aŭ fostŭ ceĭ d'ăntêiŭ cari aŭ datŭ esemplu celŭ bunŭ și cu minte de a face învoelĭ cu pro-

prietarulŭ moșieĭ. Ogórele locuitorilorŭ sunt tóte lucrate, și lucrate atăta de bine ca și ale proprietarului. Lucru de însemnatŭ, popușoiĭ locuitorilorŭ, dupe timpulŭ secetosŭ ce a fostŭ în anulŭ acesta, sunt frumoșĭ, cándŭ aĭ proprietarului sunt prosci și nu daŭ maĭ nicĭ o speranță de reușită. Anulŭ acesta este de pagubă pentru proprietarŭ; dér acéstă pagubă nu provine din aplicarea legeĭ rurale, ci din seceta cea mare a anuluĭ. Cartofiĭ însĕ sunt rodite bine. O falce de cartofi produce de la 80 pînă la 200 de merte. Cultura cartofilorŭ în mare nu se póte face de câtŭ pentru a le preface în rachiŭ. Iusă și pentru acésta se cere óre care cantitate de orzŭ saŭ secară, și la nevoie chiarŭ și de porumbŭ.

Prefacerea cartofielor ca și a popușoilorŭ și a celorŭ-lalte cereale în rachiŭ este aicĭ o necesitate, fiindŭ ca productele nu se potŭ desface în natură, și fiindŭ-că prefăcendu-le în rachiŭ ce dobêndescŭ de la dênsele unŭ venitŭ maĭ mare, odată cu reducerea lorŭ într'unŭ volumŭ maĭ micŭ și prin urmare maĭ lesne și maĭ eftinŭ de transportatŭ.

Afară de acéstă, din prefacerea productelorŭ în rachiŭ ese și unŭ nutrețŭ, braha, care servă la îngrășarea vitelorŭ și care formésă unŭ ramŭ important al agriculturei din acestŭ județŭ. Ceĭ maĭ marĭ îngrășitorĭ de vite, de boiĭ de negociŭ, carĭ se esportă în Austria, sunt în plasa Herța d-niĭ Nicu Vasiliu Pilat, la Tărnaua și D. Jorge Holban aicĭ la Buda. Cel maĭ mare agricultor care

are velnița cea mai mare din tot județulŭ Dorohoiu și care preface în rachiŭ cea mai mare cantitate de cartofli este Principele A. Moruzŭ Svorăștenu. Dupe dênsulŭ vine D. N. V. Pilat; ș'apoi compania Leiba Vornicénu de la Ibănescĭ, Lătescu de la Hudeștĭ, N. Bașotă de la Pomărla, Eugeniŭ Alcazŭ de la Vornicenĭ, Ohrinosetoĭ de la Dersca, și alțiĭ.

Facerea rachiuluĭ cere nu numaĭ o cultură mare, cu unŭ capitalŭ considerabile în boiĭ de îngrășatŭ, déră și construcțiunĭ multe și îndestrate cu macinele cele maĭ perfecte. O macină de distilatŭ costă pênă la 2,000 de galbenĭ, afară de încăperĭ, de morĭ, de grajdiurĭ, și de tóte ce-lalte macinĭ și ustansiliĭ de fabricare.

Pentru a face rachiŭ trebue a începe prin a prepara sladulŭ. Sladulŭ se face din orzŭ și ovĕsŭ încolțitŭ și apoĭ uscatŭ. Aceste lucrărĭ cerŭ o dispositiune particulariă de construcțiunĭ cunoscute sub numirea de slădăriă.

Orzulŭ saŭ secara uscată se macină. Móra cu maĭ multe pietre și cu locomobila eĭ vinŭ după slădariă.

Făina de orzŭ saŭ secara se pune într'o cadă aședată în podulŭ celŭ maĭ de susŭ alŭ velniței, dimpreună cu productulŭ ce este destinatŭ a se preface în rachiŭ.

Cândŭ este a se face rachiulŭ din cartofli, este de nevoiă a se ferbe cu vaporŭ cartoflile într'o cadă și a se amesteca pênă ce se prefacŭ în cirŭ; căcĭ acestŭ cirŭ se amestecă cu sladulŭ. Propor-

țiunea de amestecare este următóre: într'o merță de cartofi se pune o dimerliă de sladŭ. Acéstă proporțiune se pădesce și cândŭ se face rachiul din popușoi. S'a băgatŭ însĕ de sémă că cu cât cantitatea de sladŭ este maĭ mare, cu atât producerea rachiuluĭ este maĭ abundintă.

Sladulŭ, amestecatŭ cu productulŭ ce se transformă în rachiŭ, se ferbe cu aburiĭ ce vinŭ prin țevĭ de la macina de vaporŭ și se face plămada.

Dupe ce s'a fertŭ plămada, se scóte afară pe chilstocŭ pentru ca să se răcéscă.

Plămada răcită se aduce prin ulucĭ în căditi unde se pune ca se dospéscă.

Dospită plămada se pune la fertŭ în căldări din care esă prin chilŭ și intră în macina de distilatŭ.

Din macina de distilare esă pe de o parte rachiulŭ rece și pe de alta braha caldă, care se scurge prin uluce în grajdiŭ unde sunt puși boĭ ca se o bea și sĕ se îngrașe.

O merță de popușoĭ saŭ de grâŭ póte da de la 30 pênă la 40 și chiarŭ 45 de oca de rachiŭ de 30 de grade. În acestŭ rachiŭ se póte pune șése oca de apă care reducŭ tăria luĭ la 19 pênă la 20 de grade, fără a-lŭ face să se tulbure. În acéstă stare de tăriă rachiulŭ devine bunŭ de beutŭ. Cândŭ însĕ s'arŭ întêmpla ca apa sĕ nu fiă curată, atunci rachiulŭ se tulbură și se face ca laptele de albŭ, maĭ alesŭ cândŭ apa conține varŭ saŭ ipsosŭ.

O merță de secară saŭ ordŭ dă de la 25 pênă la 36 oca de rachiŭ. Aceeași cantitate ese și dintr'o merță de hrișcă saŭ meiŭ. Și ovesulŭ se póte preface în rachiŭ; însĕ elŭ dă o cantitate micĕ de rachiŭ. O merță de cartofli dă de la 12 pênă la 18 oca de rachiŭ.

Cândŭ porumbulŭ se face bine și este în cantitate așa de mare câtŭ ómenii nu sciŭ ce se facă cu dênsulŭ, atuncĭ elŭ nu se póte vinde pe nicĭ de câtŭ cu 10 saŭ 12 leĭ merța. În asemenea împregiurare cultivatorulŭ este silitŭ a-lŭ prefacĕ într'unŭ altŭ productŭ, în rachiŭ, pentru ca se-lŭ pótă desface. Cu acéstă prefacere cultivatorulŭ póte realisa în banĭ productele séle ce nu se caută și n'aŭ preciŭ, și póte dobêndi, în locŭ de 10 leĭ dintr'o merță de porumbŭ, celŭ pucinŭ 40 de leĭ din 40 saŭ 45 oca de rachiŭ. Puindŭ la socotélă numaĭ unŭ productŭ de 40 oca de rachiŭ dintr'o merță de popușoĭ și socotindŭ rachiulŭ cu preciulŭ celŭ maĭ scădĭtŭ, cu preciulŭ de 10 leĭ vadra, cultivatorulŭ póte dobêndi dintr'o merță de popușoĭ celŭ pucinŭ treĭ vedre de rachiŭ, adică unŭ folosŭ de treĭ orĭ maĭ mare de câtŭ acelŭ ce l'arŭ fi avutŭ daca n'arŭ fi prefăcutŭ popușoiĭ în rachiŭ. De amŭ scădea din productulŭ brutŭ chiarŭ a treia parte pentru cheltuelile velnițeĭ, totŭ remâne unŭ folosŭ înduoitŭ maĭ mare de câtŭ acelŭ ce s'arŭ fi pututŭ avé dacă nu s'ar fi prefăcut porumbulŭ în rachiŭ.

Cartoflele fiindŭ acele care daŭ dintr'o falce

de pământu unu productu cu multu mai mare de câtu ce dă popușoiulu ba și chiaru grâulu sunt acele cari convinu mai bine pentru facerea rachiului de câtu orî care altă pâne; căci dintr'o falce de popușoi scoțendu duo-spre-ḑece merțe, de esemplu, scótemu din ele 480 oca de rachiu, cându din aceeași falce luând 200 merțe de cartoflî și scoțendu numai câte 12 oca de rachiu din merță, dobêndimu 1,200 oca de rachiu. Acestu mare randimentu a făcutu ca să se cultive cartoflile pentru scótere rachiului și îngrășarea boilorŭ de negociu.

Preciulu rachiului este astădi (15 Augustu) de 28 leî vadra; érŭ în cantitate mare de 23 pênă la 24 leî vadra. Acestu preciu este urcatu din causa lipseî de pâne și, prin urmare, a scumpetei pâneî. Popușoiulu se vinde acum aicî cu 55 leî merța, și cu tóte aceste, totu mai folositu este cine-va sĕ-lu vîndă mai bine prefăcutu în rachiu de câtu în natură; fiind că treî vedre de rachiu aducu 72 leî a 24 leî vadra, când popușoiulu vêndutu în natură nu aduce de câtu numai 55 leî.

D. Iorgu Holban a avutu în anulu trecutu o cantitate fórte mare de producte; însă pe de o parte preciurile fiind scădute și pe de alta ne avêndu velniță, le-aŭ vêndutu cu preciulu celu mai scădutu și astu-felu s'aŭ strucinatu fórte multu în tóte întreprinderile séle. De ar fi pututu să conserve productele pênă le va veni preciulu lor, saŭ de ar fi pututu să le prefacă în rachiu, ar fi realisatu unu profitu de câte va milióne. Ne pu-

fără nici ascepta, nici a transforma productele sêle, ar perdută totu câștigulu, ba âncă póte și parte din capitalulu sĕu. Acum însă s'a apucatu érăși de lucru și a și înființatu, aicĭ la Buda, o velniță prea frumósă, cu tóte macinele și ustansiliele sale mai perfecte, maĭ economice, maĭ simple și mai durabilĭ.

Mihorăniĭ. De la Buda de josu drumulu merge printre văile de sub délurile coperite cu păduri secularie pênă la monastirea Mogoșeștiĭ pe a căreia moșiă o vomu descrie la domeniele Statului. De la monastire drumulu apucă la dealu prin codri ne strĕbătuțĭ pênă în vêrfulu celu mai naltu alu délurilor unde se află satulu Mihoreniĭ și de unde se vĕdu în Bucovina munțiĭ Carpați coperiți cu păduri de braḑĭ. În délu se întinde o șesĕtură pe care se află satulu Mihoreniĭ cu pămênturile luĭ. Din délu se despartu și apele: unele curgu în plasa Herța spre Prutu și altele în plasa Berhometele spre Siretu. Pămêntulu de pe délurile aceste este galbenu, argilo-nĕsiposu și pe alocurea nĕsiposu și nesipo-argilosu. Fertilitatea lor este multu maĭ mică aicĭ pe déluri de câtu în văĭ.

La Mihorenĭ avemu de însemnatu casa de țĕră și sploatațiunea rurală a vĕduveĭ Zamfira Stavrat, fosta socie a locotenentuluĭ Ilie Stravrat. Acésta vĕduvă a avutu 8 locuitorĭ pe carĭ cu tótă multumirea i-au și împroprietăritu. Ea cultivă moșia cu multă inteligință, cu multă hărniciă și maĭ

alesŭ cu devotamentul acelŭ ce-lŭ are numaĭ o femeiă ce a remasŭ vĕduvă cu 6 copiĭ pe cari trebue să-ĭ créscă și să le dea învĕțătură. Multŭ a muncitŭ și multŭ a suferitŭ acéstă vĕduvă avêndŭ a cultiva unŭ pămêntŭ ce este departe a fi de prima calitate, și cu tóte aceste, spre onórea eĭ, trebue să mărturisimŭ că a isbutitŭ a scóte atâtea folóse din cultură câte i-aŭ fostŭ de trebuință pênă ce ș'aŭ vĕdutŭ copilașiĭ crescuțĭ, învĕțațĭ și pușĭ la o cale. Din 4 băețĭ și două fete, vĕduva acésta a datŭ societățeĭ, unŭ profesor la Mihăilenĭ, unŭ oștenŭ în armată, și duoĭ magistrațĭ, o fată mĕritată dupe profesorele de la Herța și acumŭ nu i-a maĭ remasŭ de pusŭ la cale de câtŭ numaĭ o fată, pentru care să și pregátesce cu facerea ₫estreĭ.

Dómna Zamfira Stavrat nu face vre o cultură deosebită de acea obicĭnuită în țĕră; nicĭ n'are cele herghelĭĭ și tamaslâcurĭ de vite; însă ea sciă se cruță și se întrebuințede bine ceea ce dobêndesce, și astfelŭ maĭ multŭ cu marea virtute a cruțĕreĭ de câtŭ cu alte resurse a pututŭ se trécă peste tóte dificultățile, și se-și ajungă scopul de a-și cresce copiĭ și de a-ĭ face sĕ fiă folositorĭ și pentru dênșiĭ și pentru țĕră.

La Mihorenĭ se află și o viă de câte-va pogóne a dómneĭ Stavrat. Via pe acéstă înălțime este cultivată bine; însă nu produce vre o calitate de vinŭ deosebită.

Becești sunt lipițĭ de comuna Buda și se

stăpînescŭ de către maĭ mulțĭ rĕdĕșĭ, pe a cărora părți de moșiă se află și vre o 60 de locuitorĭ. Dintr'aceștia nicĭ unulŭ nu s'aŭ împroprietăritŭ. In Beceștĭ sunt ₫ece părți de moșiĭ rĕdĕșeștĭ. Intre acestea se află și aceea a domnuluĭ Frangopulo, unŭ grecŭ intratŭ aicĭ prin căsătorie.

Pădurarulŭ de pe partea D-luĭ Frangopulo din Beceștĭ este unŭ modelŭ de activitate și de buna administrațiune în agricultură. Elŭ ține pe o întindere mică de pămêntŭ, ca la 3 fălcĭ ce le capătă pentru simbria sa de pădurarŭ, vre o ₫ece capete de vită mare și micĭ. Elŭ cumpĕra viței, îĭ cresce, îĭ învață la jugŭ, ș'apoĭ îĭ vinde și cumpără alțiĭ. În acestŭ chipŭ a sporitŭ capitalulŭ seŭ din anŭ în anŭ și a ajunsŭ a-și crea unŭ venitŭ anuale ca de 50 de galbenĭ. Afară de acésta, pădurarulŭ s'a dedatŭ cu mare dragoste la crescerea albinelorŭ și a ajunsŭ a avea o presacă care pe tot anulŭ ĕĭ aduce unŭ venitŭ de maĭ multŭ de 50 de galbenĭ. Aceste venitурĭ marĭ nu l'a ametit, traiulŭ luĭ a remasŭ simplu, casa luĭ este îndestulată și, ceea ce este maĭ onorabile, deschisă la totŭ trecătorulŭ.

Buda de sus este asemine o moșie locuită de rĕdĕșĭ, dintre care numaĭ Grigorie Holban și vĕduva Mavrodinésa aŭ împroprietăritŭ pe locuitorĭ.

Hreațca, proprietatea sf Spiridon din Iași, are peste 200 de locuitorĭ și o fórte mare întindere de pămêntŭ coperitŭ cu pădure. Pămênturile cultivabilĭ de aicĭ sunt maĭ pucinŭ accidentate de

câtŭ cele de la Buda. Asemine și fertilitatea lorŭ este superióră acelora.

Moșia acésta aducea proprietățeĭ unuĭ venitŭ de 1321 galbenĭ pe anŭ; acum însă, dupe aplicarea nuoeĭ legĭ rurale, venitulŭ eĭ a scădutŭ la 800 galbenĭ pe anŭ. Arendașulŭ moșieĭ, D. Petre Cristea din Botoșanĭ, a făcutŭ în anulŭ acesta fórte multe arăturĭ, arăturĭ maĭ multe de câtŭ acele ce făcea sub regimele boieresculuĭ; însă anul fiind secetosŭ nu are maĭ nicĭ unŭ folos de dînsele. Aicĭ se vede bine calamitatea unuĭ anŭ rĕŭ. Alăturea cu douĕ giredĭ lungĭ și treĭ stoguri de secară de anŭ, ce aŭ rĕmasŭ ne trierate și ne vîndute, fiindŭ-că aŭ fostŭ secuestrate pentru neplata de câștiŭ, se vede dobânditŭ în anulŭ acesta totŭ de pe aceeași întindere de pămêntŭ numaĭ o girédă scurtă și duoĕ stoguri fórte micĭ. Anŭ se vindea secara cu 18 leĭ merța; érŭ acumŭ se vinde cu 37 pênă la 45 leĭ. Micșorîndu-se rodirea pămêntuluĭ la maĭ multŭ de câtŭ înduoitŭ s'aŭ înduoitŭ preciurele productelorŭ, și astŭ-felŭ deficitulŭ de nerodire se acopere cu escedentulŭ de preciurĭ.

Anulŭ trecutŭ maĭ toțĭ arendașiĭ și proprietariĭ, ceĭ ce aŭ fostŭ în nevoie de banĭ, aŭ vêndutŭ cu preciurĭ scădute productele lorŭ și s'aŭ struncinatŭ fórte multŭ. Reducerea însĕ peste mĕsură a preciuriiorŭ lovesce în sploatațiunea rurală, și aduce căderea cultivatorilorŭ, maĭ alesŭ a celorŭ ce sunt siliți a vinde cu pagubă productele lorŭ. Uniĭ ca aceștia dacă ar fi urmatŭ

obiceiulŭ bunŭ, păstratŭ în agricultura nóstră, de a nu vinde productele lorŭ de câtŭ atuncĭ cândŭ se desfacŭ cu preciurĭ bune, precum făcéŭ bătrânii noștri și precum aŭ făcut chiarŭ în anulŭ trecut cultivătorii ceĭ ce sciŭ a conserva cu religiositate obiceiurile nóstre cele vechĭ și bune, ca Principele Moruzŭ Svorĕsténu, N. Bașotă, Eugeniŭ Alcazŭ, etc etc. uniĭ ca aceia ar fi vêndutŭ acum merța de popușoĭ cu 55 leĭ, érŭ nu cu 10 leĭ, dupe cum aŭ vêndutu-o anulŭ trecutŭ.

Dérŭ cine a vêndutŭ anŭ. de anŭ a și căḑutŭ. În istŭ anŭ, d. Bașotă are de vêndutŭ peste 30,000 merțe de pâne cu care-și scóte venitulŭ (renta pământuluĭ) și celŭ de anŭ și celŭ din istŭ anŭ, cu tóte că în anulŭ acesta n'a făcutŭ nicĭ o brazdă de arătură; póte și pentru că n'a voitŭ a intra de odată în calea de producere liberă ce a deschisŭ țereĭ nuoă lege rurală. Domniĭ Bașotă, Gherghel și alțiĭ vorŭ vedea că nu tóte cele nuoĕ sunt rele, precum nicĭ tóte cele vechĭ sunt bune. Multe din cele vechĭ sunt rele și multe bune: pe cele d'ântêiŭ avemŭ sĕ le lepădămŭ; și pe cele de al duoile sĕ le conservămŭ. Ceea ce amŭ vĕḑutŭ vechiŭ și bunŭ la d. Bașotă, și luămŭ aicĭ acest frumosŭ nume alŭ celuĭ maĭ mare proprietarŭ din județŭ ca se personificămŭ ideea ce ne aŭ suscitatŭ fapta d-luĭ P. Cristea, avemŭ datoria a păstra și a da și cuvêntulŭ pentru care facemŭ acésta.

Godinestiĭ domnuluĭ Grigorie Tufescu sunt

dați în arendă cu 450 galbeni pe anŭ domnului Grigorie Holbani. Acesta sploatându singurŭ, ca proprietarŭ, moșia Sinihăulŭ a monastirei Mogoșeștii, vecină cu Godineștii, a avutŭ mari interese a se face și arendașŭ; fiindŭ cu Sinihăulŭ se megieșesce cu Godineștii și fiind că Sinihăulŭ are omeni mulți și pămenturi de hrană pucine, érŭ pe Godineștii se află omeni pucini și pămenturi multe. Smintelile economice ale acestorŭ duoĕ moșii nu se potŭ corecta de câtŭ ajutânduse una prin alta: și de aceea proprietarulŭ din Sinihăŭ luându în arendă moșia vecină Godineștii, are la o moșie ceea ce-i lipsesce la cea-altă, și astŭ-felŭ a isbutitŭ a înființa pe amenduoĕ o sploatațiune rurală din cele mai profitabili și mai înavuțitóre.

La Godinești și Sinihăŭ se află herghelia domnului Gr. Holbanŭ. Harmăsarii ce întrebuințézŭ sunt: unul cumpĕratŭ cu 800 galbeni din Galiția din herghelia grafului Misloschi, elŭ se numesce Validon, și este surŭ, de 16 pumni de naltŭ, de 6 ani, ochii vii, capul de midilocŭ și mai mult mare de cât micŭ, părțile dinainte forte desvoltate; altulŭ cumpĕratŭ din herghelia luĭ Balșŭ de la Dumbreveni, se numesce Zarif, și este roibŭ închisŭ, de 10 ani, de 15 pumni de naltŭ, capulŭ micŭ. urechile camŭ mari, peptulŭ latŭ. Amenduoĭ acești harmăsari bat herghelia încependŭ din Martie și terminându în Iunie. Bătaia se face din mână, potrivinduse epile cu harmăsarii, adică dânduse epele cu capulŭ mare la harmăsarulŭ celŭ cu capulŭ micŭ și epele

cu capulŭ micŭ la harmăsarulŭ cu capulŭ mare. Acéstă potrivire dupe capŭ nu este suficientă; căci nu este numaĭ capulŭ frumosŭ ce se caută la unŭ calŭ, ci și cele-l-alte părțĭ ale trupuluĭ, după câtŭ despre capŭ, în genere, elŭ trebue să fiă micŭ și cu urechele micĭ, și de aceea ar trebui scoșĭ din serviciulŭ herghelieĭ harmăsariĭ ceĭ cu capulŭ mare ca Validonŭ și ceĭ cu urechele marĭ ca Zarifŭ.

Balușŭ de la Dumbrăveni avea epe de țéră la care da harmăsarĭ arabĭ. Unulŭ din acești tipĭ reproducătorĭ a costatŭ 3500 galbenĭ. Zafir alŭ domnuluĭ Holbanŭ, eșitŭ din herghelia de la Dumbrăveni, are multe din calitățile caluluĭ arabŭ, este iute și frumosŭ, numaĭ capulŭ și maĭ alesŭ urechile nu pré sunt aceea ce trebue sĕ fiă. Balușŭ de la Dumbrăveni a avutŭ în herghelia sa și epe marĭ pe care le aŭ datŭ la harmăsarĭ arabĭ și a dobênditŭ caĭ marĭ; însĕ cu peptulŭ îngustŭ ca ceĭ englesĭ. D. Holbanŭ are și o épă eșită din herghelia de la Dumbrăveni din acéstă corcitură. Eapa este négră, de 5 anĭ, a fostŭ preciuită la târgŭ la Fŏlticeni cu 150 galbenĭ; însĕ nu este de rasă curată; fiind că întrunește unele din calitățile caluluĭ englesŭ și altele din calitățile caluluĭ arabŭ.

Cele-l-alte epe fătătóre din herghelia domnuluĭ Gr. Holbanŭ sunt luate 6 de la Misolu, 3 de la Dumbrăveni, 2 de la Vêntura și altele de la alțiĭ, vrem sĕ dicem că tóte sunt epe marĭ și frumóse. In-

tre aceste se deosebesce una sură de rasă englesă. Cu aceste epe și cu harmăsariĭ ce ĭ-amŭ descrisŭ mai susŭ se vor produce caĭ marĭ și frumoșĭ, nu însă și de rasă curată și maĭ alesŭ fără defecte de conformațiune.

Epile âmblu vara pe câmpŭ; érna însă sunt puse în căpĕstru și ținute la grajdiŭ. Epele sunt blânde. Harmăsariĭ se ținŭ totŭ anulŭ la grajdiŭ.

Herghelia este încredințată îngrigireĭ unuĭ comisŭ, d. Ion Bascy cărue se dă o léfă de 60 galbenĭ pe anŭ și tóte cele de trebuință pentru menagiulŭ sĕŭ.

Tărnauca este cea maĭ mare și maĭ frumósă moșiă din plasa Herța, aprópe de târgulŭ Herța. Proprietarulŭ are fórte frumóse aședĕrĭ de țéră, încunjurate cu parcŭ și livedĭ de pomĭ roditorĭ; însă nu séde aicĭ. Moșia acésta o ține în arendă domnulŭ N. V. Pilat, unulŭ din ceĭ maĭ marĭ fermierĭ din județulŭ Dorohoiŭ. Maĭ 'nainte de legea rurale căștiulŭ moșieĭ era de 3800 galbenĭ: din aceștia s'aŭ scădutŭ 1400 dupe aplicarea legeĭ rurale. Între fermierĭĭ și speculatorĭ ceĭ marĭ aĭ județuluĭ se deosebesce, dintre jidovĭ, domniĭ Leiba Vornicénu și Lupu Zarafu, ca ceĭ maĭ însemnațĭ și maĭ recomendabilĭ prin onestitatea lorŭ. D. Leiba Vornicénu ține cu arendă maĭ multe moșiĭ și are întreprinse speculele agricole cele maĭ marĭ; căcĭ elŭ cumpĕră, îngrașă și espórtă pe anŭ peste o mie de boĭ. Lucrulŭ vrednicŭ de însemnatŭ este

că de atâția ani de cându se ocupă cu agricultura și cu comerciulu, nu s'a pomenitu se fiă avutu vre unu procesu cu cine-va. Lupu Zarafu face negociulu celu mai întinsu de rachiu și este fórte îndatoritoriu și onestu în tóte transacțiunile și afacerile lui.

Insemnarămu aicî pe acești duoi mari întreprenori de industriă agricole, aproposito de d. N. V. Pilat, care se pune pe o tréptă și mai înaltă de câtu dênșii aicî la Tărnauca, unde are pe lângă o moșiă mare de căutatu, și una din cele mai considerabile velnițe din județu. In acésta lucrézá miele de merțe de popușoi ce-i adună din tóte părțile și îngrașă și peste o miă de boi pe anu.

Pământurile cultivabili ale moșiei Tărnauca sunt lutóse și fórte accidentate, fiind în mare parte făcute în pădurile stêrpite, de aceea în multe locuri délurile sunt góle, nesipóse și neroditóre; văile însé și șesurile sunt fertili, avênd o pătură grósă de têrêmu vegetale.

Pe moșia Tărnauca sunt duoe sate mari: Tărnauca și Proboteștii cu 584 de locuitori împroprietăriți pe duoe treimi din întinderea pământurilorú cultivabili. Locuitorii sunt fórte cuprinși, aŭ casele lorú în midiloculu livedilorú și se ocupă mai multu cu transporturi de câtu cu munca pe séma proprietăței.

Puterea acestei moșii stă în velniță. Velnița a arsu și îndată s'a și făcutu la locu. In acésta velniță se prefacu pe fie-care di în rachiu câte

40 de merțe. Arendașulŭ moșieĭ, omŭ harnicŭ și mare întreprindĕtorŭ, lucrézĕ la velniță nu numaĭ productele ce le face pe moșiă, dér și altele ce le cumpără. Avea adunate acum peste 6000 de merțe de popușoĭ, cumpărațĭ cu tótă scumpetea și lipsa din județŭ, spre a-ĭ preface în rachiŭ.

Culicenii. De la Tărnauca suimŭ dealulŭ la Culicenĭ, uude se despartŭ apele, mergêndŭ unele spre Prutŭ și altele spre Siretŭ. In Culicenĭ sunt duoĭ proprietarĭ: proprietarulŭ moșieĭ Tărnauca și vĕduva Maria Timusŭ. Acéstă din urmă stăpânesce 400 de fălcĭ pe care le apĕră și chiar în contra acelorŭ ce-și închipuesce ea că ar fi avêndŭ de gândŭ sĕ i le împresóre. Dómna Timușŭ caută acum ea însăși moșia; și o caută destulŭ de bine, avêndŭ și 40 de locuitorĭ pe carĭ i-aŭ împroprietăritŭ și cu carĭ trăesce fórte bine, ajutându-se cu munca lorŭ la cultura pămêntuluĭ.

§ III. Moșiele din plasa Berhometele.

De la Culicenĭ începe plasa Berhometele acăreia reședința este Mihăilenii, situațĭ în șesulŭ Siretuluĭ, pe apa Molnița, la granița țĕreĭ despre Bucovina. Plasa Berhometele este despărțită în două de către apa Siretuluĭ care trece prin mijlocŭlŭ eĭ. În partea stêngă a Siretuluĭ pământulŭ este nĕsiposŭ pe déluri și negru în văĭ. Délurile sunt petróse și formate la surface din o patură de prundŭ amestecatŭ cu nĕsipŭ; acesta șéde pe o altă patură

de lutŭ galbenŭ şi acésta pe una de humă albă, vênătă etc. În vêrfulŭ délurilor apa este la unŭ metru de adâncime, maĭ alesŭ la Losna; în văĭ însă apa este la o adâncime maĭ mare. In partea dréptă a Siretuluĭ pămêntulŭ este petrosŭ pe déluri şi în multe locurĭ este formatŭ din stâncĭ; pretutindene însă predomnesce pe déluri pămênturile nĕsipóse albe şi pucinŭ fertilĭ, éră în văĭ şi în costişe predomnesce terêmulŭ vegetale maĭ multŭ nĕsiposŭ de câtŭ lutosŭ. Şesulŭ saŭ lunca Siretuluĭ este de o parte şi de alta alcătuită dintr'unŭ limonŭ fórte fertile.

Pădurile din partea stêngă a Siretuluĭ sunt pe Ionăşenĭ, Vêrfulŭ-Câmpuluĭ, Lozna, Derţsca, Părêulŭ negru, Turétca, Sinăuţiĭ şi Mihăilenĭ, avêndŭ într'însele esenciele domnitóre de fagŭ şi carpenŭ. Pădurea de lângă Mihăilenĭ, numită Grigorcea, ca de 150 de fălcĭ, a fostŭ a luĭ Grigorcea care amanetarind-o dreptŭ 1500 galbenĭ, a perdut-o cu tóte că a plătitŭ baniĭ la termine. Acéstă pădure, în procesŭ astădĭ, este dăruită scólelor publice din Mihăilenĭ.

Pădurile din partea dréptă a Siretuluĭ acoperŭ culmele délurilor pe care este trasŭ şanţulŭ de graniţă între ţéră şi Bucovina. Esenciele foresiere din aceste păduri sunt fagulŭ şi stegiarulŭ, carpenulŭ este maĭ rarŭ. Pe Zamostia însă în partea despre graniţă începe a apare şi bradulŭ, care caracterisă regiunea de munte, ce începe de la graniţă înainte şi face a se simţi înrîurirea

eĭ asupra agriculturei prin căderea timpuriă a brumelor și a omătuluĭ.

Tureatca, este o comună în care intră satele Sinăuțiĭ, Stăneștiĭ și parte din Mihorenĭ, având la unŭ locŭ 385 de familiĭ. Proprietarulŭ moșieĭ Tureatca este d. Eug. Balșŭ, alŭ Sinăuților spitatulului St.-Spiridon din Iașĭ, alŭ Stăneștilor rĕdĕșiĭ Luchianŭ Balinschi, Mihail Tăutul și Volcinschi cu vre-o 30 de foștĭ clăcașĭ, alŭ Mihorenilor în parte d. Balșŭ.

Rĕdĕșiĭ acestia nu cultivă singurĭ pămêntulŭ lorŭ. Eĭ l'aŭ datŭ în arendă d-luĭ Iosef Suhăl (supusŭ Austriecescŭ) care ține în arendă și moșia Tureacta a d-luĭ Balșŭ. Arendașulŭ plătesce acum pe anŭ 1200 galbenĭ pentru Tureatca, fiind scădutŭ cu 1400 din 2600 ce plătea maĭ 'nainte de aplicarea legeĭ rurale.

Pămêntulŭ de pe acéstă moșiă este nĕsiposŭ și ușorŭ, bunŭ pentru cartoflĭ și maĭ cu sémă pentru secară, hrișcă și ordŭ. Locuitoriĭ cultivă în elŭ numaĭ porumbŭ care nu se face bine de câtŭ numaĭ în părțile cele fertile, saŭ în acele în care se pune îngrășare.

Locuitoriĭ din Tureatca, ca și aceĭ din tótă plasa Berhometele, ne avênd aicĭ pămênturĭ bune de popușoĭ, obicĭnuescŭ a se duce în plasa Coșula și acolo a-șĭ face semĕnăturile lor de popușoĭ, plătind pênă la 2 galbenĭ chiria pe falcea de pămêntŭ bunŭ. Locuitoriĭ din Tureatca aŭ avutŭ luate cu chiria în anulŭ acesta peste 100 fălcĭ de

pământu și se laudă cu recolta lor; aceĭ însă ce aŭ semĕnatŭ popușoĭ la Tureatca aŭ fórte pucine speranțe în popușoiĭ lor, afară numaĭ de aceĭ ce l-aŭ semĕnatŭ în ogóre îngrășate.

La Tureatca ca și la cele maĭ multe sate din acéstă plasă, pânele nu s'aŭ făcutŭ bine nicĭ anulŭ trecutŭ; căcĭ atunci ele aŭ fostŭ bêntuite de slótă, érŭ acum sunt de secetă.

Reserva de popușoĭ a fostŭ abandonată de 9 anĭ, nicĭ nu s'aŭ maĭ strênsŭ tótă; și de aceea ce s'aŭ strênsŭ nimenĭ nu s'a maĭ atinsŭ în cursulŭ acestuĭ îndelungatŭ timpŭ. Reservele părăsite s'aŭ irositŭ, s'aŭ stricatŭ și acumŭ nu potŭ să respundă la așteptarea ómenilor. Reducerea reservelor póte fi și altă causă, pe care nu suntemŭ în stare a o precisa cu dovedĭ. În orĭ care întêmplare ar fi bine ca la îmbunĕtățirea instituțiuneĭ reservelor să se admită desfacerea lor la toțĭ 4 saŭ 5 anĭ, într'unu de abundință, care să remâe de reservă.

Arendașulŭ moșieĭ Tureatca face ca la 500 fălcĭ de arătură, pe care, când era asociatŭ cu d. Uhrinoschi, le și semĕna; în anulŭ acesta, însă, remâind singurŭ, nu le aŭ semĕnatŭ pe tóte. Dér ceea ce a semĕnatŭ s'a făcutŭ bine și are recolte frumóse de secară și de tóte cele-l-alte semĕnăturĭ, ordŭ, ovĕsŭ și maĭ cu sémă cele 30 fălcĭ de cartoflĭ sunt de o frumusețe rară. Cartoflele se cultivă pentru a se preface în rachiŭ la velnița de pe moșia acésta.

Frumusețea semănăturilorŭ în acestŭ anŭ de secetă mare provine nu numaĭ de la arăturele adăncĭ și bine făcute; căcĭ a aratŭ de douĕ orĭ și a grăpatŭ bine ș'apoĭ a semĕnat, dar și de la timpuria semĕnătură. Secara pentru anulŭ viitor este deja semĕnată și resărită aicĭ la Tureatcă acumŭ în 18 Augustŭ, și este semĕnată în ogóre arate de douĕ orĭ. Asemenea în acéstă ḑi se séměna și grăul de tómnă pe Părăulŭ negru, totŭ în ogóre arate de douĕ orĭ și grăpate bine maĭ 'nainte de a fi semĕnate.

Cartoflile sunt frumóse și ale locuitorilorŭ, și maĭ alesŭ acele semĕnate în grădinĭ, unde pămêntulŭ este fórte bine îngrășatŭ și unde aŭ începutŭ a se și culege (18 Augustŭ). La culesŭ s'a băgatŭ de séмă că ploile din urmă amenința a destruge recolta de cartofli provocându-o la o nouă încolțire și la o adoua înflorire de tómnă. Oamenĭ culegŭ de focŭ cartoflile lorŭ; arendașulŭ însĕ, ne avênd încă luate mĕsurĭ pentru a face recolta, este silitŭ se le maĭ lase în pămêntŭ. Le aŭ lăsatŭ și aŭ perdutŭ fórte multŭ; căcĭ de acolo de unde spera o recoltă de peste 200 merțe din falce nu s'a alesŭ, făcêndŭ recoltă în timpulŭ obicĭnuitŭ, de cât numaĭ cu 158 merțe din falce; și acestŭ randimentŭ încă este destulŭ de bunŭ.

Arendașulŭ de la Tureatca are 17 pluguri câte cu 4 boĭ fie-care pentru cultura acelorŭ 500 fălcĭ de pămêntŭ. Acésta face câte unŭ plugŭ de tóte 30 de falcĭ.

Arendașulŭ pe lângă arătură scie că nu póte spera multe róde din pământŭ de cátŭ atunci când lŭ va îngrășa și bine. Arendașulŭ pune gunoiŭ în ogóre și dice că fără de îngrășare nu se póte dobêndi recolte care se renumerese ostenelele sêle și să-ĭ înapoiască cheltuelele cu dobênda lorŭ. Acéstă credință, cea maĭ temeinică din tótă agricultura, se dovediră încă odată prin faptele cele maĭ uclatante; căci în anulŭ acesta, secetosŭ și rĕŭ, pământulŭ fiind îngrășatŭ și aratŭ bine a datŭ o recoltă frumósă de popușoĭ.

De cândŭ aŭ vĕdutŭ locuitoriĭ frumósele resultate ale îngrășatuluĭ pământuluĭ ce le capetă arendașulŭ acestŭ instruitŭ și îndestratŭ cu o mare practică personale, s'aŭ apucatŭ și eĭ de gunoiétŭ ogórele lorŭ; însă eĭ nu potŭ produce o cantitate îndestulătóre de îngrășare, din causă că aŭ prĕ pucine vite și pe aceste pucine le ținŭ la imașŭ, adică le ținŭ astfelŭ cátŭ nu se póte strînge îngrășarea ce producŭ. Locuitoriĭ dĕr sunt în ajunulŭ uneĭ schimbărĭ radicale în sistemulŭ de cultură obicĭnuitŭ în țéră, uneĭ schimbărĭ care se ajute pe sătenŭ a ține vite multe și a le ține astfel cátŭ se nu piardă nicĭ unŭ stropŭ din îngrășarea ce potŭ se producă.

Arendașulŭ produce îngrășarea necesariă cu boiĭ ce-ĭ ține la velniță, adică cu 200 de boĭ în cursŭ de șése lunĭ. De la grajdulŭ boilorŭ arendașulŭ dobêndesce pe dĭ câte 6 care de gunoiu (băligarŭ). Elŭ arŭ puté dobêndi de 4 orĭ maĭ multŭ gunoiŭ,

când arŭ puté se ascérnă vitelorŭ maĭ multe paie, când ar avea de unde se le dea, și când i-ar da și mâna ca se le dea; căcĭ tóte aceste se cerŭ se fiă întrunite într'o splotațiune rurală spre a puté produce cantitatea cea maĭ mare și calitatea cea maĭ bună de îngrășare. Arendașulŭ de la Tureatca strînge ca la 1000 care de gunoiŭ pe anŭ și cu dânsele îngrașă pămêntulŭ în anul ântêiŭ, al duoilea și al treilea al contractuluĭ de arendăluire a moșieĭ; în ceĭ de pe urmă duoĭ anĭ, însă, nu îngrașă pămêntul, din causă că nu este sigurŭ a maĭ puté lua moșia în arendă și pe altă periodă de cinci anĭ, și nu póte se se hotăréscă a cheltui pentru ca unŭ altŭ arendașĭ se viă și sĕ se foloséscă de îngrășarea ce va fi făcutŭ elŭ pămêntuluĭ. Cu introducerea îngrășăreĭ ogórelorŭ în cultura mare are se viă și prelungirea terminelor contractelorŭ, adică o altă îmbunĕtățire tot atâtŭ de însemnată în Economia rurale precât este și îngrășarea în cultura plăntelor.

Arendașulŭ de la Tureatca pune 100 care de gunoiŭ la falce. Cu tóte aceste elŭ crede că trebue se pue și 200, pe care le și pune maĭ alesŭ pentru popușoĭ. Gunoesce dér fórte tare. Acéstă copiósă îngrășare nu ține, dupe cum dice arendașulŭ, adică nu produce efecte palpabile, în acestŭ pămêntŭ nesiposŭ și arĝĕtorŭ, de câtŭ numaĭ treĭ anĭ.

In pămêntulŭ gunoiatŭ arendașulŭ pune popușoĭ, în duoĭ anĭ de arêndulŭ unul dupe altul, ș'apoĭ în al treilea anŭ pune cartofle, adică el pune

una dupe alta treĭ recolte din cele maĭ lacome și maĭ storcătóre de îngrășare. In al patrule anŭ sémĕnă cereale, secară, orzŭ și ovĕsŭ, care se facŭ fórte bine și maĭ alesŭ fórte curate.

Dupe cartoflĭ arendașulŭ pune orzŭ în primăvĕră; și acesta se face fórte bine; fiind că este pusŭ în adevĕratulŭ seŭ locŭ, în loculŭ ce-ĭ designésă atâtŭ sciință asolementelorŭ câtŭ și speriința și practica cultivatorilorŭ.

Dupe orzŭ arendașulŭ riscă o recoltă de secară pentru al 5-le anŭ, saŭ lasă pămêntulŭ în părlógă vre o duoĭ anĭ. Anul ântêiŭ de păscutŭ, érŭ anul al duoile numaĭ pênă la Iunie, când face arătura d'ântêiŭ. Iulie o prajesce și în Augustŭ face arătura a duoa, ș'apoĭ sémĕnă în ea pâne albă de tómnă adică secară.

Când arendașulŭ arŭ avea capitalŭ maĭ mare de cât acela ce are, elŭ arŭ ține maĭ mulți boĭ la grajdŭ, ar produce chiarŭ cu aceĭ ce-ĭ ține maĭ multă îngrășare și astfelŭ, avêndŭ îngrășare multă, ar putea se nu aibă recursŭ la părlógă, adică la îngrășarea pămêntuluĭ prin repaosŭ, ba âncă nicĭ alŭ face jașeră fiind că cu sistemulŭ ce urmésă de a da preponderare recoltelorŭ ce se prășescŭ, póte sĕ-și ție pămêntulŭ curatŭ de burueni rele și se nu aibă trebuință a pierde âncă unŭ anŭ pentru a-lŭ curăți și a-lŭ îmbunĕtăți atât prin îngrășare cât și prin arăturĭ repetate de maĭ multe orĭ.

Arendașulŭ are trebuință de 30 leĭ pentru arătură, de 70 leĭ pentru muncă, de 60 leĭ pentru sĕmênță,

adică peste totŭ de 4 pênă la 5 galbenĭ de fie-care falce de pămêntŭ ce cultivă, ceea ce face unŭ capitalŭ circulătorŭ de celŭ pucinŭ 2000 galbenĭ pentru 500 de fălcĭ. Afară de acésta, elŭ are trebuinţă şi de alte 2000 de galbenĭ pentru a cumpĕra boĭ slabĭ şi a-ĭ îngrăşa la velniţă şi de 1000 galbenĭ pentru cele-l-alte cheltuelĭ ale cultureĭ, ceea ce face peste totŭ 5000 galbenĭ la o moşiă cu 500 fălcĭ cultivabilĭ şi o velniţă, adică câte 10 galbenĭ de falce. Se póte ca capitalulŭ pentru cumpĕratulŭ boilorŭ se nu fiă alŭ sĕŭ şi astŭ-felŭ se îngraşă boĭ streinĭ. In acestŭ casŭ elŭ capĕtă pentru braha şi furagiulŭ ce-lŭ dă la boĭ câte treĭ galbenĭ de fie-care boŭ, ceea ce-l face unŭ venitŭ de 600 galbenĭ şi de 1000 care de băligarŭ.

Arendaşulŭ nu are trebuinţă de alte vite pentru sploatarea moşieĭ de câtŭ de boĭĭ de pluguri. Ar puté ţine şi oĭ; însĕ în acéstă parte a Siretuluĭ (partea stêngă) nu se ţinŭ oĭ; fiindŭ că pămênturile cele băhnóse din părţile unde pătura de lutŭ saŭ humă este la surfaciă, espunŭ oile la gălbézá. Din contra, dincolo de Siretŭ ómeniĭ ţinŭ oĭ; fiind că pămênturile sunt maĭ pucinŭ băhnóse şi nu primejduescŭ viéţa oilorŭ.

Arendaşulŭ de la Tureatca séménă într'o falce de pămêntŭ 4 demerliĭ de popuşoĭ, 24 de grâŭ, 20 de secară, 22 de ordŭ, 30 de ovĕsŭ, 250 de cartoflĭ, 8 de hrişcă şi 80 de cânepă.

Dintr'o falce de pămêntŭ, de acestŭ pucinŭ fer-

file, arendașulŭ capĕtă 5—6 merțe popușoĭ, 5—8 grâŭ, 8—12 secară, 8—10 ordŭ, 15—20 ovesŭ, 150—200 cartofli, 4—5 hrișcă, 1—2 cânepă.

Munca uneĭ fălcĭ de pămêntŭ se plătesce aicĭ cu unŭ sfanțŭ prăjina de cartofli saŭ 200 leĭ falcea pentru pusulŭ în cuibŭ, prășitulŭ de douĕ orĭ, săpatulŭ și căratulŭ la gireadă; cu 80 leĭ falcea de popușoĭ, prășitulŭ de douĕ orĭ, culesulŭ, desfăcutul și căratulŭ la coșărŭ; cu 40 leĭ falcea de seceră, seceratul, legatulŭ snopilor, pusulŭ în clăĭ și căratul la gireadă; cu 30 leĭ falcea de cósă, pusă în stogŭ. Tóte căraturile se facŭ cu boiĭ arendașuluĭ.

Arendașulŭ, omŭ cu sciință și cu practică, omŭ harnicŭ și cumpătatŭ, splótésă de câțĭ-va anĭ acéstă moșie și realisésă beneficie considerabilĭ. Aceste l'aŭ încuragiatŭ a se desface de asociatulŭ sĕŭ d. Ohrinoschi și a remânea singurŭ pe moșiă. Redusŭ numaĭ în propriele séle resurse pecuniare, elŭ sufere de lipsă de capitalŭ, care este o suferință generale pe aicĭ; însă de acéstă suferință scapă prin mĕsura nimerită ce aŭ sciutŭ se ié cu multă iscusință, adică prin aceea de a și concentra tóte puterile la unŭ locŭ și a nu se întinde maĭ mult de câtŭ ceĭ permitŭ midĭlócele séle.

Acéstă înțelepciune saŭ maĭ bine dicênd acéstă acomodare a midĭlócelorŭ cu scopulŭ producereĭ abundente ce are în vidĕre, l'a făcutŭ se fiă maĭ tare de câtŭ sploatațiunea sa și astfelŭ dominându-o se scape de tóte strîmtoririle de capitalŭ și se contese pe beneficiĭ sigure din tóte puncturile de vi-

dere. Aceste fapte relevésă în arendașulŭ Turetcel. domnul Iosef Iucălŭ, însușirile, capacităţile acelŏ care-lŭ punŭ în stare se facă progrese în agricultură, se dea esemplu de o cultură perfecţionată și înavuţitóre și se fiă folositorŭ nu numaĭ siĕșĭ dĕr și locuitorilor de pe moșiă și putemŭ dice chiar tutulorŭ celor-lalţĭ cultivatorĭ din judeţŭ.

Sinăuţii, proprietatea Spitaluluĭ St. Spiridon din Iașșĭ, este dată în arendă locuitorilorŭ cu 461 galbenĭ pênă la Sf. Gheorghe 1866; érŭ de acolo înainte, pe 5 anĭ, cu câte 251 galbenĭ pe anŭ, plus tacsa de transmitere 31, adică peste tot 287 galbenĭ.

În anulŭ acesta (1866) s'a făcutŭ locuitorilorŭ o scădere din câștiulŭ moșieĭ de 210 galbenĭ, pentru claca a 70 de locuitorĭ, a câte 3 galbenĭ de unul.

Locuitoriĭ s'aŭ constituitŭ arendașĭ numindŭ unŭ vechilŭ din partea lorŭ. Celŭ ântéiŭ vechil a fost preotulŭ Dimitrie Venoglischi, care este și preotŭ de satŭ și învĕţătorŭ; érŭ celŭ de al doile este Gheorghie Foca. Amênduoĭ aceștia aŭ fostŭ trimișĭ ca se iée moșia în arendă. Mergêndŭ la licitaţiune s'aŭ întîlnitŭ cu alţĭ concurenţĭ (p'acărora nume le trecemŭ sub tăcere) cari le-aŭ oferitŭ 100 galbenĭ unue și 50 galbenĭ altue pentru ca să se retragă și se lase a se lua moșia de dênșiĭ numaĭ în 200 galbenĭ arendă pe anŭ. Vechiliĭ satuluĭ, ne voindŭ a consimţi la acésta, aŭ suitŭ moșia la 461 galbenĭ pe anŭ, adecă la maĭ multŭ de câtŭ îndoită de ce era se fiă dată. Dacă vechiliĭ satuluĭ,

mituiţĭ cu 150 galbenĭ, s'arŭ fi retrasŭ de la licitaţiune, atuncĭ Epitropia Sf. Spiridon arŭ fi perdutŭ pe fie care anŭ câte 261 galbenĭ, saŭ pe 3 anĭ 783 galbenĭ în folosulŭ mituitorilorŭ care, cu o mită de 150 galbenĭ, s'ar fi fosolitŭ cu 633 galbenĭ. Vechiliĭ satuluĭ, fiind ómenĭ onestĭ, nu s'aŭ lăsatŭ a fi mituiţĭ şi ast-felŭ Epitropia Sf. Spiridon s'aŭ folositŭ cu aceea ce era se piardă.

In facia acestuĭ faptŭ fie cine simţesce necesitatea facereĭ uneĭ legiuirĭ care se pedepséscă cu asprime pe aceĭ ce se adună la licitaţiunele domenurilorŭ Statuluĭ şi a aşeḑémintelorŭ filantropice, şi se coalesésă şi prin uneltirĭ culpabilĭ, prin mite şi altele, caută să se folosésc̆ă din pagubele ce pricinuescŭ stabilimentelorŭ publice. Legea ce ceremŭ a se face arŭ trebui se coprindă cele maĭ marĭ înlesnirĭ pentru descoperirea uneltitorilorŭ de pagube în detrimentulŭ fondurilorŭ religióse şi de facerea de bine, cum şi pedepsele cele maĭ eficace pentru a opri uneltirele de mită. Asemenea lege ar putea se aibă unŭ articolŭ cam aşa: „Uneltitorul uneĭ pagube la licitaţia moşielorŭ Statuluĭ saŭ a fondurilor de facere de bine se pedepsesce cu o amendă îndoitŭ maĭ mare de câtŭ paguba ce aŭ causatŭ şi cu închisórea de la unŭ anŭ pînă la 5 anĭ.“ Altŭ articolŭ arŭ putea fi şi acesta: „Descoperitorulŭ uneĭ uneltirĭ de pagubă este recompensatŭ cu jumĕtate de amenda la care se supune uneltitorulŭ pagubeĭ. În fine: La constatarea u-

neltireĭ de pagubă ar trebui a se priimi de bune tóte midĭlócele prin care obicĭnuitŭ se facŭ mituirile."

Încercările de a se aduce pagubă Statuluĭ aŭ ajunsŭ a fi atâtŭ de îndrăsnețe și atâtŭ de pe faciă, și pagubile ce i s'aŭ și făcutŭ aŭ fostŭ atâtŭ de simțitóre, câtŭ n'amŭ pututŭ lăsa să trécă ocasiunea ce ni s'a înfățișatŭ la Sinăuți fără ca să propunemŭ midĭloculŭ de a curma odată aceste uneltirĭ culpabilĭ și demoralisătóre.

Locuitorĭĭ satuluĭ devenindŭ arendașĭ aŭ opritŭ pe séma lor tóte pămênturile ce li eraŭ de trebuință pentru îndestularea lor; éră restulŭ l'aŭ subarendatŭ.

Moșia acésta are pămênturĭ pucine și brace multe. La aplicarea noueĭ legĭ rurale s'aŭ împărțitŭ moșia în treĭ și s'aŭ datŭ locuitorilor 273 fălcĭ, rĕmâindŭ proprietățeĭ 137. Venitulŭ anualŭ alŭ moșieĭ se póte evalua dupe cumŭ urmédă:

Pentru 137 fălcĭ a 1 ½ galbenŭ pe falce	205
Pentru venitulŭ moreĭ	15
Pentru venitulŭ crășmeĭ	45
Pentru parchetulŭ de pădure	30
Peste totŭ galbenĭ	295

Dupe ce ș'aŭ opritŭ locuitoriĭ pămênturĭ din cele luate în arendă, aŭ sub-arendatŭ 45 fălcĭ de pămêntŭ arate, semĕnate, prășite și culese, dimpreună cu móra, cu crêșma, cu parchetulŭ de pădure, dreptŭ 300 galbenĭ. Astŭ-felŭ locuitoriĭ ș'aŭ asiguratŭ pe lângă plata câștiuluĭ (287 galbenĭ) și unŭ profitŭ de 25 galbenĭ. Profitulŭ însă

este mai mare; căci oprindu-se 82 fălci de pământu pe séma lor, aŭ dobênditŭ 123 galbenĭ a 1 ½ chiria anuale a uneĭ fălci.

Şi cu acestŭ folosŭ profitulŭ lor se sue la 146 galbenĭ, din care n'avemŭ să scădemŭ de câtŭ munca ce s'aŭ angagiatŭ a da sub-arendaşuluĭ lor.

Acéstă muncă consistă:

din 5 fălcĭ de prăşilă a 80 leĭ falcea..	400
din 12 fălcĭ secere a 40 leĭ falcea.....	480
din 17 fălcĭ arătură a 30 leĭ falcea.....	510
din 28 fălcĭ cósă a 20 leĭ falcea.....	560
Peste totŭ leĭ...	1950

Scăd̨êndu-se munca acésta, care face în galbenĭ 53, din suma totală (146 gabenĭ) a profituluĭ, remâne profitŭ curatŭ, în folosulŭ locuitorilor-arendaşĭ suma de 93 galbenĭ. Acestŭ profitŭ dobênditŭ dintr'o antreprisă de 251 galbenĭ este de 37 la sută, este destulŭ de considerabile; érŭ câştiulŭ ce l'a datŭ proprietăţeĭ locuitoriĭ-arendaşĭ este celŭ mai mare ce s'a pututŭ dobêndi, graciă onestităţeĭ vechililor satuluĭ şi maĭ alesŭ graciă bunuluĭ începutŭ ce s'a făcutŭ de a se da moşiele în arendă la însuşĭ locuitoriĭ satelorŭ.

Satulŭ este situatŭ într'o hărlópă şi pe cósta maluluĭ înaltŭ alŭ Molniţeĭ. Casele locuitorilorŭ sunt încungiurate cu liveḑĭ şi curăturĭ. Pământulŭ dimpregiurulŭ satuluĭ este plinŭ de ponóre şi de natură petrósă, délulŭ fiind compusŭ la surfacia din prundŭ şi nĕsipŭ. Şesulŭ Molniţeĭ este camŭ lutosŭ, însă cu multŭ pământŭ negru. Po-

dișurile sunt nĕsipóse, unele albe și altele negre, adică unele cu multŭ pămêntŭ vegetale și fertile și altele curatŭ nĕsipóse și aride.

Locuitoriĭ ce cultivă aceste pămênturĭ rele obicĭnuescŭ a pune gunoiŭ nu numaĭ în ogóre ce și în fŏnațe. Convinșĭ de utilitatea îngrășărilor, eĭ nu se plângŭ de câtŭ că nu potŭ produce o mare cantitate, din causă că urmésă âncă sistemulŭ de cultură basatŭ maĭ multŭ pe rĕpaosulŭ pămêntuluĭ de câtŭ pe intrarmarea luĭ prin îngrășăminte. Acésta este îmbunĕtățirea cea maĭ mare ce trebue să realisese în cultura lor; căcĭ cu sistemulŭ de a ține vitele pe câmpŭ, nicĭ omulŭ celŭ ce are cele maĭ multe vite nu póte să-șĭ procure totŭ băligarulŭ de care simte neapĕrată trebuință. Obicĭnuitŭ în acestŭ sistemŭ, a căruia schimbare este imininte, vitele se ținŭ a casă numaĭ érna și, prin urmare, numaĭ érna producŭ băligarulŭ trebuitorŭ la ogóre. Omulŭ celŭ cu maĭ multe vite nu póte îngrășa cu băligarulŭ făcutŭ érna nicĭ măcar o falce de pămêntŭ pe anŭ, érŭ ceĭ cu puține vite nicĭ atâtŭ nu potŭ face, și astŭ-felŭ producerea plântelorŭ suferă de lipsa de îngrășare; fiind că aicĭ s'a dobênditŭ încredințarea ca fără de a pune gunoiŭ în ogóre nicĭ că dă mâna omuluĭ a se osteni și a se cheltui cu cultura lor. Afară de acésta și vecinătatea munților aduce o scădere în temperatură și face ca recoltele să sufere multŭ de brumele cele târdiĭ de primăvéră și de cele timpuriĭ de tómnă.

Sub aceste împregiurări climaterice și cu unu pământu de calitate inferióră și care cere multă îngrășare, locuitorii ceĭ mai avuți séménă pe mai multu pânĭ albe, adică secară, orzu și ovesu, de câtu popușoiĭ. Pentru cultura popușoilorŭ eĭ se ducŭ în plasa Coșula și acolo leŭ cu arendă pământurĭ bune plătind câte cu 2 și 3 galbenĭ falcea. Aicĭ în acestu pământu nu se face bine de câtu numaĭ secara, hrișca, ovĕsulu și maĭ alesu cartofiele; însĕ locuitoriĭ nu séménă cartofli în ogóre, ci numaĭ prin grădinile de pe lângă casele lorŭ și acolo câte o prăjină saŭ duoĕ. Aceste pământurĭ de grădinĭ, fiind fórte bine îngrășate, producŭ o cantitate mare de cartofli, de cartofii de o calitate superióră.

Érba se face bine în șesu, dându în anii ceĭ bunĭ pônă la duoĕ stoguri dintr'o falce, saŭ 2,000 de oca de fônu. Cu câtu se pune în fônațu maĭ multu gunoiu, cu atâtu se dobêndesce și maĭ multu fônu

Locuitoriĭ de aicĭ, ca și ceĭ din tóte satele din plasa Herța, se ocupŭ fórte multu cu albinele, cari maĭ fără nicĭ o muncă și nicĭ o cheltuélă le aducŭ venituri marĭ în céră și miere. Céra se vinde cu preciurĭ bune; mierea însĕ nu are o trecere așa de sigură ca céra; ambe însĕ alimentésă comerciulu de esportațiune.

In satulu Sinăuțiĭ era odinióră hoțĭ marĭ ca și în cele maĭ multe sate din plasa Herța, maĭ alesu acele ce sunt aprópe de hotare; însĕ de când comuna a plătitu o amendă considerabile

ca la 4 saŭ 5 leĭ, pentru despăgubirĭ de hoțiĭ, s'aŭ liniștitŭ ómeniĭ, maĭ alesŭ că și pădurile s'aŭ îngustatŭ prin tăierĭ și prin deschiderĭ de curăturĭ, de locurĭ cultivabilĭ.

Pădurea ce a maĭ remasŭ pe Sînăuți ocupă podișulŭ despre Mihaileni pe o întindere de 120 fălcĭ cu aceea despre Tureatca. Pădurea acésta este împărțită în 40 de parchete de câte 3 fălci în fie-care parchetŭ. În totŭ anulŭ se taie câte unŭ parchetŭ. In pădure sunt multe părți coperite numaĭ cu huceagŭ care a și încetatŭ de a maĭ cresce, din causă că pascŭ vitele prin elŭ. Hucégulŭ acesta se vinde în tăiere cu câte 10 galbenĭ falcea. Pădurea tótă este micĭ și ne ajunsă în vêrsta de a fi sploatată, și cu tóte aceste ea este sacrificată. Esenciele forestiere domnitóre în pădure sunt fagulŭ și carpenulŭ. În parchetele tăiete se lasă de tótă prăjina câte unŭ semincerŭ spre a se repopula. Reînființarea pădureĭ în tăĭeturĭ este asigurată prin oprirea vitelorŭ de a o pasce, oprire care se respectă de către locuitoriĭ arendași cu tótă scumpătatea. Pădurea din tăieturĭ făcute de când locuitoriĭ sunt arendași este cu multŭ maĭ frumósă de câtŭ multe din parcheturile ce se taie. Și acéstă asigurare a venituluĭ viitorŭ alŭ pădurilorŭ este unulŭ din folósele cele maĭ preciuite ce potŭ avé proprietariĭ cariĭ daŭ moșiele lorŭ în arendă la locuitoriĭ sătenĭ.

Părĕulŭ negru formă unŭ trupŭ de mo-

gă cu Vlădenii și târgulŭ Mihăelenii. Proprietarulŭi acesteĭ moșiĭ este fostulŭ Domnitorŭ Mihail Sturdza. La Părĕulŭ negru se vede înrîurirea ce avea, sub legea veche, arendașulŭi saŭ proprietarulŭi asupra stăreĭ sătenilorŭ. Mihail Sturdza căuta multŭ de înstărirea sătenilorŭ, și fiind că dă în arendă moșiele séle, avea obiceiŭ a face statistica averei țeranilorŭ la tótă schimbarea de arendașŭ. Când a intratŭ domnulŭ Ohrinoschi în arenda moșieĭ Părĕulŭ negru eraŭ în satŭ 70 de ómenĭ cu boĭ și 35 fără de boĭ; ĕră în anul acesta, eșind de pe moșiă, s'aŭ găsitŭ 25 de ómenĭ cu boĭ și 70 fără de boĭ. Starea locuitorilorŭ dér a scădutŭ pe când aceea a arendașuluĭ a crescut. Locuitoriĭ păstrézŭ o tristă suvenire de administrarea d. Ohrinoschi.

Noulŭ arendașŭ a luat moșia cu 580 galbenĭ pe anŭ, cu multŭ maĭ pucinŭ de câtŭ ce âmbla maĭ 'nainte. Arendașul moșieĭ, d. Moscu Spothaim, a intratŭ pe moșiă astă primăvĕră și astŭ-felŭ n'a pututŭ semĕna de câtŭ numaĭ popușoĭ și ordŭ. Pământulŭ cultivabilĭ ce ĭ-a rĕmasŭ l'a făcut suhatŭ și a adunatŭ vite în elŭ luându câte 20 de parale pe nópte de la boiĭ cărăușilorŭ ce aducŭ producte la Mihăilenĭ. Aŭ fostŭ nopțĭ cândŭ eraŭ la suhatŭ peste 300 de perechĭ de boĭ. Cu acéstă mĕsură economică, arendașulŭ a scosŭ renta pământuluĭ și, ceea ce este maĭ multŭ, l'a îngrășatŭ și la îmbunĕtățit. În astă tómnă tolóca acésta a aratŭ-o de douĕ orĭ, a grăpatŭ-o bine

și a semănatŭ-o cu grâŭ, care a și resăritŭ de minune. Faptulŭ acesta de sploatare a moșiei prin pregătirea pământuluĭ pentru grâŭ, adică prin facerea tolóceĭ de grâŭ, dupe cum obicinuescŭ a face ceĭ maĭ bunĭ cultivatorĭ de pe aicĭ, ne arétă că arendașulŭ posedă cunoscințe întinse asupra agriculturei române și are și iscusința necesarie la aplicarea lorŭ, astŭ-felŭ câtŭ și lăsatŭ pământulŭ să se îmbunĕtățéscă prin repaosŭ nu încetésă a-ĭ aduce unŭ folosŭ care, în împrejurările în care se afla arendașulŭ, a fostŭ, în anulŭ acesta, destulŭ de însemnatŭ.

Popușoiĭ arendașuluĭ de la Părĉulŭ Negru aŭ eșitŭ ceĭ maĭ frumoșĭ din totŭ județulŭ, mulțumită arăturelorŭ bune, semĕnatureĭ la timpŭ, și maĭ alesŭ prășituluĭ făcutŭ cu multă îngrijire.

La părĭulŭ Negru se află și velniță; dér fostul arendașŭ, care este unulŭ din ceĭ maĭ marĭ velniceriĭ aĭ județuluĭ, și care pune în lucrare de odată maĭ multe velnițe ce le are pe cele-l-alte moșiĭ ce ține în arendă, aicĭ n'a lucratŭ nimicŭ cu dênsa. Causa pentru care s'a lăsatŭ astă velniță în nelucrare pênă și de omulŭ care face velnițe și acolo unde nu sunt, este înlesnirea ce i-a procuratŭ apropierea de târgulŭ Mihăilenĭ de a-și desface productele séle fără a le maĭ preface în rachiŭ. Acésta este o dovadă că velnițele sunt o necesitate pentru desfacerea și vinderea productelorŭ, și cândŭ se póte face acésta cu preciurĭ

[illegible], atunci și fiindu velniță totu nu se serva de [illegible] cultivatorulu celu inteligințe.

Mihailenii este unu târgu formatu în dilele nóstre de către fostul Domnitoru Mihail Sturza, care i-au datu și numele. Elu este situatu pe însăși moșia sa Părulu, la granița Bucovinei, pe marginea Molniței, ce formésă și hotarulu țerei. Târgulu este împărțitu în ulițe și mahalale drepte și regulate, avêndu la midilocu o uliță mare care merge pênă la trecătórea în Bucovina, despărțindu târgulu în duoe părți: una pe costiță și alta în josulu Molniței. In acestu târgu s'au adunatu și s'au aședatu pênă acum peste 1,200 de familii, cea mai mare parte istrailite. Lesnirea cu care se dă pământu în lăuntrulu târguluĭ și tacsele cele scădute de embaticu face de vinu pe tótă diua nuoi locuitori. Crestinii târgoveți sunt puținu numeroși și au numai o biserică de pétră, și acésta făcută de către proprietarulu târguluĭ.

In timpulu domnieĭ luĭ Mihaĭ Sturda se strămutase în Mihăilenĭ tóte autoritățile județuluĭ, ceea ce a contribuitu fórte multu la întemeierea acestuĭ târgu. Dupe căderea din domnia a proprietaruluĭ târguluĭ, reședința județuluĭ s'a mutatu érăși la Dorohoiu. Déră cu acésta nu s'a struncinatu întru nimicu importanța comerciale a târguluĭ, din contra acésta fiindu aceea ce a midilocitu înființarea acestuĭ târgu în acestu locu, a făcut că și fără reședință populațiunea din Mi-

hăilenĭ sĕ se sporéscă și sĕ se îmulțéscă și con-
strucțiunile de binale de piatră.

In dreptulŭ Mihailenilorŭ se află situat, la 10
minute și pe malulŭ Siretuluĭ, tîrgulŭ Siretulŭ,
care nu pucinŭ contribue la întemeĭerea Mihaile-
nilorŭ prin relațiunele comerciale ce facŭ a se
întemeia între locuitorĭ și póte și prin alte ór-
care lucrărĭ condemnabile de contrabandă cu arti-
clele proibate saŭ supuse la vămĭ diferite în țé-
ră la noĭ saŭ în Bucovina.

Besmănulŭ este fórte ușorŭ la Mihailenĭ, tac-
sele pe bĕuturĭ sunt fórte reduse și locŭlŭ de pă-
șune împrejurulŭ tîrguluĭ este cu îndestulare.

Acestŭ tîrgŭ aducea proprietățeĭ unŭ venitŭ
anuale de 1400 galbenĭ, cumpusŭ din besmănulŭ
de 5 leĭ stînjenulŭ facea la ulițe mare și din 2
leĭ stĕjenulŭ în cele-l-alte ulițĭ de la mahalale,
din 5 leĭ de vadră de rachiŭ, din 5 parale de
vadra de vinŭ, și din venitulŭ cântaruluĭ.

Orĭ cine priimesce a plăti aceste dărĭ ușóre,
capĕtă pămîntŭ în tîrgŭ fără de nicĭ o greutate.
Omenĭĭ vinŭ și se aședŭ; érŭ veniturile proprie-
tățeĭ crescŭ. Tîrgulŭ s'a datŭ acum din nuou în
arendă pe cincĭ anĭ cu 2000 galbenĭ pe anŭ, a-
dică cu unŭ sporŭ însemnatŭ în venitulŭ ce a-
duce proprietățeĭ și care sporŭ atestă crescênda
prosperitate și înflorire a tîrguluĭ.

Derțca este proprietatea copiilor rĕposatuluĭ
Pavel Stoianovicĭ. Moșia Derțca a fostŭ a luĭ
Beizade Petrache Mavrogheni care, locuindŭ la

fără, s'a făcutŭ aicĭ aședarĭ frumóse și maĭ a fostŭ o grădină împodobită cu basenurĭ, florăriĭ și chioșcurĭ orientalĭ. Casa s'a pustiitŭ și grădina s'a sĕlbătățitŭ și ruinatŭ.

Maĭ multŭ de jumĕtate din întinderea moșieĭ este coperită cu pădure frumósă. Pămênturile de hrană sunt bune. Arendașulŭ ce eșa de pe moșiă, domnulŭ G. Holbanŭ, în anulŭ acesta a negligiatŭ cu totulŭ cultura, n'a semĕnatŭ și n'a făcutŭ maĭ nimica pe moșiă.

La moșia Derța se afla și o velniță; însă ce folosŭ are de dênsa arendașulŭ care n'a făcutŭ semĕnăturĭ? Cu tóte aceste, industria prefacereĭ pânelorŭ în rachiŭ și acea a îngrășăreĭ boilorŭ de negociŭ este atâtŭ de lățită în acestŭ județŭ, câtŭ arendașulŭ a pututŭ găsi fără multă ostenélă unŭ jidovŭ căruia i-a datŭ velnița în arendă. Arendarea uneĭ velniță se face de la 200 galbenĭ în susŭ. Velnița de la Derța a arsŭ în anulŭ acesta ca și cea de la Tărnauca. Norocŭ că atâtŭ acésta câtŭ și aceea aŭ fostŭ asigurate în contra incendiuluĭ. Asigurările de acéstă natură sunt apreciuite în acestŭ județŭ. Velnița de la Derța a fostŭ asigurată pentru 2500 galbenĭ. Casa de asigurare va plăti aprópe 1300 galbenĭ pentru paguba încercată la incendiŭ, grajdurile boilor de îngrășatŭ și magasinele aŭ scăpatŭ ne arse.

Noulŭ arendașŭ, domnulŭ Ohrinoschi, a luatŭ moșia Derța în arendă cu 1200 galbenĭ dimpreună cu pădurea trebuitóre pentru lucrulŭ velniței.

Sploatarea moșiei s'a începutu: și mai bine de 180 fălci de arătură sunt și făcute, din care peste 100 fălci sunt și semănate cu grâu de tómnă.

Observêndu semănăturile de tómnă și condițiunile în cari se facu credemu de folosu a presinta aicî ceea ce se face și ceea ce trebue să se facă pentru ca să se îmbunetățéscă și acestu ramu importante alu agriculturei nóstre.

Ideea cea mai generale ce se presintă în mintea unuî omu care voesce a îmbunetăți ródele pămêntuluî este schimbatulu semințeî. Dérû, mai 'naintea de a se otărî cineva a schimba semînța, nu trebue óre se scie daca semînța este bună în sine însăși; căcî o semênță întrebuințată este potrivită cu firea pămêntuluî nostru, este dedată cu tóte împregiurările economice în cari se face cultura la noî, este chiarû cunoscută și stimată în cele mai marî piațe de grâne. Și cu tóte aceste bunetăți, ea trece în ochiî multorû din cultivatorii nostri de rea; pentru că nu este curată de neghină, de măzărichiă, și de alte buruiene rele pentru că este amestecată, de esemplu, cea de grâu cu secară, saû cu ordû saû și cu tóte cele-lalte cerealî. In casulu cându o semênță bună devine rea prin amestecarea eî cu alte semințe, nu este necesitate de a se schimba. Prin acésta nu voimu se dicemû că trebue să se sémene așa cum este. Din contra, stăruimû a cere ca cultivatoriî nostri se întrebuințede tóte midilócele prin carî nu numaî se curetă și se alege semînța, darû și a-

cele prin cari se asigurézá bunétatea eĭ, întru cât acésta atĕrnă de la pămêntŭ și de la plánta dupe care se sémănă.

Aceste din urmă douĕ considerațiunĭ sunt de o însemnĕtate atât de mare cât maĭ totŭ d'auna s'a constatatŭ că ele înrîurescŭ asupra calitățiĭ productelorŭ maĭ multŭ de cătŭ însașĭ natura semințe. In adevĕrŭ, în deșertŭ ar seména cineva semința cea maĭ bună, cea maĭ curată, ea tot d'auna va eși stricată, adică amestecată cu buruiene rele, cu semințe streine, maĭ alesŭ când se va pune într'unŭ pămêntŭ vechiŭ și în miriscĭ. Din pricină că cultivatoriĭ nostri aŭ semănatŭ grănele lor în miriscĭ, ele s'aŭ stricatŭ și semința cea bună a grăuluĭ nostru a eșitŭ plină de tóte semințele cerealelorŭ ce le aŭ precesŭ și cari aŭ împucinatŭ calitatea și preciulŭ eĭ.

Maĭ 'nainte dĕră de a ne determina se schimbămŭ semința, trebue se căutămŭ ca sînulŭ în care o seménămŭ se fiă curatŭ, se fiă îndestratŭ cu tótă vlaga necesariă nutrimîntuluĭ semînțeĭ. Nu trebue se punemŭ într'unŭ pămêntŭ numaĭ recolte care-lŭ storcescŭ de vlaga luĭ, precumŭ nu trebue se punemŭ totŭ numaĭ recolte de unŭ felŭ. Alternândŭ semințele cele ce înavuțescŭ pămêntulŭ cu acele ce-lŭ sĕrăcescŭ, alternândŭ cerealile cu plăntele prășitóre, putemŭ ține în bună stare nu-numaĭ curățenia pămêntuluĭ darŭ și fertilitatea luĭ. Pădindŭ aceste douĕ regule în căutarea pămêntuluĭ, putemŭ se îmbunĕtățimŭ semnăturele nóstre

atâtu prin schimbatulu semințeĭ câtu și prin curățitulu celeĭ ce ar avé cineva.

In genere tóte pământurile cele nouĕ sunt fórte curate în aniĭ ceĭ d'ântêiu. Acéstă curățeniă este aceea pre care trebue se o mențínemu cu tótă îngrijirea. Din tóte recoltele nicĭ unele nu stricá mai multu curățenia pământuluĭ de câtu cerealile, de cât plântele cele ce nu se prășescu. Cumu déra vom avé semenăturĭ curate, măcaru orĭ câtu de curate și de bune ar fi semințele ce punemu în pământu, cându neîncetatu vomu semena cereale unele dupe altele, adicá grâu, orzu, ovĕsu și secará. Pământulu în locu să se curețe, din anu în anu se împle de buruieni rele. Eará dintr'unu pământu ne curatu, puindu semînța cea maĭ curată, nu póte eși de cât o recoltă necurată. Agricultura cea maĭ perfectă stá întru aceea că semenîndu cineva grâu se culégă numaĭ grâu. Cându facemu déra semenăturile, trebue se căutămu a pune în pământurĭ curate și semența curată. Miriștile nu sunt pământurile cele curate; de aceea obiceiulu introdusu de curêndu, de a se semena grâu în miriștĭ, ar trebui se fiá părăsitu.

Semența curată se póte dobêndi saŭ prin schimbatulu eĭ, saŭ prin alegerea eĭ. Maĭ de mult cultivatoriĭ alegeaŭ grâulu de sémênță întindêndulu pe masă și luândulu bobu dupe bobu, astădĭ acéstă lucrare atâtu de grea și atâtu de fóră sporu se face cu o iuțélă ne-spusă și cu o perfecțiune vrednică de mirare prin ajutorulu a douĕ macine

ne se numesce una alegătoriulŭ luĭ Vachon și alta ciurulŭ luĭ Pernollet. Cu aceste douĕ macine, cari costă la fabricantŭ cea d'ăntêiŭ 75 francĭ și cea de a doua 150 f. póte cineva curăți și scóte semĕnță bună și chiar din grăulŭ celŭ maĭ amestecatŭ cu totŭ soiulŭ de buruienĭ rele.

Cu aceste macine alegătórie și curățitórie și cu păzirea regulelorŭ ce amŭ aretatŭ pentru a ține curățenia pămêntuluĭ și fertilitatea luĭ, putemŭ îmbunĕtăți semĕnăturele nóstre. La acésta nu pucinŭ ne va servi și obiceiulŭ celŭ vechiŭ și bunŭ celŭ avéŭ cultivatoriĭ nostri Românĭ carĭ credéŭ, și credința lorŭ era bună, că nu este bine a întrebuința pentru semînță de cât numaĭ grăulŭ celŭ ce s'a copt bine, care înadinsŭ s'aŭ alesŭ și s'a lăsatŭ de a statŭ maĭ multŭ timpŭ fără se fiă fostŭ seceratŭ. Grăulŭ acelŭ alesŭ se îngrigia cu deosebire și la seceratŭ, și la legatŭ, și la căratŭ, și la treieratŭ. De cândŭ însă amŭ începutŭ a negligea obiceiurile cele vechie și bune ale agriculturel nóstre, și a intra în calea cea nouă fără de ajutoriulŭ sciinței, de atunci a începutŭ și grăulŭ a se strica și a se amesteca cu totŭ feliulŭ de buruienĭ rele. Se sperămŭ că ceĭ ce aŭ îmulțitŭ semințele cele rele și cari aŭ adusŭ necurățenia în productele nóstre, vorŭ fi ceĭ ăntêi cari vorŭ îmbrăcișia maĭ cu căldură midĭlócele cele indicămŭ pentru a îmbunĕtăți semĕnăturele nóstre; fiind că eĭ cu acésta vor face unŭ progresŭ însemnatŭ în agricultură.

Pagubele cele marĭ ce încércă cultivatoriĭ no-

ștriĭ, din pricina mălureĭ, care băntue grănele lo
sunt de natură a ne face se sperămŭ că măcar
acumŭ se vorŭ determina a eși o dată din
gașiurile rutineĭ și a face și eĭ, ca tótă lum
din țerele luminate, aceea ce este descoperi
de sciință și sancționatŭ de speriință ca l
culŭ celŭ maĭ bunŭ ce se póte întrebuința
contra mălureĭ. Este tristŭ lucru a vedea cu
se perdŭ ródele pămêntuluĭ nostru, cum se r
șluește avuția publică și privată din pricinĭ ca
se potŭ evita. Avemŭ în agricultură destule, pr
destule pagube ce ne vinŭ din cause neatărna
de voința omuluĭ, pentru ca se nu căutămŭ a n
feri măcarŭ de acelea pre carĭ le putemŭ înlă-
tura noĭ înșine.

Cultivatoriĭ noștri sciŭ bine cum mălura mic-
șiorésă de uă dată și cantitatea recoltĕĭ și call-
tatea eĭ. Spuindule că potŭ scăpa de acéstă ca-
lamitate, le spunemŭ unŭ lucru noŭ pentru dên-
șiĭ, unŭ lucru însĕ fórte cunoscutŭ, și întrebuin-
țatŭ în alte țerĭ.

Rĕulŭ se cunósce, și nu este aicĭ loculŭ a cer-
ceta causele ce-lŭ producŭ. Medulŭ bóbeĭ lovită
de mălură, în locŭ se fiă albŭ și vĕrtosŭ, este
prefăcutŭ într'o pulbere négră și puturósă, care
este vătămătóriă sănătățeĭ și care micșiorésă pre-
ciulŭ grâuluĭ și producerea pământuluĭ. Pentru
a scăpa de acestŭ rĕŭ, trebue a supune sĕmên-
ță la o pregătire maĭ 'nainte de a o semăna. A-
céstă pregătire este cunoscută că feresce grâulŭ

în totu-d'a-una a fi lovitu de mălură; pentru acestu cuventu nimine astădi în alte ţere nu sémăna grâu, fiă elu lovitu saŭ nu de mălură, fiă câtu de curatu şi câtu de sănetosu, de câtu dupo ce-lu pregătesce în contra mălureï. Speriinţa a dovedit ca grâulu pregătitu, maï 'nainte de a fi semănatu, nu sufere nicï o dată de mălură.

Pregătirea grâuluï de sămênţă este fórte lesne de făcutu. Se topesce în apă o sare în care se află puciósă unită cu aramă saŭ cu varu, saŭ cu potasu. Cu acésta apă sărată se udă grâulu şi udatu fiindu se svântă preserîndu-se cu varu nestinsu. Sarea ce se topesce în apă se numesce sulfat de aramă saŭ vitriolu albastru, saŭ sulfatu de sudă saŭ sarea luï Glauber. Luându sulfatu de sudă, şi punêndu la topitu 1 chilogramă (316 dramurï) într'o ectolitră (63 oca) de apă; se face apa sărată. Sulfatul de aramă este o sare maï tare de cât sulfatulu de sudă. Dombasle, însĕ, de fricĕ să nu se întêmple vre o primejdiă de otrăvire, prefera sarea luï Glauber şi o întrebuinţa după cumu se află descrisă în *Calendariulu Bunuluï Cultivatoriu*, la paginea 272, ediţiunea a 3, Bucurescï. Pentru acestu cuventu nu vorbimu nicï de acidulu sulfuriu, recomandatu de d. Davaine, nicï de acidulu arsenio (şoriciu) recomandatu de d. Boussingault cu tóte că sunt cele maï puternice ingrediinţï în contra mălureï. Sarea luï Glauber este destulu de tare şi are meritulu de a fi fără primejdie şi tot odată şi eftină. În Francia, la Beause, se

întrebuințéză chiarŭ sarea de masă (chlorur de sodium) și grăulŭ este apĕratŭ de mălură.

Varulŭ se stinge stropindu-lŭ cu apă și lăsându-lŭ acoperitŭ ca sĕ se prefacă în pulbere. Acéstă pulbere se aruncă pe grăulŭ udatŭ cu sare prin purtarea cu lopețele pînă ce se prinde pe fiă care bóbă o scórțe subțirică de varŭ.

Pregătirea grăuluĭ maĭ nainte de a se semĕna merită a se îmbrăcișa de către cultivatoriĭ nostri; fiindŭ că eĭ cu acésta vorŭ face unŭ progresŭ însemnatŭ în agricultură.

Losna se hotărăște cu Derța și cu moșia Statuluĭ Buhaiulŭ și este înconjurată cu păduriĭ avênd și ea peste patru sute de fălcĭ de pădure întemeiată. Pămêntulŭ de pe déluriĭ este nĕsiposŭ, petrosŭ și ușorŭ; érŭ celŭ de pe costișe și văĭ este maĭ bunŭ: în vale însă se află multă întindere de pămêntŭ băhnosŭ.

În acestŭ pămêntŭ se sémĕnă și grâŭ; însă nu se face bine. Secara se face fórte bine, aseminea se face bine și ordulŭ și ovĕsulŭ. Popușoĭ se sémĕnă aicĭ; însă nu se facŭ așa de bunĭ ca prin alte locurĭ: de aceea ómeniĭ se ducŭ în plasa Coșula și acolo, luândŭ pămênturĭ cu arendă și semĕnând popușoĭ, sunt maĭ folosițĭ din $\frac{1}{2}$ fălcĭ de acolo de câtŭ din una de aicĭ.

Anulŭ acesta s'aŭ făcutŭ semĕnăturĭ ca și când n'arŭ fi fostŭ cea maĭ mică vorbă de legea rurală; însĕ la 21 și 22 Iulie a datŭ o piatră de nicĭ érba n'a rĕmasŭ ne stricată. Anulŭ trecutŭ

nu s'aŭ făcutŭ pânele și pucinile ce s'aŭ făcutŭ nŭ fostŭ bătute de brumă și s'aŭ stricatŭ. Astŭfelŭ ómeniĭ în duoĭ anĭ d'a rêndulŭ sunt bĕntuiți de lipsă și amenințați de a fi și în anulŭ viitorŭ din causă că nu aŭ nicĭ măcarŭ sĕmênță de semĕnatŭ.

Proprietară acesteĭ moșiĭ este dómna Sultana Holban, o femee cu dare de mână și cu multă buna-voință pentru locuitorĭ; căcĭ ea-ĭ ajută la tóte nevoile lor. Și locuitoriĭ din parte-le nu maĭ pucinŭ sarŭ cu micŭ cu mare la tóte trebuințele proprietareĭ. Pămêntulŭ acesteĭ moșiĭ s'aŭ lucratŭ în anulŭ acesta ca și maĭ 'nainte de aplicarea legeĭ rurale.

Dómna Sultana Holban, venerabila mamă a fraților Iorgu și Grigorie Holban, caută singură moșia, precumŭ caută și fiiĭ eĭ moșiele cu cari i-aŭ îndestratŭ. Dómna Holbanŭ ține multŭ la păstoriă; ea are o herghelie de vre-o 30 de epe marĭ fătătóre, unŭ tamaslâcŭ de vite albe prea frumóse. În plugărie și maĭ alesŭ în desfacerea productelor, dómna Holbanŭ ține obiceiulŭ celŭ vechiŭ și bunŭ alŭ țĕreĭ de a nu le desface de câtŭ când le vine timpulŭ, obiceiŭ care scutesce agricultura de a avea recursŭ la velniță pentru a vinde productele prefecêndu-le în rachiŭ.

Dómna Sultana Holbanŭ de treĭ anĭ n'a vêndutŭ productele ce aŭ făcutŭ pe moșiă; acum însă, când preciurile s'aŭ suitŭ, aŭ pusŭ să treere cerealele și să bată popușoiĭ.

Pânea în giredĭ și în coșăre (pătule) s'aŭ păstratŭ fórte bine; fiind că a fostŭ bine strênsă, bine aședată și maĭ alesŭ bine îngrijită.

Pentru treieratulŭ cerealelor cu cai dupe vechiulŭ obiceiŭ, macinele de trierŭ ne fiind âncă respândite în acestŭ județŭ, se plătesce 32 leĭ, o demerlie popușoĭ (6 leĭ) și o oca de brêndă (2 leĭ) de suta de demerliĭ.

O dată cu treeratulŭ se facŭ și semĕnăturile de tómnă, de secară maĭ cu sémă, într'o singură arătură. Pămêntulŭ fiind ușorŭ se ară lesne și maĭ alesŭ se preface lesne în țerina, se amănunțesce. Arăturile se facŭ cu propriele pluguri ale proprietareĭ.

Dómna Holbanŭ are pe câmpŭ în apropriere de ogóre magasinele și coșările pe care le ține în cea maĭ bună stare Acésta se vede la maĭ mulțĭ proprietarĭ din acestŭ județŭ. Obiceiulŭ acesta demuntra înaltulŭ gradŭ de moralitate alŭ populațiuneĭ nóstre care se feresce a se atinge de averea altuia și chiar atuncĭ când este lăsată pe câmpŭ.

Călinești se află lângă Losna pe cósta văiĭ Siretuluĭ. Eĭ sunt aĭ domnuluĭ Iorgu Holbanŭ care cultiva fórte bine, avênd și elŭ, dupe esemplulŭ mameĭ sale, coșere și cele-l-alte acareturĭ rurale cu îndestulare și în cea maĭ bună stare.

Talpa este pe malulŭ Siretuluĭ lângă soséoa de la Botoșanĭ la Mihăilenĭ. Acéstă moșiă, ca de 220 fălcĭ, a fostŭ proprietatea maĭ multorŭ

rĕdeș; acumŭ însă, afară de unulŭ saŭ duoĭ, toțĭ ceĭ-l-alțĭ sunt vênduțĭ și constitue o proprietate mare în mânele domnuluĭ Ohrinoschi, cumpĕrătorulŭ rĕdĕșielor.

D. Ohrinoschi face o cultură îngrigită pe moșia Talpa. Elŭ are plugurile sale maĭ perfecționate de câtŭ cele obicĭnuite în țéră și cea ce este maĭ vrednicŭ de însemnatŭ este că nu sémĕnă de câtŭ în ogóre gunoete cu mare abundință.

Dupe ce se cară gunoiulŭ pe ogóre, și d. Ohrinoschi are unŭ serviciŭ fórte bine organisatŭ pentru acésta, adică unŭ serviciŭ ce se face cu cărуțe bine făcute și legate în ferŭ și cu caĭ, este de neapĕrată trebuință ca să se și împrăștiĭ îndată. D. Ohrinoschi, ca și ceĭ-l-alțĭ ce întrebuințase gunoiulŭ, întârdiă împrăștiarea luĭ: și cu aceste aduce o pagubă simțitóre cultureĭ sale; fiind că stându gunoiulŭ în grĕmedĭ și întêmplânduse sĕ viă ploĭ se scurge mursa din elŭ numaĭ în locŭlŭ ce ocupă cu paguba celuĭ-l-altŭ locŭ ce este destinatŭ a se îngrășa. Afată de acésta, ne împrăștiinduse gunoiulŭ îndată și îngrășindŭ cu mursa luĭ spălată de ploĭ numaĭ unele locurĭ, în aceste semĕnăturele se facŭ maĭ bine, crescŭ maĭ iute de câtŭ în cele-l-alte, ceea ce aduce o mare sminţélă și potŭ dice o mare pagubă maĭ alesŭ cerealelorŭ făcându-le pe unele a fi bune de seceratŭ pe când alte âncă nu s'aŭ coptŭ.

Acéstă observațiune de practică agricolĕ nu va scăpa domnuluĭ Ohrinoschi care, întrebuințându gu-

noiulŭ în cultura mare, este interesatŭ a face acéstŭ importantă lucrare în tóte condițiunile eĭ cele maĭ esenciaĭ, atâtŭ pentru a dobêndi folosulŭ ce-lŭ ascéptă, câtŭ și pentru a da celorŭ-l-alțĭ cultivatorĭ unŭ esemplu bunŭ. Condițiunea cea maĭ esenciale este de a împrăștia gunoiulŭ îndată ce s'aŭ descărcatŭ din căruțe. Sperămŭ că, d. Ohrinoschi va lua dispositiunĭ ca pe de o parte sĕ se care gunoiulŭ și pe de alta sĕ se împrăștie și astfelŭ sĕ nu remâe de împrăștiatŭ pe mâne gunoiulŭ ce s'a adusŭ astădĭ.

Pe moșia Talpa (220 fălcĭ) domnulŭ Ohrinoschi are deja și semĕnate (Augustŭ) cu grâŭ și secară peste 80 de fălcĭ. Cerealele aceste semĕnate aŭ și resăritŭ, însĕ n'aŭ resăritŭ de o potrivă în tóte părțile. Ne egalitatea cerealelorŭ nu póte sĕ scape din vederea unuĭ agricultorŭ atât de iscusitŭ cum este d. Ohrinoschi.

Semĕnăturile timpuriĭ de tómnă, fiind secundate de unŭ timpŭ bunŭ, aŭ crescutŭ atâtŭ câtŭ mulțĭ cultivatorĭ, temênduse ca sĕ nu dea în spicŭ, aŭ și băgatŭ oile în ele ca sĕ le pască, sĕ le tundă, sĕ le împedice în crescere și sĕ le facă ca sĕ se îndeséscă la rădĕcină. D. Ohrinoschi avé deja și păscute cerealele séle pe la finele luĭ Septembre. În aceste condițiunĭ, semĕnăturile de tómna, cari sunt temelia agriculturei române, nu potŭ sĕ nu producă recoltele cele maĭ abundente.

Vĕrful Câmpuluĭ, moșia reposatuluĭ Principe Panaite Moruzŭ, se caută, luatŭ fiind în a-

rendă de la Epitropia caseĭ, de către însuși vĕduva Aglae Moruzŭ. Acéstă moșiă are o întindere de peste 3700 fălcĭ și se află situată în lunca Siretuluĭ chiar pe malulŭ luĭ celŭ stângŭ. Șoséua de la Botoșanĭ la Mihaileni trece chiar prin mĭdĭloculŭ satuluĭ în tótă lungimea luĭ, și lungimea satuluĭ este fórte mare. Dómna Aglae Moruzŭ sploatézĕ moșia reposatuluĭ eĭ socĭŭ cu ajutorulŭ unuĭ regisorŭ (vechilŭ) inteligințe căruia plătesce 100 galbenĭ pe anŭ și a unuĭ vatavŭ căruĕ plătesce aprópe 40 galbenĭ pe anŭ. Aci trebue sĕ notămŭ o carieră frumósă la care potŭ sĕ aspĭre fiĭ de cultivatorĭ sătenĭ cari arŭ avé norocirea sĕ trécă prin vre o scólă de agricultură pentru a se face capabilĭ de a dirigea sploatațiunile ruralĭ cele marĭ din țéră.

La moșia Vĕrvulŭ-Câmpuluĭ se face o cultură mare. Acolé este o velniță maĭ alesŭ pentru prefacerea cartoflelorŭ în rachiŭ. Dómna Moruzŭ ține vite multe din care cele maĭ însemnate sunt turmele de oĭ merinóse.

Semĕnăturele sunt ca la 200 fălcĭ grâŭ și secară, 100 fălcĭ ordŭ și ovĕsŭ, 100 fălcĭ popușoĭ și ca la 50 fălcĭ cartofli. In anulŭ acesta a fostŭ numaĭ 30 fălcĭ de cartofli cari s'aŭ cultivatŭ plătinduse munca uneĭ fălcĭ câte cu 240 leĭ.

Pentru arăturĭ se ținŭ în sploatațiune boĭ pentru 20 de pluguri și câte o dată se facŭ și cu banĭ plătinduse de la 28 pênă la 37 leĭ de falce.

Cartoflele se sémĕnă puinduse cu sapa în cuĭ-

burĭ de câte 2 palme departe unulŭ de altulŭ, și puind în cuĭbŭ, dupe cum sunt și cartoflele de marĭ, câte 4 de cele câtŭ nuca de micĭ, câte 3 de cele de midĭlocŭ și câte 2 însĕ una mare și alta mică. Cartoflele se sĕmĕnă în Aprilie punênduse în falce de la 15 pênă la 20 de merțe. Când cartoflele semĕnate sunt de o palmă de nalte, atuncĭ se prășescŭ făcênduse și pucinŭ cuĭbŭ împrejurulŭ tufelorŭ. Când se apropie cartoflele de a da în flóre, atuncĭ se prășescŭ de alŭ duoile, adunânduse țĕrina împrejurulŭ tufeĭ și făcândŭ moșiroiulŭ câtŭ se póte maĭ mare. Pe la finele luĭ Septembrie cartoflele se culegŭ smulgânduse hlugeniĭ uscațĭ și apoĭ scoțênduse cartoflele cu sapa din pămêntŭ. Cartoflele se conservă puinduse în giredĭ înguste și lungĭ și acoperinduse cu pămêntŭ.

Cartoflile se prefacŭ în rachiŭ la velniță în care se lucrésă și alte pânĭ. Velnița de la Vĕrvul câmpuluĭ este de jumĕtate ocă, adică produce pe dĭ 50 vedre de rachiŭ și braha cu care se nutrescŭ vitele și maĭ alesŭ boiĭ de lucrŭ.

Cultura cartoflilorŭ nu se póte face de câtŭ în satele unde sunt mulțĭ locuitorĭ. La Vervul câmpuluĭ sunt 461 de familiĭ cari s'aŭ împroprietăriță cu 915 fălcĭ remêindŭ încă 30 ne împroprietărite și întorcându-se proprietățeĭ 259 fălcĭ din pămênturile ce cultivaŭ locuitoriĭ la 1860. Ne mulțumirile locuitorilorŭ a midĭlocitŭ aducerea unuĭ super arbitru din Comitetulŭ permanentŭ; însĕ nicĭ cu

hotărîrea acestue n'aŭ fostŭ locuitorii mulțumiți; fiindŭ că aŭ remasŭ 30 dintre dînșii fără pămênturi, cu tóte că, ḑicŭ ei, avéŭ dreptulŭ ca unii ce aŭ făcutŭ clacă.

In păstoria de la moșia Vèrvul câmpuluĭ se deosebesce maĭ cu sémă turma de 2000 de oĭ merinóse. Pentru întreținerea și maĭ alesŭ ernaticulŭ acestorŭ oĭ sunt făcute aicĭ gradjurĭ spacióse de o construcțiune solidă și acomodată cerințelorŭ de igienă. Mieiĭ de la acéstă turmă nu se vêndŭ primăvéra spre tăiere, dupe cum se face cu mieiĭ de la oile ordinare, ci se crescŭ pentru ca se înmulțéscă turma, éră berbeciĭ ce nu sunt bunĭ de semênță se întorcŭ. Oile aceste merinóse nu se ținŭ de câtŭ pentru a produce lănă, când oile ordinare se ținŭ și pentru lapte. De câțĭ va anĭ, însĕ, a începutŭ a se mulge și oile merinóse, déră nu tare, și fruptulŭ lor se consumă în sploatațiune, adică nu se face în vederea creăreĭ unŭ product de vêndut dupe cum se urmézŭ cu acelŭ de la oile ordinarie. Oile bĕtrâne, ca și berbeciĭ afară de serviciŭ, se îngrașă și se taie tómna, dêndŭ producte în pieĭ, carne și seŭ care se vêndŭ cu preciurĭ bune. Oile merinóse se tundŭ aicĭ dupe ce maĭ ântêiŭ se spală bine lăna dupe dînsele.

Lăna se vinde la negușătorii ce o ducŭ în Austria cu câte ½ galbenŭ și pênă la 22 leĭ oca. O oe ordinarie dă o oca și maĭ bine de lănă, când o oe merinósă nu dă de câtŭ ½ oca de lână spălată; și cu tóte aceste preciulŭ lăneĭ merinóse fiind

mai urcat de câtŭ aceleĭ ordinare, are cineva un folosŭ mai mare de la oile merinóse de câtŭ d la oile ordinarie. Şi într'adevĕrŭ, o óe de rînd dă o oca de lănă şi acésta se vinde cu 3 pĕn la 4 leĭ, cândŭ óea merinósă, dăndŭ $\frac{1}{2}$ oca de lănă şi oca de lănă vêndĕnduse cu 20 de leĭ, lăna de l óea merinósă aduce 10 leĭ, adică unŭ venitŭ îndoitŭ mai mare de câtŭ celŭ aduce óea de rêndŭ. Acestŭ folosŭ covêrşitorŭ esplică preferinţa ce dómna Aglae Moruzŭ a dat oilor merinóse.

Dómna Aglae Moruzŭ face o cultură bună; căci produce cu păstoria eĭ îngrăşarea trebuitóre pentru a mănţine şi a spori fertilitatea pămêntuluĭ şi mai alesŭ al aceluĭ ce se séměnă cu cartofli; însă pĕnă acumŭ n'a început a îngrăşa şi celŭ-l-altŭ pămêntŭ. Pămêntulŭ în şesulŭ Seretuluĭ este a locurea nĕsiposŭ şi a locurea argilósŭ; însĕ orĭ care ar fi natura luĭ mineralogică, el este amestecatŭ cu o mare dosă de humus, de aceea este şi negru şi fertile. Pe cóstele délurilorŭ însĕ este nĕsipo-argelosŭ şi albŭ şi mai pucinŭ fertile de cât în văĭ.

Fŏnaţulŭ de la Vêrvul Câmpuluĭ este în şesul Siretuluĭ, în loculŭ celŭ mai propice pentru a fi şi abundinte şi de o calitate bună. In anulŭ acesta, cu tóte că a fostŭ o secetă mare, s'a făcutŭ ca la 150 stoguri de fŏnŭ din vre o 250 fălci de fŏnéţŭ. Preciulŭ fŏnuluĭ este acumŭ aicĭ de la 15 pĕnĕ la 20 galbenĭ stogulŭ, dupe mărimea luĭ. Totŭ fŏnulŭ produsŭ se consumă pe moşiă de către vitele proprietareĭ.

Ionășenii este o moșiă rĕdeșéscă în care sunt unii cu pămênturi multe ce le-aŭ adunatŭ de la alții prin cumpĕrăturĭ, și alții cu pămênturĭ pucine și atât de pucine câtŭ din împărțire în împărțire aŭ ajunsŭ a nu avé de câtŭ 1, 2 și celŭ multŭ 3 fălcĭ, adică nicĭ chiarŭ pămêntulŭ necesariŭ pentru subsistința uneĭ familiĭ.

Rĕdĕșii saŭ maĭ dreptŭ dicêndŭ proprietarii ceĭ cu pămênturi multe sunt Sănt-George cu 800 fălcĭ, Moruzoae cu 300 fălcĭ, amênduoĭ intrați între rĕdĕși prin cumpĕrăturĭ, văduva Elena Tacu cu 130 fălcĭ, maiorulŭ Țintilă cu 80 fălcĭ, Iorga Bogda cu 80 fălcĭ, Enachi Bertea cu 40 fălcĭ, Nicolae Iordachi cu 20 de fălcĭ, ș'apoĭ vin toți ceĭ-l-alți cu câte 2 și 3 fălcĭ, și carĭ facŭ într'o falce arătură și în cea-l-altă fênŭ și imașă pentru vite, pentru o vacă de la care mulgŭ laptele de datŭ la copiĭ.

Pămêntulŭ cultivabile este în șesulŭ Siretuluĭ și pe cósta malurilorŭ luĭ; căcĭ pe déluri se află pădurea, livedĭ și însușĭ satulŭ.

In șesulŭ Siretuluĭ se cultivă maĭ cu preferință popușoĭ în pămênturĭ adâncĭ și fertile, dupe dênșiĭ vine orzŭ, ovesŭ, secară și chiar grâŭ. Sunt în șesŭ o sémă de locurĭ grase și fertile în care grâulŭ buicesce și nu légă. Cartoflele se facŭ fórte bine în șesŭ, și chiar acolo unde pămêntulŭ este slabŭ, nĕsiposŭ și ușorŭ.

Celŭ maĭ bunŭ cultivatorŭ din Ionășenĭ este domnulŭ Sânt-George ce are o casă de țĕră fru-

mósă și care face o cultură rațională și producătóre de marĭ venitură. Acestŭ cultivatorŭ sĕmănă secară, grâŭ și popușoĭ, făcêndŭ o plugăriă care se întinde peste 120 fălcĭ. Restulŭ moșieĭ séle se dă în arendă cu câte 80 leĭ falcea de țérină și 160 leĭ falcea de fŏnaţŭ. In anulŭ acesta, fiindŭ lipsă de fŏnŭ, s'a datŭ falcea de fŏnaţŭ cu 6 galbenĭ.

Intre rĕdĕșiĭ cultivatorĭ se deosebesce domnulŭ Țintilă prin păstrarea vecheĭ datinĭ rĕdeșescĭ de a se aplica la cultura pomilorŭ roditorĭ. Elŭ are hultuiți în mica sa parte de pădure (40 fălcĭ) peste 1,000 de pomĭ de totŭ felulŭ, astŭ felŭ câtŭ în pădure elŭ are creată și o livada de pomĭ fără a derangea crescerea pădureĭ.

Toți rĕdeșiĭ de la Ioneșanĭ aŭ împroprietăritŭ pe locuitoriĭ dupe partea fie-căruia. D-nul Bogza, de esemplu, a datŭ din 80 fălcĭ ce are 17 fălcĭ la 6 clăcașĭ. Rĕdeșiĭ ducŭ mare lipsă de banĭ. Și pentru a dobêndi s'aŭ grăbitŭ a împroprietări pe locuitorĭ. D. Bogda bucurosŭ arŭ da bonulŭ de despăgubire de 150 galbenĭ numaĭ în 75, numaĭ ca se iée banĭ și sĕ se ajute cu dênșiĭ la plata datorielorŭ, care-lŭ scotŭ din casă, și la cultura moșióreĭ séle. Acéstă împrejurare arétă că trebue sĕ se iée óre carĭ mĕsurĭ în favorulŭ unorŭ asemine rĕdeșĭ, pentru a li se plăti locurile lorŭ câtŭ s'arŭ putea maĭ neîntârdiatŭ. Astŭ-felŭ s'ar împlini și dorința care i-aŭ făcutŭ se îmbrăcișeze cu căldură emanciparea și împroprietărirea clăcașilorŭ. D.

Bogza a oferitŭ bonulŭ cu scădere de 50 la sută unuĭ proprietarŭ mare și renumitŭ în județŭ pentru avuția sa. Respunsulŭ ce a dobênditŭ, cum că cine scie cum se vorŭ plăti și aceste bonurĭ, l'a făcutŭ sĕ se înduoéscă de valórea bonuluĭ. Cu tóte aceste, avutulŭ proprietarŭ oferindŭ rĕdeșuluĭ 50 de galbenĭ pentru bonulŭ de 150 galbenĭ, adică numaĭ a treia parte saŭ numaĭ 33 la sută, a redatŭ confiență rĕdeșuluĭ în bonulŭ Statuluĭ și dicêndu'și în sine că daca avutulŭ proprietarŭ oferă 30 la sută, bonulŭ face de buna sémă suta întrégă și așa s'a refusatŭ a-lŭ da. Dér cu refusulŭ n'a urnitŭ de locŭ nevoia de la casa sa. Pentru acésta se cerŭ instituțiunĭ de creditŭ rurale și creațiunĭ de îndemănărĭ și înlesnirĭ cu care sĕ se ajute cultivatoriĭ fără a maĭ fi la dispositiunea cămătarilorŭ ce-ĭ sploatéză și-ĭ sărĕcesce maĭ multŭ de câtŭ ce nu-ĭ sărĕcesce însuși fómetea.

Hănțeștiĭ. De la Ionășenĭ trecênd Siretulŭ intrămŭ în Hănțeștĭ, satulŭ celŭ maĭ de pe urmă alŭ plășeĭ Berhometele și al județuluĭ Dorohoiŭ în acéstă parte. Hănțeștiĭ din délŭ și din vale sunt pe malulŭ și în lunca Siretuluĭ și formă o comună cu Mitoculŭ care merge pênă în granița Bucovineĭ despre Sucéva și cu Adêncata care se află între Hănțeștĭ și Mitocŭ și care asemenea merge pênă în granița Bucovineĭ despre Monastirea Dragomirna.

Hănțeștiĭ aŭ fostŭ proprietatea domnilor Silion; éră acum unŭ anŭ s'aŭ vêndutŭ silnicŭ pentru da-

toriă de 40,000 galbenĭ numaĭ în 22,000 galbenĭ. Preciulŭ dobênditŭ este de câte 10 galbenĭ de falce de pământŭ cu pădure cu tótă, adică nici pe jumĕtate de preciurile ce se capetă pe moșii cândŭ vêndarea lor se face de bună voiă și la timpulŭ convenabile.

Moșia Hănțeștiĭ are 2296 fălcĭ de pământŭ, din care peste 500 sunt coperite cu pădure, și restul este parte la dealŭ bunŭ pentru pănĭ albe fiind ușorŭ și nĕsiposŭ, și parte în lunca Siretuluĭ de o mare fertilitate.

Pe moșia Hănțeștiĭ se află și o velniță care este acum dată în arendă cu 900 galbenĭ d'împreună ca 250 stênjinĭ lemne și 28 stoguri de fônŭ. Scăzêndŭ fônulŭ și lemnile din arenda velniţeĭ, lemnile a 1 galbenŭ stênjinulŭ și fônulŭ a 15 galbenĭ stogulŭ, remâne velnița în 230 galbenĭ. Velnița costă 2,000 galbenĭ și raportă dĕră peste 10 la sută pentru capitalulŭ întrebuințatŭ la dênsa.

Pentru trebuința acesteĭ velnițe s'a cultivatŭ în anulŭ trecutŭ 40 fălcĭ de cartofli; în anulŭ acesta însĕ nu s'a făcutŭ nicĭ o cultură.

Mitoculŭ, proprietatea arhimandrituluĭ Sofronie, este unŭ satŭ despărțitŭ în duoĕ de granița Bucovineĭ ce vine pe culmea délurilor și urmêndŭ scurgerea apelor se pogóră aicĭ în valea Suceveĭ în care curge riulŭ cu acéstă numire și trece pe lângă Sucéva, vechea capitală a Moldoveĭ.

Mitoculŭ are pădure multă și nedespărțita ân-ă bine de pădurea de pe domeniele Statuluĭ A-dâncata și Burdugeniĭ. În acéstă pădure, pe délŭ maĭ alesŭ, se află curatŭ numaĭ mestécănŭ de o mare frumusețĕ pentru grosimea și nălțimea luĭ. Întinderea moșieĭ Mitoculŭ este de 760 fălcĭ, din care 500 cu pădure și numaĭ 260 lumină cultivabile, atâtŭ pentru locuitorĭ câtŭ și pentru proprietate.

Mitoculŭ a fostŭ a Principeluĭ Moruzŭ Svorĕșténu. Acesta l'a vêndutŭ arhimandrituluĭ Sofronie pe cândŭ se afla egumenŭ la Treĭ-Ierarhĭ din Iași și, prin urmare, și la monastirea Burdugeniĭ.

De la Mitocŭ începe și ține pênă la Zamoștia moșia Svorĕște a Principeluĭ Moruzŭ Svorĕșténu, una din cele maĭ marĭ moșiĭ din județŭ, peste 5000 fălcĭ, mărginindu-se de o parte cu Siretulŭ și de alta cu granița Bucovineĭ. În acestŭ mare trupŭ de moșie se află satele Svorĕște, Șărbănești și Berestiĭ. La Bereset se află numaĭ douĕ proprietățĭ micĭ care nu sunt ale Principeluĭ Moruzŭ.

Berestiĭ, proprietatea domnuluĭ Calmuschi, sunt datĭ în arendă domnuluĭ Costache Lepădatŭ. Sunt 16 anĭ de când a intrat pe moșiă arendașulŭ acesta, și în acestŭ timpŭ îndelungatŭ elŭ n'a prenoitŭ de câtŭ numaĭ de duoĕ orĭ contractulŭ. Arendașulŭ acesta a intrat pe moșiă în locŭlŭ părinteluĭ seŭ, Vasilie Lepădatŭ, care a ținut-o înainte maĭ bine de 50 de anĭ. Arendașia din tată în fiŭ ne aduce aminte îndelungatele termine de

contracte cari nu se vĕdŭ de câtŭ numaĭ în Anglitere, în ţéra aceea unde agricultura a făcutŭ cele maĭ marĭ progrese şi unde este cea maĭ înaintată din tótă Europa.

Moşia are o întindere de 300 fălcĭ, din cari 50 sunt coperite cu pădure. Pe acéstă moşiă sunt 44 clăcaşĭ emancipaţĭ şi împroprietăriţĭ. Maĭ 'nainte de aplicarea nuoeĭ legĭ rurale, câştiulŭ moşieĭ era de 450 galbenĭ. Dupe punerea în lucrare a legeĭ rurale, câştĭul moşieĭ s'a hotărîtu a fi de 60 leĭ falcea de pămêntŭ pentru tótă întinderea ce va remênea în absoluta proprietate a d-luĭ Calmuschi. Scădênduse locurile sterpe, pădurea şi pămêntul datŭ locuitorilorŭ, remâne 129 fălcĭ de pămênt cultivabile, a 60 leĭ falcea face 236 galbenĭ.

Natura pămêntuluĭ este nĕsipósă şi cu prundŭ în care nu se séméně pe déluriĭ de câtŭ numaĭ pănĭ albe. În acestŭ pămêntŭ grăulŭ nu dă maĭ multŭ de 6 merţe la falce şi pentru seméněturĕ se cerŭ 2 merte de falce.

Natura pămêntuluĭ de pe costişă, văĭ şi lunca Siretuluĭ este argilo-nĕsipósă şi fórte impregniată cu tĕrĕmŭ vegetale. In acestŭ pămêntŭ fertile se séméně popuşoĭ cari daŭ, dupe cum ămblă şi timpulŭ, de la 6 pĕnă la 15 merţe dintr'o falce de pămêntŭ.

D. Lepădatŭ are patru pluguriĭ câte în patru boĭ, ţine vacĭ şi oĭ de la cari nu póte căpĕta maĭ multă îngrăşare de câtŭ aceea necesariă pentru a gunoié duoĕ fălcĭ.

Semĕnăturile domnuluĭ Lepădatŭ sunt: 20 fălcĭ de grâŭ, 10 fălcĭ de orzŭ și ovĕsŭ, 20 fălcĭ de popușoĭ, adică peste totŭ 50 de fălcĭ. Restulŭ pămêntuluĭ este pentru păstoriă.

Producerea domnuluĭ Lepădatŭ este, în termine de mijlocŭ, de:

120 merțe grâŭ a 40 leĭ merța....	4,800 leĭ
70 merțe ovesŭ a 15 leĭ merța ...	1,050
200 merțe popușoĭ a 20 leĭ merța..	4,000
15 stoguriĭ fŏnŭ a 300 leĭ unulŭ..	4,500
Venitulŭ crâșmeĭ	2,000
Peste totŭ aprópe 500 galbenĭ	16,350

Scădêndŭ câștiulŭ de 236 galbenĭ și cheltuelile de cultură remâne totŭ-d'a-una arendașuluĭ unŭ folosŭ. Folosulŭ depinde de la timpŭ. Și cândŭ se facŭ pânele bine, atunci și arendașulŭ are de unde pune la o parte óre ce din venitulŭ moșieĭ. Arendașulŭ trăesce bine și cu unŭ óre-care confortabile, cu ecuipagiulŭ și cu igimonicoulŭ sĕŭ.

Locuitoriĭ de aicĭ sunt maĭ toțĭ fără de boĭ. Eĭ aŭ luatŭ 6 fălcĭ în vatra satuluĭ, 8 fălcĭ pentru biserică, 16 fălcĭ ceĭ cu 2 boĭ și 100 fălcĭ ceĭ cu braciele, peste totŭ 130 fălcĭ. D. Lepădatŭ deplânge serăcia locuitorilorŭ și dice că eĭ sunt seracĭ din causă că n'aŭ vite. Bóla de vite bântue necontenitŭ locurile aceste.

Unŭ locutorŭ fără boĭ capĕta 12 prăjinĭ pentru casă și grădină și $2\frac{1}{2}$ fălcĭ de țĕrină, fŏnațŭ

și imașŭ. Pentru acestŭ pămêntŭ elŭ da munca acésta:

42 prăjinĭ prășila a 1 leŭ prăjina....	42 leĭ
56 prăjinĭ secere a ½ leŭ prăjina....	28
80 prăjinĭ cósa.....	30
4 ḑile de meremetŭ.....	8
Peste totŭ....	108

Preciulŭ munceĭ locuitoruluĭ cu braciele fiindŭ 108 leĭ și pămêntulŭ ce capĕtă pentru acéstă muncă fiind 2½ fălcĭ, vine câte 40 leĭ arenda anuale de falce, adică cu 20 leĭ saŭ a treia parte maĭ pucinŭ de câtŭ arenda ce o plătesce d-nul Lepădatŭ proprietaruluĭ moșieĭ.

Improprietărinduse locuitoriĭ s'a ficsatŭ plata despăgubireĭ clăceĭ și a amortisementuluĭ capitaluluĭ pentru unŭ omŭ cu braciele la 107 leĭ și 8 parale pe anŭ, adică la suma la care se sue munca ce o făcea de boerescŭ.

Dér la plată s'a hotărîtŭ ca guvernulŭ sĕ plătéscă o parte din treĭ (35 leĭ 28 parale) și locuitorulŭ numaĭ duoĕ părțĭ, adică numaĭ 71 leĭ și 20 parale, în locŭ de 108 leĭ câtŭ face munca luĭ. Folosulŭ locuitoruluĭ improprietărit este invederatŭ: 1, că dă banĭ în locŭ de muncă, 2, că în banĭ dă maĭ pucinŭ cu a treia parte din ceea ce se cuvine sĕ dea și 3, că plătind câte 71 leĭ pe anŭ, în cursŭ de 15 anĭ, se rescumperă de clacă și remâne și cu pămêntulŭ plătitŭ și constituitŭ proprietatea sa.

Locuitorulŭ cu duoĭ boĭ face aceeașĭ muncă

cu și celŭ cu braciele, adică muncă pentru 108 leĭ
dându maĭ multŭ o podvadă care costă. 28
și ḑilele de lucru cu carul cari facŭ.... 16
Peste totŭ leĭ 152

Din acéstă sumă plătind guvernulŭ a treia parte adică 50 leĭ, remâne se plătéscă locuitorulŭ cu 2 boĭ numaĭ 100 leĭ, pentru clacă și rescumpărarea pământuluĭ. Locuitorulŭ cu 2 boĭ plătesce maĭ pucinŭ de câtŭ celŭ cu braciele; fiindŭ că elŭ priimesce 4 fălcĭ de pământŭ, și în aceste sunt 60 prăjinĭ fônaţŭ ce ață unŭ preciŭ înduoitŭ maĭ mare de câtŭ ţérrina; și pentru 4 fălcĭ plătind 150 leĭ, plătesce de falce $37\frac{1}{2}$ leĭ în locŭ de 40 leĭ, câtŭ plătesce celŭ cu braciele.

D. Lepădatŭ privesce nuoa lege ruralĕ din adevĕratulŭ punctŭ de vedere, în ceea ce se raportă la înrîurirea eĭ asupra producereĭ. Elŭ, ca arendașŭ, ḑice că baniĭ ce-ĭ da maĭ 'nainte proprietaruluĭ pentru munca clăcașilorŭ, îĭ va da de acum înainte de-a-dreptulŭ acelorŭ ce-ĭ vor face-o. Ast-felŭ a și făcutŭ: și de aceea cultura luĭ n'a avutŭ nicĭ o stingherire din aplicarea nuoeĭ legĭ rurale.

Șerbănesci. Precum la Beresci se află în trupulŭ moșieĭ domnuluĭ Moruzŭ partea domnuluĭ Calmuschi, asemine și la Șerbănesci se află o părticică mică de 97 fălcĭ a doamneĭ Bălașa Stĕrcea. Ginerii acesteĭa se plângŭ de puterniculŭ lorŭ vecinŭ ḑicênd că-ĭ împedică de a-și face crâșmă pe moșia lorŭ, ca și când ar avé vre unŭ dreptŭ

asupra proprietăţeĭ altora. Gineriĭ doamneĭ Stărcea aŭ avutŭ datŭ în arendă moşióra lorŭ domnuluĭ Haralambie Greculescu cu 110 galbenĭ numĕraţĭ înainte pe 3 anĭ, ceea ce face unŭ câştiŭ de 125 de galbenĭ pe anŭ pentru 97 fălcĭ.

Arendaşulŭ este unŭ june plinŭ de inteligenţă şi de activitate. Elŭ a semĕnatŭ: 8 fălcĭ popuşoĭ, 4 cartofli, 8 grâŭ şi 5 ordŭ; peste tot 25 fălcĭ. În acéstă cultură vedem aplicarea unuĭ mare principiŭ de agricultură, acela de a alterna plăntele ce curăţescŭ pămêntulŭ de burueniĭ rele cu acele ce-lŭ împlŭ; şi care dispositiune póte fi maĭ în armoniă cu acestŭ principiŭ de câtŭ acésta de a avé jumĕtate din ogoarele séle în plănte prăşitóre şi jumĕtate în cerealĭ?

Arendaşulŭ a câştigatŭ din cultura sa 50 de galbenĭ, osebitŭ de subsistinţa sa, de ţinerea a 2 caĭ care face 12 galbenĭ, de crescerea a 20 capete de vită mare care costă 50 de galbenĭ. Cu unŭ cuvêntŭ arendaşulŭ a câştigatŭ cu una cu alta 130 galbenĭ peste 125 ce i'aŭ plătit, vra se dică a câştigatŭ sută la sută, saŭ capŭ la capŭ căştulŭ moşieĭ.

Eşindŭ din moşiă domnulŭ Haralambie Greculescu s'a apucatŭ de o specolă ce merită a fi relatată aicĭ; căcĭ este specula saŭ neguţetoria de ómenĭ. Vĕdêndŭ elŭ că munca este eftină în Bucovina şi scumpă în Moldova, s'a dusŭ în munţĭ şi a tocmitŭ ómenĭ ca să viă se lucrese în Moldova. Dupe ce a tocmitŭ ómenĭ s'a apucatŭ de

căutatŭ cumpĕrătorĭ de muncă și a găsitŭ de s'a desfăcutŭ cu unŭ profitŭ de 80 galbenĭ dintr'unŭ capitalŭ avansatŭ de 200. Cândŭ s'a dusŭ însă ca să rădice ómeniĭ și sĕ-ĭ predea aceluĭ ce cumpĕrase munca lor, a găsitŭ preciurile suite și ómeniĭ fórte pucinĭ dispușĭ a venĭ pretextândŭ că nu-ĭ lasă autoritatea din Bucovina și propuindui înapoerea banilor. D. Haralambie Greculescu a luatŭ baniĭ înapoĭ, dĕr pentru că este unŭ june onestŭ și scie că cuvêntulŭ este capitalulŭ celŭ maĭ mare alŭ unuĭ omŭ a tocmitŭ alțĭ ómenĭ cu preciurĭ suite și i-aŭ adusŭ. El ș'aŭ ținutŭ cuvêntul; însĕ ș'a perdutŭ și timpulŭ, și cheltuelele și 50 de galbenĭ din capete.

Eșind din moșiă domnulŭ Greculescu s'a apucatŭ de căutarea eĭ gineriĭ dómneĭ Stĕreca. Eĭ aŭ datŭ locuitorilorŭ 26 fălcĭ și aŭ remasŭ cu 71 din care 30 în țĕrină 21 în imașŭ și 20 fŏnațŭ. Pe acestŭ pămêntŭ l'aŭ dat în arendă locuitorilorŭ cu 60 leĭ falcea de țĕrenă, 74 falcea de fŏnațŭ și 30 leĭ falcea de imașŭ și aŭ prinsŭ 105 galbenĭ. La acestia adăogêndŭ venitulŭ crĕsmeĭ în sumă de 20 galbenĭ, eĭ dobêndescŭ 125 galbenĭ pe anŭ, adecă tot acelŭ venitŭ celŭ aveaŭ și maĭ 'nainte de aplicarea nuoeĭ legĭ ruralĭ.

Svorĕștea, proprietatea Principeluĭ A. Moruzŭ, este una din cele maĭ marĭ moșiĭ din județulŭ Dorohoiŭ. Moșia acestă se splótézĕ de către însușĭ proprietarulŭ eĭ care de aicĭ caută și pe cele-lalte moșiĭ ce le are în acestŭ județŭ. Administrațiunea

centrale, cancelaria și comptabilitatea se află la Svoreşte sub imediata direcțiune a Principeluĭ A. Moruzu. La fie care moșiă se află câte unŭ vechilŭ.

Vechiliĭ seĭ sunt: vatavul Enachi Vasiliu la Svoresce, Petru Navedoschi la Horlăcenĭ, Petrachi Ioanovicĭ la Trestiana, Nicolae Iliescu la Balinți, și Vil. Covalschi la Crasnaleuca.

Principele A. Moruzu ținé în arendă și moșiele socieĭ séle pe care le administra tot de aicĭ de la Svoreşte prin vechilĭ; acum însĕ desfăcênduse de aceste arendĭ a remasŭ numaĭ cu moșiele:

Svoreşte	de 5000	fălcĭ,	în plasa Berhomete.
Horlăceniĭ	— 996	—	în plasa Coșula.
Trestiana	— 1844	—	
Balinții	— 900	—	în plasa Başeul.
Crasnaleuca	— 2700	—	în plasa Prutul de jos.
Peste tot	11440	fălcĭ saŭ peste 17,000 hectare saŭ peste 34,000 de pogóne.	

Sploatarea acestor moșiĭ cu o întindere de pămêntŭ atâtŭ de mare este astfelŭ de bine organisată câtŭ nimicŭ nu se face fără de ordinile Principeluĭ Moruzu și tot ce se face se face atât de bine câtŭ pretutindene se constată resultatele cele maĭ eclatante ce s'aŭ pututŭ vedé vre odată în agricultură. Totul este astfel de bine regulatŭ cât nu este nicĭ unŭ aginte, cărue i s'a delegat o parte din autoritate, care se nu aibă tótă latitudenea spre a-șĭ îndrepta activitatea și midilócele către unulŭ și acelaşĭ scopŭ, câștigulŭ celŭ maĭ mare ce

se póte dobêndi. Unŭ planŭ economicŭ și unŭ proectŭ de cultură este făcutŭ pentru fiă-care moșiă, și astfelŭ nu este nici o porțiune de pământŭ din marea acéstă întindere care se nu și aibă destinarea eĭ hotărîtă pentru maĭ mulțĭ anĭ. Cu acéstă rênduélă și cu agenții esperimentați și maĭ alesŭ cu o comptabilitate din cele maĭ bine ținute, este în stare Principele Moruzŭ se conducă o sploatare atât de vastă și atâtŭ de împrăștiată și atât de depărtată; căcĭ sunt moșiĭ, ca Crasnaleuca, care sunt de 12 ore departe de administrațiunea centrale fără ca să se bage de sémă cea maĭ mică smintélă din absența șefuluĭ supremŭ alŭ administrațiuneĭ. Și acestŭ însemnatŭ resultatŭ provine și de acolo că Principele Moruzŭ are talentulŭ acel maĭ de preciu în orĭ care administratorŭ de a scĭ să-și alégă aginții seĭ, de a sci se le delege autoritatea sa, și maĭ alesŭ de a seĭ se și-ĭ atașase și se-ĭ facă al servi cu tótă credința și activitatea. La Principele A. Moruzĭ se vĕdŭ vechelĭ de câte 10 și 20 de anĭ, și este unulŭ, celŭ de la Svorește, de 34 de anĭ în serviciulŭ sĕŭ.

Îndelungata ședere a slugilor la unŭ stăpânŭ este dovada cea maĭ palpabile că stăpânulŭ are rênduélă bună în casa sa și că scie să facă ca slugele să fiă mulțumite cu sórtea lor, să fiă interesate întru a face ca și stăpênulŭ să fie mulțumitŭ de dênsele. Dicatórele: stăpânulŭ bunŭ face sluga bună și la stăpânulŭ bunŭ staŭ slugile multŭ timpŭ, dobêndescŭ o consacrare curmătóre de

la faptele ce se vĕdŭ petrecêndu-se la Principele Moruzŭ. Lucrulŭ însă celŭ maĭ vredniceŭ de însemnatŭ este că Principele Moruzŭ nu ţine aginţiĭ cu care se servă prin cele lefĭ maĭ. Însuşĭ vătafulŭ Enache, care este celŭ maĭ importante din toţĭ, care conduce sploatarea moşieĭ Svoreşte de 5000 de fălcĭ şi ca unulŭ ce se află în centrulŭ administraţiuneĭ are lucrărĭ de făcutŭ pentru toţĭ ceĭ-l-alţĭ vătaşĭ, nu capetă pe anŭ de câtŭ numaĭ 100 de galbenĭ! Acestuĭ i s'a oferitŭ lefĭ înduoite şi întreite; şi cu tóte aceste elŭ a preferitŭ pe Svoreştenénu, în câtŭ de arŭ fi să se dea şi la noĭ premiĭ la slugile cele maĭ bune şi care staŭ maĭ mulţĭ anĭ la unŭ stăpânŭ, n'arŭ sci cineva pe cine să premiese maĭ ântêiŭ, pe sluga care a statŭ, saŭ pe stăpânulŭ care a ţinutu-o?

Buna ordine şi maĭ presusŭ de tótă dreptatea şi buna voinţă din partea administratoruluĭ superiorŭ către inferiorĭĭ luĭ sunt, credemŭ noĭ, condiţiunile acele în carĭ s'aŭ pusŭ Principele Moruzŭ şi carĭ l'aŭ făcutŭ să pótă conduce o sploataţiune atâtŭ de întinsă, fără ca să se genese saŭ sĕ se vĕdă căduţŭ sub povóra grijelor ce firesce însoţescŭ asemine întreprinderĭ urieşe. Caracterulŭ esenciale ce trebue să aibă unŭ administratorŭ se vede şi în relaţiunele Principeluĭ Moruzŭ atâtŭ cu numeroşiĭ locuitorĭ de pe moşiele séle câtŭ şi cu streiniĭ. Locuitoriĭ se laudă de dreptatea şi buna voinţă a proprietaruluĭ, streiniĭ n'aŭ cuvinte îndestule pentru ca să ateste onorabilitatea

proprietarului în tóte transacțiunile cu dênsulŭ; și transacțiunile, ê-și póte închipui orĭ cine, sunt pre cátŭ de importante pre atâtŭ și de numeróse. Rare orĭ Economia rurală, administrațiunea camponéscă, va putea găsi unŭ interpretŭ maĭ fidele alŭ principielor carĭ asigură câștigulŭ și înlĕturtésă pagubile de câtŭ principele Moruzŭ. Ramulŭ financiarŭ alŭ acesteĭ întinse sploatațiunĭ este atâtŭ de bine și atâtŭ de limpede organisatŭ câtŭ trebue să véḑă cineva pentru ca să crédă că în centrulŭ luĭ, la ănima luĭ, agentulŭ principale, plătitorulŭ și priimitorulŭ tuturorŭ banilor, este însușĭ Principele Moruzŭ. Elŭ îndeplinesce acéstă funcțiune fără cea maĭ mică greutate și fără ca să lase să sufere administrațiunea generale și superióriă ce este în mâna sa. Totŭ celŭ ce voesce a cere și a lua banĭ saŭ producte se adresésă la comptabilitate. Acésta-ĭ dă cedulă tipărită (mandatŭ) pe care Principele Moruzŭ îlŭ plătesce îndată. Aseminea totŭ celŭ ce are se dea, se adresésă la comptabilitate, primesce o cedulă de dare și cu dênsa merge la Principele Moruzŭ și plătesce ceea ce are de plătitŭ. Luarea și darea se concentrésă cu acéstă admirabile rênduélă în mânele Principeluĭ Moruzŭ.

Acestŭ sistemŭ este unulŭ din obiceiurile vechi și bune ale agriculturei nóstre. Unĭĭ din cultivatorĭĭ nostri conservă obiceiulŭ vechiŭ, alăturea cu alțiĭ cari 'l-aŭ abandonatŭ. Locuitorĭĭ de la Pomêrla, Lișna, etc, moșiĭ ale domnuluĭ Năstăsa-

chi Basotă, spunŭ că cu greŭ esŭ paralele din punga proprietaruluĭ, cândŭ ceĭ de la Svoreşte spunŭ că ceea ce are să se dea pe locŭ să şi dă. Maĭ multŭ âncă, Principele Moruzŭ dă baniĭ de pe secere în mâna a însuşĭ femeelor; fiind că femeele seceră, lor li să şi plătesce, şi astŭ-felŭ ele nu potŭ nicĭ să dică că lucrésă fără ca să li se plătéscă. Cu acéstă rênduélă, adică cu plătirea îndată a munceĭ, Principele Moruzŭ nu duce nevoĭe de muncă, nicĭ sĕ plânge că ómeniĭ sunt leneşĭ şi nu vor se lucrese, dupe cum am auditŭ pe mulţĭ plângêndu-se. La Principele Moruzŭ tótă suflarea muncesce şi muncesce cu dragŭ; fiind că şi plata se face cu dragoste şi fără cea maĭ mică întârdiere.

In anulŭ acesta uniĭ din cultivatorĭ n'aŭ făcutŭ semĕnăturĭ de fricĕ că nu vor avé cu cine se le strêngă. Din contră, Principele Moruzŭ n'a avutŭ cea maĭ mică durere de capŭ din rĕdicarea munceĭ silite. Elŭ a lucratŭ tóte moşiele séle ca şi cândŭ n'arŭ fi fostŭ emancipaţĭ ţeranĭ; érŭ vechiliĭ sĕĭ ne aŭ asiguratŭ că maĭ lesne, maĭ bine şi mai cu grăbire s'aŭ lucratŭ moşiele acum de cât când era munca silită. Totŭ secretulŭ acestuĭ frumosŭ resultatŭ este esacta plătire a munceĭ ómeniloru, şi maĭ alesŭ plătirea eĭ cu preciurĭ bune. Principele Moruzŭ n'a scădutŭ de locŭ preciurile munceĭ, nu s'a folositŭ adică de strîmtorirea locuitorilor, precum aŭ făcutŭ mulţĭ alţiĭ carĭ, în locŭ se se amendese pe sine, ocărescŭ pe alţiĭ şi maĭ alesŭ pe să-

lenĭ dicêndule că sunt leneşĭ şi nu lucrésă. Dar cu ce inimă vor lucra eĭ, când sciŭ cu câtă greutate vĕdŭ paralele în ochĭ?

Totŭ pămêntulŭ cultivabile de la Svoreşte este supusŭ plugăriei, afară de vre o 300 de fălcĭ de fînaţŭ cari, fiindŭ bune, remânŭ tot d'auna ne-arĭcabile. Ţĕrenele alternésă cu imaşurile. Cu tóte cĕ pămênturile plugăriei se schimbă cu acele ale păstoriei, dupe obiceiulŭ vechiŭ alŭ agriculturei nóstre, şi prin acésta se dă putere pămênturilorŭ mĕcătuite de producere; însĕ Principele Moruzŭ a făcutŭ în splótarea luĭ de la Svoreşte unŭ pasŭ înainte către agricultura raţionată, acela de a da putere pămêntuluĭ şi fără a-lŭ lăsa să se odihnéscă. Ţinerea turmelorŭ de oĭ, a boilorŭ de îngrăşatŭ, a cailorŭ ce se scotŭ din hergheliă, a boilorŭ de pluguri s'aŭ organisatŭ a se face ast-fel câtŭ să se pótă strĕnge băligarulŭ lorŭ şi cu dînsulŭ se se îngraşă pămênturile învechite. Deja Principele Moruzŭ a ajunsŭ a produce atâta gunoiŭ câtŭ să se pótă îngraşa în totŭ anulŭ câte 50 de fălcĭ.

În strênsulŭ gunoiuluĭ şi maĭ alesŭ în facerea luĭ, Principele Moruzŭ s'a gânditŭ şi la calitatea şi la cantitatea luĭ. Gunoiulŭ se scóte érna din grajdurĭ, se pune afară şi, dupe cum se formésă, se transportă pe ogórele ce sunt a se îngrăşa. Pentru acéstă cărătură s'a şi înfiinţatŭ 10 căruţe cu caĭ carĭ în totŭ cursulŭ anuluĭ nu făcŭ altă trĕbă de câtŭ numaĭ acésta. Asemine mĕsurĭ arĕtă câtŭ de mare însemnătate dă Principele Mo-

ruzŭ îngrăşăreĭ pămêntuluĭ, lucrăreĭ care este chemată a înduoi şi a înţeci ródele luĭ; căcĭ într'adevĕrŭ îngrăşarea pămêntuluĭ este basa nuoă ce trebue a se da agriculturei nóstre pentru ca se o facemŭ a fi şi în viitorŭ prosperă şi înavuţitóre precum a fostŭ în trecutŭ. Locurile s'aŭ strĕmtat, lumea s'a înmulţitŭ, ogórele s'aŭ învechitŭ, munca s'a scumpitŭ, nu avemŭ altŭ de făcutŭ pentru ca se putemŭ merge cu bine înainte de câtŭ se cultivămŭ maĭ bine, pucinŭ şi bine de cât multŭ şi rĕŭ, şi ceea ce vomŭ cultiva se fiă pusŭ în ogóre bine lucrate şi maĭ alesŭ bine îngrăşate.

Cu lucrulŭ bunŭ şi cu îngrăşarea copiósă a începutŭ Principele Moruzŭ a deschide agriculturei ţereĭ o nouă cale de desvoltare şi de înflorire.

În pămênturile de lîngă Velniţa de la Svoreşte, Principele Moruzu séménă cartofli de douĕ orĭ una dupe alta şi apoĭ alŭ treilea anŭ popuşoĭ. Cultivă, dér, plăntele cele maĭ storcitóre de vlagă din pămêntŭ: şi pre câtŭ cată se-lŭ stórcă cât va puté maĭ multŭ, pre atâtŭ se îngrijesce a-ĭ da şi îngrăşarea cea maĭ copiósă. Cu pămêntulŭ urmésă Principele Moruzŭ proverbulŭ arabŭ: „mĕnă calul duşmăneşte şi-lŭ hrănesce prietenesce.“ A scóte din pămênt cât póte maĭ multŭ şi a-lŭ îngrăşa cât se póte maĭ bine, étă în câteva cuvinte secretulŭ agriculturei celeĭ maĭ înavuţitóre. Dupe ce se scóte de douĕ orĭ cartofli unele dupe alte şi în al treile anŭ popuşoĭ, apoĭ se pune gunoiŭ şi érăşĭ se începe cultura cartoflilorŭ. Cartoflele sunt

producțiunea principale pentru lucratulŭ velniței de aceea pentru dênsele se pune tótă puterea de îngrășare de dat pământuluĭ. La Berești, din contra, producțiunea principale fiindŭ grăulŭ și popușoiulŭ, îngrășarea tótă se pune pentru popușoĭ, dupe care vine grăulŭ. Asolementulŭ acestŭ bienale este fórte storcătorŭ de vlaga pământuluĭ: de aceea și cere o cantitate mare de îngrășare. Cu îngrășarea se dă putere pământuluĭ și cu cultura porumbuluĭ se curetă elŭ de buruenĭ rele: și astfel acest asolementŭ este cel maĭ fórte din tóte și celŭ care produce beneficiele cele maĭ marĭ, cu condițiune numaĭ ca îngrășarea se fiă copiósă și cultura cât se póte maĭ îngrigită.

Tóte pământurele cultivabilĭ sunt ast-felŭ de bine regulate în succesiunea plântelorŭ ce le ocupă, câtŭ totŭ-d'a-una semenăturile ce murdărescŭ pământulŭ sunt urmate de acele ce-lŭ curetă, pre cum aicĭ se vede popușoiulŭ dupe grâŭ. Afară de acésta, și îngrășarea se pune la plântele carĭ storcŭ maĭ multă vlagă din pământŭ și astŭ-felŭ alternă plântele sărăcitóre cu acele îmbunătățitóre.

Pe Svorește maĭ cu sémă se află acareturĭ ruralĭ de o frumusetă și o durabilitate rară. Tóte sunt de piatră, coperite cu șindrilă și ținute în cea maĭ bună stare. Grajdiurile însĕ de oĭ se afla împrăștiete pe tótă întinderea moșieĭ și sunt făcute la locurile cele maĭ depărtate. Acéstă mĕsură administrativă este luată de Principele Moruzŭ ăn-

têiŭ pentru ca se pótă consuma nutreţulŭ acolo unde se produce, şi alŭ duoĭlea pentru ca se pótă produce gunoiulŭ în apropierea locurelorŭ ce are se îngraşe.

Principele Moruzŭ întrebuinţésă în cultura sa tóte macinele şi instrumentele perfecţionate. Plugulŭ séŭ maĭ bine ḑicêndŭ rariţa, fiindŭ că este fără róte, este macina cu a căreia întroducere se ocupă, şi cu dreptŭ cuvêntŭ, maĭ multŭ. Plugulŭ este fără róte; însĕ ele sunt ramplasate printr'unŭ călcâiŭ (sabot) pe care se radimă grindeulŭ dupe sistemulŭ luĭ Schwertz. Părţile pluguluĭ cele de ferŭ sunt tóte de ferŭ vĕrsatŭ şi aduse de la Iacobenĭ unde se făcu dupe tipurile date. Este déră o rariţă cu care putemŭ trece de la plugulŭ cu róte la rariţa luĭ Dombasle ce nu are nicĭ măcarŭ călcâiŭ care derangésă lucrulŭ maĭ alesŭ cândŭ pămêntulŭ este sgrunţurosŭ, acidentatŭ saŭ când este porumbiste, ci unŭ regulătorŭ care dă şi adâncime şi lărgime brasdeĭ fără a lăsa se se strămute plugulŭ din brazdă prin diferitele obstacule.

Principele Moruzŭ a începutŭ îmbunĕtăţirea agriculturei din capetŭ, de la îngrăşare şi asolemente şi de la macinĭ şi instrumente perfecţionate. Pentru macinĭ şi instrumente maĭ alesŭ a fondatŭ, aicĭ la Svorĕşte, şi unŭ atelierŭ de construcţiunĭ şi reparaţiunĭ care póte se înlesnéscă şi pe cel-alţĭ cultivatorĭ cu pluguri, grăpĭ şi tóte cele-l-alte macinĭ şi instrumente. Rariţa făcută la Svorĕşte

a avutŭ premiulŭ ântêiŭ la concursulŭ de pluguri de la Iași; érŭ juriulŭ esposițiuneĭ ĭ-a acordatŭ marele premiŭ de medaliă de argintŭ. Pentru o sploatațiune atâtŭ de mare ca aceea a Principeluĭ Moruzŭ, înființarea unuĭ atelierŭ era indispensabile. Numaĭ la Svorĕște Principele Moruzŭ are în cultură 25 de pluguri câte cu 4 boĭ. N'a ajunsŭ âncă la a face sĕ mérgă plugurile sĕle numaĭ cu duoĭ boĭ, din causa nedeprinderĕĭ plugarilorŭ nostri.

Nedeprinderea acésta se combate în tóte chipurile de Principele Moruzŭ. Eată unulŭ ce ni s'a părutŭ fórte eficace.

Locuitoriĭ avêndŭ trebuință de pămêntŭ pentru pășunatulŭ vitelorŭ aŭ cerutŭ pășune. Principele Moruzŭ le-aŭ datŭ-o; însĕ cu tocmélă ca pentru o falce de pășune sĕ-ĭ facă o falce de arătură și cu condițiunea esenciale ca arătura se o facă cu plugurile sĕle cele fără róte. Locuitoriĭ vrêndŭ nevrêndŭ aŭ trebuitŭ sĕ priiméscă și acéstă condițiune dură, însĕ salutariă; căcĭ făcêndŭ arătura aŭ vĕdutŭ că plugulŭ merge și fără róte, aŭ învĕțatŭ se are cu dênsulŭ și astŭ-felŭ s'aŭ convinsŭ că arătura cu plugurile fără róte este și bună și cu multă ușurință pentru boĭ.

Afară de acésta, Principele Moruzŭ caută și de instărirea locuitorilorŭ îndemnându-ĭ a face și eĭ arături de tómnă și procurându-le și semênța în condițiunile cele maĭ avantagióse.

La Svorĕște se cultiva 100 fălcĭ de grâŭ de

tómnă, 80 fălcĭ de secară. Secara și gráulŭ se sĕmĕnă de timpuriŭ și ajunge pe la finele luĭ Septembrie a fi bune de păscutŭ cu oile. Semănăturele de tómnă se punŭ în pămênturĭ cu putere și lucrate bine. Seměnăturele de primăvĕră de la Svorĕște sunt 220 fălcĭ de popușoĭ, 70 fălcĭ ordŭ, 60 fălcĭ ovesŭ, 10 fălcĭ meiŭ și 150 fălcĭ cartoflĭ. Tótă plugăria déră ocupă aprópe 700 fălcĭ.

Tótă plugăria se face cu banĭ plătindu-se cu mare acurateță muncitorilorŭ cărora se facŭ și avansurĭ considerabilĭ pe muncă. Cu socotéla curată și cu plata regulată, proprietarulŭ-cultivatorŭ a ajunsŭ a nu duce nicĭ odată lipsă de muncă.

Principele Moruzŭ face cultura de cartoflĭ cea maĭ întinsă din totŭ județulŭ. Elŭ póte compta pe o recoltă de 22,500 pênă la 30,000 de merțe. Socotindŭ o vadră și jumĕtate de rachiŭ dintr'o merță de cartoflĭ, elŭ póte compta pe unŭ product ce se póte sui pênă la 45,000 de vedre de rachiŭ, care estimatŭ numaĭ cu $\frac{1}{2}$ galbenĭ vadra âncă póte aduce peste 20,000 de galbenĭ. Venitulŭ de la velnița din Svorĕște este considerabile; de aceea și construcțiunea acesteĭ velnițe este unŭ ce monumentale, avêndŭ detailurile și atenanțele împinse pênă la cea maĭ de pe urmă perfecțiune.

Este peste putință a face aicĭ o descriere a tutulorŭ lucrărilorŭ de agricultură ce se vĕdŭ efectuate; căcĭ acésta ar fi a forma unŭ tractatŭ de agricultură nóstră practică, cea maĭ pătrunsă

de progresele raționalĭ ce s'aŭ realisatŭ și de tóte progresele ce se maĭ potŭ realisa. Va veni póte timpul când tóte cele realisate deja în agricultură de către Principele Moruzŭ se vor constata într'unŭ chipŭ officiale, atâtŭ pentru acordarea mareluĭ premiŭ de onóre, cât și pentru învĕțătura și luminarea tuturor cultivatorilorŭ nostri.

Nu este ramŭ de producere agricole care sĕ nu fi fostŭ îmbrăcișatŭ de Principele Moruzŭ. Sciința și practica maĭ alesŭ s'aŭ întrunitŭ alŭ recompensa cu asupra de mĕsură și l'a făcutŭ sĕ realisese cu agricultura una din stările cele maĭ colosale ce rarŭ se vĕdŭ chiarŭ în țerile cele maĭ înaintate. Imbunĕtățirea raseĭ cailorŭ și biruința purtată de Principele Moruzŭ asupra d-luĭ Balșŭ de la Dumbrăveni sunt lucrărĭ de acele carĭ onorésă pe omulŭ ce le întreprinde și glorifică și țéra în care se facŭ. Imulțirea și crescerea oilorŭ merinóse, grigea de îmbunĕtățirea raseĭ și maĭ alesŭ a lăneĭ aŭ făcutŭ sĕ fiă cunoscută cu laudă în tótă Europa sploatațiunea rurale de la Svorește. Nu-șĭ póte închipui cine-va cu câtă ostenélă și cu câtă grige sĕ spală și sĕ ambaléză lâna merinosă de la Svorĕște. Aceste îngrigirĭ aŭ făcutŭ ca în tĕrgurile din centrulŭ Europeĭ sĕ se vêndă lâna cu preciurĭ carĭ mergŭ pênă la 22 de leĭ oca.

Tóte lucrările agricole ale Principeluĭ Moruzŭ tindŭ la îmbunĕtățirea calitățeĭ și la sporirea cantităteĭ productelorŭ pămêntuluĭ Cu asemine lu-

crări sploatațiunea rurale de la Svoreşte merge în fruntea tuturorŭ moşielorŭ din județulŭ Dorohoiŭ.

Ruşii lui Ciomârtanŭ se stăpânescŭ în parte şi de dómna Zoița Voïneasca care posedă 200 fălcĭ de pământŭ cultivabile şi 40 fălcĭ de pădure. Moşia este dată în arendă domnuluĭ Eduard Cortați cu 250 galbenĭ şi o îngrăditură de viă care face alțĭ 50 galbenĭ, adică peste totŭ 300 galbenĭ, ceea ce face câte $1\frac{1}{2}$ până la 2 galbenĭ arenda anuale a uneĭ fălcĭ de pământŭ în aceste locurĭ.

Botoşnița saŭ Tacu este o moşióră la hotarulŭ Bucovineĭ cu 120 fălcĭ pădure şi 40 fălcĭ de pământŭ liberŭ. Domnulŭ Nicu Ciorneiu, proprietarulŭ Botoşniței, a cultivatŭ în anulŭ acesta 12 fălcĭ de popuşoĭ cari nu s'aŭ făcutŭ pré bine, dér totŭ s'aŭ făcutŭ ca să ésă 6 merțe din falce, şi 3 fălcĭ de ovesŭ cari asemine s'a făcutŭ binişorŭ, adică cari potŭ să dea peste 30 merțe, séŭ câte 10 merțe din falce, anulŭ fiind fórte secetosŭ.

Venitulŭ brutŭ alŭ acesteĭ moşióre se póte estima în acestŭ anŭ reŭ la aprópe 300 galbenĭ din 40 fălcĭ, adică câte 7 galbenĭ şi ceva din falce. Acestŭ venitŭ se compune: 1. din 90 galbenĭ de la 16 stoguri fónŭ a 15 galbenĭ stogulŭ; 2. din 108 galbenĭ de la 12 fălcĭ popuşoĭ a 6 merțe din falce şi a $1\frac{1}{2}$ galbenĭ merța; 3. din 30 galbenĭ de la 3 fălcĭ ordŭ a 10 merțe de falce şi a 1 galbenŭ merța; şi 4. din 70 galbenĭ venitulŭ de la arendă, adică peste totŭ 298 galbenĭ. Venitulŭ brutŭ fiind de 7 galbenĭ de falce şi din

acestia scăděndu-se 3 galbenĭ cheltuelile de falce remâne 4 galbenĭ folosŭ curatŭ, din cari 2 pentru renta pămêntuluĭ de fie-care falce și 2 pentru profitulŭ netŭ din cultura uneĭ fălcĭ.

Bălineștii. Lângă Bălinești Statuluĭ se află și partea de moșiă a domnuluĭ Iordachi Ciomărtanŭ. Acéstă moșióră este de 70 fălcĭ din care 35 în țérine, 16 fŏnatŭ și 29 imașŭ. Vitele proprietaruluĭ-cultivatorŭ sunt o hergheliă cu 9 epe fĕtătóre din care esŭ caĭ ce se vêndŭ cu 40—50 galbenĭ părechea, 5 vacĭ de prăsilă pe a cărora viței îĭ redică pênă-ĭ face boĭ și vacĭ de vêndutŭ, 8 boĭ de plugŭ și 4 caĭ de trăsură.

Cu vitele aceste și cu plugăria de 25 de fălcĭ, proprietarulŭ-cultivatorŭ scóte atâte venituri câte-ĭ sunt de trebuință pentru a duce o viéță cum se ḑice de boerenașŭ cu dare de mână.

Vrednicŭ de însemnatŭ este în sțoatațiunea domnuluĭ Iordachi Ciomărtanŭ și veniturile ce le creasă socia sa. Dómna Săftica se ocupă ca o bună menagére nu numaĭ cu grădina din care scóte tóte verdețele și legumele trebuitóre caseĭ, dér și cu crescerea și îmulțirea paserilorŭ, din care scóte unŭ venitŭ de peste 50 galbenĭ pe anŭ, afară de gâștele, rățele și curcaniĭ ce se consumă în casă.

Livedile cu totŭ felulŭ de pomĭ roditorĭ sunt ținute în cea maĭ bună stare pentru ca sĕ aducă venituri considerabilĭ. Prisaca aduce pe anŭ

de la 30 pênă la 40 galbenĭ, cu tóte că nu sunt într'ênsa maĭ multŭ de 40 de matce.

D. Iordache Ciomărtanŭ se bucură de numele de bunŭ cultivatorŭ și este gata a face orĭ ce sacrificiĭ pentru înflorirea agriculturei județuluĭ. Elŭ este unul din membriĭ ceĭ maĭ activĭ aĭ comicieĭ agricole din plasa Berlometele. Lucrulŭ celŭ care ne a frapatŭ maĭ multŭ în economia sa este ținerea vechiuluĭ proverbŭ românescŭ: strênge banĭ albĭ pentru ḑile negre. În aniĭ ceĭ bunĭ elŭ pune la o parte venitulŭ ce-ĭ prisosesce și cu acesta se ajută atâtŭ de bine în aniĭ ceĭ rĕĭ câtŭ pucinu-ĭ pasă de se facŭ saŭ nu bucatele. Orĭ cum ămblă timpurile, elŭ nicĭ odată nu-șĭ schimbă traiulŭ, nicĭ nu-șĭ închide casa. Și afară de acésta, elŭ nu este datorŭ nimuluĭ nicĭ cu o para. Fără datoriĭ și fără se consume totŭ ce agonisesce, domnulŭ Iordache Ciomărtanŭ represintă în gradulŭ celŭ maĭ 'naltŭ principiele de Economie rurală ce caracterisă adevĕrata și vechea agricultură română.

§ IV. Moșiele din plasa Prutulŭ de susŭ.

Satele din acéstă plasă sunt așeḑate saŭ în vĕgăunele délurilorŭ lêngă isvóre și părae, saŭ pe cursulŭ riurilorŭ, restulŭ pămêntuluĭ este nelocuitŭ și formésă moșiele cele marĭ care neputêndu-se cultiva se afectă maĭ cu sémă păstorieĭ. Predominarea păstorieĭ provine în acéstă plasa din causă că sunt pămênturĭ multe și ómenĭ pucinĭ.

Cu tóte aceste, tot se maĭ găsescŭ și în acéstă plasă càte pucine reḍeșiĭ saŭ sate destulŭ de populate pentru ca să îmbrăcioșeze cu munca lor totŭ pămêntulŭ ce le încunjură. Avemŭ dér douĕ regiunĭ bine deternate în acéstă plasă: regiunea cu ómenĭ mulțĭ și pămênturĭ pucine și regiunea cu ómenĭ puciniĭ și pămênturĭ multe. Regiunea acésta se începe de aicĭ și cuprinde tótă plasa Prutulŭ de josŭ și Bașeulŭ, adică tótă partea de câmpiă a județuluĭ Dorohoiŭ.

Lișna, proprietatea domnuluĭ Năstăsache Bașotă, are 120 fălcĭ cu pădure și 1800 fălcĭ pămêntŭ liberŭ. Pe acéstă moșiă plugăria nu ocupă de câtŭ numaĭ vre-o 200 de fălcĭ, totŭ cel-l-altŭ pămêntŭ este afectatŭ păstorieĭ, adică ținereĭ vitelor véra pe imașurĭ și suhaturĭ și facereĭ fînațuluĭ trebuitorŭ pentru ernaticŭ. Proprietarulŭ însușĭ are la imașŭ unŭ cârdŭ de boĭ pe cariĭ ca ține să-ĭ vêndă, când i se vor plăti bine; căcĭ almintrele nu are obiceiŭ să vêndă și când vinde nu dă boulŭ pe maĭ pucinŭ de 16 galbenĭ.

În anulŭ acesta proprietarulŭ a avutŭ lăsată moșia în nelucrare; acumŭ însă vĕḍêndŭ că legea rurală nu aduce cu dênsa pustierea ogórelor, s'a apucatŭ de lucru, s'a apucatŭ camŭ târḍiŭ, și arăturile le-aŭ făcutŭ cu locuiitoriĭ. Dér locuitoriĭ nu s'aŭ prea grăbitŭ să ésă la lucru maĭ nainte de a li se numera baniĭ pe arătură. Intârḍierea în darea banilor a adusŭ întârḍiere și în facerea

semĕnăturilorŭ. La 6 Octombrie nu eraŭ de câtŭ numaĭ 40 de fălcĭ de grâŭ semĕnate, pe când la acéstă dată maĭ tóte semĕnăturile de tómnă ale județuluĭ eraŭ rĕsărite și multe din ele și păscute de oĭ, ca cele de la Svorește, Talpă, etc. etc.

Cu tóte că domnulŭ N. Bașotă n'a făcutŭ nicĭ o recoltă în anulŭ acesta, are însă pâne multă, pâne de tot felĭulŭ, popușoĭ și grâŭ, pâne pe care o ține de maĭ mulțĭ anĭ nevêndută; căcĭ acestŭ venerabilŭ bĕtrênŭ păstrésă cu mare religiositate obiceiurile cele vechĭ și bune ale agriculturel românе. Obiceiulŭ de a nu vinde pânea de câtŭ când se întrébă și când se plătesce bine nu póte fi ținutŭ de câtŭ numaĭ de cultivatorulŭ care póte să ascepte, și nicĭ unulŭ nu este maĭ în stare a putea să ascepte de câtŭ d. Bașotă. A vêndutŭ pâne multă în anulŭ acesta d. Bașotă, și s'a împlutŭ de banĭ; dér a opritŭ popușoĭ și pentru locuitorĭ și-a opritŭ atâțĭ câtŭ să-ĭ pótă ține cu pâne pênă la recolta viitóre.

Domnulŭ Bașota obicĭnuea a ține singurŭ crĕșmele de la tóte moșiele séle și a le ține îndestrate cu totŭ felulŭ de băcălĭĭ pe care le cumpĕra de-a dreptulŭ de la Galațĭ. Acumŭ însă a renunciatŭ la crĕșme, s'a lăsatŭ de specule; căcĭ a îmbĕtrânitŭ și numaĭ póte priveghia ramulŭ acestŭ importante de venitŭ alŭ moșielorŭ séle.

Mlenăuții. Dupe Lișna vinŭ Mlenăuțiĭ din délŭ a domnuluĭ Iorgu Manoliŭ, Mlenăuțiĭ din vale a domnuluĭ Mihailŭ Gherghel și Mlenăuțiĭ

nóuĕși. Ceĭ ântêiŭ aŭ 350 fălcĭ, ceĭ de al doelea 380 și ceĭ de alŭ treilea 180 fălcĭ. La Mlenăuțiĭ din vale, domnulŭ M. Gherghel, ca și d. Bașota, s'a temutŭ saŭ n'a voitŭ să facă semĕnăturĭ în anulŭ acesta. Moșia a remasŭ ne cultivată. Acum a începutŭ a o cultiva pentru anulŭ viitorŭ. Remâindŭ moșia ne lucrată s'a făcutŭ fŏnŭ chiar și în ogórele abandonate în părlógă. Sunt pe moșie făcute 36 stoguri de fŏnŭ, a 15 galbenĭ unulŭ face 540 galbenĭ, unŭ venitŭ cu multŭ maĭ mare de câtŭ ce ar fi esitŭ dacă s'ar fi cultivatŭ moșia. Herghelia domnuluĭ Gherghel scóte caĭ frumoșĭ carĭ se vêndŭ cu preciurĭ bune.

Hudeștiĭ marĭ sunt proprietatea cea maĭ mare din tótă plasa Prutulŭ de susŭ; căcĭ coprindŭ aprópe 7000 de fălcĭ, din Prutŭ și pênă în Havarna, cu 1600 fălcĭ de pădure frumóse.

Locuitoriĭ din Hudeștĭ, în numerŭ de 460 familiĭ, sunt așeḍațĭ în patru cotune, dintre care ceĭ din Albu și vatra satuluĭ aŭ casele încongiurate cu liveḍĭ frumóse de pomĭ roditorĭ. Pe Hudeștĭ proprietarul a datŭ pămênturĭ la vĕduve, la însurățeĭ, la slugĭ și pênă și la țiganiĭ emancipați și le-aŭ făcutŭ și împărțirea ogórelor cu cheltuéla sa.

Proprietarulŭ a cultivatŭ moșia semĕnândŭ peste 800 de fălcĭ ca și când nicĭ n'ar fi fostŭ cea mică vorbă de aplicarea legeĭ rurală; dér cu tóte că a lucratŭ bine moșia, a cheltuitŭ peste 7000 de galbenĭ, a aratŭ de douĕ orĭ, totuși anulŭ fiindŭ

rĕŭ de totŭ, nu s'a alesŭ maĭ cu nimica. Cu speranță în Dumnedeŭ proprietarulŭ a începutŭ cu mare curagiŭ cultura anuluĭ viitorŭ, deja are și semĕnate peste 180 fălcĭ cu secară și 80 fălcĭ de grâŭ. Arăturile continue.

Secara se cultivă pentru a se preface în rachiŭ la velniță. Cultura cartoflelor nu s'a introdusŭ âncă aicĭ. Velnița produce pênă la 20,000 vedre de rachiŭ pe anŭ, îngrășândŭ cu brahă și ca la 300 de boĭ, a cărora gunoiŭ remâne ne întrebuințatŭ, din causă că moșia fiind mare, locurile învechite se lasă să se îmbunĕtățéscă prin repaosŭ și în loculŭ lor se iéŭ în cultură altele noĭ carĭ se cultivă pênă ce se învechescŭ și apoĭ érășĭ să lasă schimbându-se asfel locurile cele vechĭ cu cele noĭ. Acesta este unŭ sistemŭ de cultură ce s'aŭ moscenitŭ de la bunĭĭ nostri și care nu se maĭ póte ține de câtŭ în împrejurărĭ analóge cu acele ce se vĕdŭ aicĭ la Hudeștĭ.

Moșia acésta fiind maĭ mare de câtŭ ce se póte cultiva, urmésă se fiă îndestrată cu vite spre a reporta prin păstoriă aceea ce nu póte da cu plugăria. Proprietarulŭ are vite pucine: vre o 800 de oi și boĭ pentru 40 de pluguri. Tatul proprietaruluĭ actuale, Hatmanulŭ Iordachi Lățescu, ținea pe moșiă vite multe și avé vite frumóse, tamaslîculŭ sĕŭ avea o reputațiune bine meritată. Astădĭ însĕ nicĭ boĭ de îngrășatŭ nu sunt aicĭ, braha se vinde câte 3—4 galbenĭ de boŭ la negutetoriĭ ce-ĭ aducŭ boi și-ĭ îngrașă.

Póte fi că midilócele nu permitu proprietarului a-și îndestra moșia cu vite, dupe cum se obicinuesce în acéstă parte a județuluĭ, unde și chiar arendașiĭ scotu veniturile moșielorŭ cu vitele ce crescu și înmulțescu și cu acele ce îngrașă. Asupra păstorieĭ chemând atențiunea proprietaruluĭ nostru se recunóscemŭ cu laudă ostenéla ce-și dă cu introducerea macinelorŭ și uneltelorŭ perfecționate de agricultură. Dér și la macine avemŭ de disŭ proprietaruluĭ că sunt fórte bune macinele de treeratŭ, de seceratŭ și că face bine de le întroduce, dér că nu trebue se scape din vedere macina cea maĭ importante din tóte, cea maĭ dintêiŭ de întrodusŭ, adică plugulŭ. Plugurile cu róte nu sunt cel maĭ de pe urmă cuvêntŭ alŭ progresuluĭ. Astădĭ când se facu arăturile cu pluguri cu vaporŭ nu maĭ este permisŭ unuĭ cultivatorŭ de progresŭ a se servi de câtŭ cu rarițele de cele ce se facu în atelierulŭ de la Svorește, de unde se și pot lua cu mare lesnire și destulŭ de eftine.

Pămêntulŭ de la Hudeștĭ este de diferite naturĭ. Celŭ ce se cultivă este argilo-nĕsiposŭ, negru și roditorŭ; érŭ celŭ ce nu se cultivă este de o calitate inferióră: unele galbene, altele albe, unele adică lutóse și altele nĕsipóse, cari nu pot fi puse în cultură de câtŭ cu ajutorulŭ îngrășămintelorŭ. În pămênturile cele bune, o falce de popușoĭ semĕnată cu 3—4 demerliĭ, rapórtă de la 10—16 merțe. O falce de secară, în care se sémĕnă 16 demerliĭ, aduce de la 12 pĕnă la 16 merțe. O falce

de grău, în care se pune 22 dimerlii de sĕmênță, dă de la 8 – 12 merțe. O falce de orzŭ, semĕnată cu 15 demerlii, dă 16—20 merțe. Ovĕsul aruncă și maĭ multŭ. O falce de hriscă, semĕnată cu 10 demerlii, aduce 10—16 merțe. Intr'o falce de mălaĭu, (meĭu), se pune 5 demerlii carĭ daŭ 20—25 de merțe.

Pădurea depe Hudeștĭ este pré frumósă. Dintr'o falce de pădure eșia pĕnă la 100 stînjănĭ de lemne. In pădure predomnesce fagulŭ și carpenulŭ. S'aŭ vĕndutŭ 100 fălcĭ de pădure cu câte 40 galbenĭ falcea și cu condițiune de a se tăĭa în 10 anĭ.

Concești domnuluĭ Iordachi Ciolacŭ din Botoșanĭ sunt într'unŭ hotarŭ cu Hudeștiĭ, și aŭ 1800 fălcĭ din care 110 cu pădure și 1689 bune de cultură. Pămêntulŭ este nĕsiposŭ în partea despre Prutŭ și argilosŭ în partea din lăuntrul plășeĭ. Pămênturile, fiind multe și ómenii pucinĭ, sunt eftine. Locuitoriĭ carĭ în genere aŭ vite multe închiriază pămênturĭ plătindŭ câte 37 leĭ falcea de arătură și 40 leĭ falcea de fŏnaţŭ séŭ suhatŭ.

Moșia acésta era dată în arendă cu 2200 galbenĭ, ĕră dupe aplicarea legeĭ rurale s'a datŭ numaĭ cu 1600 galbenĭ pentru 1229 fălcĭ ce aŭ remasŭ în stăpânirea absolută a proprietaruluĭ.

Odaia gărbeni făcea odinĕorea parte din trupulŭ moșieĭ Hudeștiĭ de care s'a despărțitŭ în anulŭ trecutŭ. Intinderea acesteĭ moșiĭ este de 420 de fălcĭ carĭ s'aŭ vêndutŭ de vecĭ domnuluĭ

Gheorghe Baltă cu 5500 galbeni, vrea să dică cate 12 galbeni falcea de pământu vêndutu mai nainte de aplicarea legei rurale. Natura pământului acestei moșii de câmpie este bună, este alcătuită numai din tărêmu vegetale.

Havărna se desparte de Garbeni prin Baseu. Acésta este o moșiă de câmpu în tótă puterea cuvêntului. Intinderea ei este de 2668 fălci din care dându-se locuitorilorŭ 565 aŭ remasŭ proprietaruluĭ 2103 fălcĭ. Proprietariĭ moșieĭ, domniĭ Anton și David Goiliavŭ întrebuințézĕ acéstă mare întindere de pământu aplicându-se mai mult la păstoriă de câtu la plugăriă. Eĭ aŭ vite multe și frumóse, aŭ turme de oĭ, herghelii de caĭ, tamaslâcurĭ de vite albe și îngrașe și boi pe suhaturĭ. Plugăria lor se mărginesce mai multu la grâŭ și popușoĭ de câtu la cele lalte semenăturĭ. Prețurile munceĭ sunt 40 leĭ falcea de seceră și de cósă, 80 leĭ falcea de prașilă și 30 leĭ falcea de arătură.

Treeratulŭ se face aicĭ cu macina de treerŭ a domnuluĭ Manea din Botoșanĭ, unŭ întreprindĕtorŭ de treeratŭ care nu pucinŭ contribue la a face să se apreciuéscă superioritatea lucruluĭ cu macina și mai alesŭ eftinătatea luĭ.

Aicĭ la Havărna locuitoriĭ aŭ alesŭ de primarŭ pe fiulŭ proprietaruluĭ moșieĭ, tênĕrulŭ Luca Goileavŭ. Acestŭ tênĕrŭ ș'aŭ făcutŭ studiele sêle la Paris. Tênĕrulŭ primarŭ căuta de interesele comuneĭ și de binele locuitorilor cu atâta devota-

mentŭ cătŭ în curênd s'a căștigatŭ încrederea și dragostea alegătorilor seĭ. Tóte satele plasei l'aŭ alesŭ de membru din partea lor la comisiunea de constatare. O carieră însă atâtŭ de bine începută s'a sdrobitŭ. Tênĕrulŭ s'a sinucisŭ nu putêndŭ să rabde contrarierea ce i se făcea în familiă pentru a se însoți cu o tênĕră ce iubea. Locuitoriĭ din comună i-aŭ purtatŭ doliu, și astădĭ chiar vorbescŭ de dênsulŭ cu ochiĭ plinĭ de lacrămĭ.

Cordărenii sunt în valea Ibănesiĭ pe marginea riuluĭ cu acestŭ nume, care riurésă aicĭ un grupŭ de sate, unele aprópe de altele, precum Cordărenii Statuluĭ și aĭ Gafenculuĭ, Gingoae Galuluĭ, Șipoleniĭ, Dumeniĭ, Popeniĭ și Vălenii. Tóte aceste sate sunt pline cu livedĭ de pomĭ roditorĭ sădițĭ împrejurulŭ caselorŭ locuitorilorŭ

Cordăreniĭ Gafenculuĭ sunt dațĭ în arenda luĭ David din Dorohoiŭ cu 450 galbenĭ pentru 759 fălcĭ, din care scădêndŭ pădurea și pămêntulŭ datŭ locuitorilorŭ, rĕmâne 485 de fălcĭ pentru 450 galbenĭ, adică aprópe unŭ galbenŭ falcea.

Gingae, proprietatea d-luĭ Prodanŭ cu o întindere de 163 fălcĭ, s'a vêndutŭ domnuluĭ Iosef Galu cu 2,000 galbenĭ, adică cu 12 galbenĭ și ceva falcea. Moșia acésta mică a rĕmasŭ, dupe ce s'a împroprietăritŭ locuitoriĭ, cu 134 fălcĭ care sunt date în arendă cu 180 galbenĭ, adică o rentă de aprópe 10 la sută.

Dumeniĭ de $\frac{3}{4}$ de oră departe de Dorohoiŭ

unŭ vendutŭ pentru datoriă cu 8430 galbenĭ. Întinderea moșieĭ este de 778 fălcĭ, vêndarea dêră s'a făcutŭ cu aprópe 11 galbenĭ falcea. Arenda anuale a acesteĭ moșiĭ este de 600 galbenĭ, ceea ce face, pentru pămêntulŭ rĕmasŭ proprietățeĭ dupe împroprietărirea locuitorilorŭ, câte 1 ½ galbenĭ de falce Dumeniĭ sunt pușĭ în asociațiune cu d-nul Panait Cazimir dreptŭ 600 galbenĭ pe anŭ. Sploatarea se face de d. P. Cazimir pe 70 fălcĭ popușoĭ, 80 fălcĭ grâŭ, 20 fălcĭ ordŭ, 16 fălcĭ ovĕsŭ, 8—10 fălcĭ inŭ, adică peste totŭ 180 fălcĭ de plugăria. Se cosescŭ 80 fălcĭ de fônŭ și restulŭ pămêntuluĭ se vinde suhatŭ cu 40 leĭ falcea.

Popeniĭ și Liveniĭ aŭ fostŭ unŭ trupŭ de moșiă; însĕ prin împărțirĭ din timpŭ în timpŭ s'aŭ prefĕcutŭ în maĭ multe moșióre care aparținŭ domnialorŭ D. Cristea, Iorgu Curtŭ, Al. Mavrodinŭ, I. Mironescu, N. Sofian, N. Bașotă și doct. C. Vărnavŭ. Satele acestorŭ proprietarĭ sunt situate pe amênduoe părțile părĕuluĭ Ibănésa. Natura pămêntuluĭ din aceste locurĭ este unŭ tĕrêmŭ vegetale profundŭ și fertile.

Popeniĭ d. D. Cristea aŭ remasŭ dupe aplicarea legeĭ rurale cu 65 fălcĭ, cari sunt date în arendă jidovuluĭ Marcu cu 120 galbenĭ, adică ceva maĭ multŭ de 2 galbenĭ arenda anuale pe falce.

Popeniĭ d. I. Curtŭ aŭ 150 fălcĭ cari se sploatézĕ de către proprietarulŭ lorŭ cultivânduse grâŭ, popușoĭ și făcênduse și fônŭ de vêndutŭ.

Popenii d. A. Mavrodin aŭ 127 fălcĭ și sunt daț̦ĭ în arendă cu 120 galbenĭ pe anŭ și pe termine de 8 anĭ și cu banĭ plătiț̦ĭ înainte.

Popenii Mironesculuĭ sunt daț̦ĭ în arendă cu 180 galbenĭ pe anŭ.

Livenii doctoruluĭ C. Vărnavŭ aŭ remasŭ numaĭ cu 97 fălcĭ ce sunt date în arendă jidovului Marcu cu 190 galbenĭ pe anŭ, ceva maĭ multŭ de 2 galbenĭ arenda pe anŭ a uneĭ fălcĭ.

Intre cotunele din Popenĭ și Livenĭ se deosibesce acea a d. N. Sofianŭ prin case frumóse de ț̦ĕră și prin o beserică nuoă de piatră. Se lăsămŭ lumea sĕ ḑică că d. N. Sofianŭ este sgărcitŭ, banĭ gata, neguțĕtorŭ de boĭ și alte; ĕră noĭ trebue sĕ constatămŭ că d. N. Sofianŭ este unulŭ din proprietariĭ-cultivatorĭ care lucrésă pămêntulŭ cu dragoste, care scie preciui rodulŭ dobênditŭ cu ostenélă. Și dacă nu risipesce munca sea, nu urméză sĕ fiă sgărcitŭ și sĕ se înavuțeascĕ cu sgărcitura. Domnulŭ Sofianŭ s'a înavuț̦itŭ cu cultura sea cea activă și fericită și maĭ alesŭ cu mulț̦imele de specule ce întreprinde; căcĭ se apucă de orĭ ce speculă póte sĕ-ĭ aducă unŭ folosŭ. Ca omŭ ce muncesce și adună, ca omŭ ce nu risipesce, domnulŭ N. Sofianŭ a ajunsŭ a da unŭ esemplu salutariŭ la toț̦ĭ ceĭ ce-și risipescŭ avuț̦iele lorŭ și carĭ nu sciŭ nicĭ cum sĕ adune nicĭ cum sĕ cruțe.

Pomârla, una din cele maĭ marĭ și maĭ frumóse moșiĭ din județulŭ Dorohoiŭ, este proprietatea

domnului Năstăsache Bașotă. La Pomârla s'aŭ alăturatŭ Popeniĭ, Liveniĭ și Hilișeulŭ Vărnăvoaeĭ, moșiĭ ale aceluiașĭ proprietarŭ. D. N. Bașota sploatésă singurŭ tóte moșiele acește. Elŭ ședе la țéră, unde șaŭ făcutŭ case frumóse, biserică, parcŭ și livedĭ întinse de tot feliulŭ de pomĭ roditorĭ. Împregiurulŭ caseĭ de țéră a proprietaruluĭ sunt clădite casele tuturorŭ vechililor și ale ómenilor ce aŭ servitŭ pe părintele proprietaruluĭ și pe dênsulŭ și cărora le plătesce pensiunĭ viagere de la 25 și pênă la 100 de leĭ pe lună. Numĕrulŭ pensionarilorŭ agricolĭ aĭ domnuluĭ Bașota, a acestor invalidĭ aĭ travailuluĭ, se sue la 80. Afară de acestia tóte vĕduvile de la 50 de anĭ în susŭ și toțĭ bĕtrâniĭ și neputincioșiĭ de la moșiele domnuluĭ N. Bașota sunt susținuțĭ, ajutațĭ și miluițĭ de dênsulŭ cu pensiunĭ mensuale de la 25 de leĭ pe lună în susŭ, dupe nevoile și trebuințele lor. Tóte bisericile se întreținŭ cu cheltuéla proprietaruluĭ, care plătesce și lefile preoțilorŭ și ale dascalilor și cu acésta ușurésă budgetulŭ cheltuelilor comuneĭ într'unŭ mod fórte simțitorŭ; căcĭ aprópe a treia parte din veniturile comunale se cheltuescŭ pe aiurea pentru susținerea bisericilor și a servitorilor lor.

Scóla de la Pomărla este făcută de proprietarulŭ moșieĭ cu multŭ maĭ nainte de disposițiunea luată pentru înființarea scólelorŭ prin sate Scóla s'a deschisŭ cu unŭ învățătorŭ plătitŭ de d. N. Bașotă; dér de câțĭ-va anĭ scóla stă închisă din

causă că proprietarulŭ nu găsesce învĕţătorŭ cari se dea copiilorŭ învĕţătura acea potrivită cu nevoile şi posiţiunea lorŭ, adică aceea cu care se pótă trăi fără a abandona satele şi a se duce sĕ împopuleze cancelariele şi târgurile. Clădirea scóleĭ este dăruită comuneĭ, şi acésta după esemplulŭ ce l'a datŭ monahulŭ Sofronie Varnavŭ la moşia sa Hilişeulŭ. Ideele domnuluĭ N. Başotă merită a fi luate în consideraţiune de către aceĭ ce conducŭ învĕţĕmêntulŭ publicŭ, mai alesŭ în ceea ce privesce la folosulŭ practicŭ al învĕţĕmêntuluĭ din scólele de sate. D. N. Başotă, fiind unulŭ din ceĭ d'âmtêiu care a înfiinţatŭ scóle de satŭ, care s'a gânditŭ la luminarea populaţiuneĭ rurale şi care pentru acésta a făcutŭ sacrificiurĭ însemnate, a dobênditŭ încredinţarea că fără de o învĕţătură utile sătênuluĭ în esercitarea meseriei luĭ, scóla formézĕ logofeţĭ şi ómenĭ cari aŭ sĕ se hrănéscă din budgetulŭ statuluĭ. Şi la acésta domnulŭ N. Başotă n'a voitŭ sĕ dea concursulŭ sĕŭ. Timpulŭ s'a schimbatŭ, ideele cele bune s'a respânditŭ învĕţătura poporuluĭ s'a făcutŭ obligatoriă şi gratuită. Astăḑĭ totŭ natulŭ este îngrigitŭ a învĕţa sĕ citéscă, sĕ scrie şi sĕ socotéscă, sĕ cunóscă drepturile şi datoriele luĭ către Dumneḑeŭ, guvernŭ şi semeniĭ seĭ. Ast-felŭ omulŭ, rĕdicatŭ la demnitatea luĭ de omŭ, ajunge a simţi trebuinţa şi de oare carĭ cunoscinţe speciale şi folositóre cu carĭ sĕ se serve pentru a-şĭ îndestula nevoile séle, pentru a puté vieţui cu

rodulŭ munceĭ séle secundată de tóte înlesnirile ce le procură sciința și speriința. Acésta credemŭ a fi idea domnuluĭ N. Bașotă. Ideea acésta se póte acum realisa făcêndŭ pe lângă scóla comunale și o scólă profesionale, o scólă adică de agricultură practică cu o mică fermă modelă pe lêngă dênsa. Cu asemine scólă D. N. Bașotă va puté înlesni tinerimeĭ dobêndirea și a cunoscințelorŭ acelorŭ cari sĕ o facă a nu ambiționa sĕ intre în cancelariĭ., cari sĕ-ĭ deschidă o carieră vastă în industria cu care se creasă subsistința publică și cea maĭ mare parte din avuția nóstră naționale. Cu înființarea uneĭ asemine scóle, domnulŭ N. Bașotă ar puté sĕ védă realisânduse ideele ce ș'aŭ formatŭ pentru a se da tinerimeĭ din comunele rurale o învĕțătură într'adevĕrŭ folositóre. Aceste idee sunt atâtŭ de marĭ și atât de salutariĭ câtŭ ar trebui sĕ aţîţe nobila ambițiune acelorŭ cari iubescŭ poporulŭ și se caute de cultura minței și a inimeĭ luĭ, de luminarea luĭ în totŭ ce póte sĕ-ĭ fiă de folosŭ pentru traiulŭ-bunŭ materielŭ.

Domnulŭ N. Bașotă a corectatŭ la moșia sea ceea ce a găsitŭ că este defectuosŭ în legea rurale. Elŭ a datŭ păméntŭ nu numaĭ preoțilorŭ. dér și dascalilorŭ. Legea rurale a s ăpatŭ din vedere pe dascalĭ. Aŭ dóră dascaliĭ nu sunt și eĭ slujitoriĭ bisericelorŭ? Este óre cu putință ca sĕ facă preotulŭ serviciulŭ divinŭ fără de ajutorulŭ dascalilorŭ? Décă dascăliĭ sunt absolutŭ necesariĭ

bisericilorŭ, pentru ce sĕ nu se dea pămêntŭ și precum s'a datŭ preoțilorŭ? Dascaliĭ nu sunt altŭ de cătŭ nisce sătenĭ cari sciindŭ carte ajută pe preoțĭ în sĕvêrșirea liturgieĭ. Dreptŭ este óre ca acești ómenĭ dintre sătenĭ cari sciŭ carte și cari servescŭ la biserică, sĕ se lase în sate fără a li se da pămêntŭ? D. N. Bașotă a vĕdutŭ acéstă nedreptate; și de aceea la moșia sea a înlăturatu-o dându și dascalilorŭ pămêntulŭ necesariŭ subsistinței lorŭ.

Domnulŭ N. Bașotă este unulŭ din aceĭ despre eare poporulŭ nostrudice că este putredŭ de bogatŭ. Este în adeverŭ fórte bogatŭ. Banulŭ intratŭ odată în punga sa. cu greŭ ésă. Cu tóte acĕste, domnulŭ N. Bașotă ajută cu banĭ pe amicĭĭ și cunoscuțiĭ seĭ dându-le însĕ cu dobêndă; déră nu ié nicĭ odată dobêndă maĭ mare de 10 la sută. Dă banĭ cu împrumutare și pe creditulŭ personale; însĕ în genere nu dă banĭ fără a lua garanțiĭ și àncă de cele maĭ bune Cu tóte aceste. totŭ i se întêmplă sĕ piardă câte ceva cu datornicĭĭ ceĭ reĭ de plată, cu aceĭ cari-lŭ păcălescŭ.

D. N. Bașotă a îmbĕtrânitŭ ocupânduse cu căutarea moșielorŭ séle. Elŭ a slăbitŭ pĕnă într'atâtŭ cătŭ astădĭ nu maĭ póte căuta moșia cu vigórea aceea ce l'a făcutŭ sĕ fiă unul dintre ceĭ maĭ considerabilĭ proprietarĭ-cultivatorĭ aĭ județuluĭ și putemŭ dice aĭ țĕreĭ. De treĭ anĭ aŭ renunțatŭ la ținererea crĕșmelorŭ și acum le are date în arendă cu 700 galbenĭ pe anŭ.

De treĭ anĭ de cându căuta a da și moșia în arendă; însĕ nu a pututŭ, din causă că cere 5,000 galbenĭ pe anŭ și nimenea nu i-a oferitŭ maĭ multŭ de 3,000.

Sploatarea domnuluĭ N. Bașotă îmbrăcișésă plugăria de-o potrivă cu păstoria și cu industria accesoriă a prefacereĭ pânelorŭ în rachiŭ.

Plugăria coprinde 200 fălcĭ grâŭ, 100 secară, 100 popușoĭ, 80 ordŭ, 70 ovĕsŭ, 30 hrișca, 30 meiŭ, peste totŭ 610 fălcĭ. In anulŭ acesta nu are nicĭ o recoltă, din causă că n'a semĕnatŭ nicĭ o brazdă. In tómna anuluĭ acéstuia s'a pusŭ érĕșĭ pe muncă; fiindŭ că s'a convinsŭ că legea ruralĕ nu aduce încetarea munceĭ și a și făcutŭ semĕnăturĭ de grâŭ și secară.

Velnița construită pe moșiă nu lucrésă de càtŭ popușoiŭ, secară și ordŭ. De treĭ anĭ însĕ a statŭ în nelucrare, nu că dóră n'arŭ fi avutŭ pânĭ multe de prefĕcutŭ în rachiŭ, ci pentru că nu a voitŭ sĕ le prefacă. Pânele produse în cursŭ de treĭ anĭ aŭ statŭ, s'aŭ pĕstratŭ și, în anulŭ acesta, s'aŭ vêndutŭ tóte cu preciulŭ carĭ a rescumpĕratŭ tótă așteptarea sa.

D. N. Bașotă sĕ ocupa fórte multŭ cu păstoria: herghelia sa numera peste 200 de capete, din care esŭ caĭ ce se vêndŭ cu 40—50 galbenĭ perechea; tamaslâculŭ trece peste 1000 capete de vite carĭ sunt împărțite în 16 carduri; în turmele de oĭ se numĕră peste 4000 de capete, tóte merinóse pe carĭ le tratésă dupe obiceiulŭ pământuluĭ, adică

și mulgândule și tunțêndule; turma de porcĭ este cu deosebire favorată în crescere și îmulțirea eĭ de pădurile întemeiate ce ocupă pe moșie peste 2000 de fălcĭ. Turma de porcĭ se ține érna cu jirŭ și gindă în pădure și trece peste 1000 de capete. Porciĭ se scotŭ din turmă, se punŭ la îngrășatŭ și se vênd ca pânea caldă cu câte 6 galbenĭ perechea. Prisăcile domnuluĭ N. Bașotă sunt numeróse, sunt aprópe de 100 la numĕrŭ cu câte 60—80 de matce în prisacă. Venitulŭ prisescelor este considerabile, elŭ trece peste unŭ galbenŭ de la fie care știubeiŭ.

Ibănești. moșia domnuluĭ Nicolae Răsnovanu, este dată în arendă cu 2000 galbenĭ pe anŭ. Acéstă moșie aducea o arendă de 3600 galbenĭ maĭ nainte de aplicarea legeĭ rurale. Din totala întindere a moșieĭ de 4270 fălcĭ, din care 660 fălcĭ sunt coperite cu pădure de ștejarŭ și fagŭ, s'aŭ datŭ locuitorilor 1229 fălcĭ, și pentru restŭ vine arenda de falce câte 1 $\frac{1}{2}$ galbenŭ.

Pămêntulŭ de pe Ibănești este a locurea negru și fertile, a locurea galbenŭ și argilosŭ, și alocurea nĕsiposŭ. Din aceste pămênturĭ se dobêndesce, în termine de midilocŭ, din falce 16 merțe de grâŭ, 25 ordŭ, 20 de ovĕsŭ și 16 de popușoĭ. Ómenĭĭ lucrésă numaĭ pămênturile cele bune. De acum înainte vor antama și pe cele maĭ próste și vor veni la a simți și necesitatea de a întrebuința și îngrășarea

La Ibănești sĕ află o velință mare în care s'aŭ

prefăcută în rachiŭ tóte productele moșieĭ. In anulŭ acesta chiarŭ, cândŭ productele s'aŭ vêndutŭ cu preciurile cele maĭ suite, arendașulŭ le aŭ prefĕcutŭ pe tóte în rachiŭ și aŭ lucratŭ la velnița pênă în Augustŭ producêndŭ aprópe 25,000 vedre de rachiŭ și îngrășindŭ 340 de boĭ. Pentru velnița acésta nu se cultivă de locŭ cartoflĭ.

Satulŭ Ibănești este făcutŭ ca într'o pădure de pomĭ roditorĭ, avêndŭ fiă care omŭ casa sa în midiloculŭ livedeĭ. Locuitoriĭ sunt coprinșĭ și de acea aŭ și prisóse, plătindule cu banĭ și cu muncă camŭ ca 68 leĭ falcea de pămêntŭ. Locuitoriĭ trăescŭ fórte bine cu arendașulŭ; căcĭ acesta nu numaĭ plătesce cinstitŭ munca lorŭ, déră întîmpină și tóte nevoele și trebuințele lorŭ. Datoria de 80000 leĭ, ce are arendașulŭ la locuitorĭ, a remasŭ ne cerută în anulŭ acesta, din causa lipseĭ de pâne, ba încă s'a și maĭ sporitŭ cu grâulŭ luatŭ de semênță și cu pânea și baniĭ ce li s'aŭ maĭ avansatŭ. Arendașulŭ de la Ibănești (unŭ jidovŭ) trece ca și proprietarulŭ de la Hudești de omulŭ celŭ maĭ dreptŭ și maĭ bine voitorŭ pentru țĕranĭ. Și țĕraniĭ sunt cu deosebită afecțiune pentru ómeniĭ ce-ĭ ajuta și sarŭ cu micŭ cu mare la tóte trebuințele lorŭ. Sploatarea moșieĭ a mersŭ și aicĭ, din causa buneĭ înțelegerĭ cu țĕraniĭ, ca și cândŭ nu s'arŭ fi făcutŭ cea maĭ mică schimbare între relațiunile locuitorilorŭ cu proprietariĭ.

Locuitoriĭ la Ibănești ca și la Hudești ș'aŭ împărțitŭ între sine pămênturile lorŭ și astŭ-felŭ

fiă-cine scie bucăţică de pământŭ ce o rescumperă. Baniĭ de rescumperare aĭ · clăceĭ sunt ceĭ d'ântĕiŭ ce se plătescŭ pe aicĭ de către toţĭ locuitoriĭ.

Locuitoriĭ constituiţĭ în comună aŭ şi făcutŭ o scólă, aicĭ ca şi la Cristineştĭ; dar copiĭ n'aŭ începutŭ a învăţa, din causă că încă nu li s'aŭ trimisŭ învăţĕtorŭ.

Cristinestiĭ. moşia d-nuluĭ Nicolae Rosnovanu, sunt într'unŭ trupŭ cu Ibăneştiĭ. Acesta este satulŭ celŭ maĭ frumosŭ din tótă plasa Prutuluĭ de susŭ. Casele locuitorilorŭ sunt frumóse. comode, spacióse, îngrădite bine şi încunjurate cu livedĭ de pomĭ roditorĭ. Acolé se vede că locuitoriĭ aŭ simţitŭ trebuinţa de a-şĭ face locuinţe igienice, unulŭ maĭ alesŭ are o casă cu 4 camere. podite cu scândurĭ şi acoperită cu şindrilă. Sunt vre-o 10 locuitorĭ cari avêndŭ casele lorŭ pe costişă s'aŭ întinsŭ cu împrejmuirea lorŭ pênă în părău, pe care l'aŭ ezitŭ şi astŭ-felŭ s'aŭ făcutŭ fie-care câte unŭ helesteŭ cu pesce. Locuitoriĭ din Cristinescĭ aŭ începutŭ a se ocupa cu stĕrpirea holereĭ din vatra satuluĭ lorŭ, şi astŭ-felŭ cucerescŭ pământulŭ ce era coperitŭ cu spinĭ şi perdutŭ.

Pământul de la Cristinescĭ este maĭ slabŭ şi maĭ prostŭ de câtŭ celŭ de la Ibăneştĭ. Pe une locurĭ este lutosŭ, galbenŭ şi săracŭ şi pe altele nĕsiposŭ şi uşorŭ. Cu tóte acestea prin, lucru şi prin îngrăşare, locuitoriĭ scotŭ pênă la 10 merţe

de grâŭ și pênă la 14 merțe de popușoĭ din tr'o-falce.

Ca ómeniĭ muncitorĭ și economĭ, ca oameni înțelepți și gata a respunde la tóte trebuințele stăpânireĭ și a le proprietățeĭ, locuitoriĭ din Cristineștĭ daŭ esemplulŭ celŭ bunŭ în tótă plasa și potŭ ḑice în totŭ județulŭ Dorohoiŭ.

Dămileniĭ. Domnuluĭ Enachi Criste, se deosebescŭ de Cristineștĭ numaĭ prin linia de hotarŭ care trece chiarŭ prin satŭ; însĕ ce deosebire mare între unŭ satŭ și altulŭ? Casele de la Dămileni sunt în próstă stare, desgrădite și fără de livedĭ împrejurulŭ lorŭ. Omeniĭ sunt săracĭ și fără cea maĭ mică pasăre de binele lorŭ, de traiulŭ celŭ bunŭ, dupe care arŭ trebui se aspire. În Dămileni sunt 50 de locuitorĭ cari aŭ avutŭ nepriceperea a se constitui în comună, într'o comună care nu-și póte purta sarcinele și n'are nicĭ măcarŭ unŭ omŭ care se merite a fi primarŭ. Dintr'acestĭ 50 de locuitorĭ s'aŭ alesŭ 32 de nevolnicĭ de către comisiunea de constatare a legeĭ rurale.

Moșiea Dămileniĭ are o întindere de 500 de fălcĭ: ea se cultivă de către însușĭ proprietarulŭ eĭ.

Lângă Dămileniĭ luĭ Creste sunt și Dămileniĭ Miclesculuĭ. Proprietarulŭ ședе la țéră; casa însĕ și livada luĭ sunt maĭ desgrădite.

Pământulŭ este lutosŭ și nĕsiposŭ, avêndŭ și unulŭ și altulŭ o pătură subțire de tĕrĕmŭ vegetale

Comănestii sunt parte cuprinși de rĕdeși și parte de d-nulŭ Vasile Miclescu, proprietarulŭ Dămileniloru. Aicĭ ca și la Dămilenĭ se vĕdŭ locuitorĭ carĭ aŭ făcutŭ clacă proprietariloru; însĕ carĭ s'aŭ pusŭ în lucrările de constatare a se împroprietări pe vecinulŭ domeniŭ alŭ Statuluĭ Suharăulŭ.

La Comăneștĭ este și reședință sub-prefectureĭ, pusă într'o casă stricată și desgrădită.

Esteriorulŭ acestoru duoĕ sate, pucinulŭ numerŭ de ómenĭ cu vite, și respingerea unora din eĭ de a se împroprietări în satele unde aŭ fostŭ clăcași, ne face se înțelegemŭ că nicĭ țeraniĭ nicĭ proprietariĭ nu sciŭ sĕ caute de adevĕratele lorŭ interese. Agricultura nu póte sĕ fiă prosperă la nisce ómenĭ carĭ se ocupă atâtŭ de pucinŭ cu principiele cele maĭ elementariĭ ale Economieĭ rurale usitate în țĕră și aplicate cu celŭ maĭ încurăgiătorŭ succesŭ chiarŭ de către vecinĭĭ lorŭ de la Crĭstinești.

§ VI. Moșiele din plasa Prutulŭ de josŭ.

Dărăbaniĭ. proprietatea domnuluĭ generalŭ Teodorŭ Balșŭ, sunt o moșiă cu tĕrgŭ și cu maĭ multe cătune pe dĕnsa.

Tĕrgulŭ Dărăbaniĭ este locuitŭ de vre-o 500 de familiĭ, jumĕtatate istrailite. Locuitoriĭ din tĕrgŭ plătescŭ proprietățeĭ 3 sfanțĭ bismĕnulŭ de stĕnjinŭ la uliță, câte 7 leĭ de vadra de rachiu și altele cari la unŭ locŭ formă unŭ venitŭ de

1500 galbenĭ pe anŭ. Tĕrgulŭ alcătuesce o comună urbană.

In tĕrgŭ se află locuindŭ și 190 de fostĭ clăcașĭ carĭ s'aŭ unit cu Bajurele din délŭ și vale, cu Corneștiĭ și cu Teiósa și aŭ formatŭ o comună rurală.

Locuitoriĭ din tĕrgŭ n'arŭ fi trebuitŭ óre se constitue cu toțĭ o comună? Este óre unŭ lucru raționale și normale ca într'unŭ tĕrgŭ se fiă duoĕ comune: una rurală și alta urbană? Toțĭ locuitoriĭ din tĕrgurĭ constitue comuna urbană, precum ceĭ din sate constitue comuna rurală.

Moșia Dărăbaniĭ are o întindere de 6000 de fălcĭ, dintre cari numaĭ ca la 300 fălcĭ sunt coperite cu pădure.

Arendașulŭ acesteĭ moșiĭ marĭ, domnul Eugeniŭ Alcazŭ, plătesce proprietaruluĭ 5000 galbenĭ pe anŭ. Moșia este eftinŭ dată în arendă; căcĭ cu câtŭ o moșiă este maĭ mare, cu atâtŭ și arenda este maĭ scădută, din causă că încă la noĭ se găsescŭ fórte pucinĭ arendașĭ, capitaliștĭ marĭ, și astfel concurința este redusă într'unŭ cercŭ fórte restrînsŭ de antreprenorĭ.

Dupe aplicarea legeĭ rurale s'a datŭ în arendă moșia Dărăbaniĭ domnuluĭ Ión Tăutul numaĭ cu 3400 galbenĭ. Din acest câștiŭ scădendŭ 1500 galbenĭ venitulŭ tĕrguluĭ, 230 galbenĭ venitulŭ crĕșmelorŭ, remâne moșia de 4500 fălcĭ dată în arendă cu 1730 galbenĭ, adică peste 2 fălcĭ la galbenŭ pe anŭ. Cu tóte aceste, arendașulŭ sub-arendésă falcea de țĕrină și fónéțŭ cu 40 pĕnă la

50 leĭ. Maĭ eftină arendă de cât acésta nicĭ că se póte găsi pe aceste locurĭ. Orĭ câtŭ este de eftină arenda acesteĭ moșiĭ, daca arendașulŭ nu va fi maĭ tare de cât dînsa, adică daca nu va avé îndestulŭ capitalŭ pentru ca se o biruéscă, póte se se alégă cu pagubile cele maĭ simțitóre, dupe cum s'a și întêmplatŭ acésta chiar aicĭ.

Domnul Eugeniŭ Alcazŭ a reeșitŭ bine, din causă că a pusŭ unŭ capitalŭ mare în moșiă și a urmatŭ dupe vechile obiceiurĭ ale agriculturеĭ nóstre. Elŭ n'a vêndutŭ productele când n'a fostŭ plătite bine; dér nicĭ nu le aŭ prefăcutŭ în rachiŭ. Mamornița fiind de 4 óre departe de Dărăbanĭ, i-a oferit o strecurare avantajiose de producte în Bucovina. A fostŭ unŭ altŭ arendașŭ, predecesorele domnuluĭ Eugeniŭ Alcazŭ, care a căutatŭ se facă velniță în Dărăbanĭ. Elŭ a făcut-o; dar n'a avut parte de dênsa. Elŭ a înebunitŭ, a eșit dupe moșiă și a și murit lăsându și moșieĭ unŭ nume rĕŭ, care nu pucinŭ a contribuitŭ la scăderea preciuluĭ de arendăluire.

D. Eugeniŭ Alcazŭ face pe moșiă nu numaĭ o plugăriă din cele maĭ întinse, dér și o păstoriă din cele maĭ considerabile. Plugăria domnuluĭ Eugeniŭ Alcazŭ a trecut de 1200 de fălcĭ, din care numaĭ cu grăŭ aŭ fost 800 fălcĭ, 80 fălcĭ cu orzŭ, 40 ovĕsŭ, 232 fălcĭ popușoĭ, 32 fălcĭ inŭ, 36 meiŭ, 28 fălcĭ fasole, 6 fălcĭ nohot, 2 fălcĭ cartofli.

Pămêntulŭ moșieĭ, în partea despre Prutŭ, este nĕsiposŭ; ĕră în cele-lalte părțĭ este lutosŭ, avênd mul-

te sărături. Tóte pământurile însĕ acele negre, acele bune, aŭ fostŭ prefăcute în ogóre. Ogórele obosite sunt abandonate spre a se înoi și în locul lor sĕ iéŭ altele părlogite și înțelenite. Cultura principale este grăul cărui i se și destină pământurile cele mai bune.

Domnulŭ Eugeniŭ Alcazŭ cosesce peste una miă de fălcĭ de fĕnŭ. Restul moșieĭ, parte se dă omenilorŭ cu chiriă și parte se pasce de vitele numeróse ale arendașuluĭ. Numaĭ boiĭ de pluguri sunt într'unŭ numĕrŭ 480! Tamaslăcul are 300 vacĭ fătătóre din care se scotŭ juncanĭ de negociŭ. Afară de acestea, Domnulŭ Eug. Alcazŭ ține la suhatŭ peste 600 de boĭ de negociŭ. Cu acestŭ capitalŭ considerabile în vite (peste 1.700 de capete marĭ) arendașul de ar fi plătit o arendă înduoitŭ maĭ mare, încă s'arŭ fi alesŭ cu folosŭ mare.

Domnulŭ Eugeniŭ Alcazŭ ne fiindŭ strĕmtoratŭ a desface cu pagubă productele pentru a plăti câștiurile moșieĭ, le aŭ păstratŭ în cursŭ de treĭ anĭ, și acum, desfăcêndule cu preciurĭ urcate, a realisatŭ peste 20,000 galbenĭ maĭ multŭ peste acea ce spera sĕ dobêndéscă.

Desfăcêndŭ acum productele a datŭ de lucru ómenilorŭ și ĭ-aŭ făcutŭ să aibă și pâine și banĭ în aceste timpurĭ rele; căcĭ la totŭ transportul le împlea căciulile cu galbenĭ. Acesta i-a pusŭ în stare a-și plăti tóte dările către statŭ fără ca sĕ lase cea maĭ mică remășiță. Unŭ trimestru numaĭ alŭ acestorŭ locuitorĭ se urcă la 750 de galbenĭ.

Cărênduse pânele la arĭ s'aŭ clăditŭ pe locurĭ nalte și s'aŭ făcutŭ șurele atâtŭ de bine cât pare că astădĭ s'arŭ fi făcutŭ. Insĕ șorecĭĭ și gusganiĭ aŭ făcutŭ marĭ stricăciunĭ în bucate; căci acestia s'aŭ aședatŭ toțĭ pe mâncare.

Paguba póte trece peste o mie de merțe! Lucru vrednicŭ de însemnatŭ: pe cândŭ șoricăria acésta se înmulțise într'o proporțiune de speriétŭ a venitŭ și s'a aședatŭ între dênsa o altă dehanie numită helgea (unŭ felŭ de nevăstuică) carĭ i-aŭ mâncatŭ și pe dênșiĭ de i-aŭ potopitŭ. La totŭ rĕulŭ natura prevĕdĕtóre trimite și lecŭlŭ doritŭ. Cu tótă mărimea pagubeĭ pricinuite de șorecĭ, de ploĭ și altele, preciurile urcate, cu carĭ s'aŭ vêndutŭ pânele, aŭ acoperitu-o și aŭ făcutŭ ca arendașulŭ să nu o bage în sémă.

Domnulŭ Eugeniŭ Alcazŭ a fostŭ fórte cuprinsŭ în vite. Bóla însĕ de vite ce l'a bêntuitŭ la Todirenĭ și care i-aŭ răpitŭ peste 1,000 de capete de vite, l'a îndemnatŭ a se maĭ ușura și a nu se maĭ întinde pré multŭ cu tamaslăculŭ. S'a dedatŭ maĭ mult la vitele albĕ Domnulŭ Eug. Alcazŭ, caĭ are puținĭ și oĭ și maĭ puține. Turma sa de oĭ trece peste o mie capete, parte merinóse, parte țigăĭ și parte țurcance.

Domnulŭ Eug. Alcazŭ face acumŭ o esperiință însemnată cu cămilile. A adusŭ o pereche de cămile, le a deprinsŭ la jugŭ și acum trage cu dênsele o povĕră înduoitŭ maĭ mare de cât cu boiĭ. Cămilele sunt sobre și pe lêngă muncă daŭ și pĕrŭ. Brăcle

de lână făcute din pĕrulŭ lorŭ sunt de tótă frumuseţea şi soliditatea. Cămilele aceste s'aŭ aclimatŭ şi aŭ începutŭ a se şi reproduce. Angagemŭ pe D. Eugeniŭ Alcazŭ se stăruéscă în esperiinţă ce a întreprinsŭ; căcĭ se póte ca din acésta să ésă o îmbunĕtăţire fórte însemnată pentru agricultura nóstră.

Moşia Dărăbanilĭ este încredinţată căutăreĭ domnuluĭ Petre Voinescu. Acesta a desvălitŭ la Dărăbanĭ o inteligintă şi o activitate din cele maĭ rarĭ între ómeniĭ noştri ceĭ practicĭ, adică între aceĭ carĭ urméză în lucrarea pămĕntuluĭ vechile învĕţăturĭ şi datinĭ ale agriculturĕĭ române.

Domnuluĭ Voinescu datorimŭ întroducerea inuluĭ în cultura mare de la Dărăbanĭ şi reintroducerea eĭ în cultura mică. Dovedindŭ prin esperiinţă folósele acesteĭ culturĭ şi îndemânându şi pe locuitorĭ cu sĕmĕnţă, elŭ a datŭ culturĕĭ inuluĭ o impulsiune progresivă. Acéstă cultură aduce nu numaĭ sĕmĕnţă de inŭ care se vinde bine şi formă şi unŭ obiectŭ importante de esportaţiune, dér şi lăorŭ cu care se face pândă. Peste 500 de chite de inŭ se transformă la Dărăbanĭ în totŭ felulŭ de pândă prin îngrijirea mameĭ domnuluĭ Voinescu.

Domnul P. Voinescu s'a aplicatŭ în mare şi la crescerea albinelorŭ. Elŭ a cumpĕratŭ 200 de matce cu câte 32 de leĭ una şi pénă în tómnă a scosŭ capitalulŭ şi aŭ rĕmasŭ cu matcele folosŭ. Domnulŭ Voinescu vinde mierea cu 60 leĭ vadra,

céra însă o dă gratis la biserică și la ómenii ce-i nevoiași. In anulŭ al duoilea domnulŭ Voinescu a scosŭ 150 galbenĭ profitŭ și a rĕmasŭ érĕși cu matcele. In anulŭ al treilea n'a mersŭ de locŭ bine albinelorŭ; și cu tóte aceste. fără a perde capetile s'a alesŭ cu unŭ profitŭ de 60 de galbenĭ.

Cu administrarea inteligintă a moșieĭ, domnulŭ Voinescu a dobênditŭ pênă la 14 merțe dintr'o falce de grâŭ, 20 merțe dintr'o falce de popușoĭ. Ordulŭ produce ca și porumbulŭ. Ovĕsulŭ nu se pré sémĕnă pe aicĭ.

Domnulŭ P. Voinescu a regulatŭ pămĕnturile cultivabile ale moșieĭ astfelŭ câtŭ locurile proprietăricești nu maĭ sunt ca maĭ 'nainte amestecate cu părțile, ca 300 fălcĭ, ce se datŭ ómenilorŭ caseĭ proprietarului.

Acești ómenĭ eraŭ deprinși a frĕmênta pe locuitorĭ uneltind lucrărĭ păgubitóre arendașilorŭ.

D. Alcazŭ a avutŭ mare curagiŭ a lua în arendă o moșiă căḑută prin intrigele ómenilorŭ caseĭ într'un discreditŭ atâtŭ de mare câtŭ și renta eĭ se pogorêsse la 8 leĭ de falce și totŭ nu se găsea arendașĭ; căcĭ eĭ fugŭ în tot déuna de moșiele unde li se facŭ șicanĭ D. Voinescu s'a luptatŭ în contra intrigelorŭ ómenilorŭ caseĭ și a isbutitŭ a neutralisa înriurirea lor puinduse bine cu locuitoriĭ. Dĕr moșia a rĕmasŭ totŭ cu numele rĕŭ, totŭ cu numele de care fugŭ arendașiĭ, și de aceea și acumŭ arêndăluinduse, dupe eșirea D-luĭ Alcazŭ, s'a datŭ celŭ pucinŭ cu 2,000 de galbenĭ

mai josŭ josŭ de câtŭ face. Acéstă pagubă merita a servi de învățătură tutulorŭ proprietarilorŭ carĭ nu sciŭ să-și identifice interesele lorŭ cu ale arendașuluĭ.

Biserica din Dărăbanĭ este făcută de pétră cu treĭ turnurĭ de către proprietarulŭ moșieĭ, domnulŭ generalŭ Teodorŭ Balșŭ. Biserica este atâtŭ de frumósă câtŭ ómeniĭ din sate o numescŭ monastire. Biserica este în midĭlocŭlŭ pieței târguluĭ.

Imprejurulŭ bisericeĭ s'aŭ ziditŭ case, carĭ de departe sémănă cu nisce chiliĭ făcute împrejurulŭ monastireĭ, cu deosibire numaĭ că în aceste chiliĭ locuescŭ jidovĭ în locŭ de călugărĭ. Astădĭ tóca de la biserică numaĭ chiamă la rugăciune pe creștinĭ nicĭ se aude de dênșiĭ.

Teĭósa, proprietatea dómneĭ Zoița Macri, este vecină cu Dărăbanii în partea despre Prutŭ. Moșia are o întindere de 700 fălcĭ, din care peste 500 sunt pe séma proprietaruluĭ. Căștiulŭ moșieĭ este de 800 galbenĭ, adecă maĭ multŭ de 1 galbenŭ de falce. La Dărăbanĭ însĕ am vĕdut că s'a datŭ în arendă maĭ bine de duoĕ fălcĭ cu unŭ galbenŭ.

Miléncă, proprietatea domnuluĭ Manolachi Mișolu, are o întindere de peste 2000 de fălcĭ. Moșia acésta se caută de către însuși proprietarulŭ eĭ. Domnulŭ Misolu cultivă moșia nu numaĭ pentru a scóte veniturile eĭ, dér și pentru a face o cultură maĭ bună de cât acea obicĭnuită și maĭ alesŭ pentru a ține, a cresce și a înmulți vitele cele

mai frumóse. Cu acéstă specialitate, moșia Milénca atrage atențiunea tuturor cultivatorilorŭ județuluĭ.

Cultivatoriĭ din acéstă parte a țĕreĭ aŭ făcutŭ o esperiință decisivă asupra crescereĭ și îmbunătățireĭ vitelorŭ albe. Soiulŭ originale al țĕreĭ de vite, numitŭ bucșanŭ, s'a deprețuitŭ în tot ce avŏ maĭ bunŭ: și astfel fără ca se se cunóscă bunulŭ și reulŭ luĭ a fostŭ supusŭ la îmbunĕtățiriĭ fără de nicĭ unŭ scopŭ bine determinatŭ. Îmbunĕtățirea a consistatŭ în corcirea soiuluĭ vechiŭ românescŭ cu soĭulŭ de vite ungurescĭ. Resultatulŭ acesteĭ corciriĭ, acesteĭ nefericite încercăriĭ, care se urmăresce de maĭ bine de 40 de anĭ, a fostŭ pe lîngă altele și crearea unor vite cu córne frumóse și marĭ ca cele de la vitele ungurescĭ. Cultivatoriĭ însĕ aŭ începutŭ a se întreba acumŭ la ce sunt bune córnele, de ce folosŭ sunt córnele, fiĭrearŭ ele orĭ câtŭ de marĭ și frumóse? Óre frumusĕța viteĭ nu consistă în folosulŭ ce aduce? Afară de acésta, cultivatoriĭ s'aŭ treditŭ, de și cam târdiŭ, și vĕdêndŭ corciturele dobêndite cu picerile delicate și cu trupulŭ subțiraticŭ maĭ cu sémă în părțile de dinapoi, aŭ începutŭ a se întreba la ce sunt bune delicatețа picerilorŭ și subțiritatea corpuluĭ? Din una în alta, cultivatoriĭ aŭ constatat prin repetite cercăriĭ că corcĭurile sunt slabe de vĕna, că se culcă pe ogórĕ cândŭ daŭ de greŭ, că nicĭ la cântarŭ nu tragŭ ca bucșanele cele de sănge curatŭ și îngrășate bine și că, în fine,

nicĭ de lapte nu sunt bune. Corcĭurile ne avêndŭ nicĭ laptele, nicĭ aptitudinea de îngrășare, nicĭ munca, ca vitele bucșane, aŭ căḑutŭ acumŭ în desgraciă și pretutindene sunt abandonate. Nime acum nu maĭ caută nicĭ se ție vite de soĭu ungurescŭ, nicĭ se soéscă vitele bucșene cu cele ungurescĭ.

Soiulŭ de vite bucșene curatŭ se găsesce acum numaĭ pe la țĕranĭ maĭ cu sémă; căcĭ numaĭ eĭ l'aŭ fostŭ cunoscutŭ și apreciuitŭ pe când alțiĭ él despreciueaŭ și căutaŭ a-lŭ strica. Din vitele țeranilorŭ esŭ maĭ bune vacĭ de lapte, vacĭ de doniță cum se ḑice, vite bune de lucru, vite tarĭ și vĕnóse și în fine boĭ carĭ se îngrașă bine și tragŭ greŭ la cântarŭ de câtŭ din vitele ungurescĭ saŭ din corciurile lor cu bucșanele.

Soiurile corcite se găsescŭ pe la arendașĭ și proprietariĭ-cultivatorĭ. Intre acestia unulŭ din ceĭ maĭ zeloșĭ îmbunĕtățitorĭ și crescătorĭ de vite fiind și domnul Mișolu, acesta s'a apucat a corigea defectele corcilor și, renunțăndŭ la taurii ungurescĭ, a adoptat pe ceĭ ḑișĭ de Svițera, ca astfel se dea corcilor calitățile ce le lipsesce, calitățile care se găsescŭ în bucșane în gradulŭ celŭ maĭ naltŭ.

Tamaslâculŭ domnuluĭ Mișolu este alcătuitŭ din vitele corcite cele maĭ renumite, vite din tamaslâculŭ Lățesculuĭ. Aceste corciturĭ, dupe cum ne aŭ asiguratŭ dómna Mișolŭ, una din menagerele cele maĭ alese ce avemŭ în țĕră, sunt rele de lapte. Laptele de la vacele corciu ale Lățesculuĭ, ḑice dómna Mișolu, bate în albastru și are fórte pu-

cinŭ untŭ în elŭ, când din contra, laptele vacilorŭ bucşane este butirosŭ şi în cantitate mare. Domnul Mişolu are în tamaslâcul·sĕŭ şi vacĭ de soĭu curatŭ bucşanŭ. Graciă precumpănireĭ vacilorŭ de acestŭ soĭu, producerea lapteluĭ de la odaia domnuluĭ Mişolu este recunoscută de cea maĭ abundintă de către toţĭ neguţetoriĭ carĭ cumpĕra laptele de la odăile din acestă parte a judeţuluĭ. Astfel tamaslâculŭ domnuluĭ Mişolu este renumit şi pentru lapte şi pentru vite bune de lucru şi pentru vite bune de îngrăşatŭ.

Cu tóte aceste, Domnul Mişolu a plecat pe calea de a lăsa sĕ-ĭ scape din mână acea ce are bunŭ în vitele séle; căcĭ în locŭ se purifice tamaslâculŭ sĕŭ de corciurĭ, a începutŭ a desface şi bucşanele şi a apuca o altă cale necunoscută de îmbunĕtăţire pe care şi merge fără se scie cu sicuranţă unde are se-lŭ scótă. Domnul Mişolu abandonând soĭul ungurescŭ şi corciurile luĭ, soĭul de vite cu córne marĭ şi cu trupulŭ slabŭ şi subţiraticŭ, soĭulŭ cel rĕŭ de lapte, a căḑut asupra corcireĭ cu vite cu córne micĭ, gróse, fără aptitudene de îngrăşare şi încă ne recunoscute de bune de muncă, cu soĭul ḑisŭ de Sviţera.

Rregretămŭ că domnulŭ Mişolu nu pune mamultŭ descernere în miḑlócele ce adopta pentru a îmbunĕtăţi soĭulŭ viteloru. Nu credemŭ că a făcutŭ unŭ lucru raţionabile desfăcêndŭ vacile de soĭulŭ bucşanŭ, cu care ş'a câştigatŭ o reputaţiune bine meritată, şi aruncânduse într'unŭ ne-

cunoscutŭ creândŭ vite negre și tărcate, în locŭ de albe și de soiulŭ nostru celŭ vechiŭ românescŭ. In ḑioa de astădĭ nu este permisŭ nimuluĭ a ămbla horcăindŭ și bozbăindŭ în întunericŭ dupĕ corciturĭ cu buhaĭ negri, séŭ cu buhaĭ tărcațĭ, séŭ cu buhaĭ roșiĭ, cu buhai ceĭ aduși în țéră sub nume de Svițera. Haina nu face pe călugărŭ, ḑice o vechiă ḑicătóre pentru ce sĕ se acațe unŭ omŭ cu judecata de toțĭ buhai negrĭ, roșiĭ, tărcațĭ etc. Chiarŭ de arŭ fi acestĭ buhaĭ de soiulŭ adevĕratŭ de Svițera, de soiulŭ celŭ maĭ renumitŭ pentru calitatea luĭ de a da lapte multŭ și bunŭ, óre nutrețulŭ ce cere acestŭ soiŭ nu are nicĭ o greutate în mintea domnuluĭ Mișolu? Ce maĭ are nevoe de căutatŭ unŭ soiŭ bunŭ de lapte cândŭ are în mână pe celŭ bucșanŭ, pe celŭ care ămple doniṭa, pe celŭ care se hrănesce prostŭ cu érba de pe imașurile nóstre? Pentru care cuvêntŭ s'a apucatŭ domnulŭ Mișolu de sluțitŭ vitele, de făcutŭ din vitele albe vite negre, de creatŭ soiurĭ ne sigure cândŭ are soiulŭ celŭ sigurŭ creatŭ gata? Sistemulŭ de îmbunĕtățire a vitelor prin sine însele nu este óre acelŭ care a datŭ în Englitera vitele cele maĭ frumóse din lume? Pentru ce domnulŭ Mișolu nu apuca calea cea bătută și care duce la resultatŭ sigurŭ.

Déră, dacă domnulŭ Mișolu nu voesce a se folosi de sciința și de esperiința popórelorŭ civilisate și décă ține numaĭ de câtŭ la corciturĭ, pentru ce nu aduce tipĭ reproducătorĭ din ceĭ maĭ renumiṭĭ, ceĭ

carĭ sunt crescuţĭ şi ţinuţĭ ca şi vitele nóstre, afară la câmpŭ?

La vitele albe nu sĕ caută de câtŭ treĭ calităţi: sĕ fiă bune de lapte, sĕ se îngraşe lesne, şi sĕ fiă bune de muncă. Pentru lapte sunt renumite vacile de Svitera şi de Olanda. Domnulŭ Mişolu a adusŭ o vacă mare şi frumósă pe care o ţine la grajdiŭ. D. Mişolu va înţelege lesne că împrejurările în carĭ se afla agricultura nóstră nu permitŭ a ţine tamaslăcurile în grajdurĭ. Ne putândŭ a ne reduce la acéstă penuriă de vite cată sĕ renunţămŭ la vacĭ de cele carĭ cerŭ grajdurĭ şi carĭ cerŭ hrană şi multă şi alésă.

Prinţulŭ Gr. Suţu a adusŭ la esposiţiunea de la Frumósa treĭ vacĭ roşiĭ şi una tărcată. Eĭ bine! din aceste patru vacĭ numaĭ una s'a recunoscutŭ a fi bună de lapte, vrea sĕ dică că dacă vaca este roşie séŭ tărcată nu urméză sĕ fiă şi bună de lapte. Sunt dér şi în şoiulŭ dişŭ de Svitera vacĭ bune şi vacĭ rele de lapte.

Cu vacile cele bune de lapte din soiulŭ bucşanŭ sĕ póte face unŭ tamaslăcŭ de vacĭ bune de lapte.

La tamaslâculŭ imperiale de la Râdăuţĭ amŭ găsitŭ 45 de vacĭ roşiĭ şi tărcate, dise de Svitera. Din aceste nu maĭ 5 séŭ 6 sunt bune de lapte, restulŭ dă maĭ pucinŭ lapte de câtŭ cele maĭ próste bucşane, cu tóte că mănâncă maĭ multŭ de câtŭ dênsele şi staŭ şi în grajdurĭ.

De arŭ alege domnulŭ Mişolu vacĭ bucşane din

cele mai bune de lapte, ară forma unŭ tamaslăcŭ asemenea căruia nici o dată nu va putea face cu vaca sa cea de Svițera, țindŭ mai alesŭ sémă de cheltueala nutrețuluĭ, și de ingrijirea ce va trebui se-ĭ dea în grajdurĭ.

Câtŭ pentru a face din vitele albe vite negre și bune de îngrășatŭ cu corciturĭ de rasa de Svițera, despre acesta putemŭ depe acumŭ sĕ asigurămŭ pe domnulŭ Mișolu că nu va ajunge nicĭ o dată la vre unŭ resultatŭ satisfăcătorŭ.

De voesce domnulŭ Mișolu sĕ creeze unŭ tamaslâcŭ din care sĕ ésă vite bune de îngrășatŭ, apoĭ trebue sĕ apuce altă cale de câtŭ aceea pe care merge. Cele mai bune vite de îngrășatŭ nu sunt acele de soiulŭ Svițera, ci scurtele córne saŭ Durham din Englitera; căcĭ unŭ boŭ din acestŭ soiŭ de vite sĕ îngrașă și sĕ vinde numaĭ în cursŭ de treĭ anĭ, vrea sĕ dică cultivatorulŭ are o economiă de treĭ anĭ de cheltuelĭ; fiindŭ-că soiulŭ acesta cresce iute și sĕ îngrașă repede și cu pucină cheltuélă. Cu vitele negre séŭ roșiĭ ce se dicŭ de rasă de Svițera carĭ n'aŭ nicĭ una din calitățile vitelorŭ bune de îngrășatŭ, domnulŭ Mișolu nu va face altŭ de câtŭ sĕ-și pérdă și timpulŭ și ostenéla sa.

In fine, décă domnulŭ Mișolu crede a avea în vitele cele roșiĭ, negre și tărcate calitățile uneĭ rasă bune de muncă, la acésta n'avemŭ de câtŭ sĕ-ĭ punemŭ înainte frumoșiĭ noștrĭ boĭ bucșanĭ și sĕ-ĭ dicemŭ ține-te de eĭ, îmulțesce rasa lorŭ; căcĭ sunt cunoscuțĭ, și mai nainte de a căuta alțiĭ

necunoscuți, fă bine agriculturei țereĭ luându vitele eĭ cele bune de muncă; căcĭ calitatea bucșanelorŭ cea maĭ pronunciată este de a fi bune de muncă.

Din orĭ carĭ punctŭ de vedere cercetămŭ lucrările de îmbunĕtățire ale domnuluĭ Mișolu, nu le găsimŭ în armoniă nicĭ cu sciința nicĭ cu esperiința. Cine voesce să se apuce de îmbunĕtățirea raseĭ vitelorŭ, trebue se caute la unulŭ din cele treĭ scopurĭ: la lapte, la îngrășare saŭ la muncă, și se iée rasele carĭ se deosebescŭ maĭ multŭ prin una din acĕste treĭ calităților.

Herghelia domnuluĭ Mișolu scóte caĭ frumoș și marĭ cărora nu le lipsescŭ alta de câtŭ iuțéla și ținerea la lucru îndelungatŭ și grĕŭ.

Oile domnuluĭ Mișolu sunt de rasă ordinariă și nu presintă nimicŭ vrednicŭ de însemnatŭ.

Maĭ 'nainte de a trece la altă moșie ceremŭ voie cetitorilorŭ a ne împlini aicĭ o datorie aducêndŭ tributulŭ nostru de admirațiune dómneĭ Mișolu pentru rênduéla ce amŭ vĕdutŭ în casa sa de țéră, pentru ostenéla ce pune în lucrarea aceea ne întreruptă cu care se deosebéŭ odinéoră femeele Românilorŭ. Cu deosebire avem de însemnatŭ aicĭ lucrarea lâneĭ, văpsitulŭ și țesutulŭ eĭ. Covórele ce face în casă dómna Mișolu sunt de o acurateță în desenŭ, de o vioitate în coloritŭ și de o fineță carĭ face pe observatorŭ se se întrebe din ce fabrică sunt eșite? Covórele aceste frumóse se facŭ de către însașĭ dómna Mișolu.

Bivolulŭ Lăţesculuĭ şi alŭ luĭ Lipanŭ sunt duoĕ sate aprópe unulŭ de altulŭ. Bivolulŭ Lăţesculuĭ are o întindere de 1450 fălcĭ, érŭ alŭ luĭ Lipanŭ de 790 fălcĭ.

Domnulŭ Teodorŭ Lăţescŭ s'a apucatŭ cu mare dragoste de cultura şi îmbunĕtăţirea acesteĭ moşiĭ. Elŭ a începutŭ a face şi o casă mare de ţĕră, pe care n'a avutŭ timpŭ sĕ o gătéscă; căcĭ datornicĭĭ l'a apucatŭ şi-ĭ aŭ scosŭ moşia în vêndare.

Moşia ămbla cu 1,400 galbenĭ arenda pe anŭ maĭ 'nainte de legea ruralĕ; érŭ dupe acésta s'a datŭ numaĭ cu 800 galbenĭ. Intinderea moşieĭ remase proprietate absolută, este de 1,042 fălcĭ. Pămêntulŭ este de o calitate fórte bună. Grâulŭ s'a făcutŭ fórte frumosŭ în anulŭ acesta şi s'a şi vêndutŭ de sĕmênţă cu câte 2 galbenĭ merţa. Cu tóte că anulŭ a fostŭ rĕŭ, arendaşulŭ a scosŭ unŭ venitŭ brutŭ de 1,265 galbenĭ, şi anume:

600	galbenĭ	din grâŭ.
100	—	— prisóse.
100	—	— păşune.
290	—	— crăşmă.
165	—	— fŏnŭ.
100	—	— paie.
1,265	peste	totŭ.

Bivolulŭ luĭ Lipanŭ cu 400 fălcĭ pămêntŭ liberŭ este datŭ în arendă cu 300 galbenĭ pe anŭ. Şi cu tóte aceste, arendaşulŭ a perdutŭ chiarŭ şi

capitalulŭ cu care s'a apucatŭ de acéstă sploatațiune.

Asemenea și Bivoluluĭ Murguleț̆ŭ a pusŭ în posițiune tristă pe arendașŭ din causa lipseĭ de capitalŭ îndestulătorŭ.

Horodiște. Secțiunea geologică ce amŭ descrisŭ-o la domenulŭ Statuluĭ unde se sploatéză cariera de pétră de ipsosŭ, presintă la Horodiste stratificațiunele următóre ale terenuluĭ. Pătura de pétră de zidiŭ ésă în maĭ multe locurĭ în facia pămêntuluĭ. Pătura de humă se află de asupra pătureĭ de gresŭ compactă. In acéstă pătură sunt maĭ multe straturĭ subțirĭ de humă argilósă de deferite colorĭ. Pămêntulŭ din aceste pături se modelésă, se prinde de degete și se lipesce ca céra. Espusă la aerŭ acestŭ argile móle se invertóșă. Pămêntulŭ acesta frecatŭ în mână cu apă face unŭ felŭ de spumă care spală ca și săpunulŭ, de unde s'a și numitŭ *săpunŭ de pămêntŭ* de către locuitorĭ. Aspectulŭ acestuĭ pămêntŭ sémănă cu acelŭ alŭ săpunuluĭ.

Satulŭ Horodiste este situatŭ pe cósta malului celuĭ maĭ 'naltŭ alŭ Prutuluĭ, care și trece pe lângă dênsulŭ.

Proprietarulŭ Horodișteĭ, domnulŭ Gheorghie Baltă, cultivă singurŭ moșia, făcêndŭ ca la 400 fălcĭ de arătură și servinduse cu pluguri perfecționate. Afară de plugăriă, domnulŭ Baltă se ocupă multŭ și cu păstoria avêndŭ o hergheliă din care scóte caĭ de 40—50 galbenĭ părechea, și unŭ

tamaslâcŭ ca de 800 capete de totŭ felulŭ de curciurĭ și de vite ordinarie.

Crainicenii, proprietatea spitaluluĭ Saint-Spiridon din Iașĭ, aŭ remasŭ acum numaĭ cu 300 fălcĭ de pămêntŭ și s'aŭ datŭ în arendă cu 400 galbenĭ pe anŭ, vrea se dică maĭ multŭ de unŭ galbenŭ falcea, și totŭ sunt eftinŭ datĭ.

Rĕdăuțiĭ cu Isnoveț̦ulŭ formă o singură comună de 368 contribuitorĭ, din carĭ 160 sunt târgoveț̦ĭ, 80 clăcașĭ ședătorĭ în târgulŭ Rĕdăuțĭ și 180 ședătorĭ în satulŭ Rĕdĭu. In Rĕdăuțĭ nu sunt duoĕ primărĭĭ, ca la Dărăbanĭ, ci numaĭ una și astfel unŭ primarŭ caută destulŭ de bine și de interesele foștilorŭ clăcașĭ și de ale târgoveț̦ilorŭ.

Proprietarulŭ Isnoveț̦uluĭ caută singurŭ moșia avêndŭ și plugărĭă și păstorĭă, adică tamaslăcŭ, hergheliă și oĭ. Locuitorĭĭ de aicĭ, ca și toț̦ĭ din acéstă parte a câmpuluĭ, credŭ multŭ în vite și pentru dênsele sunt tot-d'a-una siliț̦ĭ a naimi pămênturĭ, a avea, cum se dice, prisóse. Pentru 125 fălcĭ prisóse, eĭ plătescŭ 120 galbenĭ, parte în banĭ, parte în muncă, și maĭ multŭ în muncă.

Târgulŭ Rĕdăuț̦ĭ, proprietateâ reposatuluĭ Iorgu Sturdza, aduce unŭ venitŭ ca de 500 galbenĭ cu brudină poduluĭ de pe Prutŭ. Invoéla făcută cu târgoveț̦ĭĭ consistă într'o plată de 15 leĭ de casă la mahala, de 5 leĭ de stînjinŭ in facia uliț̦eĭ, de 5 leĭ de vadra de rachiŭ, de 30 parale de vadra de vinŭ, de 2 galbenĭ pentru unŭ cup-

torŭ de pităriă și de unŭ leŭ de fiă-care vită mare ce se taie la căsăpiă.

Pĕmêntulŭ moșieĭ este de calitate bună, negru și fertile. Omenii séménă în elŭ maĭ multŭ orzŭ și popușoĭ de câtŭ alte pânĭ și capătă, cândŭ se face, pênă la 15 merțe popușoĭ din fălce.

Arenda moșieĭ cu tĕrgulŭ dimpreună este de 1,200 galbenĭ. Arendașulŭ face 200 fălcĭ de arătură; ĕră restulŭ pămêntulŭ parte-'lŭ dă ca prisósе și cu câte 40 leĭ falcea și parte-'lŭ întrebuințéză cu vitele séle, maĭ cu sémă cu vite cornute și oĭ.

Moșia acésta este scósă în vêndare pentru datoriĭ. Ea a fostŭ preceluită maĭ 'nainte de legea rurală cu 16,000 galbenĭ, tĕrgulŭ și satulŭ la unŭ locŭ, cea ce face câte 10 galbenĭ de falce. Acum însĕ niminĭ nu dă acestŭ preciŭ. Despăgubirea clăcașilorŭ se sue la 71,489 leĭ.

Hudeștiĭ micĭ saŭ Miorcaniĭ se află lîngă Rĕdăuțĭ, pe malulŭ Prutuluĭ. Intinderea moșieĭ este de 2814 fălcĭ din care numaĭ 6 sunt coperite cu pădure. Arendașulŭ moșieĭ, domnul N. V. Pilat plăté o arendă de 2700 galbenĭ maĭ 'nainte de legea rurală; acum însĕ plătesce numaĭ 1500 galbenĭ. Crășma de aicĭ, ca tóte crășmele din satele depe malul Prutuluĭ, aduce unŭ venit mare: ea aducé maĭ 'nainte de legea rurală 460 galbenĭ pe anŭ; ĕră acum este dată în arendă cu 360 galbenĭ. Locuitoriĭ iaŭ prisóse ca la 650 fălcĭ pentru carĭ plătescŭ peste 500 galbenĭ.

Scădêndŭ prisósele rĕmâne aprópe 1300 fălcĭ

pe séma arendașului. Din acest pământu arendașulu afectă plugăriei pănă la 500 fălci în cari cultivă pâni albe și popușoi.

Pământulu este fórte bunu. Elu are o patură grósă de tĕrĕmu vegetale de o mare fertilitate. In anulu acesta nu s'au făcutu pănele și arendașulu n'a luatu de cât 3 merte de grâu din falce. Când anulu este bunu, o falce dă 10 pănă la 15 merte de grâu, 25 merte de orzu, 30 merte de ovĕsu și pănă la 20 de merțe de popușoi.

Peste 700 de fălci sunt afectate păstoriei. Arendașulu are vite multe: unu tamaslâcu ca de 300 capete, o herghelie ca de 200 capete și peste 1500 oi ordinare negre și albe. Arendașulu se aplică fórte multu la îngrășatulu boiloru, pentru cari a și făcut, pe séma proprietarulu, unul din grajdurele de piatră din cele mai frumóse și mai bine apropriete scopului, pănă și apa se aduce érna prin țevu în grajdu.

Dupe ce arendașulu viude în primăvară boi ce i-au îngrășatu érna la grajdu, începe a strênge alții, îi ține la suhatu, face cu dĕnșii arăturile și semĕnăturele de tómnă și apoi îi pune la îngrășat și nu-i scóte din grajdiu de câtu în primăvéră, dupe St-Gheorghie, dupe ce pământulu s'a acoperitu cu érbă.

La grajdiu boii se légă la esle și se îngrigescu de ómeni înadinsu tocmiți, câte unul pentru 25 de boi. Apa se dă boiloru în grajdu. Nutrețulu consistă din fónu și zahara de orzu, câte o merte

pe ḍi la 250 boĭ. La începutŭ se dă zahaoa numaĭ odată în treĭ ḍile: dupe aceea se îndesește și pe la finele erneĭ ajunge a se da în tóte ḍilele și a se și spori tot odată. Paiele sunt cu îndestulare aduse în grajdiŭ maĭ multŭ pentru ascernutulŭ boilorŭ de câtŭ pentru hrana lor.

Boiĭ se scotŭ în primăvéră din grajdŭ și se ținŭ pe suhat 1, 2 și chiar 3 lunĭ, dupe cum sunt de graș. Îngrășarea, déră, se terminŭ la suhatŭ. Boiĭ îngrășațĭ se pornescŭ în Austria unde se și vèndŭ.

Domnul Nicu V. Pilat îngrașă boĭ și cu brahă la velnițele ce le are pe cele-lalte moșiĭ ce le ține în arendă. Elŭ se ocupă în mare și cu acéstă industriă accesoriă a agriculturei, îngrășindŭ pe anŭ pĕnă la o miă de boĭ. Va veni de bună sémă timpulŭ cândŭ cultivatoriĭ nostri vor îmbunĕtăți și acestŭ importante ramŭ de producere. Acumŭ avemŭ datoria a constata că îngrășarea ține aprópe unŭ anŭ, cu ținerea vitelorŭ la suhatŭ și la velniță. În alte țerĭ îngrășarea se face în treĭ lunĭ. Déră pentru acésta se cere ca soiulŭ de vite de îngrășatŭ se fiă celŭ maĭ potrivitŭ, adică acelŭ care se îngrașe în timpulŭ celŭ maĭ scurtŭ și cu nutreţulŭ celŭ maĭ pucinŭ. Afară de acésta, îngrășare este o stare de bólă ce se provócă la vite și pentru care se cere a se pune vitele în condițiunĭ cu totulŭ contrarie de acele obicĭnuite la noĭ, adică în întunericŭ, în linisce și în pacea cea maĭ adâncă și într'o stare ne contenitŭ crescătóre de poftă de mâncare.

Crasnaleuca, proprietatea Principeluĭ Al. Moruzŭ Svorĕșténu, a fost cumpĕrată cu 32,000 galbenĭ. Ea are 2700 fălcĭ de pămêntŭ de prima calitate și celŭ maĭ renumitŭ pentru prosperitatea păstorieĭ.

Plugăria ce face proprietarulŭ pe acéstă moșiă n'a ajunsŭ âncă la întindere ce împrejurările economice permitŭ a i se da. Păstoria însĕ este acea care s'a statornicitŭ aci maĭ multŭ. Pe Crasnaleuca s'aŭ aședatŭ maĭ tóte vitele cele marĭ ale Principeluĭ Moruzŭ, adică herghelia și tamaslâculŭ.

Tamaslâcul numere 300 de vacĭ fătătóre, împărțite în duoe cărdurĭ, mulgarele într'unulŭ și cele a-făta într'altul. In acestŭ tamaslâcŭ se vede maĭ multe semênță de vite carĭ tóte se potă reduce la douĕ: la soiul bucșanŭ și la corciurĭ de bucșane cu vite ungurescĭ. Bucșanele sunt recunoscute și aicĭ de cele maĭ bune de lapte. Vacele se mulgŭ tómna numaĭ odată pe ḑi. De la 140 de vacĭ mulgătóre de diferite semințiĭ, nu se dobêndesce maĭ multŭ de 4 pênă la 6 cofe de lapte. Cofa ĭé 7—9 oca de lapte. Vacile nu se mulgŭ véra de câtŭ de la St. Ilie, și atuncĭ se mulgŭ de duoĕ orĭ pe ḑi. Acéstă orênduélă arétă că vacele nu se ținŭ pentru a da lapte, ci pentru a face viței frumoșĭ de acea maĭ tot laptele se lasă viței lorŭ.

Taurii se daŭ în vacĭ primăvéra și se scotŭ tómna. Cu acéstă rênduélă viței esŭ toți primăvéra. Stândŭ taurii totŭ anulŭ în vacĭ, și vacile fată totŭ anulŭ; ceea ce este de pagubă

mai alesŭ în tamaslâcurĭ marĭ unde tómna şi iérna mai alesŭ, nu se póte da viţeilorŭ îngrijirea aceea ce o daŭ locuitoriĭ carĭ, afară de acésta, aŭ trebuinţă de lapte şi iérna şi mai alesŭ iérna.

Tèneretulŭ ămblă în cârdurĭ deosibite: mânzatele cu gonitórele la unŭ locŭ, mânzaţiĭ şi gonitoriĭ la altulŭ.

Ingrijitorulŭ tamaslâculuĭ saŭ şufarulŭ, cum se dice, este unŭ românŭ de 6 anĭ în serviciulŭ Principeluĭ Moruzŭ. La fie-care cârdŭ sunt câte duoĭ argaţĭ. Simbria şufaruluĭ este de 12 galbenĭ pe anŭ. Căslarulŭ (acela care strênge fruptulŭ) este unŭ altŭ românŭ tocmitŭ cu 6 galbenĭ pe jumĕtate de anŭ.

Herghelia Principeluĭ Moruzŭ se alcătuesce din epe alese şi frumóse, parte produse în herghelià şi parte cumpĕrate din cele maĭ renumite herghelĭi ale luĭ Stroicĭ, Plaiano, Ventura, Laţescu, Cantacuzen de la Baie, etc. etc.

In herghelià sunt 54 de iepe marĭ cu mânzĭ, 14 pătrare, 20 tretine, 42 strejnice. Sunt şi iepe sterpe saŭ a-făta. Epile, ce aŭ fostŭ sărite astă primăvĕră cu harmăsarĭi ce se ţinŭ la Horlăcenĭ, sunt în numĕrŭ de 84.

Tineretulŭ alesŭ ămblă într'unŭ cârdŭ deosibitŭ.

Asemenea deosibitŭ este şi cârdulŭ de bracurĭ şi caiĭ de rèndŭ, scoşĭ din herghelià şi destinaţĭ pentru numerósele servicĭi ale sploataţiuneĭ Principeluĭ Moruzŭ.

Principele Moruzŭ a avutŭ maĭ multe vite; însĕ

s'aŭ ușuratŭ în anulŭ trecutŭ vêndêndŭ peste 150 vacĭ, 40 epe cu mênzŭ și 70 de epe sterpe séŭ a-fĕta.

In herghelia remasă dupe acéstă vêndare se găsescŭ totŭ ce-și póte închipui cineva maĭ alesŭ și maĭ frumosŭ. Intre epe sunt unele marĭ, alte micĭ și altele de midilocŭ. Epile cele maĭ multe sunt roaibe și sure: cele sure și negre și de alte pĕrurĭ sunt maĭ pucine. Cea maĭ mare épă din tóte este de la Stroicĭ, numită Focósa, róibă și brésă din frunte pênă în botŭ. Intre epele cele maĭ frumóse sunt Lelea, Ilinca, Catrina și Marghióla. Eapa de la Plaino disă Puĭca este argintiă, albă cu perĭ roșiĭ. Eapa cea mare sură este de o pré mare frumusețĕ. Lelea este o épă albă, mare și frumósă produsă chiar în herghelia.

Epile se daŭ la harmăsarŭ din mână în postul celŭ mare.

Mânziĭ staŭ cu epile pênă în érnă, când sê înțearcă și se punŭ la ernaticŭ în grajdiŭ.

Primăvéra mânziĭ de 1, 2 și 3 anĭ alcătuescŭ o herghelia. Ceĭ de 4 anĭ se ĭéŭ și se ducŭ la Svorĕște unde se ținŭ la grajdiŭ și se învĕță spre a se vinde când esŭ de 5 anĭ.

Epile și totŭ tineretulŭ pascŭ la câmpŭ totŭ timpulŭ frumosŭ, pădinduse de hergheligiĭ. Hergheligiulŭ Petru, care pădesce epile fătătóre, este atâtŭ de bine cunoscutŭ și de ascultatŭ de epe, cât orĭ când voesce le chiamă și le adună împrejurulŭ sĕŭ. Simbria acestuĭ hergheligiŭ românŭ e-

ste de 14 galbenĭ, o manta și alte haĭne care facŭ alțĭ 14, adică peste totŭ 28 de galbenĭ. Tótă herghelia este în fórte bună stare, cu tóte că a suferitŭ în anulŭ acesta de o bólă de ochĭ și de picĭóre și de vintre care séměna cu bóla de vite și de care bólă a și muritŭ câte-va capete. Tineretulŭ a suferitŭ de bóla disă buba mênzuluĭ, o bolfă ce se face între fălcĭ la înghițitóre și care sparge de sine și se vindecă fără ca sĕ aducă mórte bolnavuluĭ.

Ghirenii luĭ Curtu se cultivă de către înșușĭ proprietorulŭ lorŭ, care posedă o întindere de 800 fălcí. Plugăriă se face fórte pucină pe pe acestŭ pămêntŭ. Vitele proprietaruluĭ utilisézŭ parte din pămêntŭ și parte se dă cu arendă totŭ pentru pășunatulŭ vitelorŭ.

Mitocului se află, ca tóte satele de pe aicĭ, pe malulŭ Prutuluĭ, avêndŭ o întindere de 1800 fălcĭ, din care dânduse clăcașilorŭ 525 aŭ remasŭ acum proprietaruluĭ 1275 fălcĭ. Proprietarulŭ cultivă singurŭ moșia acésta, arândŭ ca la 400 de fălcĭ și restulŭ utilisândulŭ parte cu vitele séle și parte dândulŭ ómenilorŭ ca prisóse.

Proprietarulŭ plătea munca țeranilorŭ cu 80 leĭ falcea de prășilă, 60 leĭ falcea de secere, 40 leĭ falcea de cósă și 30 leĭ falcea de arătură. Acumŭ însĕ a redusŭ preciulŭ munceĭ la 50 leĭ falcea de prășilă, 40 leĭ falcea de secere, 25 leĭ falcea de cósă. Și osebitŭ de aceste scăderĭ s'aŭ

învoitŭ cu ómenii aĭ da fie-care și câte patru ḑile de muncă.

Tamaslâcul domnuluĭ Ventura este de soiŭ corciŭ.

Herghelia domnuluĭ Ventura este una din cele maĭ renumite ale judeţuluĭ prin caiĭ ceĭ bine legaţĭ, de miḑlocŭ de nalţĭ, iuţĭ și lesne de învĕţatŭ. In genere pĕrulŭ cailorŭ ce esŭ din acéstă herghelĭă este negru. D. Ventura a îmbunătăţitŭ herghelia sa aducêndŭ în ea epe de ale luĭ N. Mișolu, epe marĭ și la pĕrŭ murge și sure. Herghelia acésta este tênĕră, are peste 127 de capete cu 32 de epe fătătóre. In anulŭ acesta s'a întrodusŭ în ea sistemulŭ de a da harmăsariĭ la epe din mână și s'aŭ întêmplatŭ că multe din epe aŭ rĕmasŭ sterpe, pentru că nu s'a pututŭ aplica de-o-dată și dupe tóte cuviinţa metódă acésta. Maĭ nainte, harmăsariĭ eraŭ în hergheliă totŭ timpulŭ frumosŭ, adică din primăvĕră și pênă în tómnă. Numaĭ érna se scotéŭ harmăsariĭ din epe și se ţinéŭ pe cătare bună la grajdiŭ.

Din herghelia domnuluĭ Vertura esŭ caiĭ care se vêndŭ la armată cu câte 28 galbenĭ capulŭ.

Hotcăuţiĭ se stăpânescŭ de duoĭ proprietarĭ ce i-aŭ daţĭ în arendă cu o sumă ce lasă de fie-care falce o rentă de maĭ bine de unŭ galbenŭ pe anŭ.

Ichimeniĭ, proprietatea domnuluĭ Teodorŭ Pisoschi, are 760 fălcĭ și a d. Softa 1,000 fălcĭ, Domnulŭ Pisoschi caută acum singurŭ moșia. Domnulŭ Softa o are datŭ în arendă domnulŭ Căli-

nescu carĭ o sploatésă maĭ multŭ cu vitele de cât cu plugăria. Vitele sunt multe, dar próste.

Ichimeniĭ domnuluĭ T. Pisoschi se caută acum érăşĭ de către proprietarulŭ lorŭ. Insemnămŭ cu plăcere acéstă revenire la ocupaţiunile agricole a unorŭ din proprietariĭ noştri cari s'a fostŭ deosebitŭ odinióre prin o cultură lucrativă şi prin vite frumóse. D. Pisoschi a începutŭ érăşĭ să-şĭ formese tamaslâcŭ şi hergheliă. Pentru herghelia ce înfiinţésă a alesŭ epe frumóse şi a cumpĕratŭ şi harmăsariĭ arabĭ ce eraŭ de vêndare la Herţa.

Locuitoriĭ de la Ichimenĭ s'aŭ fostŭ învoitŭ de cu primăvĕră cu vechilulŭ proprietaruluĭ ca să lucrese cu preciŭ de 80 leĭ falcea de prăşilă, 60 leĭ falcea de secere, 37 leĭ falcea de cósă, adică cu preciurile cele politicite în acéstă parte a loculuĭ. Locuitoriĭ aŭ muncitŭ; dĕră baniĭ pe muncă nu le se plătise nicĭ chiarŭ pĕnă la Vinerea mare.

Locuiitoriĭ emancipaţĭ şi aicĭ, ca maĭ pretutindenĭ, nu s'aŭ datŭ leneĭ dupe cumŭ ĕĭ calomniaŭ uniĭ şi nicĭ nu s'aŭ refusatŭ de a oferi munca lor cu tocmélă bună şi cu banĭ. Ceĭ de la Ichimenĭ, cu mulţĭ alţiĭ, aŭ avansatŭ chiar munca lor proprietarilorŭ şi n'arŭ fi cu dreptulŭ ca să ascepte multŭ timpŭ plata eĭ.

Lipsa de păne, reducerea accidentalĕ a întindereĭ plugărieĭ aŭ adusŭ o scădere simţitóre în preciurile munceĭ. Locuitoriĭ siliţĭ de nevoie aŭ

oferitŭ munca lorŭ și ăncă pe maĭ mulțĭ cu preciurĭ fórte reduse. Ceĭ fără ănimă și fără prevedere profită de nenorocirea ómenilorŭ și le ié munca cu preciurile cele maĭ scădute, dêndule avansurĭ de popușoĭ pe cari-ĭ socotescŭ cu preciurile cele maĭ urcate.

Coțușea, proprietatea domnuluĭ Alesandru Văsescu, are o întindere de 1,200 fălcĭ. Din acestŭ pămêntŭ nu s'aŭ datŭ locuitorilorŭ de câtŭ 188 fălcĭ, fiindŭ că la mulțĭ din eĭ comisiunea de constatare a găsitŭ cu cale a le da pămênturĭ pe domenulŭ Statuluĭ Puțurenilĭ, fără ca sĕ fiă autorisată de lege a face și acéstă lucrare.

Acéstă rênduélă se vede urmată maĭ în totŭ județulŭ de către comisiunele de constatare; căcĭ maĭ pretutindenĭ ele nu s'aŭ mărginitŭ numaĭ a constata numĕrulŭ locuitorilorŭ ce aŭ lucratŭ claca pe moșia unde se cuvine a li se da pămênturĭ, ci aŭ și însemnatŭ pe mulțĭ din locuitorĭ, carĭ aŭ aŭ lucratŭ claca pe moșiĭ particulare, spre a merge și a lua pămênturĭ pe moșiele Statuluĭ. La Cuțușca sunt locuitorĭ carĭ aŭ luatŭ locurile de casă în vatra satuluĭ, ĕră pămênturile de hrană pe domenulŭ Statuluĭ.

Proprietarulŭ moșieĭ ajută fórte multŭ pe locuitoriĭ din Coțușca. Elŭ le-aŭ datŭ și pâne și banĭ; însĕ popușoiĭ i-aŭ pusŭ pe 45 leĭ merța, unŭ preciŭ esorbitante pentru timpurile ordinarie. Pânea ce o aŭ luat locuitoriĭ s'aŭ îndatoratŭ a

o plăti cu muncă, și pre câtŭ sunt de scumpĭ popușoiĭ pre atâtŭ este de eftinŭ munca.

Locuitoriĭ aŭ făcut cu proprietarulŭ o învoélă pe termine de patru anĭ. In acéstă învoélă proprietarulŭ se obligă a le da tótă pânea trebuitóre pe preciŭ de 45 leĭ merța, a le da toțĭ banĭ imposituluĭ și aĭ rescumpĕrăreĭ claceĭ și ale da și pămêntulŭ de prisóse cu 26 leĭ falcea și cu 12 leĭ de vită la imașŭ. Locuitoriĭ din partele s'aŭ îndatoratŭ a lucra fie-care câte 60 prăjinĭ de prășilă (boerescŭ desființatŭ le impuné numaĭ 42 prăjinĭ), o falce de secere (boerescŭ desființatŭ le impuné 56 prăjinĭ), o falce de cósă și 6 ḑile de meremetŭ (boerescŭ le ceré numaĭ 4 ḑile). Acéstă muncă s'a hotărîtŭ a se plăti cu 70 leĭ falcea de prășilă (în timpulŭ boerescului era 80 leĭ), cu 30 leĭ falcea de cósă (în timpulŭ boerescului se plăté 40 leĭ) cu 45 leĭ falcea de secere (în timpulŭ boerescului se plăté 60 leĭ).

Astfel de învoelĭ cu preciurile munceĭ scădute s'aŭ făcutŭ și în alte sate din acestŭ județŭ.

Acéstă posițiune făcută munceĭ ne silesce a ḑice că fómetea, care a băntuitŭ pe locuitorĭ în anulŭ acesta, are se ție maĭ mulțĭ anĭ, nu din causa neclemințiĭ ceruluĭ ci din acea a învĕrtoșareĭ ănimeĭ splótatorilorŭ de moșiĭ. De multe orĭ timpurile rele aŭ băntuit în trecutŭ pe locuitoriĭ și țéra nóstră; însĕ era destulŭ de unŭ anŭ saŭ duoĭ bunĭ pentru ca se-și vie ómeniĭ în fire. Acumŭ însĕ vor trebui se trécă maĭ mulțĭ anĭ pĕnă ce ómeniĭ vor

ajunge se scape din datoriele în care unŭ anŭ de lipsă i-aŭ înglodatŭ și i-aŭ silitŭ se-și angajese munca cu preciurile scădute ce li s'aŭ dictat. Părăsind obiceiulŭ celŭ vechiŭ al părinților nostri, acelŭ obiceiŭ de a se ajuta ómenii cu pâne fără a se lovi preciulŭ munceĭ, nicĭ a se sui preciul păneĭ, am apucatŭ o cale care ne duce la sărăcia populațiunelorŭ ruralĭ, pe când am făcutŭ atâte sacrificiurĭ pentru a îmbunĕtăți sórtea lor. Pe deoparte noĭ căutămŭ a îmbunĕtăți sórtea sătenilorŭ emancipându și împroprietărindu-ĭ și pe de alta vine lipsa și dărapănă sórtea lorŭ, și așa totŭ noĭ stricămŭ cu o mănă acea ce amŭ făcutŭ cu alta. Ar fi de doritŭ ca toți se se unéscă într'unŭ gândŭ și dacă nu vor voi se reducă preciulŭ pâneĭ ce s'aŭ datŭ locuitorilorŭ, celŭ pucinŭ se nu reducă preciul munceĭ, se nu caute a se folosi de o calamitate publică pentru a lua munca ómenilorŭ cu preciurile cele maĭ scădute.

Tătărășenii aŭ fostŭ a reposatuluĭ Nicolae Mișolu, fratele proprietaruluĭ moșieĭ Mileanca. Reposatul a fost unulŭ din ceĭ maĭ bunĭ proprietari-cultivatorĭ aĭ județuluĭ. Elŭ a făcutŭ acareturĭ pré frumóse pe acéstă moșiă, acareturĭ de pétră.

Intre acéste însemnămŭ vastulŭ grajdŭ de pétră făcut pentru ernaticulŭ oilorŭ merinóse. Reposatulŭ avé unul din tamaslâcurile cele maĭ renumite din județŭ. Asemenea și herghelia sa avé unŭ nume bine meritatŭ. Tóte vitele s'aŭ vêndutŭ dupe mórtea proprietaruluĭ și s'aŭ împărțitŭ astfelŭ în

tóte părţile judeţuluĭ. In fine, şi moşia s'a vêndutu şi s'a cumpĕratu-o domnulŭ I. Roset. Moşia are 1,200 fălcĭ din care dînduse locuitorilorŭ 265 aŭ remasŭ 935, destulŭ de multe pentru ca se fiă de unde a se dea locuitorilorŭ prisóse ca la 150 fălcĭ cu câte 40 leĭ falcea şi a se face şi o cultură întinsă. Proprietarulŭ nu are vite; ĕră plugăria luĭ se sue la 250 fălcĭ.

Codrenii, moşiă a domnuluĭ general Teodor Balşŭ, este dată în arendă domnuluĭ Gheorghie Contemir cu 600 galbenĭ pe anŭ. Intinderea moşieĭ este de 1400 fălcĭ. Moşia acésta este dată fórte eftinŭ în arendă.

Arendaşulŭ este unul din cultivatoriĭ nostri ceĭ maĭ harnicĭ şi inteligenţi. Elŭ face şi plugăriă şi păstoriă pe acéstă moşiă. Plugăria se întinde la 300 fălcĭ din care pe jumĕtate se sémĕnă cu grâŭ de tómnă, care este temelia splótaţiunelorŭ nóstre rurale. Arendaşul are destul pămêntŭ pentru vitele sale şi are de unde da cu chirie şi la alţĭ cu câte 30, 40, şi 50 leĭ falce, adică peste întreitŭ de cea ce'lŭ ţine arenda moşieĭ.

§ VII. Moşiele din plasa Başeulŭ.

Eşindŭ din plasa Prutulŭ de josŭ întêmpinămŭ în josulŭ Prutuluĭ satele Liveniĭ Statuluĭ, Şerpeniţa, Domoşeniĭ cu Hreţeniĭ Statuluĭ şi aĭ luĭ Stroicĭ, Volovĕţulŭ luĭ Iacovachi şi în fine Boldulŭ unde se termină judeţulŭ Dorohoiŭ şi începe judeţulŭ Botoşaniĭ.

Serpeniţa, proprietatea fraţilor Iancu şi Vasile Botesŭ, are o întindere de 600 fălcĭ împărţite între dênşiĭ. Locuitoriĭ nu aŭ făcutŭ semĕnăturĭ în anulŭ acesta din causa deficultăţilorŭ ce aŭ cu proprietariĭ. Între acestĭ duoĭ fraţi este o mare deosebire din punctulŭ de vedere alŭ cultureĭ pămêntuluĭ: unulŭ (Iancu) a aratŭ 30 de fălcĭ şi ne avêndŭ cu ce să cumpere sĕmĕnţa nu le avea semĕnate nicĭ pe la Octombre, celŭ-l-altŭ (Vasile) avea şi semĕnate cu grâŭ de tómnă peste 100 de fălcĭ.

Locuitoriĭ de aicĭ, ca toţi ceĭ din judeţŭ, sunt fórte împăvĕraţi cu dările comunale, carĭ cadŭ cu atâtŭ maĭ greŭ cu câtŭ sunt lipsiţi şi de pâne. Unŭ omŭ plătesce pe trimestru 62 de leĭ, din care scăzêndŭ 13 leĭ şi 8 parale capitaţiunea, 16 leĭ 31 parale rescumpĕrarea clăceĭ, remênŭ 32 de leĭ pentru cheltuelile comunale, adică atâtŭ şi âncă ceva maĭ multŭ de câtŭ plătesce pentru cheltuelile generale ale Statuluĭ. Afară de acésta, întreţinerea grănicerilor cade asupra unuĭ omŭ cu 5 leĭ. Locuitoriĭ se plângŭ fórte multŭ de dărĭ, şi dicŭ că s'aŭ înduoitŭ de cea ce eraŭ maĭ 'nainte. O înduoire de odată de dărĭ este acea care justifică plângerile populaţiunilorŭ rurale.

Hriţanii se stăpânescŭ de maĭ mulţi proprietarĭ. Aicĭ însemnămŭ maĭântêiŭ pe domniĭ Varticŭ şi Pancu carĭ amenduoĭ posedŭ câte 60 fălcĭ de pămêntŭ; însă carĭ urmézŭ duoă sistemurĭ deosebite de cultură. Varticŭ face maĭ

multu plugăriă de câtu păstoriă, 40 de fălci din 60; éră Pancu face păstoriă maï multu de câtu plugăriă care nu ocupă de câtu numaï 15 fălci din 60. Acestu din urmă are vite multe, este maï înstăritu și trăesce și maï bine de câtu celu d'ântêiu.

D. Manoli Stroicï are în Hrițăni 360 fălcï și în Volovețu 650, peste totu 1010 fălcï. Partea din Hrițaní o are dată în arendă; éru partea din Volovețu o cultivă singuru, făcendu o plugăriă ca de 100 fălcï din care 50 sunt semënate cu grâu de tómnă. D. Stroici ține vite multe și frumóse. Herghelia și tamaslâculu sĕu sunt din semența Stroicéscă care se bucură de unu nume bunu. Epile din herghelia, ca la 80 de fătătóre, sunt cu talia mare și pĕrulu murgu închisu.

Volovețului. Acésta proprietate este împărțită în doue: una a d-luï Stroicï și alta a nepotuluï sĕu d. N. Iacovachi. Partea a acestuï are o întindere de 700 fălcï și este dată în arendă unuï jidovu cu 900 galbenï pe anu.

Boldulu este o cotună rĕdĕșéscă pe malulu Prutuluï. Pămentulu acesteï cotune se stăpânesce parte de rĕdĕșiï ședĕtorï aicï și parte de altiï carï locuescu pe Gigia în susu.

Domnulu Nicolae Oțelu este rĕdĕșulu care stăpânesce celu maï multu pămentu în acésta cotună. Elu are de tóte 18 fălcï.

Boldulu se află situatu din susu de vĕrsarea Volovețuluï în Prutu și în dreptulu stâncilorŭ u-

riesе ce formă aicĭ malulŭ Prutuluĭ. Aceste stâncĭ esŭ aicĭ în facia pământuluĭ și se ținŭ de dealurile cele marĭ ce vinŭ spre Prutŭ de la Oroftiana, Comăneștĭ, urmândŭ cursulŭ Prutuluĭ și formând văile prin care vine Volovățulŭ și Prutulŭ. La Boldulŭ dealurile se rupŭ, lasă de trece Prutulŭ și'apoĭ continue maĭ departe în Besarabia. În facia stâncelorŭ maiestóse ce se rupŭ de lasă sĕ trécă Prutulŭ se află cotuna Boldulŭ cu biserica pe malŭ, și cu casele pe cóstișa luĭ pênă în apa Prutuluĭ. Lângă biserică se vĕdŭ șanțurile astupate de timpurĭ ale uneĭ vechĭ cetățĭ.

Pământulŭ dimpregiurulŭ Bolduluĭ pênă pe dincolo de Volovățŭ este nĕsiposŭ, arĝătorŭ, și în timpŭ de secetă ne roditorŭ. Arenda acestuĭ pământŭ rĕŭ este aicĭ de 20 leĭ pe anŭ, când alŭ aceluĭ bunŭ se sue la 50 leĭ falcea.

Domoșenii cu 76 fălcĭ pământŭ ămblă în arendă cu 60 galbenĭ banĭ și 10 merțe popușoĭ și 2 de grâŭ care facŭ 14 galbenĭ și cu plata imposituluĭ fonciar 4 galbenĭ, adecă maĭ multŭ de unŭ galbenŭ falcea, când Domoșeniĭ Statuluĭ nu sunt dațĭ în arendă de cât cu 3 fălcĭ la unŭ galbenŭ. Domoșeniĭ Flendura cu 600 fălcĭ sunt aĭ domnuluĭ D. Cristea care cultivă singurŭ ca la 250 fălcĭ și ține pe dênsa și vite numeróse.

Teșcurenii aparținŭ la maĭ mulțĭ proprietarĭ. Fraților Timus aŭ 200 fălcĭ, Maria Bajura 120, Secară 50 și N. Milu maĭ multe cumpĕrăturĭ de la rĕdeșĭ. Fraților Timusŭ aŭ dat partea lor în a-

rendă cu 150 galbeni, adică cu câte 1 galbenŭ falcea; fiind că din 200 fălcĭ ce avéŭ, dându locuitorilorŭ 55, aŭ remasŭ numaĭ cu 145.

Manolésa. Locuitoriĭ de aicĭ, ca și toțĭ ceĭ din satele din câmpia județuluĭ Dorohoiŭ, locuescŭ în case próste, desgrădite și fără de livedĭ de pomĭ roditorĭ. Femeele sunt fórte muncitóre și cu deosebită isteciune în lucrulŭ de mănă. Ele se ocupă fórte multŭ cu torsulŭ și țesutulŭ lăneĭ. Ele facŭ leghicere și maĭ alesŭ scórțe de o frumuseță rară.

Preciurile munceĭ sunt pe aicĭ 30 leĭ falcea de arătură, 80 leĭ falcea de prășilă, 50 leĭ falcea de secere și 40 leĭ falcea de cósă.

Unŭ omŭ pune treĭ ḑile de lucru, ḑile de tómnă, într'o falce de arătură la moină. Unŭ omŭ prășesce dăntéiŭ o falce de popușoĭ în 10 ḑile, de a duoa óră în 6 ḑile, o culege în 4 ḑile, desface popușoiĭ în 8 ḑile, peste tot prășila uneĭ fălcĭ de popușoĭ cere 28 de ḑile, ceea ce face ca ḑioa de lucru se fiă de 114 parale și 1 banŭ. Unŭ omŭ cosesce în 5 ḑile o falce, o adună în 4 ḑile și o strénge în stogŭ, adică elŭ pune peste tot 9 ḑile, ceea ce face ḑioa de coasă 4 leĭ. Unŭ omŭ seceră o falce în 12 ḑile. o légă și o strénge în clăĭ

Adășănii. proprietatea domnuluĭ Iordachi Ciolacu, are o întindere de 1300 fălcĭ din carĭ s'aŭ datŭ locuitorilorŭ 148 fălcĭ și restulŭ este dat în arendă cu 600 galbenĭ. Arendașulŭ moșieĭ este domnulŭ Ovanesŭ Ciomagŭ, unul din ceĭ maĭ re-

numiți armenĭ pentru mulțimea și frumusețea vitelorŭ séle.

Sploatarea moșieĭ se face afectându-se plugărie, 200 fălcĭ, din carĭ jumătate se sémănă cu grâŭĭ și restulŭ este lăsatŭ pentru ținerea vitelorŭ, a turmeĭ de oĭ, a herghelieĭ și a tamaslăculuĭ.

Tamaslăculŭ domnuluĭ Ciomagŭ este alcătuitŭ numaĭ din vite de soiul bucșanŭ. Vacile sunt bune de lapte. Viței sunt frumoșĭ și chiar mulgêndu-se vacile. De la 60 de vacĭ se mulgé astă véră 20 de cofe de lapte. Laptele în Septembre s'a împucinatŭ din lipsa de érbă pe câmpŭ. D. Ciomagŭ se ușurase de vite desfăcêndŭ ca la 80 de vacĭ pe carĭ le aŭ îngrășatŭ pe suhatŭ și făcêndŭ aceea ce se numesce pe aceĭ ialovițe. Herghelia domnuluĭ Ciomagŭ scóte caĭ frumoșĭ ce se vêndŭ nevĕțaț cu 40 pĕnă la 50 galbenĭ perechea.

Săveniĭ, reședința plășeĭ Bașĕul, sunt proprietatea domnuluĭ N. Negri. Tĕrgul Săveniĭ de 250 familiĭ dimpreună cu satul de 162 familiĭ sunt date în arendă domnuluĭ Iorgu Moscovicĭ într'o 1700 galbenĭ pe anŭ. Maĭ 'nainte de aplicarea legeĭ rurale, arenda era de 3000 galbenĭ. Intinderea moșieĭ Săveniĭ este acum de 1700 fălcĭ.

Venitulŭ tĕrguluĭ se alcătuesce dintr'unŭ besmanŭ de 4 leĭ stĕnginulŭ în facia uliței, din taxsele de 70 parale de vadra de rachiŭ, de 40 parale de vadra de vinŭ și din monopolulŭ pâneĭ, cărneĭ și a lumînărilorŭ. Tóte aceste aducŭ pe anŭ peste 500 de galbenĭ.

La Săveni se facu târguri de vite, în tóte duminicile. Târgurile aceste sunt cele mai mari din județu, mai alesu în ceea ce privesce vitele. Săveniĭ fiind situați în midĭlocul cămpieĭ județului atragu la sine pe toți ceĭ ce au vite de vêndutu și pe toți ceĭ ce doresc se cumpere. Se aducu la Săveni boĭ care se vêndu pêna la 50 de galbeni perechea. Acum însĕ de unu anu și jumătate târgul de vite a perdutu fórte mult din importanța luĭ, din causă că bóla de vite băntuindu aceste locurĭ ómeniĭ și vitele sunt țepuiți, comunicațiunea este încetată și astfel nime nu se mai adună la târgu cumu se aduna odată. Este o calamitate mare pentru ómeniĭ a cărora vite sunt lovite de bólă; căci precumu vitele sunt puse supt țepu, asemene și ómeniĭ sunt împedecați de a avé liberă circulațiune. Vitele bolnave sunt puse la unu locu cu cele sănetóse, și numaĭ când atunci o vită lovită de bólă nu mai póte urma cărdul se scóte afară și se duce la bolniță. Pucine vite scapă de mórte din acele duse la bolniță.

Domnulu Moscovici este unul din arendașiĭ județuluĭ care produce grânele cele mai curate și care posedă și vitele cele mai frumóse. Tamaslăcul seu este de soiu alesu bucșanu.

Cându fostulu Domnitor Mihail Sturza a adunatu la Cioara vacĭ din tóte tamaslăcurile cele mai renumite din Moldova, spre a forma unu tamaslăcu din care să se scóță reproducătorĭ de împărțitu prin sate pentru a îmbunetăți rasa viteloru,

atunci a cumpĕratŭ (1839) și de la diaconul Năstase Moscovici, din Sêrbi, (tatăl arendașului de la Săveni) 12 vaci de soiul bucșanŭ, de soiulŭ vechiŭ Moldovenescŭ. Domnulŭ Moscovici a moscenitŭ de la părintele sĕŭ vite de acestŭ soiu și ș'a procuratŭ și vite din soiurile formate de Lăţescŭ, Gherghel, Matasaru. Sistemulŭ urmatŭ de domnul Moscovici în ținerea tamaslăculuĭ sĕŭ a fostŭ a îmbunĕtăți vitele prin sine însile. Astfel elŭ a ajunsŭ a avé maĭ alesŭ vite de soiulŭ bucșanŭ păstratŭ cât s'a putut maĭ fără amestecŭ de corciurĭ cu soĭurĭ streine. Vitele domnuluĭ Moscovicĭ sunt marĭ, osóse, bune de lapte și bune de lucru. Elŭ scóte din tamaslăcul sĕŭ boĭ cari se vêndŭ cu 40 de galbenĭ perechea.

Intrebuințarea economică a pămêntuluĭ se face maĭ multŭ în interesulŭ păstorieĭ de câtŭ în alŭ plugărieĭ. Arendașulŭ nu cultivă maĭ multŭ de 300 de falcĭ. Elŭ preferă a cultiva pucinŭ și bine de câtŭ multŭ și rĕŭ. Din pămêntulŭ moșieĭ elŭ vinde locuitorilorŭ, pentru prisóse, imașulŭ cu $\frac{1}{2}$ galbenŭ falcea și ţérina cu 30 de leĭ.

Locuitoriĭ s'aŭ adresatŭ la arendașŭ oferindu-ĭ munca lorŭ în anulŭ viitoriŭ Arendașulŭ a refusatŭ-o dicêndŭ că nu voesce a le da banĭ pe muncă și că la timpulŭ cândŭ va avea trebuință de muncă va eși cu punga în mănă la marginea ogoruluĭ și cine va avea nevoie de banĭ va veni și va lucra și cu o mănă va da munca și cu alta va lua baniĭ. Rĕspundêndu-i-se că atuncĭ munca va fi maĭ scumpă, elŭ a întêmpinatŭ că preferĕ

mai bine a plăti 100 de lei pe falcea de prăsilă și a avea lucrulŭ făcutŭ la timpulŭ sĕŭ, de câtŭ a da acumŭ chiarŭ 50 de lei și a nu fi sigurŭ de dênsa. Décă locuitoriĭ s'ar fi ținutŭ altă dată de cuvêntŭ ar fi pututŭ lua banĭ și acum cu ușurință de la arendașŭ; însĕ se vede că aŭ contractatŭ reulŭ obiceiŭ de a lua banĭ pe muncă ș'apoĭ a nu da munca la timpulŭ cuvenitŭ.

Locuitoriĭ s'aŭ împrăștiatŭ și s'aŭ dusŭ cari în cotro aŭ vĕdutŭ pentru ca se iée banĭ pe muncă. Uniĭ din eĭ aŭ luatŭ câte 6 galbenĭ de omŭ și s'aŭ îndatoratŭ a-ĭ plăti în muncă în anulŭ viitorŭ, dupe cumŭ se vorŭ rupe preciurile; érŭ pentru dobênda acestorŭ 6 galbenĭ (222 leĭ) s'aŭ îndatoratŭ a lucra câte 40 prăjinĭ, adică a da 40 leĭ. Omulŭ însĕ nevoiéșŭ nu are de unde cumpĕra hrană și plăti tóte dările pênă la timpulŭ munceĭ cu aceștĭ 6 galbenĭ, elŭ va fi silitŭ se caute și sĕ se maĭ îndatoréscă și cu alțĭ banĭ. Și astfelŭ se-și angajese munca pe maĭ mulțĭ anĭ viitorĭ; căcĭ nu póte da maĭ multŭ muncă pe anŭ de câtŭ de 6 galbenĭ fără ca sĕ lase în suferință cultura sa.

Vlasinestiĭ. fóstă proprietate a domnuluĭ Stratulatŭ, s'aŭ cumpĕratŭ cu treĭ anĭ maĭ 'nainte de către domnulŭ Iosef Ohrinoschi cu preciŭ de 58,000 galbenĭ. Moșia are 2,500 fălcĭ și avea și 200 de clăcașĭ a cărora despăgubire pentru claca cuvenită la 473 fălcĭ ce li se da se sue la 141,693 leĭ. La vêndarea moșieĭ falcea s'a

datŭ de vecĭ pe 23 de galbenĭ cu claca ómenilorŭ cu totŭ.

Domnulŭ Ohrinoschi s'a apucatŭ maĭ cu nimica de căutarea moșielorŭ și a ajunsŭ prin inteligința și munca sa a fi astădĭ unulŭ din proprietariĭ ceĭ marĭ aĭ județuluĭ. Cu tóte aceste, elŭ nu renuncia la arendășiă; căcĭ este miḍlocŭ celŭ maĭ profitabile de a utilisa cineva capitalulŭ sĕŭ în împrejurările în care se află agricultura nóstră.

De treĭ anĭ lipsa băntue pe locuitoriĭ din Vlasineștĭ. Locuitoriĭ aŭ lucratŭ și în anulŭ acesta ca și maĭ 'nainte de regimulŭ de libertate adusŭ de noua lege rurală, luăndŭ câte 40 leĭ pe falcea de secere, 30 leĭ pe falcea de cósă, 80 leĭ pe falcea de prășilă și 60 de parale pe ḍioa de lucru. În socotéla lucruluĭ făcutŭ, locuitoriĭ aŭ dobêndit de la proprietarŭ și banĭ și pâne.

Domnulŭ Ohrinoschi face o plugăriă întinsă și ține și vite multe. Numaĭ pe acéstă moșiă sĕmĕnă peste 400 fălcĭ de grăŭ de tómnă. Tótă arătura o face cu plugăriele sale. Proprietarulŭ déră urmésă și în acésta vechiulŭ și bunulŭ obiceiŭ alŭ agriculturei române de a da adică preponderință sĕmĕnăturilorŭ de tómnă carĭ sunt temelia plugărieĭ nóstre și de a face maĭ multŭ păstoriă de câtŭ plugăriă.

Pămêntulŭ acesteĭ moșiĭ este de diferite naturĭ și preciurĭ. La împroprietărirea locuitorilorŭ s'aŭ schimbatŭ și aicĭ pămênturile lorŭ, dându-lise locurĭ maĭ rele de câtŭ cele ce stăpânise. Așa, lĭ s'a luatŭ

țérina, care se preciuesce 40 leĭ falcea pe anŭ, și li s'aŭ datŭ imașŭ și ponóre care nu facŭ nicĭ 20 de leĭ falcea.

Tamaslâculŭ proprietaruluĭ se sue la 900 capete de vite de soiu corciŭ. Herghelia trece peste 200 de capete și turma de oĭ numĕră peste 2,000 de țigăĭ albe și roșiĭ și de țurcance negre și albe. Turma de porcĭ se sue la 400 capete cu mare cu micŭ.

Locuitoriĭ însĕ aicĭ aŭ perdutŭ vitele lorŭ și nicĭ n'aŭ fostŭ ajutațĭ ca sĕ le pue la locŭ, ceea ce este o mare nefericire pentru dênșiĭ; fiindŭ-că și eĭ maĭ alesŭ se ținŭ maĭ multŭ de păstoriă de câtŭ de plugăriă. Proprietarulŭ n'aŭ avutŭ interesŭ ca locuitoriĭ sĕ aibă vite. Din contra, interesulŭ sĕŭ celŭ viŭ consistă în a fi locuitoriĭ fără vite ca astŭ-felŭ să-ĭ pótă avea la serviciulŭ plugărieĭ séle. La intrarea proprietaruluĭ pe moșiă eraŭ mulțĭ ómenĭ cu vite, acum însĕ aŭ rĕmasŭ fórte pucinĭ. Impucinarea vitelorŭ locuitorilorŭ aŭ provenitŭ și din o superare mare. Locuitoriĭ vĕdêndŭ că proprietarulŭ le pune la socotélă podvóda nefăcută cu preciŭ de 54 de leĭ și că astfelŭ cadŭ în datoriĭ din causa boilorŭ cu câte 300 și 400 leĭ de omŭ, ș'aŭ vêndutŭ pe unŭ capŭ vitele și astŭ-felŭ astădĭ într'unŭ satŭ de 200 de familiĭ nu se găsescŭ de cât numaĭ 25 cu boĭ. Vechiulŭ proprietarŭ, domnulŭ Stratulatŭ, pe care locuitoriĭ îlŭ regretă fórte multŭ, se silea prin tóte chipurile ca sĕ nu lase pe locuitoriĭ se-și pérdă vitele și maĭ alesŭ boiĭ de lucru.

Noulŭ proprietarŭ a isbutitŭ a face ca ómenii sĕ-şi vêndă vitele şi astŭ-felŭ se nu aîbă a mai fi datorĭ podvedĭ pe cari sĕ le plătéscă în banĭ.

Sĕrbii. proprietatea spitalului Sântului Spiridonŭ din Iaşĭ, aŭ o întindere de 3,600 fălcĭ, şi ămbla în arendă 2,500 galbenĭ. Satulŭ are 260 de familiĭ. Arendaşulŭ moşieĭ o ţinea acum în arendă numaĭ cu 1,000 galbenĭ pe anŭ; déră moşia este dată în arendă numaĭ pe unŭ anŭ.

Arendaşulŭ moşieĭ, domnulŭ Gaspard Goileavŭ, nu se aplica la plugăriă, fiindŭ-că păstoria este ramulŭ principale alŭ sploatăţiuneĭ sêle. Cu tóte aceste, maĭ 'nainte totŭ făcea cu claca ómenilorŭ şi cu banĭ ca la 400 fălcĭ de plugăriă. In anul acesta n'a făcutŭ de locŭ plugăriă. Elŭ are vite multe şi îngraşe şi boĭ. Soiulŭ din tamaslâcul sĕŭ este acelŭ vechiŭ moldovenescŭ, soiŭ curatŭ bucşanŭ ca şi celŭ de la domniĭ Moscovicĭ şi Ciomagŭ.

Locuitoriĭ trăescŭ greŭ din causă că arendaşulŭ nefiindŭ statornicŭ nu le póte avansa banĭ la nevoile lorŭ. Eĭ aŭ căutatŭ a-şĭ angagia munca lorŭ aiurea, îndatorânduse a lucra cu 70 leĭ falcea de prăşilă, 40 leĭ falcea de secere şi 30 leĭ falcea de cósă. Cu aceste preciurĭ aŭ luatŭ pe muncă 150 de galbenĭ şi şĭ'aŭ plătitŭ cu dênşiĭ dările şi şĭ'aŭ cumpĕratŭ şi pâne.

Pe aicĭ nu sunt de locŭ păduri. Ómeniĭ adună buruenile de pe câmpŭ şi stuhulŭ de pe Başĕŭ spre a se încălzi érna. Stuhulŭ se cumpĕră

tăindulŭ și făcêndulŭ în treĭ părți, din carĭ se dau douĕ proprietarului și una remâne pentru celŭ ce-lŭ taie.

Hănești aŭ fostŭ aĭ dómneĭ Eugenia Obalinschi, născută Sturdza, care i-aŭ vêndutŭ d-lui Nicu V. Pilat. Noulŭ proprietarŭ este unulŭ din arendașiĭ ceĭ maĭ marĭ aĭ județelorŭ și unul din aceĭ carĭ prin munca lorŭ agricole a devenitŭ acum și proprietarŭ fără a înceta de a sploata alte moșiĭ ca arendașŭ.

Intinderea moșieĭ este de 1,600 fălcĭ cu unŭ ézŭ pe Bașĕŭ, ézu ce ocupă peste 200 de fălcĭ. Numaĭ ézulŭ, móra și crêșmă aducŭ unŭ venitŭ de 750 galbenĭ. Ezulŭ s'a ruptŭ și ómeniĭ aŭ sărit cu toțĭ și-'lŭ aŭ făcutŭ la locŭ, însĕ cu plată.

Meritulŭ unuĭ cultivatorŭ este de a produce grâne curate. Din acestŭ punctŭ de vedere grâulŭ domnuluĭ Nicu V. Pilat nu lasă nimicŭ de doritŭ. Cele-l-alte semĕnăturĭ sunt făcute cu îngrijire și lucrate cu multă dragoste în partea locuitorilorŭ; fiindŭ ca și domnulŭ N. V. Pilat scie a se purta bine cu dênșiĭ. Elŭ le plătesce câte 80 leĭ falcea de prășilă, 45 leĭ falcea de secerĕ și 35 leĭ falcea de cósă. Pămêntulŭ ce se dă de prisóse locuitorilorŭ se plătesce cu 30 leĭ falcea de țérină și 20 leĭ falcea de imașŭ.

Noulŭ proprietarŭ a începutŭ lucrulŭ sĕŭ cu multă activitate. Deja (septembre) a și sĕmênat peste 150 fălcĭ cu grâŭ de tómna și continuă a face arăturĭ.

Proprietarulŭ are vite multe: caĭ, vacĭ și oĭ, déră nu a începutŭ ăncă a se ocupa și cu îmbunĕtăţirea lorŭ.

Borolea este unŭ satŭ rĕdeșescŭ, împărţitŭ în Borolea din délŭ și Borolea din vale. Rĕdeșulŭ care cultivă maĭ bine pămêntulŭ și carĭ pe lângă sfóra sa cultivă și pe ale altora pe care le ţine în arendă este domnulŭ Manolachi Scarlatŭ.

Pămêntulŭ în genere este pe aicĭ nĕsiposŭ și prostŭ. Pămênturile cele bune și negre sunt rarĭ.

Toţĭ rĕdeșiĭ se ocupă nu numaĭ cu lucrulŭ pămêntuluĭ déră și cu facerea de cărăușiĭ. Rĕședulŭ n'are obiceiŭ se vêndă munca sa și maĭ alesŭ se o dea cu multŭ înainte. Cândŭ este silitŭ de nevoie și nu are de lucru la casa sa, atuncĭ, daca se întrébă munca și daca se plătesce bine, o oferă; însĕ totŭ în satulŭ sĕŭ.

Zahoreniĭ se stăpânescŭ de treĭ proprietarĭ: Secară cu 470 fălcĭ, Dabija cu 300 fălcĭ și A. Ventura cu 200 fălcĭ. Pămêntulŭ este bunŭ; în plugăriă însĕ se produce maĭ multŭ grâŭ de câtŭ alte bucate. Utilisarea pămêntuluĭ este maĭ multŭ cu vitele de câtŭ cu plugăria.

Avrămeniĭ, proprietatea domnuluĭ N. Milo, aŭ o întindere de 2,200 fălcĭ. Moșia era datŭ în arendă maĭ 'nainte de aplecarea legeĭ rurale cu 2,200 galbenĭ.

In Avrămenĭ sunt 172 contribuabilĭ carĭ constituă o comună fórte împovărată cu dările. La trimestru plătesce unŭ omŭ cu 2 boĭ 45 leĭ și 28

parale, ceea ce face pe anŭ 182 leĭ. Omulŭ cu casa numaĭ în satŭ plătesce la trimestru 25 leĭ, ceea ce face pe anŭ 100 leĭ.

In aceste dărĭ intră nu numaĭ contribuțiunile Statuluĭ déră și acele ale comuneĭ, câte 9 leĭ 14 parale la trimestru, ceea ce face pe anŭ de omŭ 37 de leĭ.

Din causă că contribuțiunile comunale sunt amestecate cu impositele și cu rescumpărarea clăceĭ, ómeniĭ credŭ că tóte se daŭ Statuluĭ și se plăngŭ că Statulŭ ĕĭ împovărésă cu dărĭ marĭ. Statulŭ însĕ n'a sporitŭ cu nicĭ o para impositele. Guvernulŭ prefăcêndŭ claca în banĭ și decretândŭ rescumpărarea clăceĭ a ușuratŭ pe locuitorĭ, venindule într'ajutorŭ cu a treia parte din plata rescumpărăreĭ clăceĭ. Și cu tóte aceste ómeniĭ se plăngŭ; déră n'aŭ cuvêntŭ sĕ se plângă în contra Statuluĭ, fiindŭ că elŭ n'a sporitŭ sarcinele. Oameniĭ cată sĕ se plângă în contra dărilorŭ comunale carĭ într'adevĕrŭ s'aŭ sporitŭ. Dările comunale consistă pentru unŭ omŭ din:

4 leĭ 39 par. analogia aruncată pe nume pentru cheltuelile comuneĭ.
3 — 20 pentru fŏnulŭ și grăunțele caluluĭ grănicerilor.
15 léfa rêndașuluĭ carĭ caută de caĭ.
20 léfa călăreților.
22 cheltueli de escursiune.
9 — 36 peste tot la trimestru, adică maĭ multŭ de câtŭ impositulŭ personalŭ.

Aicĭ ar fi de redusŭ maĭ jumĕtate din cheltueliĭ, reducêndŭ și calulŭ și călăreții de la graniță.

De treĭ anĭ de când nu se facŭ pânele pe aicĭ și de cândŭ ómeniĭ sunt bântuiți de lipsă și de bóla de vite. În contra acestorŭ rele, ómeniĭ n'aŭ avutŭ altŭ ajutorŭ de câtŭ numaĭ munca lor Eĭ aŭ muncitŭ și aŭ trăitŭ, măcarŭ că uniĭ blasfema dicêndŭ că țĕraniĭ sunt leneși și nu muncescŭ. Dĕră dacă n'ar munci eĭ, cine i-arŭ hrăni și pe dênșiĭ și chiar pe noĭ toți? Plata munceĭ ce li s'aŭ plătitŭ în anul acesta a fostŭ de 80 leĭ falcea de prășilă, 35 leĭ de falcea de secere, de 24 leĭ falcea de cósă și de 30 leĭ falcea de arătură. Ómeniĭ de aicĭ încă nu ș'aŭ angagiatŭ munca lor pe anulŭ viitorŭ; căcĭ ascéptă respunsŭ de la proprietarulŭ care, cultivând acum singurŭ moșia, are trebuință de muncă și ómeniĭ i-aŭ oferit-o maĭ întêiŭ luĭ. Ómeniĭ ieŭ și prisóse de la proprietarŭ ca la 200 de fălcĭ, plătind câte 30 leĭ falcea de țĕrină și imașŭ, streiniĭ plătescŭ 24 leĭ falcea de țĕrină și 18 leĭ falcea de imașŭ.

Proprietarulŭ nu caută moșia dupe cum se cere a fi căutată. O moșie de câmpŭ și cu pucinĭ locuitorĭ, trebue să fiă afectată cu deosebire păstorieĭ și cu tóte aceste proprietarulŭ n'are de felŭ vite. Plugăria ce se face pe moșia acésta este de 200 fălcĭ de grâŭ de tómnă și vre-o 150 fălcĭ semĕnăturĭ de primăvĕră.

Podriga, moșia domnuluĭ Stefanŭ Roseti, are 950 fălcĭ. Proprietarulŭ a aratŭ vre-o 70

de fălci, déră nu le-aŭ semĕnatŭ; fiind că n'a avut sĕmênță. Arendașulŭ ce a ținutŭ acéstă moșiă plătea 1000 galbenĭ pe anŭ. Elŭ a lăsatŭ moșia semĕnată cu 50 fălcĭ de grâŭ, 20 fălcĭ de orzŭ, 30 fălcĭ de popușoĭ. Tóte semĕnăturile aceste nu s'aŭ făcutŭ de locŭ. Moșia a rĕmasŭ ne cultivată dupe cum se cade în anulŭ acesta, spre cea maĭ mare pagubă a proprietaruluĭ eĭ.

Drăgușeniĭ de josŭ a domnuluĭ Ión Codrescu aŭ o întindere de 1300 fălcĭ. Nicĭ aicĭ nu s'aŭ făcutŭ la ómenĭ pânele în anulŭ acesta; éră la proprietarŭ numaĭ grâulŭ s'a făcutŭ și a datŭ 400 merțe din 60 de fălcĭ.

Pe aicĭ, ca maĭ pretutindenĭ, locuitoriĭ nu avéŭ obiceiŭ a face semĕnăturĭ de tómnă; în anulŭ acesta însă aŭ începutŭ a le facĕ, silițĭ fiind de lipsa de pâne și cu spreranță de a puté scăpa de nevoie cu o óră maĭ 'nainte în anulŭ viitorŭ. Din semĕnăturile de tómnă póte omulŭ să aibă pâne cu una 2 și 3 lunĭ maĭ 'nainte de câte de la cele de popușoĭ.

Proprietarulŭ pădesce vechiulŭ obiceiŭ alŭ țĕreĭ ne vêndêndŭ productele de câtŭ atunci când se întrébă și se plătescŭ bine. În anulŭ acesta a vêndutŭ și popușoiĭ ceĭ i-aŭ strênsŭ în cursulŭ celorŭ din urmă treĭ anĭ.

În tamaslâculŭ proprietaruluĭ se conservă âncă vacĭ de cele negre dise de ale Codresculuĭ, tatălŭ proprietaruluĭ actuale. Din acestŭ soiŭ de vite esŭ boĭ marĭ și frumoșĭ, boĭ de aceia cari cu 10

anĭ maĭ 'nainte se vindeaŭ unulŭ cu câte 25 de galbenĭ. Soiulŭ acesta de vite provine din tamaslâculŭ luĭ Litmanŭ care, sunt acum 40 de anĭ, era unŭ crescătorŭ și speculatorŭ mare de vite. Herghelia domnuluĭ Codrescu s'a împrăștiatŭ; acum însĕ fiĭulŭ sĕŭ formésă o altă nuoă cu epe luate de la M. Mișolu, D. Matasaru, Gherghelŭ Baltă, Adam Haretŭ, Balșŭ de la Dumbrăvenĭ, adică cu epe din herghelele cele maĭ renumite din acéstă parte a țĕreĭ și maĭ alesŭ din herghelia de la Dumbrăvenĭ carĭ produce cai de sânge arabŭ, caĭ frumoșĭ, iuțĭ, marĭ și tarĭ la muncă. Domnulŭ Codrescu a adusŭ epe de sânge arabŭ și englezŭ și din herghelia Imperiale de la Rĕdăuțĭ. La acestŭ stabilimentŭ este aședată regula a se scóte de vêndare în tómna fie-căruia anŭ caiĭ și epele bĕtrâne, betege și ne conformate bine. D. Codrescu a cumpĕratŭ cu 21 de galbenĭ unŭ grupŭ de 14 capete și a fostŭ fericitŭ a găsi în elŭ 3 epe bĕtrâne din acele ce aŭ fost matce fătătóre în herghelia imperială. Douĕ din aceste epe sunt a făta și una este de sânge curatŭ englesŭ și alta, cea sură, de sânge arabŭ.

Moșia Dragușeniĭ umbla în arendă cu 1300 galbenĭ; acum însĕ a luat-o domnulŭ Codrescu de la mumă-sa cu 1000 galbenĭ, a luat-o cu aprópe unŭ galbenŭ falcea.

Primarele de la Drăgușenĭ, domnulŭ Dimitrie Botezŭ, este unŭ ucenicŭ în agricultură a bĕtrânuluĭ Codrescu, care l'a și crescutŭ de micŭ co-

pîiŭ. Primarele se ocupă fórte multŭ cu agricultura. Elŭ séměnă ca la 20 fălcĭ de pămêntŭ şi ţine şi ca la 500 de oĭ, luându cu chiriă pămêntulŭ trebuitorŭ. Pentru falcea de ţérină elŭ plătesce câte 32 de leĭ; érŭ pentru oĭ plătesce câte 2 leĭ de capŭ de vĕraticŭ; éră ernaticulŭ lŭ ţine pênă la 12 leĭ de capŭ.

Dintr'o falce de grâŭ domnulŭ Botezŭ ié de la 12 pênă la 15 merţe şi dintr'o falce de popuşoĭ de la 15 pênă la 20 de merţe.

Cheltuéla ce face pentru cultura uneĭ fălcĭ de grâŭ este următórea:

Arenda pămêntuluĭ	32 leĭ
Arătura luĭ	37
Semênţa	100
Seceratulŭ	40
Trieratulŭ	70
Peste totŭ	279

Din acéstă cultură eşindŭ numaĭ 12 merţe şi vêndênd merţa numaĭ cu unŭ galbenŭ (37 leĭ), elŭ capetă unŭ productŭ brutŭ de 444 leĭ. Din acesta scădêndŭ cheltuelele în sumă de 279 leĭ remâne beneficiŭ curatŭ 165 leĭ, adică aprópe a treea parte din tótă producerea.

Dupe maĭ multe calcule făcute cu cifrele culese în sploatăţiunile rurale din diferitele locurĭ amŭ ajunsŭ la resultatulŭ, fórte însemnatŭ pentru Economia rurală a judeţuluĭ, că în genere trebue a se scădea din productulŭ brutŭ duoĕ părţĭ pentru cheltuelile de producere şi a compta pe a treia

parte ca beneficiŭ netŭ. Popușoiĭ lasă unŭ beneficiŭ netŭ și maĭ mare.

Pentru cultura uneĭ fălcĭ de pămêntŭ cu popușoĭ se facŭ cheltuelile următóre:

Arenda pămêntuluĭ	32 leĭ
Arătura	37
Semênța	20
Prășila și culesulŭ	80
Bătutulŭ	20
Peste totŭ	189 leĭ

Eșind din acéstă cultură 15 merțe de popușoĭ și vêndêndŭ merța cu 25 leĭ, se capĕtă 370 leĭ. Din acestŭ venitŭ scădênduse cheltuelile, remâne folosŭ curatŭ 181, adică maĭ totŭ atât cătŭ a costatŭ cultura. Cultura popușoiuluĭ este maĭ avantagiósă de cătŭ a grâuluĭ, și de aceea și locuitoriĭ cultivă maĭ multŭ și maĭ cu preferință popușoĭ de cătŭ grâŭ.

In anulŭ acesta, primarele de la Drăgușeni a cheltuitŭ pentru cultura a 20 de fălcĭ 70 de galbenĭ, ceea ce face câte 7 galbenĭ de falce și abia ș'aŭ scosŭ cheltuelile, anulŭ fiindŭ fórte reŭ. Se póte întêmpla ca sĕ se pérdă cu plugăria nu numaĭ profitulŭ, dér și chiar capitalulŭ, maĭ alesŭ cândŭ nu se facŭ bucatele. Acéstă împrejurare, meritĕ a trage seriósa atențiune a celorŭ ce se interesezŭ de sórtea muncitorilorŭ. In anulŭ acesta maioritatea cultivatorilorŭ aŭ perdut pênă și capitalulŭ și șĭ-aŭ angagiatŭ și munca în viitorŭ pentru maĭ mulțĭ anĭ numaĭ ca sĕ scape de fó-

mete. Cestiunea pusă ast-felŭ devine cu multŭ mai gravă de cât ce o considera aceĭ ce credŭ că cu filantropia s'ar puté ajuta ómeniĭ în timpurĭ de fómete. Subsistința unuĭ poporŭ și maĭ alesŭ sórtea luĭ este fórte compromisă pe viitorŭ din causă că elŭ și-a angagiatŭ munca sea cu preciurĭ scădute. Ce a făcutŭ filantropia de care s'a făcutŭ atâta svonŭ pentru a veni în ajutorulŭ mulțimeĭ cultivatorilorŭ acufundați în lipsa presentă și condemnați a perde în viitorŭ mare parte din preciulŭ muncеĭ lor? Sunt alte lucrurĭ maĭ eficace de câtŭ filantropia pentru a veni în ajutorulŭ ómenilorŭ ce aŭ suferitŭ de fómete și carĭ s'aŭ supusŭ la robiă de bună voiă pentru a scăpa de nevoiă. Magasinele de producte de reserve și cruțările de banĭ pe de o parte, bancele ruralĭ pe de alta ar asigura subsistința publică într'unŭ chipŭ maĭ sigurŭ de câtŭ tóte elanurile de filantropiă. Românulŭ n'a cerutŭ milă și nicĭ este în firea luĭ să o cerĕ. Mila-'lŭ umilesce. Elŭ cere dreptate și bună administrațiune, administrațiune maĭ alesŭ cu prevedere pentru a-ĭ procura instituțiunĭ cu care sĕ-și întêmpine eventualele luĭ nevoĭ și trebuințe.

In regimulŭ desființatŭ cultivatorulŭ săténŭ avea recursŭ la magasinele și la capitalulŭ proprietarului care, trebue se o mărturimŭ, nu i-a lipsitŭ nicĭ odată și la nicĭ o nevoie. Nevoiele aŭ fostŭ multe pe acéstă țéră bântuită de atâtea invasiunĭ, și cu tóte aceste în câțĭ-va anĭ de pace și abundintă s'aŭ venitŭ ómeniĭ érăși în fire.

Desfiinţênduse aceste datine vechĭ românescĭ, adică îndatoririle de a se ajuta cultivatoriĭ la nevoiele lorŭ de către proprietarĭ, ce s'aŭ pusŭ în loculŭ lorŭ? Filantropia? Adunarea de banĭ de milă cu talerulŭ? Déră acéstă filantropiă este neputinciósă de a se substitui vechiĭ datinĭ strĕmosescĭ, vechiĭ frăţiĭ românescĭ. Eficacitatea filantropieĭ moderne în comparaţiune cu vechea frăţiă românéscă este atâtŭ de neînsemnată câtŭ ómeniĭ ce s'aŭ însĕrcinaţŭ cu dirigearea destinurilorŭ poporuluĭ românŭ n'arŭ strica să se gândéscă de pe acum la înfiinţarea instituţiunilorŭ de creditŭ rurale, de abundinţă prin sate, care se îndestulese nevoile cultivatorilorŭ fără a-ĭ umili cu darea de milă şi fără a-ĭ sili sĕ-şĭ robéscă pe maĭ mulţĭ anĭ munca lorŭ, şi ăncă şi cu preciurile cele maĭ scădute.

Balinţii, cumpĕraţĭ în anulŭ trecutŭ de Principele Moruzŭ Svorĕşténu, sunt pe Başĕŭ şi aŭ o întindere de 900 fălcĭ. Anulŭ acesta fiindŭ secetosŭ nu s'aŭ făcutŭ pucinele semĕnăturĭ; grâulŭ însĕ totŭ a datŭ 300 de merţe din 60 de fălcĭ. Vitele aduse pênă acum pe acéstă moşiă sunt, afară de 40 de boĭ de pluguri, 170 de juncanĭ-gonitorĭ şi mânzaţĭ şi 100 de vacĭ cu viţeĭ. Seceta a fostŭ atâtŭ de mare, câmpulŭ atâtŭ de pârlitŭ, câtŭ nu s'a pututŭ dobêndi de la o vacă de câtŭ numaĭ $1\frac{1}{2}$ oca de untŭ, cândŭ în alţĭ anĭ se capetă de la 6 pênă la 7 oca.

Aicĭ la Balinţĭ s'a găsitŭ astădĭ diminéţă unŭ

omŭ bătrênŭ care s'a spânduratŭ înfiingându unŭ parŭ în strĕşina caseĭ şi legănduse cu brâulŭ de gĕtŭ. Bătrênulŭ era omŭ de omeniă, cu familiă şi respectatŭ de toţĭ locuitorĭĭ.

Drăguşeniĭ de susŭ sunt aĭ domnuluĭ Ştefanache Gherghel. Eĭ aŭ 1,300 fălcĭ. În anulŭ acesta aŭ rĕmasŭ ne căutaţĭ. Éznlŭ s'a ruptŭ, móra s'a stricatŭ: şi astŭ-felŭ proprietarulŭ a lăsatŭ a se nimici unŭ venitŭ de 150 de galbenĭ pe anŭ, din causa că n'a voitŭ a cheltui 50 galbenĭ că se prindă ézulŭ şi să drégă móra. Ezurile cele maĭ marĭ sunt pe Başĕŭ, Podriga şi Ibănésa avêndŭ tóte şi morĭ. Multe din ézurĭ s'a stricatŭ de venirea apelorŭ şi s'aŭ şi făcutŭ la locŭ. Ezurile stricate se dregŭ de Lipovenĭĭ ce vinŭ din Bucovina şi se tocmescŭ cu stĕnjinulŭ de ezĕturĕ saŭ de pămêntŭ căratŭ la ezĕtura. Unŭ stênjinŭ de pămêntŭ adică de o palmă de adêncŭ, de 8 palme de latŭ şi de 8 palme de lungŭ se plătesce cu 14 pênă la 16 leĭ.

Vornicenĭĭ, proprietatea domnuluĭ Nicolae Rosnovanu, aŭ 3,100 fălcĭ, din cari s'aŭ datŭ locuitorilorŭ 823 fălcĭ. Căştĭulŭ moşieĭ maĭ 'nainte de legea ruralĕ era de 5,000 galbenĭ; érŭ acum s'a scăduţŭ la 2,500 pentru 2,277 fălcĭ, adică la aprópe unŭ galbenŭ de falce.

Satulŭ Vornicenĭĭ este într'o hărtópă plină de ponóre şi isvóre. Ómenĭĭ sunt muncitorĭ, locuiescŭ în case încunjurate cu livedĭ de pomĭ roditorĭ întemeiaţĭ. Eĭ aŭ vite multe şi maĭ alesŭ oĭ. In-

tre locuitorii, carĭ maĭ toţĭ sunt cuprinşĭ, este unulŭ, anume Dumitru Sârbu, care a plătitŭ de o dată rescumpărarea clăceĭ. Ceĭ-l-alţĭ ómenĭ asceptа se véḑă cum merge lucrulŭ, pentru că de va merge bine sĕ se ducă se plătéscă şi eĭ odată tótă rescumpărarea clăceĭ. Locuitoriĭ în numĕrŭ de 296 familiĭ iéŭ pe totŭ anulŭ 400 fălcĭ de prisóse plătindŭ falcea de ţérină şi fónaţŭ cu 48 leĭ şi falcea de imaşŭ cu 32 leĭ.

Locuitoriĭ sémănă maĭ multŭ popuşoĭ şi pucinŭ ordŭ şi ovĕsŭ de câtŭ grâŭ. Din contra, arendaşulŭ séménă maĭ multŭ grâŭ de câtŭ popuşoĭ şi alte plănte. Locuitoriĭ ămblă multŭ în chiriĭ şi capetă de merţă câte unŭ sfanţŭ la Dorohoiŭ şi la Mihaeleni, câte 3 ½ leĭ la Mamornită şi Botoşeni, câte 7 leĭ la Iaşĭ şi la Odobeştĭ câte 5 leĭ de vadră.

Munca pămêntuluĭ se plătesce cu 80 leĭ falcea de prăşilă, 40 leĭ falcea de secere, ḑioa de lucru cu caru 2 ½ leĭ şi cu palmele 1 ½ leŭ.

Arendaşulŭ moşieĭ, domnulŭ Eugeniŭ Alcazŭ, trăesce fórte bine cu locuitoriĭ. ĕĭ ajută, le plătesce cinstitŭ munca şi de aceea are muncă cu îndestulare şi orĭ cândŭ voesce. In acestŭ anŭ de lipsă, arendaşulŭ a venitŭ în ajutorulŭ ómenilor şi le-aŭ datŭ banĭ de şĕaŭ cumpĕratŭ 1000 merţe de popuşoĭ cu carĭ sĕ se hrănéscă pênă la recolta viitóre. Cu acéstă rênduélă locuitoriĭ n'aŭ avutŭ trebuinţă de mila nimuluĭ.

Arendaşulŭ ţine singurŭ crăşmele cu rachiulŭ

ce-lŭ face la velnița de pe moșiă. Velnița produce peste 25,000 vedre de rachiŭ de pâne pe anŭ, și îngrașă cu brahă de la 400 pênă la 500 de boĭ.

Arendașulŭ nu are vite pe moșie, afară de boĭ de pluguri ca la 200 și de boĭ ceĭ stênge ca să-i îngrașe la velniță. Arendașulŭ sémĕnă pe anŭ ca la 400 fălcĭ de grâŭ de tómnă, ca la 200 fălcĭ de popușoĭ și ca la 100 fălcĭ de orzŭ și ovĕsŭ. Tóte productele plugărieĭ se lucrésă la velniță pentru care se maĭ cumpĕră și alte producte de la cele-l-alte moșiĭ.

Aicĭ ca și în tótă plasa Basĕulŭ este lipsă mare de pădurĭ. Pe Vornicenĭ nu sunt de câtŭ vre-o 40 de fălcĭ de pădure, din care se taie câte o parte în totŭ anulŭ, vêndĕndu-se stênjinulŭ de lemne în pădure cu 80 de leĭ și transportulŭ la Saveni cu 111 leĭ (3 galbenĭ). Ómenĭĭ ardŭ érna rogosŭ, burueni și baligă de vită pe care o usucĕ, o taie în formă de cărămidă și o numescŭ tizicŭ. Tiziculŭ se face aicĭ numaĭ din gunoiŭ de oae pentru care póte și ținŭ ómenĭĭ oĭ multe.

Óea se vinde primăvéra cu 40—45 leĭ cu mielulŭ lêngă dênsa. Celŭ ce o cumpĕră vinde mielulŭ cu.....14 leĭ.
tunde lână (2 oca) și o vinde cu..... 6
scóte brêndă de fie-care oae 7 oca..... 7
Peste totŭ dobêndesce.....27

Din acestŭ venitŭ scădênduse cheltuiala 2 ½ leĭ veraticulŭ și 20 parale pentru ciobanŭ, adică peste

totŭ 3 leĭ, remâne folosŭ curatŭ 24 de leĭ saŭ maĭ multŭ de 50 la sută.

Acestŭ profitŭ considerabile esplica plecarea ómenilor de a ţine oĭ cu în preferinţă de alte vite.

Oile pătimescŭ de maĭ multe bóle. Vĕrsatulŭ este acelŭ care le perde maĭ multŭ. Din o turmă de oĭ lovită de vĕrsatŭ abia scapă pe jumĕtate. Ómeniĭ hultuescŭ oile ca să le scape de mórte; căcĭ s'a băgatŭ de sémă că oile hultuite nu morŭ de vĕrsatŭ.

Pentru a se hultui de vĕrsatŭ se ia o oae cu vĕrsatulŭ maĭ desŭ şi maĭ măşcatŭ, să taie, se strênge sângele eĭ, şi se lasă de se închiagă. Cu acestŭ sânge închegatŭ se hultuescŭ oile de vĕrsatŭ. Hultuirea se face luândŭ unŭ acŭ supţire şi făcênd cu dênsulŭ o împunsĕtură pe sub piele la coada oaeĭ. In acéstă împunsĕtură se pune sânge închegatŭ împungândulŭ într'ênsa cu unghia. Dupe treĭ ţile oaea se bolnăvesce, scóte vĕrsatŭ împrejurulŭ părţeĭ hultuite şi ast-felŭ pribolinduse scapă de vĕrsatŭ.

Din laptele oilorŭ ómeniĭ facŭ cascavalŭ şi brânţă ţisă sburată. Cascavalulŭ se face puind chiagŭ în lapte, strêngând caşulŭ şi puindulŭ să se usuce. Dupe ce s'a svêntatŭ 3 saŭ 4 ţile, caşulŭ se taie în făliĭ subţirĭ şi aceste se punŭ să se móe în uncropŭ. Dupe ce se móe bine pênă ce se face ca unŭ aluatŭ se frămêntă şi se pune în tiparŭ. Apoĭ se scóte, se sară şi se tescuesce spre a se scurge apa din elŭ şi a se svênta.

Brânza sburată se face puindŭ în laptele fertŭ chiagulŭ cam acrişorŭ. Caşulŭ ce se formésă se scóte, se frămêntă şi se pune în băşicĭ saŭ în putinĭ. Brânda sburată este maĭ dulce şi maĭ grasă de câtŭ acea de rêndŭ; din causă că într'ênsa se află şi caşulŭ şi urda. In brênza ordinariă se află numaĭ caşulŭ; căcĭ chiagulŭ puinduse în laptele ne fertŭ scóte din lapte numaĭ brênză. Zerulŭ ce remêne se pune la fertŭ şi din elŭ se scóte urdă.

Mulţimea cultivatorilorŭ face brêndă ordinariă şi urdă. Numaĭ ceĭ maĭ cu putere facŭ brêndă sburată.

Între oameniĭ cu putere însemnămŭ pe unulŭ aicĭ carĭ ţine în arendă 200 de fălcĭ Cu tóte acestea ceĭ maĭ mulţĭ sunt cu putere aicĭ. Eĭ ţinŭ cu chiriă tot pământul moşieĭ ce remâne ne întrebuinţatŭ de arendaşŭ.

Stubeniĭ. departe de o oră de Vorniceni, sunt tot aĭ domnuluĭ Nicolae Rosnovanu. Intindeŧea acesteĭ moşiĭ este de 5,100 de fălcĭ, din carĭ peste 700 sunt ocupate de ézurĭ pe Başeŭ.

Locuitoriĭ, în numerŭ de 199 familiĭ, aŭ luatŭ 802 fălcĭ; însĕ pământurile date lorŭ sunt maĭ próste de câtŭ cele ce le aŭ avutŭ maĭ 'nainte, pentru care nicĭ că sunt mulţumiţĭ, când celorŭ de la Vorniceni s'aŭ dat pământurĭ de mulţumire.

Satulŭ este aprópe de Săveni, şi este întinsŭ. În satŭ sunt case bune, frumóse, îngrădite bine şi încungiurate cu totŭ felulŭ de pomĭ roditorĭ. Oameniĭ din Stubenĭ ca şi ceĭ din Vorniceni aŭ

stubeĭ multe și se ocupă fórte multŭ cu albinele. Unii din eĭ aŭ prisecĭ întregĭ. Proprietarul însuși are 3 prisecĭ marĭ de câte 100 de matce fie care. Anulŭ acesta n'a mersŭ bine stubeelor. Miere se vinde cu 50 leĭ vadra cu ceară cu totŭ, adică în faguriĭ; vadra însĕ este aicĭ de 18 oca. Pentru ca să se scóță fagurii din stubeiŭ se dă fumŭ de puciósă și se omóră albinele. Dupe acea se scóte fundulŭ știubeiulŭ și apoĭ ce trăntesce de esă afară fagurii cu miere și cu céră cu totŭ. In acéstă stare se vêndŭ fagurii pe 50 leĭ vadra. Mierea se scóte din céră cu căldură. Dupe acea céra se ferbe, se strecóră și se tórnă în calupurĭ. Hoștina ce remêne se vinde pe 2 leĭ oca.

Oamenii sunt avuți și în alte vite pentru a căror întreținere eĭ plătescŭ la imașŭ câte 16 leĭ de vită. Boiĭ de plugŭ puinduse pe imașŭ maĭ bunŭ costă câte 20 leĭ capulŭ saŭ facŭ o falce de arătură pentru o păreche de boĭ adică plătescŭ 40 de leĭ de vĕraticŭ.

Oamenii n'aŭ pututŭ căpĕta nicĭ unŭ ajutorŭ la nevoiea ceĭ bêntue de la proprietarulŭ moșieĭ care caută singurŭ moșia, când ceĭ de la Verniceni aŭ fost ajutați chiarŭ de către arendașŭ. Oamenii déră aŭ fost siliți se ĭée banĭ pe muncă de la streinĭ și aŭ luatŭ câte 6 galbenĭ de omŭ îndatorînduse a plăti dobênda în muncă, în 40 de prăjinĭ de prășilă, ceea ce face aprópe 40 la sută; érŭ capetele s'aŭ îndatoratŭ a le plăti tot cu muncă dupe cum se vor rupe preciurile prin prejurŭ·

Acéstă vorbă este fórte elastică și are se se sfîrșéscă cu preciurile muneeĭ scădute.

Moșia Stubeniĭ are multe pămênturĭ bune; cele date locuitorilor aŭ fostŭ rele. In pămênturele bune pătura de la surfaciă are o grosime de 30 pênă la unŭ metru de tĕrĕmŭ vegetale. Acéstă surfaciă arabile este aședată pe unŭ sub pămêntŭ galbenŭ, argilosŭ, care este natura mineralogică a pămêntuluĭ din acéstă parte a loculuĭ. Pe unde lutul ese în facia pămêntuluĭ, se formésă acea ce se numesce sărăturĭ, adică unŭ pămêntŭ albŭ, umedŭ și neroditorŭ. Numaĭ la s'ota se face érbă și pe sărăturĭ, éră în timpurile ordinarie nu se face maĭ nemicŭ.

Moșia Știubeniĭ a ținut-o în arendă, în cursŭ de dece anĭ, domnul Costache Cerchezŭ. Căștulŭ moșieĭ a fost în celŭ ântêiŭ periodŭ de 5 anĭ de 4000 galbenĭ și în celŭ de alŭ duoile de 6000 galbenĭ. Dupe aplicarea legeĭ rurale moșia a remasŭ în conta proprietaruluĭ.

Iazurile rupte s'aŭ dresŭ. Eazurele aducŭ 400 galbenĭ pe anŭ, morile alțĭ 400 și crășmele cu 100 fălcĭ imașŭ 550, peste tot 1350 galbenĭ venitŭ curatŭ fără de nicĭ o ostenélă.

Acareturile sunt próste saŭ lipsescŭ cu totulŭ. Proprietarulŭ a începutŭ a se ocupa cu facerea acareturilorŭ necesariĭ splótațiuneĭ moșieĭ.

In anul acesta a și făcutŭ pucină plugăria pe moșiă și nicĭ cu păstoria nu s'a dobênditŭ cele folóse marĭ, din causă că proprietarulŭ abia acum a început

a cumpĕra vite și a făcutŭ fórte bine; căcĭ o moșiă atâtŭ de mare nu se póte căuta bine de cât puindŭ pe dînsa vite multe.

Cu tóte aceste, moșia tot a raportatŭ și în acestŭ anŭ rĕŭ maĭ pe jumĕtate din cea ce aducé 'nainte de aplicarea legeĭ rurale.

Pe moșia Stubeeniĭ se află odae Ibănésa cu 800 fălcĭ. Ea a devenită celebră prin veniturile cele considerabile ce a sciut sĕ scótă Principele Moruzŭ în cursŭ de 18 anĭ, câtŭ a ținutu-o în arendă. Celŭ din urmă câștiŭ ce plăté Principele Moruzŭ era de 42 leĭ falcea, séŭ 900 galbenĭ pentru 800 fălcĭ de pămêntŭ sterpŭ și nelucratŭ. Valea unde se află odaea nu dă de smîntélă nicĭ într'unŭ anŭ, atâtŭ de bine este situată și atâtŭ de bunŭ este pămêntulŭ. Când era arendașŭ Principele Moruzŭ s'a făcutŭ în maĭ mulțĭ anĭ unulŭ de pe altulŭ fŏnulŭ și multŭ și bunŭ. Preciurile fŏnuluĭ fiind scădute, elŭ a remasŭ ne vêndutŭ pênă într'unŭ anŭ, în 1859, când lipsa de fŏnŭ a găsitŭ pe Principele Moruzŭ aprovisionatŭ cu 800 de stoguri cari s'aŭ vêndutŭ de la 16 pênă la 20 de galbenĭ unulŭ. Ingrigitorulŭ moșieĭ domnulŭ Nicula Iliescu, omŭ ce nu sciă carte, a căutat acéstă moșiă 18 anĭ servindŭ ca și astădĭ la Balinți numaĭ cu 400 leĭ pe anŭ. Dĕră în acestŭ timpŭ omulŭ strêngĕtorŭ a făcut stare puindŭ la o parte lefușóra luĭ și angagindu-o în vite, ce are voiă a le ține pe moșiă, a ajunsŭ la 600 oĭ, 40 de capete de tamaslâcŭ

și câți-va cai, adică la o stare de peste 40,000 de lei! Secretulŭ Principeluĭ Moruzŭ de a avé slugĭ bune și a le ține anĭ îndelungați este datŭ aicĭ pe față. Elŭ caută de sórtea ómeniloru seĭ, îĭ ajută a-și face stare, dĕndule pămêntŭ pentru vite. Și cu tóte că le plătesce lefi micĭ; însĕ cu ținerea vitelorŭ pe moșia léfa cresce, și cresce fără sĕ-lŭ coste pe proprietarŭ folos ndŭ totŭ o dată și pe slugă și făcêndu-o a căuta de interesele stăpânuluĭ séŭ ca de însușĭ interesele séle. Pe moșia Ștubeeniĭ ține odae și ca la 800 fălcĭ și domnulŭ Leibu Vornicénu, plătindŭ câte 30 de leĭ de falce arendă pe anŭ. Elŭ are o herghelia cu vre-o 400 capete și cu epe de soiŭ mocănescŭ, tamaslâcu de vre-o 300 capete de soiŭ corciŭ ungurescŭ, o turma de vre-o 1000 de oĭ, și cosesce și vre-o 200 de fălci. Arătură nu face de locŭ.

Plopeniĭ, proprietatea doctoruluĭ Al. Gianu, sunt pe Gigia, unde aŭ o móră cu 4 petre și unŭ ézŭ. Intinderea moșieĭ este 1,767 din care parte este datŭ în arendă și parte se cultivă de însușĭ proprietarulŭ. Partea datŭ în arendă cu 400 galbeni are 600 de fălcĭ. Plugăria ocupă 200 fălcĭ numaĭ; ĕră restulŭ moșieĭ este afectatŭ păstorieĭ ce se face atât cu vitele proprietaruluĭ câtŭ și a le locuitoriloru carĭ plătescŭ câte 22 leĭ de falce pe anŭ.

Locuitoriĭ s'aŭ învoitŭ cu proprietarulŭ și aŭ putŭ a face și eĭ semĕnăturĭ de tómnă. Preciu-

rile munceĭ angagiate pe viitorŭ nicĭ nu s'aŭ sporitŭ nicĭ nu s'aŭ scăḑutŭ de ce aŭ fostŭ maĭ 'nainte de legea ruralĕ. Asupra preciurilorŭ nevoia de pâne ce simţescŭ ómeniĭ n'a avutŭ aicĭ nicĭ o înrîurire. Falcea de prăşilă este 80 leĭ, falcea de secere şi de coasă de 40 leĭ. La semĕnatŭ se pune pe aicĭ la falce 18 demerliĭ grîŭ de tómnă, 20 demerliĭ de ordŭ, 3—4 de popuşoĭ. Pădurile sunt fórte rarĭ pe aceste locurĭ de câmpiă. Oamenii se servă cu stuhulŭ de pe Gigia, plătindŭ suta de malduri tăeţi 24 de leĭ şi netăeţi 12 leĭ.

Bărzeştiĭ, proprietatea domnuluĭ Iacob Suhanovicĭ, aŭ 623 de fălcĭ. Aicĭ nicĭ unulŭ din locuitoriĭ împroprietăriţi n'aŭ avutŭ boĭ, şi acesta este singurulŭ casŭ în totŭ judeţulŭ Dorohoiŭ. In statistica făcută la 1859 s'aŭ constatatŭ că eraŭ aicĭ şi locuitorŭ cu boĭ şi că eĭ stăpânéŭ 71 de fălcĭ. Starea locuitorilorŭ a mersŭ scăḑênd de la 1859 şi pênă acum.

Tăutesciĭ, domnuluĭ Scarlat Grecénu, aŭ peste 900 de fălcĭ şi sunt împărţiţi în duoe cotune pe care proprietarulŭ voesce a le împreuna; locuitoriĭ însĕ se împotrivescŭ durênduĭ anima de caselĕ şi grădinele ce le aŭ făcute şi din acéstă pricină nieĭ nu voescŭ a lucra pământurile ce li s'aŭ datŭ la loculŭ unde voesce proprietarulŭ a-ĭ stremuta. Acesta este singurulŭ casŭ din tot judeţulŭ ce a maĭ remasŭ neregulatŭ şi aducătorŭ de struncinare şi de sărăciă ómenilorŭ.

CAPITOLULŬ VI.

DOMENURILE STATULUI.

DIN

JUDEȚULŬ DOROHOIŬ.

Cercetarea domenielorŭ Statuluĭ din judeţulŭ Dorohoiŭ s'a făcutŭ atâtŭ din punctulŭ de vedere al interesuluĭ unuĭ proprietarŭ, câtŭ şi din acelŭ al interesuluĭ unuĭ arendaşŭ.

La fie care domene s'a arĕtatŭ hotarele luĭ cu tóte amĕnuntele ce potŭ interesa pe unŭ preprietarŭ, şi s'a făcutŭ totŭ uă dată şi uă estimaţiune a venituluĭ domenuluĭ ca astŭ-felŭ atâtŭ proprietarulŭ să scie ce are de datŭ în arendă câtŭ şi arendaşulŭ să scie ceea ce ia.

Pădurile de pe domenurile Statuluĭ s'aŭ studiatŭ nu numaĭ din punctu'ŭ de vedere alŭ conservăreĭ şi crescereĭ lor, dĕră şi din acelŭ alŭ sploatăreĭ, adecă alŭ venituluĭ ce potŭ să aducă în presinte.

Intre domeniele Statuluĭ din judeţulŭ Dorohoiŭ s'a pusŭ şi moşiile monastireĭ Mogoşescĭ cu tóte că veniturile acestora se strĕngŭ de către unŭ particolarŭ, D. Iorgu Holban. Sentinţa însĕ dată de Curtea de Casaţiune în celŭ din urmă procesŭ dintre Statŭ şi clironomiĭ rĕposatuluĭ episcopŭ de Buzĕŭ ne autorisézĕ a trece moşiile monastiriĭ Mogoşescĭ între domeniele Statuluĭ.

Domenurile Statuluĭ sunt următórele:

In plasa Coşula.

1 Buhaiul cu Păscarulŭ.
2 Monastirea Goroveiŭ.
3 Hilişeulŭ Holbănescu.

In plasa Herţa.

4 Nova Seliţa (partea Agaftonuluĭ şi partea monastireĭ Mogoşescĭ).
5 Pilipăuţiĭ.
6 Sinihaul.
7 Monastirea Mogoşescĭ.

In plasa Berhometele.

8 Adancată.
9 Zamostia.
10 Bălinesciĭ.
11 Verpole.
12 Cândesciĭ.

In plasa Prutul de susŭ.

13 Suharău.
14 Cordăreniĭ si Şipoteniĭ.

In plasa Prutu de jos.

15 Păltinişu.
16 Ivancauţiĭ.
17 Miculinţiĭ.
18 Puţureniĭ.

In plasa Başcu.

19 Liveniĭ cu Hătcăuţiĭ.
20 Hriţeniĭ cu părţile din Domoşeniĭ.
21 Durnesciĭ.

Plasa Coşula.

Buhaiulŭ. Acest domen al Statuluĭ (de la mona-

stirea Bârnova a sântului mormênt) este format din duoĕ trupurĭ de moșiă: Buhaiulŭ pe care se află satulŭ Buhaiŭ, și Păscarulŭ care este ne locuitŭ și se află lângă orașu Dorohoiŭ.

Pe moșia Buhaiului se găsescŭ 172 fălcĭ pădure, care este împărțită în 39 de parchete de câte 4 fălcĭ, 35 prăjinĭ parchetulŭ. Din aceste parchete s'aŭ tăiatŭ pênĕ acum 9, începêndŭ de la No. 2 pênĕ la No. 11; căcĭ No. 1 și 2, aŭ fostŭ tăiate în timpulŭ Muscalilorŭ, cu multŭ maĭ înainte de parchetarea pădurĭĭ.

Pădurea este mare ca de 100 de anĭ, parte a fostŭ tăiată ast-felŭ câtŭ astă-dĭ nu se găsescede acéstă pădure mare de cât în cele 9 parchete, ce urméză de la No. 11 înainte. Restulŭ pădurĭĭ este micŭ.

Esenciele arborilor din pădure sunt: stejérulŭ, fagulŭ și plopulŭ; stejarulŭ însă este acela care domnesce în tótă pădurea.

In tăeturile făcute s'a lăsat la tótă prăjină câte un copac semincerŭ care urméză a cresce fórte frumosŭ pe când se redică pădurea cea tăiată.

Pădurea tăiată cresce lesne atâtŭ din tulpină câtŭ și din semințele încolțite.

Tăeturile n'aŭ ajuns încă în stare a fi curățite și a scóte din ele parĭ și nuele. Insĕ, parĭ și nuele se vorŭ putea scóte din pădurea parchetată care trebue curățită spre a putea cresce bine.

Buhaiul se află de jumĕtate oră de Dorohoiŭ, pe drumulŭ postalŭ ce merge de la Dorohoiŭ la Mihăileni. Acestŭ drumŭ făcutŭ din vechime, are de suitŭ pe moșia Buhaiului unulŭ din cele maĭ grele și maĭ periculóse suișiurĭ. Suișiulŭ acesta se póte încongiura dându-se drumuluĭ uă direcțiune pe vale și totŭ prin pădure, pentru care va fi de trebuință a se tăia câțĭ-va copacĭ.

Satul Buhaiŭ s'află situat la pólele suișiuluĭ și se întinde prin văĭ în drépta și în stânga caselor locuitorilor care coprind uă fórte mare întindere de pămênt, avênd împregiu-

rul lor nu numaĭ livedĭ multe și frumóse de prune, déră și locurĭ de hrană în care ómenĭ sémănă păpușoiŭ. Satul acestŭ întins pe văile rîuluĭ Buhaiŭ numĕră 170 de case cu uă biserică nuoă de cărămidă făcută în 1862.

Moșia Buhaiŭ nu are liniĭ delimitătóre bine făcute de cât despre Șendricenĭ luĭ Gherghel. În cele alte părțĭ liniile hotare formézĕ fel de fel de ziczacurĭ, cea ce face a se simți necesitatea uneĭ delimitărĭ definitive.

Moșia Buhaiuluĭ se megieșesce cu Șindricenĭ luĭ Gherghel, cu Lozna luĭ Holban, cu Dersca luĭ Stoianovicĭ, cu Hilișeul Gafenculuĭ, și merge pênĕ în Ezer. Trecênd Ezerul, care nu este proprietate moșieĭ Buhaiuluĭ, moșia se întinde megieșindu-se tot cu Hilișeul cu Ibănesciĭ Roznovanuluĭ, cu Trestiana luĭ Moruz și cu Șindricenĭ luĭ Cerchez.

Păscarul, întrupat cu Buhaiul, este despărțit de dênsul priu Șindricenĭ luĭ Cerchez și Gherghel. Păscarul este lângă Dorohoiŭ, merge pênĕ în Ezer, are uă întindere de 72 fălcĭ cu pământ de prima cualitate care se dă în arendă de la 2 pênĕ la 3 galbenĭ falcea pe an.

Pe moșia Buhaiuluĭ pământurile proprietaricescĭ se întind spre Ezer, pe dél spre pădure și dincolo de Ezer.

Pământul spre pădure este nĕsipos, se bate de ploe. Pământul despre Ezer este lutos cu uă pătură grósă de tĕrêm vegetalŭ saŭ de pământŭ negru de uă fórte bună cualitate. Asemenea bunŭ și negru este și celŭ de dincolo de Ezer.

Pământulŭ locuitorilorŭ este precumŭ amŭ ḑisŭ împregiurulŭ caselorŭ lorŭ, în vétra satuluĭ și împregiurulŭ eĭ. Pământulŭ încă nu s'aŭ împărțitŭ la locuitorĭ, eĭ lucrézĕ pământurile ce leaŭ avut și maĭ uainte de legea rurală. Comisia de plasă a constatatŭ numĕruluĭ clăcașilorŭ; advocatulŭ publicŭ însă a contestatŭ acéstă lucrare pe cuvêntŭ că s'a trecutŭ între clăcașĭ și 28 de ómenĭ carĭ n'aŭ făcut clacă, care n'aŭ dreptŭ la pământŭ. — Legea prevede penalitatea pentru acéstă urmare în paguba Tesaurului publicŭ.

Pănêturile ce se cultivă de arendașŭ sunt:

Pe dél, ca la fălcĭ	30
Spre Ezer, ca la fălcĭ	150
Dincolo de Ezer, cu Dumbrăvița cu tot	200
Păscarul.	72
Peste tot fălcĭ . . .	452

Mai tot acest pănêtŭ este țérină, în care arendașulŭ sĕmĕnă grâŭ de tómnă, ovĕz, secară și păpușoĭ, ne avêndŭ fênéțŭ de cât ca la vre uă 30 de fălcĭ.

Pe o parte de moșie de dincolo de Ezer s'află și uă vie ca de 4 pogóne de mare.

In satŭ în Buhaiu s'află uă cârciumă care se da în arendă cu unŭ parchetŭ de pădure d'împreună dreptŭ 200 de galbenĭ; acumŭ însă se dă fără pădure cu 75 de galbenĭ pe an. Scădêndŭ arenda cârciumiĭ, rĕmâne preciulŭ unĕĭ fălcĭ de pădure, ce-va mai multŭ de 27 de galbenĭ.

Căutând a cunósce preciulŭ arendeĭ acesteĭ moșiĭ găsimŭ că numaĭ pentru pănêtul eĭ, 452 fălcĭ, socotitŭ numaĭ cu 2 galbenĭ falcea, cu tóte că pe aicea 3 galbenĭ de fălcea este preciulŭ obicĭnuitŭ, ajungemŭ, numaĭ pentru pănêtŭ acumŭ la 904 galbenĭ, puind acum și arenda cârciumeĭ

75 galbenĭ avemŭ

979 s'aŭ 31,328 de leĭ.

Și cu tóte aceste moșia aŭ fostŭ dată în arendă D-luĭ Budiscénu cu 19,200 de leĭ.

Hilișeul Holbanescu.

Mai 'nainte de a pleca din Bucurescĭ s'aŭ făcutŭ cunoscutŭ ministeruluĭ de finance ca avêndŭ a studia agricultura din județulŭ Dorohoiŭ arŭ fi de folosŭ a se cerceta mai cu băgare de sémă moșiele ce posedă Statulŭ în acelŭ județŭ și s'a cerutŭ lista acestorŭ moșiĭ și unŭ ordinŭ către pădurarĭ pentru a da tóte informările ce li se vorŭ cere.

Ministerulŭ de finance a datŭ ordinulŭ și lista cerută; însă a datŭ duoĕ liste: una de la secțiunea pădurilorŭ nu-

mai pentru păduri și alta de la secțiunea domeniloru numai pentru moșii.

In lista pădurilorŭ eraŭ însemnate păduri și pe moșiele carĭ nu eraŭ însemnate în lista moșiilorŭ. Cum se póte, ne amŭ disŭ noĭ întru sine, cumŭ se póte ca pădurea să fie proprietatea Statuluĭ și moșia pe care se află acea pădure să nu fie? Cumŭ se póte ca uă secțiune din minister să aibă unŭ numĕrŭ de moșiĭ într'unŭ județŭ mai mare de câtŭ cea altă? Este aicĭ ce-va ce nu e curatŭ și limpede. Și într'adevĕrŭ, în cele din urmă ne amŭ convins că pădurile monastireĭ Mogosescĭ eraŭ trecute în lista domeneloru Statuluĭ, dată de la secțiunea pădurilorŭ; ĕră moșiile acesteĭ monastirĭ nu eraŭ trecute în lista dată de la secțiunea domenelorŭ. Avemŭ de însemnatŭ aicĭ că nicĭ una din întinderile pădurilorŭ arĕtate în lista dată de la secțiunea pădurilorŭ nu este esactă. Unde este trecută uă întindere mare, noĭ am găsit'o saŭ mai mare saŭ mai mică de câtŭ acea indicată în listă, și unde este trecută o întindere mică, noĭ în genere am găsitu-o în realitate mult mai mare.

La Hilișeulŭ Holbanescu, dĕră, amŭ constatatŭ pentru prima dată că pădurea este trecută în listă ca pădure a Statuluĭ, ĕră moșia nu. Și cu tóte aceste, pădurea de aicĭ, cu tóte că este a Statuluĭ, se taie de către Domnulŭ Iorgu Holban fără ca să scie ceva ministerulŭ de finance care însemna acéstă pădure între proprietățile Statuluĭ. Domnulŭ Iorgu Helban ia și venitulŭ moșieĭ ca și cândŭ arŭ fi proprietarul monastireĭ Mogoșescĭ și a tuturorŭ moșieloru eĭ. Proprietarulŭ moșiiloru acestora a fostŭ monahulŭ Sava Holban care a ziditu-o și a și înzestratu-o moșiile ce le aŭ făcutŭ danie. Murindŭ monahulŭ Sava a lăsatŭ cu diată ca moșiele să se administreze de uă epitropie și nicĭ uă rudenie a luĭ să nu aibă nicĭ un amestec, nicĭ uă împărtășire din venituri. Cu tóte aceste, nepoțiĭ luĭ, Iorgu și Grigorie Holban, aŭ pusŭ mâna pe moșiĭ, după mórtea călugăruluĭ. Moșiile acestea eraŭ înscrise în domenele Statuluĭ și se daŭ în arendă la Mitropolie ca tóte moșiele monastiresci.

După legile nóstre, Statul fiind declarat generalnicul epitrop al tuturor fondurilor religióse, moșiele monastirei Mogoșesci fiind lăsate a fi sub epitropie, trebue să și fie pusă; epitropia éră nu moștenirea fiind clausă principale a dănuitoruluĭ acestor moșiĭ. Cât pentru cuvêntul că moscenitoriĭ aŭ dreptul a lua averea monastireĭ când Statulŭ ar voi a se ampara de dênsa, acesta uu are nicĭ uă putere; din causă că Statul este constituit epitropul fondurilor religióse și de óre ce legea constitue unŭ epitropŭ generale, nu scimŭ pentru ce, moștenitoriĭ ceriĭ a mosceni uă avere care este pusă sub epitropiă, o avere de care eĭ sunt espres opriți a se atinge în totŭ timpulŭ câtŭ va fi uă epitropie. Epitropia este în dreptŭ; în faptŭ însă s'a substituitŭ moștenirea. E-epitropulŭi, Statulŭ, a neglijatŭ pênă acum a face usŭ de dreptul sĕŭ, lăsând ca nisce particulari să se constitue moștenitoriĭ pe o avere ce în veci trebue să fie sub epitropiă.

Amŭ spusŭ că pădurea este trecută în lista averiloru fonduluĭ religióse, și cu tóte acestea și ea se taĭe de către domnulŭ Iorgu Holban, care ia venitulŭ de la pădure precum ia și pe acelŭ de la moșiă.

Hilișeulŭ este datŭ în arendă unuĭ jidovŭ anume Savid Zaharia. Intinderea moșieĭ este de 236 fălcĭ pădure, și 986 fălcĭ pamênt liber, adică peste totŭ 1,222 fălcĭ. Din acéstă întindere, scăd̂ênd pămêntulŭ datŭ locuitoriloru, rĕmâne 650 fălcĭ pe séma proprietățeĭ.

Precinlŭ arendeĭ este ținutŭ ascunsŭ.

Pe Hilișeŭ se află pe séma proprietățeĭ 650 fălcĭ carĭ socotindu-se cu preciurile politicite în acéstă parte a județuluĭ unde pămêntulŭ fiind bunŭ se plătesce maĭ multŭ de cât aiurea, dă o rentă anuale de 1,260 galbenĭ, afară de cârciumă, și anume :

290	fălcĭ țérină a 2 galbenĭ falcea	500	galb.
160	— fonațŭ a 3 — —	480	—
200	— imașŭ a 1 galbenŭ —	200	—
650	fălcĭ ce daŭ peste totŭ o rentă de . .	1,260	—

Monastirea Goroveiu. Acéstă monastire, trecută

în listă sub nume de moșiă încongiurătóre a schitului Goroveiu cu parte din Ionășenĭ, este un stabilimentŭ religiosŭ care s'a formatŭ de maĭ bine de un secul ca uă sucursală a monastireĭ Dragomirna. Intinderea fondului acestuĭ stabilimentŭ aŭ fostŭ fórte mare, însă cu timpulŭ s'a tot redusŭ pênĕ ce a fostŭ în pericolŭ a'șĭ perde și chiar propria sa esistență; fiind-că proprietarul Sauceniți întinse se stăpânirea asupra luĭ și disposa și de moșiĭ. Fostul arhimandritŭ Ieroftei Lemne a scosŭ cu judecată schitulŭ de sub stăpânirea proprietaruluĭ Sauceniților cu pămêntulŭ ce'lŭ încongióră astă-dĭ.

Pămêntulŭ schituluĭ Goroveiu este acoperitŭ cu pădure și numaĭ vre-o 20 de fălcĭ sunt libere. Pe aceste se află atât schitulŭ și livedea luĭ cât și 20 de case în care ședŭ fostiĭ scutelnicĭ aĭ schituluĭ. Acéstă mică întindere de pămêntŭ este dată în arendă pe cinciĭ aniĭ cu 18 galbenĭ, d'împreună cu îndatorirea de a se ține duoĭ păduraraĭ, ceea ce costă 30 galbenĭ celŭ puținŭ. Arenda déră a 20 fălcĭ, pe care se află și islazulŭ lăsatŭ pentru închinătoriĭ ce vinŭ la monastire este de 78 galbenĭ, uă arendă mare și pe care uă plătesce egumenulŭ actuale maĭ mult cu adunarea din mila creștinilor de cât cu venitul pămêntuluĭ.

Averea cea maĭ însemnată a moșieĭ încungiurătórea monastireĭ este pădurea, care coprinde aprópe 160 fălcĭ. Partea despre Săucenița a pădureĭ a fost tăiată de proprietarul moșieĭ, partea despre Prelipca a fost tăiată de episcopulŭ Marțian, partea despre Svorisce a fostŭ tăiată de D. Moruzĭ pe când era în stăpânirea sa; éră pădure mare netăiată nu se găsesce de cât ca vr'o 12 fălcĭ.

Aceste tăeturĭ aŭ fostŭ regulate în 40 de parchete la anulŭ 1858, când s'a făcutŭ și delimitarea definitivă a moșieĭ, despărțindu-se prin pietre hotare, movile și liniĭ de pădurile de pe moșiele celorŭ-alțĭ proprietarĭ megieșĭ.

Hotarele moșieĭ încep spre rĕsăritŭ de la Cabusca unde este pusă și piatră, mergŭ dreptŭ spre apusŭ pênĕ la Fân-

tâna Tălharului, despărțindu moșia monastirei de Vêrfulŭ câmpuluĭ a rĕposatuluĭ Panaite Moruzŭ.

De la Fóntâna Tâlharuluĭ spre rĕsărit și méză-nópte drumurile despartŭ moșiele Monastirei de Prilipca.

De acolo hotarulŭ urméză muchea délúluĭ și desparte prin liniĭ moșia monastireĭ de Sauceniță și Văculescĭ.

După ce s'a împărțitŭ pădurea în 40 de parcheturĭ de câte duoĕ fălcĭ, 75 prăjinĭ și 22 stânjenĭ parchetulŭ, s'aŭ tăiatŭ 5 parchete câte unulŭ în fie-care anŭ. Un parchetŭ s'a tăiatŭ și s'a vêndutŭ cu jugulŭ ĕră cele-alte 4 s'aŭ vêndutŭ câte uă sută de galbenĭ unulŭ, cea ce face câte 40 galbenĭ falcea de pădure mare. Asemenea parcheturĭ cu pădure mare nu se găsescŭ de câtŭ 6 saŭ 7 în tótă pădurea, cele-alte parcheturĭ sunt cu pădure mică și neajunsă încă în stare de a fi tăiată.

Esenciele domnitóre în pădure sunt maĭ cu sémă stejarul și fagul. In partea despre rĕsărit domnesce maĭ multŭ pliopulŭ și fagulŭ, stejarulŭ este rarŭ; ĕră în partea despre apusŭ domnesce maĭ multŭ stejarulŭ.

La tăerea pădureĭ s'aŭ lăsatŭ de tótă prăjina câte unŭ copaciŭ semînciérŭ de stejarŭ saŭ fagŭ.

Pădurea tăiată de episcopulŭ Marțian a crescutŭ bine și maĭ multŭ de 10 fălcĭ aŭ ajunsŭ în stare a fi curățite, precum trebuesce curățite și parte de pădure luată de la Moruzŭ.

Curățitura este necesară a se face în interesul crescereĭ pădureĭ. Uă dată cu lucrarea în acestŭ scopŭ, curățitura dă și unŭ venitŭ cu care se acopere cheltuéla facereĭ eĭ și lasă și unŭ escedentŭ.

Pentru curățitulŭ unuĭ parchetŭ se potŭ cheltui pênĕ la 3 galbenĭ. Din curățire se scotŭ parĭ și nuele, carĭ se vênd cu câte 2 sfanțĭ jugulŭ.

Pământulŭ pe care se află acéstă pădure este la cea maĭ mare înălțime, de aceea pururea se află aci o temperatură rece.

Natura pământuluĭ este nĕsipósă. S'a căutatŭ lutŭ pen-

tru a se face cărămidă și nu s'a pututŭ găsi. Pătura pămêntuluĭ cea maĭ de d'asupra este fórte fertilă. Pădurea în acestŭ pămêntŭ crésce cu mare iuțélă. Tăeturile făcute sunt maĭ tóte cu vlăstarĭ, carĭ în 4 saŭ 5 anĭ dobândescŭ o înălțime de 2 stêngĭnĭ, la 7 anĭ pădurea tăiată ajunge a fi bună de curățitŭ și a da nuele carĭ sunt cele maĭ bune de întrebuințat.

Înălțimea pe care se află acéstă pădure este de mare importanță pentru clima loculuĭ a se ținea pururea învelită cu pădure.

Plasa Herția.

Nova Seliția. — Cătuna Nova Seliția este locuită de vre o 60 de locuitorĭ întrupațĭ cu comuna Mamorniția. Acéstă cotună se stăpânesce de 6 răḑeșĭ, carĭ posedŭ pênĕ la 400 fălcĭ de pămêntŭ ce merge pênĕ în graniță, unde formézĕ otarulŭ Românieĭ despre Bucovina cu rîulŭ Mamorniția ce isvorasce din aceste déluri.

Răḑeșiĭ ce stăpânesc în Nova Seliția sunt: parte monastireĭ Mogoșesci cu 18 locuitorĭ și 100 fălcĭ de pămêntŭ; Safta Goian cu 19 locuitorĭ și 100 fălcĭ, Ión Ursacho, Ión Mihulescu. Ión Mescinschi, Iordache Cracalia, Iordache Popovicĭ cu 11 locuitorĭ și 90 de fălcĭ și în fine Statulŭ cu parte de răḑeșiă a schituluĭ Agafton, cu 12 locuitorĭ și 100 fălcĭ de pămênt, din carĭ 5 sunt acoperite de pădure.

Răḑeșia Statuluĭ este alcătuită din treĭ bucățĭ, și în fiecare bucată Statulŭ are jirghiuța luĭ alăturea cu jirghiuțele celor-alțĭ răḑeșĭ.

Bucata ântêia s'află din josŭ de satŭ, mărginindu-se cu Sloboḑia luĭ Cocuta și parte monastirea Mogoșesci, despre apusŭ cu Locovită, despre resăritŭ cu Buda. În acéstă bucată se află vre o 15 fălcĭ, din carĭ sunt vre o treĭ acoperite cu pădure.

Pădurea este unŭ huceg apĕratŭ de vre o 7 anĭ. În ea se găsescŭ parĭ carĭ crescêndŭ aŭ trecutŭ de epoca în care se puteaŭ scóte și nuele. Esențiele forestiere din acestŭ hu-

cégŭ sunt fagulŭ, carpenulŭ și câte unŭ stejarŭ pe iclĭ pe colea, și în fine alunișŭ prea multŭ. Fălcea de pădure de acésta se vinde aiclĭ cu 15 galbenĭ; socotită fălcea de 90 prăjinĭ și fără a se scădea poenele. Pădurea acéstă este păzită de unŭ pădurarŭ, a căruia simbriă consumă totŭ venitulŭ ce arŭ putea aduce pădurea, fiind-că întinderea eĭ este mică de tot.

Pămêntulŭ cultivabile după acéstă bucată, sitaută într'o vale, este negru, fertile și de prima cualitate, în anulŭ acesta secetosŭ a produsŭ popușoĭ destuĭ de frumoșĭ.

Bucata acésta se vede fórte bine a fi împresurată în partea monastirei Mogoșesci ce se stăpânesce de unŭ ciracŭ alŭ domnuluĭ Grigorie Holban, care fără să fie călugărŭ se bucură de veniturile fonduluĭ monastiriĭ Mogoșesci.

De la acéstă bucată de pămêntŭ a Statuluĭ trecêndŭ părțile răzășiĭ ale monastiriĭ Mogoșescĭ a luĭ Ión Goian și a celor-alțĭ răzășĭ, intrămŭ în a duoa bucată de răzășie a Statuluĭ. În acéstă jerbiuță se află ca la 10 fălcĭ de pămêntŭ, satulŭ cu locuitoriĭ, cârciuma Statuluĭ cu 60 prăjinĭ grădină și 40 prăjinĭ livede de prune.

A treia bucată se află la rândulŭ eĭ în trupulŭ celor-alte răzășiĭ despre granița, unde sunt 36 fălcĭ pămêntŭ cultivabile, éră despre Buda se află și o bucată de hucégŭ.

Întindere a tus-trele aceste bucățĭ de pămêntŭ ce compunŭ moșia Statuluĭ din Nova Selița este de:

18 ½	fălcĭ	arătură.
9	—	fônétă.
3	—	imașiŭ
4	—	pădure.
25 ½	—	coprinsŭ de locuitorĭ.
1	—	biserică cu analoghie.
61	fălcĭ	peste totŭ.

Acestŭ domenŭ este împresuratŭ de prin tóte părțile de către răzășiĭ între carĭ se află; fiind-că elŭ nu are o întindere de pămêntŭ egală cu răzășiele de séma luĭ.

Locuitorii după domenulŭ Statuluĭ s'aŭ împroprietăritŭ dândulise pământulŭ cuvenitŭ pălmașilor, adică 25 ½ fălcĭ.

Acestŭ domenŭ a fostŭ datŭ în arenda domnuluĭ Petrea Christea, care l'a trecutŭ către unulŭ din răḑeșiĭ copărtașĭ în Nova Seliṭa domnuluĭ Panait Frangopolu.

Preṭulŭ arendeĭ a fostŭ de 50 galbenĭ pe anŭ. După promulgarea legiĭ rurale s'a scăḑutŭ arendașulŭi cu 20 galbenĭ, remâindŭ moșia numaĭ în 30 de galbenĭ pe anŭ.

Spre a se sci câtŭ face venitulŭ acesteĭ moșiĭ, vom estimao cu preṭurile obicĭnuite în partea loculuĭ.

Statulŭ are treĭ stâlpĭ de răḑeșiă.

În stâlpulŭ 1-iŭ are:

10 fălcĭ arătură a 1 ½ galbenĭ falcea	15
2 — fĕnéṭŭ a 2 galbenĭ falcea	4
În stâlpulŭ alŭ 2-lea:	
7 fălcĭ fŏnéṭŭ a 2 galbenĭ falcea	14
1½ fălcea arătură a 1 ½ galb. falcea	2
În stâlpulŭ alŭ 3-lea:	
20½ fălcĭ arătură a 1 ½ galb. fălcea	30
7 — arătura a 1 galben fălcea	7
3 — imașu a 24 leĭ falcea	2
30½ fălcĭ peste tot fac	44
Venitul cârciumeĭ	15
Venitul livedeĭ	1
Peste tot galbenĭ	60

Acestĭ șése-ḑecĭ galbenĭ este un venit înduoit maĭ mare de câtŭ acel ce are astăḑĭ Statul de la acéstă moșiă.

Nova Seliṭa a monastireĭ Mogoșescĭ. — Acéstă parte de moșiă megiașe cu partea descrisă maĭ sus ce a secularizat'o Statul de la monastirea Agaftonuluĭ, se cultivă de către un om al caseĭ Holbănescilor, căruĭa ĭ-aŭ dat'o spre a se folosi de dênsa pe viață.

Tótă averea monastireĭ Mogoșesci se stepănesce astăḑĭ de fraṭiĭ Iorgu și Grigorie Holban.

Maĭ 'nainte moșiele monastireĭ Mogoșesci se daŭ în arendă de la Mitropolia din Iașĭ prin licitaṭiune. Domniĭ Hol-

ban se presentaŭ la licitaţiune şi luaŭ moşiele, pe care apoĭ le sub arendaŭ folosinduse de diferinţa preţuluĭ: ast-fel eĭ luară uă dată moşia Pilipăuţiĭ cu 900 galbenĭ şi o subarendară cu 1400 galbenĭ, eĭ luară moşia Siuihău cu 600 galbenĭ, şi o subarendară cu 900 galbenĭ. Acum de cât-va timp îusă nu maĭ iaŭ în arendă moşiele acestea, ci le stepânesc ca proprietarĭ, sub cuvênt că ar fi moştenitorĭ aĭ călugăruluĭ Sava Holban, éră moşia Nova Seliţa o aŭ şi înstreinat'o, ca să dicem aşa e în favorul uneĭ sluge a caseĭ lor. Averea călugăruluĭ remâne la monastirea unde s'a călugărit şi a murit. Călugărulŭ Sava Holban a lăsat averea sea monastireĭ Mogoşesci, fondată de dênsul. Monastirea Mogoşesci ca tóte monastirile pământene aŭ fost sub privegherea şi îngrijirea Mitropolieĭ Moldavieĭ. După secularisare însă, monastirea Mogoşesci în loc să fie intrată în domenurile Statuluĭ a remas de moscenire domnilor Iorgu şi Grigorie Holban, ca şi când călugărul călugărit uă dată nu s'ar fi lepădat de lume şi de tóte aleeĭ. Monastirea Mogoşesci, afară de Nova Seliţa are şi alte moşiĭ, ale cărora pădurĭ sunt trecute între pădurile Statuluĭ, éră moşiele aŭ remasŭ ne trecute şi a cărora uscăturĭ se strîngŭ de nisce particularĭ, în contra actuluĭ de daniă.

Monastirea Mogoşesci. — Acéstă monastire se află situată într'uă înfundătură pitorésca de dêlurĭ, unde a ţidit'o din temelie, la 1818, lêngă satul Mogoşesci, călugărulŭ Sava Holban, care 'i-a şi dat tótă averea sea, ce se sue la 4000 galbenĭ pe aŭ.

La acéstă monastire se află superior archimandritulŭ Teoctiste Crupenschi, numit încă de la 1851 de către mitropolitul Moldavieĭ Sofronie Miclescu.

La monastire se află 22 călugărĭ afară de fraţĭ, cari sunt ocupaţĭ cu serviciul bisericeĭ.

Lêngă monastire se află 12 pogóne de viă, care, de şi locul este ridicat si temperatura rece, dă un vin care câte uă dată se întêmplă să fie bun, cel maĭ adesea orĭ însă este acru.

Împrejurul monastirei se află livedi întinse cu tot felul de pomi roditori și mai cu sémă pruni, care, când rodesc dau róde ce se prefac parte în rachiŭ și parte în perge uscate.

În livedile din prejurul monastirei se vĕd mai multe prisecĭ, atât ale călugărilor cât și ale monastirei. Ŭă prisécă se compune din 50 pênĕ la 80 de știubeĭ. Știubeile se vênd ca și oile, de la 30 leĭ pênĕ la 50 leĭ unul. Un stup póte să dea 2 pênĕ la 3 roĭ, după cum este timpul de favorabil albinelor.

Lêngă monastire se face uă cultură frumósă de sórea sórelui pentru a se scóte oloiŭ, asemenea și de hăldaŭ precum și vr'o 10 falcĭ de hanus, una din cele mai lucrative plante.

Impregiurul acestei Monastirĭ se află ca la 200 fălcĭ de pădure împărțită în 40 de parchete din carĭ nu se tae de cât ca la 100 stînjenĭ lemne de foc pentru trebuința Monastirei. Parte de pădure însă din préjma Monastirĭi se cruță cu multă îngrijire și este alcătuită din arborĭ seculari. In pădure esenciile domnitóre sunt stejarul și fagul.

Casele locuitorilor sunt clădite împregiurul Monastirei. Locuitorĭi s'aŭ împroprietărit pe două treimĭ a le moșiĭ. Moșia a remasŭ cu 70 de fălcĭ pământ cultivabile.

Natura pământuluĭ este pe délurĭ nesiposŭ și pe văĭ cleosŭ, negru și fertile. In acestĭ pamêntĭ de pădure se cultivă mai cu preferință porumbulŭ. O fălcie de pamêntŭ raportă de la 10 pênĕ la 15 merțe de popușoĭ și merge câte o dată și pênĕ la 20.

Arenda anuală a pamêntuluĭ de aratŭ se plătesce 40 de leĭ falcea, a imașuluĭ 20—30, și a fênețuluĭ 80—160 leĭ.

Valórea fonciară a pamêntuluĭ se socóte de la 15—25 galbenĭ falcea cu padure cu totŭ. In acéstă parte a loculuĭ, pamêntulŭ orĭ câtŭ arŭ fi de inferióră calitatea luĭ, are unŭ preciŭ ridicatŭ din causa populațiuneĭ care este désă.

Pilipăuții. — Pilipăuții, proprietate a Monastirei Mogosescĭ, se află pe malu Prutuluĭ la unŭ cuartŭ de óră de

Herța, avându o întindere de 1500 fălci din care 210 sunt în padure și 1290 în pamêntŭ liberŭ.

Hotarele moșiĭ sunt: la resăritŭ Orofetiana a luĭ Costache Frunzete, la amiadă-di Movila Herțanuluĭ, la apusŭ molnița luĭ Chiriacŭ și la médă nópte Prutulŭ.

Pădurea dupe moșia Pilipăuțiĭ are o întindere de 210 fălcĭ din carĭ 160 fălcĭ padure mare compusă din fagŭ, carpenŭ și plop și 50 de fălcĭ pădure mică. Pădure mare și mică este împărțită în 40 de parchetuĭ de câte 4 fălcĭ în parchetŭ din care se tae pe totŭ anulŭ, câte unulŭ. O falce de pădure se vinde cu 40 de galbenĭ.

Satul Pilipăuțiĭ se compune din douĕ cotune: Delenĭ pe malul Herțiĭ despre padure și Lunca pe malul Prutuluĭ; în aceste sate sunt douĕ biserecĭ, magaziĭ, case pentru esplótare și treĭ cărciume care ămblaŭ maĭ nainte de legea rurală cu 200 de galbenĭ pe anŭ; acumŭ însă se daŭ cu 120 de galbenĭ.

Pe Prutŭ sunt șépte morĭ străine care plătescŭ proprietățĭ câte 2 galbenĭ pe una, măcinândŭ și 30 merțe de popușoĭ pe di, cea-ce face încă câte 1 galbeu pe an.

Locuitoriĭ s'aŭ înproprietărit, dândulise

33 fălcĭ în vatra satuluĭ
25 „ pentru preoțĭ
651 „ țérină fónéța și imașŭ la 225 de ómenĭ
715 „ Peste tot date locuitorilor
576 „ aŭ remas pe séma proprietățiĭ

Pentru pămêntul dat locuitorilor proprietatea are a priimi 199,54 leĭ;

Moșia ămbla în arendă cu 900 galbenĭ: și cu tóte aceste ea făcea 1950 galbenĭ. Arendașulŭ era D-nu Iorgu Holban care acum s'a constituitŭ proprietarŭ alŭ acesteĭ moșiĭ monastirescĭ.

Pămêntulŭ moșiĭ este năsiposŭ și ușorŭ. In anulŭ acesta, din causă de neînțelegere între fraț̆ĭ, moșia a remasŭ necultivată, avêud numaĭ 70 fălcĭ de popușoĭ, 50 secară, 20 de orzŭ și 40 de ovĕzŭ.

Estimațiunea a venitului actuale a moșiei se póte face în chipulŭ urmĕtoriŭ:

Pentru 400 fălci arătură a 1 galben falcea . . .	400
„ 176 fălci fĕnațiŭ a 3 galb. falcea . . .	528
„ cârciume	120
„ Uiumulŭ morilorŭ.	21
Peste tot venitul se sue la galbenĭ	1069

Acareturile ce se găsescŭ pe acéstă moșie potŭ să aibă uă valóre de maĭ bine de 500 galbenĭ.

Unŭ parchetŭ de pădure (4 fălci) póte să se vĕndă cu 100 galbenĭ.

Sinihăulŭ. Sinihăul este o proprietate a monastirei Mogoșesci, care se stăpânesce de d. Grigorie Holban. Sinihăulŭ se hotărasce la médă-nópte cu apa Prutuluĭ, la apus cu Mamornița saŭ răzĕșiele luĭ A. Budacheschi și Iordache Stroiciu, la amédă-di cu Godinescĭ Tufesculuĭ, la rĕsăritŭ cu Herța și moșiile răzĕșescĭ Sinihău luĭ Rozen și N. Holban.

Întinderea moșieĭ Sinihău este de 1000 fălcĭ, fără pădure care este 80 fălcĭ.

În cotul moșieĭ, despre médă-nópte, se află răzĕșia luĭ Stefanovicĭ ce merge pĕuĕ în Prutŭ cu uă întindere de 200 fălcĭ.

Pădurea este împărțită în 40 de parchete de câte 2 fălcĭ fie-care. Pe totŭ anulŭ se tae câte unŭ parchet, scoțêndu-se din elŭ 80 stênjenĭ de lemne, care se vêndŭ pe locŭ cu câte 2 galbenĭ s'ênjinulŭ. Scăzêndu-se cheltuéla tăereĭ, 2 leĭ și jumĕtate de stênjinŭ, rĕmânŭ 70 leĭ cea ce face aprópe 180 galbenĭ de parchetŭ saŭ 80 galbenĭ de falce. Esenciele domnitóre în pădure sunt frasinulŭ, fagulŭ și carpenul; însă frasenul este acel care coprinde partea cea maĭ întinsă. Pênĕ acum s'aŭ tăĕt din pădure 7 parcheturĭ. Tăeturile sunt oprite, pădurea crésce fórte bine. La tăere s'a lăsatŭ câte un semincer de fie-care prăjinŭ.

Pe moșie se află 180 de locuitorĭ cărora s'aŭ datŭ pămên-

tulŭ cerutŭ de legea rurală, rĕmâindŭ pe sĕma proprietăţeĭ 520 fălcĭ. afară de pădure.

Acestŭ pământŭ este întrebuinţatŭ:

În ţérină, 370 fălcĭ.

În fónéţŭ, 150 „

Peste tot. . . 520 „

Pământulŭ este de treĭ felurĭ: pe şesŭ cleiosŭ ca la 150 fălcĭ, despre pădure nĕsiposŭ ca la 100 fălcĭ şi restulŭ amestecatŭ. Pământulŭ celŭ cleiosŭ este celŭ maĭ roditorŭ, cel-alt este de o calitate inferióri.

Domnulŭ Grigore Holban sploatézŭ pământulŭ sĕmănând 110 fălcĭ popuşoiŭ, 60 grâŭ, 35 secară, 35 ordŭ, 25 ovĕsŭ. Când se facŭ pânele se scóte din o falce 15 merţe popuşoiŭ, 6 merţe grâŭ, 7—8 secară, 15—16 ordŭ, 18—20 ovĕzŭ. S'a cositŭ în anulŭ acesta secetosŭ 130 fălcĭ şi s'aŭ făcutŭ 25 de stoguri, érba fiind fórte próstă. Cu tóte acestea preciulŭ uneĭ fălcĭ de fónéţŭ este de 2 galbenĭ şi de ţérină 1 galben.

Acareturile sunt fórte bune pe moşiă, cârciumile sunt date în arendă cu 130 galbenĭ.

Estimaţiunea anuale a venituluĭ acesteĭ moşiĭ, din punctulŭ de vedere alŭ unuĭ proprietarŭ ce arŭ da-o în arendă, se póte face în chipulŭ următor:

Pentru 370 fălcĭ ţérină a 1 galbenŭ falcea	370
„ 150 „ fónéţŭ a 2 „ „	300
Venitul cârciumeĭ	130
Peste totŭ galbenĭ. .	800

Plasa Berhometele.

Verpulea. Verpulea, a monastireĭ Buhalniţa, se află situată pe malulŭ Siretuluĭ în capĕtulŭ celŭ maĭ din fundŭ alŭ ţĕreĭ despre graniţa Bucovineĭ.

Hotarele acesteĭ moşiĭ sunt: Siretulŭ ce formézŭ graniţa Bucovineĭ. de la vale pe cóstă, împrejurŭ pe darea dĕluluĭ despre târgulŭ Siretuluĭ, şanţulŭ graniţeĭ care trece chiar pe lângă casele sătenilorŭ şi apoĭ şanţulŭ şi în fine érăşĭ Siretulŭ, megieşindu-se cu Grămesci şi Rudesci.

Întinderea moșiei Verpolea este 275 fălci în care sunt vre-o 25 fălci de pădure cu zăvóe cu tot.

Din josŭ spre Grămescĭ s'află 18 fălci de pădure mare, cu stejarŭ mai multŭ de câtŭ alte esenciĭ forestiere, împărțită în parcheturĭ de câte 50 prăjinĭ unulŭ și din care s'a tăétŭ câte-va. Alăturĭ și în vale cu acéstă pădure să întinde pe șesulŭ Siretuluĭ ca vre o 10 fălci zăvóe de sălciĭ pîntre fŏnațŭ și țérinile proprietărescĭ.

În fundulŭ moșiei despre granița Bucovineĭ, se află ca vre 2 fălci pădure tăétă, crescută acum la parĭ și nuele carĭ se strica de ómeniĭ din satulŭ Bucovineĭ Neguștina.

Satul moșiei Verpulea este împrăștiat pe cósta délului de la Siretŭ. Numĕrulŭ locuitorilorŭ din satŭ se sue la 45 familiĭ.

Pămêntulŭ moșiei este despre rĕsăritŭ nĕsiposŭ și negru, cel dimprejurul satuluĭ pe constișă este alb, săracŭ și bunŭ numaĭ de hrișcă.

Ómeniĭ însă nu obicĭnuescŭ a îngrășa pămêntulŭ cu gunoiŭ.

Împărțirea economică a pămêntuluĭ avea, maĭ înainte de aplicarea legeĭ rurale, o întindere maĭ mare de câtŭ aceea ce a rĕmasŭ astădĭ. Pămêntulŭ proprietățeĭ s'a îngustatŭ cu vre-uă 20 fălci ce s'aŭ datŭ locuitorilorŭ peste acela ce'lŭ avea maĭ înainte, spre a li se complecta pămêntulŭ după lege. Împrejurul satuluĭ s'a tras brazda vetreĭ luĭ, apropiindu-se cu dêsa pênĕ în casele ómenilorŭ și mergênd pênĕ în șanțulŭ graniței țĕreĭ, care formézĕ acum și șanțulŭ vetreĭ satuluĭ. Totŭ pămêntulŭ din vale și de pe șesulŭ Siretuluĭ a rĕmasŭ proprietaricescŭ scoțêndu-se de aicea locuitoriĭ cărora li s'aŭ datŭ pĕmênturĭ pe délŭ unde aŭ maĭ rĕmasŭ și pentru proprietate. Întinderea pămêntuluĭ proprietaricescŭ se sue la 100 fălci cu fŏnațŭ și țérină. Fŏnațulŭ este pe șesulŭ Siretuluĭ.

Semănătura arendașuluĭ actuale consistă în 40 fălci hrișcă, în 20 ovĕzŭ și 20 popușoĭ.

Arenda pămêntuluĭ cultivababile sĕ sue pênĕ la 1 și ju-

mĕtate galbenĭ pe anŭ falcea, ĕră fŏnaţulŭ de la 3 pênĕ la 4 galbenĭ.

Cărciuma sădă pe an pêuĕ la 80 galbenĭ.

Estimaţiunea venitului moşieĭ se póte face în chipulŭ următorŭ:

Pentru 80 fălcĭ ţĕrină a 1 ½ galbenĭ falcea . . .	120
Pentru 20 fălcĭ fŏnaţŭ a 3 — — . . .	60
Venitul cărciumiĭ	80
Peste tot galbenĭ pe an , ...	260

Afară de acestŭ venitŭ arendaşulŭ splótéză şi o carieră de varŭ. Elŭ scóte pétra din pămêntŭ o arde cu lemne cu unŭ galbenŭ cumpĕratŭ stĕnjinulŭ şi varulŭ ce scóte îlŭ vinde dusŭ la Mihăilenĭ de la 10—14 leĭ merţa. Dintr'o grópă de varŭ ese de la 40—50 merţe de varŭ. În anulŭ acesta, arendaşulŭ a avutŭ cinĕĭ gropĭ de varŭ care 'i-aŭ adusŭ 2500 de leĭ. Folosulŭ din varŭ este celŭ maĭ sigurŭ ce'lŭ are arendaşulŭ.

Bălinescĭ. De la Verpule pênĕ la Bălinescĭ care sĕ află pe malulŭ Siretuluĭ, nu este maĭ multŭ de cătŭ o oră. In vatra satuluĭ Bălinescĭ se află biserica zidită de logofătulŭ Ión Tăutu la anulŭ 7775 cu hramulŭ Sântuluĭ Nicolae. În întrulŭ bisericeĭ se află îngropatŭ Ión Tăutu cu femeea şi copiiĭ sĕĭ şi cu duoĭ copiĭ morţĭ în resbóie, după cum se citesce pe petrile mormîntale, în numĕrŭ de 10. Pe părĕtele de la mijlocŭlŭ bisericeĭ să află portretulŭ logofătuluĭ Tăutu, a femeeĭ sĕle şi a copiilorŭ seĭ.

Moşia Bălinescĭ a trebuitŭ să fie fostŭ fórte mare judecându după ţinterimul bisericeĭ; astădĭ însĕ ea este redusă la o întindere de 575 fălcĭ.

Hotarele Bălinescilorŭ sunt despre resăritŭ Siretulŭ care formă şi graniţa ţereĭ, despre apusŭ Botoşniţa şi Grămesciĭ, despre médă-dĭ şanţulŭ din culmea délului care formă graniţa ţereĭ, despre médă-nópte parte de Bălinescĭ ce se stăpânesce de Iordache Ciomârtan.

Pe Bălinescĭ şi în partea despre graniţa Bucovineĭ să află 162 fălcĭ pădure, împărţită în 40 de parchete de câte 4

fălcĭ, 50 prăjinĭ parchetulŭ, afară de o dumbravă ca de 60 de fălcĭ care nu este parchetată şi în care se află fŏnéţă p'între copacĭ.

Dumbrava este de stejarŭ prea frumoşĭ şi de alunişŭ în marginea despre ţérină. În pădurea parchetată esencia domnitóre este fagulŭ, după dênsulŭ vine plopulŭ şi carpenulŭ, ulmulŭ şi stejarulŭ sunt rarĭ.

Mai tótă pădurea este tăétă. Tăetura cea mai veche este deja ridicată. În mijlocŭlŭ pădurei, însă, aŭ fostŭ unŭ imaşŭ din a căruia pricină crescerea pădurei s'aŭ împedecat; de unŭ anŭ însĕ vitele nu mai umblă în pădure. Sunt ca la 10 parcheturĭ de pădure netăétă. Dintr'unŭ parchetŭ de aceste póte să easă pênĕ la 200 de stînjînĭ, şi unŭ stînjenŭ de lemne să plătesce 5 leĭ de tăétŭ, 14—40 leĭ de transport la Mihăilenĭ şi cu tóte aceste totŭ easă unŭ galbenŭ venitŭ curatŭ, ceea ce ridică venitulŭ uneĭ fălcĭ de pădure de la 30—40 de galbenĭ.

Parchetele No. 1, 2, 3, 4 şi 5, ce s'aŭ tăiatŭ aŭ datŭ şi furcĭ de stejarŭ care se vêndŭ câte 5 leĭ una. Tótă dumbrava se póte splóta în furcĭ de aceste şi în alte lemne de trebuinţă.

Pămêntulŭ Bălinescilorŭ este de diferite naturĭ după posiţiunea luĭ. În şesulŭ Siretuluĭ sunt 30 fălcĭ de ţérină în care numaĭ popuşoĭ se póte sĕmĕna, fiindŭ că alte producte buicescŭ din pricina fertilităţeĭ ceĭ marĭ a pămêntuluĭ. Locurile de sub pădure unde sunt fŏnaţele sunt mai pucinŭ fertile de câtŭ acele din şesŭ. Pămênturile de ţérină sunt pe podişŭ despre vatra satuluĭ. Natura lorŭ este nisipósă pe mai multe locurĭ uegre şi mai alesŭ în văĭ, pe déluri însĕ este albŭ.

Întinderea totală ce a rĕmas pe séma proprietăţeĭ, după aplicarea legiĭ rurale, se sue la suma de 200 de fălcĭ din care cea mai mare parte este de cualitate bună. Fŏnaţile se daŭ cu arendă de la 7—10 galbenĭ falcea, ţérinile din şesulŭ Siretuluĭ să sue pênĕ la 4 galbenĭ falcea.

Estimațiunea pămêntuluĭ Bălinescilorŭ după diferitele luĭ cualităț̦ĭ se póte face în chipulŭ următorŭ:

10	fălcĭ fŏnaț̦ŭ la Siretŭ a 6 galbenĭ falcea.....	60
30	„ ț̦erină la Siret a 3 galbenĭ falcea.....	90
70	„ fŏnaț̦ŭ la pădure a 4 galbenĭ falcea.....	280
50	„ ț̦erină la podiș a 2 galbenĭ falcea	100
40	„ idem a jumĕtate galbenŭ falcea.....	40
200	Venitul a duoĕ cârciumĭ.....	100
	Peste totŭ galbenĭ.....	670

Și cu tóte aceste moșia s'a datŭ în arendă numaĭ cu 349 galbenĭ jidovuluĭ Herșcu din Salcĭ.

În pădurea de la Bălinescĭ să află pétră de varŭ care nu se splótéză; însă splótându-se arŭ putea aduce unŭ folosŭ mare proprietăț̦eĭ, maĭ alesŭ că pe lângă carieră se află și lemnele trebuitóre pentru arsulŭ petreĭ.

Zamostia. — Moșia Zamostia (a Monastireĭ Rĕșca), se află la jumĕtate óră de Bălinescĭ, totŭ pe malulŭ Siretuluĭ.

Hotarele Zamostieĭ sunt despre resăritŭ Zvoriștea și Talpa; despre méḑă-ḑi șanțulŭ de graniț̦ă a Bucovineĭ, despre apus Rușiĭ luĭ Chiriacŭ și Ciomărtan și despre méḑă-nópte cotulŭ Siretuluĭ care formézĕ graniț̦a despre Bucovina.

Întinderea moșieĭ Zamostia este de 1800 fălcĭ. parte în lunca Siretuluĭ de cea maĭ mare fertilitate și parte pe podișulŭ dintre Siretŭ și zarea dealuluĭ unde este graniț̦a Bucovineĭ cu pămêntulŭ de diferite cualităț̦ĭ.

Intinderea pămêntuluĭ Zamostia este parte liberă și parte acoperită cu pădure.

Pădurea se află în lunca Siretuluĭ și pe dealulŭ despre graniț̦a Bucovineĭ. Tótă pădurea din luncă și din dealŭ este împărț̦ită în 40 de parcheturĭ de câte 17 și jumĕtate, 18 și 19 fălcĭ în parchet. Dintre aceste parcheturĭ sunt tăéte pĕnĕ acumŭ 20, din care 10 în luncă și 10 la dealŭ. Tăiatulŭ pădureĭ s'a urmatŭ regulatŭ de la No. 1 pĕnĕ la 20. În tóte tăeturile s'aŭ opritŭ semincerĭ câte unulŭ la prăjină și care s'aŭ făcutŭ fórte frumoșĭ. Tăetura aŭ crescut bine, atâtŭ

la lunca despre Zvorisce câtŭ și la délu despre granița Bucovinei și a ajunsŭ a avea întrênsa lemne de trebuință, precumŭ costoróve și altele.

Tăeturile cele mai de curêndŭ nu s'aŭ răritŭ, din care pricină crescerea pădurei tânjesce și desimea se ocupă fără de nici unŭ folosŭ. Tăetura a crescutŭ fórte désă, din care pricină se opăresce în crescerea ei și se usucă. Ar trebui rărită celŭ pucinŭ cele din urmă 5 parcheturi, din care s'arŭ scóte celŭ pucinŭ 400 de care de parĭ și nuele, carĭ s'arŭ putea vinde cu 4 leĭ unulŭ, ceea ce arŭ da unŭ venitŭ de 50 galbenĭ de parchetŭ. Nu este trebuință a se face vre o cheltuială pentru acestŭ venitŭ; câcĭ cine are trebuință de parĭ și nuele plătesce jugăritulŭ. Privigherea însĕ ca să nu se prea rărescă pădurea arŭ trebui să fiă forte mare.

În parcheturile rĕmase netăéte la lunca se vĕdŭ stejarĭ, frasinĭ și ulmĭ de o mare frumusețe. Aceștia sunt copacĭ seculari fórte 'naltĭ și groșĭ. Unŭ stejarŭ se vinde și pe locŭ cu 20 de leĭ. Esencia domnitóre în lunca este stejarulŭ și după dînsulŭ vine ulmulŭ. La dealŭ însă domnesce fagulŭ și după dînsulŭ plopulŭ, carpenulŭ și stejarulŭ sunt în numĕrŭ micŭ.

Din parcheturile tăete la délŭ s'aŭ scosŭ lemne de focŭ și lemne de trebuință. Numĕrulŭ stînjinilorŭ de lemne ce eso dintr'unŭ parchetŭ se sue de la 600—800. Cea mai mare parte din acestе lemne se ardŭ la varnița dupe moșiă. Stânjinĭ se vêndŭ și în pădure cu 40 de leĭ unulŭ. Scăděndŭ tăcatulŭ unuĭ stînjinŭ remâne unŭ galbenŭ folosŭ curatŭ, ceea ce face 40 de galbenĭ venitŭ de la uă falce de pădure la délŭ. În luncă însă acestŭ venitŭ este și mai mare; fiindŭ că din trênsa se scóte mai mult lemne de trebuință de câtŭ de focŭ.

În pădurea de la luncă sunt poenĭ marĭ în carĭ se facŭ ogóre și fŏnațe. La socotéla parchetelorŭ s'aŭ scăděutŭ poenele și locurile cultivabile din ele.

Zăvóele de la luncă nu sunt intrate în socotéla parchetŏ-

lorŭ. În zăvóe sunt răchiţĭ gróse şi bĕtrâne care trebuescŭ sploatate, fiind că aşa cumŭ staŭ astădĭ se perde venitulŭ lor.

În pădurea de la délŭ se găsesce pétră de varŭ care s'a şi sploatatŭ de către arendaşulŭ eşitŭ. Socotéla sploatăreĭ carieriĭ de varŭ este acésta: pentru facerea cuptoruluĭ, strênsulŭ pietriĭ, arsulŭ eĭ cu lemnele din pădure şi scosul varuluĭ se plătesce câte unŭ leŭ de merţă. Într'uă grópă se póte face pênĕ la 50 merţe de varŭ, pentru care se cheltuesce 50 de leĭ cu lucrulŭ ómenilorŭ şi 80 de leĭ cu arsulŭ a duoĭ stânjinĭ de lemne, adică peste totŭ 130 de leĭ, séŭ duoĭ leĭ şi jumĕtate de merţă. Se plătescŭ 60 de par. transportulŭ uneĭ merţe de varŭ la Mihăileni, cea ce urcă preţulŭ de producere a uneĭ merţe de varŭ la 4 leĭ. Varulŭ se vinde cu 14 leĭ celŭ pucinŭ merţa, şi lasă astfelŭ unŭ beneficiŭ de 10 leĭ la merţă saŭ de 500 de leĭ de grópă.

Pămêntulŭ cultivabilŭ alŭ moşieĭ Zamostia începe de la luncă, unde se află cea maĭ mare parte şi de cea maĭ bună cualitate şi merge împregiurulŭ satuluĭ lêngă care s'aŭ datŭ pămêntŭ locuitorilorŭ pênĕ în hotarulŭ Ruşiĭ luĭ Chiriac, unde se află şi vre uă 60 fălcĭ de imaşŭ. Natura acestuĭ pămêntŭ este în luncă nesipos şi negru, éră pe délŭ cleiosŭ, albŭ şi pucinŭ roditorŭ. Întinderea pămêntuluĭ remasŭ pe séma propeietăţeĭ se sue la:

100 fălcĭ fŏnaţŭ în luncă.
400 — ţérină în luncă.
50 — spre hotarulŭ Zvoriscĕĭ.
60 — la délŭ la humărie.

Preciulŭ arendăreĭ anuale acestuĭ pămêntŭ este celŭ pucinŭ 4 galbenĭ falcea de fŏnéţŭ în luncă, 2 galbenĭ falcea de ţérină în luncă şi restulŭ 1 galben falcea.

Cu aceste preciurĭ estimându arenda anuale a pămêntuluĭ, avemŭ:

400	galbenĭ	de la 100 fălcĭ a 4 galb. falcea.
800	—	pentru 400 fălcĭ ţérină a duoĭ galbenĭ falcea..
100	—	pentru pămêntulŭ de la Zvorisce şi humărie.
450	—	venitulŭ de la 4 cârciume şi 4 morisce.
200	—	venitulŭ cu care se dă în chirie velniţa.
1,960	—	

Venitulŭ moşieĭ se sue la 1,960 galbenĭ, cu tóte aceste elŭ s'a datŭ locuitorilorŭ în arendă cu 1,001 galbenĭ.

Moşia ămbla maĭ înainte de legea rurală cu 2,700 de galb.

Legea rurală s'a aplicatŭ la Zamostia dându-se locuitorilorŭ :

43	fălcĭ	vatra satuluĭ
24	—	pentru preoţĭ.
6	—	la ceĭ cu casele numaĭ.
27	—	la 5 ómenĭ cu 4 boĭ.
416	—	la ómenĭ cu 2 boĭ.
320	—	la pălmaşĭ.
800	fălcĭ	peste tot.

Suma despăgubireĭ este de 231,498 de leĭ.

Locuitoriĭ presentându-se la licitaţiune, după ce s'aŭ aplicat legea rurală, o aŭ luat în arendă cu 1,001 galbenĭ înlăturându pe fostulŭ arendaşŭ prin darea venituluĭ veluiţuĭ pe unŭ anŭ. Eĭ aŭ sub-arendatŭ moşia cu 1,201 galbenĭ, dându-o d-luĭ Teodor Pisoschi, membru trib. de Dorohoiŭ, unde s'aŭ făcutŭ licitaţiunea. Afară de 200 galbenĭ ce aŭ dobêndit'o locuitoriĭ maĭ multŭ peste arenda ce aŭ datŭ Statuluĭ, eĭ aŭ dobênditŭ şi tóte prisósele ce le aveaŭ maĭ înainte şi care se sue la 100 de fălcĭ, aŭ maĭ dobênditŭ încă şi 80 de fălcĭ din pămênturile proprietăriceseĭ, adecă peste tot 180 de fălcĭ care aŭ uă valóre de arendă anuală de 560 galbenĭ, ceea ce rĕdică sub-arendarea la 1761 galbenĭ.

Toţĭ locuitoriĭ nu aŭ pămênturĭ de prisosŭ ci numaĭ ceĭ avuţĭ; şi cu tóte aceste avuţiĭ tratându sub-arendarea moşieĭ aŭ îndatoritŭ cu lucru către arendaşŭ pe toţĭ ceĭ-laltĭ locui-

torĭ carĭ sunt cea maĭ mare parte săracĭ și fără prisóse. Acéstă este uă împilare ce fac locuitoriĭ ceĭ avuțĭ celor săracĭ.

Sub-arendându-se moșia D-luĭ Teodor Pisoschi, toțĭ locuitoriĭ s'aŭ îndatoratŭ a'ĭ face fie care câte 10 prăjinĭ de prășilă, 50 fălcĭ de arătură, treĭ ḑile de lucru și unŭ transportŭ la Mihaileni de 10 merțe de bucate.

Acéstă muncă evalnéză:

Ceĭ 10 leĭ pentru cele 10 prăjinĭ de prașilă care de la 300 de ómenĭ fac leĭ	3,000
Cele 50 fălcĭ de arătură a 30 fălcĭ	1,800
Transportulŭ a 900 merțe, facŭ	2,000
Cele 3 ḑile de lucru, a 2 leĭ facŭ	1.900
Peste tot munca dată arendașuluĭ face	8,700

saŭ 250 galbenĭ,

Cu acéstă muncă sporirea arendiĭ moșieĭ de la 1,001 la 1,201 galbenĭ, este ilusorie, locuitoriĭ luându moșia nu se folosescŭ de câtŭ cu prisósele de care se bucură numaĭ ceĭ avuțĭ dintre dênșiĭ.

În facia acestorŭ fapte carĭ nu sunt alta de câtŭ nisce fraude uneltite contra Tesaurului publicŭ, fie-cine vine la idee că déca este să se dea în arendă moșiele Statuluĭ către locuitorĭ, apoĭ pentru ca în adevĕrŭ să se folosésca locuitoriĭ, arŭ fi de doritŭ în interesulŭ lorŭ chiarŭ a se introduce în contracte clausa că locuitoriĭ ce iaŭ moșiile Statuluĭ în arendă nu sunt liberĭ a le sub-arenda la alțiĭ ca astŭ-felŭ să nu se întêmple la alte moșiĭ acea ce vedemŭ la Zamostia, adică pagubă pentru Tesaurŭ și împilare pentru locuitoriĭ ceĭ săracĭ.

Adâncată. Adâncată, este situată într'uă înfundătură de déluri, avêndŭ făcutŭ satulŭ de 230 de familiĭ într'uă hărtópă.

Tótă moșia Adâncata a fostŭ acoperită cu pădure în care ómenĭ aŭ făcutŭ curăturĭ, ast-felŭ câtŭ acumŭ moșia acésta se găsesce cu pămêntŭ liberŭ de pădure și cu pămênturĭ încă cu pădure.

Hotarele Adâncateĭ sunt încurcate și amestecate cu ale Mitoculuĭ, o moșie cumpărată de arhimandritulŭ Sofronie ce stăpânea în numele St. Munte moșia Adâncata. Mitoculŭ

cumpĕratŭ de călugărŭ era amestecatŭ în hotarele de pădure nu numaĭ cu Adâncata déră şi cu Burdujenĭ. Adâncata şi cu Burdujenĭ fiindŭ secularisate, Mitoculŭ aŭ remasŭ în mĭdloculŭ lorŭ nedespărţitŭ.

După spusa bĕtrânuluĭ Gavril Ţurcanu, hotarele din vechime ale Adâncateĭ erau fórte întinse. Maĭ nainte cumpĕrătórea Mitoculuĭ de către călugărĭ aŭ urmatŭ pricina de hotare între Mitocŭ şi Adâncata. Cu 35 de anĭ maĭ înainte călugărulŭ a făcutŭ o linie de hotare împregiurulŭ Adâncateĭ, despărţindu-o de Mitocŭ şi Zvoriste, ambe ale Principeluĭ Moruz. care maĭ pe urmă a vêndutŭ Mitoculŭ călugăruluĭ.

Linia trasă de călugărŭ purcede de la pétra Hulubescĭ şi merge în scursórea părĕuluĭ Humăria, de acolea merge la pétra pomilorŭ luĭ Andronicŭ. Acéstă desparte Mitoculŭ de Adâncata. De la pomiĭ luĭ Andronicŭ linia merge la Nurăiş de către Zvoristea. De la Nurăiş linia merge la movila şi pétra luĭ Nicodim. De la Nicodim la Olărenĭ, şi de acolea la podulŭ Epiĭ, unde este şi pétra, şi de acolea moşia merge în colţŭ lêngă moşia Lepădatuluĭ. După acea vine Valea Mare care desparte Adâncata de Hănţescĭ şi merge pênĕ la Mihorenĭ, unde este érăşĭ pétră. De acolo merge pênĕ în Terinca de către Hânţescĭ apoĭ la Tăutana Roşie, unde asemenea este pétră. De acolo moşia se megieşesce cu satulŭ Fetesciĭ a Păşcanuluĭ pênĕ în capĕtulŭ din josŭ a Adâncateĭ. De aicea hotarulŭ taie dreptŭ pe părĕŭ la podulŭ Călugăruluĭ despărţindŭ Adâncata de Burdujenĭ.

Pădurea vine din partea moşieĭ despre Mitoc, în lungulŭ moşieĭ de la o parte pênĕ la alta şi pênĕ in hotarulŭ Bucovineĭ. Pădurea este împărţită în 40 de parchete; însă nu este hotărîtă nicĭ de Mitoc, nicĭ de Burdujenĭ. Pădurea de pe aceste treĭ moşiĭ face unŭ singurŭ trupŭ parchetatŭ; fiind că Călugărulŭ, ce aŭ parchetat'o, stăpânea tus-trele aceste moşiĭ. Pădurea care arŭ cădea pe moşia Adâncata póte să aibă uă întindere ca de 360 fălcĭ. Maĭ bine de 200 de fălcĭ este pădurea mare în care domnesce mestécănul, dupe dên-

sulŭ vine fagulŭ și apoĭ stăjarul. Cea-altă pădure este mică și brăcuită. Pădurea s'a tăiatŭ pentru velnița de la Burdujenĭ; éră acumŭ de 3 anĭ nu se maĭ taie. Din pădurea tăiată se vindé și la ómenĭ lemne de focŭ câte 30 de leĭ stênjinul. Pădurea de mestécăn este mare. Se găsescŭ mestécănĭ de 4 palme de grosĭ împregiurŭ, fórte înalțĭ și drepțĭ ca luminarea. Din mestécănŭ se face butucĭ de roțĭ, oiștĭ, carâmbĭ și alte lemne de trebuință. Locuitoriĭ satelorŭ Adâncata, Mitoculŭ și Burdujenĭ facŭ stricăciune în pădure, cu tótă paza eĭ, fiindŭ că pădurea este întinsă și nu o păzescŭ de câtŭ treĭ pădurarĭ.

Pentru facerea gardului la monastirea Burdujenĭ s'a datŭ voe a se tăia parĭ și nuele ca la 30 stênjinĭ. S'aŭ datŭ voe a se tăia din tótă pădurea, ceea ce face ca intrând cu toporulŭ într'ênsa se face dîră și astŭ-felŭ nu se maĭ póte priveghea paza eĭ. Căcĭ pentru unŭ carŭ de parĭ și nuele ce se iea pentru trebuința monastireĭ se potŭ lua 10 și 20 de alte care fără a se putea cunósce dé ă sunt luate cu învoire séŭ cu furătură. Erau și parcheturĭ de curățitŭ și ar fi fostŭ bine ca să se curățe unulŭ, sĕ se scóță parĭ și nuelele trebuitóre și sĕ înlesnéscă și crescerea pădurĭ. Asemenea și pe moșia Adâncata se putea scóte parĭ și nuele din apĕrătura din țérină ca sĕ se curățe acelŭ cucégŭ și sĕ se înlesnéscă crescerea luĭ.

Délulŭ înaltŭ ce este acoperitŭ cu acéstă pădure desparte și apele, unele mergêndŭ sĕ se verse în Siretŭ și altele în Sucéva. Pe înălțimea cea maĭ mare a déluluĭ s'află, în partea despre Burdujenĭ și Mitocŭ, numaĭ pădure de mestécăn. Regiunea braduluĭ începe de aicea înainte și se vede în valea déluluĭ unde se află Monastirea Dragomirna, dincolo de șanțŭ o dumbravă de bradĭ fórte frumoșĭ. În acéstă regiune via și popușoi nu crescŭ bine.

În délul acoperitŭ cu pădure se află și pétră de ziditŭ (gresŭ compact). Scóterea petreĭ din pădure necesitéză facerea de gropĭ care pricinuescŭ perdere de copacĭ. Scóterea petreĭ din pădure era oprită maĭ înainte; acum însă s'a datŭ voe

ómenilorŭ a scóte pétră și din pădure și acésta aduce pagubă proprietățeĭ atât prin perdere de copacĭ și perderea venitului din poenĭ, cât și prin espunerea pădureĭ la prada ómenilorŭ ce lucrézŭ în ea.

Pétra ce se scóte din pădure este vêrtósă, este un gresŭ compact, ce se întrebuințéză la construcțiĭ și făcutul fôntânelorŭ. În délurile de la Adâncata nu se găsesce varŭ. Pétra ce se scóte aicĭ a făcutŭ pe locuitoriĭ din Adâncata fórte avuțĭ. Pétra se scóte făcêndu-se uă grópă de unŭ stênjinŭ și maĭ bine de adâncă unde dând de pétră se sfarămă cu bómbe de ferŭ și se scóte afară bucățile. Arendașul ce scóte pétra plătesce câte 4 și jumétate leĭ de picior, adică de scosulŭ de treĭ care de pétră. Transportulŭ petreĭ se face la Botoșanĭ, plătindu-se câte 8 leĭ carulŭ. Distanța de aice pênĕ la Botoșanĭ este o poștiă și jumétate. Dreptul de a scóte pétra este dată în arendă de către arendașŭ unuĭ jidovŭ cu 280 galbenĭ pe anŭ dimpreună cu cârciuma și vre uă 20 de fălcĭ de pământ.

Pământulŭ cultivatŭ de arendașŭ este fórte bucățitŭ. Țérinile sunt:

20	fălcĭ	la livédă.
50	—	la Tăutana Roșie.
25	—	sub dumbravă.
18	—	la ariă.
25	—	la délulŭ Lipovanuluĭ.
9	—	Părlógele.
28	—	Midlocul Poeniĭ.
33	—	Fôntâna-Vacelor.
29	—	Anania Popiĭ.
229	—	peste totŭ.

Fônațulŭ se află:

La punte	5	fălcĭ
— Baltă	9	—
— Valórea Vișinuluĭ	10	—
În Gavan	12	—
În Grindĭ	6	—
Peste totŭ	42	—

Imașulŭ se află în Păreu-Roșu 25 fălcĭ. Totŭ pămêntulŭ proprietăricescŭ dupe moșia Adâncata se sue la 296 fălcĭ.

Moșia a fostŭ dată în arendă D-luĭ Stavri Patomanu de către arhimandritulŭ Sofronie cu 42,000 leĭ pe an.

Arendașulŭ secuestratŭ încă din anulŭ trecutŭ n'a pututŭ împlini câsciulŭ; unŭ restŭ de 5 000 de leĭ este remasŭ neplătitŭ, dimpreună cu câsciulŭ întregŭ alŭ anuluĭ acestuia. În anulŭ acesta arendașulŭ n'a pututŭ lucra moșia din pricină că n'aŭ avutŭ capitalŭ cu care să cumpere sĕmênță de tómnă. Se póte seměna 200 de fălcĭ pe moșiă, și se póte estima arenda uneĭ fălcĭ de țérină cu 2 galbenĭ. Remăindŭ însă pămêntulŭ nelucratŭ și dându-lŭ pentru păscutŭ la vite nu a adusŭ maĭ multŭ de 1 galbenŭ pe anŭ. În anulŭ acesta pămêntulŭ a fostŭ pășunatŭ de vite și aŭ reportatŭ 200 galbenĭ care adăogiță cu 230 de la cârciumă și pétră, facŭ 430 galbenĭ. Arendașulŭ are dreptŭ la o despăgubire de 300 de galbenĭ, peste totŭ 730 galbenĭ.

Moșia a fostŭ dată în arendă locuitorilorŭ, dupe aplicarea legeĭ rurale, cu 777 galbenĭ.

Arenda anuală a moșieĭ se póte estima ast-felŭ:

Pentru 220 fălcĭ țérină, a 2 galb. falcea . . .	458	galb.
Pentru 42 fălcĭ fónațŭ, a 3 galb. falcea . . .	126	—
Pentru 25 fălcĭ imașŭ, a 1 galbenŭ falcea . .	25	—
Pentru arendarea cârciumeĭ.	230	—
Peste tot galbenĭ	839	—

Cândescĭ. Acéstă moșie a Statuluĭ se află pe malulŭ stîngŭ alŭ Siretuluĭ, la uă jumĕtate oră de la Mihaileni, lêngă șosea.

Cândescĭ se hotărĕscŭ cu liniĭ despre Derța pênĕ la pétra de la Călinescĭ, de acolea linia coboră pe linia déluluĭ pe unŭ șanțŭ pênĕ la șosea, trece șoseaoa și mergêndŭ pe lêngă pétră dă în Molniță care este hotarulŭ moșieĭ și'a țĕreĭ despre Bucovina. Hotarulŭ urmézá cotiturile Moluițeĭ pênă aprópe de Rogojescĭ, unde dă în hotarulŭ Păreuluĭ Negru la pétra hotarŭ pusă acolo. De la Părîulŭ Negru ho-

tarulŭ merge pe la pétră de la vale de șosea și se sue la délŭ unde érăși este pétra și din acésta merge linia dréptă pênĕ la pétra hotarŭ despre Derțca.

Pădure nu este pe moșia Cândescĭ.

Moșia a fostŭ dată locuitorilor în arendă pe 3 anĭ și acum a luat'o érăși eĭ pe 5 anĭ cu câte 602 galbenĭ pe an. La licitațiune, locuitoriĭ aŭ avutŭ de concurentŭ pe D. Iosif Ohrinofski, pe care cunoscêndu'lŭ aŭ datŭ câtŭ aŭ pututŭ numaĭ ca se scape de dênsulŭ.

Pămêntulŭ moșieĭ are o întindere 770 fălcĭ, afară de șoseaoa care merge pe dênsa. Proprietatea stăpânesce 250 fălcĭ țérină și 50 de fălci de fŏnațŭ. Cârciuma dupe moșie aduce 150 galbenĭ pe anŭ.

Pămêntulŭ moșieĭ este prundosŭ și sterpŭ. Ómeniĭ séménă grâŭ, secară, ordŭ și popușoĭ. Cartofli se facŭ fórte bine în acestŭ pămêntŭ, de aceea maĭ toțĭ ómeniĭ séménă și în ogórele lor.

Moșia acésta a ămblatŭ în arendă maĭ 'nainte de legea ruralĕ cu 1,200 galbenĭ pe anŭ.

Voind a estima venitulŭ moșieĭ punemŭ:

375 galbenĭ pentru 250 fălcĭ țérină a $1\frac{1}{2}$ gal. falcea;
150 galbenĭ pentru 50 fălcĭ fŏnațŭ a 3 galb. —
150 „ venitulŭ cârciumeĭ.
675 galbenĭ venitulŭ anualŭ alŭ moșieĭ.

Plasa Prutul de sus.

Cordărenĭ și Șipotenĭ. Aceste duoĕ sate ale Statuluĭ sunt situate în frumósa vale a rîuluĭ Ibănésa. Celŭ dintêiŭ pe amênduoĕ părțile rîuluĭ și celŭ de alŭ duoilea numaĭ pe partea luĭ cea stângă. Unŭ satŭ este departe de altulŭ de unŭ cartŭ de oră; amênduoĕ însă formézŭ unŭ domenŭ ce aŭ fostŭ datŭ în arendă cu 1680 galbenĭ.

Intinderea moșieĭ Cordărenĭ și Șipotenĭ este 1580 fălcĭ, afară de 30 fălcĭ de pădure.

Moșia se hotărésce la apusŭ cu Livenĭ d-luĭ Sofian, la

amédă-di cu Dumenĭ, la rĕsăritŭ cu Gingióia Galuluĭ, la méđă-nópte cu Havărna.

Numĕrulŭ caselorŭ din Cordărenĭ este de 80, și din Șipotenĭ 75, de tóte 155 case cu 186 familiĭ. Pămêntulŭ ce s'aŭ datŭ ómenilorŭ după legea ruralĕ este de 551 fălcĭ.

Comisiunea de constatare aŭ datŭ aicĭ pămêntŭ și la ómenĭ streinĭ carĭ n'aŭ făcutŭ clacă și anume: la treĭ ómenĭ de la Gingióia, la treĭ de la Cordărenĭ Gafenculuĭ, la duoĭ de la Dumenĭ, la duoĭ de la Popenĭ, adică peste totŭ la 10 ómenĭ din care 8 pălmașĭ și 2 cu casele și grădina.

Arendașulŭ sémĕnă:

100	fălcĭ	popușoiŭ.
300	„	grâŭ.
70	„	ordŭ.
40	„	ovĕsŭ.
30	„	hanosŭ.
540	fălcĭ	țérină.
250	„	fŏnațŭ.
300	„	suhatŭ.
1090	fălcĭ.	

Estimațiunea venituluĭ moșieĭ se póte face în chipulŭ următorŭ:

Pentru 548	fălcĭ țérină	a 2	galbenĭ	falcea	1,080	galbenĭ.
„ 250	„ fŏnațŭ	a 3	„	„	850	„
„ 300	„ suhatŭ	a $\frac{1}{2}$	„	„	150	„
venitulŭ cârciumelorŭ					150	„
„ a cinci ézurĭ și duoĕ morĭ					40	„
Peste totŭ					2,179	galbenĭ.

Și cu tóte acestea moșia aŭ fostŭ dată în arendă numaĭ cu 805 galbenĭ.

De amŭ estima pămêntulŭ acestorŭ moșiĭ departe numaĭ 2 ore de Dorohoiŭ numaĭ cu unŭ galbenŭ falcea una cu alta, totușĭ câștiulŭ moșieĭ arŭ fi trebuitŭ să fie 1,200 galbenĭ. Așa cumŭ s'a datŭ în arendă nu s'aŭ dobênditŭ pe falce de câtŭ numaĭ jumĕtate galbenĭ, ceea ce face maĭ pucinŭ de ju-

mĕtate de preciulŭ cu care se daŭ pămênturile în arendă pe aiĕ.

Pădurea dupe moșie este parte spre Havârna ca 11 fălĕ, și parte spre Miclăușenĭ ca 22 fălĕ, cu pometŭ cu totŭ care coprinde celŭ pucinŭ 10 fălĕ de merĭ, perĭ, cireșĭ, persicĭ fórte mulțĭ și córne. Pădurea este tênĕră, are parĭ și nuele întrînsa. Esencia pădureĭ este stăjarulŭ. Pădurea este împărțită în parcheturĭ ce nu se taie și nicĭ sunt în stare de a se tăiea. Pădurea este curățită și cresce bine. Pe acéstă moșiă se află si 4 pogóne viă lucrătóre.

Acareturile după acéstă moșie sunt în próstă stare: casele descoperite, morile stricate și iazurile rupte.

Se ḑice că unulŭ din arendășiĭ eșițĭ n'arŭ fi predatŭ nicĭ pênă acum acareturile după inventariulŭ cu care le aŭ fostŭ primitŭ.

Suhareulŭ și Cotulŭ Suhareului. Moșia acésta este îngustă și lungă. Ea merge de la Oroftiana de lângă Prutŭ pênă la Havârnŭ cu care se hotărĕsce la capete. Despre amĕḑă-ḑi se hotăresce cu Dămileniĭ Miclesculuĭ și despre mĕḑă-nópte cu Rĕḑĕșiĭ din Comănescĭ, cu Lisna. Din vechime era numaĭ cincĭ pietre hotare împregiurulŭ acesteĭ moșiĭ: una la boulŭ despre Herța, alta aprópe de vatra Statuluĭ, a treia la móra Buzniĭ, a patra la Bighiu la movila Despineĭ și a cincea în colțŭ despre Liveniĭ cumŭ vine drumulŭ de la Dorohoiŭ. Aceste petre s'aŭ îndesitŭ de Arhimandritulŭ Sofronie, puindu-se pîntre dênsele alte 7 petre nuoĭ.

Sur-facia acestuĭ domenŭ este de 2,400 fălĕ, din care 460 sunt acoperite cu pădure.

Pădurea dupe acéstă moșiă este împărțită în 46 de parcheturĭ de câte 10 fălĕ fie-care. Pădurea este parte mare și bĕtrână, parte mică și parte tênĕră. Pênă acumŭ sunt tăiate 16 parcheturĭ, din care 10 în pădurea cea mare și 6 în pădurea cea mică. Parcheturile cele maĭ d'ântêiŭ tăiate aŭ crescutŭ fórte bine și trebuescŭ rărite. Din răritură se pot scóte parĭ si nuele care se vênd cu 7 leĭ jugul de parĭ și 5

leĭ jugul de nuele. Esencia domnitóre în pădurea cea tênĕră este maĭ cu sémă plopulŭ, éră în cea bĕtrână este carpenulŭ și fagulŭ după care vine ulmulŭ, plopulŭ și în fine stăjarulŭ.

Mulțĭ din locuitoriĭ acesteĭ moșiĭ fiindŭ rotarĭ facŭ stricăciune în pădurĭ. Pădurariĭ se unescŭ cu dênșiĭ. Primarele comuneĭ aŭ fostŭ silitŭ să suspende din funcțiune pe chihaea pădureĭ, a nume Alexandru Agachie, fiindŭ că l'aŭ prinsŭ vêndêndŭ lemne din pădure cu jugulŭ, și se numéscă în locŭlŭ laĭ pe un altul a nume Dimitru Bordecan care se dice că n'ar fi hoțŭ.

Pămêntul liberŭ alŭ Suharuluĭ este de uă calitate bună. Pătura arabile este tótă alcătuită din pămêntŭ negru, se ară bine și lesne, și aruncă multŭ în grâŭ și porumbŭ. Cu tóte aceste elŭ este situatŭ la uă mare înălțime, este pe culmea délului ce merge spre Hănescĭ și Herța și din care isvoresce Bașeulŭ și alte pârée în a cărora vaĭ sunt făcute numaĭ pe acéstă moșiă dece iazurĭ fórte frumóse.

Moșia are duoĕ morĭ cu treĭ pietre la iazurĭ. Ea are uă velniță cu duoĕ morĭ de caĭ; maĭ are și treĭ cârciumĭ care sunt date cu 300 galbenĭ pe anŭ.

Maĭ 'nainte de legea rurale moșia avea 250 de clăcașĭ și ămbla în arendă cu 3,600 galbenĭ. D. Aprian Buicliu o ține în arendă de 17 anĭ. În anulŭ acesta, însă, moșia a fostŭ dată în arendă totŭ vechiuluĭ arendașŭ numaĭ cu 803 galbenĭ! Cu tóte acestea, pămêntulŭ remasŭ proprietățeĭ, dupe ce s'aŭ aplicatŭ legea rurală, este 1,250 fălcĭ, carĭ socotite numaĭ cu unŭ galbenŭ falcea încă arŭ face 1.250
Chiria velniței cel pucinŭ face 200
Cele dece iazurĭ și morile aducŭ. 100
Cârciumile aduc 300
Peste totŭ venitulŭ moșieĭ este de galbenĭ 1,850

Și cu tóte acestea, moșia s'aŭ datŭ numaĭ cu 800 pe anulŭ acesta. La licitațiunea din urmă, moșia a eșit 1,300 de galbenĭ ântêia óră și se dice că ar fi musteriĭ ce se pregătescŭ sĕ o iée, se o sue la 1,800 galbenĭ și póte și maĭ multŭ.

Arendașul ce ese dupe moșiă séménă:

50 fălcĭ cartofli pentru velniță.
110 „ popușoi.
150 „ grâŭ
70 „ secară.
120 „ ordŭ și ovĕsŭ.

499 fălcĭ, adică elŭ face o plugăriă destulŭ de întinsă pentru uă moșiă de vite (de câmpiă) și destulŭ în însemnată prin lucrul velniței care produce pênĕ la 15,000 vedre de rachiŭ și la care se îngrașă peste 300 de boĭ.

Arendașulŭ ce ese dupe moșiă se ocupă nu numaĭ cu plugăria déră și cu crescerea și înmulțirea vitelor. El avea ca la 3,000 oĭ, ca la 1,000 de capete de vite de tamaslâcŭ și uă herghelie ca de 300 de capete. Elŭ ținea 160 de boĭ de plugŭ, făcêndŭ și arătură cu banĭ pentru care plătea câte 40 de leĭ falcea.

În anulŭ acesta, însă, arendașulŭ a ridicatŭ cea maĭ mare parte din vite de pe moșiă și a părăsitŭ și chiarŭ cultura eĭ.

Împroprietărindu-se țĕraniĭ s'aŭ datŭ pămêntŭ la 19 ómenĭ cu 4 boĭ.
la 108 „ „ 2 „
la 103 „ „ palmele
la 6 „ „ casele.

Între acești ómenĭ, comisia de constatare, a pusŭ fără să aibă dreptulŭ, și 38 de ómenĭ streinĭ care n'aŭ lucratŭ clacă pe moșia acésta ci pe moșiile vecine, unde locuescŭ și chiar acuma. Acești ómenĭ sunt 13 din Dămileniĭ d-luĭ Miclescu unde aŭ lucrat clacă, 3 ómenĭ din Liveniĭ luĭ Vârnav și 22 din Comăneștiĭ d-luĭ Vasilie Miclescu.

Toți acești ómenĭ streinĭ nu sunt în catigoria celorŭ despre care vorbesce Art. 6 din legea rurală. Comisiunea de constatare puindŭ pe acești 38 de ómenĭ între ceĭ ce aŭ dreptulŭ de a se împroprietări, a lucrat în contra competințeĭ eĭ ce ĭ dă legea ruralĕ, aŭ călcat legea.

Comisiunea de delimitare n'a datŭ pămêntŭ la acești 32

de ómenĭ. La Cordărenĭ și alte moșiĭ ale Statuluĭ comisia de delimitare a datŭ pămêntŭ și la ómenĭ streinĭ. Ce de maĭ lucrărĭ imponcișate unele altora, parŭ-c'arŭ fi moșiele Statuluĭ fără de stăpênŭ!

Pămêntulŭ ce se cuvine a se da clăcașilorŭ dupĕ acêstă moșiă s'arŭ cuveni să aĭbă uă întinderede 513 fălcĭ. Acestea scădêndu-se din totala întindere a moșieĭ lasă pe séma proprietățiĭ 1457fălcĭ, care socotindu-se numaĭ câte un galbenŭ chirie pe anŭ, producŭ arendă anualĕ de 1,456 galbenĭ. La aceste adăogêndu-se venitulŭ cârciumilor, iazurilorŭ, morilorŭ și a velnițeĭ care la unŭ locŭ facŭ 600 galbenĭ, arŭ trebui sĕ aducă Statuluĭ celŭ pucinŭ unŭ venitŭ de 2,000 galbenĭ.

În satulŭ Suhariu, ca și în tóte satele din acéstă plasă, locuitoriĭ aŭ livedĭ întinse de pomĭ roditorĭ. Cu rodulŭ acestorŭ pometurĭ, eĭ se ajută în plata impositelorŭ a semestruluĭ de véră cu vișine și cireșe și a celuĭ de tómnă cu nucĭ și prune.

Prutulŭ de josŭ.

Păltinișu. Acéstă moșiă se află pe malulŭ Prutuluĭ jumĕtate oră departe de Dărăbănĭ și uă oră de Rădăuțĭ Casele din satul Păltinișu se împreună cu acele din Ivancăuțĭ, altŭ domenŭ alŭ Statuluĭ ce se dă în arendă deosebitŭ de Păltinișŭ, cu tóte că arŭ putea face unŭ singurŭ domenŭ cu acesta.

Păltinișulŭ are 190 familiĭ care constitue o comună cu acele 112 din Ivancăuțĭ.

Întinderea moșieĭ Păltinișulŭ începe de la Prutŭ și se hotărésce cu Teiósa după aceea cu Dărăbanĭ și merge pênĕ în hotarulŭ Bivoluluĭ și de acolo se hotărésce cu Ivancăuțiĭ și vine cu acesta pênĕ în Prutŭ. Moșia despre Prutŭ este îngustă; ea se lărgesce de la Recea în jos și merge lărgindu-se pênĕ în hotarulŭ Bivoluluĭ. În capĕtulŭ moșieĭ despre Prutŭ hotarele sunt stricate și împresurate de proprietarea Teióseĭ d-na Zoița Macri. Din partea celorŭ-alțiĭ vecinĭ, moșia n'a suferitŭ nicĭ o împresurare.

Stăpênirea de astădĭ a moșieĭ se mărginesce în următórele hotare: începênd de la Fôntâna rece numită Oloerŭ hotarulŭ merge pe părĕŭ pênĕ în Prutŭ. În partea acésta hotarele moșieĭ sunt înecate de Teiósa. De la Fôntêna rece în josŭ în capulŭ déluluĭ este pétra dișă la Buléndra, mergêndŭ în josŭ pe părîŭ este altă pétră, la capulŭ déluluĭ asemenea este pétră. De acolea mergêndŭ pe podișŭ în josŭ asupra Ciorbenilorŭ este pétra. În Ciorbenĭ la locŭlŭ numitŭ Glodulŭ albŭ este pétră. În cornŭ despre Bivolŭ în capĕtulŭ moșieĭ din josŭ este pétră, în partea despre resăritŭ la colțulŭ despre Bivolŭ este éră-șĭ pétră. Hotarulŭ se cobóră spre méḑă-nópte asupra Lișniĭ unde asemenea este uă pétră, alăturea cu hotarulŭ Ivancăuțiĭ la capulŭ déluluĭ este pórtă. De acolo hotarulŭ merge pe costișŭ asupra iazuluĭ la Ulmŭ, unde este și pétră. De aci hotarulŭ merge în susŭ la capulŭ déluluĭ despre Miorcanĭ unde asemenea este pétră și de aci merge înainte la părîŭ despre Ivancăuțiĭ unde este pétră. Pe délŭ în dreptŭ cu Ivancăuțiĭ pétra este în grădina luĭ Costi. De aci hotarulŭ merge devale la malulŭ bălțiĭ celeĭ marĭ unde asemenea este pétră și din acésta hotarulŭ merge pênĕ în apa Prutuluĭ.

Întinderea moșieĭ Păltinișu este de 1800 de fălcĭ, afară de 36 fălcĭ de pădure.

Pădurea este împărțită în 40 de parchete de câte 72 prăjinĭ parchetulŭ.

Sunt 18 parchete tăiate și 22 netăiate. Esencia pădureĭ este carpenulŭ și stăjarulŭ. Pădurea netăiată este mare, dintr'unŭ parchetŭ ese 6 și jumĕtate stênjinĭ de lemne care se vêndŭ cu câte 100 de leĭ stênjinulŭ. Pădurea tăiată nu este curățită. Se potŭ scóte nuele dintr'însă care se vêndŭ cu câte 8 leĭ prăjina.

Pămêntulŭ Păltinișuluĭ este în cea maĭ mare parte pucinŭ accedentatŭ și de uă natură variată. În parte despre câmpiă pătura négră vegetale este grósă și de uă calitate renumită pentru abondența recoltelorŭ ce dă. În parte des-

pre Prutŭ pe délŭ şi costişă pămêntulŭ este lutosŭ éră în josŭ este nesiposŭ şi fertilŭ.

Din întinderea pămêntuluĭ moşieĭ s'aŭ datŭ locuitorilorŭ 603 fălcĭ şi anume:

La unulŭ numaĭ cu 4 boĭ
La 84 cu 2 boĭ
La 82 cu bracele
La 25 cu casele
La 3 preoţĭ.

Scăděndu-se pămêntulŭ datŭ locuitorilorŭ, remâne pe séma proprietăţiĭ 1160 de fălcĭ.

Din pămêntulŭ proprietăţeĭ iéŭ locuitoriĭ totŭ-d'auna pristóse ca la 120 de fălcĭ şi tóte la malulŭ Prutuluĭ pentru păscutulŭ viteloruŭ şi plătescŭ câte 40 de leĭ falcea; vitele însă de strînsură plătescŭ câte 20 de leĭ de capŭ pentru vĕraticŭ.

Moşia acésta avea uă arendă de 2400 galbenĭ. Ea s'aŭ datŭ în arendă după emanciparea clăcaşilorŭ cu 1200 galbenĭ din care scăděndu-se 250 galbenĭ, venitulŭ cârciumeĭ. remânŭ 950 galbenĭ pentru 1160 de fălcĭ, adică maĭ pucinŭ de unŭ galbenŭ de falce, cea ce arétă că moşia este fórte eftinŭ dată în arendă.

Arendaşulŭ moşieĭ face 350 fălcĭ de semĕnăturĭ de pâne albă şi 170 fălcĭ de popuşoĭ, adică peste totŭ 520 fălcĭ pe care estimêndu-le numaĭ câte 2 galbenĭ falcea, elŭ scóte totŭ câştiulŭ moşieĭ numaĭ din ţérină şi cârciumĭ, remâindu-ĭ profitŭ totŭ pămêntulŭ cel-altŭ. Arendaşulŭ cosesce peste 300 de fălcĭ: şi în anulŭ acesta, cu tótă seceta urmată totŭ a făcutŭ 50 de stoguĭ care facŭ 800 galbenĭ.

Arendasulŭ lucrézŭ pămêntulŭ cu banĭ, plătindŭ câte unŭ galbenŭ falcea de arătură şi cu plugurile séle în numĕrŭ de 17. În anul acesta rĕŭ şi neroditorŭ, arendasulŭ şi locuitoriĭ, graţie calităţeĭ pămêntuluĭ şi espositiuneĭ luĭ, aŭ avutŭ recolte bunicele şi acesta este unulŭ din bunurile recunoscute ale moşieĭ Păltinişulŭ. Arendaşulŭ, afară de plugăriă, folosesce şi de la vitele ce ţine pe moşiă, uă turmă de 1,000

oĭ, un tamaslâcŭ mare ca de 800 capete și uă herghelie ca de 200 capete.

Aicĭ la Păltinișŭ, la marginea cea maĭ depărtată a țereĭ, lucrările salutare ale guvernuluĭ ajungŭ a fi fórte pucinŭ simțite. Cu tóte că monopolulŭ bĕuturilorŭ s'a desființat; însă ómeniĭ din Păltinișŭ n'aŭ voitŭ să aducă alte bĕuturĭ din alte locurĭ. Cu tóte că munca silită s'a desființatŭ; însă locuitoriĭ din Păltinișŭ, n'aŭ voie să se ducă să muncéscă pe alte moșiĭ. Cu tóte că comunele s'aŭ organisatŭ și primarulŭ s'a alesŭ; însă pe primarele alesŭ l'a destituit și altulŭ s'a numitŭ fără scirea ómenilorŭ.

Arendașulŭ moșieĭ este rudenie cu puterniciĭ județuluĭ carĭ caută maĭ multŭ de interesele lorŭ particolare de câtŭ de aplicarea nuoelorŭ instituțiunĭ.

Ivancăuții. — Acestŭ domenŭ este alăturea și într'unŭ hotarŭ cu Păltinișulŭ.

Hotarele Ivancăuțiĭ începêndŭ de la Prutŭ mergŭ prin petrele puse la Holba lêngă Popa Gabrielŭ, la Împĕrătescu, la Campeste, la drumulŭ Miorcanilorŭ, la Odaia-Păltinișu, la Vadulŭ-Păltinișu, la capulŭ moșieĭ unde se hotărésce cu Bivolulŭ și Păltinișu. Spre resăritŭ sunt petre hotare, la Buciumĭ, la Fóntăna-Chirculuĭ, la Fóntăna luĭ Popa Gabriel, aicea este uă pétră smintită din locŭlŭ eĭ de către mazâlulŭ Costinŭ Boturacŭ care a împresuratŭ domenulŭ.

Petrele de hotare de aicĭ 'naiute se găsescŭ la cârciumă în drumŭ, la Moșunoĭ, la Pâreulŭ sărĕturelorŭ, și de aicea hotarulŭ merge în Prutŭ despre Caslăŭ.

Moșia Ivancăuțiĭ are o întindere de 900 fălcĭ, în care se află 60 fălcĭ de pădure, situată pe délŭ și cósta despre apa Prutuluĭ.

Pădurea este alcătuită din stejarŭ și carpenŭ. Din celŭ d'âncéiŭ se scotŭ lemne frumóse de construcțiune: tălpĭ, furcĭ, costoróve și altele; din celŭ de alŭ doilea se facŭ numaĭ lemne de focŭ. Pădurea este împărțită în 40 de parchețurĭ de câte o falce și 44 prăjinĭ parchetulŭ. Din aceste parchețurĭ s'aŭ tăiatŭ pênĕ acumŭ 10. Tăeturile cresc bine;

însă rarŭ și semincerĭ se facŭ fórte frumoșĭ. Unŭ parchetŭ tăiatŭ aduce pênĕ la 50 de galbenĭ. Lemnele de focŭ se vênd în pădure cu 70 și 80 leĭ stênjinulŭ; însă cărate la Rădăuțĭ se daŭ cu 90 de leĭ.

Locuitorĭ din Ivancăuțĭ s'aŭ împroprietăritŭ: 43 cu pămêntulŭ pentru 2 boĭ, 64 cu palmele și 12 cu loculŭ de casă. Comisiunea de constatare a pusŭ între clăcașĭ de pe Ivancăuțĭ 4 clăcașĭ și o vĕduvă ce aŭ făcutŭ clacă pe moșia Horodiștea a d-luĭ G. Baltă.

Pămêtulŭ datŭ locuitorilorŭ după Ivancăuțĭ este de 360 fălcĭ; ĕră acelŭ remasŭ pe séma proprietățiĭ este de 474 fălcĭ.

Moșia a fostŭ arendată maĭ 'nainte de legea rurală d-luĭ Gheorghe Baltă, vecinulŭ eĭ cu moșia Horodistea în preciŭ de 810 galbenĭ.

După promulgarea legiĭ rurale, arendașulŭ fiindŭ datorŭ a ține moșia încă unŭ anŭ, a ținut'o; însă paguba a împins'o asupra clăcașilorŭ carĭ aŭ fostŭ împinșĭ a cere moșia prin sub-prefectură, totŭ cu preciulŭ ce avea, cândŭ între venitură intra și claca ómenilorŭ. Locuitorĭ substituițĭ în arendă d-luĭ Baltă aŭ dat'o și eĭ în arendă unuĭ jidovŭ propusŭ totŭ de D. Baltă și totŭ cu 810 galbenĭ pe anŭ, însă locuitorĭ s'aŭ obligatŭ a munci arendașuluĭ lorŭ o întindere de 150 fălcĭ. În acestŭ chipŭ locuitorĭ aŭ făcutŭ clacă, și după promulgarea legeĭ rurale pentru că li s'aŭ disŭ că sunt arendașĭ.

Munca locuitorilorŭ ce s'a datŭ închipuituluĭ lorŭ arendașŭ face 300 de galbenĭ, ast-felŭ câtŭ cea ce trebuea să pérdă d. Baltă a perdut'o locuitorĭ. Cu tóte acestea munca locuitorilorŭ, presentată sub formă de oferită de bună voie din partea acelora ce n'avéŭ nicĭ unŭ interes a se face arendașĭ pe unŭ anŭ de dile pentru ca ast-felŭ să păgubéscă munca și rodulŭ eĭ din 150 de fălcĭ.

Locuitorĭ s'aŭ presintatŭ la licitațiunea din urmă și aŭ luatŭ moșia pe 5 anĭ, cu câte 450 galbenĭ pe anŭ. Unŭ jidovŭ însă se dice că arŭ fi datŭ 10 la sută maĭ mult, și țĕ-

raniĭ audindŭ de acésta aŭ maĭ oferitŭ și eĭ 450 galbenĭ numaĭ ca să remâe moșia totŭ pe séma lorŭ. Nu putemŭ să scimŭ bine, décă are să fiă moșia pe séma lorŭ saŭ pe a altora. Déră ca să fie apĕrațĭ ţĕraniĭ ce devin arendașĭ aĭ Statuluĭ de aceĭ ce'ĭ speculă, arŭ fi bine ca în contractele de arendare să fiă opriţĭ a sub-arenda moșia saŭ a'șĭ lua tovarășĭ la dênsa. Cu acéstă rânduélă locuitoriĭ arendașĭ aĭ Statuluĭ arŭ putea să'șĭ caute interesele lorŭ fără ca să maĭ fiă bântuiţĭ de aceĭ ce caută aĭ pune înainte spre a se înghimpa eĭ și alţiĭ ce vinŭ sub dênșiĭ a culege florile.

Ivăncăuţiĭ aŭ remasŭ cu pământurile următóre pe séma proprictăţiĭ:

107 fălcĭ ţérină.
36 fălcĭ fŏnaţŭ.
260 fălcĭ imașŭ.

403 peste tot. Acestŭ pământŭ stimatŭ cu câte unŭ galben falcea de imașŭ, unu și jumĕtate de ţérină și 2 de fŏnaţŭ, facŭ 493 galbenĭ arenda anuale, la care adăogêndŭ 250 galbenĭ venitulŭ cărciumeĭ se redică suma arendeĭ ce se cuvine să iea Statulŭ la 743 de galbenĭ.

Cărciuma acesteĭ moșiĭ este dată în arendă dimpreună cu sploatarea uneĭ mine de ipsosŭ.

Mina de ipsosŭ se află în malulŭ Prutuluĭ la locŭlŭ numitŭ Délulŭ stânceĭ. Acéstă esplótare se face scoţêndu-se pétra care se vinde în bulgărĭ câte cu 4 parale ocaoa și în lespedĭ și pietre de morminte carĭ se vêndŭ cu preciurĭ marĭ. Ómenĭ cumpără bulgărĭ de pétră pentru ca se văruéscă casele; ĕră cojocarĭ pentru ca să radă și să înălbéscă peile.

Mina se splótéză săpându-se pământulŭ pênĕ ce se ajunge la pétră. Cu munca a unuĭ omŭ de o lună de ḑile se dobêndesce acestŭ resultatŭ. Descoperită mina de pământul ce o acopere, se taie cu dalta stĕnca de pétră și se scotŭ lespedĭ de duoĕ palme de late și de unŭ pod de mână de gróse. Pentru fie care lespede se plătesce locuitoruluĭ 50 de parale. Unŭ omŭ abia scóte duoĕ pênĕ la treĭ lespedĭ pe ḑi, ĕră ciopliturile adică bucăţile de ipsosŭ se plătescŭ 26 de

parale suta de oca. Aceste bucăți vêndêndu-se cu câte 4 parale ocaoa dă splótantului unŭ beneficiŭ de 400 de parale eșitŭ cu o cheltuélă de 26 de parale. De mai mulți ani unŭ jidovŭ din Dărăbani splótéză acéstă mină de ipsos, plătind arendașului câte 50 galbeni pe anŭ. Nimeni nu scie ce póte să scótă pe anŭ din acéstă mină, atâtŭ numai se scie că jidovulŭ s'a îmbogățitŭ și nu lasă pe nimenea să'l scótă de aiĕ; éră Statulŭ nu iea nicĭ unŭ venitŭ de la arendașŭ pentru splótarea acesteĭ mine.

Din acéstă mină s'aŭ scosŭ pietrile cu care s'aŭ făcutŭ monumentulŭ de la grădina publică din Iași și cu care s'aŭ făcutŭ stâlpiĭ ferestelorŭ și a ușelorŭ Mitropolieĭ.

Astădi suntŭ lucrătóre în Délul stâncĭ de la Ivancăuți opt petrăriĭ și în fie care lucréză de la 6—8 ómeni, mai cu sémă în timpulŭ cândŭ lucrările câmpuluĭ nu cerŭ braciele și mai alesŭ érna cândŭ timpulŭ este frumosŭ.

Când sunt tóte cele optŭ petrăriĭ în activitate numai cu câte cincĭ ómeni, atuncĭ acești ómeni scotŭ celŭ pucinŭ 80 de lespedi, carĭ facŭ 240 de leĭ, și 8,000 oca de bulgări care facŭ 800 de leĭ, peste totŭ producerea dilnică a 40 de ómeni este de 1040 de leĭ. Scădênd din acestŭ productŭ cheltuelile care se sue la 250 leĭ pe di pentru 40 de ómeni, remâne folos curat 750 de leĭ, saŭ 20 de galbeni pe di, saŭ 600 de galbeni pe lună, saŭ 2,400 de galbeni pe patru luni cu 40 de ómeni. Avênd 100 de ómeni în întru carieriĭ póte să scótă cine-va pe fie care di câte 50 de galbeni.

Venitulŭ carieriĭ acestia póte să fiă considerabile cândŭ se va deschide debușeurĭ productelorŭ eĭ. Situațiunea cariereĭ permite a se face economiĭ însemnate în transportulŭ productelorŭ eĭ; căcĭ cariera este în malulŭ Prutuluĭ chiarŭ lîngă apă. Și pe apa Prutuluĭ se potŭ căra pietrile pênĕ în Dunăre puindule pe plutele ce trec pe aiĕ; și de la Dunărea productele carieriĭ acestiĭ se potŭ transporta pretutindenea, atâtŭ în țéră câtŭ și în streinătate.

Secțiunea geologică a Délului stânceĭ de la Ivancăuțiĭ este următórea:

1). Uă pătură de pământ negru, ca de un metru de grósă, se află pe sur-facia carieriĭ.

2). Sub dênsa vine uă altă pătură de lutŭ galbenŭ a căreia grosime merge pênĕ la 4 metre.

3). Sub pământulŭ galbenŭ se află uă pătură de humă vênétă ca de 50 de centimetre de grósă.

4). Sub acéstă humă se află unŭ stratŭ în care sunt droburĭ de pietre de ziditŭ (gres compactŭ) care se scotŭ și se vêndŭ pe locŭ.

5). Sub aceste pietre de ziditŭ, ce formézĕ uă pătură ca de 2 metre de grósă, este așternută uă pătură subțire de nĕsipŭ.

6). Sub pătura de nĕsipŭ se află stânca de ipsosŭ de uă cristalisațiune zaharoidă și de unŭ colorŭ albŭ cenușiŭ bătêndŭ maĭ multŭ în albŭ și dândŭ unŭ plăcutŭ aspectŭ bucățilorŭ ce se lustruescŭ cu lesnire.

Esplótarea mineĭ de la Ivancăuțĭ arŭ trebui deosebită de venitulŭ moșieĭ.

Venitulŭ moșieĭ Ivancăuțiĭ se póte estima, întru câtŭ privesce pe proprietariŭ:

la 150	galbenĭ	din 107 fălcĭ țerină.
la 72	galbenĭ	din 36 fălcĭ fônațŭ.
la 260	—	din 290 fălcĭ imașŭ.
la 250	—	din cărciume.
Peste tot 732	galbenĭ.	

Micnlinții. Acéstă proprietate a Statuluĭ se află pe Prutŭ între Miorcanĭ saŭ Hudesciĭ micĭ și Crasnaleuca.

Hotarele Miculințiĭ începŭ despre Miorcanĭ din Prutŭ din semnulŭ celŭ mare și mergŭ prin Vulcanŭ unde este unŭ bolovan pênĕ în délŭ în drumulŭ mare unde se află și pétra și stâlpŭ. De acolea despre Ghirenĭ hotarulŭ are petre pe lîngă han, trece pe lîngă pădure și merge în hotarul Crasnaleuca despre valea luĭ Carpen, și de acolea de la valea luĭ Carpen merge în Prutŭ.

Pe acéstă moșiă se află uă pădure de 24 fălcĭ, împărțită în 80 de parcheturĭ de câte 22 prăjinĭ parchetulŭ. Din aceste parchete sunt tăiate pênĕ acumŭ 13. Semincerĭ s'aŭ lăsatŭ câte unulŭ de prăjină. Intr'unŭ parchetŭ se găsescŭ 360 copacĭ din care se vinde unulŭ pênĕ la 5 leĭ. Unŭ parchetŭ bunŭ cu rĕŭ aduce peste 60 galbenĭ venitŭ. Copacĭĭ din pădure suntŭ stejarĭ. In tăiăturĭ însă aŭ eșitŭ pe lîngă stejarĭ și carpenŭ, plopŭ și jugastru, precumŭ și cireșĭ, merĭ și perĭ. Pomiĭ sĕlbaticĭ arŭ trebui altuițĭ și resădițĭ pintre locurile libere din pădure.

Atât în pădurea cea mare cât și în tăiătură, arendașul cosesce fônŭ și cu acésta aduce smintélă repopulăreĭ pădureĭ și crescereĭ eĭ.

Intinderea domenuluĭ acestuia este de 640 de fălcĭ din care 24 sunt acoperite cu pădure. Din acestŭ pămêntŭ Prutul înécă vre uă 30 de fălcĭ și afară 50 de fălcĭ prundișŭ și nĕsipișŭ totŭ pămêntul cel-alt este de uă calitate bună.

Pămêntulŭ datŭ locuitorilorŭ, la 17 cu 2 boĭ, la 36 cu bracele, la 22 cu casele se sue la 179 de fălcĭ, remâindŭ pe séma proprietățiĭ 439 de fălcĭ. Preciulŭ pămêntuluĭ ce se dă la locuitorĭ pentru prisóse este de 36 de leĭ falcea de fônațŭ, de 40 leĭ falcea de țérină și de 28 leĭ falcea de imașă ceea ce face câte unŭ galben falcea una cu alta. Socotindŭ arenda pămêntuluĭ cu preciulŭ acesta avemŭ 439 galbenĭ la care adăogêndŭ venitulŭ cărciumeĭ 160 galbenĭ, se sue peste totŭ venitulŭ la 600 galbenĭ. Și cu tóte aceste moșia s'a datŭ în arendă numaĭ cu 220 galbenĭ, pe care arendașul le scóte numaĭ din cărciume și prisóse.

La darea acesteĭ moșiĭ în arendă a urmatŭ óre care economiĭ în folosul arendașuluĭ protegiat. In anul acesta secetosŭ s'aŭ făcutŭ fônŭ pentru 300 de galbenĭ. Moșia acésta a ămblatŭ maĭ înainte de legea ruralĕ, cu 700 de galbenĭ pe anŭ, acumŭ însĕ ămblă numaĭ cu a treia parte din câtŭ face. Arendașulŭ acesteĭ moșiĭ trăesce reŭ cu ómeniĭ, elŭ cere lucru de la ómenĭ pe care ĭ amețesce cu pucine parale, amânându'ĭ la Pascĭ pentru plată și rĕfuélă.

Puţurenii. Acéstă moşiă de câmpŭ se află în valea prin care curge Volovăţul şi este situată între Nichitenĭ şi Bivolul luĭ Lipanŭ.

Moşia se hotăresce din susŭ cu Bivolulŭ luĭ Lipanŭ, din jos cu Nichitenĭ, despre resăritŭ cu Coţuşca şi despre apus cu Codrenĭi. Printre hotare se găsesc petre, éră în fundulŭ despre Coţuşca hotarulŭ este matca Volovĕţuluĭ şi de spre Codrenĭ matca Bodeseĭ.

Intinderea moşieĭ este de 1200 de fălcĭ, din care s'aŭ datŭ locuitorilorŭ 180 fălcĭ dimpreună cu pămêntulŭ datŭ la 25 ómenĭ din satulŭ Coţuşca, a d-nuluĭ Alecu Văsescu fără ca comisiunea de constatare se fie îndrituită de lege a face asemenea împroprietăririĭ pe domeniele Statuluĭ.

Pămêntul după acéstă moşiă este negru şi de prima calitate. Moşia este de câmpŭ, adică moşiă întinsă şi cu fórte puciniĭ locuitorĭ; căcĭ în satulŭ eĭ nu sunt de câtŭ 8 ómenĭ cu 2 boĭ şi 12 cu bracele. Acésta este, déră uă moşiă de vite: şi cu tóte aceste arendaşuluĭ actuale nu are vite pe dênsa, ba nu are nicĭ capitalŭ ca să facă vre o plugăriă şi astfelŭ moşia în anulŭ acesta a remasŭ şi nepăscută şi nelucrată. N'a fostŭ pe dênsa de câtŭ ca la 100 de fălcĭ de arătură, şi nicĭ nu s'a vêndutŭ de cu primă-véră suhaturile. Totŭ ce a culesŭ în anulŭ acesta arendaşulŭ se reduce la unŭ venitŭ de 100 de galbenĭ din strînsură de vite, la unŭ venitŭ de 100 galbenĭ din cărciumă şi la unŭ venitŭ de vre 150 galbenĭ din 20 de stoguĭ de fŏnŭ ce s'aŭ făcutŭ în locŭ de 150 de stoguĭ ce se făceaŭ de arendaşulŭ ce a eşitŭ după moşiă, adică peste totŭ arendaşulŭ actuale bântuitŭ şi de secetă şi lipsitŭ şi de capitalŭ abia a strênsŭ 350 de galbenĭ! Arendaşulŭ de maĭ înainte fiindŭ omŭ cuprinsŭ şi cu vite multe scotea din moşiă celŭ pucinŭ unŭ venitŭ de 800 de galbenĭ, afară de venitulŭ ce'lŭ avea de la vitele ce le ţinea şi le crescea pe moşiă.

Plasa Başeuluĭ.

Livenii. — Moşia Livenĭ se află pe malulŭ Prutuluĭ între Mitocŭ şi Şerpeniţa.

Liveniĭ se măgieșescŭ cu Mitoculŭ, Teșcureniĭ, Avrămeniĭ, Domoșeniĭ luĭ Flendură și Șerpenița hotărîndu-se despre Mitocŭ din capulŭ lunciĭ pênĕ în șléhulŭ Hotinuluĭ, unde sunt treĭ petre grămadă. Acestŭ șléhŭ despărțesce Liveniĭ Mitropolieĭ de Teșcurenĭ, avêndŭ și uă pétră în drumŭ. Despre Avrămenĭ hotarulŭ merge prin pădure pênĕ la capulŭ eĭ de asupra uneĭ râpe unde este și uă pétră. Despre Domoșenĭ hotarulŭ se îndréptă érășĭ pe șléhŭ avêndŭ duoĕ pietre pênĕ în hotarulŭ Șerpeniței. Despre Șerpenița hotarulŭ merge la Movila de asupra Novaculuĭ, de acolo vine în vale unde este uă pétră și merge pe d'asupra sărăturelorŭ pênĕ în Prutŭ.

Intinderea acesteĭ moșiĭ este de 1018 fălcĭ din care 208 sunt acoperite cu pădure.

Pădurea este neîmpărțită în parcheturĭ. Arendașulŭ ce a eșitŭ de pe moșiă, d. Iosefŭ Ohrinovski, a tăiatŭ în totŭ anulŭ, in cursŭ de 10 anĭ, căte uă parte de pădure. In tăetură a lăsatŭ semincerĭ pe la une locurĭ, éră pe la altele n'a lăsatŭ. Elŭ a păscutŭ pădurea cu vitele și pe alocorea o a și cositŭ. Maĭ este încă pădure remasă netăiată ca duoe părțĭ din treĭ, și acésta este ne parchetată. In pădure este numaĭ stejarŭ.

La Liveni s'aŭ împroprietăritŭ 17 pălmașĭ, fiind că acolo ómeniĭ n'aŭ făcutŭ clacă cu vitele, ca uniĭ ce aŭ trăitŭ fórte reŭ cu arendașulŭ, D. Ohrinovski, în timpulŭ căruia s'aŭ și redicatŭ 32 de ómenĭ și aŭ trecutŭ Prutulŭ. Moșia s'a lucratŭ cu ómenĭ străinĭ ce 'ĭ aducea d. Ohrinovski după unde-ĭ găsea și cu care făcea peste 300 fălcĭ de semenăturĭ, vêndêndŭ pămêntŭ și la ómenĭ străinĭ cu câte unŭ galbenŭ falcea, și cosindŭ și pe séma sa maĭ multŭ de 200 fălcĭ.

D. Ohrinovski plătea pe acéstă moșie 900 de galbenĭ arendă anuale și lua de la cărciumă 100 de galbenĭ și de la pădure ce tăea (ca 2 și jumĕtate fălcĭ pe an) altă sută de galbenĭ ceea ce făcea ca pămêntulŭ moșieĭ 'ĭ remănea dreptŭ 700 de galbenĭ.

Și cu tóte aceste moșia pe a căruia venitŭ n'aŭ pututŭ a-lŭ

atinge aplicarea legiĭ rurale într'unŭ chipŭ simțitorŭ, fiindŭ că nu se află pe dênsa de câtŭ 17 nefericiț pălmașĭ și 4 ómenĭ cu casele numaĭ, s'aŭ datŭ în arendă cu 520 de galbenĭ, ceea ce face câte aprópe 2 fălcĭ de galbenŭ, adică unŭ preciŭ în jumĕtate maĭ micŭ de câtŭ acelŭ cu care se plătescŭ arendile moșiilorŭ pe aicĭ.

Hriţeniĭ cu părţile din Domoşeniĭ. — Hriţeniĭ, a monastireĭ Vĕraticuluĭ, sunt alcătuiț din 2 trupurĭ: unulŭ Domoșeniĭ Manoleseĭ și altulŭ Hriţeniĭ de la Prutŭ.

Domoșeniĭ luĭ Crupenski a monastireĭ Goroveiŭ sunt între Domoșeniĭ Hulubeĭ și Domoșeniĭ Flendură.

Amênduoĕ aceste de maĭ susŭ domenurĭ facŭ parte din comuna Manolésa.

Domoșeniĭ monastireĭ Goroveiŭ aŭ 300 de fălcĭ și sunt daț în arendă D-luĭ N. Hulubeiŭ cu 97 de galbenĭ, în locŭ de 250 ce ămblaŭ maĭ înainte de legea rurală.

Hriţeniĭ monastireĭ Vĕraticulŭ aŭ 700 fălcĭ și sunt daț în arendă D-luĭ Bogdan Cojocaru cu 400 galbenĭ.

Pe Domoșeniĭ monastireĭ Goroveiŭ s'aŭ împroprietărit 7 clăcașĭ pălmașĭ și 2 cu casele, remăindŭ pe séma proprietăț 281 fălcĭ ce s'aŭ datŭ în arendă câte treĭ fălcĭ pe unŭ galbenŭ, adică în treităŭ maĭ pucinŭ de câtŭ ceea ce trebuia să se dea. Arendașulŭ a cositŭ în anulŭ acesta 8 stoguri fônŭ din 30 de fălci și aŭ luatŭ 128 galbenĭ, vrea să dică că numaĭ din fônŭ s'aŭ scosŭ arenda moșieĭ! Așa eftină moșiă încă nu s'aŭ maĭ pomenitŭ pe aicea. Aplicarea legeĭ rurale n'aŭ pututŭ lovi venitulŭ moșieĭ; fiindŭ că din 300 de fălcĭ ce avea pe cândŭ se da în arendă cu 300 de galbenĭ, nu s'aŭ datŭ locuitorilorŭ de câtŭ numaĭ 19 fălcĭ și cu acestea vede fie cine că nu se póte perde 2 din 3 părț din venitulŭ moșieĭ.

Moșia acésta se hotăresce cu petre despre rĕsăritŭ și de Hriţeniĭ Statuluĭ, despre apus cu Borolea, despre médă nópte cu Șerpeniţa și Flendura.

Pămêntul acesteĭ moșiĭ se întinde din rațele délurilorŭ

pênĕ în albia apeĭ Volovățuluĭ, avêndŭ pe amênduoĕ costișele unŭ pămêntŭ negru de prima calitate.

Hrițeniĭ monastireĭ Vĕraticu se hotăresce despre resăritŭ cu Hrițeniĭ luĭ Varticŭ, despre méḑă-ḑi cu Domoșeniĭ Manolesiĭ, despre apusŭ cu Domoșeniĭ Crupenski (a Statuluĭ) și despre méḑă-nópte cu Șerpenița. Hotarul moșieĭ despre Șerpenița s'aŭ încălcatŭ de multe rânduri de către proprietarulŭ vecinŭ Vasile Boteḑŭ. Hotarulŭ despre acestŭ Botezŭ are treĭ pietre și o brasdă a fostŭ trasă din vechime de la uă pétră pênĕ la alta. Brasda vechiă se vede chiarŭ și în dioa de astăḑĭ. Intre uă pétră și alta d. Boteḑŭ lăsândŭ brasda apucă maĭ multŭ din domenŭ și apoĭ când se apropie de pétră érășĭ dă în brasda veche. Uă pétră însă, acea despre Prutŭ în délŭ s'aŭ astupatŭ de totŭ. Confinistulŭ a făcutŭ cunoscutŭ sub-prefectuluĭ în maĭ multe rânduri acéstă împresurare, și n'aŭ vĕḑutŭ pênĕ acumŭ nicĭ o punere la cale, éră D. Botezŭ încuragiatŭ de acéstă negligență sporesce necontenitŭ împresurarea, lățindu-se cu arătura pe domenulŭ Statuluĭ. Asemenea este împrejurată acéstă moșiă și în partea despre Borolea de către rĕḑĕșiĭ de acolo.

Din întinderea acesteĭ moșiĭ s'a datŭ locuitoriloră la 10 cu 2 boĭ, la 17 cu palmele și la 27 cu casele, suma de 86 de fălcĭ, remâindŭ pe séma proprietățiĭ 613 fălcĭ, ceea ce face câte o falce și jumĕtate de galbenŭ, adică cu jumĕtate maĭ mult de câtŭ ce s'aŭ datŭ moșia Domoșeniĭ Statuluĭ alătnrea cu acésta și totŭ în aceleașĭ împrejurărĭ.

Pe acéstă moșiă se află unŭ iaz cu móră și duoĕ cârciumĭ carĭ aducŭ unŭ venitŭ anuale de 100 galbenĭ.

Arendașulŭ face o plugăriă de 150 de fălcĭ, și vinde și pămêntŭ la locuitorĭ. Elŭ a făcutŭ în anulŭ acesta 25 stoguri de fênŭ, puindŭ câte 12 fălcĭ de érbă în stogŭ. Numaĭ cu venitulŭ fênuluĭ elŭ plătesce arenda moșieĭ. Și acéstă moșiă încă este fórte eftină datĕ.

Durmeșcĭ. Acestŭ domenŭ al Statuluĭ se află pe malulŭ dreptŭ alŭ Jijieĭ, avêndŭ matca acesteĭ ape de hotarŭ

despre Plopeni. Hotarele împregiurulŭ domenuluĭ sunt însemnate prin 10 petre: 3 despre Mândrescĭ, una despre Monastirenĭ, 6 despre Culenĭ în rândŭ. Domenulŭ se învecinesce cu Plopeniĭ, cu Culeniĭ, cu Monastireniĭ și cu Mândresciĭ. Hotarele nu sunt încălcate de nimenĭ altulŭ afară de proprietarul Plopenilor cu ezătura făcută pe domenŭ.

Întinderea moșieĭ este de 519 fălcĭ, din carĭ s'aŭ datŭ locuitorilorŭ de către arendașŭ 74 fălcĭ la 5 ómenĭ cu 2 boĭ, la 20 cu palmele și la 2 cu casele și grădina, remâindŭ pe séma proprietățiĭ 445 de fălcĭ.

Estimându venitulŭ acesteĭ moșiĭ cu preciulŭ de unŭ galbenŭ falcea, arenda eĭ este de 445 galbenĭ pentru pământŭ, și 60 de galbenĭ pentru cârciumă, adică peste tot 505 galbenĭ. Arendașul póte să facă o plugăriă care să se întindă și pe 200 fălcĭ; însă pentru acésta se cere unŭ capitalŭ de 7 galbenĭ falcea, capitalŭ ce nu'l are.

În satŭ sunt maĭ multe bordee și case próste în care locuesce o strênsură de ómenĭ veneticĭ cărora cu tóte acestea li s'aŭ datŭ pământurĭ.

CAPITOLULŬ VII.

ÎMBUNETAȚIRI ÎN AGRICULTURA.

Terminându descrierea pe scurtŭ a tuturorŭ sploatațiunilorŭ ruralĭ din județulŭ Dorohoiŭ, credem de folosŭ a spune în câteva cuvinte ceea ce am găsitŭ și ceea ce ne lipsesce pentru ca să punemŭ agricultura nóstră în nivelulŭ progreselor sciinței și a speriinței.

Capitalulŭ de cunoscințe ce posedă Românii pentru îndestularea trebuințelor materiale și morale este fórte mare. Noĭ n'amŭ pututŭ face în acéstă ântêia încercare de câtŭ să ne oprimŭ la părțile luĭ cele maĭ importante, la acele maĭ fundamentale cu carĭ se servă Românii. Lăsându déră pentru lucrările ulterióre asupra agriculturei nóstre, constatarea și descrierea mulțimelorŭ de cunoscințe de amĕnunte ne-amŭ mărginitŭ a scóte la ivélă numaĭ pe cele maĭ caracteristice ale agriculturei și putemŭ ḑice ale însuși civilisațiunei nóstre.

Din minutulŭ ce dovedirămŭ că noĭ Românii avemŭ unŭ capitalŭ de cunoscințe cu care îndes

tulămŭ tóte trebuinţele nóstre, nu maĭ póte remânea îndoială în mintea nimuluĭ cumcă noĭ suntemŭ în posesiune şi a unuĭ gradŭ de civilisaţiune.

Constatându acestŭ gradŭ de civilisaţiune în cunoscinţele nóstre agricole, în sciinţa şi esperinţa respândită în masa cultivatorilorŭ nostri, am arĕtatŭ ceea ce avemŭ. Şi acesta este punctulŭ celŭ maĭ importante pentru ca să putemŭ face unŭ pasŭ înainte şi să putemŭ sci de unde trebue să purcedemŭ pentru a spori capitalulŭ nostru cu tóte cunoscinţele câte s'aŭ doveditŭ că cruţă timpulŭ şi micşoréză ostenelile muncitorilorŭ.

Producerea agricole a Românilorŭ alcătuesce unŭ întregŭ fórte bine organisatŭ, unŭ întregŭ cu multă iscusinţă combinatŭ şi îndreptatŭ către scopulŭ celŭ maĭ de pe urmă a orĭ căreia producere, către profitulŭ celŭ maĭ mare. Din acestŭ punctŭ de vedere sistemulŭ nostru de cultură, moştenitŭ de la bunĭĭ şi străbunĭĭ noştri, meritä tótă stima şi consideraţiunea nóstră. Sistemulŭ nostru de cultură este aplicaţiunea fidele a învĕţăturei dată Romanilorŭ cu duoe vécurĭ maĭ 'naintea erei creştine de către Caton censorulŭ care ḑicea că miḑiloculŭ celŭ maĭ sigurŭ de înavuţire în agricultură este păstoria, *bene pascere*. Acestŭ miḑilocŭ este indicatŭ şi de sciinţa cea maĭ înaintată din véculŭ nostru acestŭ de luminĭ şi de progrese. Ast-felŭ fiind sistemulŭ agriculturei nóstre credemŭ că nu avemŭ nimicŭ maĭ de folosŭ de făcutŭ de

câtŭ a ne ține de dènsulŭ. Sistemulŭ de cultură, cu preponderința păstoriei asupra plugăriei, se vede în Dorohoiŭ în tótă splendórea luĭ, în tótă aplicațiunea luĭ cea maĭ avantagiósă.

Inceputulŭ dĕră de la care trebue sĕ purcĕdă tóte îmbunĕtățirile agriculturei nóstre este pădirea cu neștirbire a sistemuluĭ nostru de cultură, adică a predomnireĭ păstorieĭ asupra plugăriei.

Afară de acésta, fie-cine a vĕdutŭ că în agricultura din județulŭ Dorohoiŭ sunt o mulțime de obiceiurĭ bune. Tóte aceste obiceiurĭ constitue sistemulŭ cu care se realiséze veniturile fără a se espune cineva la perderile ce obicĭnuitŭ însoțescŭ pe aceĭ ce se apucă de îmbunĕtățirea agriculturei fără a cunósce maĭ întêiŭ cultura obicĭnuită. Orĭ cine se apucă de lucrulŭ pămêntuluĭ, trebue sĕ cunóscă moșia ce cultivă, împrejurările în care se face producerea, și, în fine, părțile cele defectuóse séŭ păgubitóre ce se găsescŭ în sistemulŭ de cultură obicĭnuitŭ în țéră.

Rutina a priimitŭ o sguduitură însemnată prin advenirea în agricultură a marilorŭ principiĭ de emancipare, de libertate a omuluĭ, de securitate a proprietățeĭ. Amŭ arĕtatŭ calea ce a apucatŭ cultivatoriĭ nostri ceĭ inteligințĭ în urma aplicăreĭ legeĭ rurale, și acum nu ne maĭ remâne de câtŭ se atragemŭ tótă atențiunea lorŭ asupra necesitățeĭ de a-șĭ cerceta și constata întinderea moșieĭ și a diferitelorŭ întrebuințărĭ ale pămêntuluĭ eĭ. Nu póte sĕ facă cineva celŭ maĭ micŭ pasŭ

înainte în noua eră ce s'a deschisŭ, atâtŭ culturei marĭ câtŭ și celeĭ micĭ, déca nu va începe prin a cunósce întinderea pământuluĭ ce are, și prin a da fie-căreia părțĭ de pământŭ destinațiunea cea maĭ potrivită. Locuitoriĭ maĭ alesŭ sunt cu deosebire interesațĭ a-șĭ mesura pământurile dobêndite și a sci astfelŭ fie-care proprietatea sa, atâtŭ în țérină câtŭ și în fŏnațŭ, s'apoĭ cu timpulŭ vor ajunge de bună sémă și la împărțirea imașuluĭ.

Desființându-se legăturele reciproce și silite dintre proprietarĭ și sătenĭ, s'a înființatŭ deja altele de bună voie, și cu aceste aŭ și începutŭ producerea a-șĭ lua sborulŭ seŭ. Pretutindene unde s'a plătitŭ munca sătenilorŭ cu preciurĭ bune și fără streganărĭ, producerea n'a dusŭ lipsă de muncă, nicĭ chiarŭ în ântêiulŭ anŭ alŭ emancipăreĭ clăcașilorŭ. Acestŭ faptŭ este de natură a sili să se amendese toțĭ aceĭ carĭ aŭ contractatŭ obiceiulŭ rĕŭ de a nu plăti bine pe muncitorĭ, de a nu-ĭ trata bine și maĭ alesŭ de a nu face refuelile câtŭ se vorŭ puté maĭ desŭ și chiarŭ dupe terminarea fie-căreia lucrărĭ.

Munca nu se póte face nicĭ bună, nicĭ răpede, fără de instrumente acomodate cu lucrulŭ la care se aplică. Din acestŭ punctŭ de vedere alŭ uneltelorŭ agricole, agricultura română din județulŭ Dorohoiŭ ne presintă instrumentele și macinele agricole cele maĭ primitive. Plugulŭ cu róte trasŭ de 4 și 6 boĭ, grapa care maĭ multŭ mă-

tură surfacia ogorului de câtŭ se sfărame bulgării din elŭ, carulŭ primitivŭ, bătutulŭ porumbului cu ciomege, treeratulŭ grâului cu caĭi, curăţitulŭ luĭ cu lopata și cu vêntulŭ. Tóte aceste unelte, descoperite maĭ 'nainte de progresele ce s'aŭ realisatŭ în mecanica agricole, sunt cu totulŭ primitive, păgubitóre și, prin urmare, trebue a se îmbunĕtăţi.

Imbunĕtăţirea instrumentelorŭ și macinelorŭ agricole a și începutŭ a se face în judeţulŭ Dorohoiŭ. Principele Moruzŭ a luatŭ celŭ ăntêiŭ iniciativa și a și fondatŭ unŭ atelierŭ la moșia sa Svoreşte. Nu remâne altŭ acumŭ de câtŭ ca toţĭ splótatoriĭ de moșiĭ se se adune împrejurulŭ atelieruluĭ și să-lŭ pue în stare a-le da tóte uneltele și macinele cele maĭ perfecţionate de agricultură.

Déca agricultura românĕ este astădĭ inferióre agriculturei popórelorŭ civilisate, acéstă inferioritate este maĭ cu sémă și numaĭ în unelte și macinĭ agricole. Tóte silinţele cultivatorilorŭ nu potŭ fi maĭ cu folosŭ îndreptate de câtŭ spre mecanica agricole, spre a scóte agricultura nóstră din inferioritatea în care a remasŭ în acestŭ importante ramŭ alŭ producereĭ. Cu unelte bune se face și munca cea maĭ bună, cea maĭ eftină și cea maĭ multă în acelașŭ timpŭ. Aceste folóse sunt destulŭ de marĭ pentru ca fie care cultivatorŭ se caute a-le dobêndi: și dobêndindule sĕ facă o cultură și cu maĭ pucină cheltuélă și cu maĭ multe și maĭ bune producte.

Introducerea uneltelorŭ și macinelorŭ agricole are se aibă o înrîurire salutariă asupra îmbunĕtățireĭ culturei plăntelorŭ. O grapă bună, amenunțindŭ bulgăriĭ, infoind ogórele, va permite semințelorŭ a cădea în pămêntulŭ celŭ maĭ bine pregătitŭ pentru reușita lorŭ. Sapa de calŭ va puté înlocui prășitulŭ dintêiŭ alŭ popușoilorŭ și rarița prășitulŭ de alŭ duoile și cu aceste duoĕ macini se va face o economiă considerabile în cheltuelile de producere. Asemine macina de seceratŭ și de cositŭ este destinată a schimba cu totulŭ facia economieĭ nóstre rurale. Macina de treeratŭ a și începutŭ a areta că lucrulŭ eĭ este maĭ răpede, maĭ bunŭ și maĭ eftinŭ de câtŭ acelŭ alŭ treeratuluĭ cu caĭ, dupe obiceiulŭ pămêntuluĭ.

Din punctulŭ de vedere alŭ uneltelorŭ și alŭ macinelorŭ agricole trebue să constatămŭ că totŭ ce avemŭ în agricultura nóstră nu respunde la trebuințele și dorințele nóstre. Interesulŭ ce avem de a-le îndestula cu câtŭ se póte cu maĭ multă economie de timpŭ și de ostenele ne îndémnă a părăsi tóte uneltele nóstre și a pune în locŭlŭ lor alte nuoĭ carĭ sunt cunoscute de maĭ bune și de maĭ profitabile de câtŭ ale nóstre cele vechĭ.

Pe lângă cultura pămêntuluĭ cu instrumente perfecționate, avemŭ să maĭ facem și alte îmbunĕtățiriĭ în agricultura nóstră, maĭ alesŭ în totŭ ce se raportă la ținerea pămêntuluĭ într'o stare de fertilitate care să ne dea productele cele maĭ multe și cele maĭ bune. Sistemulŭ nostru de cultură con-

sistând a lăsa pământurile vechĭ să se odihnéscă póte fi urmatŭ, de și cu pagubă, pretutindene unde sunt pământurĭ multe și ómenĭ pucinĭ. Cu tóte aceste, și în privirea acésta avemŭ în agricultura română din județulŭ Dorohoiŭ esemple demne de imitatŭ de îmbunĕtățirea pământuluĭ prin îngrășeminte, arăturĭ adêncĭ și repetite și, în fine, prin asolemente bine potrivite cu natura pământuluĭ și cu împrejurările economice și comerciale ale județuluĭ.

Îngrășemintele sunt menite a aduce o schimbare radicale în totŭ sistemulŭ de cultură obicĭnuitŭ în țéră. Cu îngrășeminte și cu arăturĭ bune cultivatoriĭ nostri vorŭ ajunge a cultiva maĭ bine pucinŭ și bine de câtŭ multŭ și rĕŭ și a se folosi maĭ multŭ dintr'o mică întindere de pământŭ bine cultivată de câtŭ dintr'una mare.

Intrebuințarea îngrășemintelor va aduce o îmbunĕtățire și în sistemulŭ păstorieĭ nóstre. Sătenĭĭ maĭ cu sémă vorŭ fi ceĭ maĭ înteresațĭ a ține vitele astŭ-felŭ câtŭ se dobêndéscă de la dênsele tótă îngrășarea de care aŭ trebuință spre a da putere micelorŭ lor ogóre.

Fiindŭ recunoscutŭ folosulŭ ținereĭ vitelorŭ și aflându-se în județulŭ Dorohoiŭ multe tamaslâcurĭ, herghelĭĭ și turme pe cari le-amŭ arĕtatŭ descriindŭ moșiele unele dupe altele, n'avemŭ a semnala cultivatorilor de câtŭ necesitatea ce este pentru dênșiĭ de a avea rasele cele maĭ bune de vite. Și cu acéstă mare îmbunĕtățire în agric

tura nóstră amŭ găsitŭ proprietarĭ-cultivatorĭ carĭ se ocupă fórte multŭ. La toţĭ acestia avemŭ de cerutŭ ca îmbunĕtăţirile ce facŭ să le direguéscă în spre scopulŭ pentru carĭ se ţinŭ vitele. Astŭ-felŭ la tamaslâcurĭ este de doritŭ îmbunĕtăţirea cu introducerea de rasele cele maĭ bune de lapte, de muncă şi de lucru; la herghelĭĭ cu rasele cele maĭ bune pentru diferitele servicĭĭ de iuţélă, de muncă şi chiar de frumuseţe; la oĭ deja s'aŭ şi introdusŭ turme de merinóse de unde tótă lumea póte să prindă la semênţă bună; la porcĭ sunt de adusŭ rase carĭ se îngraşe lesne şi cu pucină cheltuélă. Aceste dorinţĭ sunt cele maĭ de pe urmă termine ale sciinţeĭ şi speriinţeĭ popórelorŭ civilisate. Emitêndŭ aceste dorinţe de îmbunĕtăţire, simţimŭ nevoie a declara că departe de a necunósce totŭ ce avemŭ bunŭ şi totŭ ce se face bunŭ în agricultura nóstră, suntemŭ mêndri de a constata resultatele dobêndite şi déca ţicemŭ că maĭ este ceva de făcutŭ, acéstă o facemŭ numaĭ ca se nu ne maĭ remâe nimicŭ de doritŭ.

Avemŭ în agricultura nóstră o mulţime de metóde ce le întrebuinţămŭ atâtŭ în păstoriă câtŭ şi în plugăriă. Dintr aceste sunt unele bune, altele rele. Pe aceste rele trebue se le abandonămŭ spre a le înlocui cu altele maĭ bune şi carĭ sunt recunoscute ca astfelŭ în ţĕrile cele maĭ civilisate. Câteva din metódele nuoe de întrodusŭ le amŭ şi aretatŭ în cursulŭ descriereĭ moşielorŭ şi cu altă ocasiune vomŭ căuta a propune şi altele. De o cam-

dată amŭ fi mulţumiţi cândŭ pucinele ce amŭ aretatŭ s'arŭ întroduce în practică şi ast-felŭ arŭ spori cantitatea şi bunĕtatea productelorŭ nóstre.

Intr'unŭ cuvêntŭ putemŭ dice că tóte îmbunĕtăţirile în agricultura nóstră trebue se încépă de la îmbunĕtăţirea a însuşi cultivatoruluĭ, de la îmbunĕtăţirea aceluĭ chematŭ a lua radele luminei şi a le îndrepta spre pămêntŭ şi spre îndestularea tuturorŭ nevoielorŭ omuluĭ. Cultivândŭ şi îmbunĕtăţindŭ maĭ ântĕiŭ omulŭ, tóte le vomŭ puté apoĭ cultiva şi îmbunĕtăţi în ţéra nóstră. Pentru ca se îmbunĕtăţimŭ omulŭ, şi se lŭ îndestrămŭ cu totŭ capitalulŭ cunoscinţelorŭ ce se află la popórele civilisate, trebue se luămŭ omulŭ de micŭ, se chiămămŭ la o scólă practică de agricultură pe copii cultivatorilorŭ sătenĭ. La scólă copii vorŭ vedé că la cultura ce urmésă părinţiĭ lorŭ, pe carĭ eĭ însuşĭ ĕĭ ajută, este de făcutŭ o mulţime de îmbunĕtăţirĭ. La scóla de agricultură practică copii cultivatorilorŭ vorŭ vedé că aceste îmbunĕtăţirĭ agricole, orĭ câte arŭ fi ele de multe, nu sunt cercărĭ de teorii scóse de ómenĭĭ streinĭ profesiuneĭ părinţilorŭ lorŭ, ci sunt resultatulŭ speriinţelorŭ înţelepte, menite a asigura viĕţuirea ţinută prin munca raţionale a pămêntuluĭ.

Invĕţătura ce propunemŭ ca midiloculŭ celŭ maĭ puternicŭ de îmbunĕtăţire în agricultura nóstră şi de civilisaţiune a poporuluĭ românŭ, o ceremŭ se fiă în armoniă cu vocaţiunea părinţilorŭ copiilorŭ, dupe cumŭ dice şi J. J. Rousseau în Emilia. Pen-

tru acestŭ cuvêntŭ arŭ trebui se chiămămŭ la scólele de agricultură pe fiiĭ cultivatorilorŭ nostri, pe fiiĭ acelora carĭ udându pămêntulŭ cu sudórea feceĭ lorŭ sunt și maĭ apțĭ și maĭ interesațĭ a îmbunĕtăți cultura pămêntuluĭ ce-ĭ hrănesce.

Copii cultivatorilorŭ se vorŭ forma la scólă spre a esercita nobila profesiune a părinților lorŭ. Copii de cultivatorĭ, chiămațĭ la scólă, posedă deja multe cunoscințe ce le aŭ învĕțatŭ de la părinții lorŭ, și în aceste cunoscințe învĕțămêntulŭ agricole trebue se altuéscă sciința agriculturei raționate, alimentulŭ intelectuale, care cumŭ a disŭ domnulŭ Guizot, este acelŭ ce convine maĭ multŭ vieței și destinuluĭ lorŭ.

Desvoltându în eĭ gusturile, deprinderile și virtuțile agricole, carĭ sunt garanțiele cele maĭ solide de reușită, li se va arĕta agricultura în tótă puterea eĭ ca sciință, în tótă demnitatea eĭ ca artă, și în tótă folosința eĭ ca mesteșugŭ. Eșițĭ din aseminea scólă de îmbunĕtățire a agriculturei și a omuluĭ cultivatorŭ, copii se vorŭ întórce pe la casele părinților și vor propaga progresele cu fapta, cu esemplulŭ, care este celŭ maĭ puternicŭ din tóte sistemurile de învĕțămêntŭ.

Învĕțămêntulŭ agricole, organisatŭ ast-felŭ, va esercita cea maĭ mare înrîurire asupra interesuluĭ privatŭ și asupra sporireĭ avuțieĭ publice; căcĭ presintându-se copiilorŭ de cultivatorĭ ca midĭlocŭ de esistință și ca celŭ maĭ demnŭ din tóte ocupațiunile, îĭ va aținea a i se deda cu totŭ sufletulŭ și

cu trupulŭ, spre a puté deveni la rêndulŭ lor nu numaĭ folositorĭ lorŭ și familieĭ lorŭ, déră și agriculturei, fecondândŭ și îmbunĕtățindŭ, cum a a disŭ Lafitte, pămêntulŭ ce-ĭ hrănesce.

Substituândŭ ast-felŭ sciința agriculturei rutineĭ obicĭnuite la noĭ, lumina întunericuluĭ ce apasă mulțimea cultivatorilorŭ, țéra nóstră va fi în stare a face cele maĭ marĭ progrese în producerea materielorŭ brute, a productelorŭ pămêntuluĭ, cari-ĭ asigură o adevĕrată supremație asupra tutulorŭ celorŭ-l-alte țerĭ. Nicĭ o țéră nu póte sĕ dea producte agricole maĭ bune și maĭ eftine de câtŭ țéra nóstră. Acolea, déră, la noĭ inteligința și iscusința cultivatorilorŭ trebue cu deosebire cultivate, desvoltate și îmbunĕtățite; căcĭ de la acésta depinde tótă subsistința publică, tótă avuția națională: și de aceea de îmbunĕtățirea cultivatoruluĭ se cuvine a ne ocupa maĭ multŭ de câtŭ de tóte cele-l-alte îmbunĕtățirĭ ale agriculturei.

Imbunĕtățirea cultivatoruluĭ prin instrucțiunea luĭ va aduce îmbunĕtățirea calitățeĭ și sporirea cantităței productelorŭ agricole spre celŭ maĭ mare folosŭ, atâtŭ alŭ traiuluĭ bunŭ alŭ populațiuneĭ rurale, câtŭ și alŭ avuțieĭ și putereĭ Românieĭ.

Nic. D. Cornățeanu
Fluieriș Iași
16/II/1902

CAPITOLULŬ VIII.

EPIZOOTIA VITELORU.

Bóla de vite este o calamitate mare în ţéra nóstră şi maĭ alesŭ în ţéra de susŭ, în părţile cele maĭ populate cu vite. De treĭ anĭ judeţulŭ Dorohoiŭ este necontenitŭ băntuitŭ de acéstă bólă. Ea se arétă când într'o plasă, când într'alta, fără ca sĕ dispară vre o dată cu totulŭ din judeţŭ. Plăşile acele în care putemŭ dice că s'a încuĭbatŭ acéstă bólă sunt Prutulŭ de susŭ şi maĭ cu sémă Prutulŭ de josŭ şi Băşeulŭ, adică partea de câmpiă a judeţuluĭ, partea aceea în care se găsescŭ cele maĭ multe vite.

In anulŭ acesta (1865) aŭ muritŭ de la Ianuarie pênă la Decembre 1865, unŭ numĕrŭ de 2192 vite din 3,610 îmbolnăvite, adică maĭ doué părţĭ din treĭ; ĕră 1,672 vite s'aŭ însănĕtoşatŭ şi 363 aŭ remasŭ bolnave.

Ĕtă și tabloulŭ sinopticŭ de mortalitatea vitelorŭ pe fie care lună.

LUNELE.	Remase bolnave.	Înbolnăvite.	Perite.	Insănĕtoşate.	Remase bolnave.
Ianuarie....	262	536	284	497	17
Februarie....	17	107	50	73	1
Martie.....	1	48	37	8	4
Aprilie.....	4	33	13	18	6
Maiŭ.....	6	12	8	10	—
Iunie.....	—	47	34	—	13
Iulie.....	13	91	62	42	—
Augustŭ.....	—	854	455	302	97
Septembre..	97	306	236	95	72
Octombre...	72	929	602	303	96
Noembre....	96	332	187	192	49
Decembre...	49	315	224	132	8
Totalŭ..	617	3610	2192	1672	363

De îndată ce se ivesce bóla de vite într'unŭ satŭ, se punŭ sub ţepŭ atâtŭ vitele câtŭ și ómeniĭ. Cu tóte că se iéŭ mĕsurile cele maĭ energice, bóla totŭ continue. Se vede, déră, că séŭ midĭlócele de stêrpire nu sunt de o eficacitate curmĕtóre, séŭ că nu se aplică în tótă rigórea lor.

Ómeniĭ ḑicŭ că bóla de vite vine de peste Prutŭ din Basarabia. Acolo nu se întrebuinţézĕ mesurele de ţepuire ca la noĭ: și cu tóte aceste, bóla se compórtă acolo ca și la noĭ, adică aci despare și aci se arétă. Ţepuirea la noĭ lovesce maĭ multŭ

pe ómenĭ de câtŭ pe vite, pe ómenĭ carĭ de altmintrele sunt destulŭ de sdrobiți cu pagubele ce încércă.

Déca este bănuélă că bóla vine de peste Prutŭ. apoĭ grăniceriĭ înființați acumŭ arŭ putea se pădéscă ca se nu se strecóre dincóce nicĭ unŭ omŭ cu vite de furatŭ, se împusce câniĭ ce vinŭ de peste Prutŭ și se oprésca adăparea vitelorŭ nóstre în Prutŭ. Cultivatoriĭ noștri din partele arŭ trebui se nu maĭ ducă vitele la adăpare în Prutŭ, dér nicĭ la ézurĭ unde apa este maĭ totŭ d'auna stricată, ci se le adape la fóntănĭ. Acéstă mĕsură profilactivă se póte adopta fără ca se necesitese vre-o cheltuélă mare.

Vitele în care s'a însemnatŭ bóla mergŭ la păscutŭ la o-l-altă și amestecate cele bolnave cu cele sănĕtóse, și astfelŭ bóla se comunică de la unele la altele și nicĭ nu încetéssă pĕnă ce nu se pribolescŭ tóte vitele. Arŭ trebui ca vitele se ămble la păscutŭ pe imașurĭ deosebite și se nu se amestice cele bolnave cu cele sănĕtóse. Cu acéstă rênduélă vitele sănĕtóse arŭ fi ferite de a contracta bóla de la cele bolnave, precumŭ sunt ferite chiar pe aceeașĭ moșiă vitele ce nu pascŭ pe imașulŭ în care pascŭ vitele în carĭ a datŭ bóla. A deosebi cu mare îngrigire vitele cele sănĕtóse de ceie bolnave și a le duce la păscutŭ pe unele deosebitŭ de altele, arŭ fi a împinge mĕsura de apărare, de țepuire, pĕnă la cea maĭ rigurósă aplicare a eĭ. Acésta însă acumŭ nu se face.

Vitele în carĭ a datŭ bóla începŭ a remâné în urma cârduluĭ, și numaĭ cândŭ cadŭ de picióre de nu maĭ potŭ ămbla, atuncĭ se scotŭ din cârdŭ și se trimitŭ la bolniță. In acéstă dupe urmă periodă a bólei, adică cândŭ vita a căḑutŭ la pământŭ și a fostŭ adusă la bolniță, rare orĭ se întêmplă ca o vită se scape de mórte. Earŭ pênă ce a ajunsŭ în stare de a fi dusă la bolniță câtŭ locŭ n'a molipsitŭ ea pe imașŭ cu balele și lacrimile séle, cu sudórea și baligile séle?

Din norocire vitele lovite de bólă se cunoscŭ din cele sănĕtóse, cu multŭ maĭ 'nainte de a cădea și a fi duse la bolniță. Lăsândŭ vitele bolnave între cele sănĕtóse se prelungesce bóla și i se face înlesnire de a lovi necontenitŭ în vitele cele sănĕtóse. Pentru a combate acéstă îmbolnăvire a vitelorŭ, ar fi bine ca vitele în carĭ a datŭ bóla se se desparță în duoĕ cârdurĭ, puindu-se într'unulŭ numaĭ vitele sănĕtóse și într'altulŭ numaĭ pe cele lovite de bólă séŭ bănuite de bolnave, ș'apoĭ din aceste a scóte vitele ce se trimitŭ la bolniță. Cu acéstă rênduélă s'arŭ apĕra vitele cele sănĕtóse de a lua bóla de la cele bolnave.

In mĕsurile administrative indicate încă de la 1839 de către Comitetulŭ sănĕtățeĭ din Moldova mĕsurĭ carĭ s'aŭ tipăritŭ în tóte foile sătescĭ de pe atuncĭ și în *Calendarulŭ bunuluĭ cultivatorŭ*, (pagina 335, ediținea a III din Bucurescĭ) se prescrie chiarŭ prin art. 1 și al 2 deosebirea vitelorŭ bolnave de cele sănĕtóse. Acéstă deosebire

nu se face cu tótă băgarea de sémă și de aceea póte se și perpetuă la noĭ acéstă bólă.

Intre mĕsurile ce se ĭéŭ la noĭ în contra bóleĭ de vite nu s'a prescrisŭ ăncă și acea maĭ eficace din tóte, aceea de a ucide îndată tóte vitele lovite de bólă și pe acele ce aŭ fostŭ în contactŭ cu dĕnsele. Acésta este o mĕsură pe cât de estremă pe atâtŭ și de eficace. Bóla de vite, bĕntuindŭ în anulŭ acesta vitele din Belgia, Francia și maĭ alesŭ Englitera, n'a fostŭ oprită, stĕrpită, de câtŭ cu întrebuințarea acesteĭ mĕsurĭ. Pĕnă acumŭ, cu tóte luminele véculuĭ nostru, nu s'a găsitŭ altŭ midĭlocŭ de stĕrpire a bóleĭ de câtŭ acela de a ucide vitele bolnave. In ţĕrile civilisate legea a datŭ autorităţeĭ puterea de a ucide vitele îmbolnăvite. In interesulŭ scăpăreĭ tuturorŭ vitelorŭ de mórte se sacrifică unele din ele, acele lovite de bólă. Dĕră pentru aplicarea acesteĭ estreme mĕsurĭ, legea acordă o indemnisare proprietaruluĭ vitelorŭ: și acéstă indemnisare se plătesce parte de guvernŭ și parte de proprietarĭĭ ce se punŭ în siguranţă despre bóla de vite.

Preocupatŭ de aceste sciriĭ, ce ni le aducéŭ diarele din ţĕrile unde se ivise bóla de vite, amŭ comunicatŭ la maĭ mulţĭ mĕsura de ucidere a vitelorŭ bolnave și legitimitatea despăgubireĭ ce se cuvine proprietarilorŭ vitelorŭ ucise. Domnulŭ Al. Scolariŭ, sub-prefectulŭ inteligente și activŭ alŭ plăşeĭ Coşula, audiudŭ că în satulŭ Broscăuţiĭ s'a ivitŭ bóla de vite la unŭ omŭ, a alergatŭ cu iuţéla

fulgeruluĭ, a ucisŭ tóte vitele luĭ și a țepuitŭ numaĭ mahalaoa satuluĭ în care se afla omulŭ cu vitele ucise. Resultatulŭ a fostŭ că bóla s'a stîrpitŭ pe locŭ și niciŏ vită din satŭ nu s'a maĭ însemnatŭ de bólă. Domnulŭ Scolariŭ a făcutŭ ceva maĭ multŭ, elŭ a adunatŭ banĭ de la uniĭ și alțiĭ, de la fie care câte câtŭ a voitŭ se dea și a despăgubitŭ pe proprietariŭ plătindu-ĭ tóte vitele câte i le împușcase. Cercarea a doveditŭ eficacitatea remediuluĭ, remâne acumŭ ca, guvernulŭ se ĭée mesurele cele maĭ potrivite atâtŭ pentru aplicarea luĭ câtŭ și pentru acordarea indemnisăreĭ.

Afară de acéstă mĕsură, este de ne apĕrată trebuință a se maĭ adăogi la mesurele cele deja ordinate și aceste următóre:

Secuestrarea vitelorŭ bolnave de tot soiulŭ de vite, de oĭ și de cânĭ maĭ alesŭ, și de tot felulŭ de nutreţŭ carĭ se imbibă de esalațiunile mefitice ale vitelorŭ bolnave.

Oprirea iarmarócelorŭ este deja admisă în locurele infestate; însă arŭ trebui se fiă rĕdicată de la locurele ne molipsito și maĭ alesŭ de la ómenĭ carĭ suferă de bóla de vite maĭ multŭ și de câtŭ vitele ce morŭ. Pentru acésta se cere ca primarele se eliberese bilete la ómeniĭ ce arŭ ămbla cu vitele cu arĕtare că locŭlŭ de unde vinŭ nu este molipsitŭ de bólă.

Unŭ articolŭ de mare însemnătate arŭ trebui întrodusŭ în mĕsurele profilactive, acela de a obliga pe proprietarulŭ vitelorŭ însemnate de bólă

bólă a face îndată declarare la primăriă sub pedépsa cea maĭ grea.

Asemine arŭ trebui pedepsite cu asprime, cu amendă şi închisóre, toţĭ proprietariĭ ce, simţindŭ că a datŭ bóla în vitele lor, le mută, le ducŭ la târgŭ şi astfelŭ molipsescŭ tóte locurele şi propagă bóla de vite pretutindene.

Asemine arŭ trebui ca sub óre carecondiţiunĭ proprietariĭ, în a cărora vite a datŭ bóla, se póte tăia la salhana vitele cele ce vorŭ fi sănătóse între cele bolnave şi astfel se micşurese paguba de care sunt amenintaţĭ.

Bóla de vite a făcutŭ marĭ ravagiurĭ în anulŭ acesta în streinĕtate. Guvernele şi particolariĭ aŭ fostŭ alarmaţĭ şi diarile tóte de agricultură ne aŭ adusŭ maĭ multe informărĭ. Unŭ estrasŭ din aceste şi maĭ alesŭ din Jurnal d'agriculture practique alŭ d. Barral credemŭ ca póte se interesese pe cultivatoriĭ noştri. In acestŭ scopŭ ne amŭ adresatŭ la Biblioteca naţionale din Bucurescĭ şi am dobênditŭ de la d. I. Gârlénu, bibliotecarulŭ centrale, relaţiunea următóre:

Epizootia, numită în Francia *tifosulŭ contagiosŭ alŭ vitelorŭ cornute*, în Germania *Kinder-pest* şi în Engliterra *Cattle-plague*, este o maladie exotică, streină diferitelorŭ părţĭ ale Europeĭ occidentale. Ea îşi iea nascerea in imensele câmpiĭ ale Ungarieĭ şi Russieĭ, cunoscute subt numele de *steppes*; acolo ea îşĭ află condiţiunile desvoltăreĭ séle spontanee.

Déră décă acéstă boală este exotică și 'șĭ iea nascerea in regiunea stepurilorŭ, cu tóte acestea ea se ivesce adese orĭ și în părțile în care nu se află condițiunile desvoltăreĭ séle spontanee. Marșutulŭ séŭ celŭ maĭ ordinarŭ aŭ fostŭ, în trecutŭ, acela ce l'aŭ urmatŭ armiele Austriace și Russe, ale cărorŭ cărdurĭ de aprovisionare de vite originare din stepurĭ aŭ respânditu-o pretutindenĭ. Rare orĭ s'aŭ întrodusŭ acéstă boală prin comunicațiĭ comerciali fie pe apă séŭ pe uscatŭ; dér totŭ-d'a-una prin o contagiune s'aŭ menținutŭ maĭ multŭ séŭ maĭ pucinŭ în diferitele epocĭ în care s'a ivitŭ.

Propagațiunea epizootieĭ dintr'o localitate infectată într'o alta vecină séŭ chiar depărtată se póte opera prin diferite moduri.

Celŭ maĭ eficace este transportulŭ vitelorŭ bolnave. E destulŭ o singură vită atacată de tifus pentru a infecta o țéră întrégă: bunióră invasiunea din anulŭ trecutŭ în Englitera care speriă pe agricultoriĭ englesĭ, murindu-le la 3,000 capete în spațiŭ de o lună, și care s'a adeveritŭ că înainte d'a se ivi acéstă bólă unŭ convoiŭ compusŭ de 300 vite a fostŭ ambarcate la Revel, în golfulŭ Finlandeĭ, și sositŭ prin Lubek și Hamburg la Londra, dupe o călĕtoriă de șése dile.

Nu este necessitate de unŭ contactŭ imediatŭ pentru ca sĕ se transmită boala. Tifusulŭ se transmite în distantă prin emanațiunile evaporate din

subiecte bolnave. Aceste emanațiunĭ aŭ îndestulă putere pentru a o produce în aerŭ.

Germurile morbide potŭ fi duse prin curentulŭ atmosfereĭ și potŭ infecta turmele la pășunare, décă pe alăturea trecŭ vite bolnave. Vitele sănetóse care aŭ avutŭ raporturĭ cu cele bolnave, și care s'aŭ împregnatŭ cu principiele boaleĭ, conservă âncă caracterele esterióre ale sănetățeĭ vr'o câte-va câte-va ḑile. Proprietariĭ acelorŭ subiecte contaminate, neinspirându-se de cât de interesulŭ lorŭ personale ducŭ acele vite la tergŭ, și se silescŭ a'șĭ realisa valórea lorŭ, ca sĕ nu le pérdă murindŭ. De acolo derivă celŭ maĭ mare reŭ, că subt aparințele sănetățeĭ vitele aŭ germenele uneĭ boale ascunse, a căreia ivire este fatalĕ și imediată.

Nu sunt numaĭ vitele bolnave, séŭ cele ce vor deveni, care sunt agențiĭ propagațiuneĭ tifusuluĭ, ci âncă și acele în convalescență o potŭ transmite cu tótă puterea, cu tóte că boala este stinsă. Tifosulŭ póte fi transmisŭ prin nutrețulŭ împregnatŭ de suflarea și de balele vitelorŭ bolnave, prin erburile séŭ nutrețulŭ ce le-aŭ atins, prin licuidele din care s'aŭ adăpatŭ.

Vestmintele ómenilorŭ, lâna oilorŭ, pĕrulŭ cănilorŭ și a altorŭ animale se potŭ încărca cu principiele boaleĭ și a le transporta în distanță.

In fine, ea se póte propaga prin băligarulŭ scosŭ din grajdurile infectate, prin resturile animalelorŭ mórte, prin pelea lorŭ jupuită pró-

spétă și pênă chiar și prin funiele ce aŭ servitŭ a le lega și care sunt âncă stropite de balele séŭ sângele lorŭ.

Precum vedemŭ, miḑlócele sunt fórte numeróse prin care contagiunea se póte efectua, și multiplicațiunea lorŭ esplică îndestulŭ înlesnirea cu care acéstă boală se propagă și dificultățile ce se întêmpină în a împedica espansiunea sea. Déră aceste dificultăți, cât de marĭ sunt, totuși nu potŭ fi superióre silințelorŭ uneĭ administrațiunĭ vigilente, și este cu putință a le înlătura în orĭ ce localitate atacândŭ flagelulŭ âncă din primele manifestațiunĭ.

Tifosulŭ fiind o boală exotică, puține persóne o cunósce, este dér necesariŭ a afla caracterile séle principale.

In primulŭ periodŭ alŭ acesteĭ maladiĭ, numit periodulŭ d'incubațiune, fiind că réulŭ nu este de câtŭ germulŭ în corpŭ și cum am ḑice clocesce, vitele presantésă tóte caracterele esterióre ale sănĕtățiĭ: mănâncă, beaŭ, și rumegă dupe obiceiŭ, vacele daŭ aceeacĭ cantitate de lapte. Impossibilŭ dér de a vedea într'ênsele maladia Acéstă periodă dură de la șése pênă la 10 ḑile.

Cândŭ boala se ivește, ea se caracteriséḑă printr'o abatere și printr'o espresiune a privireĭ dîndu-ĭ animaluluĭ unŭ aerŭ tristŭ; capulŭ ficsŭ, cătândŭ către pământŭ, urechile imobile căḑêndŭ pe spate, spatele încovăéte, și membranele posterióre angajate sub corpŭ, pĕrulŭ rădicatŭ și aspru

la pipăitŭ, pelea pe la articulaţiunĭ, maĭ alesŭ pe sub subţiorĭ, se află muiată de sudóre şi acésta determinésă rădicarea epidermeĭ şi a demidaţiuneĭ séle.

Rumegarea nu este totŭ-d'a-una suspendată în cele d'ântêiŭ ḑile ale boaleĭ, dér ea nu se efectuésă cu regularitatea obicĭnuită; animalulŭ scârşneşte din dinţĭ şi cască adese-orĭ.

Pe urmă se iveşte o tremurătură generale, manifestată în derĕtulŭ umerilorŭ şi a bucelorŭ, cu alternative de frigŭ şi căldură, maĭ alesŭ către basa córnelorŭ, urechilorŭ şi a estremităţilorŭ membranelorŭ.

Ochiĭ sunt roşiĭ şi plângeroşĭ, şi lacrimele ce curgŭ în abundenţă aŭ atâta asprime în câtŭ lasă pe botulŭ sĕŭ o urmă: epiderma se detaşéḑă pe regimele peleĭ unde eraŭ respândite.

O aruncătură de unŭ liquidŭ maĭ ântêiŭ aposŭ şi acru asvârle din nările séle, şi produce ca şi lacrimele o ródere epidermică a părţilorŭ peleĭ cu care stă în contactŭ.

Cu progresulŭ boaleĭ, humórele ochilorŭ şi a nasuluĭ devinŭ puroióse, şi adesea aerulŭ care élŭ respiră atuncĭ este împuţitŭ. In acelŭ momentŭ respiraţiunea se precipită, ea devine anevoiósă şi este acompagnată de unŭ sgomotŭ ce sémănă cu o sforăitură audită din distanţă intrândŭ într'unŭ grajdŭ.

Din gură curgŭ bale spumóse, care formésă nişte fulgĭ albĭ în prejurulŭ buselorŭ. Pe unflă-

ţura fălceĭ superióre, pe gingiĭ şi pe mamelónele fecieĭ interne ale obrajilorŭ, epiderma, rĕdicata prin serositatea, nu maĭ aderă părţilorŭ, şi se detaşésă cu înlesnire sub presiunea degetelorŭ lăsândŭ sĕ vĕdă nişte rănĭ de unŭ roşiu închisŭ.

La unŭ periodŭ maĭ înaintatŭ alŭ boaleĭ, capulŭ este agitatŭ, dintr'o parte într'alta, de unŭ felŭ de tremurătură analógă cu aceea a bĕtrânilorŭ, şi în acela-şĭ timpŭ muvemente răpede a le respiratiuneĭ îĭ imprimă, de câte orĭ flancurile se lasŭ, o sguduitură de josŭ în susŭ.

Diarea nu întârdie a se manifesta: maĭ întêiŭ sunt nişte materiĭ escrementiale care sunt liquide, espulse cu o mare răpedíciune, şi unite cu nişte gazurĭ cărora le dă o împuţéla caracteristică; apoĭ, cândŭ canalulŭ este golŭ, productulŭ deşertăreĭ devine zerosŭ; în fine, în ultimulŭ periodŭ, materiele aruncate iéŭ unŭ culorŭ închisŭ fiindŭ asociate cu sângele, şi respândindŭ unŭ mirosŭ fórte împuţitŭ.

Cu câtŭ maladia progresézĕ, cu atâta se vede slăbiciunea forţelorŭ; vitele bolnave cadŭ într'o stare de estremă prostaţiune; abia se potŭ ţine pe picióre şi aŭ forţa de a-şĭ ţine ecilibru, silindule prin bătăĭ séŭ împunsăturĭ de a se pune în mişcare Celŭ maĭ multŭ timpŭ sunt culcate, cu capulŭ întinsŭ şi redematŭ pe bărbiă. Amorţirea lorŭ este estremă; ochiĭ afundaţĭ în orbite, unŭ humorŭ puroiosŭ împle golulŭ formatŭ între globŭ şi pleópe; materia aruncătureĭ, grósă ame-

stecată cu dungĭ sângeróse, adesea împuțite, astupŭ pênă într'atâtŭ nările, în câtŭ animalele sunt forțate a respira pe gură; temperatura corpuluĭ este scadută și cândŭ pune mâna cineva pe pelea spateluĭ și a lombelorŭ (cărnurile de pe șesŭ), se simte o scultațiune analógă cu aceea ce dă unŭ animalŭ cu sângele rece. Adesea, în acestŭ periodŭ, se manifestésă o simptomă fórte caracteristică, este o îmflare din ambele părțĭ ale osuluĭ spinăreĭ, determinată prin desvoltarea spontaneă a gazuluĭ sub pele. Cândŭ atingĭ acea regiune, se simte o scultațiune de trăsnituri (de óse cândŭ se frécă), și daca se va percuta (ascultă cu urechea), ea dă unŭ sunetŭ analogŭ cu acela ce dă pelea unuĭ boŭ îmflatŭ lovind-o.

Cândŭ acéstă simptomă s'a ivitŭ, animalele sunt recĭ și nesensibile; mușchele se punŭ pe dênsele ca cum ar fi niște cadavre. Ele se grămedescŭ împrejurulŭ bortelórŭ naturale și-șĭ depunŭ óêle lorŭ, care câte odată aŭ timpulŭ a și cloci.

Secreținea lapteluĭ încetésă de la ivirea semnelorŭ maladieĭ; ugerile se vestejescŭ și devinŭ molasce și recĭ; cândŭ maĭ daŭ câte niţelŭ lapte, acela este zerosŭ și de o colóre galbenă deschisă.

La femele esistă o simptomă fórte proprie a înlesni diagnostica maladieĭ: acésta este coloraţiunea particulară a vagineĭ care are o faciă roșie de acaju cu niște ape (marbrure) de o nuanţă maĭ închisă.

Slăbirea răpede și fórte mare a vitelorŭ ma-

lade este unŭ caracterŭ particularŭ la acéstă afecțiune, și care se vede cu atâtŭ cu câtŭ viéța se prelungește maĭ multŭ; supuse la acéstă maladie ele devinŭ eticĕ; musculiĭ nevĕduțĭ și parșeminațĭ lasă a se vedea totŭ reliefulŭ scheletuluĭ, maĭ alesŭ la regiunea basinuluĭ, unde escavațiunele se adâncescŭ.

Mórtea sosește ordinarmente de la a treia pênă la a 12 di: rare orĭ se prelungește viéța peste acestŭ din urmă periodŭ.

Resumândŭ, o vită lovită de acéstă bólă, se recunósce fórte lesne dupe simptomele următóre: atitudinea nemișcată, spatele încovoiate, membrele convergente suptŭ corpŭ, capulŭ întinsŭ înainte, ficsŭ, urechele lăsate în josŭ, privirea tristă, ochiĭ plângeroșĭ, aruncătură din nărine, gura spumósă, capulŭ tremurândŭ, scărșnire de dinți, respirațiune precipitată, sgomotŭ de sforăitură, tremurare generală, urină închisă, diaree abondintă și puturósă, îmflătura regiuneĭ dorsale prin gazurĭ strĕnse suptŭ pele, scădere a temperatureĭ corpuluĭ, slăbiciune estremă, prostrațiune, coloraținne roșu închisŭ cu ape a vagineĭ, încetare de lapte.

Prin autopsiă se recunósce pe surfacia tutulor mucositățilorŭ interióre acelé-șĭ lesiunĭ ca și pe mucositățile esterióre. Intestinele presărate cu niște ulcerațiunĭ, în câtŭ sensulŭ, întinderea și caracterulŭ lor permite a le compăra cu ulcerațiunea specifică a frigurilor tifoide la omŭ. Sângele

este negru, presentându niste bucăţi mari fribuinóre şi moi; plămânii sunt îmflaţi, splina este redusă la o zémă de culórea drosdii de vinu. Şoldurile sunt congestionate. Câte o dată se găsesce şi obcesuri chiar în interiorulu muşculilorŭ.

Tratamentele încercate aŭ fostŭ inutile, din causa rapidităţeĭ rĕuluĭ. Mesurile cele maĭ bune şi cele maĭ urgente de aplicatŭ, la ivirea maladieĭ, sunt cele următóre, estrase dintr'o circulară a Ministeruluĭ de Agricultură, Comerciŭ şi Lucrări Publice din Francia în anulŭ trecutŭ, luna Septembre, pe când bóla era în Englitera, Flandra şi Germania.

Ĕtă acele mesurĭ pe care Ministerulŭ le recomandă cu tótă intensitatea Prefecţilorŭ departamentalĭ, aprobate fiind şi de Consiliulŭ Agricole.

„Orĭ ce proprietarŭ de vite cornute, orĭ care va fi, este datorŭ a face primaruluĭ comuneĭ o declaraţiune imediată de vitele bolnave séŭ suspecte ce le are în grajdiu séŭ la păşunare.„

„Indată ce primarulŭ va avea declaraţiunea, veterinarulŭ comuneĭ saŭ însărcinatulŭ din parteĭ va visita vitele. Dupe raportulŭ seŭ, primarulŭ va veghea cu scrupulositate ca vitele bolnave se le desparte şi să nu comunice fie directŭ séŭ indirectŭ cu nicĭ o vită a comuneĭ. Proprietariĭ sub orĭ care pretecstŭ va fi, nu vor putea să le conducă la păşunare séŭ la bĕutura comuneĭ, şi vorŭ fi îndatoriţi a le hrăni în locurile închise destinate pentru acésta.“

„Acéstă secuestraţiune se va practica cu cea maĭ mare rigóre: de la dênsa depinde salutulŭ tutulor vitelor localităţeĭ, şi primariĭ ţiind cu rigurositate aceste observaţiunĭ vor aduce concetăţenilor lor celŭ maĭ mare serviciŭ. Eĭ trebue să fiă convinşĭ de gravitatea datoriilor pentru a nu le aplica pe jumĕtate„

„Déca, în contra acestorŭ dispoziţiunĭ, o vită bolnavă séŭ suspectă, arŭ fi condusă, la tĕrgŭ séŭ la bâlciŭ, séŭ chiar la unŭ particolarŭ dintr'o localitate neinfectată, autorulŭ acesteĭ contravenţiunĭ va fi pedepsitŭ dupe codulŭ penalŭ regulatŭ pentru acéstă materie.*)„

„Proprietariĭ de vite sănĕtóse, într'o localitate infectată, potŭ să taie saŭ să le vêndă la măcelariĭ comunelor lor, după condiţiile următóre:

„1. Trebue ca veterinarulŭ propusŭ de autoritate să constate că acele vite potŭ fi date fără pericolŭ la consumaţiune.„

„2. Măcelariĭ sunt datorĭ a le tăia în spaciulŭ de 24 de ore.„

„3. Proprietariĭ nu le potŭ vinde, şi măcelariĭ nu le potŭ tăia, maĭ 'nainte d'a priimi o permisiune de la primarŭ, în care se va face menţiune de starea sănĕtăţeĭ.„

„4. Măcelariĭ nu vorŭ putea, sub nicĭ unŭ pretecstŭ, să vêndă vita pe care aŭ cumpĕrat-o pentru tăiere.„

---

*) Cod. penalŭ Art. 459.

„Orĭ ce contravenţiune va fi pedepsită. Proprietarulŭ şi măcelarulŭ vorŭ fi solidarĭ.„

„În fie-care di, primarulŭ comuneĭ bĕntuite trebue să adresese Prefecturuĭ unŭ raportŭ detailatŭ, în care să indice numele proprietarilorŭ a-le cărorŭ vite sunt bolnave şi numĕrulŭ lor. Indată ce primarulŭ va dobêndi certitudinea că epizootia s'aŭ declaratŭ în comuna sa, va da instrucţie proprietarilorŭ de vite ca eĭ să declare autorităţeĭ comunale numĕrulŭ vitelorŭ ce posedă, cu arĕtare de vêrsta, talia, pĕrul, ş'altele.“

„O copie dupe acea declaraţiune să se trimiţă la Ministeriŭ.“

„Acésta este necesarŭ pentru ca autoritatea superióră să 'şĭ facă unŭ comptŭ de perderĭ şi să apreciese indemnităţile care arŭ putea fi alocate la aceĭ ce aŭ suferitŭ acele perderĭ.“

(În Belgia, spre esemplu, indemnitatea s'a regulatŭ ast-felŭ: pentru vitele atinse de bólă şi mórte, proprietarul va priimi douĕ treimĭ din valórea estimată; o parte va fi plătită de Statŭ, cea-l-altă de provincie. Câtŭ pentru cele sacrificate prin mĕsurĭ de siguritate, cele douĕ treimĭ din valórea estimată vorŭ fi plătite aseminea şi proprietarulŭ va utilisa carnea şi tóte cele-l-alte accesoriĭ dupe placulŭ sĕŭ). Aceste mĕsurĭ aŭ făcutŭ şi facŭ ca preţulŭ cărneĭ să nu se urce nicĭ odată.

„Indată ce epizootia s'aŭ declaratŭ într'o comună, nicĭ una din vite. fie chiar cele sănĕtóse, nu

se potŭ duce la târguri, bêlciurĭ séŭ la particolarĭ vecinĭ, fiind că emigraţiunea lor póte transporta contagiunea. Orĭ ce comunicaţiă între vitele localităţilor infectate cu acele ale localităţilor neinfectate este cu totulŭ proprită. Din când în când să se visiteze proprietariĭ locurilorŭ infectate spre a veghea ca nu care cum-va să se fi estrasŭ vre una.“

„Esperienţa a arĕtatŭ că cănii potŭ deveni agenţĭ transmiţătorĭ aĭ contagiuneĭ. Aceste dobitóce trebue să fie legate în lanţurĭ în localităţile infectate, şi să se omóre orĭ care se vorŭ afla vagabontândŭ.“

„Déca, la prima aparaţiune a epizootieĭ într'o comună, autoritatea municipală arŭ judeca necesarŭ, pentru a năbuşi maladia înainte de a lua estensiune, sĕ se omóre imediat vitele bolnave şi acele carĭ a conlocuitŭ cu dênsele, ea póte prescrie aceste mĕsurĭ, avêndŭ îngrijire de a constata prin procese-verbale numĕrulŭ şi valórea vitelorŭ ucise.“

„De prisosŭ a maĭ adăoga că vitele sănĕtóse, sacrificate pentru a preveni contagiunea, vor putea fi date consumaţiuneĭ.“

„Cele mórte de epizootie, séŭ cele omorîte dupe mĕsurile de maĭ susŭ, trebue sĕ fiă îngropate la o distanţă mare de locuinţe, în gropĭ de 2 metri adîncime, în pămênturĭ pucin permeabilĭ maĭ profund de cât în terenurile ale cărorŭ permeabilitate

este fórte mare. Acea grópă va fi acoperită cu totŭ pămêntulŭ scosŭ.“

„De va fi cu înlesnire sĕ se arunce pe cadavre unŭ acoperişŭ de varŭ arsŭ, acéstă precauţiune va fi escelentă.“

„Peile trebue sĕ fie tăiate în bucăţi fórte micĭ pentru a'şĭ perde valórea comerciale şi sĕ se pue de desuptulŭ cadavruluĭ, pentru ca nimenĭ sĕ le pótă desgropa. Cadavrele sĕ nu fie tîrîte către grópă, ca sĕ nu remàe pe pămêntŭ materiĭ care conţinŭ principiĭ de contagiune. Ele trebuie sĕ fiă aduse în căruţe, trase de caĭ, măgarĭ séŭ catîrĭ, şi acele trăsurĭ immediatŭ sĕ se spele.“

„Băligarulŭ provenitŭ din grajdurĭ infectuóse trebue sĕ fie îngropatŭ.“

„Sĕ nu se uĭte că nutreţulŭ pe care l'aŭ suflatŭ séŭ aŭ respânditŭ bale vite e cele bolnave, că funiile şi totŭ ce a atinsŭ vitele, sunt nisce agenţĭ de propagare a contagiuneĭ; tóte dér trebue sĕ fiă arse séŭ îngropate, dupe ce a muritŭ vita; în casulŭ de faciă, o economiă rĕŭ înţelésă ar putea căusa perderĭ marĭ.“

„Grajdurile şi coşarele ce aŭ fostŭ locuite de vite bolnave trebuescŭ sĕ fiă aerisite cu cea maĭ mare îngrigire. Spălarea în tota ŭ cu liquiduri ale cărorŭ proprietăţĭ desinfectante sunt cunoscute, precum *chlor de varŭ*, *apă de varŭ chlorat*, *soluţiune de acid phénic* (de la 2 la 4 miliunĭ), *apă de lăturĭ*, *rugină* şi *scrum de ferŭ*, în fine *pămênt* séŭ *platră coalterată* şi *fumigaţiuni chlorate*. Étă

o seriă de midĭlóce pe care esperiență le-a consacrat efficacitatea, și care trebue sĕ fiă recomandate cu scrupulositate proprietarilorŭ grajdelorŭ séŭ coșarelorŭ infectate: cheltuelile făcute vorŭ fi compensate prin beneficiurile ce vorŭ dobêndi.“

„Chiar dupe aceste precauțiunĭ nu va fi prudent de a întroduce vite sănĕtóse în acele grajdurĭ séŭ coșare infectate, de cât dupe doĕ sĕptămânĭ celŭ pucinŭ, în care timpŭ aŭ fostŭ necontenitŭ deschise.“

„Obiectele ce aŭ servitŭ la usulŭ vitelorŭ bolnave trebue sĕ fiă arse, décă sunt de micĕ valóre, séŭ aerisite cu ingredienții de maĭ susŭ décă sunt de o valóre maĭ mare.“

Aceste sunt mĕsurile cele maĭ eficace pentru a împedica estensiunea epizootieĭ.

Pentru ajutorulŭ unorŭ asemenea mĕsurĭ și pentru aplicarea tutulorŭ midĭlócelorŭ propriĭ a combate epizootia, trebue sĕ fiă mulțĭ aucsiliarĭ; precum societățĭ veterinare, camere consultative de agricultură, associațiunĭ agricole și veterinare departamentale, consiliĭ de hygienă publică și salubritate, a cărora una din atribuțiunele lorŭ sĕ fiă relative la epizootiă și maladiă de vite; și maĭ alesŭ comisiunĭ speciale, compuse particularmente de agricultorĭ și veterinarĭ, instituite prin tóte locurile unde va fi necesitate, și avêndŭ misiunea de a apropria maĭ cu eficacitate condițiunele locale cu mĕsurile poliției sanitare ce póte comporta epizootia.

Pênă când Europa va forma o comisiune internaționale însărcinată cu căutarea mĕsurilorŭ proprii a înceta tifosulŭ și alŭ stinge cu totulŭ din stepurile Rusieĭ și Ungarieĭ, pênă atunci sĕ nu uĭtămŭ că stămŭ într'aceste duoĕ hotare, amenințați la orĭ ce ivire epizootică. Guvernulŭ sĕ facă o lege severă în privința acésta și sĕ formeze unŭ consiliŭ, compusŭ de agricultorĭ, veterinarĭ, doctorĭ, chemicĭ, ș'alțiĭ, avêndŭ însărcinarea a veghia și a urmări bóla când se va ivi; căcĭ numaĭ astfelŭ va putea să micșorésă sărăcia ce aduce bóla de vite.

PARTEA III.

INDUSTRIA JUDEȚULUI

Starea industriei în România este ambrioneră, primitivă, agricole. Cultivatorii se silescŭ din tóte puterile a confecționa eĭ înșușĭ cele maĭ multe din obiectele lorŭ. Acelașŭ omŭ îndeplinesce în chipulŭ celŭ imperfectŭ și grosierŭ o mare parte din diferitele funcțiunĭ ale vieței sociale. De are trebuință de lemne, se duce singurŭ în pădure, le taie și le aduce a casă. De are trebuință de casă, se apucă singurŭ și o face, bătèndŭ parĭ în pămêntŭ, îngrădinduĭ cu nuele, lipinduĭ cu lutŭ, acoperinduĭ cu stuhŭ și astfelŭ din talpă pênă în streșină și din streșină pênă în vêrfulŭ caseĭ nu cere concursulŭ nimuluĭ. De are trebuință de grindeiŭ de plugŭ, ié toporulŭ la spinare și se duce la pădure, êlŭ taie, êlŭ a duce a casă și-lŭ confecționésă. De are trebuință de reparațiunĭ la plugŭ séŭ la carŭ, scóte securea din brêŭ și pe locŭ êșĭ face și osiĭ, și carâmbĭ și totŭ ce-ĭ trebue. De are trebuință de încălțăminte, taie o piele și-șĭ face

opinci. De are trebuință de cămeșe, de peschire, de sucmane, de iță, de brău, cultivă inu și cănepă, ține oi și tunde lăna ș'apoi femeea se apucă și tórce, țese, cósă și confecționésă astfelu în casă cele mai multe obiecte cu cari se îmbracă poporulu românu.

Tóte aceste lucrări, necesarie întreținerei omului, fiindu esecutate de aceleași individe, caracterisa o stare fórte primitivă a industriei Românilorŭ.

Cu tóte aceste, alăturea cu industria primitivă și patriarhală, se vede la Românî și începuturile unei industrii mai înaintate, începuturi de devisiune a travaliului, de schimbu. de cerere și ofertă, de concurință. Așa se găsescu ómeni cari se ocupă cu transformarea productelorŭ agriculturei și ale minelorŭ confecționêndule în obiectele cari servă la îndestularea trebuințelorŭ. Astŭ-felu rotarii se ocupă numai cu facerea rótelorŭ și a carelorŭ, și acésta în timpulu celu perdutu al anului și fără a abandona lucrarea pământului. Țiganii lucréză ferulu prefăcêndulu în sape și alte unelte agricole. Cibotarii facu din piei o încălțăminte pentru a căreia confecționare se găsescu ómeni carii se ocupă numai cu prelucratulu, cu tăbăcitulu peilorŭ. Cojocarii pregătescu din piele dubite căciuli și cojóce. Curalarii pregătescu din pieî osebite obiecte necesarie trebuințelorŭ omului. Abagerii confecționésă stofele de lână cumpĕrate de cultivatorî în mai multe obiecte de îmbrăcăminte. Olarii transformă pământulu confecționându felu-

rite obiecte de menagiu și de construcțiuni. Cărămidarii frémêntă pământulŭ, îlŭ punŭ în calupurĭ, îlŭ ardŭ și-lŭ prefacŭ în felurite obiecte de construcțiune, etc.

Tóte aceste transformărĭ de producte și confecționarĭ de obiecte sunt nisce începuturĭ fórte primitive de industriă manufactoriale în țéră. In târgurĭ sunt maĭ mulțĭ aginți aĭ acesteĭ industriĭ carĭ transformă fierulŭ, arama, argintulŭ în obiecte maĭ fine, ca lacătușiĭ, căldărariĭ și argintariĭ, cari transformă peile în mesedĭ ca blănariĭ, grâul în pâne ca brutariĭ, vitele în carne ca măcelariĭ, lemnele în obiecte maĭ bine lucrate ca dulgheriĭ și stolériĭ, seulŭ în lumânărĭ și săponŭ ca mumjiĭ și săpunariĭ, plantele tenctoriale în coloruri ca boiangiĭ. Astfel în târgurĭ se găsescŭ ómenĭ carĭ nu facŭ alta de câtŭ unŭ singurŭ obiectŭ, obiectŭ care se caută și se cumpĕră de locuitoriĭ ceĭ-lalțĭ aĭ țĕreĭ.

In târgurĭ maĭ cu sémă este adăpostită nu numaĭ industria manufactoriale dĕr și comerciale; căcĭ în ele locuescŭ consumatoriĭ productelorŭ agricole, și ómeniĭ cariĭ nu se ocupă cu alta de câtŭ cu schimbatulŭ obiectelorŭ și carĭ sunt agențiĭ principalĭ aĭ industrieĭ comerciale, precumŭ sunt băcaliĭ, brașoveniĭ, lipțaniĭ, cârciumariĭ, hiristigii, măcelariĭ, etc.

Interesulŭ și trebuințele Românilorŭ aŭ făcutŭ a se crea și la dênșiĭ o industriă óre-care, adică unŭ întregŭ de lucrărĭ carĭ contribue directŭ séŭ indirectŭ la satisfacerea trebuințelorŭ lorŭ. A-

vemŭ tóte ramurile industrieĭ maĭ multŭ saŭ maĭ pucinŭ desvoltate. avemŭ și arte și meșteșiugurĭ, avemŭ și industriă manufacturiale și industriă comerciale. Déră ceea ce avemŭ maĭ bunŭ și în care ne deosebimŭ maĭ multŭ, este industria agricole. industria mareĭ mulțimĭ a poporuluĭ Românŭ.

Tóte popórele cele maĭ înaintate de câtŭ româniĭ aŭ trecutŭ prin starea în care se găsescŭ eĭ astădĭ și unele chiarŭ acumŭ ăncă formézŭ din agricultură basa prosperitățeĭ și a inavuțireĭ lorŭ, cu tóte că aŭ ajunsŭ a fi cele maĭ înaintate nu numaĭ în industria manufacturiale déră și în acea comerciale.

Cine vorbesce astădĭ de industria agricole, manufacturiale și comerciale fără ca sĕ nu védă înaintea sa pe singura națiunea aceea care a întrecutŭ pe tóte cele-l-alte în tustrele aceste ramurĭ de industriă? Eĭ bine! Națiunea englese datorésă tótă prosperitatea și avuția eĭ agricultureĭ. Avuția naționale a Engliterеĭ este în pămêntŭ, în capitalulŭ eĭ fonciarŭ. Pămêntulŭ cultivabile alŭ Engliterеĭ, dupe Mac-Qneen, are o valóre de duoĕspre-dece orĭ maĭ mare de câtŭ tóte capitalele eĭ angajate în manufactură și în comerciŭ. Cândŭ Englitera ș'aŭ pusŭ de gândŭ că se întrécă cu industria eĭ tóte națiunele pămêntuluĭ, ea a începutŭ a se ocupa cu îmbunĕtățirile agricole; căcĭ ea scie că adevĕrata putere a uneĭ națiunĭ este rĕdĕmată pe agricultură.

Englitera cu unŭ vécŭ maĭ în urmă era fórte

înapoetă în agricultură, ea înjuga boiĭ de códă și tundea lâna de pe oĭ smulgându-o, și cu tóte aceste, graciă lucrărilor de îmbunĕtățire ale agriculturei. ea a ajunsŭ astădĭ a face pĕnă și arăturile cu vaporulŭ și a tunde lâna cu macinele. Industria manufacturariă s'a desvoltatŭ în proporțiune cu îmbunĕtățirile ce s'aŭ realisatŭ în agricultură.

Acestŭ mersŭ naturale alŭ îmbunĕtățirilorŭ industriale, a începutŭ a se areta și la noĭ. Agricultura nóstră, avêndŭ trebuință de obiecte confecționate maĭ bune și maĭ perfecte de câtŭ acele cu care s'a servitŭ pĕnă acumŭ, cere cu stăruință desvoltarea industrieĭ manufacturiale, cere îmbunĕtățirea și specialisarea artelorŭ și a meșteșugurilorŭ. Așa astădĭ rotariĭ sunt solicitați a face róte maĭ supțirĭ, maĭ solide, maĭ ușure și maĭ bune; fierariĭ a le lega cu ferŭ; căcĭ obedile de lemnŭ nu potŭ se maĭ serve multŭ timpŭ pe șoselele ce se facŭ pretutindene. Insuși ciobotariĭ aŭ începutŭ a face ciobote maĭ bine confecționate, maĭ bine potrivite pe piciorŭ de câtŭ acele ce le făcéŭ pe cândŭ țeraniĭ obicĭnuéŭ a pune unŭ braciŭ de fênŭ în ele pentru ca se nu le cadă din picióre.

Este o mișcare în industriă manufactoriale și comerciale a județuluĭ Dorohoiŭ, mișcare către îmbunĕtățire; însĕ din nenorocire acéstă mișcare se manifestă numaĭ în tĕrgurĭ; și apoĭ ea a începutŭ a fi mănținută maĭ multŭ de streinĭ de câtŭ de meseriașĭ pămêntenĭ.

Cu tóte aceste, industria principale fiindŭ agri-

cultura, și agenții ei fiindŭ numaĭ pămênteniĭ, progresele se vorŭ realisa de dênșiĭ și în profitulŭ lorŭ.

Românulŭ din firea luĭ nu este dispusŭ a părăsi industria agricole și a se lansa de bună voie în cele-l-alte industriĭ. Afară de acésta, posițiunea geografică, fertilitatea și eftinătatea pămêntuluĭ, îlŭ solicită a se deda cu preferință la industria agricole, a face din acéstă industriă națională obiectulŭ travaliuluĭ principale cu care póte înființa schimburĭ și relațiunĭ de solidaritate cu tóte cele-l-alte popóre. Din acestŭ punctŭ de vedere nicĭ o industriă nu póte sĕ-ĭ promită maĭ multe avantage de câtŭ industria agricolĕ.

Românulŭ ocupatŭ cu agricultura a lăsatŭ pe séma femeelorŭ grigea de a transforma unele din productele pămêntuluĭ în obiecte de îmbrăcăminte. Inulŭ și cânepa se cultivă pentru făcutulŭ pănde-turilor de casă. Aseminea și din lâna ce se tunde de la oĭ se opresce o parte pentru făcutulŭ sucmanelorŭ.

Ramurile cele maĭ importante ale industrieĭ manufacturiale, carĭ în alte țĕrĭ facŭ fala civilisațiuneĭ și avuția națiunelor celorŭ maĭ industriale sunt la noĭ în mâna femeelor nóstre. Ele pregătesc materiele brute, le transformă și le confecționézĕ; însĕ câtă muncă și inteligință, câtŭ timpŭ și ostenélă nu punŭ ele pênă ce ajungŭ a-și îmbrăca bărbațiĭ și copiiĭ? Pănda de inŭ și de cănepă a fostŭ lovite în producerea lor în casă prin pănda de bumbacŭ care, graciă macinelorŭ, a străbătutŭ pênă și în casele săte-

nilorŭ nostrĭ. Femeele vĕdêndŭ eftinătatea pânde'ĭ s'aŭ amparatŭ de dênsa; ĕră bărbaţiĭ lorŭ s'aŭ lăsatŭ de a maĭ cultiva plăntele tecstile Incetarea culturei bumbaculuĭ în America, rĕdicândŭ preciulŭ luĭ. a îndemnatŭ pe cultivatoriĭ nostri a reprinde cultura inuluĭ şi a cănepeĭ şi a da ĕrăşĭ de lucru femeielorŭ carile s'aŭ pusŭ cu tótă ănima pe făcutulŭ pândeĭ.

Însĕ pânda de bumbacŭ, prefăcută în citŭ, ĕntră din ḑi în ḑi maĭ multŭ în gustulŭ femeielorŭ nóstre de la ţéră. Confecţionarea citurilorŭ cerêndŭ împrejurărĭ de fabricare de carĭ Romaniĭ sunt âncă fórte departe va găsi în ţéra nóstră pentru multŭ timpŭ unulŭ din debuşeurile cele maĭ importante ale industrieĭ manufactoriale din ţĕrile streine.

Nu este totŭ asemine şi cu pânḑa ce se face din lână. Femeele nóstre torcŭ şi facŭ dintr'ênsa nu numaĭ obiecte de îmbrăcăminte, precum iţarĭ şi sucmane, dĕră şi scórţe şi leghicere. Ele se ducŭ de culegŭ de pe câmpŭ plăntele tinctoriale şi apoĭ cu dênsele văpsescŭ lâna dânduĭ feliŭ de feliŭ de culorĭ. De cât-va timpŭ femeele din judeţulŭ Dorohoiŭ aŭ începutŭ a face unŭ feliŭ de pândă subţire de lână pe care o boescŭ şi apoĭ o prefacŭ în nisce fuste carĭ aŭ remplasatŭ cu mare succesŭ catrinţele şi prijtorile.

Postavulŭ săténuluĭ nostru este sucmanulŭ. Cu tóte că vinŭ multe postavurĭ în ţéră, cu tóte că a începutŭ a se face şi în ţéră postavŭ la fabrica de la Némţŭ a domnuluĭ Cogălnicénu, săténulŭ

n'a renunciatŭ la sucmanŭ și nicĭ se pare dispusŭ a renuncia.

In privirea țeseturilorŭ de lână, județulŭ Dorohoiŭ se deosibesce nu numaĭ prin scórțele și leghicerile cele frumóse ce se facŭ în casele sătenilorŭ, dĕră și prin covórele cele de preciŭ ce se facŭ de către unele din femeele marilorŭ nostri proprietarĭ, carele conservă âncă cu religiositate datinele cele vechĭ ale Românilorŭ.

PARTEA IV.

COMERCIULU JUDETIULUI.

Județulŭ Dorohoiŭ ne producêndŭ obiectele industrieĭ manufactoriale ce se întrébă de consumatorĭ. le priimesce din streinătate dând în schimbulŭ lor productele industrieĭ agricole, materiele brute. ce le are cu presosință. Agricultura județuluĭ produce o cantitate mare de producte carĭ de multe orĭ nu se potŭ desface, neîntrebându-se nicĭ în județŭ, nicĭ în streinătate. Debușeulŭ în streinătate alŭ productelor voluminóse a le agriculturĕĭ este mărginitŭ numaĭ la părțile vecine din Bucovina și Basarabia. Acéstă mărginire a silitŭ pe producătoriĭ județuluĭ pe de o parte a preface productele într'unŭ volumŭ maĭ micŭ și maĭ lesne de transportatŭ la distanțele cele maĭ depărtate, și pe de alta a transforma productele pămêntuluĭ în carne séŭ în boiĭ îngrășațĭ și a le duce la Pesta și Viena spre a le preface în banĭ.

Sunt treĭ puncturĭ de căpetenie, treĭ trecătorĭ, prin cari se face esportațiunea și importațiunea

productelor: Mamornița. Mihăileniĭ și Rădĕuțiĭ. La aceste treĭ puncturĭ se află și vămile țĕreĭ.

La vămile nóstre se percepe o dare pe valóre; érŭ la vămile Austrieĭ pe greutate. Este o deosebire mare intre veniturile vămilor nóstre și veniturile vămilorŭ Austrieĭ. Ale nóstre sunt cu multŭ maĭ micĭ de câtŭ ale Austrieĭ care de multŭ dă esemplulŭ de unŭ venitŭ superiorŭ fără ca să ne fi determinatŭ pênă acum a profita de dènsulŭ. Veniturile vămilorŭ nóstre s'arŭ spori când am adopta sistemulŭ de vămuire practicatŭ în Austria.

Pe la trecătórea Mamornița s'a esportatŭ în cursŭ de șépte lunĭ ale anuluĭ acestuia (1865) următórele producte:

1,475 chile grâŭ.
10,209 — popușoĭ.
52 — meiŭ.
1,475 — orțŭ și ovĕsŭ.
470 — secară.

Valórea acestorŭ producte dupe tarifă se sue la 966,848 leĭ; éră dreptulŭ de vamă luatŭ la 48,372.

Vitele esportate pe la Mamornița de la Ianuarie și pênă la finele luĭ Iulie (1865) sunt:

1608 boĭ.
8 caĭ.
2 mêndĭ.
1916 porcĭ.

20 oĭ.
21 mieĭ.

Valórea acestorŭ vite a fostŭ estimată cu preciurile din tarifă la 725,565 leĭ, din cari s'aŭ luatŭ pentru dreptulŭ de vamă suma de 36.278 leĭ

Pe la Mihăilenĭ s'aŭ esportatŭ totŭ de la Ianuarie pênă la finele luĭ Iulie a anuluĭ acestuia 1865 productele următóre:

519 chile grâŭ.
20,042 — popușoĭ.
177 — meiŭ.
3,195 — ordŭ și ovĕsŭ.
1,064 — secară.

Valórea acestorŭ producte este de 1,666,408 leĭ; ĕră dreptulŭ de vamă ce s'a luatŭ s'a suitŭ la suma de 81,327 leĭ.

Vitele ce s'aŭ esportatŭ pe la Mihăilenĭ în cursŭ de șépte lunĭ, de la Ianuarie pênă la finele luĭ Iulie a acestuĭ anŭ 1865, sunt următórele:

1,530 boĭ.
21 caĭ.
3 mândĭ.
381 porcĭ.
21 oĭ.
4. mieĭ.

Valórea acestorŭ vite este de 507,010 leĭ; ĕră dreptulŭ de vamă ce s'a luatŭ de la dênsele este de 28,452 leĭ.

Esportațiunea pe la Rădăuțĭ a fostŭ neînsem-

nată. Vama luată din producte se sue numaĭ la suma de 4,422 leĭ și din vite numaĭ 103 leĭ.

Puncturile principale ale esportațiuneĭ județuluĭ în streinătate sunt déră numaĭ Mamornița și Mihăileniĭ. Adunându la unŭ locŭ productele și vitele importate pe la aceste duoĕ trecătorĭ în cursŭ de șépte lunĭ ale anuluĭ acestue avemŭ:

Chile.

1,994	grăŭ
30,251	popușoĭ
229	meiŭ
4,670	ordŭ și ovĕsŭ
1,534	secară
38,678	chile peste tot, preciuindŭ 2,633,256 leĭ

din carĭ s'a luatŭ pentru Tesaurŭ 129.690 leĭ.

3,138	boĭ grașĭ
29	caĭ
5	mânzĭ
2,297	porcĭ
41	oĭ
24	mieĭ
5,534	capete preciuindŭ 1,232,666 leĭ din carĭ s'a luatŭ vamă 64,730 leĭ.

Se póte ca esportațiunea anuale a județuluĭ se ajungă în producte la 5 milióne și în vite la 2 milióne pe anŭ. Insă nicĭ unŭ controlŭ altulŭ maĭ eficace nu se póte face la vămile nóstre de câtŭ acelŭ ce s'arŭ înființa printr'o Statistică agricole, ce s'arŭ ținea cu tótă băgarea de sémă ce se cere când se pune supră-ĭ importanta misiune de a servi

de controlŭ esportaţiuneĭ productelorŭ şi vitelorŭ nóstre. Déră pênă acumŭ Statistica infiinţată la noĭ n'a ajunsŭ nicĭ a se putea face şi ţine, ne cumŭ a a i se maĭ cere se serve şi ea la ceva, se fiă şi ea de unŭ folosŭ óre care Tesaurului publicŭ. Tótă Statistica nóstră s'a redusŭ pênă acum la o adunătură de materialŭ brutŭ: şi nicĭ acesta nu s'a controlatŭ, nicĭ verificatŭ măcarŭ. Câtŭ despre coordinarea materialuluĭ şi cele-l-alte operaţiunĭ în vederea cărora se aduna, nicĭ că este cea maĭ mică vorbă, şi nicĭ că póte fi când architectulŭ care arŭ puté construi ceva cu acestŭ materialŭ lipsesce chiarŭ de la însăşĭ administraţiunea centralĕ a Ministeruluĭ.

Lipsiţĭ cumŭ ne găsimŭ d'o Statistică cum trebue se fie pentru a puté servi la ceva, nu putemŭ. maĭ cu sémă în partea comercialĕ, indica nicĭ o dispositiune privitóre la desvoltarea comerciuluĭ nostru din punctulŭ de vedere alŭ preciurilorŭ.

Anulŭ acesta comerciulŭ boilorŭ graşĭ, esportaţĭ în Austria, n'a adus folóse considerabile. Din contra a adusŭ la ceĭ maĭ mulţĭ pagubĭ simţitóre, ast-felŭ câtŭ putemŭ dice că aŭ fostŭ fericiţĭ, aŭ âmblatŭ bine, aceĭ ce s'aŭ întorsŭ măcar cu capitalulŭ pusŭ în acestŭ ramŭ de comerciŭ.

Boiĭ trecêndŭ în Austria sunt supuşĭ la facerea uneĭ carantine de 10 pênă la 20 de ţile.. Acolo în carantină, eĭ perd multŭ din greutatea lorŭ ne putênd se fie ţinuţĭ bine.

Boiĭ grașĭ ce mergŭ de la noĭ la Viena și la Peșta s'aŭ vêndut fórte eftin în anulŭ acesta. La vêndare s'a presentatŭ pentru prima óră și neguțătorĭ de boĭ din Francia și sub nume de boĭ de Ungaria aŭ luatŭ și dusŭ boĭ grașĭ pênă la Strasburgŭ și póte dintr'ênșiĭ mulțĭ vorŭ fi ajunsŭ și pênă în Paris. Neguțătoriĭ de boĭ, ne spune domnulŭ Felix Villeroy, în Jurnal d'agriculture pratique, vêdênd boiĭ grașĭ din Ungaria s'aŭ dusŭ dupe boĭ și aŭ cumpĕratŭ. Eĭ aŭ făcutŭ socotéla cheltuelelorŭ adusuluĭ și a spusŭ că se sue la 150 francĭ de boŭ. Un boŭ trage 750 pênă la 800 kilograme de carne curată. Preciul unuĭ boŭ de prima calitate este de 60 francĭ cântarul (50 chilograme), ast-fel unŭ boŭ de 750 kilograme preciuesce 450 francĭ.

De la unŭ boŭ de acéstă călitate, cumpĕratŭ în Ungaria și dusŭ în Francia, neguțătorulŭ rĕmâne cu 300 francĭ saŭ 25 galbenĭ, după ce scade 150 francĭ cheltuelele transporturuĭ. În acestĭ 25 galbenĭ de boŭ neguțătorulŭ din Francia trebue să aibă câțĭ-va galbenĭ profit; fiind-că alt-mintrelea nu-șĭ dă ostenéla să vie la Viena ca să-ĭ cumpere. Eară neguțătorulŭ nostru nu póte se se întórcă cu maĭ pucin de 20 galbenĭ de boŭ pentru ca să dică că a reușit în acéstă întreprindere comerciale.

Am dis că importațiunea comerciuluĭ nostru consistă maĭ cu sémă din obiecte manufacturate. Pe la trécătórile de la Mihăilenĭ și Mamornița intră în țéră marfă de Anglia, de Lipsca,

de Viena, de Galiția, lemnăriă și ferăriă de Bucovina. Pentru ca se dămŭ cetitorilor o ideă despre însemnătatea comerciuluĭ nostru de importațiune amŭ grupat tóte obiectele manufactoriale dupe origina lorŭ și resultatulŭ de pe o lună, luna luĭ Septembre 1865, pe la Mihăilenĭ, este următorulŭ:

Marfa de	Anglia	pentru o valoare	34,381	leĭ.
„ „	Lipsca	„ „	85,401	—
„ „	Viena	„ „	98,668	—
„ „	Galiția	„ „	65,499	—
Ferăriă			5,365	—
Lemnăriă			12,633	—
			301,919	—

Amŭ putea dice că numaĭ pe la Mihăilenĭ intra marfă streină pe anŭ de 3 pênă la 4 milióne de leĭ. Din tótă marfa ce intră in țéră. Tesaurulŭ ié 5 la sută: a luatŭ dér pentru dreptulŭ de vamă de pe acéstă marfă intrată în luna luĭ Septembre 15,096 leĭ.

Lemnăria este de bradŭ și se scóte din pădurile ce acoperŭ munțiĭ Carpațĭ, carĭ nu sunt de cât de patruu ore departe de Mihăilenĭ.

Ferăria provine de la băile din munțiĭ Carpațĭ ce se sploatésă în Bucovina.

N'a fostŭ județŭ maĭ înfundatŭ de câtŭ județulŭ Dorohoiŭ, adică maĭ lipsitŭ de debușcurĭ. Acum însĕ comerciuluĭ acestuĭ județŭ se deschide căile de comunicațiune cele maĭ întinse ale Europeĭ. Drumulŭ de ferŭ a ajunsŭ pênă la Cernăuțĭ și de acum într'unŭ anŭ are sĕ fiă datŭ în

circulațiune. De la Cernăuți pênă la Mamornița sunt numaĭ 2 óre. Pe la Mamornița déră și chiar pe la Mihăileni, cari nu sunt departe de Cernăuți de câtŭ de 6 ore, are sĕ se deschidă județuluĭ Dorohoiuluĭ, și celeĭ maĭ marĭ părțĭ din țéra de susŭ, o strecurare din cele maĭ avantagióse de producte. Deja locuitoriĭ județuluĭ ceĭ maĭ însemnațĭ aŭ începutŭ a se gândi la facerea unorŭ șosele de la Dorohoiŭ prin Herța la Mamornița, de la Dorohoiŭ prin Buhaiŭ la Mihăileni și de la Botoșani dreptŭ la Dorohoiŭ prin care sĕ se puie țéra nóstră în relațiuni de comerciŭ prin drumulŭ de ferŭ

Rădăuții sunt singurulŭ punctŭ prin care județul Dorohoiŭ se pune în contactŭ cu Rusia. De la Ianuarie și pênă la finele luĭ Iunie, adică în cursulŭ celorŭ ântêiŭ 6 lunĭ ale anuluĭ acestuia 1865, nu aŭ eșit din țéră producte maĭ multe de câtŭ pentru 4,422 leĭ vamă. Niciĭ cheltuelile ce se facŭ cu impiegațiĭ vămiĭ nu se acoperŭ cu veniturile de la acéstă trecătóre. Productele esportate de la noĭ în Rusia consistă în pândă de America, petre de móră, gazŭ de Moinești, basmalĭ de bumbacŭ, testemelĭ, lustrinĭ, lănurĭ, cituri, semênță de inŭ și hanos, vinŭ și pielcelĭ de mielŭ.

In cursulŭ acestorŭ 6 lunĭ s'aŭ importatŭ din Rusia în județulŭ Dorohoiŭ pe la Rădăuțĭ numaĭ 3 caĭ și o vacă, de la carĭ s'aŭ luatŭ 103 leĭ vamă. Asemine s'aŭ importatŭ 5 chile de făinĕ de grâŭ picluită de la carĭ s'aŭ luatŭ vamă 62 de leĭ Din Rusia însĕ s'a importatŭ 137 capete de caĭ

în cursulŭ acestorŭ 6 luni. Cele-l-alte producte importate sunt crupe de hriscă, schijă, lemne de focŭ, petre de morminte evreestĭ, córne evreeștĭ, cărțĭ evreeștĭ, cépă, usturoĭ, untură de găscă, cămășĭ vechĭ de a le soldaților, fringhiĭ, pufŭ, pĕrŭ de porcŭ, blană de singeapŭ, alamă lucrată, plumbŭ, sfeșnice de argintŭ, țipirigŭ, terpentinŭ și tutun rusescŭ.

Preciurile corente ale productelorŭ indigene și ale acelorŭ aduse din streinătate se însémnă și se trimitŭ la Oficiulŭ Statisticŭ. Eră acolea se îngrópă în dosare cășunândŭ astŭ-felŭ și o perdere Tesauruluĭ; căcĭ s'aŭ transportatŭ cu posta Statuluĭ. Lipsiți și de studia statistică la care trebue a se supune aceste preciurĭ spre a deveni folositóre comerciuluĭ țereĭ, n'avemŭ nimicŭ de dișŭ în privirea lorŭ. Ceea ce putemŭ dice este că în anulŭ acesta fiind lipsă de pâne în județulŭ Dorohoiuluĭ, preciurile bucatelorŭ s'aŭ suitŭ; eră acela alŭ vitelor s'aŭ coborĕtŭ. Vaca care se vindea anulŭ trecutŭ cu 7 pênă la 9 și 10 galbenĭ se vinde în anulŭ acesta (1865) numaĭ cu 2 galbenĭ. Eră cu 2 galbenĭ nu se póte cumpera de câtŭ numaĭ o merță de popușoĭ (120 de oca); ceea ce ne autorisă a dice că se dă o vacă pentru o merță de popușoĭ, că se dă adică 10 galbenĭ pentru 120 de oca de popușoĭ!

Preciulŭ fŏnuluĭ s'a suitŭ la maĭ multŭ de câtŭ înduoitŭ de ceea ce era, din causă că anulŭ a fostŭ secetosŭ și érba nu s'a făcutŭ, și astŭ-felŭ

lipsa de fónŭ amenință a reduce într'o proporțiune considerabile chiar capitalulŭ celŭ maĭ importante alŭ agriculturei, capitalulŭ representatŭ prin vite.

CONTRA-BANDELE

Pretutindene unde sunt vămĭ, trebue sĕ se facă și contrabande; déră nicăirea, ca în județulŭ Dorohoiŭ, contrabanda nu presintă înlesniriĭ așa de multe pentru ca sĕ se facă fără cea maĭ mică frică. Se bagă de sémă că pe la tóte satele așĕdate pe lângă graniță, crășmele se daŭ în arendă cu unŭ preciŭ fabulosŭ. Preciulŭ redicatŭ alŭ crâșmelorŭ, carĭ sunt cuĭburĭ de contrabandă, este dovada cea maĭ palpabile despre esistența uneĭ contrabande fórte activă și fórte lucrativă

Contrabanda se esercită asupra tuturorŭ productelorŭ oprite în Austria și în Rusia cumŭ și asupra celorŭ oprite la noĭ: déră maĭ cu ósebire ea se face cu tutunulŭ, vinulŭ, sarea și rachiulŭ.

Contrabanda cea maĭ mare asupra tutunuluĭ și a vinuluĭ este în regiunea de la Mamornița.

Vînulŭ este supus în Austria la o vamă mare; pentru că Austria voesce ca în Bucovina să se trécă vinurile ungurescĭ. Și cu tóte acestea, Româniĭ din Bucovina, deprinșĭ fiindŭ cu vinulŭ românescŭ de la Odobeștĭ, béŭ maĭ multŭ vinŭ românescŭ de câtŭ ungurescŭ. Și cine voesce să bea vinulŭ celŭ bunŭ de Odobescĭ, acela numaĭ în Bucovina 'lŭ póte găsi. În Bucovina nu se face viă, pen-

tru acea din vechimea cea mai depărtată s'a statornicit obiceiul de a veni ómenii din Bucovina în țéra de josŭ și a-și face la Odobescĭ vinulŭ trebuitorŭ. Vinulŭ făcutŭ se aduce pênă în creeriĭ munțilorŭ Bucovineĭ, plătinduse la intrarea în Austria o vamă de 9 sfanți pentru 4 vedre, adică câte 5 leĭ și douĕ patale de vadră, mai câtŭ costă cumpĕrătórea luĭ la Odobești.

Se înțelege de sine că pentru o vamă atât de mare, contrabanda se hasardisă și maĭ tot-d'auna isbutește neavêndŭ de la Mamornița și pênă la Burdujenĭ de câtŭ unŭ șanțŭ fórte lesne de săritŭ.

Guvernulŭ Austriacŭ vinde tutunul turcescŭ cu 9 fiorinĭ saŭ 63 de leĭ oca. Contrabandieriĭ 'lŭ cumpĕră cu 45 leĭ în județulŭ Dorohoiŭ și realiséză ast-felŭ la tótă oca câte unŭ profitŭ 18 leĭ. Acestŭ tutunŭ se transportă po furișŭ în Bucovina, plătindu-se contrabandieruluĭ câte 7 leĭ de oca; și cu tóte acestea totŭ remâne folosit jidanulŭ cu 11 leĭ la oca, osebitŭ de amestecŭlŭ tutunuluĭ turcescŭ cu celŭ românescŭ.

Dupe ce s'a înființatŭ regia în județul Dorohoiŭ, contrabanda s'a schimbat aducêndu-se tutunŭ turcescŭ de prima calitate de la târgul Siret, de esemplu saŭ de la Cernăuți, undo costă 63 leĭ oca și vêndêndu-se pênă la 90 leĭ, adică permitênd contrabieruluĭ a realisa celŭ pucinŭ unŭ profit de 20 leĭ la oca.

Când se întêmplă se se prindă în Bucovina unŭ contrabandierŭ cu tutunŭ, se scóte din vêndarea luĭ

numaĭ ceea ce se cuvine guvernuluĭ și restul se face în șése părțĭ din carĭ guvernul ié o parte și cincĭ părțĭ le ié revisorele ce a prinsŭ pe contrabandierŭ.

Rachiul este poprit a intra în Ausria din causă că sunt și acolo velnițe și maĭ alesŭ din causă că rachiulŭ din Bucovina este maĭ scumpŭ de cătŭ celŭ din județulŭ Dorohoiŭ. Cândŭ rachiulŭ este 22 leĭ vadra la Mihaileni, atuncĭ elŭ este 28 leĭ la Siret. Pentru diferința de 6 leĭ la vadră se facŭ contrabandile cele maĭ înfricoșate, se trecŭ peste șanțŭ în Bucovina buțile cu rachiŭ.

Sarea este asemenea oprită a intra în Bucovina, unde se vinde jumetate oca cu 28 parale, saŭ 56 parale oca, cândŭ în județul Dorohoiŭ oca se vinde cu 26 de parale. Contrabanda déră aduce celuĭ ce o face unŭ profit de 30 parale la ocă. Profitul acesta este atât de considerabile cătŭ maĭ toțĭ locuitoriĭ sĕteni de dincolo din Bucovina sunt tentațĭ a-lŭ dobêndi, atât este de adevĕrat că vămile, ca tóte cele-l-alte imposite indirecte, de nu facŭ altŭ rĕŭ, facŭ pe celŭ maĭ mare din tóte, pe acelŭ de a demoralisa și a corumpe populațiunile.

GRĂNICERIĬ

De cândŭ s'a înființatŭ grăniceriĭ a maĭ stinchitŭ și contrabandele. Din partea Austrieĭ granița nu se păḑesce: din distanță în distanță numaĭ să afle câte unŭ duanierŭ care nicĭ nu póte să-șĭ pue în gândŭ că arŭ putea să păḑéscă vre odată țéra de contrabande. Grăniceriĭ nostri,

înființați în județulŭ Dorohoiŭ în véra acésta, aŭ luatŭ în seriosŭ apărarea hotarelorŭ ţĕreĭ și maĭ pretutindene aŭ ciocnitŭ și âncă bine pe contrabandierĭ. Lucru vrednicŭ de însemnatŭ este dragostea cu care esŭ junii grăniceniĭ la apărarea ţĕreĭ. Din minutulŭ ce unŭ june s'a înscrisŭ și s'a tunsŭ și a dobênditŭ pușca și uniforma, elŭ ĭé o ținută marcială ca și când ar fi fostŭ în cele maĭ marĭ bătăliĭ. Grăniceriĭ plinĭ de focŭ aŭ eșitŭ la paḍa hotarelorŭ și, ne vĕḍêndŭ alțĭ dusmanĭ de combătutŭ, aŭ căḍutŭ asupra contrabandierilor și i-aŭ împlutŭ de gróză.

S'aŭ făcutŭ maĭ multe cercărĭ de corumperĭ, maĭ alesŭ pe linia Prutuluĭ în dreptulŭ raeleĭ Hotinuluĭ și nu s'aŭ dobênditŭ nicĭ unŭ folosŭ. Ba chiarŭ jidoviĭ crășmarĭ aŭ încetatŭ a nu se maĭ preumbla pe malulŭ Prutuluĭ spre a-șĭ da semne de înțelegere cu ceĭ de dincolo din Rusia și a consuma contrabanda. Contrabanda în adevĕrŭ s'a împucinatŭ dupe cumŭ ne-amŭ încredințatŭ din veniturile vămeĭ de la Rădăuțĭ. Amŭ arĕtatŭ maĭ susŭ câtŭ de micĭ și neînsemnate sunt veniturile de la acestŭ punctŭ de vamă. Dupe înființarea grănicerilorŭ veniturile vămeĭ aŭ crescutŭ și într'o lună s'a adunatŭ câtŭ altă dată nu se aduna într'unŭ anŭ întregŭ. Grăniceriĭ s'aŭ înființatŭ înscriindu-se tóte familiele câte locuescŭ la o distanță de 6 ore de la satele lor pênă la pichetŭ. Numerulŭ familielor destinate pentru pichitŭ este de 8619. Numĕrulŭ grănicerilor din aceste fa-

milii este de 1002. Numĕrulŭ ómenilorŭ la pichetŭ este de 3 pênă la 14 și numĕrulŭ totalŭ alŭ pichetelorŭ este de 63, dupe cumŭ se arată în urmĕtorulŭ tabloŭ sinopticŭ:

NUMELE PLASELORŬ.	NUMĔRULŬ TOTALŬ		
	FAMILIELORŬ	GRĂNICERIL.	PICHETELOR
Herța.....	1,780	206	12
Berhometele.....	2,390	278	17
Prutulŭ de susŭ...	394	46	4
Prutulŭ de josŭ...	3,215	374	24
Basĕulŭ	7,847	98	6
Totalŭ ...	8,619	1,002	63

Obștia comunelorŭ grănicere este apĕrată de contribuțiunea de poduri și șosele precum și de a da dorobanți și recruți. Grăniceriĭ în serviciu activŭ sunt apărați de contribuțiunea personală și de aceea de poduri și șosele și priimesce de fie care câte 120 leĭ pe anŭ.

Pentru acéstă remunerare și pentru apărările și scutirile ce se facŭ grănicerilor, eĭ sunt obligați a pădi hotarele țĕreĭ, la carĭ aŭ și eșitŭ cu grabă și cu bucuriă.

Locuitoriĭ organisați în grăniceri caută nu numaĭ de cultura pămêntuluĭ lor dĕr și de apărarea luĭ, și asfelŭ fiind și soldați și plugarĭ introducŭ între dinșiĭ acumŭ vechile datinĭ stremoșescĭ ce se esprimaŭ prin acéstă ḑicătóre populariă: *de la sapă la armă.* Precumŭ dĕră stremoșiĭ

noștri trecându de la lucrulu pământuluĭ la apĕrarea luĭ aŭ fostu în stare se conserve și să ne transmită acéstă țéră bună, asemine și noĭ trebue să ne silimŭ a ține odorulŭ ce amŭ moscenitŭ și alŭ înfrumusețа spre a-lŭ lăsa urmașilorŭ noștri dimpreună cu instituțiunea înarmareĭ ce s'a inauguratŭ cu atâta bucuriă și cu atâte speranțe de putere și mărire.

APENDICE

HERGHELIA IMPERIALE DE LA RĂDĂUȚI.

Rădăuții, vechea reședință a Episcopiei Române, întemeiată la 1402 de către Alesandru Vodă celŭ bunŭ, sunt astădi administrațiunea centrale a herghelieĭ Imperiululuĭ Austrieĭ. Pentru administrarea herghelieĭ este unŭ maĭorŭ, d. Sinler, cu 600 soldați; ĕră pentru sploatrea moșielorŭ în interesulŭ ținereĭ herghelieĭ este unŭ directore, d. Vagner, cu 6 economĭ și cu totŭ personalulŭ trebuinciosŭ la cultura pămêntuluĭ. Tóte pămênturile sunt grupate în 6 sploatațiunĭ rurale din carĭ cea maĭ importante este acea de la Rădăuți, avêndŭ acareturĭ fórte bine acomodate cu tóte trebuințele moșieĭ, și apoĭ pe lângă fie-care economiă se află grajdurĭ pentru hergheliă și case pentru ingri-

jitorii ei construite în cele mai bune condițiuni și cu tóte încăperile și înlesnirile cerute de unu serviciu atâtu de bine organisatu, cum este acestu de la Radăuți.

Tóte pământurile afectate herghelieĭ sunt a le fonduluĭ religiosu din Bucovina. De la desḷipirea Bucovineĭ de către Moldova, la 2 Iunie 1777, și pênă astădi, moșiele monăstirești, în numĕru de 313, carĭ sunt dăruite la 24 de monastirĭ pământene fondate de către Domniĭ țerii, aŭ fostu administrate și veniturile lorŭ întrebuințate parte pentru ținerea cultuluĭ, preoților și bisericilor românești, parte pentru învĕțătura Romanilorŭ și parte pentru administrarea fonduluĭ. „Tótă viața nóstră religiósă, dice Arun Pumnulŭ, în *Privirea răpede peste cele treĭ sute treĭ-spre-ḍece din proprietățile numite moșiele monastirești*, morală spirituală, națională, sciințială se susține din acele proprietăți.“

Venitulŭ anuale a acestorŭ proprietăți este de 693,239 fiorinĭ, provenindŭ parte din dobênda capitaluluĭ de banĭ gata șépte milióne 230,759 fiorinĭ ce s'aŭ strînsŭ cu timpulŭ din escedentele veniturilorŭ, parte din dobênda capitaluluĭ de patru milióne 143,476 a despăgubireĭ clăceĭ, și parte din arenda moșielorŭ, din vêndarea pădurilorŭ, și alte venitурĭ. Dobêndile capitaluluĭ de 11, milióne 710,445 formă suma de 132,482 și venitul arenḍilorŭ 560,757, peste totŭ 693,239 fiorinĭ argintŭ pe anŭ.

Din acestŭ venitŭ se cheltuesce:

50,870 pentru administrarea fonduluĭ,

482,018 pentru cultŭ, episcopiĭ, monastirĭ, pensiunĭ, institute de teologiă, seminariă, stipendiĭ, lefile tuturorŭ preoţilorŭ românĭ, ḑidirĭ şi alte trebuinţe ale cleruluĭ.

73,820 pentru gimnasiele din Cernăuţĭ şi din Suceava, scóla normală şi preparandială din Cernăuţĭ şi din Siretŭ, scóla reală din Cernăuţĭ, şi scólele din sate.

606,717 peste totŭ. Scăḑênduse cheltuelile din venitурĭ rĕmâne unŭ escedinte anuale de 86,522 fiorinĭ argintŭ.

Totŭ românulŭ din Bucovina bine-cuvintésă memoria strămoşilorŭ carĭ aŭ lăsatŭ aceste fundaţiunĭ a cărora venitурĭ se întrebuinţase pentru interesele cele maĭ vitale ale poporuluĭ Românŭ. Totŭ odată Romaniĭ din Bucovina mulţumescŭ şi guvernuluĭ monarchieĭ Austrieĭ pentru că a lăsatŭ daniele strămoşescŭ a se întrebuinţa în interesulŭ desvoltăreĭ cultuluĭ şi a învĕţăturеĭ naţionale.

Guvernulŭ Austrieĭ a făcutŭ multe colonisărĭ de germanĭ pe pământurile fonduluĭ religiosŭ ale celorŭ 24 de monastirĭ.

Monastirile acestea sunt: Moldoviţa, Rădăuţiĭ. Pătrăuţiĭ, Putna, Voroneţulŭ, Homorul, Sant-Ilie, Sucevița, Dragomirna, Salca, Mamaeştiĭ, Horecea, Luca, Birĕşniţa, Jadova, Ilieştiĭ, Crişceateculŭ, Ostra, Broscăuţiĭ, Voloca, Vişniţa, Coribniţa, Babin, Zămostia. Tóte aceste sunt fundate şi înḑes-

trate cu moșiĭ de către Domnitoriĭ țerii și de către alțĭ mireni și parte bisericéscă.

Domnitoriĭ fundatorĭ sunt Alecsandru celŭ bunŭ (Moldovița și Rădăuțiĭ), Stefan celŭ mare (Pătrăuțiĭ, Putna, unde este și îngropată, Voronețulŭ și Homorulŭ), Petru Rareșŭ, Stefanŭ Tomșa, și alțiĭ.

Din pămênturile fonduluĭ religiosŭ din Bucovina s'aŭ luatŭ cu arendă acele ce aŭ remasŭ ne date clăcașilorŭ, și s'aŭ aședatŭ pe dênsele herghelia Imperiale. Tóte aceste pămênturĭ s'aŭ încungiuratŭ cu plopĭ de Italia, puși la duoĭ stênjinĭ departe unulŭ de altulŭ. Locurile aceste încunjurate cu plantațiunĭ se dicŭ și împărătești, cu tóte că sunt ale fonduluĭ religiosŭ. Tesaurulŭ Imperiuluĭ Austrieĭ plătesce fonduluĭ religiosŭ 15,000 galbenĭ pe anŭ pentru arenda anuală a pămênturilor afectate herghelieĭ.

Astădĭ numaĭ de la crășmele ce sunt pe aceste pămênturĭ ale fonduluĭ religiosŭ Tesaurulŭ scóte arenda ce plătesce. Pădurile de pe aceste moșiĭ ale fonduluĭ sunt regulate și împărțite în parchetuĭ din a cărora tăieturĭ anuale se dobêndește peste 80,000 fiorinĭ (15,000 galbenĭ). In fine întinderea pămênturilorŭ libere pe care se întreține herghelia este de 7,000 de fălcĭ, carĭ se potŭ estima cu celŭ pucinŭ 1 galbenŭ arendă anuale a uneĭ fălcĭ. Așa venitulŭ fonduluĭ afectatŭ herghelieĭ se sue astădĭ la 37,000 galbenĭ, din carĭ plătinduse arenda 15,000, rĕmâne pentru Tesaurŭ unŭ folosŭ curatŭ de 22,000 galbenĭ.

Pămênturile date în arendă Tesauruluĭ sunt la locurile următóre: la Rădăuți unde este, precum amŭ spusŭ, centrulŭ sploatatiuneĭ și a administrațiuneĭ herghelieĭ, la satele Vadu-Vlădicăĭ lângă Rădăuți, la Burla, la Milișeăuți, la Mitoc, la Ogorulŭ domnescŭ, la Voitinelŭ, la Vicovulŭ de josŭ pe drumulŭ ce merge în munte la monastirea Putna care nu este departe de Rădăuți de câtŭ de 4 ore, la Frăsinelŭ, la Isvor, la Luțca unde sunt maĭ mulți munți și poene întinse în Carpați și unde se trimitŭ la păscutŭ véra epile sterpe și totŭ tinerelulŭ de la 1 pênă la 4 anĭ, la Tocmitură, la Bradețŭ, la Hardietalŭ unde sunt turmele de cerbĭ ce se îmulțescŭ și numaĭ ceĭ bătrânĭ se împușcă pentru ca se se ornese cu córnele lor cele frumóse grajdiurile herghelieĭ.

Tóte aceste pămênturĭ sunt grupate în șése esploatațiunĭ principale, și la fie-care din aceste șése administrațiunĭ ruralĭ se află câte un economŭ ce caută de moșiă și câte unŭ oficerŭ cu ómeniĭ sĕĭ ce îngrijesce de herghelià. Cele șése sploatațiunĭ ruralĭ sunt: Rădăuțiĭ, Vadu-Vlădicăĭ. Milișăuțiĭ Voitinelulŭ, Vicovulŭ de josŭ, și Tocmitura cu Mitoculŭ.

La moșia de la Rădăuți, ce are 1200 fălcĭ, se află administratorŭ d. Banhacĭ, cărue se plătesce pe anŭ 520 fiorinĭ (105 galbenĭ) și furagiul pentru unŭ calŭ și duoĕ vacĭ. Domnul Banhacĭ are 20 de argați cu anul și 40 de părechĭ de boĭ. Acolé la Rădăuți se află, sub d. Banhacĭ, atelie-

rul de machini și instrumente perfecționate de agricultură în care se facă reparațiuni și construcțiuni din nou pentru tus șése sploatațiunile imperiale și chiarŭ și pentru particolarĭ. La sploatațiunea de la Rădăuți se afla macini de treeratŭ cu locomobile carĭ serva și cele-l-alte sploatațiunĭ imperiale. Acareturile sunt pre cât de simple și economice pre atâtŭ și de durabile și vaste. Magasinulŭ de la Rădăuți este de pietră și cu cinci caturĭ.

Unŭ argatŭ tocmitŭ cu anulŭ capetă pe lună bani 5 f. 40 c. (1 galbenŭ), tainŭ $\frac{1}{2}$ coresŭ de popușoĭ (40 oca) și cuartirŭ.

Munca unuĭ argatŭ este tacsată: la arătură, de esemplu, elŭ are se facă numaĭ de câtŭ (musaĭ) câte o falce în duoĕ ḑile.

Munca ómenilorŭ cu ḑioa se plătesce la finele fiă-căria septĕmână de către direcțiunea centrale din Rădăuți unde vinŭ muncitoriĭ de pe la tóte moșiele și ĭéŭ banĭ în schimbulŭ biletuluĭ de plată deliberatŭ de economulŭ respectivŭ. O falce de arătură se plătesce 2 f. 22 crăițarĭ; o falce de seceratŭ la ovĕsŭ 3 f. 50 crăițarĭ, la grâŭ 3 f. 48 crăițarĭ, o falce de cósă se plătesce 1 f. 50 crăițarĭ. In scurtŭ, munca pămêntuluĭ cu tóte lucrările ce se facŭ la o moșiă se sue pênă la 8 fiorinĭ falcea una peste alta.

Pămêntulŭ cultivabile alŭ fiă-căria din cele șése sploatațiunĭ imperiale este împărțitŭ în duoĕ: jumĕtate se întrebuințésă pentru furajurĭ și jumĕtate pentru cultura cerealilorŭ.

Pământulŭ întregŭ alŭ uneĭ sploatațiunĭ rurale este împărțitŭ în șépte părțĭ egalĭ, (sole) pe care este înființatŭ unŭ asolementŭ de șépte anĭ cu sucesiunea plântelorŭ în ordinulŭ următorŭ:

Anulŭ I. Fŏnațŭ artificiale ruptŭ, arătŭ de duoĕ orĭ tómna și primăvéra, gunoétŭ câte cu 40 de care de gŭnoiŭ bine consumatŭ de fiă-care falce. Gunoiulŭ este îngrijitŭ fórte bine la facerea luĭ, are o fŏntână în care se adună zama și acesta se scóte cu o tulumbă și se udă grămada; éră peste dênsa su pune o pătură de pământŭ ca să nu se evaporese părțile fertilisante. In fine, loculŭ gunoiuluĭ este formatŭ într'adinsŭ pentru ca să nu se pérdă zama: elŭ are o formă paralelogramă cu o pantă din fața pământuluĭ spre fundulŭ grópeĭ. In locŭlŭ acesta se facŭ maĭ multe formațiunĭ de gunoiŭ. Imprejurimea gropeĭ gunoiuluĭ este plăntatŭ cu arborĭ.

In pământulŭ gunoétŭ, cu care se începe asolementulŭ, se séménă în anulŭ d'antêiŭ mișlingŭ, adică o amestecătură de măzărichiă cu ovĕsŭ. Acestŭ mișlingŭ crescândŭ d'impreună cu tóte buruenile ce le aduce gunoiulŭ, se taie cândŭ ajunge a fi în flóre, se taie adică pênă cândŭ nu începe a lega. In acestŭ chipŭ se curăță pământulŭ de buruenĭ rele împedicândule de a se îmulți prin sĕmênța ce arŭ lăsa-o se cadă, și se ține totŭ-d'a-una în starea cea maĭ curată. Cândŭ însĕ pământurile sunt pline de buruenĭ rele carĭ se îmulțescŭ prin rădăcinĭ, precumŭ de esemplu

este pirulŭ (Triticum repens, Chien-dent), atunci în anulŭ d'ântêiŭ alŭ asolementuluĭ se pune în locŭ de mișlingŭ o plântă prăsitóre și astŭ-felŭ se curăță pământulŭ și de buruenile ce se îmulțescŭ prin rădăcinĭ. Tótă grija unuĭ cultivatorŭ luminatŭ consistă a-și ține în totŭ d'auna pământurile câtŭ se póte maĭ curate; căcĭ dupe curățenie pământuluĭ și prin urmare a productelor luĭ, se judecă iscusința și chiar sciința luĭ.

Anulŭ II. în anulŭ alŭ duoelea se pune grâu saŭ secară și în cele maĭ bune pământurĭ se preferă ovĕsul; fiind că ovĕsulŭ este recolta principale ce se are în vedere pentru hergheliă. Pământulŭ din partea acésta a loculuĭ, situatŭ la pólele munțilorŭ, fiind nĕsiposŭ, priesce fórte multŭ secărel; de aceea aicĭ se séménă maĭ multŭ secară de câtŭ grâŭ. Grâulŭ nu se séménă de câtŭ în pamênturile carĭ aŭ o consistință maĭ mare. Grâulŭ și secara în genere ocupă pământulŭ în anulŭ alŭ douilea alŭ asolementuluĭ.

În aceste semĕnăturĭ de tómnă se aruncă primăvéra trifoiu saŭ singurŭ saŭ amestecatŭ cu alte plânte leguminóse și graminee. Cândŭ se pune numaĭ trifoiŭ singurŭ, trifoiŭ roșŭ, atunci furagiulŭ acesta ocupă pământulŭ numaĭ unŭ anŭ, anulŭ alŭ treilea; ĕră cândŭ se sémăna trifoiŭ amestecatŭ cu alte plânte graminee furagere, atunci trifoiulŭ, despărênd dupe o recoltă saŭ douĕ, este înlocuitŭ prin cele-l-alte grăunțe pretutindene unde s'a răritŭ séŭ a dispĕrutŭ și pământulŭ produce unŭ

fŏnŭ bunŭ în care se află și trifoiŭ. In acestŭ casŭ fiind furagiulŭ artificiale, elŭ se lasă se ocupe pămêntulŭ mai mulți ani. Așa dér

Anulŭ III trifoiŭ.

Anulŭ IV fŏnŭ artificiale.

Anulŭ V fŏnŭ artificiale.

Anulŭ VI fŏnŭ artificiale.

Anulŭ VII ovĕsŭ, recoltă principale.

Ovĕsulŭ vine aicĭ în locŭlŭ celŭ mai bunŭ pentru grâŭ. Elŭ se preferă grâuluĭ pentru cuvêntulŭ că este mai de mare trebuință herghelieĭ.

In anulŭ alŭ șéptelea se pune și o parte de pămêntŭ în ordŭ; însă mai pucinŭ totŭ déuna de câtŭ ovĕsulŭ; fiind că nu este atâtŭ de trebuitor herghelieĭ pre câtŭ este ovĕsulŭ.

Dupe ovĕsŭ se începe érăși asolementulŭ din capŭ, adică anulŭ 1 mișlingŭ gunoetŭ, anulŭ 2 grâŭ saŭ secară, anulŭ 3, 4, 5 și 6 furage artificiale și anulŭ 7 ovĕsŭ.

Toți economiĭ sploatațiunilorŭ imperiale sun eșiți din scólele de agricultură cele mai renumite a le Germanieĭ. Intre economiĭ acestia a fostŭ și unulŭ românŭ, care a sploatatŭ una din cele șése divisiunĭ ruralĭ. D. Iliemanŭ s'a retrasŭ și acum se ocupa cu cultura uneĭ moșiĭ pe conta sa lângă satulŭ Arbore în Solca.

La o falce de trifoiŭ se pune 8 garnițe de trifoiŭ curatŭ (într'unŭ corezŭ sunt 32 de garnițe). Semênța de trifoiŭ se vinde 38 florinĭ corezulŭ.

Se séménă în sploatațiunile imperiale puindu-se la falce:

2½ corezĭ (200 oca) secară.

3½ corezĭ (280 oca) ovĕsŭ.

2 corezĭ (160 oca) grâŭ.

Dintr'o falce esă din pămênturile supuse la asolementulŭ arĕtatŭ maĭ susŭ:

20—25 corezĭ secară (1600—2000 oca).

25—30 corezĭ ovĕsŭ (2000—2800 oca).

18—25 corezĭ grâŭ (1440—2000 oca)

3520 cântare de trifoiŭ (140,800 oca)

Producerea totale a furagiuluĭ din cele șése sploatațiunĭ rurale se sue la 130,000 cantare saŭ peste șése milióne de oca de fŏnŭ, și 180,000 cantare de paie saŭ aprópe optŭ milióne de oca.

Pe tóte cositurile pascŭ vara epile cele cu manzĭ. Aceste epe nu se ducŭ nicĭ odată la munte véra; fiind că la munte este clima maĭ aspră și nu priește de locŭ tineretuluĭ în anulŭ celŭ d'ântêiŭ alŭ vrêsteĭ luĭ.

Tóte furagele și paiele se conservă în magasine făcute pe picióre și cu amnare de cărămidă de câte treĭ stêngenĭ departe uniĭ de alțiĭ și acoperite cu șăndrilă. Acestŭ sistemŭ economicŭ de construcțiune se întrebuințésă și la cele-l-alte acareturĭ. Numaĭ grajdurile sunt construcțiunĭ monumentale de piatră, construcțiunĭ vâste și nalte, cu ferestile redicate susŭ désupra capilorŭ, cu poduri în care se pune aprovisionarea ḑilnică de furagŭ și cu dușumeaoa de migmă parec'ar fi asfaltŭ ce se ți-

ne într'o curățenie atâtă de mare câtă în grajdiŭ nu se simte niciĭ măcarŭ mirosulŭ de calŭ.

Tóte furagele se daŭ la herghelià hăcuite mărunțelŭ și câte de treĭ orĭ pe ḍi.

Porțiunea de unŭ capŭ variasă dupe mărimea luĭ. In genere se dă pe ḍi de fiă care capŭ câte 10 funțĭ furagiŭ, 5 funțĭ paie, date séra, și 3 garnițe ($7\frac{1}{2}$ oca) de ovĕsŭ.

In herghelià sunt de la 2,300 pênă la 3,000 de capete.

Epile fătătóre séŭ cum se ḍicŭ aicĭ epile de pepinieră sunt 600 la numĕrŭ.

Herghelia este despărțità în șése părțĭ de câte 100 de epe fătătóre. In fie-care din cele șése sploatațiunĭ rurale se ține câte 100 de epe carĭ consumă érba de pe cositurĭ, grăunțele și furagele chiar la locŭlŭ producereĭ lorŭ.

In fie-care anŭ, la 26 Octombrie, se scotŭ afară tóte capetele destinate a se reforma, acele betege și bĕtrâne, acele próste și diformate și în fine acele individe bune și frumóse în vederea producereĭ cărora se ține acéstă mare herghelià. In acestŭ timpŭ se face séma și socotéla herghelieĭ de către unŭ inspectorŭ generale de agricultură în presința căruia se face și alegerea și vêndarea.

Herghelia se administră de către Ministeriulŭ de resbelŭ alŭ imperiuluĭ Austrieĭ în a căruia comptŭ se trecŭ atâtŭ cheltuelile, câtŭ și venitурile herghelieĭ. Veniturile herghelieĭ se realisă prin vêndare la licitațiune publică atâtŭ a cape-

telorŭ ce se scotŭ afară de rele câtŭ și a harmăsarilorŭ ce se scotŭ pentru reproducerea și îmbunĕtățirea raseĭ cailorŭ din Imperiulŭ Austrieĭ. Insușĭ capetele ce se scotŭ din herghelià și carĭ se utilisédă de către Ministeriulŭ de resbelŭ în trebuințele armateĭ se iéŭ prin licitațiune publică care ficséză preciulŭ lorŭ.

Pentru serviciulŭ herghelieĭ se întreținŭ 30 de harmăsarĭ originalĭ, parte de rasă arabă și parte de rasă engleză. Harmăsariĭ arabĭ sunt aduși din Turcia și ceĭ de rasă englesă din Englitera, de la locurile cele maĭ renumite pentru frumusețа raseĭ. Harmăsariĭ originalĭ aĭ herghelieĭ se ținŭ chiar la Rădăuțĭ sub ochiulŭ imediatŭ alŭ administratoruluĭ superiorŭ alŭ herghelieĭ.

Particulariĭ aŭ voià sĕ céră pentru epile lorŭ orĭ pe care harmăsarŭ le va plăcé, chiar și dintr'acestĭ originalĭ; însĕ pentru acésta trebue sĕ plătéscă numaĭ de săritulŭ o dată a uneĭ epe suma de 50 de fiorinĭ (10 galbenĭ). Pentru particularĭ sunt 59 harmăsarĭ carĭ se conducŭ de aicĭ în Martie, și în secțiunĭ de câte 4 pênă la 7, pe la locurile unde sunt epe bune și acolo se aședă. Sunt 17 deposite unde staŭ harmăsariĭ din primăvéră pênă la Iulie și sarŭ epele. Dupe acea se aducŭ érăși înapoĭ la Rădăuțĭ și se ținŭ pênă în primăvéra viitóre. Pentru săritulŭ uneĭ epe cu acești harmăsarĭ, eșițĭ din herghelià, se plătesce, dupe calitatea harmăsaruluĭ, 1, 2, și pentru celŭ maĭ frumosŭ 3 fiorinĭ (9 sfanțĭ). Dintr'acestĭ harmăsarĭ se daŭ și

la proprietarii ce-i cerŭ pe câte o primăvéră întrégă cu preciŭ de 100 pênă la 200 fiorini și hrana pe conta celuĭ ce-ĭ ié.

Harmăsariĭ ce âmblă în țéră (Bucovina numaĭ) ca și aceĭ aĭ herghelieĭ, se ținŭ în totŭ cursulŭ anuluĭ la grajdiŭ cu paĭe, fŏnŭ și ovĕsŭ. In timpulŭ săriturluĭ eĭ capĕtă o porțiune de ovĕsŭ ceva maĭ mare de câtŭ aceea de 7 $\frac{1}{2}$ oca de capŭ.

In tótă diminéța harmăsariĭ se scotŭ la preămblare de la 6 pênă la 8 ore, câte duoĭ duoĭ, încălecândŭ pe unulŭ soldatulŭ și ducênd pe celaltŭ de căpĕstru.

In timpulŭ câtŭ sunt afară din grajdiŭ harmăsariĭ, se curĕță grajdiulŭ, se scóte așternutulŭ de paĭe cu gunoiulŭ și se face unŭ altŭ așternutŭ de paĭe próspete. Așternutulŭ se face de o palmă de grosŭ. Grajdiulŭ se ține cu o mare curĕțeniă și este atâtŭ de bine aeratŭ câtŭ nu se simte celŭ maĭ micŭ mirosŭ. Harmăsariĭ aduși în grajdiŭ staŭ acolo pênă a duoa ḑi diminéța. Apa li se dă în grajdiŭ cărĕndusă în ciubere de treĭ orĭ pe ḑi celŭ pucinŭ. Unŭ omŭ caută de patru harmăsarĭ și-ĭ ține în cea maĭ mare curĕțeniă secelânduĭ, periinduĭ de maĭ multe orĭ în 24 de ore și chiar peptĕnândule cómele și coḑile.

Harmăsariĭ sunt despărțiți cu stâlpĭ și drugĭ învĕliți și ornați cu paie împletite cu multă artă. La fie-care harmăsarŭ se află pusŭ în stĕlpulŭ din drépta luĭ o tăbliță cu numele luĭ și a părinților luĭ și cu tóte îndicările relative la ori-

ginea luĭ. Sub acéstă tăbliță se află o alta maĭ mică în care se însémnă porțiunele de paĭe, fónŭ și ovesŭ ce s'aŭ ordinatŭ a i se da, spre a fi ținut în starea cea maĭ bună, cum și ordonanța veterinarulĭ la casurĭ de bólă.

Harmăsariĭ acestĭ de stațiune se ținŭ la Braditu, una din cele maĭ importante splótațiune pe drumulŭ ce merge de la Rădăuți la monastirea Putna.

Unulŭ din acești harmasari bate pe anŭ de la 30 pênĕ la 50 de epe. Harmasariĭ ceĭ originalĭ aĭ hergheliĭ nu sunt învoițĭ a bate pe anŭ unŭ numĕrŭ de epe maĭ mare de câtŭ de 20 pênĕ la 30 celŭ multŭ. Hermăsariĭ de semență aĭ hergheliĭ se ținŭ, precumŭ amŭ spusŭ, la Rădăuți unde li s'aŭ făcutŭ acumŭ din noŭ unulŭ din grajdurile cele maĭ frumóse ce-șĭ póte închipui cineva. In acestŭ mărețŭ grajdŭ, ascernutŭ cu unŭ feliŭ de betunŭ fórte bunŭ și economicŭ, s'a destinatŭ pentru fie-care harmăsarŭ câte o bocsă spaciósă; érŭ pentru ceĭ maĭ de frunte s'aŭ făcutŭ lêngă bacsă unŭ salonŭ unde harmăsarulŭ póte se stea și lêngă salonŭ s'a făcutŭ o curte patrată de 20 metre în tóte lăturile, unde harmăsarulŭ póte se ésă, se ĭée aerŭ și sĕ se preumble.

Celŭ maĭ frumosŭ harmasarŭ dintr'acestĭ 30 ce se ținŭ de sĕmênță pentru tot imperiulŭ Austrieĭ mi s'a părutŭ a fi unulŭ numit Talfurt, de rasă englesă; al doile vine unulŭ de rasă arabă numitŭ Estra Etalon, amenduoĭ sunt originalĭ și de

mare preciu. La celŭ arabŭ capulŭ este micŭ, urechile micĭ, ochiĭ negri şi frumoşĭ, fălcile patrate, talia mică (14 pumnĭ), pieptulŭ latŭ, piciorele bine legate şi delicate. La celŭ de rasă englesă capulŭ este mare şi subţire, fălcile proporţionate, pieptulŭ îngustŭ, talia mare (16 pumnĭ). Intre aceştĭ harmăsarĭ sunt uniĭ eşiţĭ aicĭ în herghelia din tată şi mamă originale arabă, saŭ din tată şi mama originale englesă. Heldfindern este unŭ harmăsarŭ de rasă englesă, născutŭ în herghelia din tată şi mamă englesă. Celŭ maĭ frumosŭ însă din toţĭ harmăsariĭ, produşĭ în herghelia, mi s'a părutŭ a fi Grandfindern din tată şi mamă de rasă englesă.

Afară de aceste harmăsarĭ de semĕnţă a herghelieĭ se află în anulŭ acesta la Rădăuţĭ alţĭ 108 harmăsarĭ de câte 4 anĭ carĭ asceptă se viă tómna, se se clasifice, şi apoĭ se se trimată în tóte provinciele Austrieĭ spre a servi la îmbunĕtăţirea raseĭ. In tot anulŭ se scotŭ din herghelia harmăsari pentru acestŭ sfărşitŭ. Maĭ 'nainte de a se espedui pot se se vĕndă dintre eĭ şi la particularĭ plătindŭ preciulŭ ce li se pune când se scotŭ în licitaţiune de către inspectorele generalŭ al agricultureĭ. Intr'aceştĭ harmăsarĭ amŭ observatŭ şi câţĭ-va cumpĕraţĭ de la particularĭ de micĭ de către însuşĭ administraţiunea herghelieĭ cu câte 60 şi 80 de galbenĭ unul numaĭ pentru calităţile distinctive de rasă ce comportaŭ şi pentru a fi trimişĭ se serve la îmbunĕtăţirea raseĭ. Unulŭ din aceştĭ

harmăsarĭ, produsŭ de unŭ harmăsarŭ din ceĭ de sĕmênță aĭ herghelieĭ cu o épă a unuĭ particolar, avé atâtŭ de bine desinate caracterurile raseĭ arabe, a sângeluĭ celuĭ maĭ nobile alŭ părinteluĭ sĕŭ, câtŭ nimica nu lipsé ne reprodusŭ în elŭ, nicĭ chiarŭ semnele feruluĭ cu care obicnuescŭ arabiĭ a înfiera caiĭ lorŭ.

Epile se daŭ la harmăsarĭ potrivinduse fie care astfelŭ câtŭ defectele impărecheților se nu se reproducă în născutulŭ lorŭ. Aicĭ la acéstă potrivire este ațintată atențiunea administratoreluĭ herghelieĭ și a veterinarilorŭ ca la lucrarea cea maĭ importantă la care se cere pênĕ la consimțimêntulŭ inspectoreluĭ generalŭ alŭ agricultureĭ. Totŭ individulŭ ce se află în herghelià este descrisŭ cu tóte insurele luĭ cele bune și cu tóte defectele luĭ și înferatŭ sub șé cu inicialele și numerele născătórilorŭ seĭ și cu acele ale numeluĭ și a numeruluĭ seŭ. Ferulŭ celŭ mare este unŭ *R* cu coróna care se pune la șoldulŭ dreptŭ.

Epele se daŭ la harmăsarĭ din mănă, țiindŭ unŭ omŭ épa și duoĭ ómenĭ harmăsarulŭ.

Epile sunt împărțite în cele cu mănḑĭ și în cele sterpe. Cele cu mănḑĭ vĕrésă și ernésă într'una din cele șése splótațiunĭ ruralĭ; éră sele sterpe dimpreună cu tineretulŭ de la 1 pênĕ la 4 anĭ se ducŭ de vĕrésă în munțĭ la Lutca.

Epile cu mănḑĭ sunt împărțite în șése herghelii. Numĕrulŭ epilorŭ dintr'o herghelià variasă dupe numerulŭ celorŭ ce aŭ fătatŭ. In anulŭ acesta eraŭ

la Voitinel numaĭ 29 de epe cu mănḑĭ, într'altă herghelie, la Rădăuți, erau aprópe de o sută, la Milișăuți erau acele maĭ slabe cărora și vara li se da ovĕsŭ, la Vadŭ-Vlădicăĭ era 95 de epe cu mănḑĭ

Dintr'unŭ numĕrŭ de 600 de epe fătătóre aŭ eșitŭ sterpe saŭ fără mânḑĭ aprópe 150. Mânḑiĭ morŭ; fiindŭ că clima este aicĭ prea aspră pentru dênșiĭ, atâtŭ pentru ceĭ de rasă arabă câtŭ și pentru ceĭ de rasă englesă. In genere însă numĕrulŭ mânḑilor depinde fórte multŭ de la păḑitoriĭ herghelieĭ. Administrațiunea le acordă o mortalitate de 30 la sută; însă pentru toți mânḑiĭ câți vor fi maĭ mulți peste acestŭ numĕrŭ ficsatŭ se dă o recompensă păḑitorilor herghelieĭ, recompensa care cresce cu numĕrulŭ mânḑilorŭ scăpați de mórte.

La herghelie se află cinci veterinarĭ capĭ și maĭ mulți alțiĭ cu graduri inferióre carĭ caută de mânḑĭ și de totŭ ce se raportă la ținerea vitelor în bună stare și la lecuirea bólelorŭ ce potŭ să le bêntue.

Toți mânḑiĭ se îmblênḑescŭ prin îngrijirea și stăruința păḑitorilor pênă într'a a veni când sunt chemați. Epile înse-le sunt de o blândită și supunere admirabile. Ele se adună tóte lângă herghelegiŭ cândŭ audŭ plesnitulŭ harapnicilor. Unŭ herghelegiŭ merge călare înainte și conduce herghelie unde voiesce plesnindŭ într'unŭ felŭ cu harapniculŭ și altulŭ vine în urmă și o mănă.

Epile esŭ vara la păscutŭ diminéța și staŭ pe câmpŭ pênă la amédĕ-ḑi. La ameaḑĭ se aducŭ în

grajdiurĭ unde li se dă apă și unde staŭ pênă ce trece căldura. Dupe ce trece căldura, epile se scotŭ afară la păscutŭ și pascŭ pênă în-de-séră cândŭ se aducŭ la grajdiŭ unde érăși se adapă ș'apoĭ se lasă ca să dórmă.

Dupe duoa lunĭ de la nascerea mânduluĭ se înferésă sub șă și la șoldŭ cu ferulŭ celŭ mare alŭ stabilimentuluĭ înscriindu-se și în registre. La acéstă vêrstă, mânduĭ sunt deja îmblênduțĭ și ascultătorĭ de ordinile păduitorilor lor. La 6 lunĭ aĭ vêrsteĭ lor, mânduĭ se înțércă prindêndu-se și deprindêndu-se cu capĕstrulŭ. Eĭ se ținŭ la grajdiŭ în capestru în totŭ timpulŭ câtŭ ține înțĕrcatul dându-li-se furagiu verde și urluélă de ovĕsŭ. Eĭ aŭ libertatea a eși din grajdiŭ, a se preumbla prin curte și apoĭ vinŭ să-șĭ pue capulŭ sub căpĕstru. Dupe ce s'a înțĕrcatŭ și s'aŭ deprinsŭ a eși și a intra, a lua și a lăsa căpĕstrulŭ, să scotŭ în cărdŭ la păscutŭ mergêndŭ 'naintea lor unŭ herghelegiŭ călare care-ĭ conduce și venindŭ în urma lor altulŭ pe josŭ care-ĭ mână.

La Vadu-Vlădicăĭ eraŭ 74 de mânduĭ înțĕrcațĭ și se maĭ asceptaŭ să ajungă și alțiĭ la vêrsta de a fi înțĕrcațĭ făcêndu-se socotéla că la acéstă hergheliă se găsescŭ 95 de mânduĭ într'o sută de epe.

La Vada-Vlădicăĭ se strêngŭ toțĭ mânduĭ înțĕrcațĭ de pe la tóte hergheliele și se caute cu deosebită îngrijire. In anulŭ acesta aŭ eșitŭ multe epe sterpe, multe aŭ lepădatŭ și la multe aŭ pe-

ritŭ mânḍiĭ. Cu tóte aceste, se speră a se avea peste 450 de mânḍĭ, termine de miḍilocŭ.

Aicĭ este unŭ vacmaistru de o inteligință și activitate rară. Și cu tóte aceste, elŭ nu capetă maĭ multŭ de 600 fiorinĭ pe anŭ. Unŭ herghe-ligiŭ bunŭ se plătesce cu 8 fiorinĭ pe lună. Toți păḍitoriĭ herghelueĭ sunt soldați trimiși în serviciŭ pentru care și capĕtă unŭ suplimentŭ de léfă dupe importanta serviciuluĭ lor.

Mânḍiĭ înțĕrcați se ținŭ la Vadu-Vlădicăĭ ($\frac{1}{2}$ oră de la Rădăuți) pênă la Octombre când se alegŭ și se așĕḍă pe ernaticŭ mânḍiĭ deosebiți de mânḍe.

Mânḍiĭ se ținŭ de vĕrésă aicĭ la Rădăuți și în anulŭ alŭ duoilea, ș'apoĭ se ducŭ duoĭ anĭ d'arêndulŭ de verésă la munte. Tómna se întorcŭ de ernésă aicĭ la stabilimentele de la Rădăuți.

Când mânḍiĭ împlinescŭ patru anĭ, se prindŭ, se punŭ la grajdiŭ și se ținŭ și vĕra și érna pênă ce se vêndŭ séŭ se scotŭ afară din herghelia. Cátŭ staŭ la grajdiŭ, se învață la hamŭ și la călăriă și se pregătescŭ de către instructoriĭ pentru a fi apreciuiți de cumpĕrătoriĭ.

Precumŭ amŭ vĕḍutŭ la grajdiul de la Rădăuți harmăsariĭ pătrariĭ ce se pregătescŭ a se scóte pentru reproducere asemenea vedemŭ și la Vadu-Vlădicăĭ epele patrare ce se ținŭ spre a se scóte de vêndare. Acolé însĕ se află și 50 de epe și caĭ patrariĭ carĭ se scotŭ pentru servicĭ altele de cât acele ale reproducțiuneĭ.

Am avé încă multe de disu asupra herghelieĭ imperiale de la Rădăuți, dar ne mărginimŭ pentru astă dată la cele ce amŭ relatat. Timpulŭ nu ne a permisŭ a cerceta acumŭ și comptabilitatea herghelieĭ. Cu altă ocasiune, déră, vom complecta studiulŭ nostru și vom vorbi și despre veniturile și cheltuelele, carĭ sunt punctulŭ principale alŭ acestuĭ mare stabilimentŭ.

La Tocmitură pămêntulŭ este nisiposŭ și cu prundŭ și pe alăturea mlăștinosŭ. Acolo stabilimentulŭ Imperiale a făcutŭ lucrărĭ importante de scurgere și de îmbunĕtățire a pămêntuluĭ. In vederea acesteĭ îmbunĕtățirĭ, administrațiunea a fostŭ silită se caute a produce îngrășeminte de vacă care fiindŭ maĭ recĭ de câtŭ acelea de calŭ convinŭ maĭ bine la pămênturileu șóre și arĕtóre de câtŭ acelea calde de calŭ. Administrațiunea déră a pusŭ la Tocmitură unŭ tamaslicŭ de vacĭ și cu scopŭ de a produce pe lîngă lapte și îngrașemintea de care simte trebuință pămêntulŭ.

In interesulŭ producereĭ îngrășămînteĭ, vacile se ținŭ la Tocmitură în totŭ cursulŭ anuluĭ la grajdiŭ. Laptele uneĭ vacĭ într'unŭ anŭ se vinde cu 16 fiorinĭ (3 galbenĭ) și cu condițiune de a se lăsa duoĕ lunĭ se sugă vițelulŭ.

Vacile sunt de rasă tirolesă și svițeră. Pĕrulŭ lor este la unele roșŭ, la altele pestriciŭ, roșŭ și albŭ. Unele dintr'însele sunt bune de lapte și altele rele. Pentru aceste vacĭ s'aŭ adusŭ duoĭ taurĭ,

unulŭ roşŭ şi altulŭ pestriţŭ, amênduoĭ fórte bine conformaţi.

Intreprindĕtorulŭ lapteluĭ a fostŭ d. Cantor din Rădăuţi. Elŭ a perdutŭ în acéstă întreprindere.

D. Cantor a avutŭ afară de vacile imperiale şi 14 ale sale propriĭ de rasă de Sviţera căre-ĭ daŭ 120 de oca de lapte pe ḑi şi pe care le ţiné vara şi érna la grajdŭ nutrindule cu dropŭ (Luzernă) ce-lŭ cosesce de 4 orĭ pe anŭ dintr'o întindere de 250 prăjinĭ. Acum însĕ d. Cantor nu are de câtŭ numaĭ duoĕ vacĭ: una pestriţă de Sviţera de o frumuseţe rară şi alta roşiă.

D. Cantor pune laptele la prinsŭ în vase de sticlă grósă pe care le crede, cu tot cuvêntulŭ, maĭ apropriete pentru acestŭ lucru de cât tóte cele-l-alte vase. Vasele sunt late; căci d. Cantor s'a încredinţatŭ prin cercare că cu cât vasele sunt maĭ late cu atâta înlesnescŭ maĭ multŭ rĕdicarea smăntăneĭ în facia lapteluĭ.

Din $2\frac{1}{2}$ oca de lapte domnul Cantor capătă 3 litre de smĕntână. Din 15 oca de lapte esŭ déră $4\frac{1}{2}$ oca de smĕntână şi din aceste se scóte o oca de untŭ de prima cualitate.

Tótă cantitatea de lapte depinde de la hrana ce se dă vaceĭ şi de la rasa eĭ. Sunt vacĭ carĭ prefacŭ măncarea ce li se dă în lapte şi altele în carne. Intre vacile de Sviţera sunt multe carĭ nu daŭ lapte nicĭ multŭ nicĭ bunŭ, cu tóte că trecŭ în opiniunea ómenilorŭ de vacile cele maĭ bune de lapte. O vacă bună de lapte de rasa adevĕ-

rată de Svițera, hrănită bine, dă 8 pênă la 12 oca de lapte pe dĭ.

Vacile ce se ţinŭ la grajdŭ se mulgŭ de treĭ orĭ pe dĭ: diminéța, la amédi și séra. Vacile nu se scotŭ afară din grajdŭ de câtŭ o oră pe dĭ, în care timpŭ se curăţă grajdiulŭ.

De la st-Gheorghe și pênă tómna la st-Dimitrie, d. Cantor dă vacilorŭ dropŭ verde, începênd gradatŭ darea luĭ și tot gradatŭ încetêndu-o. Érna se dă vacilorŭ dropulŭ uscatŭ și tăiatŭ mărunțel. Asemine li se dă și sfecle crude și tăiate.

Vacile în grajdiŭ se adapă de treĭ orĭ pe dĭ, aducândulise apă în ciubere.

Ocaoa de lapte se vinde la Rădăuțĭ 5 crăiţarĭ.

Smêntâna se bate saŭ acră și rescóptă saŭ dulce și îndată ce se strînge de pe vase. Din smêntâna scóptă esă maĭ multŭ untŭ de câtŭ din acea próspătă.

Cele maĭ frumóse vacĭ de rasa de Svițera se găsescŭ în Bucovina la Ermacufca, pe malulŭ Prutuluĭ de la Cernăuțĭ în susŭ, la grafulŭ Larișŭ care posedă vacĭ și de 400 de fiorinĭ una. Totŭ acolo se află și soiu bunŭ de oĭ merinóse.

Vacile de la Tocmitură eraŭ în grajdiŭ (17 August) în numĕrŭ de 37 din carĭ numaĭ 22 cu viţeĭ, cele-l-alte 15 eraŭ a făta saŭ cu viţeĭ maĭ micĭ de duoĕ lunĭ.

Prăsila acestorŭ vacĭ se ţine la alte grajdurĭ imperiale despărţită partea bârbătéscă de cea femeéscă.

Intre vacile de la Tocmitură sunt unele carĭ daŭ lapte câtŭ 10 şi altele carĭ nu daŭ de felŭ. De la 22 de vacĭ esă diminóţa 24, la amédi 18 şi séra 18 oca de lapte, adică peste totŭ 62 oca de lapte, ceea ce face căte 3 oca de lapte de vacă.

Cu acéstă producere mică de lapte nicĭ rasa vacilorŭ nu se recomăndă, déră nicĭ antreprenorulŭ nu are vre-o perspectivă frumósă înaintea sa. Elŭ a comptatŭ, cândŭ a luatŭ antreprisa, pe o miḑlocică de 8 oca de lapte pe ḑi de la o vacă. Cu treĭ oca numaĭ, paguba luĭ este vederată. De pe acum a şi începutŭ a o simţi.

De pe tóte aparinţele administraţiunea imperiale de la Rădăuţĭ are de gândiĭ se sporéscă văcăria de la Tocmitură, fără ca să se îngrijéscă daca antreprenorulŭ câştigă saŭ păgubeşte, fiind că scopulŭ eĭ principale nu este laptele nicĭ tamaslâculŭ, ci producerea gunoiuluĭ carĭ convine natureĭ pământuluĭ ce este a se îmbunĕtăţi.

Cu acéstă solicitudine pentru îmbunĕtăţirea pământuluĭ, Rădăuţiĭ ne daŭ esemplulŭ celŭ maĭ salutariŭ ce putemŭ găsi în străinătate, esemplu de a face cele maĭ marĭ sacrificiĭ pentru pământŭ; căcĭ pământulŭ n'a fostŭ nicĭ o dată ingratŭ către aceĭ ce l'a căutatŭ, l'a îngrijitŭ şi l'a iubitŭ. Să căutămŭ déră şi noĭ de pământulŭ ţóreĭ nóstre.

Acesta este cuvêntulŭ nostru celŭ maĭ de pe urmă.

FINE.